

אורות הקודש מאת הראי"ה קוק

17.....	חכמת הקודש הפועלת.....
17.....	דעת הקודש ממקור החיים.....
17.....	טוב חכמת הקודש.....
18.....	האמת הנתבעת מכל.....
18.....	הקריאה לסודיות.....
18.....	הארת מעשה בראשית ומעשה מרכבה.....
19.....	הסודיות הכוללת.....
20.....	שלום הדעות.....
21.....	השלום הפנימי.....
21.....	ערך מלחמת הדעות.....
22.....	ערך הנגודים.....
22.....	עצם המחשבות השונות.....
22.....	יסוד כל המחשבות.....
23.....	תביעת האיחוד הרוחני.....
23.....	האיחוד הרוחני בעתיד.....
23.....	איחוד התורה והנבואה.....
24.....	איחוד רוח הנבואה.....
24.....	איחוד ההלכה והאגדה.....
25.....	יציאה מתלמוד לתלמוד.....
25.....	הכמוס והגלוי מאור תורה.....
26.....	איחוד החבוי והגלוי.....
27.....	הכמוס הגמור בגלוי.....
27.....	גבול הנסתר והגלוי.....
28.....	בעלי הנסתר והנגלה.....
28.....	מהגלוי הפרטי לנסתר הכללי.....
29.....	ההסתכלות הכללית.....
29.....	התגלות פרטית וכללית.....
29.....	ההופעה המקורית והפרטיות.....
30.....	צפית הכלליות והפרטיות.....
30.....	דעה כללית ובינה פרטית.....
30.....	תכונת הרכוז והפזור.....
31.....	התכונה הכללית והפרטית.....
31.....	צמצום המקצועות.....
32.....	הכוללים ובעלי המקצוע.....
32.....	כללות התורה והמקצועות.....
32.....	החכמות ושרשן העליון.....
33.....	מהשורש לענפים.....
33.....	מפרטים לערכים כלליים.....
33.....	מהמקוריות אל הפרטים.....
34.....	מהסתכלות כללית לפרטית.....
34.....	בהירות הנשמה והידיעות.....
34.....	חכמה ובינה.....

35.....	מושגים פנימיים וחיצוניים
35.....	ההכרה הפנימית והחיצונית
35.....	ההתגלות והציורים הגלויים
35.....	מדע הקודש והחול
36.....	יסוד החול לקודש
36.....	יסוד מדע הקודש והחול
36.....	כח ההשכלה הנגלית לקודש
37.....	ערך השכל הטבעי לקודש
37.....	השפעת הקודש והחול
37.....	מקודש לחול ומחול לקודש
38.....	מימין לשמאל ומשמאל לימין
38.....	מעלית לתחתית ומתחתית לעלית
38.....	אור ישר ואור חוזר
39.....	עשרת עסקי המחשבה
39.....	חמשת דרכי הלמוד
40.....	גילוי ובירור
40.....	התבוננות והסתגלות
40.....	עכול רחני
40.....	סכלות מעט
41.....	דרכו של רב המנוא סבא
41.....	טיול ויחוד
42.....	קריאה להסתכלות עליונה
42.....	דעת קדושים
42.....	פעולת הידיעות הסודיות
43.....	ההתעלות ברזים
43.....	המיוחדים לרזים
44.....	השמירה ממכשול בנסתרות
44.....	טוהר חכמת האמת
44.....	שמחת חכמת האמת
45.....	יסוד האושר
45.....	אור הרזים והפלוסופיא האלהית
45.....	הבחנת טעם הקודש והחול
45.....	הקבלה המעשית והעיונית
46.....	מגמת חכמת הרזים
46.....	שלילת ההשפעה הזרה
46.....	ערך ההכרות הפנימיות
47.....	מגמת הפנימיות
47.....	שלטון הפנימיות והחיצונית
47.....	הפגת שכרון החיצונית
47.....	אמונת הנסתר והעצמיות
48.....	המעין הכמוס
48.....	אמונת הקבלה והבינה הפנימית
48.....	הקבלה וההשערה הפנימית
48.....	ודאות הקבלה והשערותיה
49.....	יסוד ההשערה הרזית
49.....	ההכרה הרזית האין-סופית
49.....	הרזיות הפרטית
50.....	המסתוריות והבינה

50.....	דקדוקי חכמת הרזים
50.....	ארחות הבטוי הרזי
51.....	שפת הרזים
51.....	מעין הרמזים
51.....	תוכן הרמז
51.....	יראת המשלים הגשמיים
52.....	המשלים הרזיים
52.....	שמירת שפת הרזים
52.....	מגן המחשבה הרזית
52.....	סגולת תורת הרזים
53.....	נגלה, נסתר ויחודים
53.....	דממה וקשב
53.....	פלאי השמות
53.....	יחוד השמות
54.....	השמות והתמורות
54.....	התקון ביחודים
54.....	מגמת היחודים
55.....	העבודה הרזית
55.....	בעלי העבודה
56.....	תחית הכונה
56.....	העליה לדעות התעלומה
57.....	נסתרות עצמיות ומקריות
57.....	התכונה הערפלית
57.....	קשב ההרגשות הסמויות
57.....	ערפלי זהר
58.....	חכמת הקודש בארץ ישראל
58.....	המעין הרוחני בארץ ישראל
58.....	השפע הרזי בכנסת ישראל
59.....	מדת גלוי אליהו
59.....	התנוצצות רוח הקודש
59.....	התגלות האורה הפנימית
60.....	גלוי הרזים בדור האחרון
61.....	מגמות הרזים
61.....	מגמת התגלות הרזים
61.....	החול באספקלריא של קודש
61.....	ההשקפה הטבעית של הקודש
62.....	בנין הקודש והחול
62.....	תקון הרוח והחומר
62.....	אור העתיד וההווה
63.....	נגוהות מאופל
63.....	התגלות הכחות הגנוזים
63.....	כמיהה להתגלות
63.....	גבורת ההופעה הכללית
64.....	התנוצצות אורו של משיח
64.....	צמיחת אור הנבואה
64.....	הארת החיים העליונה
65.....	עת תחית הקודש
66.....	עולם, חסדי דוד הנאמנים

66.....	הגיון הקודש
66.....	ההופעה כשריד הנבואה
66.....	התגלות היצירה
67.....	הנשמה היוצרת
67.....	שטף היצירה הנשמית
68.....	הנהרה הנשמית
68.....	התגלות תדירית
69.....	קשב החזון
69.....	הזיק הפנימי
69.....	חופש היצירה הפנימית
69.....	שיעור כח היצירה
70.....	היצירה והלמוד
70.....	הופעת האמת והלמוד
70.....	החדוש והנלמד
70.....	יסוד החדוש
70.....	שרש החדוש
71.....	צמיחת המחשבות
71.....	הכרת ערך הנשמה
71.....	התגלות הנשמה
72.....	כבוד הנשמה
72.....	ברקי המחשבה
72.....	זהר הנשמה כא
73.....	הברקות והפסקות
73.....	הזרמים ממעל ומתחת להכרה
73.....	פגישת הזרמים
74.....	שאיפת התנועה והמנוחה
74.....	גדולת חסרון המנוחה
74.....	חבלי יצירה
75.....	צער היצירה
76.....	מצער לעונג
76.....	מצער לעדן
76.....	עצב הגאולה הנשמית
77.....	גאולת היצירה הנשמית
77.....	שאלת הודאות המקורית
78.....	מדרגות הודאות
78.....	הערכים הודאיים הפנימיים
79.....	מדת הודאות
79.....	ודאות המסתכלים הפנימיים
79.....	בירור הודאות
79.....	שלילת הספקות
80.....	זריחת הודאות והעתיד
80.....	הודאות הכללית וההשערות
80.....	ההשערות הנשגבות
81.....	האפשר המצוי
81.....	ממעל לאפשרות ונמנעות
81.....	המושכל והמציאות
81.....	הידיעה העליונה במציאות
81.....	הופעת הציורים האפשריים

82.....	גודל העולמים ההשעריים.....
82.....	הודאות והתוכן.....
83.....	המושגים הנשגבים מהמדע.....
83.....	אור הדמיון.....
84.....	מעלת הדמיון.....
84.....	החלומות הגדולים.....
84.....	הדמיון כאספקלריא של המציאות.....
85.....	ערפלי הדמיון.....
85.....	פעולת השינה.....
85.....	כח המדמה.....
86.....	עושר הדמיון.....
86.....	הדמיון והשכל.....
86.....	התאחדות הדמיון והשכל.....
86.....	הבסיס הדמיוני והשכלי.....
87.....	צורת הדמיון והשכל.....
87.....	הדמיון והאמת.....
88.....	מקור הדמיון והשכל.....
88.....	צפית הדמיון והשכל.....
88.....	תעופת השכל והדמיון.....
89.....	מהלך הדמיון והשכל.....
89.....	פגישת הדמיון והשכל.....
89.....	התנוצצות הדמיון והשכל.....
89.....	השתוות הערכים.....
90.....	אהדות הרוחניות.....
90.....	הבחינות הרוחניות.....
90.....	העכול הרוחני.....
90.....	מזוג השכל והרגש.....
91.....	הרכבת השכל והרגש.....
91.....	עדן השכל והרגש.....
91.....	הרגש ועבודת השכל.....
91.....	גבול הרגש והשכל.....
92.....	מאורות השכל והרגש.....
92.....	חליפות חיי הרגש והשכל.....
93.....	אחדות שכלית ורצונית.....
93.....	אחדות השכל והרצון.....
94.....	רצון, שכל ומדות.....
94.....	הדעת והרצון.....
94.....	השכל והאופי.....
94.....	הדמיון והמעשים.....
94.....	העלאת הדמיון והרצון.....
95.....	הטבע, הרצון והדמיון.....
95.....	ההכשרה לרוח הקודש.....
95.....	האחדות בהשגות הקודש.....
95.....	מעלות רוח הקודש.....
96.....	רוח הקודש והשכל.....
96.....	התלבשות רוח הקודש.....
96.....	רוח הקודש ונבואה.....
97.....	תכונת הנבואה.....

97	הנבואה הפועלת
97	דעת עליון
98	הוד הנבואה ונצחה
98	הברקת הנבואה וההופעה המתמדת
98	נבואה של אספקלריא המאירה
99	מדת אספקלריא המאירה
99	זיהרא עילאה
100	שמונה מדרגות
100	שלושת מדרגות הקודש
100	הטוב הכללי
100	הטוב הכללי האידיאלי
101	הטוב הכללי העצמי
101	האידיאל העליון
101	התגלות הטוב בהשקפת האחדות
102	דרגות התשוקה לטוב והשגתו
103	מעוט ורבוי הטוב
104	מניעת הטוב ומגמתה
105	הטוב המוחלט והטוב המתעלה
105	השאיפה לטוב
106	הטוב וההודאה
107	עומק טוב ועומק רע
107	יסוד הטוב והרע
108	תפקיד הרשעה
108	הרע העולמי המסודר
109	הרצון העור
110	יסוד הרצון העור
110	הכרת הטוב
111	הטוב שבטוב והגאולה מהרע
111	שאיפות היאוש וההצלה
112	הפרדת צביון הרע מהטוב
113	זיהרא עילאה
113	התעלות הרע לטוב
114	העתידי המאושר הרחוק
114	צפית הטוב העתידי
115	עדן העתידי
115	אושר העתידי בהוה
116	הנועם הכללי
116	השמחה המקורית
116	העונג העליון
116	המצב המאושר
117	הנועם והשלום
117	ומתוקים מדבש ונפת צופים
117	קשב התעלות העולם
118	החדוש התמידי
118	התנועה הבלתי פוסקת
118	נשמת הכל המתעלה
119	ההתעלות התמידית
119	הירידה והעליה

120	דרגות ההשתלשלות האצילית
120	השתלשלות היצירה ותשוקתה
120	העלמת ההופעה היצירתית
121	השבירה והשאיפה לתיקון
121	המוגבל והבלתי גבולי
121	הזמן, הגבול והשנוי
121	ההתעלות הבלתי סופית
122	יסוד ההשתלמות וההשלמה
122	שלמות
123	השלמות המוחלטת וההתעלות
123	שני ערכי השלמות
124	יחוד והתעלות
124	תורת ההתפתחות
124	השנויים העיקריים במחשבה החדשה
126	השקפת ההתפתחות לעתיד
127	התעלות הרצון והשכל האנושי
127	צביון ההשגחה
128	תורת ההתפתחות וההשגחה
128	ההשגחה הכללית והפרטית
129	רז ההשגחה
129	המגמה העליונה
130	הידיעה המגמתית
130	בקשת התכלית המרכזית
131	מרכז העולם
131	המגמות האידיאליות
131	המגמה החברתית האמיתית
132	גאולת האדם והעולם בעתיד
133	גאולת הרצון וההויה
133	גאולת המחשבה
133	ההתפתחות והדלוגים
134	מדרגות העלויים
134	ההתעלות והאחדות הכוללת
135	התקון העליון
135	האידיאל העליון
136	העלאת העולם
136	ראש דבר
137	מוסר ויראת אלהים
142	המוסר האלוהי
142	המוסר הכללי העליון
142	מוסר ההויה
143	התגלות המוסר הכללי
143	מקור המוסר
144	המצוה הכללית האלוהית
144	מוסר המצות
144	מצות האדם הכללי
145	מוסר האישיות העולמית
145	מדת המוסר המוחלט
145	מוסר הקודש

146	מגמת מוסר הקודש
146	התעלות המוסר הצבורי לקדש
146	המוסר ומקורו בישראל
147	אחדות המוסר והחכמה
147	תעלומות החק המוסרי והחפש
147	הטבע המוסרי והבחירה הכמוסה
148	רז היושר והעגולים
148	טבע העגולים והיושר
148	ההכרח והחופש העליון
149	החיוב והאפשרות
149	התאחדות הטבע והנס
150	ההכרח והבחירה
150	הרצון וההכרח
150	ההתאמה לרצון הישות
151	מערכות הטבע והרצון
151	הבחירה הכמוסה
151	הבחירה והחרות בישראל
152	הרצון הכללי
152	הרצון הפועל
153	כח הרצון הטוב
153	יכולת החפץ
153	הרצון היסודי היוצר
154	הבעת הרצון הפועל
154	התפשטות הרצון בתפלה
155	התרוממות הרצון בתפלה
156	פעולת הרצון התפלה
156	סגלת הרצון הכללי
157	משך החיים הרצוניים בתפלה
157	הרצון והדבקות האלהית
158	הרצון והסכמת החיים
159	הרצון והאחריות המוסרית
159	ההשקפה המוסרית האחראית
160	המוסר הישראלי הפועל
160	סגולת ישראל היוצרת
161	הרצון לגאלה
161	צפית הישועה היוצרת
162	צפיה לישועה עולמית
162	צמיחת הרצון והשכל הכללי
163	צמיחת הרצונות
163	הישרת הרצון ועזו
163	שבירת הרצון ושכלולו
164	אמוץ הרצון
164	תור חזוק הרצון והגוף
164	התגלות גדולת הרצון
164	תקומת הרצון
165	השאיפה האצילית
165	הידיעה הרצון והיכלת
165	הבנין הפנימי בהכרה ורצון

166	מעלת ההכרה והרצון
167	שלמות הרצון והחכמה
167	אחוד ההכרה הרצון והיכלת
168	התאמת כל המדרגות בקדש
168	האחדות באצילות
168	החרות האצילית
168	הכרת הרצון המחלט
169	הרצון הקדוש
169	בעלי הרצון הקדוש
169	הארת הנשמה והגויה
169	התקדשות הטבע הגופני
170	הבסיס הארצי לנאצלות
170	שמחת הרצון החפשי
171	שיר ושיח
171	האמונה האצילית
172	אמונה רצון וחכמה
172	חטיבת היחוסים האלוהיים
173	העצמיות בקדש
173	העצמיות הפנימית
174	העצמיות בכנסת ישראל
174	העצמיות הנשגבה
174	אי ידיעת האפי העצמי
175	הכרה עצמית
175	עמדה עצמית
175	תנועת ההכרה העצמית
175	התרוממות לגדלה הפנימית
176	הגדולה הפנימית וחשבון הנפש
176	התקון והנפילה
177	האפי הקבוע והמתנודד
177	ההתקשרות ונתיב החיים
178	דרך הטוב והרע
178	התכונה העליונה והתחתונה
178	המלחמה בעולם ובנפש
179	מלחמת השכל והצללים
180	שניות הנפשות והרוחות
180	עצמיות וגאלה מחבוט הקבר
181	השם העצמי וההתחדשות
181	בקשת האני העצמי
182	התעלות לאחדות ולחרות
182	הטבעיות והחרות
183	התם הפנימי
183	היסוד הכללי
183	התקון הכללי
184	העבודה הכללית
184	התפיסה הכללית והפרטית
184	ההשתוות לחיי העולמים
185	הנשמות הכוללות
185	הנשמה המרכזית

185	צדיק עליון
186	צדיק יסוד עולם
186	צדיק לרבים
187	המחשבה היסודית
188	ההדרכה העולמית
188	ההבטה הכללית
189	התענוג והטוב העלי
190	תענוג הדבקות
190	התענוג הנשגב
190	העדן העליון
191	הזרחות האשר
191	הנעם הרוחני
191	המעבר לטוב העליון
192	אור עולם הבא
192	אור עולם הבא בעולם הזה
193	אהבת עולם הזה ועולם הבא
193	הנצחיות והתקון החברותי
193	תקון העולם והחיים הנצחיים
194	שכלול העולם הפנימי והחיצוני
194	תקון החמץ העולמי
194	צפית הטוב והשלום
195	העלאת ניצוצות הקדושה
195	השקיקה לטוב הכללי
196	הענג הכללי
196	חדות עולמים
196	יסוד הענג והשמחה
196	ארץ השמחה והתענוג
197	המגמה השעשועית הפנימית
198	אשר המדינה האידיאלית
198	תר אשר החיים
198	דרך הקדש וההשויה
199	שלוש מדות בעבודת בקדש
199	מהות העבודה
200	העבודה הפנימית
200	יסוד העבודה
201	עקר העבודה
201	עבודה שלא לקבל פרס
201	הנטיה לעבודה עליונה
201	התשוקה העליונה
202	הצמאון הפנימי
202	הצמאון הלוהט
202	שלהבת צער ועדן
203	התמזגות הצמאונות הקדושים
203	תכונה עליונה
204	נשמה שירית
204	הנועדים לגדולות
204	קטנות וגדלות סוגית
205	מדות הגדלה בעבודה

206	דרך מיוחדת
206	הנצחי בדרך הקדש העליון
206	דרך העלאת הכל
207	הופעת העלוי
207	התעלות הרצון בתפלה
207	התפלה המעלה הכל
208	תפלה ופרק שירה
208	עבודת הקדש העליונה
208	מכהן בעבודת הקדש
209	התורה והמדות
209	דרישה לזכוך המדות
209	חכמת העלאת המדות
209	רכוץ הסיגים
210	שתי הנפשות
210	במצולות הנפש
210	התקון הנשמתי
211	סדר הטהרה ומניעתה
211	התעלות הדעת וטהרת המדות
211	הדבקות והישרת המדות
212	צחצוחי המדות והדבקות
212	מדות גדולות ולקויים
212	שרש המדות והעצבות
213	יסוד הכעס והיצירה
213	הכעס והדעת
213	זקוק הקנאה
213	גדלות וזהירות בכבוד הבריות
214	מדת ההשתוות
214	יראה יתרה ועצבות
214	בושה פנימית
215	הכרת השפלות הפנימית
215	יסורים מצרים
215	שכחה ושמחה
216	כעור ויפי
216	הרס ובנין
216	נפילה והתרוממות
216	נפילה ועליה
216	ירידות וצדקות
217	מרירות וזקוק
217	מרורות ונחומים
217	בדיקת הנפש לאור התורה
218	התנוודות ועבודת תמיד
218	שביתה לשם עבודה
218	עליה בהדרגה
218	חרדה והליכה לגדלות
219	חרדת הפרטים והגדלות
219	קטנות והמשכה לגדלה
219	מספר קטן במדות ובמושגים
219	מעל עמוסר המדות

220	העלאת הקטנות לגדלות
220	המחשבה המדות והעולם
221	הפרישות והדרך הממצע
221	התבודדות היחד והאמה
222	התבודדות והתגלות הנשמה
222	התבודדות והתגלות הנשמה
222	התבדלות והתקרבות
223	שתיקה והתבודדות פנימית
223	דממה עליונה
223	עת לחשות ועת לדבר
224	הדממה ורוח הקדש
224	הדבור ורוח הקדש
224	שגוב דבורי קדש
224	התעלות הדבור ופעולתו
225	מעלות השיח הפנימי והמילולי
225	מעמסת הדבור
225	הבורחים מדברים בטלים
225	שתילת הדבורים והארתם
226	צנורות הדבורים
226	ברור הדבורים
226	שטף הדבור
227	אור ישר בדבור ובמעשה
227	גאלת הדבור
227	פתיחת פה בקדש
228	הצעקה
228	הדבור והמחשבה בארץ ישראל
228	תעניות כהדרכת מעבר
229	תענית ורצון
229	קרבא דמיכלא
229	ניצוצות החיים שבאכילה
229	שמחת האכילה בקדושה
230	סעודת קדושי ישראל
230	קדושת האכילה בישראל
230	המאכל של ארץ ישראל
231	היסוד התולדתי והמילולי
231	תקון היסוד והצומות
231	תהפוכות הנטיות הטבעיות
232	תקון הברית והרצון
232	קדושת הזווג והמשפחה
232	הנטיה המינית לעתיד
232	קשר הברית והטוב העולמי
233	חשבון הנפש לפני השנה
234	דרכי חצות
234	שחרור בשנה משעבוד העולם
234	צדיקים ואהבת העולם הזה
235	תפארת צדיקים מפלאים
235	צדיק עליון
236	חסידות החסד והקדושה

236	אמנות הצדקות
236	גאונות החסד
236	חמדת מעשה הטוב וערכו
237	טוב לכל
237	קדושה מלאה אהבת הכל
238	אהבת הבריות ממקור החסד
238	אהבת הכלל וברור עצמי
239	אהבת הכלל והבסיס המעשי
239	אהבת חנם ושנאת חנם
240	הסתכלות בצד הטוב
240	עבודת הסנגוריא
240	העין העליונה
241	חפוי הטוב על הרע
241	המטים כלפי חסד
242	צער אהבה והשלמה
242	האחדות והסליחה
243	האחדות והחסד
243	התחברות עם נפש פחותה
243	שמירה מיון מצולות
243	חסד וגבורה פנימית
244	התפשטות החסד וגבוליו
244	חסד וכהונה
245	אהבת הצדיק ותפלתו
245	אור התפלין והחסד
246	חסיד פועל עם אל
246	התכונה השלמה
246	שלושת האורות
247	המצות החברתיות והרוחניות
248	החסידות והנבואה
248	צדיקים נגלים ונסתרים
249	צופי ישועת עולם בישראל
249	הצפיה הרוחנית
250	צפית הישועה
250	דמיון שכל ורוח הקדש
250	שאיפה לרוח הקדש
250	שאיבת רוח הקדש
251	מרכזיות ההויה בנשמת אדם
251	רוח הקדש על המשיג העובד
251	רוח הקדש בכנסת ישראל
252	הבאים אל הקדש
252	גלוי אליהו בדרך השכל
252	השגות גלוי אליהו
253	ההתגלות הכמוסה והודאות המחלטה
253	הקנאה והאהבה האלהית
254	העלאת עולם העשיה
254	גלוי אור החיים
254	ישועות וקוממיות
254	אורו של משיח

255	נשמות חדשות ותר מלכות
255	האהבה האלהית העליונה
256	הכרחיות האהבה
256	האהבה המפתחה האצילית
256	זיקוק ההשכלה והאהבה האלהית
256	אהבת הענין האלהי
257	הנקודה הפנימית העליונה
257	עבודת אמונה ואהבה
257	צמאון האהבה האלהית
258	געגועים וצמאון אלהי
258	הערכת הגעגועים האלהיים
258	התגברות על הצמאון המחליש
258	שלהבת האהבה בתענוגים
258	נעם חיי האהבה
259	אהבה ומסירות נפש
259	שבירת הכלים ותיקונם
259	מלחמה פנימית
260	תשובה מאהבה
260	האהבה בעד העולם כולו
260	האחדות ביסוד האהבה העליונה
260	האהבה האנושית ואהבת האמה
261	האהבה המתפשטת
261	התעלות האהבה הכוללת
261	התאחדות האהבה והיראה
262	האמונה והאהבה והיראה והדבקות
262	האהבה הישראלית העולמית(א)
262	אשר האהבה האלהית הטבעית
263	אהבת עולמים
263	יסוד יראת הענש
264	תעודת יראת הענש
264	בסיס ליראת הרוממות
264	התעלות יראת הענש
265	אוצר יראת ה'
265	יראת הענש וארס הכפירה
265	היראה החיצונית ורוח ההפקרות
265	התחברות עם בעלי היראה החיצונית
266	היראה הגופנית וחפש השכל
266	היראה והחפש הרוחני
266	יראת הענש ויראת חטא
266	יראת שמים ויראת חטא
266	חלשה ויראת שמים
267	תכונת יראת שמים הישראלית
267	יסורי היראה העליונה
267	יראה של תהו והיראה העליונה
267	יראת הענש ויראת בשת
267	ירידות ועליות האהבה והיראה
268	היראה ודבקות של אהבה
268	מאותותיך, מוצאי בקר וערב תרנין

268	יראת חטא ויראת שמים בישראל
269	יראת ה' בהעדר הידיעה ובוודאותה
269	יראת בשת ודבקות
269	היראה והדבקות
270	הדבקות הכללית ההכרחית
270	הדבקות והסגול לטבע הרוחני
270	הדבקות הכללית והסעיפים
271	הדבקות המדעית וההרגשית
271	הדבקות הדמיונית והשכלית
271	ענג הדבקות השכלית
272	הדבקות השכלית החפשית
272	שני מיני דבקות
272	הדבקות המרגשת והתורתית
273	הדבקות בתורה
273	תורה ודבקות
273	להדבקות האלהית, עם כל הרחבות תענוגיה
273	הדבקות והתפלה
273	דבקות ורזי תורה
274	הדבקות הישראלית הטבעית והשכלית
274	הדבקות המאורגנת הישראלית
274	הדבקות האלהית ובעור האלילות
275	ערך הרעיון הדבקותי
275	הדבקות האישית מרוממת הכל
275	הדבקות העליונה המרוממת הכל
276	צדיקים בדבקות תורתית
276	תשוקת הצדיקים לדבקות והתורה
276	העורגים לדבקות העליונה
276	צער הדבקות ותמצית הטוב
277	צער הצדיק ותשובת הכלל
277	הדבקות הקבועה
277	דבקות הצדיקים חיים לעולם
277	דבקות הצדיקים מזכה הכל
278	דבקות בצדיקים
278	הדבקות לאצילי הרוח
279	הצדיק מחיה הדורות
279	צדיק כי טוב
279	הענוה נזר הטוב
279	הגאווה העליונה וכתר הענוה
280	הענוה והעצמיות הנשמטית
280	הענוה האצילית
280	הענוה והכרת האמת
281	שפלות הדעת והתרוממות
281	רוממות הרוח ועת הקטנות
281	הענוה והקדשה
281	הגאווה השקרנית וענות הצדק
282	שפלות הגאווה וקדושת הענוה
282	הגאווה הקדושה מקור הענוה
282	הכניעה והמוסר הטהור

282	דבקות וענוה
283	ענוה ויראה
283	שמינית שבשמינית
283	הענוה בגוי קדוש והגאווה האלילית
284	יסוד הענוה החדוש והאחדות הכללית
285	קול השלום
286	מקור הסליחה העליונה
286	שרש ההנהגה
286	סתירות ושלום
287	בכל מילואו
287	שנאת הרע בעצמו ואור החסד
287	יסוד השנאה השלום וההתאמה
287	הגנה בחסד אל עליון
288	אור השלום באחרית הימים
288	חיי השלום בארץ ישראל
289	סגולתנו בשלום ובאיחוד
289	שלום הנשמות
289	התאגדות התלמודים
289	חזות הכל והשלום
290	מעון השלום העולמי
290	נושא דגל השלום בעולם
291	שפה ברורה בשכם אחד
291	העלאת עולמות וברורים
292	חובת בוני עולם
292	בעור החמץ הכללי
292	הקדושה הטבעית המפרנסת האמות
292	התעלות הכל ממקור התורה
293	יפעת גלוי המצוות
293	המצות טבע קבוע לאדם
293	בריאות ישראל להעלאת העולם
294	אחדות עולמים בארץ ישראל
294	תקון העולמים השלם בתקון ישראל
294	ישראל מרכז העולם
295	התגלות תפארת ישראל בהקשבה הכללית של כל היקום

חכמת הקודש הפועלת

א

חכמת הקודש היא נעלה מכל חכמה, בזה, שהיא מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה לקרבם לאותה הרוממות שהיא בעצמה מתעצמת בה. מה שאין כן כל החכמות העולמיות, אף על פי שהן מציירות ענינים נשגבים יפים ואציליים, אין להן אותה התכונה המפעלית, להמשיך את המהות העצמית של ההוגה בהן אל ערכן, ובאמת אין לה יחש כלל ליתר הכחות והעצמיות של האדם, חוץ מכחו המדעי לבד. וטעם הדבר הוא, כי כל עניני הקודש ממקור חיי החיים הם באים, מיסוד החיים המהוה את הכל, ויש בכח התוכן המקודש להוות המון ברואים לאין תכלית, לנטוע שמים וליסד ארץ, וקל וחומר להטביע צורה חדשה ומבולטת על הנפש ההוגה. וכל המדעים של חול אין בהם זה הכח, כי הם אינם מחדשים ומחוללים חדשות מצד עצמם, אלא הם מציירים ומציגים לפני ההשקפה השכלית את מה שהוא נמצא במציאות, ועל כן אינם יכולים גם לעשות את ההוגה בהם לבריה חדשה, לעקור אותו מעצמיות תכונותיו הרעות, ולהעמידו במצב של מציאות חדשה, טהורה וחייה באור החיים האמתיים, העומדים לעדי עד.

דעת הקודש ממקור החיים

ב

הידיעה מן העולם והמציאות, שבאה מצד החול, אינה עולה אפילו לחלק אחד מני רבבה בערך האמת, לעומת הידיעה העמוקה של העולם והישות בכלל, שבאה מצד הקודש. כי אמתת המציאות והיש הגמור של הכל היא רק בהיות הכל בא מצד ההופעה האלהית, מצד הסתעפות חיים וישות ממקור החיים והיש. שכל מה שמתגלה בתור עולם והויה הוא רק כעין צל קלוש לגבי הישות הטהורה והאדירה שבמקור האלהי. ונמצא שכל ההון המדעי של האדם יעלה ברוממות פאר גדלו רק כשיאצר ויחסן במקור הויתו, שהיא דעת ד' ועזו, הכרת הכל מצד מקור הכל. אז יתישרו כל ההדורים, מצד שרק אז, בהיות הגובה העליון של המדע מתגלה, יחש המדע נערך בטבעו. וכל זמן שהעולם מתגלה רק על ידי צלליו הכהים, שהם השערת הכרתו מצד צבעיו הבודדים והכרותיו החצוניות, כלא נחשב, לעומת הקנין המדעי ה מ ו ח ל ט , שהוא דעת ד', המתבלט ע"י דעת העולם בתור פועל ד', שאל זה נשואות הן עיני כל חי. וזה כל האדם, כל המצוי, כל המוכר והנודע. וכל עמל העולם ועילויי מדרגותיו הוא מכוון רק כדי שיבא האור העליון של המדעיות להתגלות בשטף מקור אמתתו. וכל המוסר הכללי והפרטי, כל הטבת ארחות החיים, אורח הצדקה והישרות בחיי היחיד והכלליות, הכל תלוי הוא ועומד להגיע אל מכוון תמותו, ע"י ההתודעות של ההכרה במקוריותה, שהיא הולכת ומתנשאת לפי אותה המדה שיחשף ההוד של אור החיים שבמקור הקודש, שהוא זוהר האמת, אור ד', מחולל כל.

טוב חכמת הקודש

ג

חכמת הקודש, בטהרה ובאמתתה, כשהיא מתגלה בעולם, היא מחיה את הכל. היא אינה צוררת שום מדע ושום גודל ושיגוב, גבורה והוד, רק היא מעטרת את הכל בשאיפת צדקה, בטובה וענותנותה. כל שאיפות הצדק בכל צדיהן בעולם הכללי, ובאדם הפרטי, מוצאות הן על ידה את מבואן האמיתי, והן נעזרות על

ידה להתגשמותם של מפעליהן בפועל ובחיים. וכל הכוונות הטובות, הכלולות מרזי קודש, בתורה, בתפלה, ובמצות, הכל יחד, וכל פרטיותן, הנן שבילים לגלות על ידם את אותו האור העליון של חכמת הקודש, כדי להביא את ההופעות הקדושה הזאת בעולם, להשביע לכל חי רצון, בחיי שעה ובחיי עולם.

האמת הנתבעת מכל

ד

כל מה שהאמת היא יותר גבוהה היא יותר פשוטה, ויותר נחוצה לכל. צרות הלב של האדם עלולה היא לנסות לנתח את האמת לחלקים, להקטין אותה. מתירא הוא מפני גדלה, וחושב שבהקטנתה תהיה יותר פפולרית. יותר שוה לכל נפש, ובאמת בזה הוא מכביד יותר, ומונע מהכל את היותר נחוץ לו. האמת האחרונה, האמת האלהית נתבעת בחזקה מכל, ודוקא בכל אמתה, ברום גובה אורה, במלא האמת שלה, ודוקא בשביל כך היא ראויה לכל, לכל בשר, לכל יצור, לכל פועל. והמדע הבחירתי והרצוני של האדם עומד הוא על מרכזו, ומוכרח הוא, אחרי עמלו הגדול לנתח את האמת, לקצרה, כדי להקטינה ולעשותה מוכשרה לרבים, - לשוב אל גדלה וטהרתה. וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתה ויאמר כל אשר נשמה באפו, ד' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה. אשרינו מה טוב חלקנו, שבשביל השבת האמת הגדולה והפשוטה בעולם, שבה חיי כל נשמה תלויים, וחידוש אור העולם ומלואו שלובים, נבחרנו אנו. ויש לנו זה הכשרון בעצמיותנו הפרטית והכללית, בתואר תולדתנו, בטבע בשרנו, במזג ארצנו, בנשמת אבותינו הגדולים. לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בס, ואנכי נטעתך שורק כלו זרע אמת.

הקריאה לסודיות

ה

כשמגיע האיש היחיד, וכן הדור, לאותו המצב שהופעתו הרוחנית כבר קרואה היא לפעולתה, אז אי אפשר לו להיות משביע את צמאונו ההכרחי בכל תוכן מוגבל, אם לא יהיה אותו התוכן בעצמו מוסר אותו אל תוכן רחב חפשי, שבו ירגיש את השיגוב הגדול שבשורש נטית נשמתו ממקור החיים שלה. ומתוך כך רזי עולם, רזי תורה, סוד ד', הולכים ונתבעים מן הדור. והעקשנות הגורמת למצא בצד הגלוי את כל הסיפוק הרוחני היא מדלדלת את הכח, מפזרת את הרוחות, ומובילה את התשוקה הסוערת למקום אשר תמצא ריקניות ומפח נפש, ובלב נואש תשוב עוד לבקש דרך. ולזאת קרואים הם אמיצי הכח, אלה הלבבות אשר אור ד' הוא כל תוכן חייהם. גם אם נשברו ונוקשו מרוב יאוש, גם אם נתעלפו ממיעוט אמונה בעצמם, גם אם עיפו במלחמתם נגד המון רב, ההולך בבטחה אל הרוח אשר עיניו הפקוחות לפי דעתו ישאוהו, לא יחדלו תת מתקם, לא יחדלו להתעודד, ודגל רזי תורה, וחוסן דעת ואמונה ברורה ופנימית, וישועת עולמים לישראל ולאדם, לגויות ולנשמות, לעולם ולעולמים כולם, לגדולים ולקטנים, לזקנים ולצעירים, בידם. ואם אנו מדברים והאילמות תוקפת אותנו. אם אנו מבטאים והמושגים נטבעים בדומיתנו, מפני שאין בנו כח להדריך את הדבור, לחפש את המילול, לא בשביל כך נבהל ונסוג אחר מחפצנו הקבוע. כבדות הפה לא תעצור כח לעצור את הזרם של החפץ הנשגב, אשר דבר ד' בו יגלה, אשר יאמר דבר לאזר כח לנכשלים, לבשר שלום ליריבי עם. בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב, אמר ד', ורפאתיו.

הארת מעשה בראשית ומעשה מרכבה

כשהחקירה המדעית הולכת ומוצאת דיוקים מכוונים בתוך העלילות כולן של התוהו והבהו, כשכל התנועות, שהוות ושהתהוו בעולמים לפני יצירתם הגמורה, כ"כ מתאימות הן למטרת הבנין הגמור בשכלולו. הולכת בזה חכמת מעשה בראשית להיות יותר ויותר חכמה גלויה, שנדרשת ברבים, ושנותנת מחיה לרוחות רבים. ולפי ערך ההכשר הזה שהעולם מתכשר לצפונותיה של חכמת היצירה המעשית, הולכים לעומתו הרעיונות של חכמת היצירה הרוחנית, ומתגבלים עם החיים והמציאות. והאמתיות האלוהיות, שבחותם האמת העליונה, שהיא תמיד מעוזם של חכמי עולם האמתיים, ושהיא אורם של ישראל בכללות, החפץ תמיד שהאמת העליונה המוחלטת תהיה המנצחת בעולם, והפועלת על כל הליכות החיים כולם בגבורתה, הולכות הן ונעשות לדברים שהם שוים לכל נפש, עד שאי אפשר עוד להסביר גם אמונה פשוטה לאנשים בינונים, כי אם על פי הרחבת הצעת רזי עליון, שהם עומדים ברומו של עולם. ופתחי השערים של מעשה בראשית הם הם גורמים עֲצֵמִים לפתיחת שערי מעשה מרכבה, שהיא ההנהרה העליונה, המסגלת את החושים ואת הרצונות, את ההכרות ואת ההרגשות, להאחז בעומק הרעיונות האיתנה, מקור חיים תמימים ונצחיים, עד שהחיים הולכים באומץ קדושתם לנצח כולו את המות, והטוב ממתיק כולו את כל הרע כליל. התפיסה השכלית הרוחנית העליונה, כשם שהיא מתממת את הרצון האישי, ומעדנת את הקשר החברותי, היא פותחת את החושים הגשמיים והרוחניים להתקשר עם המציאות כמו שהיא, והעושר והעדן, הנוי והנצח שלה הולך ומתגלה לפניו. החיים שבגויה נעשים רחבים, טהורים, קדושים ועדינים, והחיים שמחוץ לגויה וממעל לה, מאירים תמיד בכל נגהם. הרוחניות הולכת היא ומתעלה באדם ובעולם, בכל רגע של חיים. וההשכלה העליונה תופשת בהכרתה את הריקום של העילוי, והיא מתעדנת מרב זיו, ומעדנת את העולם כולו. כשהרוחניות משתלמת בקצבתה, וחפצה היא מרוב עדנה ושבועון להעתיק את כחותיה לככר יותר לשדי, כל הסביבה מסתגלת לזה, והד קול העונג מקצה העולם ועד קצהו נשמע. לאור טוב זה, למבט כזה, על אותה האפלה, שחכמת החיים הבינונית קוראה זה מות, מחכה העולם. וההחלטה של הליכה באור האמת העליונה היא מביאה אותו אל מעמד איתן כזה. החיים החברותיים עם כל מילויי תקוניהם, החופש השכלי וההרגשי עם כל הרחבתם, אומץ הרוח וגבורת הברש עם כל חסנם ויפים, כל אלה יחדיו יחברו למשאלות הנצח, שרק הן בהפתרן תעמודנה לעולם בשעת דחקו. רק דעות עליונות, שהן נובעות ממקור עליון של חיים עליונים, ישיבו להעולם וכל אשר בו, לכל הנשמות העשוקות הערטילאות, ולכל שוכני מאפליות בגויות חולות, הרוסות ומזוהמות, את עז גבורת חייהם, את ברק יפעת נצחם. ושלום העולמים, והדר הרוחות לכל בשר, ישוב ויגלה, בגאון עז, ממעל לכל הגה ורעיון מוגבל.

הסודיות הכוללת

הפלוסופיה אינה משתרעת כי אם על חלק ידוע של העולם הרוחני, בטבעה היא נתוקה ממה שהוא חוץ לגבולותיה, ובזה עצמו היא מפורדת בפנימיותה פירוד מהותי. סיגול ההכרה, איך כל הדעות הרגשות והנטיות כולם מקטנם ועד גדלם מחוברים זה בזה, ואיך הם פועלים זה על זה, ואיך עולמות נפרדים מאורגנים יחד, זה אין בכחה לצייר. ולזאת תשאר תמיד הגיון אריסטוקרטי, מיוחד ליחידים שבבני האדם. יתרה ממנו היא הסודיות, שהיא בטבעה חודרת בכל התהומות של כל המחשבות, ושל כל הרגשות,

של כל הנטיות, של כל השאיפות, ושל כל העולמות, מראש עד סוף. היא מכרת את האיחוד שיש בכל המצוי, בגשמיותו ורוחניותו, בגדלותו ובקטנותו, הכרה פנימית. ומשום כך אין לפניו גודל וקוטן, הכל חשוב והכל נערך בערך רשום, אין תנועה אבודה, אין דמיון בטל. ולעומת זה אין קץ להעליות, ואין חכמה והבנה שנאמר בה די ולא תתקשר להארה יותר עליונה ממנה, שהיא נראית לעומתה במעמד אפלולי. ואפילו כתר עליון, דאיהו אור צח, אור מצוחצח, אוכם הוא לגבי עילת כל העילות, דכל נהורין מתחשכאן קמיה. ומתוך היתרון הרזי הזה של התאחדותם של כל המחשבות והניצוצות הרוחניים בתוכה, רק היא הנה מסוגלת להדרכה כללית. ע"כ רק הסוד הוא נשמת האמונה, נשמתא דאורייתא, ומלשד חיי חיי כל הגלוי, כל הקצוב, כל ההגוי בהגיון, וכל הנעשה במעשה. האחדות המפולשת של הרז כוללת את כל היצירות, כל תנאי המחשבה והרגש, כל אופני השירה וההרצאה, כל נטיות החיים, כל השאיפות וכל התקוות, כל המגמות וכל האידיאלים, מעומק תחתיתם עד רום גבהם. ולשד החיים של הגובה העליון של העילוי האלהי, שרק זוהר הנבואה, ואספקלריא המאירה, זיהרא דאדם הראשון, ואורות העליונים, יכולים לגלותם, שוטף ועובר הוא בכל, בכל הגות לב, בכל תנועת רוח. רק סוד שיח עליון הוא מחלק את השדרות, מה יחשב לראשית, ומה יחשב לאחרית, איזה מערכה לא תכנס האחדות, מפני שפלותה, ואיזה מערכה היא עליונה ממנה, מפני גדלה, ולפני אחד מה אתה סופר.

שלום הדעות

ח

אין הכרה וידיעה בעולם, בחוגי הידיעות של האדם, וכל יצור, שלא תבאנה בגרמתה העלמות וטעיות. ומדרגות הטעיות וההשקפות המחושכות וההפוכות, הבאות לרגלי כל הכרה והופעה, שונות הן זו מזו. בעצמיותם של הפרטים הנודעים יהיו אותם הצללים המטעים במדרגה קטנה, ובענינים אחרים יתגדלו. וכל מה שירחק חוג האורה של הידיעה המוכרה מהידיעה האחרת, ככה יגדל הצל שהיא מטלת יחד עם הבהירות שהיא גם כן גורמת בכללות. והדברים נכרים ביותר, ביחש של כל חכמה מוגדרת לגבי חברתה, שכל מה שיותר יתיחד ויעמיק אדם בחכמה מיוחדת, ככה יגדל כח הצל שמושלך על ידי זה על מרחבי חכמות והכרות מוגדרות אחרות. ואם ההכרות הללו מנוגדות הן זו מזו באופן הפנימי, בכח הנפשי המבסס אותן ומקשר להן את הדורשן והחוקרן, יהיו הצללים יותר עבים וחשוכים, ולפעמים מעוותים, ומביאים ניגוד וסתירה איומה מאד. וקל וחומר הנובעות ממבוע ההשקפה החיצונה של האדם על פי סקירה עולמית ונסיונית, והנובעות מהמעין הפנימי של בינת הלב, ובנין הרוח בעצמותו, שבטבען הן סותרות זו את זו. ומניחות מכשולים כל אחת מהן על דרכה של חברתה. אמנם רק באוצר השכל העליון, הזוהר הנשמתי ביסודו, מופיע אור המגרש את אלה הצללים, עד כדי האפשרות, ועד כדי מדת הקודש והטהרה של האדם, שעיי' מתרפאים המומים שכל הכרה מטילה בחברתה. ואין התאמה גמורה בתוכן ההכרות כ"א למקור החכמה, תמים דעים, לבדו ב"ה. והדבקות האלהית הפנימית, שהיא יסוד כל הידיעות, היא מרפאה אותם המחצים והמכות אשר הכינו בית מאהבנו, ושם גופיה איקרי שלום. וכשם שההכרות מטילות צל אחת על חברתה וצריכות הן למטרת התאגדותן ההרמונית עזר ממקום עליון, מהמעין שהצורות ההכריות מתהוות משם, עוד בטרם שהן מתגלמות בחטיביות מיוחדת, כמו כן התוכנים המוסריים הנם סותרים זה את זה, כל אחד בונה הוא את עולמו בצורה רחבה רדיקלית ואינו חושש כלל לאותו הציור העולמי ואותן התביעות של התוכנים המוסריים האחרים. ורק ממעין העולמי העליון, ממקור צדיקו של עולם, ממקור ראש צדיק, משם הברכות שופעות, שהכלי המחזיק ברכה לכולן הוא השלום, התאחדותן של כל התביעות המוסריות המתכנסות בלבו של כל יצור, והכוללות את כל הקבוצות

החברותיות, והמאחדות את כל העולמים. וכל מה שתגדל ביותר הסתירה בין הכרה להכרה, ובין מסכת מוסרית לחברתה, ככה תגדל העריגה לעומק השלום שלהן, וככה הנן מוכשרות להיות שבות למקוריותן העליונה, ולשאוב אותם מי הישועה בצמאון גדול. כמים קרים על נפש עיפה שמועה טובה מארץ מרחק, ונקרא שמו פלא יועץ אבי עד שר שלום.

השלום הפנימי

ט

מפני כח הקיבול אשר לאדם ידיעה סותרת ידיעה, והרגשה הרגשה, וציור ציור, אבל באמת ידיעה מחזקת ידיעה, והרגשה מחיה הרגשה, וציור משלים ציור. וכל מה שמתעלה האדם כליו מתרחבים עד שמוצא בעצמו את התוכן הגדול של השלום הפנימי, והתאמתן של הידיעות ההרגשות והציורים השונים זה עם זה. והדבר הולך ומתרחב, עד שבא לעומק עמקים, למקום ששם הסתירה חריפה ועזה מאד, עד כדי קצף איתן של קודש. ומרוב הדעת הפנימית, המתרחבת ומתפשטת בכל קומתו הרוחנית של האדם, נעשה שלום חודר נוקב ויורד עד התהום ותהום בכלל. הדרך שעולים עד לידי מעלה עליונה זו היא מתחילים בעת אשר האדם עומד במצבו הנמוך של פגיעת הסתירות, שגם אז ישנם שני דרכים, שהם זה למעלה מזה. יש אשר ידיעה סותרת ידיעה, שוללת אותה לגמרי, עד אשר הידיעה הסתורה מכחה של הידיעה הנקנית נתשבת כאלו אינה במציאות, וכאילו כל ענינה הוא ריק ותוהו. ויש אשר על ידי סתירתה של הידיעה האחת את השניה מתמצות תמציות של הידיעה הסתורה ונכנסות בתוך הידיעה הנקנית האהובה. ואז אע"פ שמצד הכלי נראה שהאדם שולל וסותר את הידיעה המנוגדת, באמת מצד האור הפנימי הרי הוא בונה אותה ומקנה אותה לעצמו. וכן הדברים הולכים בהרגשות וציורים, עד שעל ידי עומק השאיבה התמציתית, שהידיעה הקנויה שואבת מהידיעות המנוגדות הנדחות, מתרחבת הדעה בכללה, ובא המצב לידי הרום היותר גדול, שהוא עומק השלום בשכלולו, עד שכל הידיעות ההרגשות והציורים עומדים בצורה אורגנית וחיבה משוכללה, שכל חלק משלים את החלק השני, ואין פרץ ואין צוחה ברחובותיהם. אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלהיו, אשרי העם היודע להכיר את אדון העולם, מלך שהשלום שלו, ומרוב עונג אהבה שר הוא את שיר ידידות אהבה בתענוגים, שיר השירים אשר לשלמה.

ערך מלחמת הדעות

י

ישנן דעות כאלה, שהן מוכרחות לפי טבע האדם לגרום בהתפשטותן תולדות מזיקות, אף על פי שהן בעצמן מועילות ואמתיות הן. ונוצר לזה בטבע רוח האדם ללחום את קיומו, ולנגד לדעות הללו, כדי שלא יוזק, בענפיהן המתפשטים. והמלחמה הולכת ומתארכת, עד שיסגל לו האדם גבורה יותר עליונה ממקורו הרוחני, ואז מרגיש הוא שעמדנו לא תפחד כלל מההתפשטות של הדעות הללו שנלחם נגדן. והכח ההוא בעצמו שמחזק את רוחו ניתן לו על ידי המלחמה עצמה. ועל כן הוא יודע להוקיר מאד את ערכה של המלחמה. וידע כמה אומלל היה אם לא היה נלחם נגד ההתפשטות המזיקה לו אז. ואח"כ בא בתוכן חיים של גבורה ומקבל את הדעות שנלחם נגד התפשטותן אבל כשם שהאדם נתעלה כך נתעלו גם כן המושגים הרוחניים שלו, ואותן הדעות עצמן, אע"פ שנראות כאילו הן הן הדעות שנלחם בהן, באמת אין הדבר כן. ורק לפי המבטאים החיצוניים הן דומות אלו לאלו, אבל מצד ערכן הפנימי, מובדלות הן זו מזו, כהבדל שבין קודש לחול, ובין אור לחשך. ומה שהרחיק אז מוצא הוא שהרחיק בצדק, ומה שמקרב אותן הדעות אחר שנתעלו בצדק הוא מקרבן. ודוקא הדעות הדחויית שחוזרות ונראות בהן אנו

מוצאים טל חיים, איתן וקדוש מאד.

ערך הנגודים

יא

כל הניגודים הנמצאים בהדעות, וכל אותה האפסיות שלפעמים נראה מחוג אחד על חברו, והניגודים הללו מתגדלים ביותר כל מה שהדעות תופסות מקום יותר גדול ברוח האדם, למסתכל פנימי מתראים הם בתואר ריחוקים מקומיים של שתילים, שהם משמשים לטובת רענונותם ושביעת יניקתם, כדי שכל אחד ואחד יתפתח במילואו, ותהיה הסגולה המיוחדת של כל אחד מחוטבה בכל פרטיה, מה שהקירוב היה מטשטש ומקלקל הכל. והאחדות המתואמה באה רק מתוך זה הריחוק, שרי בפירודא וסיים בחיבורא.

עצם המחשבות השונות

יב

המחשבות השונות אינן סותרות זו את זו בעצם, הכל אינו כי אם התגלות אחדותית, המתראה בניצוצים שונים. אמנם כשם שהגופים מטילים צל, ומעכבים את האור, ומלקים על ידי זה את המאורות, כן הצללים הרחוניים, מעכבים את ההבהקה האורית של חלקים, המקבילים להם. והצללים הם תולדות הדמיון, שלא הואר לגמרי בקרני השכל, או ההתפעלות, שהרגש מתפעל מיתר הרעיונות, שלא ידע איך לקשרם, ע"י השינוי הנמרץ של הופעה חדשה, בלתי מורגלת. וכל זה הוא בכלל מאותות השמים אל תחתו, כי יחתו הגוים מהמה, הגוים יחתו וישראל לא יחתו, הקשורים בחי העולמים, באור אין סוף, במקור הכל, באחדות השלם, שלפני אחד, המרומם מכל ברכה ותהלה, הם עומדים עדי עד על עמדם. יהמו יחמרו מימיו ירעשו הרים בגאותו סלה, נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים קדוש משכני עליון, ד' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה.

יסוד כל המחשבות

יג

כל המחשבות הגיוניות הן, ובקשר סיסתמתי הן נקשרות. גם אותן שאין אנו מכירים בהן כ"א בצבוח רעיוני לבד, כשנחתור יפה אחרי שרשן נמצא איך שהן משתלשלות ממקור ההגיון. כי כך היא תכונת המחשבה. וממילא יודעים אנו שאין שום מחשבה בטלה בעולם כלל, אין לך דבר שאין לו מקום, כי כולן ממקור החכמה הן יוצאות. ואם ישנן מחשבות של דופי או של ריקניות, זה הדופי והריקניות הוא רק בסגנון החיצון, אבל כשירדדים עד פנימיותן מוצאים אנו בהן יסודי חיים, כי חכמה מקור חיים. וכל אדם מלאים הם אוצרות מחשבותיו המון חיים עליונים, שעתידיים להיות מזדקקים ועומדים חיים וקימים בפאר מעלה, ליום אשר יבא העולם לתיקונו. וכל מה שיתעלה האדם יותר, כל מה ששייכותו היא יותר גדולה לתוכן הפנימי של ההויה והחיים, הרי הוא לוקח מכל מחשבה בין שהיא שלו, בין שהיא של אחרים, את גרעינה הנצחי, ההגיוני, הטוב, הנובע ממקור החכמה, והולך ומתעלה על ידו, והן מתעלות בו. איזהו חכם הלומד מכל אדם, בלא שיור כלל. ומה זה יפלא, כי חסידי עליון, ישרי לבב, באמת אין חשך ואין צלמות לפניהם, והם נוטלים מכל ענין ומכל תוכן, קרוב או רחוק, את הטוב, ואת הרענונות, את הקודש שבו, ומקרבים אותו אל הקודש, כמו שהוא באמת קרוב, ואחוד הכל ביסוד הקודש. ומעתה נדע כי כל כבדות שישנה בקליטה של כל מחשבה, ובהסתעפותה בצורה של שכלול מחשבתי הגון, גם במחשבות

הטובות בטובן הגלוי, בין שהן של עצמו, בין שהן של אחרים, הלקוחות מפי השמועה, או מכל מיני הסתכלות שבעולם, הוא מפני שלא נתגלה בהן יסודן המפריא. ויסוד עולם זה הוא תלוי בהתגלות המקור של כללות הפרית המחשבות, יסוד החכמה, עבודת ההגיון בכל כחו המחדש. ולכן זאת היא עבודת העיון הקבועה לכל ישרי לב, להמשיך לכל מחשבה את חוט הגיונה המקורי, קו החיים, אות אמת שלה, ואז תשוב לאות חייה, ותחיה את בעליה.

תביעת האיחוד הרוחני

י

הננו נתבעים לאחד ולהתאים את מחשבותינו. יסורים אנו מרגישים מהעדר ההתאחדות, אבל מכאובים יותר נוראים מאי ההתאמה. וכל מה שאנו מתעלים אל הסכמת החפץ להתאים ולאחד את כל אברינו הרוחניים, כן מתגברים אצלנו הכחות העליונים, שהם באמת מאחדים ומתאימים את כל ישותנו. יותר מכל עם ולשון אין אנחנו יכולים לסבול אֶת הסתירה, ואת אי האחדות הנפשית. סגולת עולמים היא בנו, השלום והאיחוד, בצורתם האידיאלית. ולכן כל פיזורנו הוא רק עראי, והננו עתידים להתאחד, ולהיות גוי אחד בארץ.

האיחוד הרוחני בעתיד

י

אחת מהצרות הגדולות של העולם הרוחני של האדם הוא מה שכל מקצע של מדע ושל רגש מעכב אצלו את ההופעה של המקצע האחר. ומתוך כך נשארים רוב בני אדם לקויים ובעלי גוון יחידי, ומגרעותיהם השליליות הולכות ומתרבות. ההחשכה שכל מקצע מחשיך על חברו גורמת היא גם כן להתייחס בניגוד מוחלט להמקצע הנסתר מעיני האדם, הנתון למקצע אחר, הרחוק ממנו בערכיו. חסרון זה לא יוכל להתמיד. והעתיד של האדם בא יבא, שיתפתח למעמד רוחני איתן כזה, שלא די שכל מקצע לא יסתיר את חברו, אלא שמכל מדע, ומכל רגש, יהיה נשקף כל היס המדעי, וכל התהום ההרגשי. כמו שהענין הזה הוא במציאות האמתית, שאי אפשר כלל לשום יצירה רוחנית בעולם, שתהיה עומדת בפני עצמה, אלא שהיא ספוגה מן הכל. אבל טמטום הלב גורם, שאי אפשר להביט על אלה החלקים המובלעים מכל הישות הרוחנית, הנמצאים בכל תוכן שהוא. אבל ברוממותו של האדם תפקחנה עיניו לראות נכוחה, אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים.

איחוד התורה והנבואה

י

נבואה ורוח הקודש באים, בדבר ד', לפנימיותו של אדם, ומתוכו הם נשפעים לכל מה שנוגע לעולם כולו. ומעין דוגמתם האגדה, הרי היא נובעת מהנפשיות של האדם, ומסדרת את עניניה גם כן ביחש החיצוני של העולם. אבל התורה, היא באה מתוך הארת האמת העליונה, שאין בה שום הבדל בין פנימיותו של אדם להעולמיות כולה ומקורה. מלמעלה למטה הכל נסקר ונודע. פה אל פה אדבר בו. ומראה ולא בחידות, ותמונת ד' יביט. רק נבואה זו יכולה לתן תורה. ומתוך כך נעלה היא התורה מכל נבואה, וחכמי תורה עדיפי מנביאים, מצד התוכן העליון, שממנו הם יונקים את החיים הרוחניים שלהם. מצד גאותן של ישראל שנטלה מהן ונתנה לאומות העולם, מתגבר כח של היפוך הסדר. והנביאים וכתובים, ושפעת רוח הקודש,

משפיעים לפעמים בצורה יותר בולטת מהשפעת התורה, והאגדה מתגברת על ההלכה. ובאמת היא צרת גלות גדולה. וצריך הדור להיות חמוש בגבורה, בגדולי תורה, בעלי מסורת, בעלי תורה בהלכה, שכח האגדה. ונטית שפעת רוח הקודש, והידור הופעת קבלת רוח הנבואה לא יחסר להם. והם יגבירו את כח ישראל, להכשירו לגאולה, לרומם את התורה ע"י הנבואה ורוח הקודש, ואת ההלכה, והמעשה ותלמודה, ע"י האגדה, והמוסר ההגיוני. ותשוב בזה גאותן של ישראל למקומה, ופעמי גאולה ישמעו בעולם, ורוח ישראל הנרדם יחל לשוב לאיתנו, חמוש בכל טוב, בכל שפעת עושר רוחני ומעשי, עטור בעטרת הנבואה ורוח הקודש, מוסר והגיון. שירה ואגדה, ואזור בגבורתה של תורה בעוזה ומלחמתה, העומדת בראש כל.

איחוד רוח הנבואה

יז

רוח הקודש של הנבואה, ביחוד של האספקלריא המאירה, שהיא נבואת התורה, נבואתו של אדון הנביאים, הוא משונה בצביונו מאותו רוח הקודש של תורה שבעל פה, בין אֲוֹתוֹ רוח הקודש שיוצר את ההלכות ההולכות ומתחדשות מעצמותה של תורה, בין אותו רוח הקודש הכללי, שעל פיו נאמרו ההלכות שלמשה מסיני, שהן אבני הפנה של תורה שבע"פ. רוח הנבואה הוא מלא תפארת אידיאלית, ורוח ההלכותי מלא גבורה מלכותית, מעשית. תיקון העולם הוא דוקא כשמתיחדים שני הרוחות יחד, והם משפיעים ומושפעים זה מזה. והסגנון הדבורי מוכרח הוא להיות אצל כל אחד על פי נשמתו המיוחדת, ולהתפעל מרוח חברו ג"כ ע"פ המיזוג וההתאחדות הראויה, להוציא כלי למעשהו, כלול בהדר תפארת, בגויה מעשית מחוטבה, מתהלכת עם הבריות. מוארה בנשמה אידיאלית, מרקיעה לשחקים.

איחוד ההלכה והאגדה

יח

ההלכה והאגדה צריכות הן להתאחד זו עם זו. ההכרח המביא לעסוק בשתייהן יחד, מוכרח הוא להביא גם כן את ההתאחדות הרוחנית שלהן. מה שמרגיש העוסק בהלכה כשנכנס באגדה. וכן להיפך, שהוא נכנס לעולם אחר, נוטל את החלק היותר גדול של ההפריה הרוחנית, הבאה מתוך מנוחת הנפש, שיסודה באחדות הפנימית. הננו קרואים לסול מסלות כאלה בארחות הלימוד. שעל ידיהן ההלכה והאגדה תתחברנה חיבור עצמי. הרעיון של קירוב עולמות רחוקים, זהו יסוד בנין העולם הרוחני ושכלולו, הוא כח יסודי עובר כחוט השני בכל גילויי החיים, בכל פנותיהם, והוא צריך להתגלות תמיד בצורה יותר רחבה. התכונה האנליטית, אחרי שפועלת את פעולתה המנתחת כדי לברר כל מקצוע על פי חוגו, צריכה היא להניח מקום להתכונה הסינטטית, להופיע באור הנשמה המאחדת, שכל המדעים, כל המקצועות הרוחניים לגווניהם השונים, יראו על ידה כאברים שונים בגויה אחת מחוטבה ואיתנה, שנשמה אחת מחוטבה ואיתנה וחיה, רבת האונים, מאירה בה. והתחלת צעדנו על ככר ההלכה והאגדה תגרור אחריה המון חיבורים והרמוניות לאין חקר. והעולמים השמימיים והעולמים הארציים, האנושיות הברשית והאנושיות הרעיונית, עם כל העושר הצפון בכל אחד מהם, יתאחדו יחד לפעול זה על זה את הפעולה הרצויה לגודל ושכלול גמור. ומתוך הדעה הזאת יופיע אור חדש על המקצוע המיוחד שאנו באים לשים בו את עינינו ולבנו בחקרי התורה, חיבור ההלכה והאגדה. החיבור הזה אינו כי אם התגלות האחדות החבויה בהן מאז ומעולם. כל מי שלא טעם טעם הלכה לא טעם טעם תורה, וכל מי שלא טעם טעם אגדה לא טעם טעם יראת חטא. והתורה והיראה מוכרחות הן תמיד להתמזג. והעבודה הלימודית צריכה

להתגלות, בתור צורה פועלת באופן מתודי על היסוד המאחד הלזה, שתוצאותיו כבירות מאד. באמת יש בתוך האגדה תמיד תמצית הלכותית, וכמו כן בהלכה תוכן אגדי פנימי. על פי רוב מונח התוכן האגדי בצורתה האיכותית של ההלכה. והתוכן ההלכותי בתיאורה הכמותי של האגדה. ובלא חיפוש והרגשה מיוחדת מושפעים אנו בעת הלימוד ההלכותי מתכונתה האגדית המסותרת של ההלכה, ובלמוד האגדה, מקיזובה של ההלכה המעורב בתוכן האגדי. אמנם אין כל אחד מרגיש בבליטה הגונה את הזרמים הללו, שהם מלאים מציאות תדירית כל אחד במקצע של חברו. ההתנכרות של אלה העולמות, שהם כל כך דבקים ומותאמים בעצמותם זה עם זה, מביאה לידי פירוד חולני בטבע העיון והרחבתו, ומצמצם הוא בעוגה צרה את שני החוגים יחד, בין החוג ההלכותי, ובין החוג האגדי. חייבים אנו להבליט מאד את ההתודעות של אלה שני הכחות בצורה מתוקנת, שכל אחד יבסס יותר את תוכן חברו ויעזור ביותר לברר את פרטיו, ולהאיר אור יותר בהיר על תאוריו הכלליים, ועל עומק סברותיו והיקפן. ההלכה צריכה היא להתבסס מריח האגדה בשיעור מוטעם והגון, והאגדה צריכה גם היא להערך בתכנית של קצב, של משפטים קבועים והגיון מבורר ומוגדר, כתבניתה של ההלכה המאוששת, ועם זה יכפל כח שתיהן ורעננותן. הצורך שהביא את בעלי הפלפול בדורות שעברו, לנסות לפעמים לשלב את האגדה עם ההלכה, הוא באמת נובע מתביעה זו של אחדותם של אלה הכחות הפועלים כל כך יחד. ואנו שהננו כבר דרושים לקבץ כמה כשרונות וידיעות לברורם של תלמודנו, ושל כל ארחות חיינו, ובפרט שגם עצם הלימוד ההלכותי מוכרח הוא להיות מורכב מהרחבה של כמה שיטות, של ראשונים ושל אחרונים, שנתרבו במשך הדורות, וההתעמקות וההרחבה היא מוכרחת לנו ביותר, צריכים אנו כבר להתהלך בהרחבה גמורה גם ביחס לאיגודם של תוכני ההלכה והאגדה, שהם כוללים כבר כל השימושים ההגיוניים וההיסטוריים, המוסריים והאמוניים, ההרגשיים והנימוסיים. ועל כולם הופעה זכה, ספוגה מטל החיים של כללות אור התורה, שהיא ראויה לבא כלוית חן על כל העוסק בתורה לשמה, לתן לו עדן מיוחד ואושר של שמחת תורה, מעודדת לב.

יציאה מתלמוד לתלמוד

יט

עינוי גדול יש לנכנס מתוך הרחבה גדולה של עיונים טהורים, ממוזגים ברגש ושירה כלילת תפארת, אל תוך הקצובות ההלכותיות, שהן שחורות כעורב. אע"פ שזהו יפיו ועזוז קדשו, למשול בעולם המלא מחשכים, זוהמות, ותסיסות מהומיות. אבל בעל הנשמה, המפוארת בהדר קדשה, הוא מרגיש את ענותו הנוראה, את כל חבלי המאסר, בעת יציאה מתלמוד אל תלמוד. והוא צריך תמיד עצה והדרכה נכונה, איך לרפד את היצוע של התוכנים המעשיים לפרטיהם הקשים ברפידות רכות, מלאות יפעה של עדינות החיים. והדר הקודש הנוצץ בהוד החופש והטוהר השמימי, כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר.

הכמוס והגלוי מאור תורה

כ

שפעת רוח הקודש המיוחדת לישראל היא רוממה הרבה במעלתה ומיוחדת במינה מכל מיני שפע של רוח הקודש, שכל אחד מבאי עולם זוכה לו על פי מעשיו. השפעה הישראלית היא נמשכת מפנימיותה של תורה. וההבהקה של החכמה המעשית, בתורה, ובכל הליכות החיים הפנימיים והחיצוניים, הנוגעים למפעלים, והרגשות, הקרובים לחוג הפעולות, הנה גם כן יוצאת בדרך ישרה מאורה של תורה. ועצמיות

כחה העליון של זוהר התורה היא משפיעה על שני אלה הסוגים הרוחניים העליונים, סוג הרזי של רוח הקודש, וסוג הגילויי של אור התורה, שבהגבלה ומפעל, כלאה וכרחל אשר בנו שתיהם את בית ישראל. ותמיד אנו קרואים לתקן את שתי ההופעות הללו, הכמוסה והגלויה, שתהיינה פונות באורח ישרה לקבל את שפעת בהירותן מתוך אור עולם של אוצר החיים אשר באור ד', החופף על הוד יסודה של תורת אלהים חיים.

איחוד החבוי והגלוי

כא

אם נפשך תובעת ממך תמיד את הגנוז ואת החבוי, את הנעלם והנסתר, הנשגב, אל תצטער אם יעלם ממך לפעמים איחוד החבוי והגלוי. חסד עשה הקב"ה עם עולמו הרוחני עוד יותר ויותר מעם עולמו הגשמי, כלומר התגלות החסדים, ושפעת הטוב, נראה בהופעה בעולם הרוחני הרבה יותר עוד ממה שהוא נראה בעולם הגשמי. ואתה למד מדת קל וחומר. בעולם הגשמי אף על פי שהכל אחוז בחוברת, הדומם, הצומח, החי, והאדם, השמים והארץ, הכחות והתנועות, הצרכים והסיפוקים, המינים והאישים, התקופות והדורות, מ"מ למרות האיחוד הגדול הזה, כל בריה ובריה מוצאה לה את המוכרח לה, ואת תפקידיה, בחוגה הקרוב, נותן לבהמה לחמה, לבני ערב אשר יקראו. וההתכנסות החוגית הזאת אינה מונעת כלל את אותה העצה הגדולה, של הקבעתה של השלשלת הגדולה שביצירה לכל מגמותיה. ולולא זה החסד של הביצור במקום הפיזור, של הצמצום במקום ההתרחבות. לא היתה תקומה לכל בריה, וכל יצור לא היה מוצא את צרכיו, ולא היה בא לשכלולו מעולם, ואותו העולם הגדול בכללותו, והרב והעשיר באישיותו המרובבות, לא היה בא לכלל השלמה. ואם הדבר נוהג כן בעולם המצומצם החמרי, על אחת כמה וכמה שמדה זו נוהגת למכביר בעולם הרוחני, זה העולם הגדול, שכולו מחשבה אחת, הופעה אחת, אדירה. עשירה ואיומה, מלאה חיי עולם, זיו קודש ותפארה, שאישיו כ"כ כבירים ומרובים הם, שפלגיו כ"כ מתגברים ומתפצלים, שסוגיו ומיניו מתברכים, שוטפים ונובעים, ופרטיו וניצוציו, אורותיו וכליו, שכל אחד מהם הוא עולם מלא, מבורך באוצרות חיים, שמגלי השפעותיהם יוצא המון רב של שובע להחיות עם רב. של ברואים ויצורים אין חקר, עאכו"כ שיש בו אותה הברכה הגדולה של השקטת כל יצור וכל עולם במכונו, למרות הקישור הגדול, החבוי בכללות כללותו. ושפך האשדות של החבוי והגלוי הם כ"כ חטיביים, כ"כ מתפצלים, וכ"כ מותנים לתנאים שונים, עד שלפעמים רבות מתגלה הקו המפריד והמבדיל ביניהם בדמות סתירה, שההגיון המדוד מתחלש ומתבעת ממנו. וההכרה החודרת, מעולפת ספירי הבטחון העליון, מעודדת את הנשמה בשביעה רוממה, חשופת אור ורווית ענג קדש. ואם הלב יהמה, והנשמה כמהה לחשוק צפונות, נפשי חמדה בצל ידך לדעת כל רז סודך, והרוח יוצא וסוקר, וההתנוצצות הגלויה לפניו מברקת, ולפעמים אינה נקלטת בהתאמה עם כל אותן פלגי המסתרים, אל ירע לבך, אל תקל בעיניך עבודת קדשך. עבוד ועבוד בעולם אשר שערי נפתחים לפניך, אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום, לשמר מזוזת פתחי. כי מצאי מצא חיים ופק רצון מדי. וסוף הכבוד הגדול לבא, השערים יפתחו. ומלך הכבוד בא יבא, יבא מלך גבור ועזוז. יבא גבור מלחמה, יבא מלך צבאות עליונים ותחתונים, יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. יתאחדו העולמים, יתמזג הגלוי והנסתר, תתאחד הגויה והנשמה, יתקשרו האורות והכלים. ומתיקות נעימה. עונג פנימי חסין ומאד נעלה. יחשפו במקורה של התעלסות הנשמה. וכח וגבורה של מעלה תופיע עליך בעדי עדי נהורותיה. תכיר כחך וגבורת גאוונך, תדע ענותך ודלותך, דלות כל יצור, כל עולם וכל יש מצד עצמו, שבו יגלה הוד נאווה תהלה, הוד מלך גאות לבש, רם ומתנשא שוכן שחקים. וחיי עולם וחיי עולמים, וחיי שעה וחיי רגעי רגעים, שכל ברק ברקים יתפוצץ לשמשות

רבבות. ומהם עולמים יונהרו, אוצרות זיו, שפעות חיים. שמהם נשמות יוברקו, אליך יאתיו. וחוסך ישועות תלבש, אזור פאר תתאזר, ובשמחת נועם עליון ימוזג רוחך, ושלטון וממלכה פנימית וחצונית יהיה גורלך. וברחמים רבים על כל היצור ימולא רוחך, ותעז במדות מלך עולמים, טוב ד' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

הכמוס הגמור בגלוי

כב

יש אופי מחשבה כזה, שמפני שהוא כבר עומד במעמקי הנשמה ושרשה, בכל צביונו ועושר תכניתו, הוא שולח את קויו על ההופעות השכליות הגלויות שבדרך עבודת העיון. וחושב האדם שהוא בא לדברים חדשים מלמטה למעלה, בעת שהכח הגמור עושה הוא את פעולתו עליו ממרומיו, מושכו ומקרבו אל הצפיה הגמורה, בכל קויה. והוא הולך ומתקרב, בכל עת עמלו בדעת ובכשרון, אל המקום הרוחני, ששם עומדת היא ההצטיירות הבנויה בכל שכלולה, ומלא קומתה של המחשבה, שראשי פרקיה הם הם המתחילים להתגלות בעבודתו. והחלק השכלי, ועוצם החיים שבלשדו, כל אלה באים הם, ע"פ רוב, מהתוכן הנגמר הכמוס, האצור במרומיה של הנשמה השכלית. נר ד' נשמת אדם. ונמצא שבכמיסה נולדת הנשמה המשוכללת בתחלה, ומאצלת היא ממנה קוים ונקודות שונות, בהעתקות רבות, מאירות וכחות, עד שהאדם לפי כשרונו, מתחיל הוא לחפש את אמתיותיו, לסדר את ציוריו, ולברר את צבעיהם. ובגילוי נולדה היא המחשבה המטושטשת הרפויה בתחלה. והיא הולכת ועולה, עפה ומתקרבת אל המחשבה הגמורה, החבויה בגנוי המרומים. וכשם שהדבר נוהג ביחידים אישיים, כן הוא נוהג באומה שלמה ובמהלכי חייה, בנשמה ההיסטורית ובכל מעבדיה. וכן נוהג הדבר בכללות האדם וארחות חייו הרוחניים, על פי המסבות הרבות הרוחניות והחמריות, לשכלול העולם ובנינו, ביחש החבורה האנושית הכללית. ירידותיה ועליותיה. ומובן הדבר, שחזיון כזה, מתגלה בכל הוד יפיו, וחוטב תכסיסו, בכללות היש ואור ההויה, עד הגיענו להצפיה העליונה. בית יעקב לכו ונלכה באור ד'.

גבול הנסתר והגלוי

כג

הסתרים העליונים, מתוך גדלם, מרוב הופעת אורם, מהרסים את כל הסדרים הקבועים בתכונת השכל הטבעי, הפשוט. אמנם באמת מחדשים הם את כחו בכח כללותם. אבל החידוש הזה, שהוא חידוש החיים הרוחניים בצורתם העליונה, יבא רק אחרי השיקוע העמוק ביאורי הדעת. אבל לפני זה פוגש הבלבול וערוב הסדר את האדם, והשנאה מצד התכונה הטבעית, החדורה עמוק באדם בצורתו הרוחנית הקבועה בו בטבע, באה לכל הדרישה החבויה. אמנם בתוכיותה של שנאה זו אהבה רבה גנוזה היא, אהבה עליונה. וההכרה מתגברת. כל אשר יזדכך האדם בחרותו הרוחנית, שאם כל מדע והרת עולם ושל כל הכרה תתרחב לפניו בעוצם יסודה. כל אשר שפעת הרזים ישביעוהו, אז תבא חכמה בלבו ודעת לנפשו ינעם. והנורמליות של השכל הישר, ופשטות ההרגשה האינסטיטית. וכל צורה בהירה טבעית של כל יופי ונשגב בבריאות טבעיותה, תשוב להזריח לו בזוהר עליון. בהרחבה אשר לא היתה יכולה להיות גם משוערת לפני החדירה אל עומק הרזים. אשר בסוד ישרים. ורישומי השנאה הקדומה, אשר הושרשה לפני הופעת האור במעמקי הנשמה, יבאו לשימושם היותר מכוון, שהוא שמירת הגבול בין שני העולמים הללו, באופן שכל אחד קיים הוא תמיד בצביונו, ובאין צורך של שום הפרעה ושום ביטול מתכוונותיו, הוא מופיע במלא זוהר חייו, משפיע ומקבל שפעת עולמים. מתלבש ומתקשר בחברו. וצרת השנאה והקנאה הרוחנית

הפנימית סרה לגמרי, ותחתיה באה הגבלה בריאה, והכרה מחוטבת, שבהתאחדותם יחד של שני העולמים, הגלוי והנסתר, במלא צביונם, בעירוב פעולותיהם בתכונה בניית ומסודרת, יבנה ויתכונן עולם מלא, בכל הדר גאונו. החק ומקורו, ומה שלמעלה ומה שלמטה ממנו, הטבע הגשמי והרוחני עם כל שרשיו, החיים ביסודם, מעומק מאפליהם עד למעלה מכל זהרי אורם, יחד מתכנסים לחטיבה אחת. ונחלי השיגוב והרוממות שוטפים בגדלם. וישועות מתחדשות, צדקות נצמחות, ועם נברא קם להלל יה.

בעלי הנסתר והנגלה

כד

התוכן המחלק את הנגלה מהנסתר, בתורה, ובכל החכמה בכלל, הוא מפני התכונות המחולקות של בעלי ההכרות. האיש שהוא מוכן לנגלות איננו צריך להשלמת אישיותו לכל חזיון מיסתי. עדינות נפשו ומוסריותו משתלמות על פי אותן הקליטות של הרוחניות שהן נקלטות מכל הכרה גלויה. ואם בישראל ובן תורה אנו עסוקים, נשמתו הישראלית משתלמת יפה, בחוש פנימי, על ידי ההצטברות של ידיעות שמצטברות בקרבה. והוא עושה לה מהן תוכן רוחני עשיר. וביסוד הדבר מוכרחים אנו לומר, שיש איזה עשירות מיסטית אצל בעלי הנגלה. שהיא גורמת להם שאינם צריכים לעיבוד של תוכנים רוחניים אציליים, מפני שכבר יש בתוכיותם ענין המספיק מסוגו של רעיון נאצל. השובע הזה מביא להם פעמים בחילה בכל הענינים הנסתרים, ולהפך המה בעצמם מוצאים מחסור גדול בידיעות פרטיות מעשיות, ודרכי חייהם נעשים ממולאים מכשולים כפי חסרון ידיעתם, וזהו הדבר הדוחף אותם להיות מרבים בהיות ודקדוקי עשייה. בעלי הנסתר הם להפך מזה, הם מוצאים בעצמם סיפוק ביחס להגלוי, הדרך המעשית כמו ישרה לפנייהם, הספקות נפתרים אצלם בלא לאות, בעת המאורע, והתוכן הצנוע, הרוח המסתורי הוא אצלם מלא תביעות על שכלולו. הם מרגישים מין רעבון נורא וצמאון אדיר לציורים כמוסים ונעלמים, והשאלות רמות הערך, העולות ברום התעלומה, אינן נותנות להם מנוחה, ולוחצות אותם שיתעסקו תמיד בפתרון, ולפחות בפרטיהן וארחות ציורן. חזיון בלתי מצוי הוא לראות אדם שהדרישה של הנגלה והנסתר יחד תהיה בו במילואה, תמיד יש איזה ניגוד מזה לזה. רק אם האדם נמשך אחר הסביבה ורואה את הטוב והיקר שסגלו להם שני הצדדים בעבודתם, באה אליו כמו קנאת סופרים אבירה, וחפץ הוא להיות משביע עצמו בשתי המדות, שעל פי רוב פוגש הוא מעצורים על דרכו, ומכל מקום מתאמץ הוא להתגבר עליהם. האנשים הללו הנם תמיד עמוסים במשא גדול, של דעת מכאבת, ומכל מקום הם מביאים הרבה טובה לעולם, שסוף כל סוף מהוים הם בפרי רוחם עולם חדש, שהשמים והארץ נושקים זה לזה. ואחר שהם מוציאים חזיון מורכב זה מן הכח אל הפועל, אחרים כבר יכולים לקבל מן המוכן, ומתהווה כמו יצירה נפשית קבועה, במשך הדורות, לתפוש את המקצעות החלוקות וההפכיות הללו יחדיו, ואז באמת מתגלה כח יצירה כפול. וחכמות בחוף תרנה, בכפלים. לתושיה, בתעלמות חכמה, כתב חזון ובאר על הלחות.

מהגלוי הפרטי לנסתר הכללי

כה

כל חלק גלוי שאינו מוכר כראוי, בין מן התורה, בין מן העולם, הוא כמו מסך מבדיל שמסתיר את האור הנשגב של החלק החבוי והנסתר, שאינו מושג כי אם בצפיה פנימית בהירה. ובחק זה נעוצה היא החובה של השקידה התדירית, להרבות תורה וחכמה. בתור יוצא מן הכלל, יש שאיזה סדק מתהווה בכותלי המערה, הסותמת את האורה העליונה, והאור החבוי מתנוצץ פתאום, שלא על פי הדרך המודרג

של הידיעות הגלויות. נסים כאלה צריכים לקבל בשמחה, אבל אין סומכין על הנס. והסדר התדירי הוא לבא מן הגלוי אל הנסתר, מהפרטים אל הכלל.

ההסתכלות הכללית

כו

תכונתה של ההסתכלות הרוחנית היא סקירת הכל ביחד. וזאת היא טבעה המיוחד לה, שמבדילה מהסתכלות שכלית פשוטה, שהיא עסוקה תמיד בפרטים מיוחדים, שבקושי מקבצת היא אותם למדת כלל מאוחד. בעלי הנשמות המיוחדות לסקירה פנימית קשורים אליה בכל כח חייהם, וצער גדול ועמוק הם מרגישים כשנלחצים, ע"י עצמם מפני ההרגל או ע"י השפעת הסביבה, לעסקים, רוחניים או מעשיים, פרטיים. אלא שהם מישיבים את דעתם, בהכירם את הכרח החיים לעסוק בכל המכשירים המביאים למלוא המגמות. אבל בנפשם קשור חפץ נעלה לקצר במכשירים, ולהאיר במקדם את האורה המגמתית.

התגלות פרטית וכללית

כז

ישנה התגלות פרטית, ההולכת עם כל משפט, עם כל חלק הגה מגזרות הגיוניות, עם כל מלה ואות, וישנה התגלות כללית, שרוח שלום של ספר, של אורח חיים, של תעופת רוח מתגלה. ויש שהכלליות מתגברת עד שהיא מכה את הפרטיות ואח"כ היא חוזרת וממציאה אותה בבהירות יותר גדולה, ובתמונת חיים יותר חשובים. אלה ארחות הגלוי הולכות בכל עובדה, בכל תנועה, בכל פעולה אשר יעשה האדם בתור עובד עבודת ד', משכלל עולמים, עושה רצונו של מקום. הגדולה העליונה היא דוקא מלאה כל, דוקא חודרת בכל מקום, אין לפניו קוטר. יש שאורות החיים מבהיקים מכל תוכן וענין הבא לידו של אדם ולחוג מגעו הגשמי והרוחני. ויש שהם מבהיקים הבהקה פרטית, מפעל אחר מפעל, לגימה אחר לגימה. ויש שהאורות משתלבים, והבהירות מאירה מכללות כולם, וממולאה מכל עושר פרטיהם בשפעת ברכה. ואותם הנצוצות, ששרי רזי תורה עסוקים בהם להעלותם בכל תוכן שבחיים, בכל מאכל ומשתה, בכל משא ומתן, בכל שיג ושיח פורצים דרכם, והם מתלכדים לאבוקות גדולות נשאות, אורות דמיונים עשירים, ודעות עליונות טהורות, ומנשאים את הנשמה לרומי מציאויות ודאיות, שכל חקרי לב אנוש מתעלפים שם, מרוב תגבורת כח החיים שבשטפיהם, וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה.

ההופעה המקורית והפרטיות

כח

התשוקה העליונה שיש במדע הרוחני העליון, להמסתכלים המוכשרים, להוביל את ההופעה, המציירת ונותנת נשמה להמדע בפרטיותו, משרש שרשה היותר עליון, מונעת היא את השקידה הכמותית, מפני שהיא דוחקת תמיד את החפץ הפנימי למצא שפע עדין וחיי חכמה מרוחבה בכל אות ובכל פרט, והתוכן הפרטי הוא תמיד סתום, והדברים מסתעפים ומתפצלים זה מזה בהתגלותם. ולו המתינו בני אדם עד הגלות להם האור השרשי, לא היתה כל חכמה מתפתחת, וכל מוסר וכל נימוס, וכל התפתחות מעשית לא היתה מנצחת בעולם. אבל ההכרח שמוליד את הפרטים לא יוכל לעקור את החשק הרחב, שלב העדינים הגדולים הומה וחושק אליו. ומכאן באה השפעת האמונה הגדולה, שהכל נובע מהמעין האלהי, והכל נערך

בערך המגמה העליונה שהכל שוה בה. וגודל וקוטן יחד עושים את החטיביות של החשיבות המתקנת את העולם כולו. ומשתלבים השמות הויה ואדנות בחוברת, יתלכדו ולא יתפרדו. ונועם התורה הולך ומתגבר, מפיץ הוא את מעיניו, ומרוה צמאים בנחלי עדניו. מה יקר חסדך אלהים, ובני אדם בצל כנפיך יחסיון, ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, משך חסדך לידעיך וצדקתך לישרי לב.

צפית הכלליות והפרטיות

כט

ההופעות הכלליות, כשהן מתגלות ברוח האדם, אינן יכולות להוציא פרטים מתוכן, כ"א באצילותן העשירה הן מתנוססות בעושר גווניהן, המאוחדים כולם יחד בחטיבה אחת. זהו החסרון הבא מתוך רום ושיגוב. כשבא התור להוצאת פרטים, מתקטנת היא ההופעה העליונה, האורה מתמעטת, והפרטים, רבים וחשובים, הולכים ונזרחים, מתהדרים ומתגדלים הם, נובעים ממעינם הנובע, אשר כפי פך קטן הולך הוא ונפתח. העסק הפרטי שבפרטים מרחיב הוא את הדעת לפי ערך העומק הלשדי שיש בתמציתם של הפרטים, שהוא טל החיים של הכללים העליונים המופיע בהם מאור חייו. גניזתו של טל אורות זה היא בנקודת הרצון שבהכרה, המתעלה לאידיאל עליון בחיי הפרטים, תולדות הכלל. העוסק בתורה לשמה הרי האור הכללי, שמתחבר לרצונו המזוכך, הולך ומתברך עמו, ומושך לו שפעת גודל, מלכות וממשלה וחקיקור דין. אבל העוסק בתורה שלא לשמה פרטיו מיובשים הם מלשד הרצון האידיאלי, והפרטיות שבהן אוכלת את מוח עצמותיהם, והרי הוא מגרם גרמי, ואינו בא לתעודתו שנוצר בגללה, להוסיף אור רצוני עליון בעוזו החיים הפרטיים, להעלותם אל עליו הכלל, ולהוסיף בכלל זיו צביוני חדש על ידי עושר הבא ממשפלים. קדושי הדעה צופים את אור הפרטיות כשהם עסוקים בכללי כלליות, והם צמאים לאור הכללי, שוקקים אליו, ומזדהרים בגדלו, וכן קדשו, בהיותם עסוקים בפרטי פרטים. חסד ואמת נפגשו, צדק ושלוש נשקו.

דעה כללית ובינה פרטית

ל

בעל הנשמה הרחבה סובל יסורים גדולים מצמצומה של המחשבה בפרט מיוחד. אבל הוא צריך להתגבר ולסבול את היסורים הללו, באהבה, שהם הם המביאים אותו לאושר היותר גדול. הקלת היסורים באה מהבירור שיתברר לו, שהדעת הכללית היא הדורשת את הרחבתה הבלתי מפורטת מפני עליונותה, והבינה הפרטית היא כבר סופגת את כל הפרטים בבירור המדויק. וכשגלי הדעת משתפכים על הנפש, אז באמת צריכים לתן מקום להפשטה העליונה, שאינה מקבלת שום תואר. אבל היא חולפת, ומניחה את השפעתה הגדולה באוצר הבינה, ששם השפעה זו עצמה מגלה את חופשתה על ידי השמירה הדייקנית של פרטי הדברים, והגלמתם המוגבלת.

תכונת הרכוז והפזור

לא

אין כל האנשים שוים בדרכים של השלמתם הרוחנית. יש אדם שתמצית לשדו הרוחני יוכל להיות מבוצר במקום אחד, וכל מה שיתרכזו יותר מחשבותיו, לימודיו, עיוניו, ורגשותיו, ימצא את עצמו יותר בנוי ומשוכלל, ועיטור המדות והתכונות, ובהירות הדעה בהארת נשמתו יופיעו עליו בהדרגה. ויש אדם שרכושו

הרוחני מפוזר, על כל ראש דרך, ומוכרח הוא לפזר את מדעו ואת רגשותיו, וממרחק יביא לחמו. והריכוז והפיזור הזה יש בהם מדרגות על גבי מדרגות, ריכוז לפני מריכוז ופיזור חוץ מפיזור. ויש אדם ששולטים בו שני הכחות, מוכרח הוא לתכונה ריכוזית, וגם לתכונה פיזורית, ובעת אשר תכונת הריכוז שולטת עליו לא יוכל לסבול שום תוכן של פיזור, ועת אשר רוח הפיזור מתגלה עליו לא יוכל לסבול שום ריכוז. והדבר נוהג גם כן בעמים שלמים ובסוד הנהגת עולמים, בהופעת ההסטוריות העממיות, ובתקופות הגדולות של העולמות, יצירתם, היותם, בנינם, הירוסם, חידושם והתעלותם.

התכונה הכללית והפרטית

לב

ההופעה הפנימית, הבאה לאדם, לחוש על ידה את הנשגב, היא מנגדת בטבעה להבנה הפרטית, באיכות ובכמות של החזיונות. ושני הכחות יחד דוקא משלימים הם את התכונה העולמית, את הרוחניות האנושית, ואת המהותיות הרוחנית של העולם כולו, בסקירתו היותר עליונה ומקיפה. ההכרה האלהית בעומק ובהירות תוכנה וההבחנה המדעית, בניתוח הכרת היש הפרטי והכללי וסעיפיו, הן סותרות זו את זו סתירה סוביקטיבית, כשם שהן מאוחדות זו עם זו אחדות אוביקטיבית. המוכשרים להכרת הטבע, המחטטים בפרטיו, ע"פ רוב הם בעומק טבעם חסרים אותו הגעגוע האלהי, בתור דרישה עמוקה מקורית, וקל וחומר שמחוסרים הם עומק העלאת המחשבה ברום החביון העולמי, בדרך פתרונו האלהי. והאלהיים שוטפים הם הגיונותיהם, ומחשבותיהם עפות הן בגבהי מרומים, ואין להם אותו הכח ואותו הצמאון לחקור בעומק החזיונות המציאותיים, כאותו הצמאון הטפוסיו של אבירי חכמי הטבע. וכיוצא בו בכל ענפים חשובים. הבקורת, וחוש האמונה וההערצה של אנשי קודש, נושאי המסורות הגדולות, שבהן אוצרות חיי עולם גנוזים, חלוקים המה זה מזה בעומק הבדלה פסיכית. הפשט והדרוש, מתפלגים הם על פי הנושאים העקריים שלהם, מחזיקיהם ותובעיהם. אמנם בכל ההבדלה הזאת התוכן המאחד האוביקטיבי מכה את גליו, ובתוך כל סיעה יש הכרה ונטיה לרכוש של חברתה. ומיוחדים גאוני גאוניים שמתרוממים על ההבדל הסוביקטיבי. בצבור, התכונה המבדילה את הפרטים, המחטבת את האינדיווידואליות, והמאחדת ומשוה את הכל באיכות צבוריותה, אלה שני כחות, איתנים, וסותרים, מכים הם את כח קויהם זה על זה, גלי ים אורותיהם בוטשים זה בזה. במקום שהגדולה היצירתית יוצאה עד כדי התמזגות עצמית של התוכנים הסותרים מצד צמצומי הכלים הסוביקטיביים, שמה מתגלה אור הברכה העליונה. נפלא הוא כחן של ישראל באיחוד זה של ההתפרדות האינדיווידואלית עם החטיבות האחדותית, כמו שהוא מצוין בעומק האמונה של גוי צדיק שומר אמונים עם תכונת ההכרה החודרת של עם חכם ונבון, בקרת מחוורה על כל אישיות גם היותר גדולה, והערצה עמוקה לכל חכמי קודש המתהלכים עם ד', הבחנת הבריאה במהותיותה ופרטיה, עם סגולת ההתנשאות למרומי מקורה. משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו, קראים אל ד' והוא יענם, בעמוד ענן ידבר אליהם, שמרו עדתיו וחק נתן למו, אל נשא היית להם ונקם על עלילותם, רוממו ד' אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש ד' אלהינו.

צמצום המקצועות

לג

בכל חכמה שהאדם עוסק ימצא קוצר רוח יחד עם עונג. העונג יבא לו מהרחבת ידיעותיו, מהתפשטות אור החיים הרוחניים בנשמתו, וקוצר הרוח יבא לו מהצמצום, שכל חכמה מצמצמת עצמה באופקיה המיוחדים לה. ביחוד יסבול בעל הנשמה העשירה, רבת השירה והתפארת, מהצמצום של החכמות,

העסוקות בנושאים חיצוניים ומקריים. ביותר יגדל הכאב בעת אשר בעלי מקצועות, שלא טעמו כלל את טעם המכאוב של תוספות הדעת, והם שבעים ושמחים בחלקם, גדולים וגבוהים בעיני עצמם, מרוב שלמות שאין עמו חסרון בעיניהם, והם מושיטים לנו גרגרים יבשים של דברים כאלה, שבאמת הנם ביסודם מלאים רענות, וחזות הכל. מושיטים לנו, למשל, הרצאות היסטוריות על פי מעשים ועובדות חיצוניות, וקורעים הם בחזקת היד את המקצוע, שהם מסוגלים לו, מכל הארג הגדול של ההויה הגדולה בהדר גאונה. מוכרחים אנו להתגבר על שוממות רוחנו, וללמוד מהמחפשים הללו את אשר יעלו במצודתם. אבל מוכרחים אנו אחר כך לחדש את פני הדברים במקוריותם, החיה והכוללת. בין אם אנו חפצים בשכלול הרוח של הכלל, בין אם אנו חפצים רק בשלמות עצמנו, סוף כל סוף לא נוכל לשאת בקרות רוח את עניות הדעת ואת חסרון החיים ודלדול התפארת הרוחני, שבעלי המקצועות מביאים עלינו ברב עשרם, ובהמון ידיעותיהם וחריצות הבקרת שלהם, הערוכה ברוח המוגבל במקצועיותו.

הכוללים ובעלי המקצוע

לד

המשיגים, הכוללים בקרבם כמה ענפים, בדעות, במדות, בתורה ובעבודה, מוכרחים הענפים להיות אצלם לפעמים מכחישים זה את זה, מתוך ריבוי יניקתם במקום מצומצם. והם מוכרחים להתרומם למקור האחדות תמיד, ששם כל הענפים הם בחטיבה אחת, והשגה כללית אחת מחיה את כולם. ומכל מקום צריכים הם סעד, מגדולים בעלי מקצוע מיוחד, שעל פי רוב הם יותר מפורסמים בעולם, מפני שההמון תופש את הזיו של מקצוע פרטי שמתרבה הרבה יותר ממה שהוא תופש את הגודל של עושר רוחני כללי. ואלה הנשמות המיוחדות בחוגן משמפיעות הרבה עז וקדושה על הנשמות הכלליות, והנשמות הכלליות מתעשרות הרבה ע"י חבורן עם המקצועיות, והן חוזרות ומשפיעות עליהן שפע גדול מאד, הרבה יותר ממה שקבלו מהן. כי כל דבר פרטי, כיון שהוא נשפע לתוך נשמה כללית, נהפך אחר כך, בכח עיכול רוחני, לדבר כללי ומקיף הכל, הכל לפי ערך הכלליות ומדת ההקפה של הנשמה הכוללת.

כללות התורה והמקצועות

לה

כשעושים את התורה למקצוע מיוחד בחיים, אז נתבעים כל המקצועות שבחכמות העולם, כדי להשלים את האישיות השלמה כוללת. אבל כשעולים עד הרום של הכרת התורה בתור נושאת כל ההכרות, כל התוכנים, כל היש, דכלא בה, אז המקצועות כולם מתענפים ממנה, ומשובע טובה הכל מרווה. בזמן האמצעי, כשלא בא עדיין האדם והעולם לאותה המדרגה של שאיבת הכל ממקורה של תורה, אבל כבר בא לידי הצמאון הכללי, עד שאי אפשר לו להיות נסגר במקצוע מיוחד, צריך הוא להעזר על ידי מקצועות המדעים, בעומק האמונה שמדי יום ביומו יוסיף אורה בנועם הכללי של תורה, ויתקרב יותר לאותה המדרגה של שאיבת כל הטוב, כל הכרה, כל חכמה, כל השקפה, וכל עושר רוחני, כל ברכה וכל שפעת חיים, משדיה של תורה. וכפי אשר תתגבר אמונתו בקרבו, יטהר רוחו, ושקידתו העליונה הרוחנית והמעשית תגדל, ותחשפנה לו צפונות אדירות, כוללות כל, ממקורה של תורה. ואז ימצא ברכת האבות, ברכת הכל, בנעימת ירושתה של תורה מורשה.

החכמות ושרשן העליון

לז

יש שחכמה עליונה, בהופעתה, היא מאירה את כל הפרטים של חכמה אחרת נמוכה ממנה, ואותה ההארה, שהחכמה העליונה מאירה בשבילים הזעירים של החכמה התחתונה, מגלה לגמרי דרכים אחרים, שאינם דומים כלל לאותו המהלך, שהארת השכל באה על ידו מתוך אותו השורש של זאת החכמה עצמה, שהפרטים מסתעפים ממנה. ויש בנידון זה מעלות על גבי מעלות, חכמות מסודרות בסדורים דרגאים אלו על גבי אלו. וההופעות הולכות ממרחקים, כזריחת שמש ע"פ כל האופק של החכמה המונחת למטה מאותה המשפעת. ומתוך השביעה של האור שמקבל השורש מ המעלה העליונה, הפרטים מסתעפים בזוהר גדול ומלא.

מהשורש לענפים

לז

השורש הרוחני החזק, המלא רעננות של חיים ומציאות, הוא שולח ממנו ענפים וענפי ענפים לאין תכלית. ולפעמים כשהנשמה עיפה מריבוי הענפים, הרי היא מוכרחת להאחז בשורש במקורו, וכחה מתחדש. והיא שבה אח"כ להתעלס עם הענפים כולם בפנים חדשות, ומפריחה עוד הרבה ענפים וציצים ופרחים, מה שמקדם לא היתה היכולת מגיעה להוציאם לאור העולם. וזהו היסוד, שהרזיות העליונות מחזקת את יסוד הויות דאביי ורבא, והאידיאליות המוסרית את העולם הטכני והחברותי.

מפרטים לערכים כלליים

לח

צריך האדם להתעשר בפרטים תחלה, כדי שיוכל לתן לרוחו חופש והרוחה לסקירות כלליות, שזהו כל עונג רוח האדם, השואף להרחבת הנהר של הבינה העליונה. אחר שבא למדרגה הוגנת של רכישת פרטים, אז הולך הרוח ויוצר לו ערכים כלליים, שהם הולכים ומתנשאים מעל כל הפרטים. וכשהם משתלמים בצביונם, מרחפים הערכים של הבינה העליונה על הפרטים הרבים, כיונה זו שמרחפת על קנה, להוציא מן הכח אל הפועל את החיים והאור הגנוז בכל פרט ופרט, ע"י תבונה חודרת, השואבת מהבינה העליונה, ומענקת עושר לפרטים הרבים, בהמון שינויי גווניהם. אז מגיע תור הגדלות לאדם, שתובע ממנו שלא תהיינה פעולותיו מצות אנשים מלומדה, אלא שכל פעולה וכל הרגל, כל עבודה וכל מצוה, כל רגש וכל רעיון, כל תורה וכל תפלה, תהיה מוארה באור הגנוז, באור הכללי, הגנוז צנשמה העליונה, לפני הופעת פעולתם.

מהמקוריות אל הפרטים

לט

לפעמים אפשר למשוך אור חיים ורעננות מתוך המקוריות העליונה אל הפרטים, עד שאפילו כח של מרץ והזדרזות אפשר לחזק בכל התפשטות הסעיפים הפרטיים מגופי תורה, מעשה וחכמה, על ידי ההתגברות הנשמית, שבאה מההתעמקות בשרשי ההשכלות העליונות, המקירות בלב נבון כהקיר בור מימיה. אבל לפעמים ההתגברות המקורית היא גם כן מבליעה עוד יותר את הפרטים, ונוטלת היא את האפשרות להתעסק בהם ע"י ריבוי שפעתה, נעשים הם כשרגא בטיהרא. אמנם בליעה זו אינה כי אם לשעה, בעת תוקף ההזרחה של האור המקורי, ומיד כשהאור הזה מתעלם במקורו העליון, חוזרת היא השפעה הרעננה

להיות נוזלת דוקא על ידי אותה ההתגברות המקורית העליונה, שפעלה תחלה את פעולת ההבלעה, והיא מבלטת את העז הפרטי, עד שהדברים יוצאים חיים וקיימים, דשנים ורעננים בכח החיים והמעשה שבהם, חודרים לעמקי מעמקים, ומסתעפים להמון דקדוקים, תלי תלים, וחבילי חבילות. והכל צופה לעת הכושר, שעוד פעם יזרח האור המקורי הגדול, ויתעלו הפרטים אל מעלות ההכללה הרוממה, יבלעו עוד במקור חייהם, ישאבו בדממה מי מעיניהם, המפכים ממקור עליון, ישתלמו שם בהשלמה עליונה. וכפי אורך ההבלעה, כה יגדל החיטוב המפורט, וכן יגבר האור הפרטי בכל חשיבותו, כצאתו מהתעלומה, כאש וכפטיש יפצץ סלע.

מהסתכלות כללית לפרטית

מ

לפעמים נוח יותר לבוא מהסתכלות כללית אל הפרטית, מהרחוק אל הקרוב, שלא כמדה החפושית הרגילה, שמתחלת מן הקרוב לבוא על ידו אל הרחוק, ומן הפרטיות לבוא על ידה אל הכללות. אמנם המדה היא מדה סדורה, אין כאן דליגה באמת, מפני שלעומת זוהר הנשמה, הכלליות היא הקרובה לה, והתמונה הנראית רחוקה היא ממהותה. וההכרה הסדורית, שחש החוש הפנימי העליון בתוכנים האציליים, היא ההכרה המיוחדת, המתאימה למנוחת הרוח במעמד אשור. אמנם תביעת קודש זאת אינה גומרת את ענינה בהארת השכל לבדו, היא תובעת הרמה כללית של החיים. זאת היא תביעת הקדושה התדירית, המקשרת הכל בחטיבה אחת, בהירות השכל, עדינות הרצון, טוהר המוסר וזיקוק המדות. סוד ד' ליראיו, ובריתו להודיעם.

בהירות הנשמה והידיעות

מא

מתוך בהירות הנשמה רואים את כל העולם כולו. אמנם אוצר הידיעות, הבאות מבחוץ, משחרר את הנשמה מכבליה. ובזה היא מושלת על עצמה, ויכולה לחדור לעומק תהומותיה. וכל מה שידיעתה את עצמה מתגדלת על ידי העזר של הופעת כל הידיעות כולן, מתברכת היא בקרבה הידיעה הכללית, והרי היא מתקרבת להאור העליון, אור שברא הקב"ה ביום ראשון, שהאדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו. והכל תלוי לפי אותו הגודל של איחוד הרצון המעשי עם השכל העיוני, שבצורה אחדותית מוחלטת הם מתאחדים רק במרומי הקודש, באור התורה בשורש שרשה.

חכמה ובינה

מב

כמה גדול הוא הערך המבדיל שבין חכמה לבינה. החכמה מקורית היא, אינה צריכה לקחת את יצירותיה מנושאים זולתה, היא מוצאה את מעינה המתברך ומתגבר, עולה ומפכה תמיד, מתוך תוכיותה, ובינה היא בינת דבר מתוך דבר, צריך איזה דבר תמיד לבא, להזרע, להכנס אל החוג, עד שיאירו החיים, חיי הבינה. אמנם האידיאל התדירי של החכמה הוא שהופעותיה תתברכנה ותתרבינה כל אחת בפרטיותה מתוכה. וזה התוכן מתהווה בבינה בתדירות בלתי פוסקת. ובזה כל העולמים מתקיימים. ובעולם המוגבל אשר לאדם עומד בזה כל אופיו המהותי. מי שנשמתו מיוסדת על יסוד החכמה, אם לא יכיר את מדתו, וירד עד למדת הבינה, ומן החכמה יסיח דעתו, מחסרון הכרה עצמותית, ימצא את עצמו הרוס

ואומלל, עד אשר ישוב וישאב, אמנם מתוך מעיני הבינה, את אוצרות החיים, שהחכמה מזלת תדיר
בנשמת חכמי לב. והבינה עצמה אינה משתכללת במהות חייה כי אם בהיותה תמיד מתאחדת עם
החכמה. וזהו יסוד התשובה העליונה, שהיא סמוכה לבינה.

מושגים פנימיים וחיצוניים

מג

השכל מחובר הוא מהמושגים הפנימיים, שבאים לאדם מתוכיותו, ומתגלים בו בתור דבר ההולך ומתגלה
מפנים לחוץ, ומהמושגים החיצוניים, שבאים לאדם מחוץ לפנים. והם נפגשים זה בזה, ומחיבורם
ותסיסותיהם מתעוררת התחיה השכלית, בכל הרחבותיה.

ההכרה הפנימית והחיצונית

מד

ההכרה הפנימית, המתגברת בתוכיותו של האדם כמעין הנובע, וההכרה החיצונית, השכלית, שבאה מתוך
הכרת העולם והמציאות, שתייהן בונות את רוח האדם, משכללות את בינתו ואת רצונו, והן פועלות יחד
בחיבורן, גם בלא דעתו של האדם. אמנם כל מה שהוא משים יותר את לבו להסתכל בתכונת הבנינים
הרוחניים, שאלה שני היסודות בונים בקרבו, הרי הוא משכלל אותם, והוא מתעלה יותר ויותר בעילוי
רוחני בהיר, ומתמלא עז וגבורה חדשה, נובעת ממעין הישועה העליונה.

ההתגלות והציורים הגלויים

מה

אין ההתגלות הרוחנית צריכה לטשטש את העולם החמרי בציוריו המוגלים, אלא לעשות את היחש אליו
יותר בהיר, יותר חפשי, ויותר עדין. הצער וההשתוממות, שמסתבכים בהעילויים הרוחניים
במהלך התגברותם, הם באים מחורבן העולמות הקדומים, השרוים כולם בנשמה, לפני ההופעה העליונה,
הבאה ומתחדשת. וכשאדם מתרומם לתיקון גמור, אין השכלול הרוחני שלו בא על ידי חורבן מה שקדם,
לא על ידי פיסול של ראשונות, כי אם על ידי הוספה, ואלה מוסיף על הראשונות. ונמצא כל כח החיים, כל
כח הציור, כל אוצר הדעת, כל היחושים הנפשיים קיימים, והם מוסיפים כח למערכת הקודש החדשה,
ומתעלים בעילויה. המדרגה הראשונה, הבאה מתוך מפעל החורבן הקדום, היא מחוללת בנפש את הזעזוע,
המקיף את היראה הטהורה הפנימית, כמו קלפה לפרי. והמדרגה השנייה, של ההוספה על הראשונות, באה
מתוך המקור של היראה בטהרתה, אשר העולם יבא אליו באחריתו. והתהלכתי בתוככם, אטייל עמכם
בגן עדן ולא תזדעזעו ממני, יכול לא תיראו ממני תלמוד לאמר והייתי לכם לאלהים. אז הכל יתעלה
למקורו הברוך, העליון, ששם הוא התוכן האחדותי, שהוא למעלה מכל ציור של הבדלות. ביום ההוא
יהיה על מצלות הסוס קדש לדי', והיה הסירות בבית ד' כמזרקים לפני המזבח, והיה כל סיר בירושלים
וביהודה קדש לדי' צבאות. כי הכל יעלה למדת הקודש.

מדע הקודש והחול

מו

המדע הפנימי, וביותר הפנימי שבפנימיות, שהוא מדע הקודש, המחיה את אור החיים, אינו תלוי בשום

מדע אחר, כי הוא נהר עליון אשר מעדן יוצא, מכיפיה מיבריך. ומה שמחברים את התורה והחכמה אינו כדי להשלים איזה חסרון כת, כי אם לחבר חיבורים והופעות חדשות. ויצירה זו של התחברות אור רוח הקודש, פנימיות התורה, עם החכמה של ההכרה האנושית, במלא הקומה של שניהם, ובמלא רוח הידידות המתאימה של שניהם, תחדש בעולם נשמות חדשות, ותתן צביון חדש, רענן ובריא, לחיים. ומירכתי שאול תוציא אורים גדולים, להאיר באור חדש, באור צדיקים, לכל יושבי תבל.

יסוד החול לקודש

מז

כל הענינים המוסריים כולם, כפי מה שהם נראים בפשטותם, כל מדות דרך ארץ, וכל טהרת החיים, ואומץ ויושר שלהם, וכל פשטה של תורה, נראים הם דרך ההסתכלות הסודית באופן יותר בהיר ומצוחצח באין ערוך, באופן יותר יסודי ומקורי. אבל הרבה תלויה בהירות הגילוי הרזי באותו הבירור והודאיות, האומץ ורוח החיים, שכבר רכש לו האדם המשיג בפשטותם של הדברים, בחושי בשר, ובלימוד מסודר, ברעות החבורה, ובהשתתפות החיים, וברגש בריא של אנושיות, ונטיה עקרית בריאה טהורה ועדינה אליה. הקודש השמימי מתברך לפי הערך של היסוד התחתיתי של החול, שהוא מתיחש אליו בטהרו.

יסוד מדע הקודש והחול

מח

כל לימוד, כל התרוממות רוחנית, צריכים להיות בנוים על היסוד של ההרגשה הטבעית, וההשכלה הטבעית. וההשכלה הטבעית עצמה עם כל ההרגשות הטבעיות, במדה הטובה של מעמדן, מוכרחות הן להיות בראשיתן נשתלות על יסוד קודש הקדשים, שהוא נושא בתוכו את הקודש ואת הנושא של החול, את החומר ואת הצורה, בצורה עליונה אידיאלית, באחדות מעולה.

כח ההשכלה הנגלית לקודש

מט

כשם שהגופניות בהשפעתה סותרת את ההרחבה הרוחנית, ומתוך כך ניחא להו לצדיקיא למתבר גרמייהו בגין יקרא דקוב"ה, כך ישנם צדיקים, שמעלימים עין מכל השכלה נגלית, כדי שתהיה דעתם פנויה וצלולה להשכלות הרוחניות העליונות, הגנוזות, שהן נחשבות לגבי הנגלות, כרוחניות לגבי גשמיות. וכשם שהמעלה העליונה ביותר היא לבוא למדת השלום, שלא תפריע הגופניות כלל את הזוהר הנפשי, ואדרבא בכל אשר יוסיף הגוף אומץ, יאדיר הכח הרוחני, כן ישנה מעלה עליונה כזאת, שכל מה שיגדל כח ההשכלה הנגלית יגדל כח הידיעה הנסתרת, וחריפות סקירתה, בעומק רעיונה. וכשם שעצם ההפרעה שהגופניות מפריעה את הנפשיות איננה באה מצד חיזוק הגוף בעצם, כי, להפך, הגוף צריך ומוכרח להיות בריא ושלם, לצורך ההזרחה הנפשית, אלא עיקר הדבר תלוי בהקישור הרעיוני אשר עם הגופניות, כן לא יזיק לרוחניות עצם הידיעות המעשיות של העולם והחיים, וכל ארחות השימוש שבהם, גם בראשית המדרגה. ועיקר הזהירות היא דרושה בהשפעתה הנגלית של המטפיסיקה. שהיא גם כן השפעה רוחנית, ומין במינו מחריב, עד אשר יבנה ויכוון כח הקודש במלא המובן. אז יוכל להסתכל בכל הצדדים הרוחניים, בנגלות ובנסתרות, בקודש ובחול. וככל אשר יוסיף רכוש עיוני, יוסיף עצמה רוחנית לנשמתו, והגלוי יבחין לו את הנסתר, והחול את הקודש. מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ד', עדתך נאמנו מאד,

לביתך נאווה קדש ד' לארך ימים. ובאורך ימים כלולים הם כל הימים וכל ההשפעות, כל ההופעות וכל ההזרחות, כל המדעים וכל ההרגשות, כל צדדי ההסתכלות, וכל ארחות הדעה.

ערך השכל הטבעי לקודש

נ

כשם שאין השכל הטבעי יכול למלא את מדת הכח הגופני, כ"א האדם צריך להתאמץ שיהיה מלא כח חיים ואומץ גופני, כדי שיוכל השכל לחול עליו בכל תגבורת ערכיו, על פי הכלל של מכירי הטבע, נפש בריאה בגוף בריא, כמו כן אין השכל הנאצל העליון, בצורת הופעת קודש, יכול למלא את המקום של השכל הטבעי, שהוא נערך לגבה ממש כגוף לגבי נשמה. ולעולם צריך אדם למלא את המדה השכלית של השכל הטבעי בכל תכונותיו, כדי שיתקיים, במדתו הרוחנית גם כן, התוכן של נפש בריאה בגוף בריא, כלומר רוח הקודש, מאירה ומפותחה, במסגרת של שכל, נאור צלול ובהיר, מרווה מכל החזיונות האפשריים להכנס בחוג מבטו של האדם, עם כל עומק החידור שבהם. ומדתו של הקב"ה היא, שכלי ריקן אינו מחזיק, וכלי מלא מחזיק, שנאמר יחב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה, ובלב כל חכם לב נתתי חכמה.

השפעת הקודש והחול

נא

אין כונת כל השפעה הבאה מבחוץ לתוכיותו של האדם, בין ממקורות הקודש בין ממקורות החול, להשתיק את רוח האדם, להאלם את רעיונו העצמי, כי אם להשפיע עליו שפע נגוהות, שיקבל אותם בתוכיות עצמיותו, ועל ידי זה ובתוך זה רעיונו העצמי ילך ויתגבר. כשהרישול מהמם את האדם חושב הוא, שכל הבא מן החוץ הוא מכוון לגעור ברעיונו העצמי, לכווצו ולטשטשו, ובא מזה קוצר רוח, וחסרון התעלות. הקודש והחול יחד משפיעים הם על רוח האדם, והוא מתעשר על ידי קליטתו מהם מכל אחד את הראוי, מהקודש את אור החיים והפנימיות המהותית, מהחול את הכלי, התפיסה החיצונית, לביסוסם של החזקת התוכנים, חומר למשלים והסברות, וחוגי השקפה לדרכי עולם ומדות דרך ארץ. והעושר של ההבדלה בין הקודש ובין החול, המתבררת יותר ויותר על ידי הכינוס הרכושי של המקורות השונים, מאמץ את הנפש ומאירה, עד שבבא הדבר לחוג הפנימי של התורה, אותו הערפל החולני מבהיק יותר ויותר את זהרה של תורה, ואורות מאופל מתגלים במלא הדרם.

מקודש לחול ומחול לקודש

נב

העבודות השכליות מתחלקות לשתי מערכות כלליות. האחת היא פונה להכניס ולהלביש את שפעת רוח הקודש בלבושי ההגיון והשכל האנושי, בין כל אותו האוצר הגדול של רוח הקודש וענפיו שיש לנו עיי קדושת התורה כולה, בין מה שהאדם בעצמו, היוצר, משיג בתור התגלות ורוח הקודש, שיעבד את ההתגלות הזאת עצמה בעבודה עיונית. אע"פ שלא כל העומק ולא כל הגובה, לא כל החיים וכל המקוריות שבשפעת רוח הקודש יוכל להכנס במסגרת העיבוד ההגיוני, מ"מ כמה שיוכל להכנס בתוך אותם הכלים, כמה משפע הנשמה העליונה שתוכל להחיות אלה הגופים, הוא טוב עליון, ועבודה מועלת מאד להרמת הערך של כל התוכן האנושי. והעבודה השניה, היא להכניס את מערכי הלב ההגיוניים, העושים את דרכם על פי סדרם וטבעם, אל האצילות העליונה של רוח הקודש, להוציאם מתוך החיים הצרים והמצומצמים,

שהם נתונים בהם, למרחביה, לעולם החרות העליון.

מימין לשמאל ומשמאל לימין

נג

כשמסבירים עמקי הקודש בדעת השכל, בראית התבונה האנושית, הולכים מימין לשמאל. כשמרימים את כל ערכי התבונה האנושית אל הרום העליון, ומבארים את הכל על פי שפעת הקודש, הולכים מן השמאל אל הימין. בחיבורם של שני כחות כאלה מתכונן בנין שלם. מדת הנטיה מן השמאל אל הימין, מאוצר רוח חכמה שבאדם אל רוח אלהים, היתה בבצלאל, מדת הנטיה מן הימין אל השמאל, משפעת הקודש אל התבונה הקצובה, המאירה באדם, ברוחו ושכלו, בציוריו ובכח יצירתו, היתה באהליאב, ועל פי שניהם יחדיו נתכוננו כל כלי המשכן ומעשיהם. היסוד העקרי הוא הפונה מן השמאל אל הימין, מאוצר החול אל רום מבוע הקודש. אבל אתו צריך להיות מלווה גם כן הכח ההולך מן הימין אל השמאל, השואב ממעינות הקודש ומשקה את מטעי החול. בצלאל ואתו אהליאב עשו את כל אשר צוה ד' את משה.

מעלית לתחתית ומתחתית לעלית

נד

דרכי ההשגות שונים הם בכללותם. יש שמתחלת ההכרה מדרך הרצאה רגילה, מאורח עולם ודרכם של בני אדם, בתכונת גופם, חושיותם ורגש נפשותם, או בדרך הגיון שכלם, והיא בוקעת ועולה, מקשרת סבה בסבה, מעין במעין, עד שהיא באה לידי התגלות עליונה, אשר ממנה ינהרו פלגי חכמה ודעת קדושים. ויש להפך, השגה הבאה בדרך התגלות עליונה, ממעמקי אצילות, ותוכני טהרה וקדושה עליונה שוטפים ועוברים, גלי הנשמה מתגברים ומעינותיה הולכים וזורמים ממקור הטוהר העליון, והשכל ההגיוני ורגשי הנפש, כח המדמה, והחושים, וכל ארחות ההכרה, באים וממשיכים להם פלגים מנחל עדנים זה, עד שבאים הדברים לגבולם ותחומם הם. ונמצא ששני הדרכים הללו מתחלקים הם, בין דרך ההכרה שמלמעלה למטה ובין דרך ההכרה שמלמטה למעלה, בין אור ישר בין אור חוזר. אבל יש גם כן, ששני הזרמים, זה ההולך מעלית לתחתית, וזה ההולך מתחתית אל עלית, שניהם בבת אחת פועלים את עז גבורתם, שני המעינות בבת אחת נפתחים, וזרמי קדושה וטהרה, יפעה ותפארת, הולכים בבת אחת, ממעל לתחת, להחיות שוכני עפר, ומתחת למעל, להוסיף נהרה בכל יפעת קודש, ולהעלות שפלים למרום. אז רוח הקודש מתגברת היא, ואומרת שירה, בגילת ורנן. ברכי נפשי את ד', אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם.

אור ישר ואור חוזר

נה

איזהו אור הישר, במערכת השכל, הידיעות ההולכות ומסתעפות מן הקודם אל המאוחר, ואור החוזר, הוא התוכן המסתעף מן המאוחר אל הקודם. מובן הדבר, שהאצילות הראשונה היא יותר חפשית, רחבה וברורה, חסדיה שוטפים וזולפים בהרוחה, והשניה, הצריכה לטפס ולעלות, מהתחת אל הרום, מהסבות המאוחרות אל הקדומות, הולכת היא בכבדות, כמה וכמה דרכים לפניה. והיא בטורח קולעת אל הדרך המכוונת, וכשהיא עולה, עולה במשקל מצומצם, שוקלת את המעלות העליונות על פי המשקל הקצוב של התחתונות, ובעמל היא מגדילה את ההגדלה הראויה לאותן ההזרחות שממעל לה. באמונה,

אור הישר הולך ישר, כחץ למטרה המכוונת בציור האמונה, האמת הגדולה, התוכן העזיז, מלא הקודש, משך החיים האמתיים, וכל שיגוב ואידור במילואו. ואור החוזר הוא מתחזק ועולה, מרחיב לאט את צעדיו, על כל הציור הנדרש לו, להגיע על ידם, בעומק ובבירור יותר מרובה, אל המגמה התכליתית. היסוד העליון מושה הוא תמיד עם כל כחות החיים, עם כל המרחבים הרוחניים, ההולכים ועולים מעצמם, מהתגבורת הנשמית. והענפים המתפשטים, שומרי הפירות, הנם מתאגדים גם כן, על פי התעמקות ולימוד, עם הנטיות היותר נלבבות וטובות, עם עומק הטוהר שבנשמה, אבל לא בעוצם החופש הראשון, כ"א על ידי הוראה מדוקדקת, על ידי ראיות ורמזים, על ידי נשיאת דעה למרחוק ולרום. וסוף כל סוף הכל מצטרף לאגודה אחת, והמים העליונים והמים התחתונים מתחברים, ותהום אל תהום קורא. וזיו הנפש ואצילות החיים מפכים על ידם, ושירת עולמים, אשר בחוסן האמונה, מתגברת, מתאמצת והולכת מדור לדור. דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו, הדר כבוד הודך ודברי נפלאתיך אשיחה, ועוזו נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו. ורננה בליואי, עבודת הלויים, המטהרים בטהרת דין וגבורה, רני פלט תסובבני סלה.

עשרת עסקי המחשבה

נו

צריכים לחלק את עסקי המחשבה לחלקים מיוחדים. הא', שינון הרעיונות והרגשות הידועים מכבר, ב', זיכוכם וברורם, ג', סידורם ויחושם זה לזה בצורה הגונה, ד', הוספת חידוש על כל אחד מהם, ה', הוספת הארה כללית על העולה מקיבוץ כולם יחד, ו', הוספת רעיונות ורגשות חדשים ממקור הדעה והרגש, ז', חיבור ההוספה עם האצור מכבר, ח', הופעות חדשות שנולדות מהחיבור, ט', התעלות רוחנית עליונה היוצאת מכללות ההופעות כולן, י', השקפת עולם שלמה, הבאה מכל הגורמים הרוחניים הללו כאחד.

חמשת דרכי הלמוד

נז

לחמשה חלקים מוכרח עסק הלימוד להתחלק. א', שיטה, ב', ריהטא, ג'. גירסא, ד', לימוד, ה', עיון. שיטה, היא שיטה מחשבת, בלא הגבלה, בלא ערך קצוב, הכל לפי גודל הרעיון. לפי אומץ השכל, ולפי חריפות הבינה, עם זיכוך כח הדמיון ועומק הרגש, והיא מקפלת בקרבה ענינים לאין חקר, דנה עליהם בסקירה מהירה, לא יאומן כי יסופר, מעלה פנינים מזהירות מקרקעות ימים, מגלה אוצרות חושך ומטמוני מסתרים. ריהטא, היא מין גירסא במרוצה גדולה, ברפרוף על הענינים, כמה שאפשר לקלוט, רק שהרבה ענינים יעברו דרך הפה והמחשבה, ולפעמים מדלגים איזה תיבות וענינים וקולטים אותם דרך המחשבה, מעשרים בזה את הידיעה בעושר כמותי, ומעודדים את חיי הרוח וחפץ של גדלות ורוחב התפשטות. גירסא, היא כבר מוגבלת, לדעת את הפשוט, בלא עיון ובירור, מ"מ הרצאת הענין באה בהגבלה, ובמהירות האפשרית. הלימוד, הולך במתינות ומלבן את הענין בהגבלתו המקומית יפה, והעיון כבר מתפשט הוא, יחד עם העמקתו המקומית, בהרחבה מענין לענין, מקושר הוא עם הגבלתו, ומרוכס עם יתר הענפים ברכיסי פנימית. יש לכל אלה סעיפים וענפים מרובים. ודוגמת חמשת הדרכים שבתורה, יש כמותם בעבודה, בהדרכה ובתפלה. והחיים הרוחניים בכללותם מתפשטים ע"פ חלוקה מוטבעת זו, וגם החיים המעשיים הנם בערך זה מסומנים. חמשה חומשי תורה, חמשה ספרי תהלים, וחמשה ברכי נפשי. חמשה חלקי הנשמה, נפש רוח נשמה חיה יחידה, וחמשת הפרצופים הסודיים, וחמשת העולמות, הנם עולים בחוברת עם הדרכה זו, הלימודית. והמעשית.

גילוי וביור

נח

ברוח מתגלים תוכנים עליונים בגילוי הפתעי, בלא סדר סיסטמתי, ובלא התגלות סבתית, ואחר כך באה התבונה ומבררת, מסדרת את ענפי הידיעות למיניהם, חוקרת את הדברים בקישורי סבותיהם. וחכם עדיף מנביא, חותמת היא החכמה את הנבואה, גוללירין מתגרים וגבורים מנצחים.

התבוננות והסתגלות

נט

לפעמים על ידי שטף המדע מרגישים ליאות, הבאה מצד שאין מניחים ריוח של התבוננות בין כל גילוי רוחני, לעכל יפה את ההופעה, בתבונה שכלית מנתחת, ובהתקבלות רצונית, מדותית, ומטשטשים בזה את גבולי האורים. כי הפסקות נתנו גם בתורה. לתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה, וקו"ח להדיוט הלמד מן ההדיוט. והוא הדין לכל לימוד תבוני, הבא מהתגלות הנשמה בהופעותיה. ההפסקה מכשירה את החיים, את המזג, המדות, החפץ והיחש הסביבתי, להסתגל לאותו הטוב ולאותה האמת הרוממה שבהופעה העליונה.

עכול רחני

o

הרוחניות הבאה מתמצית של ידיעות ורגשות שבאו בצורה מיוחדת, ונתעכלו עיכול רוחני, והן פושטות צורתן ולובשות צורה חדשה, היא מתאחדת הרבה יותר באיחוד גמור עם היסוד הנשמתי, ומעלה את האדם לצורתו העליונה, מאילו היו הדברים באים לכתחלה בצורתם הגמורה. ומתוך כך השבילים הרוחניים הנם כל כך מסובכים. הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכנך, מלמד שעשה הקבי"ה כונניות באדם, שנדרש על הסיבוך האורגני, של כלי העיכול הגופניים. שהם מכוונים גם כן להעיכול הנפשי, במזון הרוחני, המחיה איש ועם.

סכלות מעט

אo

*בתוך כל הדברים שנקראו יקרים נחשבת גם כן הסכלות. כמה יקרה היא נקודתה הפנימית. שהיא מחזקת את אור כל החכמה. אותו הציור, שלעד לא יוכל להזקק בלבו של אדם, שלעולם ימצא המדע, שצריך לציירו יותר מבורר, יותר מעודן, הוא הנושא של כל הזיקוקים, והרדיפות השכליות המוסריות, וכל התנועות הטובות של החיים הכלליים והפרטיים. אותם אשר לא יתחשבו עם היקרות של נקודת הסכלות, במקום מציאותה ההכרחית, נוטלים הם את חייהם ואת חיי אחרים מן העולם, ובעמלם לא ישאו מאומה, עד אשר ישובו ויוכחו, הם וכל המושפעים מהם, כי יקרה מכל חכמה וכבוד היא אותה הסכלות מעט, ובמיעותה, ובביסוסה בערכה והגבלתה, תבסס כל מכוון של חכמה, של דעת קדושים בינה, של חיי נועם, שלווה ושלוה רב. ונקודה זו של סכלות המעט היקרה היא הנושאת עליה ברוחו של אדם וכח חייו את הדחיפה הטבעית לכל המפעלים והתנועות בעז ואמץ, שעל תכונת החומר הגס והחזק שלה

באים ההשכלה, רבת החשבון, ואור הקדושה העדינה, ומפתחים ומשכללים את הערך הנשמתי, את החיים הרוחניים, ואת כל סדרי המפעל. נקודה זו בעולם היא נושאת את האומץ העולמי, את הדחיפה החבויה, לבנות ולהרוס, לעקור ולנטוע, לנוע ולמזג. והופעת הדעה העולמית, השכל והבינה, החשבון והשירה, שופעים הם מהזיו העליון ומעדנים וממתקים את כל זרמי מי הפרצים הפורצים ממנה. זורם הוא הכח החי, הגס והמגושם, החזק והמרוץ, מתיז את נחיליו בכל כח סואן, בדחיפה נוראה, הרת רעמים, ועליו שופע רוח חיים, מעוטר בשפירי הוד, עדינות, כבוד, מוסר וחוץ. ועז והדר נפגשים, וחיים אדירים ואמיצים מתיצרים, ועולמים מלאי און, מלאי יפעה, מלאי חיים ולשד, מלאי קדושה ברכה תהלה ותפארת מתחוללים. והכל מתאחד ביקר עליון, ביקר כל היקרים. ומתוך החשך אור גדול זורח, מסכלות מעט אוצרות חיים של תבונה, של השכלה בהירה, מלאה שפעת עדנים. והאדם מקבל את מדתו הממוזגה. יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט, אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר, למה תשומם, בטח בדי ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה.

דרכו של רב המנונא סבא

ב0

*כל הנושאים שבהויה וברעיון הם חומר לרוח האדם להתעלות על ידם. ובדרך הרגיל מחולקים הם למדרגות, זה למעלה מזה, ועל פי התעלות גדולה הכל עולה במעלות הקודש. וזאת היא מדתו של רב המנונא סבא, דלא הוה שאיב מכדא, דאיהו כ"ד ספרין דאורייתא, אלא הוה שט בימא רבא, מקור התורה. ומשו"ה דוקא הוה יכיל לסדרא פירקא דמילי דשטותא לתלמידיו, לפני הצעת מילי דחכמתא, כדי לקיים ויתרון האור מתוך החושך. דרכו של רב המנונא סבא, להקדים מילי דשטותא לפני מילי דחכמתא. כדי להכיר האור מתוך החושך, צדיק (צ"ל: צריך) שתהיה תכונת השטותא בעמקה היותר חודר. בחושך היותר שחור יש להשתמש כשרוצים לדעת את יתרון האור מתוך החושך. אמנם היא מדה ראויה דוקא לנוני ימא, שאינם צריכים אפילו להגנה של ספינות, וללכת בעמקי תהומות, וכל מצולות, הוא להם טיול, ועונג, המשמח את המקום, ומשמח את הבריות. לויתן זה יצרת לשחק בו.

טיול ויחוד

ג0

*צריכים להרחיב את המחשבה הרבה, באורך ברוחב, בעומק ברום, בהתפשטות ובגודל, לחדרה הרבה בחידור פרטי, ביחידות ובפירוט, בחיפוש ובקוטן, עד כדי נימא דקה מן הדקה. ומטיילים מן הגודל אל הקוטן, ומן הקוטן אל הגודל, מן הפרטיות אל הכלליות, ומן הכלליות אל הפרטיות, וחוזרים חלילה. טסים מן האצילות, מן האידיאליות, אל ההתגשמות, אל החמריות, אל המעשיות, ושבים ועולים מן המעשיות אל האצילות, אל האידיאליות, ועוסקים תמיד בתנועה, מלאה חיים, מוליך ומביא, מעלה ומוריד. וחיים ככה חיים עליזים, חיים קדושים, בגאון שם ד'. משתוקקים לבטא את השם, מתאווים לפרש את האור העליון, מתמלאים צמאה עליונה, רות תענוגים, למלא פה תהלת אל אלים, ומרוב יראה טהורה, מעוצם חרדת קודש, שבים אל הדממה. ומיחדים יחודים קדושים, יחודים עליונים, ברנה, בקדושה, בשירה, בחזוה, בטהרה, בחילה, ברעדה, בדיצה. וכל עצמותיהם תרננה, ומלכות שמים מתעלה, והכבוד העליון מתרומם. ונפשם דורכת עז, והלל וזמרה הנם מתמלאים, ושמים וארץ שמחים בשמחתם, וכל הדינים מתמתקים, ושרפים ואראלים מזמרים אתם יחד, ומתקבצים מלאכי השרת

כבזמוטי חתן וכלה. והכל אומר כבוד, ברוך כבוד ד' ממקומו, ברוך הוא ומבורך שמו הגדול, הנעלם מכל חי, וחבוי מכל יש, ועל כל יתגדל ויתנשא סלה.

קריאה להסתכלות עליונה

טו

*אם תרצה, בן אדם, הסתכל באור השכינה בכל היקום, הסתכל בעדן החיים השמימיים, איך הם מתפלשים בכל פנה וזוית שבחיים. הרוחניים והחמריים, שנגד עיני בשרך, ונגד עיני רוחך. התבונן בפלאי היצירה, בחיי האלהות שלהם, לא בתור איזה תכנית כהה, שממרחקים מציגים נגד עיניך, כי אם דע את המציאות שאתה חי בה. דע את עצמך, ואת עולמך, דע את הגיוני הלב שלך, ושל כל הוגה וחושב. מצא את מקור החיים שבקרבך, ושממעל לך, שמסביבך, את פארי הדרות החיים, שאתה שרוי בתוכם. האהבה שבקרבך העלה אותה לשורש עזה ועדנת תפארתה, הרחיבה לכל סרעפותיה, לכל אשד נשמת חי העולמים, אשר רק רצוץ המקום של ההגה גורם מיעוט זהרו. הבט על האורות, בתוכיותם. אל יבלעו נשמתך השמות, הניבים והאותיות, הם מסורים בידך, ואי אתה מסור בידיהם. עלה למעלה עלה, כי כח עז לך, יש לך כנפי רוח, כנפי נשרים אבירים. אל תכחש בם, פן יכחשו לך, דרש אותם, וימצאו לך מיד. יקרים וקדושים הם לנו לבושי הציורים, מוכרחים הם לנו, ולכל בעלי גבול במבטיהם הרוחניים ביחוד. אבל תמיד בעת שאנו באים לחיים מדעיים, אסור לנו לזוז מהנקודה העליונה, שרק מהבלתי נתפס אור מתפלש בהנתפס, במהלך האצילות, מאור אין סוף. ואנו קרואים להיות מתעדנים בעדנים שמימיים, בכל פרטי ההכרות, שבכלל הגדול הזה, שממנו תוצאות כל החיים.

דעת קדושים

הו

דעת קדושים הוא היסוד להארה הרוחנית, המופיעה בעולם, בכל הלבבות. הקדושים, זכי המחשבה והרעיון, מתאחדים בחושם הפנימי עם הטוב הרוחני, המלא כל. וכל המתגלה להם הרי היא הופעת נהרה, וגילוי עליון, המוסיף חיים ואומץ, חיי עד ואומץ רוחני, המבסס את העולם כולו, בריח בשמיו. ממקורה של תורה, שהאירה את העולם מרום ההארה האלהית העליונה, המקפלת את הטוב הרוחני עם הגשמי, הזמני עם הנצחי, המוסרי והמעשי, היחידי והצבורי, הדקדקי הפרטי, והקוסמי הכללי, נובעים תמיד אורות חיים, המחיים כל נוגע בהם, ומשמרם בטהרתם. הסתכלות פנימית והסכמה מוסרית מוכרחות הן להתקשר ביחד אצל הראויים לכך. והם קולטים את אור העולם, השרוי בכל הנשמות, ומעמידים אותו בחטיבה שלמה, וחוזרים ומופיעים באורם, ע"י קוי החיים של מציאותם וחברתם, של שילוח רצונם וגדולת נפשם הרוחנית, ע"י ענותנותם ואהבתם לכל היצורים, את כל אוצר החיים והטוב לכל. שבילים הם ישרי לב אלה לשלח על ידם אור וחיים לכל נוצר. כלים הם להארת אור חיי עולם, משרתי דיועושי דברו, מלאכיו עושי רצונו, להחיות כל נוטה למות, לגבר כל חלש, להקיץ כל נרדם. והנם קוראים בשם ד' אל עולם, האומר לכל נוצר, חיה ושמח על כל טוב, עלה והתרומם מעלה מעלה.

פעולת הידיעות הסודיות

יו

הידיעות הסודיות היותר עליונות אין מגמתן להתפשט בעולם בהתפשטות כמותית, שידעו מהן רבים, כי

זהו דבר שאי אפשר. ואם ידעו רבים מסגנון החיצון, לא ידעו כלום בתוכן הפנימי, ויהיה הדבר מזיק יותר ממה שהוא מועיל. אמנם הן צריכות לחדור לכל אלה שבהם נמצאת סגולה עליונה של הסתכלות גבוהה. ואלה היחידים, בגבהם הרוחני, מרוממים הם את העולם משפלותו ע"י מציאותם לבד, לא ע"י השפעתם הניכרת. את הרזים הפנימיים אינם מגלים, ולא יוכלו לגלות. אבל מה שהאורה הגדולה גורמת בעצם בכל כחה, בהתפשטות ניצוציה גם על כל מה שהוא מגולה, על מבט כל עין, על כל שיחה ותנועה, על מהות הרצון, על מגמת החיים, הכל פועל, ומעודד, מחזק ומקדש את הכל. גם המגמה הכללית בהשפעתם של ישראל בעולם איננה התפשטות לימוד של דעות, בדרך הלימוד וההשפעה הפשוטה והגלויה. אבל כשהאומה הזאת אוצרת יפה בקרבה את סגולתה, כבר העולם כולו מתעלה, מצד מה שיש בו סגולה פנימית כזאת, באוצר האנושיות. הפעולות וההדרכות שראו הנביאים הוא במעלה קטנה לגבי המעלה העליונה של הפעולה הפנימית. ובמקום שהנבואה שבאספקלריא שאינה מאירה אומרת, והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלם, שהיא הצעה למדרגה הפעולית הניכרת, שהיא המדרגה השנייה, אומרת הנבואה שבאספקלריא המאירה, היא תורת משה, ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי, והייתם לי סגלה מכל העמים, כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל.

ההתעלות ברזים

20

ההתעסקות במחשבות וברגשות העליונות היא מעדנת את הנשמה ומרוממת אותה בחיים עליונים. ומתוך ההתעלות הזאת מתעלים אח"כ המעשים והמדעות בהתעלות גדולה, ודילוגית. וכל העולם מתעלה בגניזה על ידי העילוי של היחיד, המתרומם מעל לכל הקוטן שבחיים, שפעת ברכה יורדת על ידו לכל הברואים. וזהו הרז של המשכת הנפש לרזים עליונים, אע"פ שאינו מבינם כראוי. כי ההתעסקות המרוממה מרוממת את הכל. וזיו החיים מתמשך על הכל, והוד השירה בסוד חייה הולך ומתפשט על כל החוגים, הקרובים והרחוקים.

המיוחדים לרזים

no

מי שמרגיש בעצמו, אחרי כמה וכמה נסיונות, שנפשו בקרבו מתישבת במנוחתה רק בעסק רזי תורה, ידע נאמנה כי לכך נוצר. ואל יבהלוהו כל מניעות שבעולם, גשמיות וגם רוחניות, מלהיות רץ אל מקור חייו ושלמותו האמתית. ויוכל לשער, שלא רק השלמות עצמו והצלתו תלויה היא בהשלמת צביונו, אלא גם הצלת הכלל ושכלול העולם. כי כל נשמה מושלמת משלימה היא תדיר את הצביון הכללי של העולם, והגיוני אמת, כשהם שוטפים והולכים בלא מעצור באחת מפנות החיים, על ידם כל החיים כולם מתברכים. וכפי אותה המדה שהנשמה מתגדלת בפנימיותה ע"י מילוי צביונה, ככה הרי היא נעשית יסוד ושורש המון נשמות רבות, ושפעת חיים ופלגי ברכה מרובים עוברים על ידה. והכל לפי רוב הענוה. ואל יבהל ברעיונו מהשאלה, הכוללת תמיד את כל בעלי הנטיות הפנימיות, שאם ימסר לעסק רגשותיו המקודשות, מתי יעשה לביתו, ולעולם, וליתר חלקי התורה, הנחוצים למעשה, ולהרחבת הפלפול, ולמעשה החסד והעבודה המפעלית. כי רק בהיותו אחוז בשרשו הרענן, באותן אותיות התורה השייכות ביחוד לנשמתו, ובהיותו מעורה יפה בכשרונו הפנימי, ושוקק תמיד להתעמק בהשלמתו, יפתחו לפניו שערים, על

כל הסעיפים המצטרפים לו, בין בעבודת החיים והמעשה, בין בעבודות רוחניות צדדיות, וכל העוסק בתורה לשמה דוקא זוכה לדברים הרבה. וכשיזח ממקורו, וינווד לדלות את מימיו מבארות אחרות, שאינן שייכות לו בעצם, ינוד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ ומנוחה לא ימצא, כי כצפור נודדת מקנה כן איש נודד ממקומו. על כן תמיד יתאמץ לבו בדי וייחל לאל חייו, יוצר נשמתו בקרבו. ברוח מיוחד ונטיה קדושה מיוחדת, שדוקא על ידה ימצא את אשר יבקש. ומתוך עומק המנוחה הפנימית ידע שגם העתים של הנדידה, הנפשית והרוחנית, גם הם ערוכים ושמורים הנם מראש מקדם לטובתו ושכלולו, ויש אשר ממרחק יבא לחמו. ולא יקוץ בטורח ועמל. אף כי ברוב הפעמים מבקשי ד' הנם מדושני עונג ומנוחה פנימית, מ"מ ניחא להו לצדיקיא לתברא גרמייהו בגין יקרא דקודשא בריך הוא.

השמירה ממכשול בנסתרות

טו

אע"פ שהרבה נכשלו מההגיון בנסתרות, אין המוכן להשכלה רוחנית צריך להיות נסוג אחר מחפצו הקבוע להיות הוגה דעות, נשגבות. וכמו כל עניני החיים, שהם מלאים מכשלות, ומ"מ הולכי תום בטח ילכו דרכם, ועזרת ד' תשגבם, כן הוא גם כן ביחש החיים הרוחניים, שהאדם צריך רק לטהר את לבבו, ולהתאמץ בתכונת המוסר וחפץ הטוב, שהוא התוכן של הקודש, לעשות רצון קונו, ולכון לבו לשמים, ואז ישמר מכל מכשול, וילך לבטח דרכו, בתורה וחכמה, בחקר אלוה ובבינת אמת בדעת ד'.

טוהר חכמת האמת

ע

חכמת האמת, שהיא באה מהתגלות רוח הקודש, מבארת את כל ההארות, העולמים כולם, מצד טוהר השכלי, שהדמיון יש לו קצת אחיזה בהן. ומתוך כך החולשה הגופנית עלולה היא לבוא אחרי השתקעות גדולה בההופעות העליונות, ואין לזה תקנה, כ"א לנשא את כל העולם הדמיוני אל הרוממות השכלית. וזה בא מצד עבודה קדושה של יראה פנימית, שהיא מקור החכמה, המעלה חכמה תתאה לרומה של חכמה עילאה. ואז לא די שחולשה גופנית אינה באה ע"י ההתגברות השכלית, אלא שזרמי גבורה, גדולים ומלאים, מתגברים ועולים על ידי התגברות הגדולה של ההשתקעות השכלית הטהורה, שהיא מופעה באור של רוח הקודש.

שמחת חכמת האמת

עא

סתרי תורה מתאחדים בשמחה. האדם מוצא לו את כל רוחב לבבו, את כל אידיאליו, מתמלאים על ידי חכמת האמת העליונה, שאינה משועבדת לאותו המצר הדחוק של הגיון לב האדם, ע"פ הקשיו המצומצמים. על כן ימלא שמחה וגילת צדיקים, כל שיוסיף להיות חי באמונתו. המדע האנושי המצומצם הוא כלי הגון לעקר על ידו אותם השרשים הזרים של הדמיונות הכוזבים, שהם צריכים להעקר, הם הם כל הדמיונות, שיסוד נטיתם הוא בערות האדם ונטית הרשע שבו. אבל השמחה הגדולה, הממלאה את הלב חדות קודש, מפני שמשאלותיו העליונות מתמלאות, זו איננה באה כ"א ע"י רזי תורה, שמציגים לפני האדם את האספקלריא המאירה של נשמתו, החיה, העליונה, כמו שהיא.

יסוד האושר

עב

יסוד האושר הוא אהבת האמת בשכל, אהבת היושר בחיים, אהבת היופי ברגש, אהבת הטוב במעשה. ובכל הערכים כולם, כל אדם בונה לו אמת, יושר, יופי וטוב, בפני עצמו כפי מדתו. וכולם, כל המדות הללו של כל יחיד ויחיד מבני אדם, מתכנסים לאוצר מאוחד אחד, שכל האמת, היושר, היופי והטוב מתארגנים בו. ובזה באים אל המסלה של דעת ד', הנאורה, המלאה קדושה, ויראת אלהים ברורה.

אור הרזים והפלוסופיא האלהית

עג

כשהגוף טהור מטומאת התאוות והעונות, משיגים אור גדול ושמחה עליונה גם מההשכלה הפילוסופית באלהות. אבל כדי להטעים טעם שמחת קודש לירודים, מוכרחים לעלות למדת העליה של רזי תורה, המפרשת כשמלה את האור האלוהי, ומתוך יפעת תפארתה תשיג נהרה גם הנפש המגושמת. על כן בדורות האחרונים, שכ"כ גברה אפלת התאוות, וכחות הגוף הם חלשים, עד שא"א לעמוד נגד השיקוע החמרי, הכרח הוא להאיר באור הרזים, הבלתי מוגבל, המתעלה בחופשו המרומם עד מרומים עליונים, ומשפיע שמחת גיל של יפעת קודש, לנפשות עגומות ונדכאות. ומ"מ מי שלבו שלם ביראת ד' באמת, ישתדל להיות טהר ידים וטהר לבב, ויוכל לטעום ג"כ את הבהירות הפשוטה של נועם ד' השכלית, המתפשטת על פי השכל האנושי, שיש בה עונג של קדושה מיוחדת. ויצרף את החול אל הקודש. ויזכה אז ביותר להבחין בין קודש לחול, ויראה כי מתוק מאד האור האלהי הבא משפעת הקודש של התגלות אלהית, אשר בסוד ד' ליראיו, באין ערוך יותר מהנועם המוגבל, שיוכל ליתן השכל האנושי. אמנם מי שיש בו קדושה פנימית, גם השכל האנושי מעורר את חיי רוחו, לשאוב ממעין הקודש אשר בעצמיות נשמתו פנימה, ושאובה זו מתאחדת היא בעומק עצמיותה עם ההארה הרזית. וזאת היתה מדתו של הרמב"ם, ושל יתר גדולי ישראל קדושי עליון, ששאבו את חכמתם האלהית ע"י המעבר של השכל האנושי, אשר למטפיסיקה הפילוסופית, שחדרו בתומת רוחם מן החול אל הקודש.

הבחנת טעם הקודש והחול

עד

על ידי ההרגל בקדושת המעשה, קדושת המחשבה, וקדושת הדבקות האלהית בהרגשה וחשק פנימי, בשקידת התורה והחכמה האלהית המקובלת, מתחדש, באדם חוש מיוחד שבו הוא מבחין בין הטעם של הגיון שנובע מקדושה, ובין הגיון של חול. ויבין אז הטעם המיוחד של שמחה של מצוה, שהוא מעודן באין ערוך מכל מין שמחה שבעולם, והטעם המיוחד של נועם ההשכלה שיוצא מכל ענין של תורה וקדושה בהרגשתה, לעומת הנועם של חול, הרוחני, היוצא מכל הרגשת עידון רוחני שבחיי החול המדעיים. וכל אשר יתיחד האדם יותר בטהרת לבבו, בגבורת קודש, וישים לבו לאהבת ד' העליונה, לזיקוק המדות, במקור הטהור האלהי, כה תתגבר בו ההבחנה הברורה, המאזרת את כח הקודש שלו, עד שימצא עז באלהים סלה.

הקבלה המעשית והעיונית

עה

הקבלה המעשית רואה את הכל במציאות. יש בה הרבה שמחה, מצד הגודל היופי הטוב והתפארת. אמנם יש בה גם כן הרבה עצבות, ונטיות סיגופיות, מצד הרע, הזוהמא והטומאה, שהאדם מלופף בה, בעונותיו, ועונות אבותיו, עונות העולם, וחטאי העולמות, בנטיות רצונם המוגבל. הציור להתנשא ולבטל את כל הרע והחסרון לא יוכל לשנות את המציאות. על כן היא מלאה כובד ראש. הקבלה העיונית, היא האידיאלית, שביותר נתבארה בחסידות החדשה, של הדורות הסמוכים, היא מבארת הכל באופן ציורי. הטוב הוא המוחלט, העומד, והרע אינו כי אם דמיוני. אם כן יש בבירור הדעת, והגברת הרוח, להפך הכל לטוב, ואין מקום לעצבונות, רק שמחה, ורוממות נשמה, צריך למלא את הכל.

מגמת חכמת הרזים

עו

מגמתה של חכמת הרזים, לכל מהלכה, היא פתוח כח הנשמה, עד כדי עמידה על כחה הפנימי, לשאוב ממקורה, בלי שום הצטרפות של התלמודות אמצעית. והופעה זו מביאה את כל ההויה כולה להכיר את עצמה. ומתוך ההכרה העצמית הפנימית נמשך שפע החיים, באיחוד השכל והרצון, באין הפסקה של גבולים ושל פרטים.

שלילת ההשפעה הזרה

עז

כל מה שנכנס בנשמה אחת מהשפעת חברתה, אע"פ שמועיל לה הדבר מאיזה צד, שסוף כל סוף הוא מקנה לה איזה ידיעה, או איזה הרגשה טובה ומועילה לפעמים, הוא עם זה מזיק לה גם כן, במה שהוא מערב יסוד זר במהותה. ואין העולם משתלם כ"א במעמד של שלילת ההשפעה הזרה. ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ד', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. המהלך השולל את ההשפעות הזרות, לגבי כל פרט, אע"פ שנראהו בצורה הורסת, היא הסתירה, המביאה לידי הבנין, היותר קיים, ויותר משוכלל. והוא המבוא היחידי לחיי העולם הבא. ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, עדנך אין כתיב כאן אלא עדניך, מלמד שכל צדיק וצדיק יש לו עדן בפני עצמו. ההכרה הכללית באומה להשמר מהשפעות זרות היא יסוד התחיה, והיא חודרת בתור תסיסה פרטית, מחוללת הריסות, עושה מהפכות, ובונה עולמות חדשים, קימים ובהירים.

ערך ההכרות הפנימיות

עח

צריך להסביר עילוי הלימוד של רזי תורה, עם הִדְרִישה לכבד את ההכרות הפנימיות של האדם, שהוא יסודו של עולם. וכל הנפילה, שהעולם המתעלה בתרבותו החיצונה נופל הוא בערכו הפנימי, באה היא ממדה זו, שכל מה שהערך החיצון של התרבות הוא מתקדם, העין תופסת יותר את ההכרה החיצונה, ומוסיפה לזלזל בהכרה הפנימית, ומתוך כך ערכו האמיתי של האדם פוחת ויורד. וגאולת העולם תלויה היא ברוממותן של ההכרות הפנימיות, שהן באות ומאירות על ידי העסק הכביר במעמקייהן, שהוא עצמו העסק הנלבב ברזי תורה, בקדושה ובטהרה, בענוה ואומץ רוח.

מגמת הפנימיות

עט

לשחרר את האדם, על ידי התעלותו, על ידי התפתחותו, בגילוי כל כשרונותיו הפנימיים, זאת היא מגמתנו. שפנימיות הדברים היא המגמה האלהית שבהויה, מגמת עריגת הכמיסה של האדם. המטרות הרחוקות, שהן נשגבות, מנשאות את הנשמה. אבל רק אז הן נושאים חשובים להתרבות, כשהן מסגלות להן את כל ארחות החיים, של המטרות הבינוניות, שהן לפי רוחו של האדם הבינוני, להיות עוזרות למגמתן. אז החיצוניות של העולם איננה פונה עורף, ולא לוחמת עם הפנימיות שלו.

שלטון הפנימיות והחיצוניות

פ

בעלי הפנימיות משתוממים הם בעת שהחיצוניות נושאת את דגלה ברמה בחיים. אבל עליהם לדעת, כי הפנימיות היא אז רק אז מנצחת, כשהיא מוצאה לפניה עולם ערוך ומסודר, אברים בריאים, ולב אמיץ, חושים מפותחים, וסדרי יופי, נקיות וטהרה, מוסר נימוסי, ודרך ארץ, ומרץ, ואהבה לחיים ולעולם. אז תוכל הפנימיות לשלוט על ממלכה מלאה אונים. ואם השלטון החיצוני, בעת שהוא עסוק בשלו, איננו יודע להתחשב עם פנימיות החיים, שהוא כל יסוד משגבם, בשביל כך לא תרפינה הידים של בעלי התוך. יחזיקו הם את דגלם, ויבצרו את מעמדם. יסייעו גם כן להחיצוניות להתבצר בסגנון כזה, שממילא ידע בעת גבורת הפנימיות, המוכרחת להתגלות, איך להסתגל לתפקידו, של שימוש למטרות הפנימיות, של החיים וההויה בכלל.

הפגת שכרון החיצוניות

פא

המחשבות הבאות מצד חיצוניות העולם מטעות הן את האדם, ואפילו היותר מעולות שבהן. איזה שכרון פנימי מסוך בהן. והעולם ברובו נתון הוא בתוך שכרון זה. רק השרידים, חכמי לב, קדושי עליון, אשר הם חודרים בכח מחשבתם אל ההויה הפנימית, הם מפגיגים את השכרון הזה בכחם הרוחני העליון. וכל מה שהם מטביעים את חותמם ביותר על העולם, הרי הוא הולך ומאיר יותר באורו הפנימי, ותחת שכרון, מופיע אור שמחת עדנים של קודש.

אמונת הנסתר והעצמיות

פב

המוכשר להסתכלות הנסתר חי הוא באמונת הנסתר. והגלוי אצלו הוא רק הזדרחות כהה מהנסתר, המאיר בברק השכלתו הגדולה. וההשכלה הנסתרת היא מיוחדת בכל אדם בצורה מיוחדת לו. היא מאוגדת עם העצמיות, שאינה נכפלת, בשום אופן, ואינה נמסרת בשום הגה והסברה. יהיו לך לבדך. וצדיק באמונתו, שלו דוקא, יחיה. ומתוך האמונה, המאירה, של ו, המכינה לו עדן בפני עצמו, יוצא הוא לטייל בחצרות ד', שרשות הרבים מעורב שם, ונעשית דעתו מעורבת עם הבריות. יפצו מעינתך חוצה, ברחבות פלגי מים. והפלגים הללו מתרחבים כנהרות מתוך הים הגדול של האמונה הגדולה, הגנוזה

במעמקי הלב, וממקום שהנחלים באים שם הם שבים ללכת.

המעין הכמוס

פג

המחשבות העליונות מוצקות ממרחקים, מתוארות הן בצורה גלומה, בלי ידיעה, באפס תיאור. התשוקה הפנימית היא רק אליהן. ומתוך הדבקות באוצרן מתברכות הן כל המחשבות המתוארות, שעל ידן החכמה והמדע יוצאים לעולם, בכל נהרי נחליהם היותר מתרחבים. וכשאדם מרגיש בעצמו עניות דעת, ומיעוט הפריה רוחנית, מיד ירוץ אל המעין הכמוס, יחסה בצל שדי, ישתה לצמאו מהבארות העמוקים של גדולי חכמי לב. יגרוס אע"ג דלא ידע מאי קאמרי, ומריח המים העליונים יפריח, וכחו הרוחני ישוב אליו. ויראה בנסיון, כאשר ישוב, אחרי עמלו במה שנשא דעו למרחק, אל החלקה הקרובה, ששם ההגיון הממודד שולט, המצב השכלי בכל סרעפותיו הרגילות, יראה, והנה ברכת ד' שבה אליו, והיה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק. כי מקור הברכה הוא במקום התעלומה, בסוד סתר רזי הרזים. אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמך.

אמונת הקבלה והבינה הפנימית

טד

בראשית הצעדים של תלמוד רזי תורה, כשרואים איך הפרטים מתקשרים זה בזה, ומכל מקום אין מבינים את התוכן היסודי שבהם, צריכים לצייר יפה, איך שכל אלה הדעות והציורים באו מתוך הופעה רוחנית, גדולה ומפוארה, של רוח הקודש, על ידי השרידים אשר ד' קורא. והשלשלת הולכת היא ונמשכת בקדושה, עד שמתאחדת בהלכה למשה מסיני. ואז זורח, על ידי כח אמונה קדושה זו והשערתה, אור גדול לישרים, והבינה הפנימית הולכת היא ומתרחבת. כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

הקבלה וההשערה הפנימית

פה

עמקי הסודות האלהיים פשוט הוא שאין להבינם בבירורם בשכל האנושי, אלא על פי הקבלה, מאנשים מופלאים, שהאור האלהי חדר לתוך נשמתם. וכשלומדים את דבריהם, בהכנה הראויה, באה ההשערה הפנימית, ומישבת את הענינים על הלב. עד שהם דומים למושגים בשכל הטבעי הפשוט. ולעולם צריכים לצרף אל המדע הזה את כח האמת של הקבלה, ואז נעשים הדברים מאירים ושמחים כנתינתם מסיני, לכל חד וחד לפום דרגיה.

ודאות הקבלה והשערותיה

יפ

החכמה האלהית, ברום טהרתה, תוכל לחולל מחשבות השעריות בלב כל נבון, אבל הודאות שלה היא מסורת נקיה, וזאת היא תהלתה. ההבדל שבין המשוער ובין הודאי, אפילו באותה ידיעה עצמה, הוא עמוק מכל תהומות. וקל וחומר שהודאיות יש לה תנאים אחרים, והתילדות מציאותית כזאת, שאין להשערה העיונית שום חלק בה. והמסתכל הטהור לעולם הוא שט בהשערותיו, הנאדרות בקודש, וחי, בעצם קישור הויתו, באמונת הקבלה. מנאמן לנאמן, עד ראש צורים, חכמים, סופרים, זקנים, נביאים,

יהושע ומשה, אבות העולם. וראשון אדם. כולם נתנו מרועה אחד, מפי אדון כל המעשים, ברוך הוא. העוסק בתורה לשמה נעשה כמעין הנובע וכנהר שאינו פוסק, על ידי מה שעולות החדשות ההשעריות, במלא חייהן, אל מרום המסורת האלהית העליונה. ומחיבור שני יסודות הללו פורחות נשמות, משפעות מחיים קדושים ורעננים, המרימים את הערך של כל העולם כולו למדרגה עליונה ומוארה, המגיהה כל מחשכים.

יסוד השערה הרזית

זפ

גם השערת רזי תורה גדולת ערך היא. כי הכל מיוסד על היכולת העליונה, שאין לה קץ ותכלית. וכל מה שהוא נאה ונפלא, הרי הוא גילוי הופעה, שבצורה זו או אחרת אור חיי כל החיים שורים שם. עדתיך נאמנו מאד לבינתך נאווה קדש, ד' לארך ימים. אמנם מתעלים הדברים ביותר לפי רוממות קדושת החכמה, העצה, הגבורה הרוחנית, והקדושה המעשית והמחשבת, עד ההארה של הופעת הדמיון, המאיר באור כל הרוחניות, האיתנה, שלמעלה ממנו. בהיכלו כלו אמר כבוד.

ההכרה הרזית האין-סופית

פח

ההכרה הרזית מיוסדת היא על הברור הפנימי של הכל יכלת, של אי ההגבלה באפשרות של הגבורה האין סופית. וההכרה הפומבית בנויה היא על הנטיה של צמצום הכח, על פי אותם התנאים שהצמצום המתגלה מבליט אותם. בכל תחום שולטת היא רק ההכרה האחת, בלא הגבלה, אין גבול של יכולת במסתרים, ואין חירות מתגלה בנגלות. אבל ההודעה, שרק היד של המסתרים היא הפועלת את כל הגבולים הגלויים, מאירה את הנוגה, ומאמצת את הנשמה, לדון על דבר חירות בצפונות הגלוי, על דבר שליטה פנימית בלתי מוגבלת, העושה את כל הסדרים המוגבלים. ואותה ההכרה, המודיעה שהמסתר העליון מכוון הוא להוציא גם כן את כל אותו הארג של החוג המצומצם, המוגבל כל כך במצרי גבולות חוקיים חזקים ואיתנים, היא מבררת, ששאיפה כמוסה זו, מניחה רושם של הגבלה חוקית עליונה גם בעולם החרות. והבינה העליונה מינה דינים מתערים, בכל צמצומם, והחלטת גבוליהם. וההשגה המתבהרת משתעשעת תדיר בחלופי הקולות הערכיים, שמולידים אלה המקורות השונים בהשפעותיהם. והחבוי והגלוי יחד נותנים את פרי תנובתם, להעשיר את רוח העולם, רוח האדם ורוח החיים כולם. וחק לשון מכריע, בתוך המשטר העליון מופיע באורו המלא זיו קודש, כחק ברית עולם, אשר בבשר, המאוגד בתוך כל גבולות טבעיותיו. וברית ותורה מתאחדים יחד להוציא את החירות העליונה, מתוך העבדות הירודה. כי לי בני ישראל עבדים. עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, לא ימכרו ממכרת עבד.

הרזיות הפרטית

טפ

ההבטה הרציונלית על העולם, בכל חזיונותיו, החמריים, המעשיים, המוסריים, והרוחניים המוחלטים, היחידים והמצורפים, הכלליים וכללי הכלליים, היא מבליעה את הנקודות והקוים המיוחדים הדקים בתוך ההארה הכללית, ומתוך כך נוח לה להתעלות למרחב כללי. אבל כשלון טמון לרגליה ע"י מה שלא נתבססה יפה בחדירה אל הדייקנות הפרטית. הופעה זו נראית מכחה של הרציונליות בחול, וגם בקודש. הרזיות היא חודרת לפרטים ולפרטי פרטים, אין קו ונקודה שתעבור עליהם בשתיקה, אין קוץ ותג

שלא תדרוש עליהם המון פליאות, אין תנועה קלה, וחזיון קטן שבקטנים. שלא תפיץ עליהם קרני אורה. לצייר ולתאר, להרגיש ולחשוב. מסוכנת היא הרזיות שלא תשקע בקטנותם של הפרטים, שלא יאחזו כנפיה הרחבות בחגוי סלעי מגור של חשכת הקטנוניות. היא לפי זה צריכה תמיד להחליף כח. לפעמים צריכה לספוג אל תוכה את האויר הרציונלי, השטחי. היא מעלתו, כשאוחזתו בידה. וביותר היא נועדה תמיד להתרומם במרחביה העליונים, בדרושי הגדולה העליונה. בכללי כללי הכללים, שגם הם לפרטים נחשבים, בעת שכללים יותר רחבים מופיעים עליהם. אבל סוף כל סוף תנצח הרזיות בכחה לאלהים, ותבא עד תכונתה להראות לעולם כולו, שאכן גדלות עליונה יש גם בכל קוטן. אין גבהות לפני המקום, ולא שפלות. אין קטנות ואין גדלות, כי הכל רם ונשא והכל שפל ונמוך, הכל רם ונשא מצד מקוריות החיים של אור חי העולמים, ששוטף בכל, והכל שפל ונמוך אלמלי יצוירו שהנם נשארים לעצמם בלי מקור האור, שאז כלהו ספירן מתחשכן. וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא. כי עמד מקור חיים באורך נראה אור.

המסתוריות והבינה

צ

הנפלאות המסתוריות, כשהן נקלטות בציור הנפשי, הן שוללות את הבינה הטבעית מהתפתחותה, מפני שהעולם המוחשי וחוקיו נעשים בלתי בטוחים אצלו, ואין לשכלו בסיס ממשי לסמוך עליו. אבל עיי ההתאמצות לעקור את האמתיות של העולם המיסתי מעקם הוא את הגיונו ועוקרו מהיסוד הכללי של הקפת המציאות. על כן נח לו לאדם שלא ישקיע את ציוריו בקישור התוכן המיסתי הממשי, כי אם במדה כזאת שיבורר לו שאיננו פועל עליו להרחיק מציוריו את הקישור הישר עם העולם הממשי, שהוא חי בו, וכל טבעיותו וחיקו. שכן ארץ ורעה אמונה.

דקדוקי חכמת הרזים

צא

חובה לשא ולתן בחכמת האמת, היא החכמה האלהית העליונה, לדקדק באותיותיה. בפתגמיה, בציוריה ומליצותיה. האור של האושר העליון הולך וזורח לפי רוב העמל בדברים, שרזי עולם של הגדולה האלהית גנוזים בהם. ובהתרוממות הנשמה היחידה על ידם, מתרומם כל העולם עמה, והמון נשמות רבות מתעלות. ואין קץ לגודל הטוב המסובב על ידי הארה פנימית עליונה. של נשמה אחת כללית.

ארחות הבטוי הרזי

צב

המעין העליון, מקור אמת אין סוף, יופי אין קץ. גבורה אין גבול, הולך הוא ומפכה במקור של רזי תורה. עומד הוא להחשף בדרישת אותיותיה. ציוריה, הופעותיה, בכל ארחות הביטוי, המחשבתי והלשוני. וכשהנשמה לואה. בכל המצרים, אשר במדעי הגבול. מכל השאיפות. הצרורות בתחומים צרים. אז תמצא לה מחבא מזרם בצל צח של הגיון רזי עולם, ופליאות קודש, אשר בדרישת סתרי תורה. ומתוך ההרים התלולים הנראים כרוכסי מצער, כיוון מספרים, הערכת גמטריאות, רמזי שמות, זרמי מקרא, הלכה ואגדה, אור שמש יוצאת בגבורתה, להיות לצדקה ומרפא, הנה נראה, וכל המביטים אליה

ינהרו, וישבו וחיו. אשרי כל טועם עדן גן אלהים, ונחלי עדניו, מצוף דבש סתרי קודש, מסוד די ליראיו ובריתו להודיעם.

שפת הרזים

צג

רזים צריכים להיות מוסברים ומובנים על ידי רזים דוקא, ולא על ידי דברים גלויים. וזוהי השטה הטבעית של גילויי האמתיות, שהיא נעלה באין עורך משטת התרגום, שהוא בגמטריא תרדמה. דוקא הנעלם בנעלם מתבאר, וריבו יסעיפי התעלומה כל אחד מאיר על חברו, ותעלמה יצא אור. וזהו נקוד על אייו שבאליו, למדנו שישאל לאיש על האשה ולאשה על האיש. המדרגות השוות מגלות זו את זו ומאירות אותן, רז עם רז יאחד, ואבוקת אורים תגלה.

מעין הרמזים

צד

הרמזים דומים הם להיצירות החפשיות. כתפקידן של האחרונות בחול, כן תפקידן של הראשונים בקודש. כל מה שהמעין הגאוני יותר מלא לשד חיים, ככה מסתעפת היצירה בתיאורים שונים ועשירים. ואם המעין עצום מאד, יוצר הוא תכונות כאלה, שהן רחוקות מהמציאות. שלא שזפתן עין ולא שמעתן אוזן מעולם. ומכל מקום דוקא בהן נראה את החיים הפליאיים שביסוד היצירה, שנשמת היוצר מעידה עליה. ככל שהשובע הגדול של האור והחיים האמוניים מפכה יותר, כן גדלו וגברו הדילוגים הרמזיים. ומתחת כל שריג שבהם טמונים המון מלא אוצרות, למוסר ולאמונה, לתפארת קודש, ולזיו אומץ ובטחון אלהי פנימי, במעוזן וחשקן של ישראל, שמחת כל ישרי לב, דורשי די ועוזו.

תוכן הרמז

צה

כל רמז יש לו תוכן, ושורש. כי אור המחשבה מלא בכל, וכל כלי שעושים לקבל בו הברקה מחשבתית הרי היא קולטת איזה רכוש. ומכל מקום צריך להבחין את תוכן הענין שמודיע הרמז. ורמז עצמו ראשי תיבות, ראה, מה, זה.

יראת המשלים הגשמיים

צו

יראה של שטות היא מה שמתיראים מהמשלים הגשמיים שברזי תורה. הלא יודעים אנו ברור, שכל אלה אינם פוגמים מאומה את היסוד המאיר של טהרת אמונת אל אחד, ב"ה, אלא הם מוסיפים בנו אור ובהירות להבנה, וכשרון הסתגלות לאורה האלהית. ואנו אין לנו כי אם ללמוד ולשנן, להכין את התכונה הגופנית והרוחנית באופן המתאים להופעה קבועה של אור עליון זה, המפכה בכל עת ורגע מעינות טהורים ממקור שרשו. וכפי רוב הבינה, ועומק מסירות הנפש אל הדבקות האלהית, האהבה המלאה משתפכת מגנזי היראה, לחדש את חיי הרוח, בצורה של בריה חדשה בכל יום תמיד.

המשלים הרזיים

צז

מה נתבהל מפני המשלים הספונים, המטילים אימה ופחד. הכי מבלעדיהם עולמנו הוא יותר מואר, הלא אך חשכת אשמנים שולטת היא בכל הגלוי. ולחיים קורא הרז. המושיט לנו את אורותיו על ידי מחשכי משליו, שמכאוביהם הרוחניים הם הם מעוררים בנו את חיי הרוח האיתנים, חיי העז, חיי הגאולה. הלאה כל פחד, לבנו מצור חזק, אף כי עדין וספוג הוא, פתוח לכל רגש זך, ועורג בכל עז לכל הרגשה אצילית, מלאה חירות.

שמירת שפת הרזים

צח

שפת הרזים היא השפה העליונה, היא המדברת את האמת המוחלטה, בלא שום נסיגה לאחור. ושמירה צריכה היא שפה ברורה זו. מפני הנפילה של אור אמונה. שלא יפול ממעלתו העליונה. ממקום ששם האור היסודי שורה בטבעו, וכל אותו הקישור השפתי קשור בו בעומק האמת, אל המקום הנמוך של עולם המעשה, ששם לא יש כי אם לשון שקר. והשקרים נעשים למין תוכן מתקבל. ומטבע עוברת לאמת. ועל פי אותו השקר המתגנב בלבוש האמת של כזב בני אדם, אם יחשבו אותם המבטאים של השפה העליונה של מקור האמת על פי הערך של המשקולת המזויפה הזאת הרי הם מחריבים את העולם. כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, כי יפול הנופל ממנו. למען ייטב לך והארכת ימים. ומקרא נדרש לפניו.

מגן המחשבה הרזית

צט

כל מחשבה רזית צריכה המון מחשבות גלויות, להגלימה, ולהיות לה למגן ולמעקה, שלא יפלו אורותיה, לתהום הדמיון, השקר וההירוס. וכל מחשבה גלויה צריכה ניצוץ רזי, לעדנה, לשמרה מקלקול ומהתהפכות לסם מות, תחת תכונתה המקורית להיות לסם חיים.

סגולת תורת הרזים

ק

גדולתה של חכמת הרזים, של חכמת האמת, חכמת ישראל המקורית והאמתית, היא, מה שבשפע רוח הקודש שלה היא מעלה ומרוממת את כל הגשמיות לרוחניות, ואת כל הציורים שלהן, המוחשים והדמיונים, למרום האצילות, וההשכלה העליונה. וזאת היא סגולתה של תורת אמת, שכל ביטוייה, כל הוראותיה, כל האופנים של הסברותיה, אפילו כשהם יורדים למטה מאד מאד, עד לידי התפיסה היותר נמוכה של האדם היותר שפל, היא קולעת תמיד אל צלם אלהים שלו, ואל האור האצילי של נשמתו, שהיא תמיד שרויה בו בתור נקודה חיונית פנימית. והדברים הולכים ומתעלים, ומתגברים תמיד בחותם אמתתם, בלא זיו כל שהוא משורת האמת, ומנתיב האורה האלהית, ההולכת הלוך ואור עדי עד.

נגלה, נסתר ויחודים

קא

שלשה מינים הם בתלמוד, נגלה, נסתר ויחודים. הנגלה הוא עקרו עבודת ההשתכלות, וההופעה של השפעה השמימית בלועה בתוכו. הנסתר, משמשים בו שני הכחות בהשתתפות, הארת השכל והשפעה השמימית. היחודים, הוא דרך לקבל את השפעה השמימית, וההופעה השכלית היא בלועה בתוכה. שני המינים הקודמים, הנגלה, והנסתר, הרי הם נידונים כמו עזרה והיכל, לקודש הקדשים, היחודים, שעל ידם מופיעים החיים האמתיים, באדם, באומה, ובעולם. ואתם הדבקים בד' אלהים חיים כלכם היום.

דממה וקשב

קב

כל העולם השכלי כולו, ועמו ענפיו כולם, עד תחתית כל המדרגות, שהן כוללות כל המצוי כולו, מתחלפים הם במצב של עתים חשות, עתים ממללות. כשהמעמד הוא בתור הכנה לקבל את ההשפעה העליונה, הרי הכל חש ודומם. וכשהמצב בא לידי המדה, שהמקבלים כל אחד ישפיע על מה שהוא למטה ממנו, אז המילול מתחיל. ואצל בני אדם הענין גם כן מתחלף. כשההכנה השכלית היא מכוונת, עד כדי לברר את התוכנים שהם למטה ממעמדו, אז השכל המצומצם שולט. והכח המעשי עושה את פעולתו. אבל כשהקשבה העליונה מתגברת, אז אין השכל המפורט יכול לפעול את פעולתו, והדממה מתחילה להיות שולטת. וכשאדם בא למדה זו, אז העסק השכלי הרגיל, בין בחול בין בקודש, הוא למטה ממדרגתו, ומוצא הוא בעצמו תמיד נגודים עצומים, על כל עסק שכלי הגיוני קצוב. והוא מוכרח להיות מכין עצמו אל מדת הדממה, להקשיב את הקול ממרומים, בדרך ברכה רצון ונדבה, ודבר ד' יבוא אליו, ויום ליום יביע אמר.

פלאי השמות

קג

החזון בא מרוב ענין. האותיות המחשביות הולכות ומתגלמות, באות הן מעולם רחוק, מעולם מלא מחשבה, הכרה, אורה ובירור, מעולם שמרוב ידיעה הוא לנו מלא תעלומה. באות האותיות ומתקרבות לנו, משתפלות אלינו דרגה אחר דרגה, עד אשר נקשיב בקול המחשבה, והנה תבות נוצרות, משפטים נולדים, עולם מלא דבורים מצטיר במחשבתנו. והעולם ההוא שירד מאצילותו לבריאתו, חודר הוא אל יצירתו, דוחף הוא על כלי המבטא, והם עושים פקודתם, דובבות השפתיים, והנה קול מדבר, פלא הוא ויהי לפלא. האותיות בהתגלותן, הרי הן מרוכזות במרכזי המחשבה, לוקחות אתן את כל אוצר החיים שבמחשבה הרחבה, המתפשטת ברב אורה, בזוהר עליון, שאין בו הגיון מבורר ואות חטוב. על כן מלא כח הוא האות, פועל נוראות הוא, כשהוא הולך בשבילו, כשהוא מתחבר במקורו, כשמשתפכים בו כל שפעות החיים שבאוצר המחשבה, אשר לעולמי עד. אלה הם פלאי השמות, אדירי החיים, מכריעי הכחות, זיקי היש, שהאין העליון מבזקם ברב חילו. ואין לפרש עלום שמך.

יחוד השמות

קד

בכל זמן, בכל יום, שעה ורגע, יכולים להבחין את חלקי ההרכבות, שהכח הנשמתי שלנו עושה, עד

שהוא מתרומם אל הרעיון האלהי הקדוש בטהרתו. והם הם השמות הרבים, והשונים, בהסתעפות רזי עולם, ואוצרות החיים שלהם, שהעבודה התמימה והמאירה בונה עליהם תמיד את מגדליה. רמי הערך, הבנוים לתלפיות. כי צדיק ד' צדקות אהב. ישיר יחזו פנימו, יום, שעה, רגע. והארה זו, של יחוד השמות תמיד, מביאה ברכת השלום, מפני שמבטלת את הריב בשרשו, והחלקים כולם מתאחדים, באיחוד מקורי. וסופי תיבות גימטי' רייב. והשלום. המכליל את כל המחשבות הפזורות לרעיון נשגב ועשיר אחד, נורא בהודו ומלא חיים עזיזים בתכנו, הוא שומר את התורה מכל שכחה, נגד הריב. המפרר את כל דבר לחלקים, ומשכח. ואחדות הרשעה הוא שורש הריב. חסד לאומים חטאת, עכברי רשיעי דקריין לחבריהון ואכלין, וגייצי גלימי.

השמות והתמורות

קה

השמות הם היחוסים, שכל יש מתיחס על פיהם לאור אין סוף. והם הם המקיימים את הכל, וקוראים את הכל להויה. קרא אני אליהם יעמדו יחדו. ויש שכל כך קלוש ואפל הוא היחש, על פי ירידותיו, עד שהתוצאות, היוצאות ממנו לגבי המצוי ההוא, הן נוטות להרס ואפלולית. והם הם שמות הטומאה, שבאים על ידי כמה תמורות אין קץ. וסוף הכל לחזור לאורה, ולקיים בהם, בשמך יקראוך, ובמקומך יושיבוך, ומשלך יתנו לך, אין אדם נוגע במוכן לחברו, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.

התקון ביחודים

קו

יש צדיק כזה, שיכול לערוב, שיתוקן העולם כולו, וכל ישראל ישבו בתשובה שלמה. ובזה הם מקבלים שפע חיים. וטוב גדול, בהקפה, מהאוצר העליון. מקור הברכות. וצדיקים כאלה מוכרחים להמצא בעקבתא דמשיחא, שכל ההשפעות באות בדרך הקפה, בסוד טוב איש חונן ומלוה. ואורח צדיקים זה מקדים את הטובה לבא לעולם, ומכשיר את הדעות לקבל הופעות חדשות, שאינן ראויות להן כלל. ומכל מקום לא תצא מזה שום תקלה, כי אם תועלת ותיקון, מפני שהדעות העליונות הללו יש בכחן להכשיר את הדור בהופעתן, שיוכל לקבל את האור הגדול שבהן, ולהשתמש בו כראוי. ההכשר הראוי לזה הוא העסק ביחודים, בבהירות הדעת, ואומץ טהרת הרצון. מלוה ד' חונן דל, ראשי תיבות, מייחיד, וסופי תיבות בגימטי' תשעים, שהוא צדי באותיות, שמובנו צדיק. ועל ידו מתהפך כל הרע לטוב. וכל הטומאה לקדושה בסוף. אתה סתר לי מצר, ראשי תיבות אותיות סמאל, וסופי תיבות בגימטריא קדושה.

מגמת היחודים

קז

כל המגרעות, החמריות והרוחניות, שבעולם, הכל בא, מפני שכל פרט משיג רק צד אחד מהמציאות, הגשמי והרוחני, הטוב בעיניו, ויתר הצדדים, שהם בלתי מושגים לו, הנם בעדו ראויים להיות אבודים מן העולם. והמחשבה הולכת ומרשמת את כח פעולתה על היחידים והקיבוצים, על הדורות והתקופות, שכל מה שהוא חוץ מהחוג העצמי שלו הוא מחריב ומפריע. ומתוך כך הסיבוכים מתגדלים, בדעות ואמונות, בשטות החיים, ובארחות הצבוריות. והיחיד גם כן סובל הוא מהמון הסיבוכים שבקרב פנימה, שאין רגש אחד פוגש את חברו בחבה הראויה, ומחשבה אחת דוחה את חברתה ברוח בוז ומשטמה. חליפות רוח, של

ידידות, נעשה דבר נמנע, והרגשת יופי כללי, להשיב נפש, הולכת ומתדלדלת. לכל אלה הפגעים, שהעולם כולו, ואנחנו ביחוד, סובלים מהם, קרואים הצדיקים, מיחזי היחודים, השכליים והרצוניים, לתקן, לחבר ולמלאות הטלת שלום בעולם, על ידי הטלת שלום בנשמתם פנימה, על ידי הופעת דעה שלמה וכללית, השולחת תמיד אור וחיים לכל העברים. זאת היא מגמת עובדים נאמנים, שרזי עולם הולכים ומתגלים בהם ועל ידם. דיקנות גדולה בפרטים, חבה וקישור נמרץ לכל החיים המוחשיים ותביעותיהם הראויות, והתעלות עליונה ברצון ובשכל, בהקפדה אדירה, על כל חזיונות החיים, על כל ההליכות המדיניות, על כל השינויים הנפשיים, על כל מערכי מהלכי האמונות, והאמנות, על כל שטות המוסר, והכלכלה, על כל דרכי הטעם והיופי, על כל השבילים, שהאמת, הצדק, החן והגבורה, וכל עז החיים וההויה, מתגלים על ידם. זאת היא מגמת הקריאה בשם ד', בכל עת.

העבודה הרזית

קח

רק סמיות עיניים גורמת שלא תוחש לעין כל תכונת העבודה האלהית, על פי ההרצאה הרזית, דוקא, שדוקא היא, העליונה והעמוקה שבביאורים, היא הפשוטה שבפשוטות. אי אפשר לומר, שהתוכנים הרוחניים לא יהיה לנו עסק עם מציאותם, כי אם עם הרשמים שהם עושים עלינו, כמו שאי אפשר לאמר זה בהתוכנים החומריים. אותה ההרצאה, המספקת את כל חזיונות ההויה, אין לה שום יסוד, אלא חידושה וספיקה. ואינה יכולה לגרום שום הפסד בתוכן העליון, שהוא המבוקש שלנו. סוף כל סוף הרשמים הם נמצאים, וסדר יש להם בפנימיותנו. והפנימיות הזאת היא כוללת דברים רבים מאד. הנה עולמים לפניך. כשהתוכנים הרוחניים הנם משפיעים בהרחבה, כשהם מסודרים יפה, כשמהלכי החיים והמציאות אינם מנוגדים בינם לבין עצמם, ובינם לכל הספירות שביש ושבאפשר להיות, הכל מסודר, והכל עומד בנחת. המחשבה הכללית והמקורית העליונה סוקרת מגמה כללית, ועליונה שבעליונה, וסוקרת גם כן מגמות אין סוף, בפרטים, ובפרטי פרטים, שואפת שהכל יתאים, הכל יסייע זה את זה. הקשבה יש לתחתון מצד העליון. כל מה שההקשבה תתחדד יותר, כל מה שצנורותיה יתפתחו יותר, כן יהיה האושר יותר גדול. כן ישתפך עונג. שלמות, עדינות וברכה בכל. החשק לעליון שבעליונים, הצמאון למילוי עצת קדוש ישראל, העצה הנובעת מהתגלות המחשבה הרוממה שמעל לכל המחשבות. קובע בעולם חותמו. בשכל, ביושר, במוסר, בעבודה ובחיים הוא נחתם. וה כל עובדים עבודת אין סוף. ושואבים ממנה חיים.

בעלי העבודה

קט

בעלי העבודה קראו הראשונים להמסתכלים הרזיים, והוא הסגנון המיוחד והאופיי שלהם. הם אינם בעלי הנאה, בעלי עריגה לקבלת פרס. חייהם הם חיי עבודה. לא סימבולים הם מצותיהם, כי אם עובדות, מצחצחות ומעלות הכל, מיטיבות לכל, ומאשרות את הכל. והמצות אינן נגבלות אצלם, הכל הוא מצוה. בכל דרכיך דעהו. כל מעשיך יהיו לשם שמים. מתנשאים הם מעל כל חיי החול. והם הם הגדוד של עבדי ד', ששמם נאה להם. הם הם העומדים ומשמשים. כצבא המרום במרום. ויותר מכל מרום. הם הם החיים וקיימים בחיי עבודתם בעולם הזה ובעולם הבא, הם הם שבמיתתן קרויין חיים, ואינם חפשים מן

המצות לעולמי עולמים, תלמידי חכמים שאין להם מנוחה, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, הולכים מחיל אל חיל, מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש.

תחית הכונה

קי'

הרבה מאד צריכה היא האנושיות להתפתח, עד שתכיר את הערך הגדול של הכונה, והרצון, של האידיאליות הגנוזה, שבמעמקי הנשמה, שהיא מתקשטת תמיד בשלל צבעים חדשים, שהם מראים קצת מחסנה ותפארת גדלה. כל המעשים המוסריים הגדולים בעולם, בפרטים ובכללים, אינם כי אם הופעות קטנות, נצוצות זעירות, מהאבוקה הגדולה של הכונה השלמה. הכונה היא הכל. תחית הכונה היא תחית העולם. התפלה בכונה, היחוד האלהי בכונה, המצוה והחובה בכונה, הרשות וההרחבה של החיים בכונה. והכונה בעצמה, הציור השכלי והמוסרי, הודו והדרו, פארו וקדושתו, עליתו הבלתי פוסקת, המרומים האלהיים שלו. והכונה בהתבלטה באותיות, בשמות, שכל אות ונקודה שבהם הוא תהום והמון ימים, ופלגים, יאורים גדולים רחבי ידים, של חיים, חפץ, שאיפה, והשכלה, כח וגבורה, אצילות ותפארת. והכונה בהתאחה בגופות קדושים, אנשים טהורים. אידיאליים, שהיושר והטוב, המעשי והמוסרי, הוא כל משוש חייהם. הכונה החיה והרעננה, כמה נהרה היא מופיעה בעולם. והרזיות העליונה באה ומקשרת את הנשמה המכוננת עם מקורי החיים, הרעיוניים, עם שורש שרשם. ואור אין סוף, אור אלהים חיים, הולך ומשתפך, מתפלש בכל הגה ופועל. הכונה היא הרת המעשה. והכונה העליונה, תכונה מלאת החיים האלהיים, כל מחשבה של שלום, ושל מלחמת צדק ויושר, כל נצוח של חכמה, של סדר טוב ונחמד, כלול בתוכה. כל תיקון עולם כלול בה.

העליה לדעות התעלומה

קיא

ישנם הגיוני תעלומות כאלה, שהידיעות הממוצעות, של דעת העולם והחיים. מעמעמות את אורן. ואי אפשר שיעלה בידי החושב העליון תוכן שלם מסקירות בהירות הללו, רק אם ישכח וימחה מרשמו הרוחניים העולם המעשי והרוחני המוגבל. וכל ציציו ופרחיו, כל הקישיו, תוכניו ואידיאליו. ורק אז יכשר לעלות אל מרומי הדעות העליונות שבעולם התעלומה. אמנם כשיעלה למרומים הללו, בכל שיא גבהם, ימצא חסין ומלא עושר, עד אשר יוכל לרדת אח"כ מלא עצמה, לנהל צאן אדם, עדר ד', בעולמים המוגבלים, על פי כחו של כל אחד ואחד. עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. וכנביאים, חוזים עליונים, כחכמים, הוגי דעות עיליות, כמשוררים. מקשיבי שיח חיי העולמים, כל חד וחד לפי מרמו, יש שהם נתפשים בזמן של בין השמשות, שרשמי העולמים המוגבלים חלפו מהם. ונמחקו מספרם הנשמתי. ועד העולם העליון שבמרומי הקודש עדיין לא הגיעו. שעות כאלה הן היותר מרורות לאלה בעלי הנשמה העליונה. אז הם נואקים ומשועים בעטף רוחם, אז כל העולם כולו ויסוריו אינו כדאי למדת עומק יסוריהם. ואחרי חבלים וצירים נוראים, ממעמקים ממצולות. מתוך שועת נשמה, אל ד' ויאר להם. אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני, צרה ויגון אמצא, ובשם ד' אקרא. אנא ד' מלטה נפשי, חנון ד' וצדיק ואלהינו מרחם, שמר פתאים ד', דלתי ולי יהושיע, שובי נפשי למנוחכי כי ד' גמל עליכי, כי חלצת נפשי ממות, את עיני מן דמעה את רגלי מדחי, אתהלך לפני ד' בארצות החיים.

נסתרות עצמיות ומקריות

קיב

ישנן נסתרות עצמיות, ונסתרות מקריות, העצמיות הם התוכנים המחשבתיים העליונים, שהם עולים בעוזם הרוחני על כל אוצר של חיים, של כל שפה והגיון, תגבורת החיים הרוחניים עזיזה בהם. והניבים מלאים הם עז, ואש קודש מתלקחת בהם. והם הם אוצרות החיים המוסריים לדורי דורות, שכל הוגה שואב מהם לפי כחו. והם אינם פוסקים מלהשפיע משפעת חייהם. וכל אשר יוסיפו עובדים רבים לעבד אותם, ימלאו מפרק לפרק זיו חדש, ולשד חיים חדשים. אמנם הנסתרות המקריות הן באו מצד דלדול הכח הרוחני של השפה, שלא מצא די אונים איך לבטא מחשבות, שיש בהן תפיסה ביטויית. והן, אף על פי שגם בהן אוצר זיו רוחני גנוז, אין להן אותו הכח הנצחי של הראשונים. ומדרגות הללו מתחלפות הן בערכי הקודש, ומבדילות בין קודש לקודש.

התכונה הערפלית

קיג

כשהזרחה שנלית מופיעה, ובתכונת המוסר האצור בה ישנם גרעינים כאלה, שאינם לפי הערך של כל המהות של המשיג, המואר מאור השכל ההוא, אז יש להענין תכונה ערפלית, מיסתית. אבל בזמן שהרצון המוסרי המפעם בתוך ההשכלה העליונה המוזרחת, הוא שוה כולו אל הרצון העצמי המהותי של העוסק בצעדים העליונים הללו, אז מקבלת ההארה צורה של אספקלריא מאירה, וההשגות נעשות הכרות ברורות, חיות וקימות, עומדות בכל מעמדי החיים, ומתנחלות לדור דורים. ועל פי זה אין לאדם למהר לדון, איזה דבר של הופעות רעיונות נכנס בכלל המסתורין, כי הענין תלוי בהכנתו המוסרית של האדם. וישנם המון לימודים שיראו ערפליים לאיש אחד, כל זמן שההכשרה המוסרית שלו גורמת לכך. ובהתעלותו יהיו מזהירים לפניו כזוהר הרקיע, ויכירם כהכרתו של המשכיל הרגיל את המחשבות הרציונליות, שבתיאורי המדע והמוסר הרגילים.

קשב ההרגשות הסמויות

קיד

אל ידחה אדם את ההרגשות הסמויות, שמתעוררות בנפשו. יניח אותן להתעמק, לבלבל, להוסיף ציצים ופרחים, גם פירות יעשו, ויאצרו במקום הסמוי מן העין. וכל זה ינהיג בהנהגת הקודש והטוהר. אור המוסר הטהור, וריח העדן של הנשמה, השוקקת למאורים עליונים, יחווירו יחד. ובכל עת אשר רוחו יתרומם להקשיב קשב שיח קודש, מרזי תורה, גם טרם לדת חק ההשכלה הברורה, עולמים מלאים מתהוים, ובמרחבי אין קץ, אשר לנשמת החיים, עומדים הם שמה, ורעם גבורתם נורא הוא, ואורם כאור החמה, כצאת השמש בגבורתו. ואם כח מדעו קצר, אפל וכהה, ולא הספיק לקלוט את התוכן ההכרי של כל השיגוי והשגב אשר במסתרי ערפלי אורים, ידע כי עוד יבא יום, ומבטן החושך אור גדול יגיע, ושמשות אין חקר יגלו, ועל המוני עולמים תועפות נהורים יופעו. אשרי כל חוכה, כל מקשיב לקולות הדממה של המית הנשמות, גם בטרם יגלמו מהם מלים ואותיות.

ערפלי זהר

קטו

המחשבות היותר עמומות, שביסודן הן נובעות מרום המעלה העליונה שבאמת, הן הן מישיבי העולם

והחיים. והמחשבות היותר מבוררות. שהן תוצאות ממדרגה פחותה באורה, מחוסר מעט של אור האמת הנשגבה, הרי הן מבלי העולם. אמנם לעולם צריכה ההדרגה הצבורית להתכונן, שיכוון הלב אל הנקודה האורית העליונה, השוכנת בערפל של העמומיות, ולא להתקשר בהעמומיות עצמה. כי אז הרשעה של המחשבות הברורות, שהאמת שבהן אינה כי אם יחוסית, אבל היסוד והעצמיות הוא שקר מוחלט, מפני שהן נובעות ממדרגה הממועטת באורה, שאינה מושפעת מהאור העליון של האמת המוחלטה, מוכרחת היא אז להתגבר, ונראה כאלו היא מנצחת, מאוזרת נעשה היא אז בחוצפה גדולה, וסוברת שהאמת והצדק הם על צדה. אבל עד ארגיעה לשון שקר, ומבין מפלשי העבים הקודרים יצא האור העליון, לגלות את האמת הכמוסה. ומאפל ומחשך עיני עורים תראינה, ויספו ענוים בד' שמחה, ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו. ושבר פשעים וחטאים יחדו. ועזבי ד' יכלו, והאגודים בעומק היושר שבתועים הללו ישובו בבכי ותחנונים. וכגון אלה אליהו בא לקרב ולא לרחק, ולהשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

חכמת הקודש בארץ ישראל

קטז

חכמת הקודש אינה זורחת כ"א בארץ ישראל. כל מה שמציירים בחוץ לארץ אינם אלא תולדות הבינה וסעיפיה, יפצו מעינתך חוצה ברחבות פלגי מים. על ידי הצפיה העמוקה לראות את ארץ ישראל, מזדרחת קצת הארה מזיו החכמה של ארץ ישראל, ומאירה על הסתעפות הבינה. המתיצרת גם בחו"ל. הן אמח חפצת בטחות ובסתם חכמה תודיעני, ואומר, היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים.

המעין הרוחני בארץ ישראל

קיז

בארץ ישראל המעין הרוחני של פנימיות הקודש, שהוא אור החיים של נשמת כנסת ישראל, מתגבר הוא מאליו. רק סיוע הוא צריך מהעבודה המעשית והשכלית, שהיא משתכללת בעמל כפיו ועמל רוחו של האדם. אבל בחוץ לארץ עיקר הקנין הוא בא רק מצד היגיעה, החיקור, הביקור, הנסיון וההתעמקות. וההארה האלהית, המתגברת משפיעה הרוחניים של הנשמה, היא באה בתור סיוע, ודבר נטפל, לשכלל את האוצר הרוחני, שבא ומתאדר על ידי העמל של המלחמה נגד המחשכים הרבים, השולטים בכל ארעא דחשוכא, של חשכת הגלות. אמנם המצב הזה, העקריות של מעשה האדם ועמלו, והטפלויות של האור הנשגב השמימי, איננו דבר קבוע במדותיה של כנסת ישראל. כי מיד בהקבע האומה בארץ חמדתה ישובו כל הסגולות להיות נקבעות בסדרן הראוי, והרכוש הרוחני הגדול, שנצבר בכל משך ימי הגולה. יהפכו ערכיו, וישבו גם הם לגלות את העקריות שבהם בצדס האלהי, בשפעתם החיה העליונה, ואת טפילותם בצדס האנושי. של עמל האדם ופרי התבוננותו. השכלית וההרגשית, לכל פלוגותיה.

השפע הרזי בכנסת ישראל

קיח

ההגיון הרזי הוא החופש הישראלי, כלומר, הנשמה הישראלית. בהיותה בתור נשמה יחידה. יונקת מטל החיים של כנסת ישראל, חושבת ומציירת על פי טבעה, ועל פי כל אותם הגורמים. שגרמו לה לחשוב על דבר כל אותם המאורעות הגדולים, המיוחדים לישראל ותולדתו, על פי אותו היחש האלהי, העליון, המובלט, אשר הופע באומה נפלאה זו. כשהחופש עולה עד למרום פסגתו, כשאין הנשמה סובלת משום מוטה ועול של כל דעה מוסכמת, שיוצאת שלא ממקור ישראל, אז הרעיונות, ההולכים ונוצרים על פי

קדושה טהורה זו. הם רזי תורה. בין כשהם נאמרים באותה השפה ואותו הסגנון, שבעלי הרזים רגילים להשתמש בה, בין כשהם נאמרים בסגנון אחר, ובצורה ספרותית אחרת, זה השפע של רוח הקודש הולך וזורם מרוח ישראל בהם. וכנסת ישראל היא בעצמה קבלה למשה מסיני.

מדת גלוי אליהו

קיט

אליהו יושב בכל מוצאי שבת קודש תחת עץ החיים וכותב זכויותיהם של ישראל. על כן ראוי לכל מי שיש שייכות של תשוקה לרזי תורה, שהיא מדת גלוי אליהו, באיזה דרגא, אפילו אם היא רק בדרך דמיון, או הרגשה, או השגת השכל האנושי, וקל וחומר אם עלה בחסד עליון למדרגות יותר גבוהות, שבכל מוצאי שבת קודש יעשה גם הוא כמעשיו של אליהו, ויעסוק בזכויותיהם של ישראל. ויכיר בהכרה שכלית ובהשגה בהירה וברורה את קדושת ישראל, ויקרת מעלתו, וידבק עצמו בכללות עם קדוש, עם ד', וסגולת נחלתו, שאין קץ ותכלית להופעת אור קדשו של כל יחיד ויחיד שבהם, שגם הריקנים שבישראל כל העולם משותת עליהם. ויש להתרעד ביראה קדושה, מקדושת הנשמה האלהית העליונה של כל נפש מישראל. ולהיות מלא שוקקות וחמדת עולמים לקדושת רוממות קרן ישראל בכלל, ולהצלחתו של כל יחיד מישראל בכל מעשי ידיו, בחומריות וברוחניות, ובכל טוב. ומתוך מעמקי נשמתו ירנן ויקרא. אשריכם ישראל, אשריך ישראל, מי כמוך עם נושע בדי. אהבתיך עמי, ולאומי, איויתיך בכל לבי, ובכל נפשי, אחמדך בכל חוס לב, בכל אש עצמותי, אשתוקק לראות כבודך. יפיד, והדרך, עת תרומם ותנשא, עת תגדל ביפי צביוניך, ויצאו כל סגולותיך, והנפלאות הכמוסות בך, מן הכח אל הפועל, עת תנטע ותתאזרח בארץ צביוןך, בארץ פארך, ויגלו לצפון ולים, לקדם ולמערב, תפארת עוזך, וגובה קרנך. וראו גוים צדקך וכל מלכים כבודך. וקרא לך שם חדש אשר פי ד' יקבנו, והיית עטרת תפארת ביד ד', וצניף מלוכה בכף אלהיך.

התנוצצות רוח הקודש

קכ

על פי התנוצצות של רוח הקודש משיגים בבת אחת, בלא יגיעה, סדרי חכמה רבה, הכוללים בקרבם עדן, יופי, קדושה, ברכה, אהבה, גבורה, ומשיגים את העולמות על פי השתלשלות סדרם כמו שהם גלויים בנשמה, שחציבתה היא מכולם. המוכשרים לזיו הסתכלות קודש זו, נתבעים הם לעסוק תמיד ברזי תורה, מצד עצמות ערכם, תורה לשמה ממש. וכל מה שהם משלימים יותר את אופים הרוחני בזיו הצחצחות העליונים, הרי הם מתגדלים, מתפארים ומתנשאים. וכל העולמים כולם, וכל הנשמות שבתוכם, לכל מדרגותיהם, מתנשאים עמם, ושם ד' הגדול מתגדל בהם ועל ידם. וכנסת ישראל מתברכת, וגאולתה מתקרבת. והתפלות מתעלות, ומתקרבות למרכז מגמתן, והולכות ונשמעות. והמאויים הולכים ומתקיימים, וכל חפץ הולך ונמלא. יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא, ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. והתיקון המוסרי האמתי של הטהרה העליונה של כל המדות. וכל המעשים כולם שהם תולדותיהן, הולך ומתגבר בשפע, וכפרץ מים הולך אור חדש ופורץ. ולמלאות המבוקש האדיר בקודש של צדיק עליון, מכון אור עולמים. מתנועעות נשמות מופלאות מחביון עזם להופיע בעולם, לחדש חיים חדשים, לכוון קודש קדשים, להסיר חליים מחולים, וזוהמות רוחניות מנפשות נעשקות. ומזיו הרחב הזה העליון לוקטים אורות, וניצוצות, הממעיט אסף עשרה חמרים.

התגלות האורה הפנימית

ההכרות הפנימיות שבנשמה הולכות ומתחזקות בקרבה. כשיפנו לפנייה את הדרך מאבני המכשולים. שהם המחשבות הרעות, המדות והמעשים המקולקלים, מתרוממת מעצמה היא הנשמה אל חשקה העליון, להיות טובה וישרה, מוכנת בטוהרה, לטוהר המוסר, לקרבת אלהים, ועדינות הרוח, לאהבת הבריות, הצדקה, החסד והמישרים. העבודות המעשיות והרוחניות. החינוך וההרגל הטוב, אינם כי אם תוכנים כאלה, שהמכשולים מתפנים על ידם. והתנוצצות האורה העצמית מתחילה לחיות את חייה, כבקיעת השמש מתוך העננים. התרוממותה הזיכוכית של הנשמה מביאה היא לקדושה היותר עליונה. סוקרת היא את תמצית הטהרה בנקודתה היותר בהירה, מאוחדת היא עם פנימיותה של ההויה כולה, שהיא מחיה גם את חיצוניותה. על כן היא קרובה להארת רוח הקודש, שכל רזי עולם מתגלים לה. מתחיל הדבר הגדול הזה בטיפין טיפין. אבל כשהולכים ועולים, כשהגבורה האלהית, ברום קדושת טוהרה, מתגברת על ידי החפץ הטוב של האדם, של היחיד ושל הציבור, הרי היא פורצת את הקירות הסותמות, הטיפין מתחילים להיות זוחלים ומקלחים, והקילוח הולך ומתגבר ונעשה זרם, והזרם לאפיק נחלים, ולהמון מים רבים, קול המולה כקול מחנה, כקול שדי בדברו. מההכרות הפנימיות, המתעוררות ועולות בלבם של צדיקי הדורות, נשמתם מתעלה, ואורה מתגדל, ועם גדולת אורה והתגברותו, מתגדלת היא האורה הפנימית של כל הנשמות כולן. הקשר הנשמתי של כל ישראל, שיש הרבה צינורות מקלחים זיו חיים מאחד לחבירו, ולמעלה למעלה, ישנה אחדות גמורה בצרור החיים השרשי שלהם, פועל הוא, שהעליה האורית בוקעת היא על ידי הארתם של צדיקים בכל הנשמות כולן. בין שמרגישים אותה התוספת הרוחנית, בין שאין מרגישים אותה. מובן הדבר, שהקישור הנפשי, שעל ידי החבה, האמון, הכבוד, והדבקות המעשית, חשק ההשתוות, וחמדת ההתבסמות, פותח את הצינורות הרוחניים יותר ויותר, ומחזק את הקשר העצמי השרשי יותר. וההתעלות עוברת בבהירות ובפעולה נפלאה, מאישיות יחידית גדולה על הכלל כולו, הסמוך סמוך יותר, והמקושר ביותר לפי ערכו כך הוא עליו. אבל עיקר חטיבתה של ההתעלות באה היא גם מעצמה, ומתוספת על ידי עומק החפץ של הצדיקים עצמם, שההטבה המוחלטת, והארת הכל. היא נקודת חשקם. ומקשר הנקודה שבכנסת ישראל יוצאת אורה גם על כל הנשמה, ועל כל רוח ונפש. והאורה הפנימית מאירה לכל צלם אלהים של כללות האדם, ולהאחדות הכללית של חיי החיים, ויסוד החיים העלומים שבכל השדרות. ההכרה הפנימית העליונה, שמתנשאת בתוכן הלב. של חסידי עליון, הגבורים הטהורים, מעלה היא את הכל, ומדשנת את הכל. בעדינות ובברכת שלום, ומעוז של קדושת הקיום בקישור הטוב המוחלט. והשמרים הולכים ויורדים, ושמרי השמרים הולכים וכלים. והאור הטהור של החיים הטהורים, נושאי היושר, הסידור, הצדק, החכמה, התרבות, הדרך-ארץ, הידידות, הבריאות, הנקיון, הנצחיות, הקדושה, האהבה, האמונה, והברכה, וכל ענפיהם הטובים, והמשובחים, הוא הולך ומתעלה. ולקשר עליון של עבודת קודש זאת, שהוא מעין ההולך ומתגבר, הולך ומתברך, בהמוני המונים, של ידיעות, הכרות, הרגשות, זמירות ושירות, עז וחיים, צהלה וחדוה, גבורה ותפארת, חידוש רוח ונפש, התנוצצות זיו והוד של נשמה, הגבה למעלה למעלה, הולכים צדיקים נבוני לב ומתקשרים, בכל עת ובכל רגע בעבודת קדשם, המחשבת, ההרגשית, המלולית, והמעשית. והם הולכים ועולים, הולכים ומתגברים. וכל מכשול אשר ימצא על דרכם, הכל מתהפך לטובתם ושכלולם. כי עם אבני השדה בריתך וחית השדה השלמה לך, ותגזר אמר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור, יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא.

גלוי הרזים בדור האחרון

לטהר את הלבבות, ולהעסיק את המוחות במחשבות נאצלות, שמקורן ברזי תורה, נעשה בדור האחרון הכרח גמור לקיום היהדות. וירידה זו בעצמה, שהביאה את הכרח ההשתמשות באמצעי נשגב זה, היא היא העליה.

מגמות הרזים

קכג

ברזי תורה מונחות המגמות היותר רוממות, שהן מתגלות בכל סעיפי הרעיון בצורות מפוזרות, ובאור תורה הכל בא באגודה אחת, וכל אחת מהמגמות מאירה בביסוס של האור הכללי.

מגמת התגלות הרזים

קכד

המגמה של התגלות רזי תורה היא המטרה האידיאלית בחיים ובמציאות. המחשכים, שתוכן הקודש מתכסה בהם, הם גורמים להקטין את רוח האדם, ולהזעיר את שאיפותיו, וממילא הרי הוא מתדלדל, והחברה כולה מתדלדלת בדלדולם של היחידים, האומה מתרוששת ברוחה ע"י התרוקנות הרוח של בניה. רזי תורה מרוממים את הרוח, ונותנים לו אופקים רחבים ונשאים להשקפותיו, ומשאלותיו מתעלות, עד שהוא מתרומם, להקשיב את הקשב של קול ד', ותכונת חייו מתאגדת, בעשות רצונו של מקום, והוא מתאחד באחדות נשאה עם כל המון העולם, שהם, ביחד כולם, אומר סלה, של האידיאה העליונה, הרצון הקדוש והנשא. המהלכים, המרוממים את הרוח משפלות ערכו, פוגשים גם כן בהשלבים התחתונים, של הכנת הרוח. וזיו החיים של תחית האומה בישראל, לימוד יסודות מדעיה, אידיאליה ושאיפותיה, הנם צעדים מתקרבים לאותו השיגוב העליון, שהוד רזי האמונה, וגילוי סתרי תורה, מובילים אליו. רוחא דמלכא משיחא הולך ומופיע בהתגלות רוח הקודש על העוסקים בסתרי הקודש העליונים, ופעמי עקבותיו ניכרים הם בכל מהלך המקשר את כללות האומה לארצה ובנינה.

החול באספקלריא של קודש

קכה

אחת מהתעודות של התגלות רזי תורה בעולם היא, להשקיף גם על החול מתוך האספקלריא של קודש, לדעת שאין באמת חול מוחלט בעולם. ולעומת זה כל המדידות של קודש כחול הן לגבי אור הקודש העליון, ממקור אין סוף. ונמצא, שע"י מתקרבים הערכים יחד, ואחדות העולמים מתבלטת. ורוח האדם הולך ומתגדל, ומעשיו הולכים ומתאדרים, ביסוד חיים עליונים.

ההשקפה הטבעית של הקודש

קכו

ההשקפה הטבעית, של הקודש, היא ההשקפה היותר עמוקה ויותר אמתית בעולמנו. מצד העולם בכללו ובפרטיו, בגשמיותו ורוחניותו, בטבעיו ובנסיו. כל זמן שמתדלדל הבסיס של ההשקפות, הערך הטבעי, מתכונת החיים הרוחניים, הרי הוא מאבד את הכל. מובן הדבר, שאין הטבעיות הזאת, עם כל קדושתה, קיימת מצד חי העולם, מצד האלהות, מצד המקור ההויה בעומק תוכן רומו, ששם הוא קודש הקדשים. אבל הדבר הגורם לנו לחשוב, להגות, לשיר ולהאמין, הוא יסוד העולמים. ויסוד זה הוא כולל

חוליות של שלשלת גדולה, ארוכה ומסודרת, שכל אחת נאחזת בחברתה, במערכה טבעית, של קודש. גם הנסים הם טבעיים, הם טבעיים בערך שלהם. גם להם יש יחס בחלקיהם, בפעולותיהם, בהשפעותיהם, בעצמם, ובהפעלתם, על העולם, על הנפשות, על הדעות ועל המעשים. חלילה למסמס את היסוד המקומי, את הכלי המחזיק את כל האור והחיים, מכל פנת החיים, וקל וחומך מהפנה הראשית של החיים הראשיים. אורו של משיח גם הוא מוטבע, בטבע הקודש, וקשור הוא בשלשלת הגדולה של העולם, של היצור ורוחניותו, מגמת הוייתו, ואידיאליות עתידו. אין העולם קרוע ומרוסק, עומד הוא בנין איתן. ושמים ושמי שמים יחד עם תחתיות ארץ עושים הם חטיבה אחת, עולם אחד, וישות אחת. מגדלים את כח הנשמה, מאמצים את יסוד חיי הרוח, מעוררים בזה שפעת חיים, בכל חדרי הברש, בכל חגוי החומר, מחזקים את חיי הגויה, מאמצים את היסוד הכללי של החיים. מרחיבים ומגדילים בזה גם את זהר הנשמה. כשמתאמצת האנושיות להתגדל במפעלותיה, סוף האורה הרוחנית לבא בתקפה. וכשישראל מתאזר, להגביה גם את חילו החמרי, אור קודש הולך ומקרין בעולם. ואור גאולת עולם, וחיי עד הולכים ומתקרבים.

בנין הקודש והחול

קכז

הקודש צריך שיבנה על יסוד החול. החול הוא החומר של הקודש, והקודש הוא לו צורה. וכל מה שיהיה החומר יותר איתן, תהיה הצורה יותר חשובה. לפעמים יש שהקודש מתעמר בהחול, עד שמדלדל את החומר. ואז נמשכת תקופה שהחומר תובע את דקיון שלו, ומארי דחובה דחיק, ובנשך ובמרבית נוטל החול את חובו מהקודש. והחוצפא מתגברת. אבל כל מה שהחול מתחזק על חשבון הקודש, מכין הוא לעצמו, מצד תכונתו החולית, שוחה. כי סוף כל סוף יתבע אחר כך הקודש את חובו, ולא בדרך תביעה ונגישה, לא בדרך חוצפא, וריבית, כי אם כח הקודש יהיה כל כך מתאמץ ומתרומם, עד שכל החול יכנע תחתיו, יכנס בקרבו, ויתבלע לגמרי מיסודו החולי. והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו.

תקון הרוח והחומר

קכח

את הרוחניות אין מתקנים בדורנו כי אם במילוי הגשמיות. הכחות הגשמיים של תלמידי חכמים, שנקלט יפה אור הקודש בלבבם, מוכרחים לחזק. ואי אפשר לכחות גשמיים שיתחזקו ולא יורידו את הערך הרוחני והמוסרי ממעלתו. כ"א כשהאורה המחשבת תהיה גדולה עמוקה ורחבה. וזה אי אפשר כי אם כשהעסק ברזי תורה יהיה גדול ומזהיר. וכחות החומר, ומחשבות ורגשות חמריות. יתאמצו. על ידי כל המכשירים, שהם מתחזקים בם, להיות בסיס לקודש. האומץ של החלק הקדוש ביותר שבאומה הוא בונה את הכל, הוא נותן כח באומה, ובעולם, לרומם את יסוד החיים, ולהופיע אור בנשמות רבות, יסודיות, שכל אחת מהן מחיה עולם מלא.

אור העתיד וההווה

קכט

אע"פ שסדרי העולם, ומנהגי העולם ונימוסיו, מנגדים הם להופעה האדירה של רזי תורה, מכל מקום מתגברים הצדיקים על כל, והם חיים את חייהם, על פי סוד ד' ליראיו, בשלמות גמורה. והעולם כולו משתעבד להם באמת שעבוד פנימי, גם בעת ההעלם. וסוף הכבוד, והממלכה הרוחנית של צדיקים,

העומדים לפני ד' תמיד, לבא, בכל הדר גילויה. והצדיקים עצמם מכירים, שבאמת העולם וכל נמוסיו, שנראים כל כך מתנגדים לאורה העליונה האלהית ותביעותיה הנצחיות, הם באמת מסעדים ותומכים לה, וסמוכים עליה. והכל אומר כבוד, ושירה בלתי פוסקת, לקודש ד' שלמעלה. וכשם שקילוסו של הקב"ה עולה מן הצדיקים, כך עולה מן הרשעים, וכשם ששבחו של הקב"ה עולה מן הגן עדן, כך הוא עולה מן הגיהינם. וסוף הכל להתעלות, להתמתק ולהתקדש. וחכמת צדיקים מקשקשת לפניהם כזוג, בחדות רוח הקודש, ורואים הם את העתיד באור ההוה, ומחיים בזה את ההוה של העולם באור העתיד, וממשיכים נועם עולם הבא בעולם הזה, ומרבים על ידי זה בעולם שלום וברכה, נחת ועדנים. וכל הבריות וכל החיים מתברכים ומתעדנים, מתעלים ומתקדשים, שקווי טל חיים ומלאי ברכת עולמים.

נגוהות מאופל

קל

יסוד החוצפא יסגא דבעקבתא דמשיחא, הוא בא מהתמעטות ההופעה הרוחנית למטה, והרעיונות הנאצלים והמוסרים הנעלים אינם נתפסים בלבות בני אדם, על כן החומריות מתגברת. אבל זה היסוד המאיר, שהיה בדורות הקודמים מתפשט למטה, לא אבד את אורו, כי אם התכנס למעלה, בספירות עליונות, ועל פי זה נתרבה האור בנשמה, בגניזתה הפנימית. והאור המתרבה דוחק הוא את הפריסה, אשר נתפשטה לצד התחתית, ויוצאים נגוהות מאופלים, שעל ידם מתגדלות התכונות המעשיות, וההכרות הגשמיות מתעמקות ומתגברות, ומכילות הן בהתגברותן בסיס גדול להארה רבה, שתבא בשפעה גדולה, בבא התור להגלות כל האורה המכונסת, שנתעלתה. ובא יבא אז אורו של משיח, בהפתעה נפלאה מאד.

התגלות הכחות הגנוזים

קלא

הכחות הנאדרים בקודש, שברוח האומה וביקר אור נשמתה, גנוזים המה בכחות החיים שלה. שמתחלה הם מתגלים בצורה קמוצה, טבעית, המגברת את האופי החמרי, את המרץ המעשי, ועבודת הגוי, לחטיבה הלאומית, בכל מילואה העולמי. ועל ידי הסידור החי יתעלה אור החיים, בפאר הדרו ויפעת כבודו. וגם מאותו הצביון, המתגלה בתכונה שפלה, ואפילו בתכונה של העזה דמויה, מהכל אור תפארה יצא, אור קדוש ומצוחצח, שנגוהות אורות הנבואה יופיעו עליו, בכל עושר זהריהם.

כמיהה להתגלות

קלב

כמהה היא נפשנו, ועשירה, רכוש גדול ונהדר מאד צבור בתוכה, אור חיים אנו מלאים, להבות תפארה, למלא כל העולם כולו אורה וצהלה, חבויים הם בקרבנו. והכל מתנועע כבר, מתפרץ לצאת, וכלפידי יבער אור הצדק, אשר יצא להאיר כל מחשכי ארץ, מאור ד' אשר בציון.

גבורת ההופעה הכללית

קלג

במעמד הנפש של הופעה, הבא מזוהר של דעות, כלליות, שהן משפיעות גם כן על מצב הרצון,

צריכה הבריאות, הגופנית והנפשית, להיות שלמה. וזה האור היה מגולה בבית ראשון, ביסוד הנבואה ורוח הקודש. לאחר שנתמעט הכח במקורו, ונתרבה בענפיו, על ידי המון תלמוד והלכות מרובות, הוחל הפרט להתגבר, התוכן המעשי והדיוק, והאור הכללי התעלם, ואז אין הבריאות כל כך מעכבת. כעת אורו של משיח מתנוצץ, ועם השמירה של הרכוש הפרטי שכבר נקבץ, וההוספה ההגונה עליו מכל צד לטובה, חוזרת התביעה להתבסס מבוסמי הכלליות, המאחדים את הדעה הצלולה עם הלב המרגיש, והחפץ גדולות ואצילות. על כן הגבורה נדרשת. והתפקיד של בריאות הגוף והנשמה הותחל להדרש בכל עז. ויש לו תקוה שילך ויגדל, ירומם וינשא, בכמותו ואיכותו, ויתעלה עד מרומי הקדושה והגבורה העליונה, של עז לאלהים.

התנוצצות אורו של משיח

קלד

אורו של משיח הוא מנהיר את כל העולם, מהפך את כל ההויה לזוהר תורה. והננו נתבעים ממעמקי נשמתנו לחוש את הגודל הזה, גם עכשיו, בהיותו שולח רק קוי אור זעירים. כי הנהורים הקלילים הנם מתמעטים והולכים, גם קודם שנתגלה הריווי הגדול של האור המרומם. ואם נאחז רק במדת האור הגלותית נשאר שוממים. והננו מוכרחים לתפוס מיד את מדת האורה הגדולה, ההולכת וחודרת לנו מאור הגאולה, גם בראשית זעירות הופעתה. ותכונת אורה היא הופעת התורה באור העולם כולו, הופעת הקודש באור כל החול כולו, הופעת הרוחניות המזוככת בתוך כל החמריות, הופעת הנפש בתוך כל הבשר, העלאת ערך כל החיים, הארת אור קדשי קדשים בכל השלבים של המציאות, בכל התנועות של היש. שמים וארץ ירננו לשמו, לחוש את הצדק, ואת התפארת, במלא הודם, בצורתם האידיאלית, במרומי הרום, גם בתחתית כל שפל. להאזין לשיח שרפי קודש מכל הגה וזמזום, למצוא אור רוח הקודש מכל רעיון וחפץ, גדלו לדי' אתי ונרוממה שמו יחדו.

צמיחת אור הנבואה

קלה

החידוש של התוכנים המורגלים, לעומת הסברתם הקודמת, בעניני הקדושה והאמונה, הוא גורם חידוש לטובה בעולם, והתוכן של הקדושה ובהירות דעת ד' יוצא על ידי זה אל הפועל בכל מלא תקפו. וזה בא על ידי שתי תכונות בטבע החידוש, הבא על ידי השינוי, שהיא כעין רקב, המוקדם להצמיחה הגרעינית, להפריה חדשה, הנותנת רב תבואות. התכונה האחת היא, שהרקבון משחרר הוא את כח החיים, הגנוז בנקודה הלחוצה של הכמות המצערה, של הגרעין, ואז יצא הכח בכל חופשו, ומוליד את ההפריה הנאדרה. והשנית, שהביטול הקודם של הצורה החיצונה נותן מקום בלא מעצור לחידוש הצורה החדשה ברב שכלול, באין צורך לסבול מהגרעונות שנתעצמו בהצורה הראשונה, ואז נשארת היא רק ההשפעה של הצדדים הנעלים לבדם, שהם מתנחלים לדורי דורות. וכיוצא בו נעשה באור הקודש, שלתכלית השתילה החדשה של כרם בית ישראל, באופן שיהיה אור הנבואה האמתית חוזר בסגולת האומה, מוכרחים הערכים המורגלים, על פי צורתם התארית, שנתקיימו אחרי הפסק הנבואה, להיות מתחדשים, גם על ידי כח החוצפא שב עקבתא דמשיחא. ומזה יצא אור חדש מאיר בשפעת נהו, כעצם השמים לטוהר. והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחד, וקרא לך שם חדש אשר פי ד' יקבנו.

הארת החיים העליונה

קלו

הארת החיים העליונה והנשאה היא עז הכל, ובה חזות הכל. הופעת השכל הנשגב, המלא אור חיים, ובהירות אצילית, רעיונית ומפעלית, היא מבטאת את הפאר העליון, את התפארת המוחלטה, שממנה היא מקצעת לה את ארחות החיים כולם, שורש כל התורה, כל העבודה, של כל ההלכות, תילי תילים, וכל מעינות פלפוליהם. מתוך המורד, מפני חשכת האויליות, נחלשה הנשמה, דוכא רוח האדם. והרי הוא מחפש דרכים, תועה כהתעות שכור, וממשש בצהרים, כעור באפלה. ומתוך החושך תופיע לו נהרה, מתוך נובלות חכמה של מעלה. ובגב כפוף נושא וסובל הוא, אלומים אלומים, המון עולי עולים, שמצטיירים לפניו בצורה פזורה, צו לצו, צו לצו, קו לקו, קו לקו. אמנם הם ירוממוהו, ינשאוהו, עדי ישוב למקור הנהרה. ובבא התור, אשר האור הקדום יופיע, ופאר חדש-ישן יגלה, הנה קול מפץ נשמע, בקעים בקעים מתגלים, ורעם ורעש בלבבות, דכאות רוח כפולה, והחיים מתמוגגים. ומבחוץ קול המון עלז, קול ענות גס ופרוע, הולך ונמוג כל הבסיס אשר עין בשר תחזה אותו לעמוד החיים התאוריים. אמנם מכאובי שברון כאלה הם צער הלידה, העומדת על הפרק. החיים האיתנים ממקור קדשם מתנוצצים, לשוב, לחדש את העולם בהדר גאונם. והמית קול תשובה עילאה, מכל עברים נשמע. פקוחי אזנים יבינו מלולה, ולבבות ברות יקשיבו את שאגת געוגועיה. עורי עורי, התעוררי ברוב פארך, נשמת אל חי, המתהלכת בכל מלא עולמים, המתגלה בין מפלשי מחשכים, הבונה עולמי עד, המחרבת עולמים גולמיים, להחיות מתי עולם, להקים שממות עולם, לכוון מוסדי דור ודור. לקרא יום רצון לד', ועת גאולה לאדון כל הארץ, לרומם רוח שפלים, ולזקוף כל הכפופים, להוליך קוממיות, את כל רצוצי המשפט. ונשגב ד' לבדו ביום ההוא. והאלילים כליל יחלוף. וד' אמת ישמח במעשיו, עדי עד, לעדי עד ימלך.

עת תחית הקודש

קלו

לעת כזאת שתחית האומה מתעוררת, והיא בכל יום יוצאת מן הכח אל הפועל בגוונים שונים, וכל העולם כולו הולך ורועש ברעש מלחמה, שמגמתה הנסתרת, אשר רק לאלהים פתרונים, היא בודאי העמדת תיקון עולם במלכות שדי, על ידי שיבתם של ישראל לבצרון, להיות עם נכון ונשא, מעוטר בכל כחותיו וסגולותיו, שעל ידה יאיר האור המבהיק, האור האלהי, שיתגלה בכל ארחות החיים, בכל חיי כל חי, ובכל סדרי התבל, במשטרי העמים, ובמהלכי הרוח אשר לאדם בכלל, גם צבאות מרומים הולכים הם ומתתקנים, מחשכי החורבן, ומאסרי השכינה במעמקי גלותה הולכים ומתפתחים. השלשלאות אשר רגליו של משיח אסורות בהן הולכות ומשתברות, מתפרקות ונעשות כנעורת לפני אש, כחוטי פשתן דקים שעוברים בין להבות בוערות. אף על פי שהתחיה הלאומית בישראל, וסימני תחית הרוח של האדם הכללי, הם נראים רק על פי צדדים חיצוניים וגופניים, הם הם המבשרים. שהבנין הרוחני, ואור הנשמה העליונה בכל סדריה, הולך הוא ונבנה, ואור ישועה שמימית הולך ומתחשף בהמון גלי זהבי פיזי. הגיע הזמן להתקרב כל חושב מחשבות, כל הוגה, כל מליץ, וכל אשר רוח ד' נוססה בו, לתשוקת הופעת רוח הקודש, הבא ושוטף על ידי מעמק הגיון ברזי תורה, בחופש רוח, בבינה ובברכה, בהגיון גדולה, ובעבודה מטוהרה, נשגבה ונשאה. ורוממות קודש זאת היא מתגלה על יחידי הסגולות. וכל אשר יחזה מרוחו איזה סימן, אפילו כהה, מבשורת קודש זאת, יוסיף אומץ להטות אוזן לסוד שיח עליון, להתנשא ממעל להגות רוח השכל האנושי, המוגבל, ולהתהלך ברחבה, בערוגות מטעי בשמי קודש עליון, שאור רוח גניזת קדשים, וריח הטוב של משיח אלהי יעקב הולך ומזדלף בהם. הטו אזנכם ולכו אלי, שמעו ותחי נפשכם, ואכרתה לכם ברית

עולם, חסדי דוד הנאמנים.

קלח

ספיחי נבואות הנה צומחות, ובני נביאים מתעוררים, רוח הנבואה הולך ושט בארץ, מבקש לו מפלט, דורש לו גבורים, מלאי עזוז וקודש, הם ידעו לכלכל דבר, האמת לאמתה יגידו, יספרו איך נגלה להם דבר ד', לא ישקרו ולא יחניפו, את רוחם באמונה יוציאו. ורוח אמונים, יקר מחרוץ, ירומם עם, וישראל יעמוד על רגליו. יחל לחוש את סגולתו מימי קדם, ידע כי לא שקר עשה עט, לא שקר לבש גאות. גם בעת אשר המון לאומים, לבזה נפש למתעב גוי שמוהו, סגולות עולמים לו. שואף הוא אל חסנו מעולם, וחסנו חוסן אל הוא, חוסן כל חכמה כל תום ויושר. ואם המורשה, בלבושיה הרבים, לא גלתה הוד יפיה, תבא רוח הנבואה, ובראשית דרכה תברר את אשר עם לבבה, בשפה ברורה, וברור השפה יכה גלים, עז יתן לנדכאים. וסגולת אל העליונה אשר לישראל, ידע ברוח אלהים אשר עליו, אשר רק בארצו עליו תגלה, ומרחוק יזכר את אשר שכח, יזכר כי לו ארץ רבת ערך, רחבת ידים בעדו, וגאון עולם נגד כל העמים. וישא רגליו יעקב, ומשפחות משפחות, אחד אל אחד יקובצו, וארץ שוממה תבנה, ורוח ה' אשר עליו תחל לפעם בצאצאיו אשר נזנחו, ומאפל ומחשך עיני עורים תראינה.

הגיון הקודש

ההופעה כשריד הנבואה

א

כל פעם שהלב דופק דפיקה רוחנית באמת, כל פעם שרעיון חדש ואצילי נולד, הרינו מקשיבים, כמו קול מלאך ד' דופק, נוקש על דלתי נשמתנו, מבקש שנפתח לו את פתחנו, למען יופיע אלינו בכליל הדרו. וכל מה שנפגשהו ברוח יותר משוחררה, בלב יותר טהור, ברגש יותר איתן ונערץ, בחשק יותר פנימי ורציני לאהבת היותד נשגב, היותר מכובד ומרומם, ככה המון נשמות מאוצלות אלינו יופיע, ויזריח בנגהו את חשכתנו. ומשאנו ומתננו עם העולם הרוחני, האוביקטיבי, ילך הלוך והתקדש, והיחשים ילכו ויתחזקו, ההרגל יפעל עלינו לישב דעתנו במנוחה ובצלילות הדעת, וכשרון ההופעה, השריד מגדולת הוד הנבואה, יחל לפעם אותנו, ויביא לנו בכנפיו מרפא. בטוחים נהיה מכל הזיה, מכל רשעה, מכל שקר, שאפשר להדמיון להעליב אותנו בהם, אם נחזיק בחזקה בעץ החיים של תורת אבות, בנועם מוסרה, במצותיה ופקודיה בכל ארחות המיים, ביחשנו הנאמן לאדם הכללי, למשפחה ולאומה, לחיים ולכל משאלותיהם. ועם זה אין אנו צריכים כלל להיות כבולים בכבלים החברתיים, שהם מחנקים את הרוח העליונה החפשית, שהם מחללים את הקודש, הבא מעולם העליון, מעלמא דחירו, אשר שם דרור נתן לשרעפים, חירות מוחלטה לשאיפה, חופש גמור לנטית הרצון, וליצירה. וכגודל החופש כן תגדל הקדושה, כה יתרוממו החיים. ואני בדי' אעלוזה, אגילה באלהי ישעי. יצייר לו כל אחד באמת ובתמים מה שנשמתו מראה לו, יוציא את תנובתו הרוחנית מן הכח אל הפועל, בלא שפתי רמיה. ומניצוצות כאלה אבוקות אור יתקבצו. ויאירו את כל העולם מכבודם, מחלקי אמת פנימית כאלה האמת הגדולה תופיע.

התגלות היצירה

ב

יצייר בנו רוחנו את יצירותיו. מכירים אנו את המלאך, מלא החיים, היושב על האבנים, יוצר ומחולל את יצוריו, ממרומי מעלה מועף ביעף הוא, מתקרב אלינו, מתגלה בנשמתנו. הנה הוא בא. ואנו ברב שלום

וחבה נקדמהו. והוא מכיר את חבתנו, בצורה יותר עדינה, יותר טהורה, יותר חיה ואיתנה, ממה שאנו סגורי החומר מכירים אותה. גמרנו את היצירה, או נפסקה אצלנו באמצע, התעיף עיניך בו ואיננו, עף לו הכרוב, ומרומים עלה, ונפשנו נדהמה. עוסקים אנחנו בתורה וחכמה, במעשים טובים ובמדות טובות, לקשר את מלאכי הקודש שלנו אלינו. לאמץ את כחנו באימוץ גבורת אל חונן, המופיע לנו באורו וישעו. מתחלפים בנו המצבים, גבורה ורפיון נפגשו, אהבה ובחילה מתערבים זה בזה, בטחון ופחד משמשים יחד. אור וחשך בערבוביה. כל זה בא ממיעוט זיקוקנו. נרומם יותר. התשובה תגדל ותתעלה, ברעם גבורתה, הרצון יתעלה בעילוי קדשו. מתרוממים אנו על הבשר וזוהמותיו, מתעלים אנו על השקר והחונף של הסביבה, באמת אל אמת אנו מתדבקים, והאור מתגבר, והחיים מתעלים.

הנשמה היוצרת

ג

דבר שאי אפשר הוא להפסיק את היצירה ממי שנשמתו יוצרת תמיד בטבעה. בכל עת שהליאות הרוחנית מעיקה, אין זו באה כי אם מפני שחושב היוצר, שהיצירה עמל הוא. וכל מה שמעמיקים יותר בסודה באים לידי הכרה, שאין בה שום עמל ויגיעה. והאדם מתדמה לקונו, שלא בעמל ויגיעה ברא הקבי"ה את עולמו, ובלא לאו שכלליה ובלא תששותא, ובאתא קלילא דלית ביה מששותא. הצדיקים האמתיים, קדישי עליון, הם בעצמיותם מתנשאים מעל כל עמל ויגיעה. אע"פ שהיו חפצים בכל עמל ויגיעה, בכל יסורין ובכל צער, בכל מסירות נפש, ובכל עבודה מפרכת שבעולם, רק כדי לעשות רצון אלהים חיים ומלך עולם, יוצר נשמתם, מלך ישראל וגואלו, אדון כל הבריות אלוה כל הנפשות. אבל למרות רצונם מלאים הם מנוחה ונחת, ושפע תענוגים זורם תמיד בנשמת קדשם. וחודר הרוח, מלא דשן וחלב זה, ברויית עדניו, בתוך רוחם, נפשם וגויתם, וכל קרבם, עצמותם ובשרם. ומתוך עונג כבוד עליון זה מתענגים הם ביראה ואהבה עליונה בעבודתם, ובכל נשימות רוח אפם, וכל חייהם ותנועותיהם, שהם כולם עבודה עליונה אלהית, באין הפסק וביטול כלל. ושפע המעין השכלי וההרגשי הולך ומשתפך בהם מכל הצדדים. כל מה שיקשיבו, יאזינו, יחישו וירגישו, כולו אומר כבוד, כולו אומר קדוש קדוש קדוש ד' צבאות מלא כל הארץ כבודו, כולו אומר שלום וברכה לכל חי, לכל בשר. יהללוהו שמים וארץ, וכל רומש בם. וחירות היצירה וברכותיה מתרחבות במוחם ולבם. בכל רגע עולמות חדשים באים ומתילדים, נוצרים ומתהווים, והעולמים שכבר נבראו מתעלים והולכים, בצורה חדשה, עליונה. קדושה, עדינה ומפוארה, הם מתחדשים, בכל הגה ודבור שפעת ציורים חדשים וחידושי חדושים, כגלים, כהמון משברים הם מתנשאים. ואין עיף ואין כושל, אין עמל ואין יגיעה, כי אם נחת וחדוה. ואני בדי' אעלוזה, אגילה באלהי ישעי. ואם לא יאמינו בעצמם צדיקים אלו, קדושי עליון אלו, ולא יקשיבו לקול השופר של הדרור העליון, הקורא אליהם, ישטפו אותם מים רבים ועד נפש יבאו, ביון מצולה יטבעו, עד אשר יכירו גדלם ותפארתם, זיום וקדושתם. ואז תחת הדחיקה אל העמל והעצב, אשר בו אך יחללו שם אלהיהם, השורה עליהם, בעז וחדוה אשר במקומו, יתעלו אל החירות והתענוג. וידעו לאחד כל סעיפי שרעפיהם, כל תנועותיהם, שלהם ושל כל המתאחזים בחוגם, כל הבא במגע וכל המתיצב נכחם בחזיון, ביחודא שלים, באור המבהיק, החי והעדין, המתנוצץ מזיו שדי, שכבודו מלא עולם, והודו והדרו על כל חסידיו.

שטף היצירה הנשמית

ד

אישי הנשמות הגדולות חיים הם במענים דוקא. חכמי היצירה, שהחידוש הוא יסוד חייהם, יכירו תמיד

את התפשטות מהותיותם, חילוץ עצמותיהם הרוחניים, רק בש ט ף החידוש, ההולך וזורם לעיני רוחם. מכירים הם את הנשמה בעומק העצמי שלה, איך היא מזלפת את שטפיה תמיד. לא פחות ודאי ממה שגוף מאיר מזלף קרני אורה מתוכו בלא הרף, מזלפת היא הנשמה. בעלת ההכרה והחפץ, הרגש והציור, את קרני אורה הרוחניים החיים. והזרם הולך ושוטף, הולך ומצייר. לא יכילו גליונות לבאר את החזון של איזה זמן של הזרמת הנשמה, גם של קטן שבאנשים. וכה הולכת היא העשירות ומתגדלת עד שבאה בגאוני המחשבה, בגדולי הציור, למדרגה נפלאה כזו, שרבו המתפלאים על ההארות היוצאות אל הגלוי מפרי ציוריהם. אף על פי שהחלק המתגלה מוכרח להיות הזיבורית שבעצמות היצירה, אבל עצם היצירה בחביונה, פלאות מעשיה, מהירות השטיפה אשר לזרמי השכל, אינה נותנת לנו אפשרות של תפיסה בעצמותם הפנימית ובמהותם ופרטיהם של הזרמים השוטפים הללו. הכשרון היותר נכבד הוא החידור אל עומק עצמיותנו. וחידור זה כל מה שידע כמה קלה היא עבודתו, כמה הוא פוגם את הרום האצילי בעמל ויגיעת נפש, כמה הוא צריך להקשיב את התביעה של עדן המנוחה הפנימית, כמדה זו יגדל התוכן הגאוני שביצירה, וזיקי קודש יתחילו את התנוצצותם על כל החיים והסתעפותם הרוחנית. בכל רגע, דקה מן הדקה, הננו יוצרים, מדעתנו ושלא מדעתנו. המון יצירות לאין תכלית, שאם רק נתלמד להרגישן, להביאן אל התחום של הכרתנו המובלטת, להתרגל להכניסן בתוך מסגרת של ביטויים נאותים להן. אז יגלה הודן והדרן, ופעלן יראה על פני החיים כולם. והאמתיות הנצחיות יפכו ממעין חיים, ממקור הנשמה, שאינה יודעת שוא ודבר כזב. מאבוקת האמת גזורה היא, וכל מה שיזרום מאורה רק אמת וצדק לעד הוא.

הנהרה הנשמית

ה

ל זמן שהאדם מוכרח הוא לחכות לזמנים מתי תחול עליו רוח היצירה, ואז יחדש, יתבונן, יהגה וישיר, זהו סימן שלא הופעה עליוהארת נשמתו. הנשמה הרי היא שרה תמיד, עז וחדוה היא לבשה, נועם עליון הוא סובב אותה. והאדם צריך להתרומם עד לידי הגובה של פגישת נשמתו, של הכרת מצעדיה הרוחניים, משק כנפיה המלאים הוד קדשי קדשים, ויהיה תמיד מוכן להקשיב סוד שיח קדשה. אז ידע כי לא בעת זולת עת, לא בזמן זולת זמן, הנשמה היא מחדשת חכמה והגיון, שירה ושיח קודש, אלא בכל עת ובכל שעה היא שוטפת נהרי נחלי דבש וחמאה. והנהרה השוטפת ממנה הרי הם הם אוצרות קודש, מעינות בינה וצפונות שכל טוב. חדשים לבקרים רבה אמונתך. בהסתכלות פנימית בעמקי הנשמה רואים, שהכח הפועל התדירי של החיים האמתיים העליונים איננו פוסק מעבודתו אף לרגע, הוא רצוא ושוב. כמראה הבזק, עבודת שרפי הקודש היא עבודתו. שירה וזמרה תמיד הוא פוצח, בגילת ורנן, מספר כבוד אל. כשמתמעטת האמונה הכבירה בעוצם האני העצמי, של בעל הנשמה העליונה, אז ילך קדורנית, והוא משתומם. ועמו כל העולם כולו זיוו מתמעט. וכאשר ישוב בתשובה עליונה, והוד האמונה בכחותיו העליונים, המפעמים בו תמיד בלא הרף, אליו ישוב, אז יחיה רוחו וינהר, וכל העולמים כולם, אשר לרגליו תוכו, ועמו מתהלכים, ימלאו זיו ונהרה.

התגלות תדירית

י

אין להתנגד אל הנשמה העצמית, בהגלותה. והתגלותה תדירית היא, גם בעת אשר עבי עננים מכסים את בהיקות אורה, היא מאירה בכל גבורתה, והיא נושאת את העולם ואת האדם למטרת אשרו, הנעלה מכל שם של מטרה. הנשמה הוגה מבלי הגיון, פועלת מבלי מפעל, עמה רק עמה הננו עולים באותן המעלות,

שכל דחיפת חיי המציאות במעמקי רזיו דוחפת אותנו אליהן. אז תתענג על ד'. זהו סוד הצמאון, ורז הריווי.

קשב החזון

ז

מקשיבים את קול שיח הקודש ממרומים. קולטים את הרשמים, המתגלים, המתנוצצים כברקים. ממרומי הנשמה ושרשיה. כל חזון אשר יגלה קול קורא הוא ממרומים, מקור הדעת, מאוצר החיים אשר בנשמת חי העולמים, מתגלה הוא כל איש כפי טהרת עלייתו. כפי זיכוך עצמיותו. כל מה שהעונות מבדילים, בין האדם ליוצרו. יוצר כל, מוסרים הם, הקול הולך הוא ממקור האחדות העליונה ביותר התגלות אמת. כשיצוריו של האדם כולם, הגשמיים עם הרוחניים. מוכנים מטוהרים, וחשק הקודש של הרוממות האלהית בהדר כבודה, עטויה מעטה המוסר השלם בכל מהלכי החיים כולם, הולך ופורץ לו את דרכו. במדה זו סרים הם הקירות החוצצים, ואור ישר וקול ישר מגיע, ספוג אוצר חיים והכמת אמת. אזן שמעת ועין ראה ד' עשה גם שניהם.

הזיק הפנימי

ח

הפנימיות העצמותית של הנשמה, ההוגה, החיה את החיים הרוחניים האמתיים, היא צריכה חירות מוחלטה פנימית. וחירותה, שהיא חייה, באה לה מתוך מחשבתה המקורית, שזהו הזיק הפנימי שלה, המתלבה והולך על ידי הלימוד והעיון, אבל הזיק העצמי הוא יסוד הרעיון והמחשבה. ואם לא יותן לזיק העצמי מקום להופיע באורו, אז כל מה שבא לו מן החוץ לא יועיל. הזיק מוכרח להשתמר בטהרתו, והמחשבה הפנימית, בעומק האמת שלה. בגדלה ושיגובה, מוכרחת היא להתעורר. לא יכבה זיק קודש זה מפני שום תלמוד ושום עיון. היחוד הפנימי של הנשמה בתוכיות עצמה זהו הגודל העליון, של זרע האור האלהי, אור זרוע לצדיק, אשר ממנו יציץ ופרח פרי עץ חיים.

חופש היצירה הפנימית

ט

היצירה הרוחנית חפשית היא. אינה מתחשבת עם שום השפעה חיצונית, היא יוצרת כפי הלך רוחה פנימה. וכל מה שתתגבר בקרבה אמונתה בעצמה, כן תעלה למרומי האמת. השקר, והרשעה האחוזה בו, אינם באים כי אם מהשפעה חיצונית, שבאה על היצירה הרוחנית כספחת, המצוה אותה בכחה להגות ולא רוחה. כי הואיל הלך אחרי צו, צו זו עבודה זרה.

שיעור כח היצירה

י

כל מה שמסתכל האדם יותר במעלתו הרוחנית, ככה ימצא, שאינו צריך לציוריו שום הגבלה. אדרבא, יצייר כח המצייר כל מה שיש בכחו. וגם אם כהנה וכהנה יצייר גודל ועז, עדיין לא יגיע לשיעור טפה מן הים ממה שיש לגדל ולרומם. וכמה אושר שימלא מהסתכלותו החפשית, כששחוק הדמיון הטוב ילוה אותה. עדיין לא יגיע לחלק אחד מרבבות אין קץ של העדן האמתי, השרוי בכל היש, שכולו הוא התגלות

שעשוע עליון, ועדן צור כל עולמי עד.

היצירה והלמוד

יא

מי שיש לו נשמה של יוצר מוכרח להיות יוצר רעיונות ומחשבות, אי אפשר לו להסגר בתלמודו השטחי לבד. כי שלהבת הנשמה עולה היא מאליה, ואי אפשר לעצור אותה ממהלכה. מרחב למחשבות, זאת היא התביעה התדירית, שכל אדם הוגה תובע מעצמו. הלמוד השטתי, יש שיצמצם את המחשבה, יטשטש אותה בראשית הולדה. וההתרגלות של הלמוד התדירי, בהתמדה שטחית, היא היא שמגברת את המחלה הזאת של צרות המחשבה. ובכל כח צריכים אנחנו להגאל ממנה, כדי לפדות את נשמתנו מלחץ המצרים שלה, לפדות אותה ממצרים, מבית עבדים.

הופעת האמת והלמוד

יב

אין האמת מתגלה לאדם קטעים קטעים, אלא על ידי הופעה כללית בבת אחת. וכל טורח הלימוד, של הקטעים, הוא בא להכשיר את האדם להופעה כללית זו.

החדוש והנלמד

יג

הבינה מדעתו, זאת היא הנקודה העליונה שבהתעלות הרוחנית. כל מה שנלמד הרי הוא נקלט מבחוץ, ונופל הוא בצביונו. לעומת ההגוי בקרב הנשמה פנימה. כל הנלמד אינו כי אם עצה עמוקה איך לדלות מתוך החבוי בלב, במעמקי הנשמה, את המובן הפנימי, מהדעת. הדעת הולך הוא וזורם, יוצר הוא ופועל. המחדש העליון איננו מחדש, כי אם מעתיק. מביא אורות חדשים חיים ממקום עליון מקורי, אל המקום שעוד לא היו שם. ממקום לא ידעו עיט, ולא שזפתו עין איה, אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם. ובהתגלות הגדולה האישית נוצרה האזן הנאמנה, הלב השומע, אשר לא יאמר דבר שלא שמע מפי רבו, נביאי אמת וצדק, אשר דבר ד' בפייהם אמת.

יסוד החדוש

יד

כל חידוש בתורה צריך שיהיה אידיאלי ביסודו, מיוסד על עומק הישרות בתוכנו המוסרי, על עומק הקודש בתוכנו האמוני, על עומק ההגיון בתוכנו השכלי, ורצוף ברגש של שירה ויופי, בתוכנו הצורתי.

שרש החדוש

יו

העולם מתחדש בחדושה של תורה. זהו פשוט, שחידוש, המתגלה לנו בצורה מוגבלת, הרי הוא בא אלינו בתור תמצית מוקטנה מאד באין שיעור וערך כלל, אחרי שהגלים הרוחניים העצומים שטפו ועברו, נתגלגלו מעולם אל עולם, ונצטמצמו צמצום אחר צמצום, עד שבאו והופעו לעינינו בצורה של איזה

חידוש. והחידוש בשרשו לא חידוש של איזה ברק שכלי פרטי הוא, אלא חידוש של עולם. חידוש של שמים חדשים, או חידוש של ארץ חדשה, הכל לפי הערך של הענין המחודש ותכונתו. אותו הגודל המתפלש בנשמה, שהזהרורית שלו היא סותרת ומטשטשת את ההבלטה של האותיות, הוא גודל הכולל בחביונו את כל הפרטים של האורות אשר לאותיות. וכדי לגלות את האותיות ופרטיהן, צריכים להתפלל ולכוין את הלב לאבינו שבשמים. הכל יכול וכללם יחד. הגדולות והקטנות. המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ. ומתוך האורה העליונה של תפלת אמת. תפלת ישרים. יוצא אור גדול מתכונת ההשואה העליונה. ששם אין שום אור דוחה את חברו, כי אם הכל מחזק ומאיר זה את זה. וטל רצון זה מצמיח מתוך הזוהר העליון עצמו את כל האותיות, עם נקודותיהן, ופרטי פרטיהן.

צמיחת המחשבות

טז

כל המחשבות הקדושות, והדעות הנשגבות, צומחות הן על המרחב של השדה אשר ברכו ד'. והנם עולים תמיד בכל עת ובכל שעה, בכל רגע ובכל חלקי הרגע, צמחים חדשים ונפלאים, ציצים ופרחים, כמו שעולה תמיד ההשפעה של החיים לעינינו, והשפעת הקיום בכלל, הכל משפע השכל העליון והחיים המושפעים בו, המופיעים על ידו. וחכמי לב, משכילים מקוריים, מקבלים את המחשבות ממקור הקודש, מעבדים אותן בעיבוד שכלי והרגשי. ולפי מדת הדבקות האלהית, השכלית וההופעית, שלהם, ככה הם מתקרבים יותר אל מקורם של הדברים, והם מאספים אליהם את התבואות הללו. וכל חלק, שנוטף ונקבץ על ידי המשיגים, כבר נותן הוא מקום לקליטתו של חלק אחר, יותר נשגב ויותר פועל, יותר מחיה ויותר מעמיד את העז של קודש ד' בעולמים. והם הם מחצדי חקלא, אוספי תבואת השדה, אשר אור ד' זרוע בו. ולפי רוב הקציר, ככה תגדל ברכת הצמיחה. כי הארץ נתן לבני אדם, לעבדה ולשמרה. והענינים נעשים אנושיים כלליים בנשמת ישראל, והם עם זה דבקים בשרשם, מפני הדבקות הרעננה של הנשמה הישראלית בשרשה. ויש דרגת השביעית, שאין הדברים נתקים ממקורם כלל. להיות אצורים באוצר היחיד, אלא הכל נקלט בקליטה כללית של כלל האומה, כללות ישראל, וכללות הנשמה הכוללת, נשמתו של אדם הראשון, שכוללת בה גם נפש הבהמה, אדם ובהמה תושיע ד'. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך, ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך, תהיה כל תבואתה לאכל.

הכרת ערך הנשמה

יז

לא תוכל להכחיש עצמת מעלתה ואורה, הנשמה המאירה תמיד, המלאה תמיד שלהבת אש קודש, וצמאון אלהי עליון, הספוגה כולה תמיד בנחלי עדנים של קודש קדשים, השרויה תמיד בתוך ספירה של שירת זמרת נגינת נועם קודש. הצמאה ומתענגת יחד. ענוגה עדינה זו, יודעת היא את ערכה, שומרת ומגינה היא בגאון ענוה על כבודה ויקרת תפארתה. וכללות הכרת ערך זו, כשם שהיא מתבלטת באותם היחידים, סגולת הדורות, בדיחי דמלכא עילאה, כך היא מתבלטת תמיד בנשמתה הכללית של כנסת ישראל, המלאה תמיד גיל קודש, ושבעת תענוג ידידות אהבה. צרור המר דודי לי בין שדי ילין, אני לדודי ועלי תשוקתו.

התגלות הנשמה

יח

ואפשר הדבר להרגיש את תנועות הנשמה, שבתהום תעלומתה, את קשורה אל אותם העולמות הנשגבים, שמהם היא יונקת את סוד חייה. את זיוה והדרה. וכל מה שהאדם מתקדש יותר, כל מה שמתרחק מן החטא. והוא נוטה אל הקדושה ואל האצילות, הנשמה יותר מתגלה עליו, ואורה שופע בכל קרביו, והוא נתבע מכל עצמיותו להתיחד יותר ויותר במקור חייו. הגויה, וכל נטיותיה, הולכת היא ומתקדשת, נוטה היא אל היסוד הנשמתי. חושיה מתחדדים, ועם זה מתעלים, מתקדשים, ומתעדנים. הריח, ההקשבה, הראיה, הכל מתעלה, הכל מתבהר. הנשמה שואבת אורה ממקורי מרומיה, ומהמאור המקורי הזה היא משפעת אל הנפש החיה, אל כחות הגוף הרוחניים והגשמיים. הגבורה מתגדלת, הבטחון, אומץ הלב, ושקט הרוח, הולך הוא ומתפשט. והתשוקה לגדולות, של תום ויושר, של חיים ואור, של דעת ויפעה, הולכת ומתגדלת. והאדם הולך ומנצח את החיים נצחון אחר נצחון. הקנאה, התאוה. הכבוד וההון, היקרים כל כך אצל רוב בני האדם. נעשים בעיניו בזויים וזלים. ורוחו שוקק אל הטוהר, אל הטוב המוחלט, אל האמת המזהרת, אל הנצח בכל מלא הודו, אל אור ד', אל אלהי עולם.

כבוד הנשמה

יט

וכשהנשמה מתגלה, בגאון עוזה, בהדרה וכבודה, מלאה היא את כל היש, הכל בה חקוק. חרות בכתב קודש לאלהים, קרני אורה כל מלאו. והופעות מלאות עוז, שלות ענג, וחדות עולמים, אלה על אלה משתפכים, אלה על אלה מתעלים. ובגויה היא לא סגורה, רק אחוזה, בקצה שרוך נעליה. כצפור שטה ברחבי שחקים קשורה בחוט משי דק, ארוך לאין קץ, אשר לא יעצור מאומה את מעופה, רק אם תגביה אבר, הגבה למעלה מאד מאד, יזכירנה לבלי נתק את חוט המשי הדק, יקר הערך, המענב אותה אל מרכז אוצר חושיה ורגשי גוייתה. מתוך זהירות של עדנה רוממה, מלאת הוד קודש, רצופת ענוה ושירת חסד ורחמים. אהבה וכבוד. דמות דיוקנו של הלל הזקן, הנפש התמה, המלאה חכמה ומחשבה רחבה, העמוסה ענוה ורוחב לב, החשה את חובת הכבוד לעצמה ולגופה, וזיקוק החמלה אל עצמיותה, באותה העדינות של צדקה ורחמים על כל דורש עזרה. ומה איקונין הללו שמעמידן אותן בבתי טיאטראות ובבתי קרקסאות הממונה עליהן מורקן ושוטפן, אנו שנבראנו בצלם ובדמות על אחת כמה וכמה. ניזיל ונגמול חסד עם הדין אכסנאי, דא נפשא דגבן, גמל נפשו איש חסד.

ברקי המחשבה

כ

תיכף כשנכנסה מחשבה אלהית רוממה בנשמה, הרי היא מתגבלת מדי עמדה במרכז החיים המעורבים בהגבלות גופניות. והיא חוזרת לעוף למקורה, טרם נתגשמה יותר מדאי, וברק חדש בא במקומה, וגם הוא ממהר לעלות, מיראתו מפני האש השחורה, הקודחת החמרנית. ופורח ועולה גם הוא, וחוזר חלילה. וזאת היתה מעלת למודו של יונתן בן עוזיאל, שטרם הספיקה המחשבה להתגשם מנגיעת החומר, נתדקדקה ונתאצלה מהופעת האור העליון של הנשמה. שנתעדנה הרבה על ידי רוח הקודש של למודו. ומתוך כך אמרו עליו, שבשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף.

זהר הנשמה כא

הזהרורית העליונה של הנשמה הוא הנחמד מכל החיים. אף על פי שאין אנו מבינים כלל את השיחות הנובעות בתוכיות הנשמה מאור הזהרורית, אף על פי שאי אפשר לשום כל סדר ומשטר בהגיונות הללו, המבקעים, ויוצאים כאור היוצא מבין החרסים, בכל זאת הנפש מתמלאת שובע ונדיבות רוח פנימית דוקא מאלה הברקים החולפים ועוברים כל כך מהר, עד שאי אפשר כלל לעמוד על אופים. כי בהם מתגלה רז חיים עליונים, שכל העמל השכלי, כל סדרי עבודה. חוקים ומשפטים. דינים והלכות. עמקי הגיון, והדרכות הגיוניות, רק מצל צלם של זיו הברקים הגדולים הללו ישאבו את רוח חייהם.

הברקות והפסקות

כב

לפעמים נפסקת היא הופעתו הרוחנית של האדם על ידי מה שהוא חפץ בהשגה נמשכת כנחל, שאין לה הפסק. ואינו שם אל לבו, שאין טבע השגתנו את המחשבות העליונות והצורות הרוחניות כי אם בהשגה מופסקת, שהיא הולכת בצורה של ברקים. וכל ההבדלים שבין השגה להשגה תלויה היא באיכות הברקים, ובקרבתם זה לזה, עד שאפילו הצורה הנמשכת בצירוי אינה גם כי אם המשכה של ברקים תכופים, שאין הפסקתם מורגשת. וזה נוהג בכל השגותיהם של בני אדם, אפילו העליונה שבעליונות. ואין החשק התדירי של הופעה דבוקה נמצאת בנו, כי אם מצד הצפיה של העתיד הגדול של עולם הבא, שאז נאמר יריון מדשן ביתך. ונחל עדניך תשקם. וכל אלה המאורעות. של התשוקות העליונות ומדותיהן וההברקות והפסקותיהן, נוהגים הם בכל מין הופעה והשגה, יצירה וחדוש, לפי ערכה, מן הבריאה היותר עליונה, והנבואה היותר בהירה, עד היצור הקטן, והחידוש היותר רגיל. אף על פי שהם רחוקים זה מזה יותר ממרחק שמים וארץ. ויותר ממרחק מזרח ממערב, מכל מקום החלוקים שביניהם יש להם דוגמא, שמהקטן נוכל ללמד על הגדול. והשעור המועט מודד את המרובה.

הזרמים ממעל ומתחת להכרה

כג

מוטלים אנחנו בין שני הזרמים הגדולים. כל הררי האור והאש הרוחניים שלמעלה מן ההכרה סובבים אותנו, מזדעזעים הם תמיד, וגורמים זעזועים נשמתיים גדולים בקרבנו. ואותם התהומות העמוקים שלמטה מן ההכרה הם תמיד גם כן שואנים, הומים ושוטפים. ומשבריהם וגליהם פוגעים בנו. ואנו מתרעדים ומשתטפים עמם. וכל התנועות הגדולות הללו אינן פוסקות. פועלות הן תמיד, בהמיה רבה. ברתיוחה אדירה. בגאות חיים עזיזים. אנו צריכים להכשיר את כלי קיבולנו, את כל צנורות החיים הקבועים בנו. שיהיו מוכשרים לקבל את הטוב, הנאה, הישר. הטהור, הקדוש והמאיר. שנוזל משני הזרמים האלה יחד. וכשאנו מתכשרים לזה, יוזלו עלינו ממעל ומתחת רק שטפי טוהר, חסד גבורה ותפארת, ומים עליונים ומים תחתונים ישקו, ותהום אל תהום קורא בחיל. ואנו יכולים להיות עשויים בעז. עד כדי להיות הצנורות המחברים את המרומים והתהומות, להעלות את האורה התהומית למרומי הרום, ולהוריד קוי אורה אדירים למעמקי תהומים. להאיר שם בשטף אור וחיים, וחי עולם וחי קודש יאצרו ויחסנו שם להיות לברכת עולמים.

פגישת הזרמים

כד

לפעמים עושה היא רוח הקודש פעולתה חרישית בתוך הגוף והנפש, מקשרת היא את כל העמקים החבויים בהם אל כל המרומים שממעל להם. ובוזה האדם מתעלה, מתקדש, ומתרומם אל המרומים כולם. חש הוא בפנימיותו את כל פגישה הבאה ממעל, כי כמוה מפנימיותו מעומק הויתו תהומות זורמים ועולים, האספקלריאות פוגשות זו בזו, ומראות זו בזו את הוד התגלויותיהן. וכל תוכן קדוש ומרום מתערה ומשתרש בעמקי מקורו, כל נטיה טובה, כל מדה טובה, כל עבודה, כל קדושה. כל מצוה וכל יושר, מורגש הוא שפגע בנו מעולם חזק ונערץ, מעולם עתיק וחדש, מעולם רחוק וקרוב זורם הוא, מנשמת אבות, משלשלת דור דורים, ונחמד ואהוב וחביב הוא, מלא חיים וזיו תפארה הוא. הדבור החי נושק אותנו במלא אהבה. ואנו נושקים אותו בחבה מלאה. אני לדודי ודודי לי.

שאיפת התנועה והמנוחה

כה

שואפת היא הנשמה מצד אחד אל המנוחה, אל השלוה הפנימית, משקפת היא צלם אידיאלה הנכסף בתבנית כל העולמים, ומצד אחר היא שואפת אל החיים, אל החיים הגמורים, שבהם יש תנועה, קול, תשואות חן, שירה אדירה, וזמרת אל. מכירה היא על כן את העולם בסוד יצירתו. רואה את מקור המנוחה במקור הפעולה, את החיים והשלום בחוברת, והחיים והשלום יחדו ממקור האמת יצאו. היצירה מתבארת מיסוד העקוד, המילוי ההרמוני, הכל בכלי אחד, ויוצאת בסוד הניקוד, הנקודים, העולמים והבריות לאין תכלית, הכחות בפירודם, ובהתגברותם. האינדיוידואליות המתאדרת, והרוממות של החיים, בכל שאונם הנחמד, אל השלום. בהכרה, כי הפירוד, החיים שהשאון והניגוד הוא מקור שבעם, הרי הוא מביא את המות ואת הכליון, את הרשעה ואת השקר, נלקחת תמצית השאון. נעימת התנועה. עליות ההתחדשות, ובאה לעולם נעלה ומרומם, שסגולת הנקודים מוארים בו, ביושר הברודים, הקוים המסודרים, בשאיפת העקידה העליונה, העומדת בשיא גבהה.

גדולת חסרון המנוחה

כו

המשיגים הגדולים. שאין מעלתם פוסקת מלהיות צומחת תמיד בצמיחות חדשות, אינם מוצאים בעצמם מרגע, תלמידי חכמים אין להם מנוחה. וטרם שיעמדו על התוכן של העדר מנוחה זו, הרי הם מצטערים עליה, והם מלאים יגון פנימי, ואי חפץ מורגש תמיד בקרבם, המונוע אותם משמחת לב. אבל כאשר יתבררו להם יותר תוכני המהות העליונה שלהם. ידעו להבדיל בין חסרון המנוחה שלהם, שבא מתוך גדולה נשמתית, הבלתי פוסקת, מתוך ריכוש של קנייני רוח כבירים חדשים בכל עת ורגע, ובין העדר מנוחה הבא מתוך מהומה של רשעות ושל בערות. ואז ידעו לשמח בחלקם. ולהחזיק במעוזם, ולעמוד תמיד על עמדם בעבודת הרוח התדירה, המחודשת להם בכל עת את ידידות נועמיה. כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ד', אל דמי לכם.

חבלי יצירה

כז

הנשמה החפשית דוקא היא היוצרת. הרוח, המופע הופעה קשורית עם אותו הגרעין הגופני, שאור החיים מתגלה בו, עושה הוא בלא הרף את פעולתו, פעולת הגידול, והמתחה. מתמתח הוא הגוף, מתרקע הוא, על

פי אותה התכונה והצביון. שהצורה האידיאלית שברוח טובעת את חותמה עליו. ומה שנעשה בכל צמח, וכל חי, נעשה בכל עולמים, בפרטיהם ובכלליהם. נושאים אנו עין. ומביטים ברום עולם. בגאון גלי ים החיים. הקוראים לעולמי עד, אתיו והיו. וחכמת אלהים חיים, וגבורתו, מקסמת אותנו בהמון פליאותיה. ונפשנו כלה אל הדר יפיה. וחשים אנו. שכולנו אנו בכל מהותנו, בכל הכרתנו וחפצנו, בכל עומק חיותנו, הננו כולנו שפועי מקור החיים, המתמיד בחסדו וגבורתו. ואם מגדולתה של הנשמה, יש אשר מדוה הגוף ירבה, כי ברב חכמה רב כעס, ויוסיף דעת יוסיף מכאוב. לא נקוץ באור הדעת, כי אם נרבה את שלהבתו. יודעים אנו, שאלה היסורים חבלי יצירה הם. הגויה ורוחה, כל כליה וכחותיה, מתאמצים הם להתארך עד כדי גדולתה של הנשמה, להתנשא עד רום שאיפותיה, לעשות רצונם כרצונה. למען יתאים הכל. ואור החיים בכל שלל שלמותו יאיר ויובלט, ברב נוגה והוד. רגע באפו. אלה מכאובי הגוף, ויסורי הרוח, כלא המה, מוסיפים הם עוד נועם, וידידות מסירתית, אל האור העליון, אל הזיו האלהי, יוצר כל, אשר כל מדה משתברת מפני המון משא גדלו, אבל שבר אל שבר יחדו ידובקו, ועולמים משוכללים בהדר יצירתם יופעו. וקרא זה אל זה ואמר קדוש, מקלות מים רבים אדירים משברי ים. אדיר במרום ד'. ואם כבדי פה אנו, אם דלל מאד אוצר ביטוינו. לעומת העושר הגדול. של עונג הטוב. של מקור כל קדושת השמות כולם, מתענגים אנו על ד', על ד' ודאי, הלא יפרוץ הרוח את מסילתו. אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם. ולבב נמהרים יבין לדעת, ולשון עלגים תמהר לדבי צחות. והצפיה העתידה, שהיא כל כך מושכלת ובטוחה, כל כך מאומנה וחיה, תחיינו בקרני תפארת אורותיה, גם טרם הגלותה בכל הדרה. כי אם שם אדיר ד' לנו, מקום נהרים יארים רחבי ידים, בל תלך בו אני שיט, וצי אדיר לא יעברנו.

צער היצירה

כח

צער היצירה הטהורה הוא מעין צער הנבואה, המתוארת ביחוד בנביאים האחרונים ובחזיונות דניאל ביותר. המדרגות שבבהירות החיים שבהשגה היותר עליונה באות במהירות, שוטפות על רשת העין הרוחנית שבנשמה, והיא לא הוכנה די סיפוקה כדי לקבלן. גילויי ההויה עולים ממעמקים, מהחיים הערפליים שבבשר, הולכים ומתבהרים, ובכל זאת לוקחים עמם את צללי האפלה, ואת ריח הבורסקי הגופני. לעומתם יורדים גילויי חיים, מספירת הנשמה היותר עליונה, הולכים ומתגלמים, הולכים ומצטמצמים, עד שהם פוגשים זה בזה, ורזי עולם, ויצירות גדולות ערך, מתהוים ונולדים. לפי רוב העז, לפי גודל החיים, שבבשר מעבר מזה, וברוח הנשמה מעבר מזה, ככה מצטיינות היצירות בגבורתן, ביפין, בפעולתן על החיים, בקיומן ובנצחיותן. הרצון והשכל, כשהם עדיין בחטיבה אחת, בחביון הנשמה, ממעל, ולעומתם במעמקי רגשות הבשר מתחת, יש לכל אחת מהן סדר עולם מיוחד, נשמה פרצופית מיוחדת. שעמדתה מותנה היא ברצון שבשכל ובשכל שברצון, ביסוד ההויה המהותית, שיש בה זה וזה, והם למעלה ברום. ולמטה בעומק, מזה ומזה. סדר העולם, עולמה של חטיבה זו, הוא של החיים עצמם. כשסדר עולם זה צריך להתפרק, להתפוצץ ולהשתנות, בשביל הופעת היצירה הטהורה, יש בזה יסורים של חורבן עולמות. אלה היסורים רק לבעלי נשמה מתגלים הם. כצער ילדים על אבדן שעשועים קטנים נחשבים הם כל יסורי העולם הרגילים, לגבי יסורי היצירה של חורבן עולמות. אלמלא יש כאן אור חסד מקיף. שתכף לחורבן עולמים, בא אור של הויה עולמים, וההויה היא בודאי יותר חשובה מן החורבן, ויותר רוממה מן כל היש שנחרב. וההויה מנחמת את האבל של החורבן. וההויה משיבה את כל האבדות של החורבן. וההויה מחיה את כל המת שבחורבן, לולא חסד גדול זה, לולא רחמים רבים הללו, לא היה אפשר לעמוד בפני יסורי החורבן של העולמים שבצער היצירה. היוצרים השטחיים חפצים ביצירה מתוך

שובע, מתוך קלות ראש, מתוך אכילה ושתייה וטיול, חושבים את הצער ואת המרירות, ששם גנוז כתר המלוכה הרוחנית, למין זעה המיוחדת לאמנים נכשלים. אבל זוהי טעות מרה, אף חכמתי עמדה לי, חכמה שלמדתי באף עמדה לי.

מצער לעונג

כט

גדולים הם יסורי היצירה, הנתקת האדם מהעולם העכור, שכחות החיים החומריים כולם כל כך מושרשים בו, אל עולם האצילות והטהור, ששם הנשמה האנושית היא אזרחית ופועלת בחופש כחותיה. אמנם כמה גדול הוא גם כן עונג היצירה, בזה שהנשמה מוצאת את מנוחתה. את תעופת חייה העצמיים. וצריך כל יוצר לחשוב חשבוננו של עולם זה, שלא יקוץ ביסורי האהבה של היצירה. כי רק על ידם יזכה לאותם הענוגים העליונים המופלאים שלה. ולא ידאב רוחו בקרבו גם אם רבו יסוריו היצירתיים, שלפי מדתם יגדלו העונג והברכה. ולעולם אל יבקש את התענוגים העדינים לבדם בלא יסוריהם. כי אז הם אובדים את עדינות ערכם. ואין האור החי מתגלה מהוד של מעלה. כי אם דוקא על ידי אותו המירוק של ההסכמה הנפשית, לשמח ביסורים שהם הם מקורי העידונים.

מצער לעדן

ל

המחשבה, והיצירה הרוחנית בכלל. צריכה היא לרוח אהבה עם חוש של עונג אצילי. אבל ההתגשמות המעשית של החיים הרוחניים, זוהי הקדושה שבחיים, צריכה היא לגבורה. ורוח הגבורה הנועד להפראת היצירה העליונה, עד כדי הוצאת תולדות מעשיות. נושבת היא מתוך העז העליון בחסד הגנוז, ששם שרוי העדן של העונג האצילי, רוחב הדעת ושלות המחשבה, השוטפת מתוך עצמותה שטפי פלגים של אוצרות חיים. מלאים הוד והדר, גדולה וקדושה, תפארת ומלכות. שכל הצער הגדול והחבלים של הלידה הרוחנית מתהפכים על ידם למקורות של עונג נעים ונפלא, זיו חיים, המחיים גם כן את המות, ומהפכים את כל בלהותיו למגדל עז ומבצר מלא בטחון, ואומץ לבב. עז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון.

עצב הגאולה הנשמית

לא

צריך האדם לתפוש בבירור, מה הוא הדבר הרוחני, הדוחק את לבבו, המעציבו וממהר את חייו, בלא הודעה נפשית מתוכן הסבה של אותה העצבנות והמרירות. על פי רוב כשמחפשים ומוצאים איזה סבה למצב נפשי זה, היא רק סבה שטחית. והאמת היא הרבה יותר עמוקה מכל מה שמצטייר ומתרשם בענין זה בידיעה הברורה. אבל העצבון הרוחני הזה הוא החומר של שירת הנשמה, התביעה שהנשמה תובעת את חופשה. היא מתאבקת עם כל הלחצים הלוחצים אותה, היא חפצה חיי דרור, חיים אציליים עליונים, ברורים ובהירים, והיא אינה מוצאה אותם מפני הרתוקות החמריים, שהיא אסורה בהם. וזהו סוד עצבונה. על כן ראוי מאד לעמוד עד כמה דאפשר על המעמד הנפשי הזה, ולדלות מתוך תהום המחשכים הלזה רב פנינים ורגשות רוממות. כי סוף כל סוף התודעות של הנשמה אל האדם באיזה

אופן שהוא הרי היא בעצמה פנה של גאולה היא, ואור הישועה עומדת להגלות, אחרי הקדרות הזאת. והדברים הללו שזכרנו הנם נוהגים באיש יחיד, ונוהגים גם כן בכללות האומה, נוהגים במובנים שונים. לפעמים בעקר בחיי הכלל מתגלים המעמדים הללו על ידי חושבי מחשבות מצויינים, המקשיבים את הד הקול של העולם. ויש שהקול נשמע בתכונתו העצבנית מחזיון הכלל כולו. והעצבנות הזאת בעצמה גאולה היא מבשרת, והיא הולכת ובאה, הולכת ונוהרת.

גאולת היצירה הנשמטית

לב

יש שתופ ת איזה יראה בעת יצירת המחשבות. עולה רעיון על הלב, מכיר הוא החושב, את הצורך הגמור של התפשטות ענפיו לרוחב, ושרשיו לעומק, את הכרח הידורו והתפתחותו, הסתעפותו והתילדותו, בכל עומק חידושו ובירוורו. במצוי כל החשבונות השייכים לו ולהמון המחשבות הסובבות אותו. וממצרות אותו. ויראה של תוהו תוקפתו, והוא נשאר עם המחשבה הגולמית כמו שהיא, או שעל ידי דוחקה של יראה זו הוא מבקש לו רק שביל אחד בעלטה זו, ואין המחשבה פורצת את כל החומות של מאסרה, רק מרחק אחד היא מתפשטת בכבדות, והוא נענה ונדכא מלחץ המחשבה הצרה. והיצירה לקויה, והעולם הנוקק להיצורים המחשבתיים שרוי באופל, ברעב וצמאון. אמנם יחש יש בודאי ליראה זו. שהיא חרדה של חלישות, אל המצב המוסרי, שהוא צריך להתתקן על ידי תשובה פנימית, היכולה להעשות מיד בטוהר רצון ורעיון. יש לפעמים שהדבר מתיחש גם כן למצב החומר והחלישות הגופנית. ויש שמעמד העולם הכללי, או היחסים היותר קרובים לו מהם, הם הם הגורמים את עוצר רחם הרוחני הזה. ועל כולם מתגברים, לפי ערך, על ידי הרבות אור הדעת, על ידי הכרת סבת העכוב. סוף כל סוף צריך האדם לגאול את חלקי נשמתו מגלויותיהם, לפדות את אסירי מחשבותיו ממאסריהם, לאמר לאסורים צאו, לאשר בחשך הגלו. וכשאדם רוצה לגאול את אותו ההמון הרב של היצורים הרוחניים, הם הם המחשבות והציורים הרבים, שהם בריות חיות וקיימות, המבקשות פדיון בכל עז ומרץ, באה לו הופעה פנימית מאורו של משיח, הגנוז בנשמתו, והוא מחולל גאולה, ומהוה אור חדש בעולמו. והולך האור ומתפשט, חודר ומתעמק, מתרחב ומתענף, עד באו אל שורש מקוריותו. ורגשי גאולה ואומץ מתחילים להיות מתחוללים בלבבות רבות, תנועות של תחיה כללית, של שיבת בנים לגבולם, של תיקון העולם. ושל קוממות הריסותיו. מתיצרים ומתרבים, הולכים הם ומתלבשים בצורות שונות. יורדים הם לים החיים, מתקשרים בגויות. יוצרים תכונות וערכים, מזגים וטבעים הנאותים להם. ומאשמנים קם עם לגאולה, וטל אורות, טל תורה. טל של תחיה. מתחיל את פעולתו. רסיסים מתחית המתים העולמית הגדולה באים ומתגלים. יחיו מתיך נבלתי יקומון, הקיצו ורננו שוכני עפר, כי טל אורת טלך, וארץ רפאים תפיל. והיראה החלושה סרה. והגבורה העליונה לוקחת את מקומה. אל תיראי כי לא תבושי. ואל תכלמי כי לא תחפירי, כי בשת עלומיך תשכחי, וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד. כי בעליך עשיך ד' צבאות שמו, וגאלך קדש ישראל אלהי כל הארץ יקרא. כי ימין ושמאל תפרצי, וזרעך גוים יירש, וערים נשמות יושיבו, כל כלי יוצר עליך לא יצלח, וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי, זאת נחלת עבדי ד' וצדקתם מאתי, נאם ד'.

שאלת הודאות המקורית

לג

יש עצבון שבא מעושר רוחני, הא כיצד? מתגברות עלינו ההופעות, חזיונות מחזיונות באים לנגד עינינו הרוחניות. מביטים אנו בספרים. ובספרים היותר קדושים, והיותר נשגבים, ומעינותיהם חיים ומפכים,

מנביעים הם בכחם המקורי ברוחנו פנימה מעינות רבים. ועל כל חזיון נולד המיון פנימי, מהיכן כל זה בא? ראשית החזון וודאותו מהיכן הוא נמשך? והנשמה מצטערת בעצבונה על שמחת עשרה, והעצבון הזה מעדן את הרוח, מחדד את השכל, ומרטיב את הלשד של החיים הרוחניים. וידעות מקוריות, ומקוריות של מקוריות, והקשבות, רבות ערך, גדולות ורחבות, נולדות, והן באות עם תעודות ודאיותן, והן מעלות את הנשמה למקום עליון. ובמקום העליון באה השאלה עוד הפעם מחדש. על הודאיות החדשות, העשירות היותר עליונה, שבתחלה מופעת היא בכליל הודה, ביפעת שמחתה, ואחר כך באה השאלה, בן מי זה העלם, אם ראוי לבא בקהל? והרעיון המחקרי חוזר ונעור. מבקש לו נתיבות, ומבקש ומוצא. והודאיות החדשה משתרשת עמוק עמוק בנשמה. באה לכח של פעולה, דחיפה חזקה להשפיע. ולהחטיב את החיים של חוג רחב. באה ומפעמת, עד העליה החדשה, שעל ידה הכל נשכת. כל העושר העבר גז וחלף, וציורים מעולם יותר עליון באים, מאויר דכי, טהור ורענן, מאורות זורחים, בצורה שלא פוללה מעולם. ועל דבר העבר אין זכרון, ההוה והעתיד מלבב ומנעים, היצירה הולכת ומתרבה, והודאיות עולה למרום קצה. והנה רוח חקר בא ומכניס עצבון חדש, כדי להוליד שמחה עליונה, וגילוי עולם מתוקן. אשר לא ספר להם ראו ואשר לא שמעו התבוננו.

מדרגות הודאות

לד

מדרגות אחר מדרגות עולות הודאיות, אין כל מדרגת ודאי דומה לחברתה, במדתה הכמותית והאיכותית. רעיון מרעיון, אמונה מאמונה, מובדלים הם זה מזה, על פי מדת חיי הודאות, המחיים אותם. הודאי המוחלט שוכן ברום עולם בחביון עז העתיד לבא, עולם הבא, אהיה אשר אהיה, הודאי שמו כן תהלתו, ודאי סתמי. נחלים רבים מתפרדים ממנו, כולם אחוזים זה בזה, עד באם לנהר אולי, כולי האי ואולי, אובל אולי. ויִּוֹבֵל אולי, ודאי הוא ביחש לכל הנוצר ממנו, לכל המתאצל ומתפשט מאורו, והם גם כן לפי רובי ענפיהם ודאיים הם כל אחד במדתו. והכל יונק ממקור הודאות, השפועה מהודאי המוחלט, הודאי שלמעלה מודאי. בכל עולם, בכל איש, עולה תמיד בעליתו מדת ודאותו, ונחל אולי מתחבר הוא עם הנהר היוצא מעדן, מיסוד הודאות, וכולם יחד שואבים לשד חייהם ממקור כל הודאיות, וממקור כל הספקות, ממקור שאיבת הודאות, שמשם כל הספקות שואבים, להחיותם, להעלותם, לרעננם ולפארם בפאר חי העולם. ושם מעון השמחה, עז וחדוה במקומו, אין שמחה כהתרת הספקות. הספקות מתגלים בשרשם הנאצל בצורתם העליונה, בצורה החיובית הבריאה והרעננה שלהם, בצורה המחיה את כל צדדיהם, ועל ידם ומהם ובהם ועמם תופיע האורה המופלגה. מקור ששון מלא עולם, הודאות המוחלטה בצורתה האידיאלית, מקור הגבורה, מקור החסד, מקור התפארת הנצח וההוד, מקור כל יסוד עולמים, מקור כל מלכות כל אדנות כל שלטון, כל כח ד', כל גבורת אצילות בריאה יצירה ועשיה, כי ביה ד' צור עולמים. כשמדרגה אחת רוצה להתפאר בודאות יותר גדולה ממדתה, או גם אם חפצה היא לשאוב ודאות יותר רחבה ומלאה מערכה, ממה שהיא עלולה לה, והיא יכולה לספוג אל תוכה, אז היא אובדת את משקלה, נכשלת היא ונופלת. צוללת היא אז במחשכים, כשכור היא נעה ונדה, נשברת היא ומתפוצצת, עד אשר מתוך החשכה יאיר אורה, ותתחדש ביצירה חדשה, ומדת ספקותה תעלה למקור הודאות. ויקיצו וירננו שוכני עפר, כי טל אורת טלך.

הערכים הודאיים הפנימיים

לה

אין המדרגות של הודאיות דומות זו לזו, וכל אחד לפי מעלת רוחו יודע הוא לשער את הערכים הודאיים שבכל תוכן וענין. וסוד האמונה מתפשט מראשית הודאיות המוחלטה, המאירה בכל הענפים, עד שפועלת את פעולתה באותה הודאיות הגנוזה בנהר אולי, כולי האי ואולי. וכל אשר יתרומם יותר האדם והעולם, ימצא, שכל אותם הספקות אין הרפיון שבהם כי אם בצדם החיצוני, אבל בפנימיותם הרי הודאיות הולכת ומתגברת בהם. והיסוד התחתיתי של המעשים בנוי הוא דוקא על פי הרז הפנימי של הערכים, מיסוד החכמה העליונה. אבא יסד ברתא, ונמצא שהם כלולים בהודאיות המוחלטה, ברית עולם. ובשילובם של אלה שני הכחות הנפלאים, הראשית והאחרית, המחשבה האצילית והמעשה המתוה את העולם והחיים, הודאיות חודרת ובוקעת בכל אותן המסלות, האספקלריאות, הממוצעים, וכולם מאירים באור הודאי שמו כן תהלתו.

מדת הודאות

לו

כל מתבונן בעל הסתכלות עולה על חברו בעומק הציור והודאות הגדולה של הישות האמתית אשר להמצאות הרוחנית הצורתית. וכל המכשירים התרבותיים אינם אלא דרכים איך להגיע את הבריות לידי עדינות הודאות העליונה הזאת, שכשאדם מגיע למדתה העליונה הרי הוא צרור בצרור החיים, וישחק ליום אחרון.

ודאות המסתכלים הפנימיים

לז

המסתכלים הפנימיים אינם מופרעים כלל במהלך הגיונותיהם מפני הסדר של ההסתכלות החיצונה, שאינה הולמת את סדרם. הם יודעים שעולמם עולם ודאי הוא, והסתירות, שבאות מעולם אחר, אינן תופסות מקום אצלם כלל, וברורה היא להם האמת לאמתה, שכל הסתירות אינן אלא לפי תנאי השכל המצומצם, שאין לו ערך כלל עם האמת הגדולה, בהחלטתה העצמית. ומתוך ידיעה בהירה זו, ההולכת לפנייהם הלוך ואור, כל מה שהם יותר מתכנסים בעולמם, המלא אור וחיים, חיי קודש, ואור תורת אלהים חיים, הרי הם מתעלים בודאותם האצילה.

בירור הודאות

לח

על הידיעות העליונות אין מקום לשאול, מהיכן יודעים. כשמוצאים בקרב הנשמה רוח עליון, ואוצר ידיעות מסודרות, מתאימות זו לזו, זהו היותר עליון שבברורים. כל הידיעה הבאה מתוך מחקר אינה כי אם אמצעי איך להגיע לידיעה עליונה זו, שהנשמה מפכה מקרב עומק עמקים שלה. האמצעי היותר מוכשר לבא למדה עליונה זו היא דבקות בד', בכל כח, והגיון רזי תורה.

שלילת הספקות

לט

צללי הספקות מתפשטים לפי אותה המדה שהאורה האלהית אינה תפוסה בפנימיות מהות החיים, וכפי

ההתעמקות העצמית שלה ככה היא מזהרת, ושוללת כל ספק, ונעשה הלב אמיץ, מלא כח ד'. על כן הכלכלה הרוחנית בסדר החיים, ובאופני הרגשות, והתנועות המעוררות אותן, כשהיא עשויה על פי תוכן הקודש של האורה האלהית, היא בעצמה מאירה את אור האמונה העליונה, שכל צללי הספקות נסים ממנה. עד שיפוח היום ונסו הצללים.

זריחת הודאות והעתידי

מ

מתחלה מתקבלים הלימודים העליונים בתור ספק, הראוי לדון בו. ולהיות נשמע, יובל אולי. הטפשות, המפליגה כל דבר שלא הורגלה בו, סרה מרוח האדם. והרי הוא נכנס בחדרי חדרים של גדולות ונצורות, שלא ידעם. וכל מה שמוסיף שכל, תלמוד, בינה, קדושה וטהרה, ככה הולכים הדברים ומוכרעים אצלו, עד שזוכה לזריחה של אור הודאות, אהיה, ודאי. ולפי המדה שהספק משמש אצלו, הרי הוא זקוק ליראה, שהיא המדה המחזקת את תוכן הספק להכריעו לצד הטוב. ובכל צעד שהוא צועד לצד ההכרעה והודאות, הרי היראה התחתונה מתהפכת בעצמה לאור של יראה עליונה, אידיאלית, והזרחה גדולה של אהבה, וענוה, הגדולה מכולם. וכשהוא מתעלה מעל כל ספק, הרי הוא צדיק מושל ביראת אלהים. כשרואים הצדיקים, שמיד שהם מתעסקים בגנזי המלך של רזי תורה, נשמתם מתרפאת והולכת, מקבלת היא צורה תקיפה, עדינה, מלאה תנחומות, ועוזו קודש בגבורה עליונה, הרי הודאות הרוממה מתגברת בקרבם. ואור עולם הבא, של שם אהיה, דאנא עתיד לאתגלאה, מאיר בהם. ומכח קדושה טמירה ונפלאה זו הם מזכים את כל העולם כולו, ולפושעים יפגיעו, למחול את כל חטאות דורם, ולמלא את העולם חסד ורחמים מאור פני מלך חיים, המאיר לעולם כולו בכבודו.

הודאות הכללית וההשערות

מא

הודאיות מתחילה להופיע בהזרחתה של הנשמה מאור של כולהו עלמין, של הקפת הכל, בחידורו וגדלו, בהודו ונצחו. אבל כל זמן שהיא חבושה בעולם מיוחד, אף על פי שממנו גם כן מוזרחים לה אורים גדולים. ולפעמים שוטפים ממנו נחלים חדשים, משמחים ומעודדים כל רוח, מכל מקום צל הספקנות יוכל להגיע שמה. ולא יובל סתם יקרא שמו של אותו העולם הפרטי, כאותו העולם העליון הכללי המוזרח מהבינה העליונה, כי אם יובל אולי, מקום התחלתן של ההשערות הגדולות, שהן פתחי חכמה. ומאותן ההתחלות ההשעריות האדם נכנס לטרקלין הפנימיים. ששם הבטחה והודאיות, האמרה הפועלת, אומר ועושה. גוזר ומקיים.

ההשערות הנשגבות

מב

ההשערות האפשריות בתוכני הקודש הם השירים היותר נשגבים, והאמת היותר עליונה בהם ועל ידם מתגלה. והוד המוסר ונצחו נמשך על פי יסוד התגלות חזיונות הגודל של כל האפשרות של אושר הקודש, בהויה כולה.

האפשר המצוי

מג

בקדושה אין גוזמא במציאות. כל המצויר והמדומה ואפשר להיות בציור, הוא באמת מצוי. וזה היה הגרעין העליון של שטת המדברים, שדחתה אותה הפלסופיא האסכולית, באשר לא יכלה לברר את עצמה. אמנם אור אמונה באמת שרוי רק בכנסת ישראל. וכל החכמות היו והנן ותהיינה באומתנו בהדר גאון גדלן, ועם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ודבר אלהינו יקום לעולם.

ממעל לאפשרות ונמנעות

מד

ההשגות הרוחניות מתגלות לאדם בדרך פתאומי. וכשם שאינן נופלות תחת הזמן, ככה אינן נופלות תחת ההדרגה של מדידת האפשרות והנמנעות באותה המדה שהאמת הזאת נמדדת בהשגות שכליות אטיות, הבאות לא בדרך שטף של נחלים, כי אם בקמוץ טיפין טיפין.

המושכל והמציאות

מה

כל מה שנולד מהשכלת השכל מציאות ממש הוא. וכל מה שהוא מושכל ביותר בירור, מציאותו יותר חזקה, ויותר פועלת. וכל מה שהאיכות של ההשכלה היא יותר גבוהה, ויותר מקפת, ככה היא יותר מחיה ומפרה את הרוח לעשות פרי של חיים. האיכות החשובה באין סוף היא ההשכלה האלהית, וכל מה שנובע מרוחה, לפי הערך של קישור הדבר במקורו האלהי, קשר החיים שבו יותר אמיץ הוא. והדבקים באלהים באמת מרגישים בשביל כך אומץ חייהם במחשבה האלהית. ואומץ החיים הוא המחזק, המעדן והמשמח שמחה עליונה. ואני בד' אעלוזה אגילה באלהי ישעי.

הידיעה העליונה במציאות

מו

התפשטות הידיעה האלהית על דברים שלא היו במציאות, כעל דברים שבאו במציאות, הוא רק דבר צירופי ביחש להשגת נבראים, אבל באמתת המציאות, לגבי הענין האלהי, הכל יש כבר במציאות, שכל מה שהיה הוה ויהיה הכל ברוחו, ידיעתו וחפצו. ונמצא, שהכל מצוי בבחירה היותר עליונה של המציאות האמיתית, אלא שלגבי דידן אין אנו יכולים להשיג שום דבר של מציאות כי אם עד שתגרע מציאותו על ידי הצמצומים הרבים. עד שירדו ויהיו הדברים שוים במדרגת המציאות למציאותנו. ונמצא שכלל גדול הוא, שהידיעה האלהית מקפת מה שיש במציאות, מפני שאין שום דבר שאיננו במציאות לגבי האלהות. החק, שידיעתנו אינה מקפת מה שלא יש במציאות, הוא טבוע מפני ההתענפות של ידיעתנו מהידיעה האלהית, על כן יש בה קצת דוגמא של מקורה. ולא עוד אלא שלא שייך כלל לומר גבי האלהות הקפת ידיעה על מה שאין במציאות, כי מאחר שיהיה הדבר בידיעת ד', הרי הוא כבר מצוי במעולה שבמציאות, וכל המציאויות כולן אינן כי אם ניצוצות קטנות לגבי מציאות עליונה זו.

הופעת הציורים האפשריים

מז

לפני התגלותה של הארת רוח הקודש הודאית, מתחילה הופעת הציורים האפשריים, שהעניינים הרוחניים מתגלים בהם בצורה בולטת, כעין התגלותם של הדברים הגשמיים בחלום, על ידי כח המדמה. והדמיון, מרוה בלשד השכל והאידיאליות, הגבורה, והצניעות הפנימית, פועל את פעולתו. רואים את נשמת הדברים. העולם בכללו, כל אדם וכל חי, כל צומח וכל דומם, כל כוכב וכל רקיע, כל נהר וכל ים, כל חזיון וכל תנועה, הכל מתאר בהדר הפנימיות הרוחנית שבהם. רואים איך הנשמות פורחות. מרגישים בפגישת כל אדם את תוכן הנשמה, החיה והפועלת, הרחבה והמקיפה, העשירה והמבולטת במרבית ענפיה, הרבה יותר ממה שמרגישים בפגישה הגופנית של החומר, הנופל ברשת החושים. החושים, הפרצוף, התנועות, הדבורים אינם כי אם פתחים וסדקים, שהאורה הגדולה של מציאותה השלמה הגדולה של הנשמה מתגלה יותר בהתפרצות שטפית על ידם. והדברים הולכים ומתחורים לפי רוב המעשה ולפי רוב התלמוד. לפי רוב זיכוך הרעיון, לפי רוב חופש הרוח, ולפי רוב הדבקות העליונה האלהית, ההולכת ועולה, הולכת מדרגת הבירורים עד העלאת העולמות, ומהעלאת עולמות עד העמדת כל העולמים על מכונם, בשטח כל קומת הנשמה, בתור מרכבה לצור עולמים. האבות הם הם המרכבה.

גודל העולמים ההשעריים

מח

איננו רואים שום אפשרות לצייר חופש מחשבה, התעלותה ושכלולה, כי אם כשיותן לה כל היקף גדלה, כשיוכנו אשיותיה על פי הגודל הכמותי והאיכותי, בכל אשר תעיף שם את עיני רוחה. והגודל הזה הולך הוא וחודר, חודר כליות ולב, מכשר כל מעשה וכל מפעל, כל הגה וכל שרעף, אל כל גודל וכל היקף. ומתוך התפרצות איווי גדול זה באים אחר כך המאמרים המדודים על פי ההגיון, והם מתעלים ובאים לחופשם, לפי אותו הערך שהם משתרשים בשרשיהם העליונים, שהם ממעל למדות ההגיוניות. והם הולכים ומחפשים את זיו חייהם בתוך העולמים ההשעריים, הבלתי מוגבלים בתוכם. והאמונה והמוסר, הבקרת והמסה הולך הלוך ומשתכלל, הולך הלוך ומתאגד, ומתארגן ביחד, בחטיבה חיה וקימה. וכשהאדם משער שהוא מרכז הבריאה, אין זה כי אם תחיה מחשבתית, בעומק גדלה, שהיא מוכרחת לנצח את כל הפחדנות ההגיונית. העומדת ומרפרפת לנגדה באיזה מין זחלנות, של רשלנות כהה ומדולדלה. וכשמכיר האדם את גודל האחריות של מעשיו, בהיותם נאחזים בכל מלאת חביוני עולמים, ברזי חיים, וגנזי מכמני יצירות עולמים, הרי הוא מתגדל ומתאשר, ורעיונותיו הולכים ושוטפים במלא עזם. וכשכל היקום מלא חיים ודעה, כשהכל מלא רצון מחשבה ומטרה. החיים הרוחניים הם מעודדים, והשירה, ההשכלית והמפעלית, מתרוממת עד מרום עזה, והכל מתרומם, מתקדש ומתעלה. והרזים החבויים בסתרי הנשמות הולכים ומתגלים, ובד בבד הם מתאחדים עם כל המון התגליות של כל ההתפתחות, האישית והחברתית, והם מזככים את כל ההויה, ומהגים את כל סיגיה.

הודאות והתוכן

מט

אין הודאות לבדה, עם כל גדלה, קדושתה ותפארתה. היסוד לחיי הרוח, כי אם כשהיא מצטרפת עם חשיבות התוכן, עד שלפעמים תוכן חשוב מסופק יעלה בערכו עליות אין קץ על תוכן ירוד ודאיי. טוב לחסות בד' מבטח באדם.

האהבה אל המדע הברור צריכה להיות מוגבלת במדה שלא תפריע אותנו מלהיות תמיד שוקקים למה שהוא יותר נשא ונשגב ממדענו הברור, עד אשר לא נוכל להגיע אליהם כי אם על ידי השערות ישרות, והרגשות כמוסות, ולפעמים על ידי הגות לב ודמיונות, כעין הזיה וחלומות בהקיץ, שכמו שהם מזיקים הרבה אם הם באים מתוך עצלות באותם העניינים שהמדע יוכל לרכוש בהם את הכרתו הברורה, כך הם מעטרים אותנו. ומבססים יותר גם את החלקים המוכרים לנו בברור, ומרימים את כל מהותנו, אם הם באים בדברים שהם נשאים כל כך עד שלמדענו אין שום אחיזה בהם. ואנו מתוך חפץ שלם ונפש מלאה תשוקה להזרחה רוחנית, הננו נדחקים לתור גם במה שמופלא ומכוסה מבינתנו המבוררת, ואנו באים לדון בדרך השערה, ולהתעדן במעדנים רוחניים למטרות יקרות, על ידי הגות נפש פנימית, ועזרת הדמיון, שגם הוא מתקדש ונעשה חטוב בחטיבה מדעית, כשהוא משתמש בכחו במה שראוי לו. ועל זה נאמר. במה שהורשית התבונן. ובלבד שלא יתחלף לו התוכן, עד שיחשוב את המושג ההשערי למושג מדעי, והמושג הדמיוני להשערי שכלי. וכיוצא בו, שאז יכולה רקמת הרשת של ההטעאה ללפפו. אבל כשהוא שומר את גבול הכרותיו, ויודע איך לעלות מהחלק הגלוי אל הסתום, ולמה שמפני הגובה והאצילות של הנושא אי אפשר להיות עסוק בו כי אם בדרך השערה ודמיון, אז ימצא האדם בעצמו עז מרומים, והאור העליון יופיע עליו, כי נוכח ד' דרכו. ובמשך הזמנים ישובו כמה חלקים דמיוניים להיות משוערים, וחלקי השערה להיות מבוררים בדעה והכרה ברורה, ואז יתעלו הדמיונות וההשערות לעניינים יותר נשאים, יותר אציליים ויותר נשגבים. וכה ילך האדם מחיל אל חיל. ואף על פי שהדבקות האלהית מצד המציאות האלהית היא גם כן שכלית הכרית מבוררת במדע, מכל מקום אותם רגשי הלב של ההשגות הפרטיות בהתוכנים הרוחניים שהם בעולם האלהי, תעופת החזיונות של ההנהרה הנבואית, אורת החיים של הנשמה, וההזרחה של הענין האלהי בכבודו. כל אלה מביאים את האדם לאושר גדול, וסעיפיהם תלויים הם בכח ההשערה והדמיון העליון, שהוא יקר מכל שכל והגיון. בכח ההשערה והדמיון העליון הננו מתרוממים למקור החכמה, ומקום הבינה, שהם נעלים מהחכמה והבינה עצמן. והחכמה מאין תמצא, ואי זה מקום בינה, אלהים הבין דרכה, והוא ידע את מקומה.

אור הדמיון

באוצר הדמיון מונח כל האמת וכל הגודל, שמתברר קמעא על ידי כמה צנורות, מקטינים ומזככים, של השכל. הננו קרואים להופיע באור הדמיון שלנו, בכל הוד חייו, בכל יקר תפארת גדולת קדושתו, על הככר העולמי, אשר כל באי עולם אלינו יביטו וינהרו. השכל הרציונלי שלנו אינו כי אם תלמיד קטן, המסביר קצת את כל אור החיים שיש באוצר דמיונו, העשיר והקדוש, החי בחיי מציאות עליונה, המכרעת את המציאות הריאלית, באיתניות עצמיות הויתתה. הבו גודל לעז החיים של דמיונו העליון, המתנשא מעל כל המצרים וההגבלות היבשות אשר לתנאי המציאות. העניה והיבשה. בגבורת הדמיון, הרטוב ומלא לשד חיים, הננו מתנשאים גבוה גבוה, והוא מתאחד בשכל העליון, אשר שם שכל לא יאות לו מפני גדלו וחוסן הארתו. שמרו את הסגולה הנעלמת. את התושיה האלמותית, את הברק האלהי, המזהיר ומתנוצץ מסוף העולם ועד סופו, האוצר בדרכי חיים, שפי ד' דבר להורות לנו, בארחות אמונה וחינוך גבוהים מעל שמים, שהם מתנשאים בשיאם גבוה מעל גבוה, ויורדים בעז ענותם לרשת ארץ, להדריך רבבות עם,

להחיות מתים, לעודד ענוים. לפאר ולהדר כל הולכי קדורנית. שובו אתיו, שובו וחיו. היו לעם. היו גוי קדוש ועם עליון, כאשר נוסדתם מראש מקדם, בררו לעצמכם את עומק גודל הויתכם. התנשאו לתעצמות עצכם. אל תפחדו מגערת אדם, אל תבהלו מחלומות של פתאים, דגלו בדגל עליון על כל, אשר בו ידגל עם בחיר אל אלהי עולם.

מעלת הדמיון

נב

יש בדמיון מעלות כאלה, שאין בשכל. הדמיון מחיה בנו את העולם בצורתו הרוחנית, וממילא עושה הוא את מהותנו הרוחנית יותר שלמה, אלא שבהתגברותו מטשטש הוא את התאר של העולם המעשי. הנסיונות של התרבות העשירו הרבה את המדע המעשי, ואת הרוחני הבנוי על בסיסו, אבל את העולם של הדמיון. וכל גודל החיים שבו, הורידו הרבה. על כן קטנה היא מאד האישיות העכשווית לגבי האישיות הקדומה, ביחוד אצל הגדולים, שנתבגר הדמיון שלהם, ורכש לו את המניית הדרושות מהשכל המעשי. ובצדק הננו מכריזים גם כעת, אחרי ההתפתחות הגדולה של ההשכלות המודרניות, אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם הראשונים כבני אדם, אנו כחמורים.

החלומות הגדולים

נג

החלומות הגדולים יסוד העולם הם. המדרגות שונות הן. חולמים הם הנביאים, בחלום אדבר בו. חולמים הם המשוררים בהקיץ, חולמים בעלי המחשבה הגדולים לתקין העולם. חולמים אנו כולנו בשוב ד' את שיבת ציון. הגסות של החיים החברתיים, בהיותם שקועים רק בצדס החמרי, נוטלת את אור החלום מן העולם, את זהר ההרחבה שלו, את עליתו העליונה, מהמציאות הקודרת, עד שהעולם מפרפר במכאובים מתוך עקיצותיה הארסיות של המציאות, חסרת זהר החלום. רק המכאובים הם יסורי אהבה, הם ימרקו את העולם, יבררו לו, כמה גדולה היא הטעות של המתפארים במציאות הלוקיה, בעת אשר רק החלום החפשי, המורד במציאות וגבוליה, הוא הוא באמת האמת היותר הויתית של המציאות. ואז שב חזון החלום והיה למחזה ברור. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות, ותמונת ד' יביט.

הדמיון כאספקלריא של המציאות

נד

עולים הם הדמיונות מתהום הנפש, הם זרע רענן מחביון הנשמה, עולם מלא בהם נשקף. לא חזון שוא הוא התאמת הנפש ודמיונותיה להעולם וכל יצוריו. ים הדמיון הגדול אספקלריא של המציאות הוא, המציאות רושמת בתוכו את רישומיה, ומן המציאות הרי הוא עצמו לקוח. זהירות וזיקוק צריך הוא הדמיון, שמירה גדולה דרושה לאדם מערפלו, ועיקולי ארוחותיו, סיבוכיו ונפתוליו. אבל אחרי כל אלה הלא אוצר חיים של סגולות עליונות, העולם כולו, בגשמיותו ורוחניותו, בתכסיסיו, במוסריו, בשאיפותיו ובפרטי גוניו, בו הוא מתבלט. וברוח קודש, בחזיון של טוהר פנימי, ילך ויזוקק, ילך ויתאמת, עד שהצפיה שבאספקלריתו תתגבר ותאמץ, עד שכל דפקיו יתבררו, עד שכל תנועותיו וחזיונותיו, תולדותיו, והשפעותיו על החיים העצמיים, יבוססו, ויתחברו עם היסוד המדעי, עם החיים הממשיים, עם הציורים הנהדרים, עם הביירוים של חיי הדיקנות הבהירה. ומתוך הנהרה העליונה, שאשדי נחליה במעין הקודש, בתורה בנבואה ברוח

הקודש, בכל לב קדוש, בנשמת צדיקי עולם, זוהרי אורים, הנם נשפכים, מתוך אוצרי אורים אלה, יושטף על הדמיון אור, וילך הלוך וגדול, הלוך והתאשר, הלוך והתעדן, ונחלי עדנים ישוקה, וטל חיים בו יגלה, ומקורות עונג מקרבו יפכו. ואומץ עליון ימלא את הלב הטהור. נאזר בגבורה יגלה החמוש בזיין קודש של הדמיון הכביר בטהרתו, ויתיצב כסולם מוצב ארצה להגיע על ידו לאושר מרומים. ועם כל החוקה, עם כל התלמוד והתורה, עם כל הגעגוע הקדוש, ורגש התפלה, וכל שיחת קדשה, עם כל החיים והעולם, עם זיו כל היצורים יאוחד. ובעשרו הכביר ילוה לו מקור שירה, והיה שירת קודש, שירת נועם, מקור מעין חיים של שירת מלאכי השרת, יפעת סגולה של חכמת עולמים, של חוסן ישועה, של דעת ד' ופעליו, הליכות אלי, מלכי בקדש.

ערפלי הדמיון

נה

במזרע הדמיון מונחת התחלות ההכרות השכליות בצורה מצומצמה, והיא הולכת הלוך ואור, הלוך והתפשט והתפתח, עד שמהערפלים הדמיוניים יוצאים תוכנים שכליים מבוררים. וכשם שההכרות השכליות מתפשטות הן באמת על ההויה כולה, על הטבע ושלשלותיו, ועל חלקים רבים מקיפים שמחוץ לו, כן הם התוכנים אצל הגרעיניות הדמיוניות, שהיא מתהלכת בכל אורך רוחב עומק וגובה שבהויה. המרומים השכליים באים עד ההתגלות, המקודשה, לפי מדרגותיה, והמתעטרת בשלטון המעשה שבפעולות הישות, בקישור סבותיהן, ביחשים רבים ושונים. וכפי ערך זה נהוג הדבר בדמיון. מרום עליות משתפל התוכן עד המורד העמוק. מראשית הנבואה והנהרה האלהית העליונה באדר הקודש עד שפלות הקסם בפעליו והזיותיו. ומראשית הברירות המושכלת, האצילות, בזוך וטוהר צח, עד תעתועי הדמיון היותר מסוכסכים, הולך קו אחד מחולק בהדרגותיו. והצופים מראש אמיר חודרים לכל המעמקים, אין חשך ואין צלמות, כי שאול ואבדון נגד ד'. וברוח האדם הכל משולב ומקושר, ואת כל צריכים לרומם לפאר, להוציא כלי למעשהו.

פעולת השינה

נו

השינה, וכל התכונה הטבעית הכללית של הלילה, שהיא גורמת את השינה ומתאימה לה, פועלת על צדדי החיים שבאדם שתי פעולות הפכיות. הצד העליון הרוחני יוכל להתעלות ביותר. חפשי נעשה הדמיון ממסגר החושים, ואם הוא תמיד מקושר בשכל ובחפץ עליון וקדוש, יוכל לצייר ולדמות, לחזות ולהכיר מה שאין ביכלתו בזמן הערות. אבל כח החיים שבגוף חדל קישורו עם הצד הרוחני שבאדם, והוא הולך לבדו, פועל את פעולתו הטבעית, בצורה חשוכה מעורפלת. משני המקומות מתדבקות דוגמאות. אורות צחות, בנשמה העליונה, מזיו שלמעלה. ומחשכים וצחצוחי זוהמה, וקליפות מעביבות, בנפש החיים, מהרפש החשוך שהיתה שרויה בו, בהיותה בוססת בטיט של החיים הגופניים לבדם. והרינו פונים בכל בקר לשתי העבודות, לטהר את נפש החיים, ולקשר את האורות הנוספים בנשמת האדם העליונה, ולחבר עוד הפעם את שתי הקצוות בהרמוניה הנאותה.

כח המדמה

נז

בעלי ההשגה הגדולים, כח המדמה שלהם הוא גדול ונשגב מאד, והוא מקושר עם החזיונות היותר כלליים שבמציאות, ולפי גודל הגבורה הרוחנית והטהרה הנפשית שלהם, פועל בהם כח המדמה את פעולתו לצייר ציורים עליונים ונשגבים, שאור האמת העליונה מתגלה על ידם, בגילויים כאלה, שאין שום שכל הגיוני יכול להגיע אליהם. אל תהיה קלה בעיניך התפתחותו של כח המדמה, גְבֹרָתוֹ וצחצוחו, שהוא מקושר בקדושתו וטהרתו, כי הוא הכסא שאור החכמה והחיים העליונים שורים עליו.

עושר הדמיון

נח

כל זמן שעוסקים בתורה ובחכמה, בגמילות חסדים ובישבו של עולם. באהבת הבריות ובדרך ארץ, אין להתפחד מכל התפרצות של דמיונות. וכל ההופעה היותר כבירה של עושר הדמיון תתהפך לאור גדול, של זהב שבא, ויחי ויתן לו מזהב שבא, ויתפלל בעדו תמיד כל היום יברכנהו. ושטף האורות מלמטה למעלה יוציא אור חיים, שלא בעמל וביגיעה, כמדותיו של הקב"ה. שברא את הכל ברוח פיו, מה אנא במילולא דיילי עבדית שמים וארץ אוף הכי את, ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה.

הדמיון והשכל

נט

בנפש האדם יש דמיון שמלביש את השכל ונותן לו ברק והידור נוצץ, וכל מה שהוא לנאותו אינו חוצץ, אבל המותר מזה יוצא כבר מסדר הקדושה, כיון שאין אור השכל שורה בו כלל, ונעשה שד משדי. ובעולם, השכל העליון, האלהי, המאיר להדמיון, הוא יסוד הנסים, המתגלים ברצון ד'. מפני שכל ההויה המתוארת בחוקיה אינה כי אם לפי הדמיון שלנו, שרק אור השכל של חכמה תתאה מאיר בו, להיות חקי הטבע מסודרים על ידו, ואור השכל העליון שולט הוא על הדמיון ומבטלו, ובתוך ארג זה נעשו הנסים. ונס ודמיון עולים בקנה אחד במספרם. וזה לעמת זה עשה האלהים. נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קשט סלה. הדמיון, שיסודו בקדושה, השקפת עולם שלו הוא קודש ותורה שלמה, חותם השכל הטהור יהיה תמיד טבוע עליו, והוא הולך ומתעלה, עד ששב ליסודו העליון, מקור החכמה העליונה, בזוהר טהרתה.

התאחדות הדמיון והשכל

0

גם כשאין השכל מסכים עם הציורים של הדמיון מכל מקום הם עומדים בערכם בפני עצמם, כי הדמיון בעצמו הוא עולם מלא. רק תוספות ברכה שלו הוא שיתאחד עם השכל, ויחד מתאחדים שניהם במקורם העליון, שהוא נעלה מן השכל ומן הדמיון במדה אחת.

הבסיס הדמיוני והשכלי

א0

המדע הוא בנוי על שני בסיסים, הבסיס הדמיוני, והבסיס השכלי. אלה שני היסודות, שהמדע מורכב

מהם, עומדים הם בהרכבתם המזגית, במצב של תסיסה. לוחמים הם זה נגד זה, ומתסיסתם מתחדשים כל עלפי הרוח של האדם. הנטיה העליונה לצד השכל מחלשת היא את הדמיון, וממילא מזג המדע מתקלקל. והנטיה לצד הדמיון מטשטשת את השכל, ולקויים מיוחדים מתגלים במערכת ההכרה המדעית. הבריאות המדעית באה מהמזג ההגון של הדמיון והשכל.

צורת הדמיון והשכל

ב0

ישנה צורה מיוחדת שהדמיון מתלבש בה, כשהשכל פועל עליו. ואותה הצורה היא קדושה, מבסמת את העולם, ומטהרת את האדם מכל טומאותיו. וכל זמן שהצורה הזאת מתטשטשת, והדמיון מצטייר על פי חק שלו בעצמו בלא השפעת השכל עליו, אז הוא המקור היותר נרפז לכל תקלה ולכל חטא ועון בחיי היחיד וחיי הציבור. הצורה הזאת של הדמיון עומדת היא בעצם טהרתה על פי ההשפעה הישרה של השכל, אצל אותם האנשים שבעצמם יש כח לחיות חיי הרוח באור השכל. אבל היא משתכללת ונבנית גם כן בצורה הגונה, על ידי ארחות החיים וציור הרגשות, שהגדולים משיגים אותם מצד השפעת השכל. כשיעשו אצל הבינונים והקטנים, על פי ההשפעה הכללית שיש להגדולים על הקטנים. והמעשים והציורים יובילו את כח החיים, המתקשר בצורות הדמיוניות, אל המטרה הרצויה. אמנם השכל המלא, שהוא ראוי לכונן את אשורי הדמיון על דרך החיים, הוא השכל האלהי, שממנו באה הופעת הנבואה, בהתגלות התורה, ואור רוח הקודש, והמשכת ארחות החכמה של כל דורשי ד', וכל התכונות הנפשיות הנפעלות מהשפעה זו, וצורת החיים, שעל פיה מרוממים הם את הדמיון משפלותו, ומאירים אותו באור השכל, לאושר האדם.

הדמיון והאמת

ג0

רוב בני אדם חיים הם חיים של דמיון. ואין בכחם כלל לחיות חיים של שכל. ובאשר צריכים כל חלקי החיים להיות מתאימים זה לזה, הידיעות של האמונה שלהם הן גם כן ידיעות דמיוניות, לפי אותו הערך של כל ענין החיים שלהם. אבל אין הדמיון והשכל מחולקים זה מזה חילוק חטיבי, כי אם חילוק דרגאי. ישנן מדרגות שהדמיון הולך ומתברר, ובא בחלקיו לידי זיכוד, עד שהוא נכנס לגבול השכל, והשכל לפעמים יורד הוא בחלקיו ומתכנס לגבול הדמיון. ובכלל, ההבדל הוא בעיקרו בין ריחוק וקירוב של ההכרה הברורה, ולא הבדל עצמי. כי סוף כל סוף אין לאדם כי אם ידיעה צללית מכל דבר. הדברים שהם יותר גדולים בערכם, הנוגעים הרבה למהות הרוחנית העצמית של האדם בכללו ובפרטיו, הם יותר מתלבשים בכל הלבושים, בין בבושי השכל לפי מדרגותיו. בין בבושי הדמיון לפי חילוקי הדרגות שלו. שמירה גדולה צריך האדם שלא יחרב דמיונו, שלא יזוחו הדברים היסודיים הטובים מלעשות את התפשטות ענפיהם גם על הדמיון, כמו שהם מושרשים בשרשיהם בעומק השכל. כרותה היא הנפש, שגרמה להחריב את פעולת הדמיון, מהדברים היסודיים. והאומה בכללה אם היא באה למצב כזה הרי היא מדולדלת. כנסת ישראל היא מעוטרת באמונה האמתית שלה, שיוכל הדמיון להיות מחובר בקשר יפה עם כל האמת, והדמיון שלה הוא לבוש מקשט את תוכן השכל והאמת, ומגדיל הוא בזה את הדר החיים ועצמותם בקרבה. כל שקלטתו מחיצת היהדות פנימה יפה מרגיש הוא בכל פגימה דקה מפגימתו של הדמיון, והוא משתמר ממנה מאד. וכשהדמיון הוא שלם, בלתי הרוס מכחם של עוותי רגשות וקלקולי חיים מעשיים. הולך הוא השטף השכלי, הרוחני והמעשי, ושוטף בכל חדרי החיים, של היחיד והצבור. וכשקלי דעת באים ומזלזלים בהדמיון של האומה, גורמים הם לכינוס של כחות הרס בגופו של

הדמיון, ונסיגה לאחור גדולה הוה במצב הרוח, עד אשר ירפאו התחלואים, וישוב השכל והדמיון לעבוד בכח שקול בערך.

מקור הדמיון והשכל

טו

הדמיון הוא הצל של השכל, ולפעמים הוא למעלה מהשכל, לא מצד עצמו, כי אם מפני שהוא כעין חומר מקבל הארה מאור עליון. ויש לפי זה שתי סגולות מיוחדות בדמיון, שדינם חלוק, סגולת צל השכל שבו, וסגולת קבלת ההארה שבו. מצד צל השכל הוא מקורי, שיש בעצמותו כח זה, אבל הוא מועט באיכותו, שסוף כל סוף איננו כי אם בבואה של השכל, ויש בו כל החולשות של השכל בודאי, ועוד נוספו לו חולשות חדשות כפי התמעטות המציאות שיש בין ענין עצמאות השכל למה שהוא צלו. אבל כח הקבלה שלו הוא ראוי לקבל הופעות נעלות מאד, ויש בו חסרון מה שאינו מקורי בזה, כי אם כעין כלי לקבל מה שנותנים בתוכו, אבל לעומת זה, מה שהוא מקבל הוא מקבל ממקור כל כך עליון ונשגב. עד שאינו צריך כלל להתחשב עם החולשות של השכל. ההתעלות של הדמיון באה כל זמן שהוא דבוק בקדושה, אבל הדמיון של חול אין לו כי אם כח הצל שבו לבד, והוא מקור הלצנות. לפי אותו הערך שהוא מתרחק ממקוריות השכל, וכפי מה שהוא מתגבר, כך המציאות מתחלשת אצלו, והנפש השקועה בו באה לידי יסורין בתחלתה ולידי כליה בסופה. והרפואה לעולם, שנשתקע הרבה בדמיון מצד הצללי שלו, היא לא התחלשות הדמיון, וגם לא הגברת השכל לבדו, שסוף סוף גם הוא מצומצם הוא, אלא התשובה אל המקור העליון, שהדמיון מוכשר לקבל ממנו את עץ החיים השלמים שלו, ועם זה יעזר גם כן השכל בסגולת צלו, החרות במעמקי הדמיון, עזר שמושי.

צפית הדמיון והשכל

טו

הדמיון ישלח את קרני זהרו למרחוק, לצייר תמיד מה שהוא חוץ מעצמיותו של החושב, והשכל ילך סובב לנקודה העצמית שבנשמת החיים, ויצייר את הנמצא בקרבה פנימה. ולפי זה הדמיון נדרש הוא אל השכל למען העזר על ידו להצפיה הרחוקה, והשכל עוזר וסומך הוא את הדמיון להסביר לו, כמה גדול הוא הרכוש האצור בקרבו פנימה.

תעופת השכל והדמיון

יו

מדרגות השכל הולכות הן מלמטה למעלה. כל ציורי הדמיון הנם באמת ציורי שכל, אלא שהם כדמות גרעינים, שלא נגמרו עדיין בגידולם. אמנם כאשר השכל יתאשר, ויקיף את מהות החיים של האדם, אז יהיו כל הציורים, של הדמיון מכל מדרגותיו, ושל השכל כולו, אחוזים זה בזה, כתבנית גוף אורגני, שכל חלקיו הם משולבים זה בזה. אז כאשר יחל הרעיון לעלות מלמטה למעלה, תהיה תעופתו מצומצמת, כי סוף כל סוף הרושם של הצנימה הקטנותית יפעול עליו, שלא לתן לו את העז וההרחבה החפשית. אבל כשילך הרעיון במהלכו מלמעלה למטה, מתעופתו העליונה עד תהומות הדמיון, וההרגשים התלויים בו. אז יהיה האור מואר מאד, בשפעת חסד עליון.

מהלך הדמיון והשכל

טו

לפעמים בא הדמיון בתחלה לצייר את ציוריו, בכל תכנית הבנין האצילי ברב הדר, והשכל בא אחר כך ומראה את האמת הגדולה אשר בדמיון, המתאר את גנזכיו. ולפעמים המהלך להפך, השכל בא חוקר ודורש ומעמיד משפטים, הליכות, מסקנות מעשיות ולמודיות, ארחות חיים ודרכי יושר, ובא הדמיון אחר כך להלביש כל האמת ופרטיה הרבים בלבוש נאה, משובץ כל יופי וחוץ, והוא מכוין אל האמת, כל זמן שתכונתו של הדמיון מתעלה בשאיפתה להתאחד עם המושג השכלי, בלא שום חציצה מפסקת. כפי הטהרה הגופנית, במזג ומדות, שקיטת התאווה, וזיכוך החומר, ולפי האורה השכלית, הבאה מרוב תורה ודעת. מהרבה שימוש של חכמים, ומהרבה דעת העולם והחיים, כן יגדל כח הציור והדמיון בפעולתו, וכן תהיינה פעולותיו רצויות, שקולות וקרובות לערכים מתאימים, עד שיהיה קרוב אל השכל בבהירותו, ויהיה עולה עליו בעומק ההרגשה, ובחידור החיים שלו.

פגישת הדמיון והשכל

טו

לפעמים מתחילים מהציור הדמיוני והדברים הולכים עד השכל היותר טהור, ועוד הגבה למעלה יותר מהשכל ושרשיו, והאושר האלהי מתמלא בכל החיים של כל שרשי הנשמה, באדם ובעולם. ולפעמים ההתחלה באה מהופעה שכלית, או עוד עליונה ממנה, והיא מתפשטת והולכת עד הציור הדמיוני, וענפיו ההרגשים הגופניים כולם. ולפעמים שתי ההשפעות פוגשות זו את זו, בזרמן הקדוש, ואז האדם הוא סולם שמלאכי אלהים עולים ויורדים בו, ונימי הנשמה הנם הכנור, שהולכת הזרמים והובאתם מנעימות עליהם נועם קולם, קול עז, חכו ממתקים וכלו מחמדים.

התנוצצות הדמיון והשכל

טו

כשהקדושה מתגברת, מתחלת תנועה אדירה בשני העולמות הגדולים, שאין חקר לגדלם. עזוזם והוד תפארתם, עולם השכל ועולם הדמיון. השכל מלא הצחצחות העליונות, שאין קץ לבירורם ואין תכלית לזוהר פליאתם, והדמיון. האספקלריא שאינה מאירה. המלאה הדר. תבנית כל צורה מפוארה, כל חזון לב מרומם ומתעלה. השכל ממעל ישלח את קויו, שהם יאירו ויחממו את הדמיון מתחת, והדמיון ממקומו ישלח מלמטה למעלה את קרני הודו, ותמיד קרן בקו יפגש, וקו בקרן יתנוצץ. והמון יצורים לאין תכלית, מלאי חיים ופליאת רצון וחכמה רבתי. עפים וטסים על פני הרקיע, המבדיל בין עולמי עד אלו. בין השכל והדמיון. ששניהם מלאי אור וחיים איתנים. אדירי אומץ וגבורת רעם, חסיני אהבה ועדנת עולמים, חסיני מרץ מתנשאים ברום עולם, בהדרת קדושה ויפעת פאר, אור אל חי העולמים.

השתוות הערכים

ע

לולא ההשתוות שיש בהויה לא היתה שום חכמה יכולה להתפתח. וכיון שהיצירה הרוחנית היא נכבדה כל כך, והחכמה היא כל כך מחיה את הכל, מוכרח הוא שסדר המציאות כולו תהיה בו השתוות של ערכים, עד

שהחלק האחד מורה על חברו, והפרט על הכלל, הגשמי על הרוחני, והדמיון על השכל. ומסקירה זו יוצאים מעינות מלאים דעת עליון, המאחדים נפרדים ומקרבים רחוקים. אמנם גדלה של ההשתוות יוצא אל הפועל על ידי הכרת ההבדלה שבין כל ערך וערך, והחטיבה המבדלת היא מבררת את העומק של השיווי. הצער הרוחני הוא בא מהעדר ההתאמה של ההרגשות להשכל. והנשמה דואגת תמיד להשלים עצמה בהארה גדולה. עד שדרכי ההרגשה, ונטיות הטבע הרוחני והגופני שלה, יתאימו להארה העליונה השכלית, ולמה שלמעלה מזה, דהיינו הופעת הקודש, של חזיוני קודש, שהם באים ממעלה העליונה שעל גבי השכל האנושי, אחרי שמשתלם ומזדכך, ארח חיים למעלה למשכיל.

אהדות הרוחניות

עא

בחינוך האדם היחיד. וכן בחינוך האדם הכללי, האומה והאנושיות, צריכים לשום לב לאחדות הרוחניות, דהיינו שהשכל יהיה משפיע ישר על הרגש, והרגש על הדמיון, והדמיון על הפעולות. וכשיש סתירה בין אלה החלקים אז ההריסה מוצאה מקום לחול. ועל גבי אלה ארבעה החלקים, שהם שכל, רגש, דמיון, מעש ה מתעלה הענין האצילי, שהוא שורש הנשמה. של האיש ושל הצבור, במקור ההויה העליונה.

הבחינות הרוחניות

עב

את התכונות הרוחניות, של צד הקדושה, צריכים לבחון בבחינה מדעית, הדומה לבחינה חימית, לדעת את פרטי היסודות שבהרכבתן, ועל פיה נוכל לחדש הרבה ולהוליד תוכנים חדשים מצירופי ההרכבות, ולזקק ולהעלות את הענינים הישנים, ממש כמנהג החכמה המעשית שבחימיה. כך הוא הסדר. צריך לטהר ולאמץ את הגוף וכחותיו כולם, אחר כך בא כח הדמיון וכל סעיפיו, שצריך להיות גם כן חזק ומזוכך, ואחר כך בא הרגש וכל ענפיו, ועל גביהם יבא השכל הברור, והסתעפותיו כולן, ואור ההקשבה העליונה, שבאה מהתנוצצות רוח קודש עליון, הוא בא על גביהם. סדר זה איננו בדין של יחידים לבדם, אלא הוא הדין באומה שלמה, והדברים מתייחסים לעומת תקופות שונות במהלך החיים שלה.

העכול הרוחני

עג

המעשים מתהפכים לדמיונות. בכח עיכול רוחני, והדמיונות להרגשות, וההרגשות למושכלות, והמושכלות לאופי רוחני קבוע, הפועל על כל התוכן המהותי. ומזה יש להבין, כמה גדולה היא האחריות של המעשים. אמנם לא אצל הכל הקשר עומד בחזקה, וכח העיכול הרוחני איננו שווה אצל כל איש ואצל כל עם. בטפוסה המיוחד של היהדות מונח גם כן זה האופי, שהקשר בין החוליות הללו של המעשים, הדמיונות, הרגשות והמושכלות, והאופי הכללי, הוא חזק מאד, וכח העיכול הרוחני נשגב הוא. על כן אין קץ לחובת שמירת המעשה בישראל.

מזוג השכל והרגש

עד

אי אפשר לאדם לחיות לא בשכל לבדו, ולא ברגש לבדו, תמיד צריך שיהיה ממזוג את השכל עם הרגש

בחוברת. כשירצה להתפרץ למעלה ממדרגתו. יאבד את הכשרון של הרגש, ויהיה מלא פגמים וחסרונות, אף על פי שיהיה בעל שכל גדול. ואין צריך לומר שאם ישתקע ברגש לבדו יפול בתהומות של סכלות, המביאים לידי כל חולשה וכל חטאת. רק תכונת המשקל השוה, המאזן את השכל עם הרגש, תביאהו לידי הצלה גמורה. מובן, שעם זה צריך להחיות תמיד את התכונה המעשית, והחוש החברותי הישר.

הרכבת השכל והרגש

עה

השכל הבריא המקורי בטבעו הוא מורכב בהרכבה מזגית, מיסודות השכל והרגש. השכל ההכרי שבו נותן לו את היסוד המזין, והרגש המפותח בקרבו נותן לו את היסוד המענג. וכל העוסק בתורה לשמה מתברך באחדותם הגמורה ותמימותם השלמה של השכל והרגש, בצורה כזאת שכל אחד מרחיב את גבול חברו, והנם רעין דלא מתפרשין.

עדן השכל והרגש

עו

העדן של ההכרה השכלית, יש לו צורה אחרת, והעדן של ההרגשה הנפשית גם כן צורה אחרת. הראשון גדול הוא באיכותו, ואינו כל כך עמוק בפילוש החיים, והשני איננו כל כך בעל איכות גדולה, אבל עמוק וחודר. וכשהנשמה מתעלה, מתרכבים שני העדנים יחד, ואין קץ ושיעור לעשרם ולרוייתם המלאה, לעדנות אצילותם. ולאורם הבהיר והמזוקק.

הרגש ועבודת השכל

עז

הרגש הוא יותר מהיר מן השכל. ברגש, האמרה, אלהים, מלאה היא תנובה וישות גם טרם אשר נפתר אף מעט מכל המון החיזות הכמוסות בה. מה שאין כן בשכל. השכל צריך עיבוד, בלא לימוד ועיון מאומה לא ימצא. אם יתחלף הרגש בשכל, ויאבה להשתמש בשכל מבלי עבודה רוחנית, כי אם ליהנות מן המוכן, כשם שאפשר הדבר ברגש, מהרה יחשך לו עולמו, וסירים סבוכים יתגדלו בחלקתו הרוחנית, אשר בכל עת יסתבך בהם, להרבות המכשלה על דרכו הרוחני. ועת ומשפט ידע לב חכם להכנס בהיכל הרגש במילואו, להתענג מעדניו, ולעבור על חלקת השכל לעבד עבודתה. אז תבא דעת אלהים בלבבו, בצורתה היותר רצויה.

גבול הרגש והשכל

עח

הרגש כלול הוא בשכל. והוא המדרגה התחתונה שבו. כשהוא יוצא לפעול פעולות מעשיות, אז קובע לו את תחומו הרגשי בפני עצמו. בחיים העולמיים כולם הוא התוכן הסודי של אות האחרונה של שם. שהיא נעשית שם אדני בפני עצמו. התפלה, וחלק גדול ממעשה המוסר והתורה. בנויים הם על יסוד תקנת הרגש של האדם. והם צריכים לשמור גבולם. כשבאים אל הרגש בענינים ותוכנים שכליים אין מצליחים. אמנם עצמותה של התביעה, שיהיה הרגש גם כן מושכל, יש לה מקום, מפני שבאמת איננו גם חטיבה בפני עצמה,

אלא אחד מצדדי השכל, שהוא מתגלה במדרגתו התחתונה.

מאורות השכל והרגש

עט

קטרוג הלבנה מתפרש יפה ברזי הנפש. השכל, המאור הגדול, והרגש, הקטן, שניהם עומדים במשקל אחד, אבל שונים הם דרכיהם, ולפעמים רבות מאד הסתירות שביניהם. אם ערכם היה מכל צד שקול. היתה הסתירה בחיים הרוחניים, וממילא גם הגשמיים. גדולה. אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. הרגש קובל, אפשר לשכל להרחיב את עצמו עד כדי קבלת כל ההפכים. מה שאין כן ברגש. עצה אחת יש על זה. לכי ומעטי את עצמך. הוי ראש לשועלים. בחיי המעשה. החברה. והנימוס, מלכי בכיפה, אבל למעלה במקום העיונים העליונים, שם המאור הגדול מושל. אבל הקובלנא גדולה היא מאד, יש באמת מהלכים לרגש בעליונים ועליוני עליונים, גם בעמקי השכל עצמו וטוהר משפטיו. הכח השכלי שברגש נמצא הוא בעושר ההתפרטות, מיעט את הלבנה לפיכך הרבה את צבאותיה. אבל בכל זאת לקוי הוא העולם מפני ירידתו של הרגש ממרומי שמיו. השכל ושרשו העליון מתעכב גם כן ממהלכו, ונעכר מזכותו, על ידי הנמכתו של הרגש והגבלתו, ואי התחברותו התדירית באור השכל. מביאים כפרה על האור האלהי. המונמך על ידי מיעוט הירח. משתדלים לדרוש מילוי פגימתה של הלבנה, העמדתה במשקל המאור הגדול, החיים המורגשים והשכליים ממוזגים ומשוקלים עין בעין. מה טוב ומה נעים יהיה אז העולם, מה נחמדים, עליזים, כבירים וקדושים החיים. יהי רצון מלפניך, ד' או"א, למלאת פגימת הלבנה. ולא יהיה בה שום מיעוט, ויהיה אור הלבנה כאור החמה. כאור שבעת ימי בראשית, כמו שהיתה קודם מיעוטה. שנאמר ויעש אלהים את שני המארת הגדלים. וכמו החיים הפרטיים, כמו כן החברתיים יקבלו את צורתם החדשה, השלמה והבהירה. החפץ היותר כמוס במרומי הסתר השכלי, והגלוי במעמקי לבב, בסידור האומה וחסנה, יחדיו יעמדו שלובים זה בזה. כל החזון הזה יופיע בהדרו בעולם, בשוב ישראל אל נוהו, חמוש בכל כשרונותיו, מלומד בכל נסיונותיו, אשר נוסה בהם בדרכו הארוכה בימי נודו בעמים, אשר שר בהם אל אלהים ואל אנשים ויוכל. ויתקיים בנו מקרא שכתוב, ובקשו את ד' אלהיהם ואת דוד מלכם אמן.

חליפות חיי הרגש והשכל

פ

כל מחשבה אידיאלית, הפועלת בחיים, מחוברת היא מהרכבה של שכל ורגש. השכל הוא מועט בכמותו ומרובה באיכותו, והוא יסוד הנשמה של האידיאל, ההולך ונמשך, חורז את החוט של החיים. הרגש הוא הגוף, שבו מתלבש תמיד האידיאל השכלי, להסבירו לכח החיים הפועל. ברבות הימים יאבד הרגש את ערכו, יתישן ויזדקן, ולא יוסיף תת את כחו. אבל זיק התמצית השכלית שבו, אם אך הוא איתן וטהור, לא ייעף ולא יזדקן. האמת קימת לעד, וממקורה תשלח פלגים להשקות טל חיים, להחיות ענפים חדשים, ועצים רעננים, אשר יצמחו בצורת רגש חדש, מלא כח עלומים, אשר ימלא את המקום של הרגש, אשר נפל מזקנה. כן הולכים הם חליפות החיים והמות בעולם הרגש. והחיים המוחלטים של השכל הטהור תמיד הם מחיים ומולידים דור חדש, אחרי כלות הישן. מאורעות האבל, שפלות ידים של הדהמה ואנינות, הכל נמצא במערכת הרגש. רגש כי זקן, כי חדל מהיות לו כח פועל, יפלו עמו כל הרוחות, אשר נתמכו בו ונתמלאו אור חיים לרגליו. המחנה הפועל ישאר דומם ונבהל. אל חזיון של השארת הנפש לא יוכל כל כך

מהר לעלות, לדעת כי זיק התמצית השכלית, אשר חיה את האידיאל ההרגשי. חי וקים הוא. כמו שאין התנחומים של השארת הנפש ותחית המתים מרפאים מיד את פצע המות, אשר פצע בלב נפשות דבקות בקרבת בשר ורוח. אבל סוף כל סוף מהר יעבור רוח חדש, וישלם נחומים, הזיק השכלי יצא ממחבואו. יהיה לאור ולהצלה, יעמיד חיל גדול של רגשות חדשים. אזורי אונים. וגם ימיהם חוצצו. עדי יפקדו. ויפנו מקום לחיל חדש, אבל משך החיים ילך תמיד במסלתו המובטחת.

אחדות שכלית ורצונית

פא

שלמות השכל איננה תלויה בריבוי המושגים. כי אם בהאחדות השוררת בהם. מובן הדבר. שכל מה שהמושגים הם רבים ביותר. גבורת האחדות מתגלה, וחייה העמוקים מתבלטים. וזאת החטיבה של אחדות ההשכלה אי אפשר כלל שתהיה קנויה על ידי איזו מסירה חוצית. בנשמתנו בקרבה היא מונחת סגולה עליונה זו. וצריכים אנו להתודע אליה, כדי שנוכל לחיות מזיו הברכה העליונה הזאת של אחדות השכל. כל מה שעצמת הזיו השכלי מופעת עלינו בתכונה יותר פנימית. מתגברת היא הצורה האחדותית שבהשכלתנו, והמושגים הולכים ופושטים את צורתם הבודדה. הנקודתית. הפזורה. והולכים ומתהווים לאורות חיים חיי אחדות כבירה. וכשם שהדבר נוהג בשכל, כך הוא נוהג ברצון. הרצונות הפזורים שלנו הולכים הם ומתהווים להויה אחת מחוטבה, רצון אדיר וכביר אחד, שכמו כן אחדותו מתגברת ומתבלטת ביותר, כל מה שיתרבו ויתאדרו העניינים הרצוניים, וכל מה שיהיו יותר חשובים. וכל מה שהחטיבה הנשמית הפנימית תהיה יותר מאירה עלינו בזיו חייה. ככה יהיו הרצונות כולם הולכים ופושטים את צורתם הבודדה, ומתהווים מאוחדים, כלולים ברצון אדיר חי וכביר אחד, מרום וקדוש. בצורה השלמה שבאחדות האורה הנשמית מתגלה האור היחודי של השכל והרצון בכללו, וכל הנקודות הרצוניות מתאחדות בהנקודות השכליות, וכללות השכל מתאחד בכללות הרצון, ושניהם מאירים באור אחד ומיוחד, מלא כח וגבורה, מלא קדושה והוד, מלא תפארת ומלכות. והבנין החטיבי שאנו בונים בנשמתנו איננו נשאר בנין פרטי, בנין יחיד מוגבל. כי אם הרי הוא חוזר להיות בנין עולמי. כל העולם כולו מאוחד ומאוגד הוא. כשחלק אחד שביש מאיר וחי, מתרומם ומתעלה, הרי כולו הולך וחי, כולו מתקדש. מתרומם ומתעלה. ונמצא. שההתאחדות הנשמית שלנו מאחדת את העולם בכללו. ואותן התוצאות הרוממות של העשירות הנשמית, שיוכל כל חכם לב, בעל רוח עדין וקדוש. לחוש בקרבו על ידי התעלותו, מפני התגלות רז האחדות שבקרבו, הן הן מתפשטות להיות למאורות ובסיסי חיים, ומקורות ברכה, ועטרת שלום לעולם ומלואו. יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו.

אחדות השכל והרצון

פב

ההשגות העליונות, שהן באות בדרך התגלות, של עולמים שלמים, אי אפשר להשיגן כי אם לפי אותה המדה שהרצון והשכל הם מאוחדים באחדות גמורה, שזהו יסוד הקודש, הנובע ממקור קבלת מלכות שמים שלמה, ששרשה הוא הארת אור האחדות, ד' אחד ושמו אחד. במדרגה זו כל מה שהוא מושכל בהשכלה הוא מוטבע בעומק הרצון, וממילא הוא מתגשם גם כן בחיים בפועל, ואינו מסתתר בעולם המעשה, כי אם כשגורמת לזה התעלומה המוחשכת של טבע החומר. ואז מתקיים בכל המילוי התוכן של

מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וחושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

רצון, שכל ומדות

פג

על הרצון הפנימי אפשר לומר, שהוא ההתגלות הראשונה של המהות הרוחנית, אבל ודאי גם הוא איננו עצמות המהות היסודית של הרוחניות הנשמטית. השכל והמדות הם התגלות שניה ושלישית. כשיש ברצון הפנימי קלקול, אי אפשר שלא יתגלה זה הקלקול בשכל וגם במדות, והחסרון שברצון הפנימי פוגם הוא גם כן את העצמיות הפנימית באיזה מדה. על כן אי אפשר שאור החכמה, ומאור התורה, יאיר באדם בבהירות מובהקה כל זמן שלא שב בתשובה שלמה, המתקנת את היסוד הרוחני, שהיא גורמת שתהיה ההתגלות הרצונית התגלות בהירה ומבהיקה, ואז ממילא מזהירים הם גם כן הענפים השכליים והמדותיים, ואור התורה הולך ומתעצם, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק.

הדעת והרצון

פד

אין סתרי תורה מתגלים על פי השכל החלוני אלא על פי שפעת הקודש של רוח הקודש, וההתנוצצות של רוח הקודש תלויה היא בתמימות הרוח, ותמימות הרוח תלויה היא בשכלול החפץ, שהוא האופי הפנימי של הנשמה, ששרשה מגיע למקום ששם הדעת והרצון מתאחדים בתכונה אחת. והרצון משתלם הוא על פי המעשים. ומטעם זה דקדוק המעשים ותוכן התשובה תנאי גדול הוא להישרתם של תוכני סתרי תורה.

השכל והאופי

פה

השכל החלוני אינו יכול להגביה ולזכך לגמרי את האופי הנפשי. שיסודו מתגלה במהות הרצון, מפני שכח הרצון הוא יותר עצמי ויותר עמוק ומושרש בהמהות הנפשית, מהשכל. אבל השכל הקדוש, המואר מאור הקודש, הוא מעדן ומקדש, מצרף ומזקק את הרצון בכל מלואו, מפני שיסוד הוייתו הוא יותר עמוק ויותר תוכני מכל ערכי הרצון כולם, וממקור שפעתו הרצונית יונקים.

הדמיון והמעשים

פו

חיי התבוננות הם החיים היותר טובים, אבל העונג שבהם יוחש על פי אותו הלשד, שהעושר של הדמיון יפזר עליהם במדה הראויה. וכדי לשמור על הדמיון, מיובש ומיתרון, צריכים המעשים והמדות להיות מסויגים יפה.

העלאת הדמיון והרצון

פז

יש להעלות את הדמיון האנושי, ואת כל הרצונות הטבעיים שלו, בין ביחיד בין בצבור, להרום היותר עליון.

והעליה השכלית והשירית העליונה מורידה היא רצונות ודמיונות נשגבים, המביאים ברכה רבה. וכשהזרמים, העולים והיורדים. נפגשים בדרכם, בתכונה הרמונית, הוה עונג אצילי, ושמחת עדנים, המתגלה לישרי לב. חלקים ידועים של הדמיון ושל הרצון משליכים בתור פסולת, חותכים וזורקים בתור ערלה, והמותר עולה ומתקדש.

הטבע, הרצון והדמיון

פח

החכמות היותר עליונות מונחות, בהשגות הקודש, בעומק הטבע. בעומק הרצון, בעומק הדמיון. וכשתגיע ההכרה לאותו העומק. עד שלא תהיה על ידי הארתה מקצצת שום דבר מהעמקים הללו, אז תוכל להעלות את הכל אליה. ולהתעלות על ידם עוד למעלה, למעלה. ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים.

ההכשרה לרוח הקודש

פט

עוזו הדמיון הוא מתת אלהים, ובהיותו מחובר לגדולת השכל וכח ההשערה, עומק המוסר, וטבעיות הרגש, האלהי, הרי זה מכשיר לרוח הקודש.

האחדות בהשגות הקודש

צ

בהשגות של השכל החלוני, פועל השכל בתור כח בפני עצמו בציור המושכלות, והדמיון פועל בפני עצמו בעניינים האסתתיים, והפעולה המציאותית פועלת בפני עצמה בעניינים המעשיים. והרגש פועל בפני עצמו בעניינים המורגשים. אבל בהשגות הקודש, מהתוכן הגלוי של הנבואה ורוח הקודש, כל התגלות כלולה היא בכל הכחות כולם. החיים, הרגש והפעולה. הדמיון והשכל כולם יחד אגודים באחדות אחת.

מעלות רוח הקודש

צא

יש רוח הקודש של מעשה, שמעורר הרוח העליון למעשה, וכפי ההזדככות המוסרית והשכלית העליונה ורוב חפשויותה, כך רוח עליון זה מובלט יותר וחודר יותר, טהור יותר מכל סיג ועירוב בלתי הגון, והוא מסתעף ממש מהרצון העליון בהנהגת העולם כולו. ורוח הקודש של דמיון, שכח המדמה נעשה מואר, נאדר, צלול, קדוש ונשגב, ומחזותיו נעשים נאמנים וכבירים, קולעים למטרות נשאות שבטוהר המוסר ושאיפת הקודש הנאדרה. רוח הקודש של שכל, שאז המושכלות והלימודים כולם מתגברים כמעין הנובע, כל רז לא אנס ליה, וכל צפונות נעשות גלויות. והמון חידות ועמוקות, שוטפות ועולות בקרב הנשמה, בבטחון ובבהירות, התורה מתברכת וציציה ופרחיה עולים בתכונות נשאות. מלאות פאר קודש עליון. ורוח הקודש עליונה, שהיא רוח הקודש ממש, שכל אלה יחד מאירים בה.

רוח הקודש והשכל

צב

רוח הקודש צריך להיות מחובר יחד עם השכל הטהור של האדם. כששניהם יחד עושים את בניני ההשגה, יצאו הדברים מזורזים יפה ומלובנים כראוי. כשמרגיל האדם את עצמו לשמע קול ד' מכל דבר, בא הענין עד התוכן היותר עליון שברוח האדם. שהוא השכל, שהוא דוקא הוא מכסה יותר מכל את הענין האלהי, מפני שיעלה במחשבה, שיש כאן כח שכלי מיוחד שעושה את הציורים השכליים. אבל על ידי ההרגל הטוב, של הקשבת קול ד' בכל דבר, מתגלה אליו קול ד' גם בשכל, ואז דוקא בשכל ימצא את ההתגלות האלהית האמתית. וכל מה שיוסיף חקירה והתפלספות יוסיף קדושת אמונה ודבקות. והערת רוח הקודש.

התלבשות רוח הקודש

צג

רוח הקודש מרגישים איך רוח החיים האלהיים מאור חיי העולמים הולך בכל הליכות החיים, בכל הרצונות, בכל העולמים, בכל המחשבות, בכל העמים, בכל הבריות, בכל הליכותיה של תורה ומצותיה, המעשיות השכליות וההרגשיות, ובכל התולדות היוצאות מהן ובכל הדמיונות וההתפעלויות הנפשיות, המתילדות על ידן. מכירים על ידי הופעה זו, העליונה הרבה על השכל המצומצם, את יקרתה של קדושה ואמונה, של עשיית כל דבר לשם שמים, ומרגישים איך החיים הרוחניים, המחיים ומעודדים, מתפשטים משמותיו הקדושים של מלך מלכי המלכים הקב"ה, לכל התורה כולה, לכל אותיותיה, ולכל נשמה פרטית מישראל, ולכל העולם כולו, על ידי השלמתם. בלא סיוע של רוח הקודש כלל, אי אפשר לבאר חזיונות רמים. כמו נועם התורה והאמונה, תפקיד העבודה התפלה ודקדוקי מצות. רוח הקודש מתלבשת היא בחכמה, בחכמה של קודש, ואפילו בחכמה של חול. הלבושים הם לפעמים מכוונים למדתו, ולפעמים יש בהם משום חסיר ויתיר, כשהם חול על גבי קודש. אבל בקודש שמלביש קודש, הכל כפי המדה, מדו כמדתו.

רוח הקודש ונבואה

צד

הנבואה היא הכשרון המפותח של רוח הקודש, ורוח הקודש הוא הכח הנבואי טרם צאתו מן הכח אל הפועל הגמור. כשאנו משערים את ערכה של הנבואה, צריכים אנחנו לשים את המשקל היותר גדול והיותר עקרי על התוכן של רוח הקודש בקרבה, ומכל מקום עולה היא הנבואה על רוח הקודש, מפני שהיא מדת רוח הקודש מפותחה ומבושלה. מובן הדבר לפי זה, שאפשר שיהיה אדם גדול במדת רוח הקודש שלו ומכל מקום לא יהיה נביא, מפני שלא פתח את כשרונו לבא למדת הנבואה, או שמניעות חוציות. ממדרגת העולמים כולם, וסדרי החיים. ערכי התולדה האנושית, וכיוצא בהם, הן מעכבות את הפתוח הנבואי לצאת אל הפועל. ויש נביא שלא הגיע למדת רוח הקודש באותה המעלה המופלאה של בעל רוח הקודש הגדול, ומכל מקום אותה המדה של רוח הקודש שיש בו באה לידי פתוח. וזהו התוכן של יחש נביאים וכתובים זה לזה, שהנביאים עולים בכללם על הכתובים, בקדושתם, ומכל מקום ישנה מדרגה המשוה את הנביאים אל הכתובים, ומניחים כתובים על גבי נביאים כשם שמניחים נביאים על גבי כתובים. ולפעמים מתגלה מדרגה מיוחדת מוקדמת בכתובים לגבי נביאים, כפי הסדר של מלכוים זכרונות שופרות, דראש השנה. אינהו עדיפי מיניה, ואיהו עדיף מנייהו, אינהו, עדיפי מיניה, דאינהו נביאי

ואיהו לא נביא, ואיהו עדיף מנייהו, דאיהו חזי ואינהו לא חזו.

תכונת הנבואה

צה

הנבואה היא באה לפרקים, בנבואת הנביאים של הדורות, חוץ מנבואתו של אדון הנביאים משה רבינו ע"ה. בזמן הופעתה מתגלה היא בכל עז הרוחניות, עד שחושי הבשר ותפקידי הגוף והנפש החיונית מתבטלים. אמנם בסילוקה נשארו הרשמים הרוחניים אצורים בנפש, ראויים לסדר על ידם הנהגה ברורה לכל הליכות החיים היותר טובים, על פי המסלה שכבר נסללה על ידי הופעתה של צדקת ד' שבתורה ומוסר המנוחל מדור דורים. והנביא שלא בזמן נבואתו הוא דוקא מלא איתנות גופנית כמו איתנות נפשית. החכמים תכונתם אחרת. ההופעה הרוחנית אינה באה מעולם לידי התגברות עליונה עד כדי הריסות הסדר החמרי, אבל לעומת זה הרוחניות מתמדת היא תמיד, מחלשת היא את הכח החמרי והחיוני במדה ידועה, ומאירה את האור השכלי והמוסרי בשעור ממוצע. כמובן שיש בזה צד עליו גם כן מפני השמוש המשותף של הכח השכלי והנפשי, ומפני אפשרות התדירות, אבל חסר בו אותו העז, וההופעה הברורה, המגלה את אומץ אלהים, ומגדלת את השלטון של הטוב והקודש על הקיבוץ החברותי.

הנבואה הפועלת

צו

ההבדל שבין הנבואה להחכמה הוא, שהחכמה היא מסתכלת במציאות הסתכלות צדדית, שטחית או עמוקה, אבל אין ההסתכלות הזאת פועלת במהות המצוי שום פעולה, והנבואה היא הסתכלות של חיים, שהפעולה והיצירה של המציאות, משטריה ופנימיותיה, משורגים יחד עמה. הנביא רואה את המציאות מצד שהוא ועצמיותו הנם מעורים בה בכללותה, והוא מכיר את עמדתו זאת. ועל כן ההתעלות אל הנסים בפועל, אל השלטון במציאות המוגבלה, קשורה היא עם הנבואה בישראל, כשם שנתגלו בהם הנסים נתגלתה בהם הנבואה. ומכל מקום אף על פי שהצנורות הנם בודאי שונים. אותו המוביל את ההסתכלות הנבואית, ואותו המוביל את ההסתכלות החכמתית, בכל זאת יש קשר ביניהם, וסעיפי הנבואה עם סעיפי החכמה מתאחדים ביחד. וכל ההארה התרבותית שבעולם מצדו המתוקן, וכל העומק של המוסר והעבודה שביסוד תורת ישראל, וכל התפשטותו הגדולה בעולם, אורגים יחד את שמלת האור הגדולה, שאחרי כל המסכות הרבות המתגלגלות בעולם, במעלות ובמורדות, בארחות מסובכים כל כך, עתידה היא להיות נטויה על כל העולם כולו, וכל היצורים כלם יביטו וינהרו.

דעת עליון

צז

גדולת הדעת היא המדה שהדעת איננו כח מצייר בחוגו הפנימי לבד, כי אם הוא יוצר ובורא כל ציוריו בכל החוגים ובכל ההתפשטיות. וכשנתמעטה הקומה, נתמעט הדעת וירד ממעלתו למדת קטנות הדעת, שאיננו יכול לברא שום דבר, כי אם לצייר מכח הרישום שנשאר בו מימי קדם, מתור גדולתו, וציורו הוא גם כן מעין בריאה, אבל איננו מתפשט חוץ מחוגו הפנימי. וכשרוצה לפעול בכח ציוריו על החוגים החיצוניים צריך הוא לרדת ממעלתו עוד ולהתלבש בכח כפים עד שהוא מגשם על ידי זה את ציוריו בחוגים חוציים. כפי מדת הכח האפשרי להתפשט, על ידי פעולת כפים, על ידי מה שהם שואבים את כחם הנשמתי מאור

הדעת, עד שמתגלמת למשל צורת הבית מנשמתו של הבונה בחומר הבנין. וכל הסבוב הגדול של מהלך העולמים הולך הוא להשיב אל הדעת את עטרת גדולתו, שיהיה יוצר ובורא, מחולל ומוליד בכחו העצמי, שזוהי גדולתם העתידה של הצדיקים, שיהיו מחיי מתים ובוראי עולמים. והכל מכח אור הדעת בגדולתו, שיאיר בהם ממקור הדעה העליונה. דעת עליון, הנאדר בקודש.

הוד הנבואה ונצחה

צח

עולם הרעיונות מתחלק הוא לשתי מערכות, בכלל, לרעיונות מתנוודדים, משתנים ומתנוועים בתנועה תדירה, ולרעיונות קבועים, עומדים בצביונם בלא שינוי ותמורה. שתי הספירות, של הנצח ושל ההוד, מתגלות בשניהם יחד. הנצח בתעצומתו הוא היסוד הקבוע, וההוד ביפעתו הוא היסוד המתנוודד ומשתנה. אין ציור לתפוס אחת מהמערכות בלא צירוף השניה לה. אין הנצח מתגלה בעזוּוּו כי אם כשההוד מאציל עליו מיפעת הודו, ואין ההוד מלבבנו בהדרו כי אם כשעז הנצח ממולא בתוכן פנימיותו. והם הם הצנורות של נבואת האמת, והשבילים, המביאים את שפעת זיו האמת להחיות את כל היקום.

הברקת הנבואה וההופעה המתמדת

צט

כשם שאי אפשר להכיר את העולם הגשמי לנוגה הברק המבריק ומתעלם, ואפילו יהיו ברקים רבים, אבל סוף כל סוף הסירוגין שלהם עושה את הארתם לבלתי מספיקה, זולת אם יתרבו כל כך עד כדי התמדת האורה, עד כדי ביטול החושך המפסיק בהאור הבוזק תדיר, כן הוא בהארה הרוחנית, אין להכיר את העולם העליון, את אור הקדושה, המוסריות הטהורה, שלטון היושר, שפעת הנשגב, כי אם על ידי הופעה מתמדת. הנבואה אור של סירוגין הוא, רק נבואתה של תורה, נבואתו של משה רבנו, זו היא אור זולף בלתי פוסק, ולאורו נסע ונלך. אור השכל הטבעי גם הוא, כעין אור של מעלה, אינו פוסק, רק אינו מגיע לבהירות ההבלטה של הערכים המושגים ביצירות הרוחניות בלי הופעה שמימית, ואינו יכול לשמש תפקיד הנהלת חיים מקיפים לדורות עולמים. רק בחבורם של שני האורות הקבועים, שוטפי אורה התדירים, וביניהם האורות המבריקים של נבואה ורוח הקודש, התפרצות שירה, קדושת השם במסירות נפש, עליזה עליונה, ונועם מתלהב, יחד כולם מסגננים את החיים בעילוים, ותורת עם משתכללת. ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתך, לנטע שמים וליסד ארץ, ולאמר לציון עמי אתה.

נבואה של אספקלריא המאירה

ק

כשם שהאנשים המעשיים, בעלי הכשרון לדברים מעשיים. ולחכמות המעשיות, אינם מוכשרים להסתכלות בהירה בעניינים הרוחניים, והסתכלותם הרוחנית באה לקויה ומעורבת עם משפטים כהים, המתמצים מעולם המעשה, שהם קשורים בו, כמו כן אין האנשים הרוחניים, העומדים ברום עולם, מוכשרים להסתכלות מעשיה שלמה, והידיעות המעשיות שלהם וקשר חפצם בהשלמתן אינם כי אם איזה צל היוצא מתוך העניינים הרוחניים העליונים. אמנם יש כשרון עצום בתכונה הרוחנית העליונה לכלול את הכל, אבל זוהי דוקא במדתה של התגלות הנבואה של אספקלריא המאירה. על כן משה רבינו עצמו

בלבד עליו נאמר ויהי בישרון מלך, אבל במעמד הדורות היה מלך לחוד ונביא לחוד, ושמואל, הוא שהיה במדה ידועה שקול כמשה ואהרן. היתה לו בהירות רוחנית כזאת, עד כדי למלא גם כן מקום של מלך בטהרת השפעת נבואתו, ועליוניותו הרוחנית השלמה.

מדת אספקלריא המאירה

קא

שלוש מדות הן במחשבה. יש מחשבה רוממה שאין בה חתוך אותיות וציורי מושגים, ולא אפילו הגיון שירה והופעה של התבטאות מוסיקלית. שניה לה היא מחשבה מתגלמת בציורים. אבל הציורים הם רק מופשטים וכוללים, ולא יתכן להגביל על ידם שום תוכנים פרטיים, עד שבאה המדה השלישית. והיא כבר מוכשרת להוציא מן ההעלם הכללי אל הגילוי הגיונים פרטיים, המוכשרים כבר להתנתח על כל ארחות ההשכלה בכל ענפיה. וחילוקי ההשפעות שבבני אדם מתפלגים לפי אותן המדות. מי שהוא מוכשר לשוטט בנבכי המחשבה העליונה, שהיא למעלה מציורי ההגיון המנתח, אין בכחו לבטא אפילו ביטוי מחשבת, באופן מפורש, את הציורים המנותחים. והרי הוא אלם וכבד פה ולשון לגבי ההצטיירות המוגלמה, אפילו בצדדיה הכלליים. ומי שהוא במדרגה כזו, שרוחו מופע מהמדה המנתחת, איננו יכול להגיע לידי פירוט פרטים, אם נתוחו הציורי עומד במעמד ההכללה. ורק מי שנשמתו אינה מסוגלת לאותן שתי ההופעות המתעלות מכל ציור ההצטיירות הכללית, הוא יוכל להרבות בהרחבה בפירוטם של דברים, בתכונות פרטיות. זאת המדה היא נוהגת במדה המורגלה הטבעית. אבל במדה השמימית העליונה, יש שכל כך מתגבר המעין העליון של המחשבה העליונה, המתעלה מכל תוכן של ציור, עד שלא די שמרוב שפעה באים לידי הבטאה הגיונים כלליים, אלא אפילו תכונות פרטיות ופרטי פרטיות באות לידי גילוי על ידה. וזהו הרז של אספקלריא המאירה, שראה משה, שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בכל דקדוקי תורה וכל דקדוקי סופרים, הכל כלול בה בהופעה כללית ובהבלטה פרטית, חיה וקימת, אמיצה ומתנחלת לדור דורים. ההתעמקות הרוחנית בעניינים נשגבים היא מושכת את האדם מהכרה ברורה בעולם הממשי, וזהו הפגם שיש ביסוד הנבואה, שממנו המחשכים נמשכים לכל משיג רוחני. וגורם הדבר שבאים רשעי עולם, שהמושגים הקדושים הם זרים להם, והם תופסים את הנהגת העולם בידם, והוד הקדושה נהפך לדוה. וצריך כל חכם מישראל לעמוד בכל כחו נגד פרצה זו, ולהשתדל ללכת בעקבותיו של הרועה הנאמן, משה רבינו ע"ה, שהבהירות העליונה לא הכהתה את עינו הרוחנית מלראות באספקלריא המאירה גם את העולם המעשי וכל מכשיריו. וכל מה שיותר יוסיף האדם אומץ בתורה לשמה, בדעה צלולה, והעמקת אמת, יותר יתגלו לו פתחי אורה להבין ולהשכיל, איך שבאמת כל הופעה רוחנית היא מוסיפה בהירות וביור מוחלט לההשגה הבריאה של העולם החמרי, וכל אגפיו. וכל העוסק בתורה לשמה, כל העולם כולו כדאי הוא לו, ונותנת לו מלכות וממשלה, וחקור דין.

זיהרא עילאה

קב

ההתעלות של אספקלריא המאירה היא מגלה את האורות העליונים בצורה בהירה כזו, עד שכל הציורים העולמיים שבכל הערכים התחתונים הם מזהירים בכל מילואם. ואינם מתטשטשים כלל, ומזה באה המדה הנפשית, שאין החושים והכחות הגופניים מתעלפים על ידי הופעת האורה הנבואית העליונה הזאת. ומכל מקום יש הבדל בין אותה האורה ובין מדת זיהרא עילאה דאדם הראשון בזה, שמצד אספקלריא המאירה הגופניות נשארה קצת במעמדה, וממחציתו ולמטה נקרא איש, נאמר גבי משה.

ומתוך כך פירש מן האשה. ומצד זיהרא עילאה דאדם הראשון מתעלה כל הגופניות כולה, אני אמרתם אלהים אתם, ותפארת אדם לשבת בית נעשה למכון האורה האלהית העליונה. עין לא ראתה אלהים זולתך. ועל דבר זה בשרשו נסמית עינו של בלעם הרשע, רמה ידך בל יחזיון, ובל יראה גאות ד'.

שמונה מדרגות

קג

ישנם בתוך הרגשת הבשר ניצוצי דמיון. ובתוד הדמיון ניצוצי שכל. בתוך השכל ניצוצי רוח הקודש, בתוד רוח הקודש ניצוצי נבואה, בתוך הנבואה ניצוצי אספקלריא מאירה, בתוך אספקלריא מאירה ניצוצי זיהרא עלאה דאדם הראשון, בתוך זיהרא עלאה דאדם הראשון ניצוצי אור החיים של אחר התקון השלם של כל העולמים, אחר תחיית המתים ויום שכולו שבת. ומי שעניו פקוחות בא מכל הרגשת בשר למעלה למעלה, עד אור החיים של אור עולמים שלאחר תחיית המ תים. של גילוי עדן עולמי עולמים. במקור חיים, כי עמך מקור חיים. ומתוך חשבון ארוך זה נמשכים והולכים נחלי דעה, נחלי יראת שמים ויראת חטא, נחלי מדות תרומיות. נחלי חרות עליונה, נחלי אהבה. ואורחות כבוד עד אין חקר.

שלשת מדרגות הקודש

קד

הדמיונות, והשכליות, והופעת הקודש הנעלה מן השכל, הן שלשת מדרגות של המהותיות הרוחניות של האדם ושל העולם, שהן קשורות זו בזו. כל נקודה דמיונית יש לעומתה נקודה שכלית, שהיא יונקת ממנה, ושבעילוייה היא עולה עד מעלתה, ומתאחדת במקורה. וכל נקודה שכלית יש לה לעומתה נקודה הופעתית בקודש, הרוממה מכל לשון ונשגבה מכל השכלה, שהיא יונקת ממנה ועולה בעילוייה עד מדרגתה. בהתאחדותם של כל הנקודים הדמיוניים השכליים וההופעיים, בחטיבה משוכללת, מתיצב עולם מלא, משולש בקודש. שכל אחד ואחד מהם הוא מואר מכל שלשת מדרגותיו. והאדנות העליונה של מלכות שמים מתיצבת בתבנית כל. הממלאה את כל היכלי הדמיון ברוממות שכלול, והשם הקדוש הבלתי נהגה, המיוחד באותיותיו, בהכללתו של כל היה הוה ויהיה בשורשו ומקורו, המשתפך לתוכו ממקוריותו הנעלמה, ממלא אור את כל ההשכלות, אסר במרומים ממעל, ואשר בשפל מתחתיות. ואותה הצפיה למרחוק, אשר כל עבר. כל הוה, וכל עתיד יערך לעומתה, תתמלא מזוהר אותו העתיד המאושר, שיתגלה, שהוא באמת היה הוה ויהיה תמיד, המאחד במעלה עליונה את כל הדמיונות, את כל השכליות ואת כל ההופעות שבכל קודש וקודש קדשים. אהיה אשר אהיה, ממלא בזיו הוד קדשו את כל חדרי הקודש של כל אנשי הרוח העליון, את כל אשר רוח ד' מדבר בם ומלתו על לשונם. את כל צופי מרכבה, ואת כל המסתכלים בהדרת קודש שורש ההויות כולן, בהיותם מלאי שכלול בכל עדן, גם טרם יצא שכלולם לאור. גם ההתראות המוגבלה מופיעה להיות לשעשועים עדינים, לכל הדבקים ברזי קודש נועם עליון. כהני ד' המברכים בשמו ובו יתהללו.

הטוב הכללי

הטוב הכללי האידיאלי

א

האידיאליות הרוחנית אינה יודעת ממהות הפירוד כלל, היא מכירה רק את הכללות ואת האחדות, אין שום פרט נסקר אצלה כי אם בתור חלק של כלל. בשביל כך אינה יכולה להכיר שום טוב רק טוב כללי, ושום רע כי אם כשהוא רק כללי. ומתוך שרע כללי לא נמצא כלל, והכלליות הלא היא הולכת גם כן ביחס להופעות שבצורת הזמן שאין האידיאליות חושבת ומתקשרת בנקודה מיוחדת שבה, כי אם בכל שטפה הגדול, מתוך כך באה היא להכיר, שלא יש כלל במציאות רע, כי אם כולה היא טובה. וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. החמרנות הגופנית היא עושה את הפירוד בין הנושאים שבמציאות, וממילא גם את הניגודים שבהם, וכל זמן שישנה עדיין הכרה שיש טוב ורע, אין האדם צריך להתקשר במזגו עם תכונה זו, לא יאכל מעץ הדעת טוב ורע, כי רק עז החיים שכולו טוב מוכן הוא לו. ומוכן הוא לו גם אכלו מעץ הדעת טוב ורע, אחר שיעמוד במסות הרבות שהוא הולך ומתנסה, וזוהמתו הולכת ומטהרת, שכלו מזדכך ומדותיו מתתקנות, ותשוב ההכרה של עז החיים להתקשר עמו, ואז יהפך עץ הדעת טוב ורע לעץ מלא חיים וטוב כולו. ואין דור שהעבודה הגדולה הזאת, של התבררות ההכרה והרצון לבער על ידה את הרע ממציאותו, תהיה נפסקת בו, והוא יסוד העולם וקיומו. אמרו צדיק כי טוב.

הטוב הכללי העצמי

ב

בכללות העולם, המעשי והרוחני, אין כל רע נמצא כי אם בערכו הבודד, אבל צקיבוץ הכל, הכל הוא טוב ממש, לא מפני בטול ברוב, כפי החשבון הצנום. אלא מצד הערך העצמי האידיאלי. ומוכן מזה שכל מה שהקירוב אל כל נעשה יותר גדול התכונה, הרע מתמעט, והטוב מתגלה. ולא עוד אלא שקיבוץ הרע בכל חלקיו מופיע לעומק טוב גדול מאד, והוא מתחבר בעומק רתיחות שקיקתו אל הטוב המוחלט, שלא יגורוהו רע, כלו הפך לבן טהור. והחיים הגנוזים בהשקפה נצחית זו הם הם המעמידים את העולם, ונותנים פרמא על פני כל המזיקים, שלא יוכלו לטשטש את העולם, וגבה מעל גבה שמר.

האידיאל העליון

ג

זורח הוא באספקלריא של קודש האידיאל המלא של העולם, לא אותו האידיאל המוזער, הנופל בההויה המצומצמה, אלא האידיאל המרומם האלהי במלא מילואו, והוא יסוד העולם היותר עתיק, מציאות העולם היותר ממשית. המציאות הזעירה רק מיניקת לשדו העליון היא מתקימת ומתברכת. מתגלה במהות האידיאליות המרוממה שאין הפכים במציאות, אין טוב שלעומתו יש רע, אבל יש מדרגות במציאות, יש טוב שלעומתו יש טוב יותר עליון, חיים וחיין דחיין. ומזיו אורו מתגלה שהתיאור של רע, שאנו מתארים במציאות המוגבלת, הוא רק תיאור עראי, לפי הגבלתה של הכרתנו, ובאמת כל שחרות היא רק לבנונית מוקטנה, וכל רשע הוא צדק מוזער. ומעומק הטוב מתגלה יסוד הרחמים העליונים, ויגלה ויראה לעין כל, כי ד' הוא האלהים, ועתיקא קדישא וזעיר אנפין כוליה חד, ועין ד' אל יראיו, עינא חוורא, עינא דכלא ימינא כי עין בעין יראו בשוב ד' ציון, ונודעה יד ד', וראו כל בשר יחדו כי פי ד' דבר.

התגלות הטוב בהשקפת האחדות

שתי השקפות עולם הן, ההשקפה המאחדת, וההשקפה המפרדת. ההשקפה המאחדת רואה את כל החזון של נמצאים מפורדים זה מזה רק בתור טעות החוש, ומיעוט ההארה, אבל אמתת המציאות היא רק אחדות גדולה, והנמצאים הרבים והשוניים הם רק גילויים מיוחדים, אברים שונים, צבעים וגוונים שונים של אותה החטיבה האחדותית. ובהשקפת האחדות מביטים על הכל, ואז ממילא מתמצא חשבון הטוב, כי הכל ביחד בודאי הוא טוב בתכלית הטוב, והוא עוד הרבה יותר טוב על ידי התגלות החלקים הרעים שלו, מאילו היה חסר אותם האברים או אותם דרכי הגילוי. וכל מה שאותה ההכרה האחדותית מתעמקת ומתעצמת, ככה מתגלה היא אמתתה בכל החידור התהומי שלה, ובממשלתה על החיים הולכות כל ההרגשות על פי צביונה, ונמצא שהכל מורגש ברגש של טוב, וטוב על טוב מתגבר, וחזרה על חזרה מתעלה, וחיים על חיים מתאדרים. וכל מה שההשקפה האחדותית מכה היא יותר את שרשיה בעומק, היא מביאה גם כן את הטוב המעשי בעולם, את החיים ואת השלום. ולעומתה של השקפה עליונה זו נמצאת ההשקפה המפרדת, הרואה את המציאות המופרדה בתור חזון אמת, והזרות של כל מצוי אל משנהו היא תופסת לאמתת ההכרה. החושים וכל ההשגות השטחיות עוזרים על ידיה, והחיים הולכים על פיה ומתגשמים, וכל מה שתוצאותיה מתגברות הולכת היא האפלה והרשעה ומתגברת. אין קץ לעומק המלחמה שבין אלו ההשקפות, החיצונה והפנימית, כל הארחות של העלילות שבעולם הולכות הן אל מקום אחד להוציא אל הפועל את השליטה של ההשקפה האחדותית בכל העולמים, ולשעבד את השקפת הפירוד אליה. אמונת האחדות האלהית היא הנשמה, הנושאת בקרבה את כל אוצר החיים, את כל הרכוש הפנימי, שאושר העולמים אצור בו. מנהיגי המדינות, וכל הגאונים החברתיים, הם מושרשים ביסוד השקפת הפירוד, בכח המדמה, המראה את המציאות בתכונתה המפורדה, ואין העולם כדאי עדיין להנהגה הבאה מתוך השקפת האחדות בטהרתה. תוכן אורו של משיח, מושב כסא ד' בעולם, וזה שמו אשר יקראו ד' צדקנו, בנוי הוא על פי יסוד השקפת האחדות המציאותית, כשהיא מתגברת כל כך עד שהיא חודרת בכל הפרטים ובכל העלילות כולם. הסתתרותה של השקפת האחדות הוא דבר מוכרח, כי עם כל האיחוד שבהויה, עם כל שהכל הוא באמת טוב גמור מצד איחודו, אין אותו הטוב של העליה התדירית מתבטל, ואותה העליה התדירית מתגוננת היא בהתעדנות של כל מצוי פרטי והתעלותו. כל מה שההארה החדותית מתגלה. אין הדחיפה והבירור להעלאת כל פרט ולהחזרת כל רע לטוב מתעצם כל כך. על כן ההסתתרות של האורה האחדותית היא השולחת את החטיבה הפנימית, את המהותיות העצמית של המאור המאחד, אל המעמקים. של הפירודים, והם הם החבלים והמצוקות הגורמים את האורה העליונה להגלות. ניצוצי הקודש המפוזרים בתהומות החושך מתלקטים אחד אל אחד, על ידי הירידה של האורה העליונה האחדותית בתוך מעמקי הסתר של ההשקפה המפרדת. הנס של התגלות האור של חיי האחדות באדם ובעולם, עם תהלוכות מוסרו וכל שאיפותיו היותר עמוקות, מקיפות וממלאות את הכל, חי חי הוא בישראל, ועמו ישראל חי וקים לעד, שם ד' אלהי עולם עליו נקרא, ובאור פניו יהלך, ד' אלהי עמו ותרועת מלך בו.

דרגות התשוקה לטוב והשגתו

ציור הרע בחיים הרוחניים הוא ממקום שמתחילה תשוקה של השגה, והיא אינה מתמלאת. ציור רע

זה אפשר להיות בכל מה שיש למעלה ממנה איזה דרגא, זאת היא צורת הרע שבאצילות, כלומר תשוקת ההשגה הבלתי מתמלאת, יותר משיעור התשוקה אין רע, ומה שהיא מתמלאת הוא אך טוב. אמנם התשוקה המכאיבה היא רק מועט לגבי המילוי, המושג העצמי, ולגבי שכיכת הדעת הפנימית, שכלולה בתוכה ההשגה הבהירה, שלמה שלמעלה מהמדרגה אין ראוי להשתוקק, כי הטוב הוא רק המושג המתאים. ואם נוסף לזה שהבירור בין המושג ובין הבלתי מושג הוא בהיר, אז נדע שאין הרע מעורב כלל עם הטוב, עומד הוא לעצמו, וכל ערך הרע שבו איננו כי אם מפני שלא נתבררה עדיין עריכתו, אם הוא למעלה מהמדרגה בהחלט, עד שראוי חדלון השקיקה ביחס לו. יכולים אנו לצייר גם כן אופן שקיקה יותר רחבה, שתהיה שקולה כעצמות ההשגה, אם מיעוט הבירור ביחס אל מה שלמעלה מהמדרגה העצמית יגדל, ותתעזב אז מדת השקיקה הבלתי נמלאה כמדת ההשגה. בכל השגה מושג גם כן צד הבלתי מושג שמתגלה על ידה ואז יהיה הרע והטוב שקול. אבל כל זמן שלא נתערב עדיין הערך, כל זמן שהבלתי מושג ידוע הוא לבלתי מושג, הרי עמדת הרע היא בפני עצמו, ואינו מעורב עם הטוב. ואם התשוקה אל השגה המנועה תהיה מצורפת גם כן עם איזה כהות, המונעת ההכרה מלהבחין איזה מושג הוא מבורר ואיזה הוא מסובך ודמיוני, אז יוכל הרע והטוב להיות מעורב גם בהיותו שקול. ואם ההכרה של מה שהוא למעלה מההדרגה העצמית תהיה מנועה הרבה, אז תהיה השקיקה עולה הרבה על מדת ההשגה, כי לא לפי ערך ההשגה ישתוקק אל הגילוי התעלומתי, אלא לפי החפץ הבלתי מותנה, הפורץ, והבירורים לא יהיו מבוררים. אז יהיה הטוב המועט מעורב בהרע המרובה. ומה שאנו מציירים בציורים של הכרה והעלמה יש גם כן בחפץ ושאיפה, גם ביחס להגעה ומניעה. למילוי רצון בהשקפת ההויה עם קיצוץ עצור. הבא מתוך ערבוב ההכרה ואי התאמת החפץ. ומאלה תוצאות לחילוקי ההדרגות הרזיות שבין העולמים, אצילות. בריאה. יצירה, עשיה, רובו טוב ומיעוטו רע במצב מבורר ומובדל. שקול במצב מובדל. שקול במצב מעורב. רובו רע ומיעוטו טוב במצב מעורב.

מעוט ורובי הטוב

I

מה היא הסבה המקימת את הרעיון של מציאות הרע בעולם, אחרי שההשקפה תוכל לעלות עד לידי חשבון של עולם ברור וכללי, ולסקור את הכללות הטובה המוחלטה. אין זה כי אם מיעוט האורה, שבאה על ידי המדרגות השונות, שהנפש שואלת, למ ה לא יהיה הכל נשגב, הכל טוב גמור, הכל גדול. ואם נבא לומר, חילוק מדרגות צריך בשביל שכלול העולם, כבר אנו נכנסים בשער הנמנע, כלומר שאי אפשר להמציא את השכלול כי אם על פי אלה התנאים של חילוק המדרגות, והנמנע כבר פוגם את טעמנו העליון, מה שאנו מרגישים ביכולת המוחלטה האין סופית של מחולל כל. אבל כשנבא להעמקת התוכן, הננו עוקרים את כל היסוד המטעה, האומר מאמר מוחלט על דבר חלוקי המדרגות, שבא על ידי כך לקבול אודות הקטנות, משני טעמים. הטעם הראשון הפנימי הוא, שעל פי ההתגלות האמתית של הכללות מתגלה השקפת האחדות, ובאחדות באמת הכל גדול ונשגב, ולא יש כלל קטנות ומיעוט. שמא תאמר על מה שהעין כהה והיא רואה קטנות ומיעוט, על זה אנו באים לבקר את יסוד הטוב הגודל והאור, והננו אומרים, שמה שנקלט בנו שהגודל והאור הוא הטוב והאושר המוחלט, הוא תוכן אמת במקומו, במקום שראוי הגודל והטוב הבלתי ספור להגלות, אבל במקום שהמיעוט ראוי, המיעוט והקוטן הוא הטוב המוחלט והגמור, כמו הגודל במקומו. וחוזר הכל למעמד של טוב גמור, שאינו צריך לנמנע כלל, מוסקר בשתי סקירות, המתמימות זו את זו, שהאחת היא נשמה לחברתה, שהיא כמו גוף לה, והחשכה היא משכללת את הטובה,

כמו האורה ולית יממא בלא לילא, והיום והלילה יחד מבססים את ההשלמה הצורתית של הזמן. ואלמלא היתה ההחשכה, שהיא מראה את ההשקפה המפורדה, לא היתה הדחיפה של ההתעלות התדירית, שהיא היסוד המשלים את כל, עד שלא יחסר שום תוכן שלם במציאות, לא התוכן השלם שאין בו יתרון וקל וחומד גרעון, ולא התוכן השלם המוסיף תמיד שלמות, והוא מרווה עונג תדירי שאינו פוסק. אלמלא השקפת הפירוד היה מוסקר רק התוכן השלם, ולא היה שום צעד של הוספת וחינוש התעלות. ונמצא שהמיעוט, הגורם את חידוש ההתעלות, הוא ממש טוב גמור, כמו הטוב המוחלט, שמצד תכלית ההשלמה העליונה האין סופית שלו אין בו שייכות לתוספת והתעלות. נשארה רק ההרגשה של המכאוב והצער, ששואלים עליה מפני מה היא מצויה, וזה כבר מתבסס על ידי קבלת יסורין באהבה, שהיא מדת הדעת העליונה, ועל ידי סקירה עליונה למעלה מכל דעת באמונת מהות הטוב. ונמצא שהכל היא מדה טובה באמת, בלא שום תנאים ודברים מכריחים. וזה יגלה ודאי לעתיד לבא, שיברכו על הכל הטוב והמטיב, והשם יהיה נקרא כמו שנכתב. ומכל מקום אותם הערכים שהם מדברים על דבר הנמנעות, באותה ההרגשה של הכבוד העליון הראוי, יש להם מקום אחרי המצאת ההחשכה, וכל מה שהם מישבים את הדעת תמציתו היא לקוחה מאור האמת העליון הזורח עליהם, וכל המרירות והמכאוב שהננו מרגישים בתוכיותם הוא בא מיסוד ההחשכה, שהולכת ומתהפכת לאורה גדולה.

מניעת הטוב ומגמתה

ז

כל מטרה צריך להקדים לה איזה מניעה, על כן אין מקום לחקר התכליתי של ההויה בכללה כי אם על ידי יסוד של איזה מניעה קדומה. וכאשר הנמנע בחק אין סוף הוא גם כן דבר שאינו הולם כלל, יש לנו על זה רק שני דרכים, דרך אחד הוא שיבואר. שבעצמות יסוד המניעה יש מעלה עליונה. הראויה להיות הולמת למושג השלמות העליונה, שהננו יכולים על כל פנים לסמן לנו בו איזה רשימה של השלמות המוחלטה, והדרך השני הוא לצייר את המניעה הקדומה בתור יצירה והויה. ומובן שהדרך השני לא יסלק את השאלה התכליתית לגמרי. אלא הוא מרחיק אותה, שהרי אנו באים אחר כך לשאול גם כן שאלה תכליתית על הויה המניעה עצמה. אבל בעומק הדבר הננו רואים, כי מה שאין הנפש מתקררת בפתרון שאלת ההויה, והיא זקוקה לאיזה מניעה, הוא רק מצד השלילי שלה, מפני מציאות הרע שבמציאות, אבל מצד החיובי שלה אין צורך לשום מניעה, שהרי הטוב ראוי מכל שלם להיות נפעל תדיר. וכשאנו גוזרים, שהנראה לנו מצדדי השלילה שבמציאות אינו אלא כהות ראייה מצדנו, שוב המציאות ראויה להתהוות בלא שום צורך של הגבלה ומניעה. המניעה באה רק כשאנו רוצים לגון את הטוב המוחלט. למשל, כשנשאל מהו הטוב של המציאות בכללותו, אז באמת אנחנו אומרים, שהיא שאלה רק לגבי דידן, והיא גם כן מנועה מלהיות נודעת לנו על בוריה, אם כן אם גם נצטרך להכללת הגון לבא לידי מניעה, אנו אומרים, שהיא רק מניעה הסברית. אמנם ההסברה גם כן ראויה להיות באופן היותר בהיר ויותר מכובד. על כן הננו מרויחים הרבה, כשמעמידים אנו את המניעה על בסיס השלמות היותר עליונה מצד אחד, ומצד השני אנו מעטרים עוד יותר את הסברתנו, כשנדע לצייר, שעצמות המניעה היא עם כל כבודה היא מחודשה לכוונה מגמתית עליונה, שהרחקה, שהשאלה נתרחה מאתנו על ידי התרבות האמצעיים, נעצה אותה בכללות ההטבה שאינה צריכה, והכללות אינה צריכה גם כן, למניעה, כי היא טובה מוחלטה, הראויה להפעל מצד השלמות המוחלטה. והתוכן המפורט. היותר נאה במגמה התכליתית. שיהיה מבוסס על יסוד השקפת השלמות המחויבת האין סופית, היא השכלת מגמה של הטוב המתעלה תדיר, מפני שאף על פי שתנאי

השלמות המוחלטה היא האי אפשרות של הוספה, מכל מקום גם התוספת התדירית וההתעלות היא גם כן ברכה ועדן מיוחד, וכיון שזה אי אפשר באין סוף מצד עצמו, מתהווה הוא מצד פעולותיו, ונבנה העולם בצורה כזאת, שעדי עד יתעלה. ונמצא, שהשלמות כלולה משני הצדדים, מצד אין סוף, הבלתי מתואר בתוספת מצד שלמותו, ומצד ההויה, ההולכת ומשתלמת ומתברכת תמיד. וזאת היא ברכת הקודש עצמה, הקדש טעון ברכה. יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו.

הטוב המוחלט והטוב המתעלה

ח

הננו חשים במלא נשמתנו את ההכרח של הטוב המוחלט, את האי אפשרות של אי היותו, ואת העריגה הבלתי פוסקת במעמקי לבבנו להתעלות אליו, להתקרב אל מרומיו, לחזות בנועמו. הננו מרגישים, שהטוב השלם בהשלמת היותו, החפשי מכל גדר, מכל תנאי וחוק, מכל תאר ושינוי, מילואו הוא מילוי עולם. אין מקום למילוי שאיפתנו אל טוב זה אלא בהסתכלות האפשרית בניצוצי זיון, אחרי אשר ירדו אלינו וימלאונו עז וחיים, נצח והוד. הננו אחר כל החזיון הזה נשארים צמאים אל התעלות הטוב, אין אנו מקיפים את מלא היקף הטוב בתומו, כי אם כשנחזה בו, לבד מילוי הטוב, גם כן התעלות הטוב, פריחה תמידית, תוספת עז ועילוי בלי מצרים, בלא עמידה. מילוי הצמאון האידיאלי הזה יורנו דעת במה להבחין בין האור האלהי לאור העולם. החי ממקורו. האור האלהי מרוה אותנו את צמאוננו הנשגב אל הטוב המוחלט, הקיים במרומיו, והאור העולמי, ההולך ואור, ההולך ומתעלה, מחיי מקורו, ידשנו מהטוב של ההתעלות, של תגבורת הכת, של הוספת העילוי, שהננו לו כל כך צמאים ונכספים. לא נהיה לחוצים להשביר את צמאון המדע והטוב, כשהוא מקופל יחד ונושא את דעו על ההויה כולה לדעת את סוד האצילות המוסרי שבה, במסקנא יבשה, שההויה וההפסד היא המגמה האחרונה, מה שאנו מוצאים את עצמנו מזה נעלבים ונדהמים, מלאי שממון מפעולה הולכת וסובבת, המדאיבה את נפשנו 'בהאנחה של אין כל חדש תחת השמש. הננו מתנשאים מעל להחזיון הפשוט שהחושים קולטים בחיצוניותם מההויה, הננו צועדים בצעדינו הרוחניים למעלה מן השמש, וגוזרים אנו, אין כל ישן, הכל פורת, הכל מתעלה, הכל מוסיף תמיד אור וחיים. אין הרוח האצילי נופל גם בראותו, שהדרך של ההתעלות היא דרך מסובבת, שיש בה מעלות ומורדות, הליכות קדימה ונסיגות לאחור גדולות מאד, שגם הנה המורדות והנסיגות מלאות הן רוח של עליה וקדמה. ההכרה של ההתפתחות, כשהיא הולכת ונגמרת, הולכת ונקלטת יפה בחיים המדעיים והמוסריים, כשהיא מתבכרת ויוצאת מידי בוסריותה, עד שאיננה נאכלת פגה, היא מעלה את רוח האדם אל מרומי האור האלהי, מקלטת בקרבו את המגמה הפנימית של דעת אלהים, החפשית מכל חק וגבול, שבאוצר נשמתן של ישראל, שנתגלתה על ידי ההופעה האלהית המיוחדת לו, בתור הפרח היותר עליון של הזרחת אור נשמת האדם בקרב העמים כולם. ההתפתחות התדירה תמלאנו שיקוף אידיאלי מוסרי על כל ההויה, ותביאנו לידי מילוי אור אלהי מדעי והכרתי כזה, המאחד את הויותנו עם אור חי העולמיים בתכלית הטוהר והמוסר, העז והגבורה בכל מילואם. כבוד אלהים, העטוף בהיצירה הרחבה, בכל גוניה העשירים והשונים, מתודע אלינו, בזיוו האידיאלי, ההולך ומתגדל, יתגדל ויתקדש שמיה רבא.

השאיפה לטוב

ט

בחשבונו של עולם ברור אין מקום לקובלנא של רע במציאות. אם המואסים ביש אומרים, ששאיפתם המוחלטת היא האפסיות, אם כן לציורם, ההעדר והשלילה הוא הטוב, שוב אין מה שאינו טוב. כל גריעות בעולם אינו כי אם מיעוט מציאות, או המעטת מציאות התפשטות של עצם המהות, החפץ במציאות והשלמתה, או במה ששייך לו באיזה יחש, מיעוט קנין, מיעוט דעת, מיעוט כבוד. וכל אלה באים לכלל מכאובים רק מיסוד השאיפה אל ההיות, והשאיפה להשלמת היש. ואם תהיה השאיפה המוחלטת של האושר השקיקה אל האפסיות, אז כל רע הרי הוא טוב, מפני שהוא יותר קרוב אל האפסיות. והדברים הולכים ומתעמקים, עד שאפילו ההרגשות של המכאובים הגופניים משתתקות, וחריפותם נטלת מהם, ובתגבורת הרעיון נעשים גם כן לדברים מענגים. אמנם לא ילך הקו בכל מהלכו. מפני שמוכרח החשבון למצות את מדתו, ולמצא שהיש הוא אושר, והמציאות היא טובה, ומפני שיקול זה כבר נערך כל צער ומכאוב במקומו והסכמתו הרגילה. אבל אז רואים בעין, שכל רע בעולם אינו כי אם טוב מועט לגבי השקיקה אל הטוב המרובה. וההסתגלות של ההבטה בכל חלק היותר דקיק של טוב שנמצא ברע גם כן הרי היא מגלה את אור האמת שבהויה, ורואים כי כל אשר עשה אלהים הוא טוב, וטוב מאד. והרע המוסרי בעולם גם הוא, לולא הטוב הנשאף, להעלות את הכל להטוב המלא, וזהו הטוב המתהווה, הטוב העולה, הפורה, הטוב העצמי, המקורי, הטוב שיסודו וטובו עצור בו ומפכה ממנו במקוריותו, לולא זה האושר הגנוז, אז היתה העין רואה, שגם הרע המוסרי איננו כי אם טוב מועט. וכל רשעה אינה כי אם צדקה מוקטנת, אלא שאם היתה הסקירה הזאת מבוקרת, היה חפץ ההתעלות מתבטל. והיה העולם שמש מאשרו ועילוי, על כן רואים אנו את הרע המוסרי ברעתו, וזה גם כן צירוף של אמת בערכיו מפני התמעטות הטוב, ועמו יחד כבר גבול הוא כל ערך הרע, כל יסורין וכל מכאוב, כל קלון, וכל מיעוט, הבא בעקב החטא. אמנם בשכלול הרוח, בהתקבעות החפץ לעילוי שאינו פוסק מעצמיות תוכנו, אז אין פחד מכל רע, וממילא מוסקר העולם וכל מלואו בטובו השלם, ביסוד מציאותו הרחבה והמלאה, ועץ הדעת טוב ורע נהפך כולו לעץ החיים, מעמק שרשו ויניקת לשדו עד ראש צמרתו, ציציו עליו ופרחיו, והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה. והשקפת טוב עליון זה נשקפת מנשמתא דנשמתא דאורייתא, ששולחת בגניזה את ניצוציה לכל הדבקים באור ד', המתאזים לגאות ד', האומרים יגדל שם ד', מעל כל שם פעל ומלה, מעל כל ניב הגה והגיגון. מעל כל שרעף מחשב והגיג, לך דומיה תהילה, הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו.

הטוב וההודאה

קדושת הזמנים מגלה את הטוב העליון, ממקור הודאת השבת נשאב הכל, מטוב להודות לד', מתוד שהם מתגלים בכל מועד ורגל, בתור חלקים מהטוב העליון, השמחה מוצאה בהם את מקומה. מה שבכללות, חל העונג יותר. ישראל יודע כי טוב ד', יודע הוא מחמדה הגנוזה שבאוצר העליון, שבבית גנזיו של הקב"ה. והרגלים מגלים את ידיעה זו. מרוממים את כח הפועל של האדם, משוים אותו לקונו בשיפור ההויה. יראה כל זכורך, וכדרך שבא לראות כך בא לראות. והם שתי ידיעות, הטוב המוחלט, שהשמחה והעונג נובעים ממנו, וההטבה, שהאדם הולך ומטיב את הכל, בשייכותו לההויה כולה, הוא מעלה אותה, הוא משפרה, במצות ד', במה שהוא מקיים דבר ד', ובמה שדעתו וחפצו קשור בחפץ ד', אל עליון קונה שמים וארץ. גדול הוא אור החסד בעולם, גדולה היא השמחה במעונותיה, גדול הוא האור והעדן במקום שהוא חונה שם. ולעומת זה גדול תהום החושך, העצב והיגון. נוטל האדם אורות שמחה

וגדולה ומפזרם בתהומות ומחשכים, והם מאירים שם, ומשמחים המון בריות לאין תכלית. ומיד עולים הם ואורותיהם עמהם, בעפילה וטיסה צוהלת. ברנה ובזמרה ובעליצות, למקום האורה והעדנים, ושם שמחה על שמחה נוספת, ובחדרי לבו של אדם, בחוש המשורר שבו, נחלי עדן ושמחות קדושות מתגלות, ונדיבות הרוח הולכת ועולה, וגבורת הנשמה מאדרת, והכל נאדר, והכל נחבק באהבה, צפרים משוררות, וילדים מתמלאים גיל, עגומי נפש מתפכחים, המבורי לב הולכים ועצביהם מתחבשים, ויסוד החיים הולך ומפעם בעולם. לשד העדינות שבכל תלוי הוא בשפעת עדנת חפצו הפנימי של האדם בטוב, בהקבעתו על נפשו וכל מהות חייו את חותם הטוב. רבו מאד פרטי הטוב, עצמו הצבעים, שכללותם ופרטיהם הולכים ומתבלטים במצות, בתורה, בהגיון תפלה ותודה, ביחודי מחשבה ויחודי שמות של קדושי עליון, המתעלים על כל, ומעלים את כל. אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלהיו.

עומק טוב ועומק רע

יא

חכמת הרזים מבארת את המממשיות של הרוחניות לכל ערכיה, מתארת את היש בכל אופיו, את הטוב ואת הרע בכל מילואיהם. ובאספקלריא של קודש בהירה רואים אנו, שעומק הטוב הוא המסבב את עומק הרע, כדי שיתעמק הטוב גם כן על ידי הרע, ויהיה בכל מילואו וטובו היותר שלם. ובשביל כך יש מציאות של שאיפת הרע בכל היקום, הרע המוסרי, והרע המעשי. שאיפת חורבן העולם ישנה במציאות לכל ערכיו, כמו שישנה שאיפת בנינו, התעלותו ושכלולו. עצת ד' העליונה היא לסור ממוקשי רע, ולהעלות את האדם ואת העולם ממעמקי הרע אל מרומי הטוב. ולזה נועד העולם והאדם. ולזה נועד גם הרע עצמו. שבתור מהות מצוי עצמי, בפנימיותו, יתעלה גם הוא ויתהפך לטוב, על ידי מה שיכיר את שאיפת הרע שבו מכוונת אל השכלול הכללי של הטוב. וענפי הרע, שסרו ביסוד משאיפת שכלול הטוב, הרי הם באמת רק מציאות מדומה. שהופעתם אפילו לעצמם אינה זורחת כי אם כל זמן שלא נתגלה אור הטוב, המתגלה בכל הודו גם ממעמקי הרע. אבל אחר ההתגלות הזאת, הרשעה, הסרה בעיקר עומק מהותה משכלול הטוב, מתגלה שאינה מהות מצויה כלל, ורוח הטומאה עוברת מן הארץ, והאלילים כליל יחלף, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא. ברוח האדם, ברצונו, בשכלו ובכל הופעותיו, ספוגה היא התמצית של הטוב והרע הכללי, המתגלה בההויה כולה, ואין לתאר כמה גדולה היא פעולתו של האדם על צחצוח היש ושכלולו. ודאי לא יוכל כל שכל מוגבל לשער את עומק החזיון הזה גם בכללותו, וקל וחומר לתארו לפרטיו, וקל וחומר עוד להנהיג סדר חיים, החודר את כל מערכות הטוב והרע, שהוא מיושר ומכוון להרס את כל בנין הרע, ולשכלל את בנין הטוב, בנשמת האדם, ברצונו, במהותו הפנימית, בשאיפתו הפרטית והכללית, ולא עוד אלא להשפיע מרוחו על רוח העולם, על השאיפה המציאותית וכחותיה, עד כדי התהפכות של נטיה פנימית במעמקי הרע אל מרומי הטוב. משאיפת הריסה, חורבן, החשכה והשפלה, לשאיפת בנין, קוממות, הארה והתרוממות.

יסוד הטוב והרע

יב

הטוב והרע ביסודו הוא הרבה יותר נשגב מהמתגלה ממנו בחיי האדם, היחידי והחברותי. אמנם התוכן המתגלה בחיים הוא מסתעף מהעצמיות של הטוב והרע, אבל יסודו העליון, הטומאה והטהרה, הוא המושקף בחזון קודש, שההדרכות האלהיות פונות אליו. ולפעמים יש שהרע התחתיתי הוא רק רע חיצוני, והוא ספוג טוב עצמי, ולהיפך שהטוב התחתיתי הוא רק טוב שטחי וחיצוני, אבל ספוג הוא ברע עצמי עליון

פנימי. ומוצאים אנחנו בזה, שהאמונה והקדושה הוא יסוד ושרש הכל, והוא מלא עצמיות, ונותן חיים ותקוה, בנין והתקיימות הרבה יותר מכל תוכן תרבותי מוסרי שהאדם יכול לסמנו. אמנם להיות מוכשר לחיים כאלה, שעל פי היסוד העליון הם מכוננים, צריך על זה מחצב עם מיוחד, וזהו הרז העליון שבאומת ישראל.

תפקיד הרשעה

יג

כשם שאנו רואים את הרשעה באדם הפרטי או בחיי החברה האנושית, ואנו מוצאים שבכל שלילותה ורעתה יש לה תפקיד, אמנם תפקיד עובר, יש ברשעה אומץ מיוחד, תוקף הרצון ועומק חיים, שהם תוכנים נדרשים לשכלל בהם את היושר והטוב, ובטוחים אנו, שסוף כל סוף תעבור הרשעה, וישוכלל האדם, ותשתכלל החברה, ואז יעמד הכל על בסיס הטוב, והרשעה תכלה, ותשוקת הרע, הזעם, הרצח, הגסות, וכל סעיפיהם יכלו כעשן, כן הוא בכלל העולם. אין ספק שיש כח רשעתי שואף רע, העושה תסיסה בעולם, והוא שליט ומלא עז, כל ימי הרע, כל הזמן שהעולם צריך לתסיסה הרעה, שואף הוא הרשע העולמי, וכל אגפיו, לאבד ולכלות, לזהם ולטמא, להחשיך ולהאפיל, להפריד ולפוצץ, והוא מאריך ברעתו, עד עת קץ, עד אשר ישוכלל העולם, עד אשר רוח חדשה, רוח חיים טהורים, יפוח על בני אדם, ונשמות קדושות יתעוררו לפעולת ישועת אמת, ויחסנון מלכותא קדישי עליונין. וכל האמור בדברי חכמים וחידותם על דבר הרשעה ומציאותה, על דבר תקפה ועזה הזמני, על דבר כליונה והמחותה באחרית הימים, הכל רשום הוא בכתב אמת.

הרע העולמי המסודר

יד

מציאות הרע העולמי, בין הכללי בין הפרטי, בין המוסרי בין המעשי, בכל תאור שהוא נמצא, כשאנו סוקרים אותו בהכללתו ובפרטיו, אנו מוצאים בו סידור אורגניתי ובנין, ואי אפשר ליחסו אל המקרה. זאת היא הנחה אחת, שממנה באים המסתכלים להכיר את יסוד הרע שבמציאות בתור כח פועל, וממילא משכיל וחי, ובאים מזה להכרת פרטיו ודרגאותיו. ולא עוד אלא שהחסד והטוב העליון, הגבורה והיכולת האלהית, החכמה וההשגחה החודרת בכל, ומלאה כל, אי אפשר כלל שתתן מקום למציאות של רע מקרי, שלא תעבירו מן העולם, ושלא תגן על המציאות משחיתותיו, ומזה אנו באים עוד הפעם לידי ההכרה של מציאות הרע היסודי בתור בריאה, עשה שלום ובורא רע. וכיון שהוא תוכן של בריאה, עשויה מטעם גבורה של מעלה, אנו יודעים ברור שאינה ברואה כי אם לשכלל על ידה את המציאות של הטוב הכללי והפרטי, בצורה יותר עליונה ונפלאה, בצורה כזאת, שמבלעדי התוכן של הרע לא היתה המציאות של הטוב שלמה כל כך. ובזה אנו מכירים, שהיסוד הפנימי של הרע הוא תוכן של טוב, ותוכן של טוב שרשי ומעולה מאד. אמנם הסתעפותיו וגילוייו חוץ מן אותו השרש העליון הנם הכל סעיפים רעים, ואנו הולכים ומכירים את ארסם בכל מיני הופעותיהם, לדעת איך להזהר מהם, ואיך להגביר את הטוב העולמי והפרטי, באופן שיבא הדבר המגמתי של הכונה העליונה, שהיא העברת הרע כולו מן העולם, והתבסמותו של הטוב בצורה היותר שלמה, שלא יחסרו לה גם כן אותם הכחות המצויירים בכל מרחבי ומעמקי הרע, שהם הם משמשי הטוב באמת, מאדיריו ומגביריו, אחרי שהם מתמתקים ממרירותם, מטהרים מטומאתם, ומוארים מחשכם הגדול. וזאת היא הפעולה היותר עליונה שבמהלך העליון של המוסר, והתוכן היותר פנימי הקנוי בההרגשים היותר אדירים, יותר מדעיים ויותר תורניים, של קדושת האמונה, בחוסן

תפארתה, הגורמים להגביר רוחו הקדוש של האדם, להעלותו מעלה מעלה, להיות מפתח על ידה אעו צורתו האופייית בתכונה היותר קדושה ונערצה, בהשלמה היותר מפליאה ועליונה, המשגבתו ישועה ועז, ומרוממתו על כל המעשים. אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה. כמה יותר עמוקה, יותר מכוונת לעומק האמונה ורוממות הדעת, היא אותה ההשקפה הרואה את הרע הכללי, וסעיפיו הפרטיים כולם, בתור יסוד פועל מסודר ומאורגן, בתור חטיבה מטרתית, הקולעת אל מטרתה בחוגה, ובתור כלי של הכשר ואומנות להמטרה היותר כללית קדושה ועליונה, שתשיג את גמר השלמתה, בכליון הרע, בהעברתו, ובהשתנות אופיו לתכסיס הטוב היותר עליון. כמה היא עולה השקפה זו על ההשקפה הרציונלית השכיחה, החושבת את הרע הכללי ואת פרטיו המרובים רק לתוכן ענינים מקריים, שכל היסוד המתמיד שבהם איננו כי אם ההכרח הטבעי של החומר. זה נקל להבין אחרי החדירה בסדרנותו של הרע עצמו בכל ערכיו, במהלכו הנפשיים והעולמיים, האישיים וההסתוריים. וקל וחומר שעולה היא השקפה זו העמוקה. המציינת את החטיביות של הרע בתור עמדה מסודרה, בנוגע להבהירות של ההבנה האמונית. ביחש להקדושה האלהית וכללות השלמות העליונה. וכשאנו חודרים ויורדים לעומק הדברים, נראה שאותה הספקנות, הפיסימיות, המלקה את הרוח בהרצאותיה השטחיות, ביחס להכרת הרע הכללי וערכו במציאות, היא בעצמה תביא סוף סוף להצטרף לטובה, ולהתהפך לסם חיים בעולם. כשהפיסימיות מתגברת ומאמללת את רוח האדם, היא מוכרחה לבא לידי אותה ההכרה, שהרע הוא כח עומד, המנביע מקורי רעות מתכונתו העמוקה, ולפיכך היאוש בא, שעמו מקושרת היא הרשעה, הכפירה וכל הנפילות הרעות שלה. אבל זאת ההשקפה בעצמה היא נותנת באחריתה כח סידורי אל הרע, לא רק מקרי וארעי, ומתוך כך באה היא מאליה ההכרה, שתוכנו הכללי וכל סעיפיו הנם יצירה טבועה, ויצירה טבועה מסודרת מעידה תמיד על המסדר והמכוון, ואז בא הרע כולו וכל הסתעפותיו להגלות בתור מכונה עובדת לשכלול הטוב העליון, המכוון בעצמו, במגמתה העליונה של ההויה. עולם חסד יבנה. ובאה מזה ההשקפה היותר עליונה, המנצחת את כל מה שעומד נגדה, וגדולת האמונה וקדושת השליטה האלהית האחדותית, דגלם של ישראל מעולם, בתורה, בחיים, ובתולדה, הכלולים בקדושת האמונה בטהרתה, מתבלטת בפאר והדר, ביפעה גדולה. וברוממות עליונה. ההולכת הלוך ואור.

הרצון העור

10

אותה ההסתכלות הרשעה, הפיסימיסטית, הקיצונית, שנתבטאה בפלוסופיא החדשה, על ידי כפרנים כשופינהויר וחבריו, כמו כל צדדי המציאות, יש לה מקום, והכל בכלל אין לך דבר שאין לו מקום. הרשעה והשקר שיש כאן הוא רק העורון השלילי, שגורם להם לא להכיר את אותו הכח העור הפועל כל כך במלא העולם של החושים והדמיונות, הרגשות והשאיפות, וגם המחשבות האנושיות, ובכל היקום המוחש. כהמעמד השמרי של ההויה, המכוונת בכל כך עדינות והארה אין סופית, בכל כך שכלול ושלמות כולית, עד שלא יחסר בה שום עז ועצמה, עד שגם התמהון והרשעה, העורון והרצון החמרני, נתונים הם לכללותה. ובחוג מציאות זאת נראה הדבר כאלו שליטה זו מתפשטת על כל מלא המצוי, אף על פי שבאמת איננה כי אם סעיף קטן אחד מתחתית קרקע המשכן הכללי, של מלא ההויה. מובן הדבר שההשתקעות בעומק הרשעה, השעבוד הפנימי אל הרצון העור, כששולט בעולם, הרי הוא מגביר את כחו של תנין עור זה, והעולם סובל ממנו, מרוב רשע וכסל מבלי הכיל. ועצם המדע המוטעה הזה, כשצוריו מתגברים, הוא בעצמו הנהו הגורם היותר גדול להחשכת העולם, על ידי התפשטותו של הרצון האכזרי והגס הזה, בכל סעיפיו וחיליו, רוחו הטמא נמזג על ידי כן בעצמותה של התרבות האנושית, והוה לה לכה הפועל,

בנימוסיה, תיאורי חייה, אומנתה, שיריה, וכל כבודה המדומה. אבל בני החורין שבעולם, צדיקי הדורות, חכמי האמת, המשכילים המזהירים כזהר הרקיע, הם משחררים את עצמם ואת העולם כולו מסבל עול הרשעה של רצון עור פרוע זה. ועומק המסתורין של אמונת אומן קולע הוא את חציו למטרה עליונה זו, והידיעה העליונה מתבהרת עד כדי ההבנה התוכית, שכונניותו של רצון כעור זה בכל מדותיו היא עצה עמוקה, של החכמה והחסד, של העדינות העליונה, הנובעת ממקור החיים חיי כל. בנצחון הרשעה העמוקה, בהגברת החופש הטהור על הכח העז של העבדות הרשעה, העולם וכל מלואו מתעדן ומתעלה, ורצונו של האדם מתעשר בעומק וחוטב אמיץ, שמבטיחו חיי עולם של שלטון ופעולה עדינית מקורית, למעלה מכל גבולי זמן ומקום. אמנם הרשעה עצמה חמושה היא בכלי זיינה נותנת היא רוח עושים בלב חכמי תוהו, שופכת בוז על נדיבים, ומציגה גדודים, המגבירים את חילה, תלמידיו של בלעם הרשע, שהשתקע בעומק הרצון הגס, בכל מלא כח חייו, בכל שעור הקומה של השכלתו חכמתו שאיפתו וברק חזיונותיו. וספיחי הספיחים של תלמידי תלמידיו הם הם אלה, המפריאים את רוחו, בעלי עין רעה ונפש גבוהה ורוח רחבה, והם הם שמוכרחים להיות נוחלים גיהנם ויורדים לבאר שחת, ולהיות אפר תחת כפות רגלי הצדיקים, תלמידיו של אברהם אבינו, בעלי העין הטובה, הנפש השפלה והרוח הנמוכה, האוכלים בעולם הזה ונוחלים לעולם הבא, ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם ביום אשר אני עושה אמר ד' צבאות.

יסוד הרצון העור

זט

אין ההשקפה השופנהוירית על דבר הרצון רחוקה מצד עצמה, כל רעתה היא רק מה שתחת להבינה בתור אחד מחזיונות המציאות, יבין בעל השיטה עצמה אותה בתור כל המציאות וסבתה. וזאת היא עקשות, היוצאת מהוכחה של לא ראינו שאינה ראינה, במקום שכל פקוחי העינים הרוחניים הנם רואים. לא רק רצון עור וחרש, אלא מלא עצה ותבונה. החרשות והאלמות שברצון הן התגלות של השדרה התחתונה של כח היצירה, בתכונה המעשית, שיש מטרה עליונה להשאירה במצב מטומטם כזה, כשם שיש מטרה כזאת בשלילת הדעת של האדם מבעלי חיים אחרים. ובראשית הקו, הרצון הוא הכל וכולל הכל, והוא הולך ומתפתל, מתגלה במיעוט אחר מיעוט, עד שבסוף מתגלה רק יסודו העצמי הנקודתי, שהוא רצון לבד שאין עמו שום תאר חיובי אחר. רצון האדם הוא פועל הרבה על התפשטות הרצון הכללי, והוא עתיד להעלותו מירידתו, ולתן לו כח וחיים, עד ששמים וארץ יהיו שמחים בתחיתם, אחרי אשר ירדו לשערי מות, באין כח חיים, ובאין רגש ודעה. אצל חוקרים אחדים נתגלתה קליפת תנין עור בכל גווינה, וצריכים קדרשי לב להכירה, כדי לנצחה.

הכרת הטוב

זי

מהיכן צהלת הרוח יכולה לנבע, אם לא מהכרת הטוב המוחלט, הטוב האלהי. הרי אפשר לאדם שידאג, שמא יהיה סובל יסורים. בתדירי תדיריות, שמא יש אחיזה כזאת בהויה שאינו יכול להתפרק ממנה עדי עד, והיא מצערת לנצח. בטחון נגד דאגה זו אי אפשר כי אם בטוב האלהי. בעולם האלהי אין רצון ותוכן שהוא משונה מרצון ותוכן אחר, אלא הכל פונה להטוב הגמור, השלם בכל. וכל הופעה שאנו מתכוונים לה אינה חלקית, כי אם כללית, אף על פי שאנו מכוונים להסתכל בהופעות, שהן כל אחת גבוהה מחברתה,

כל אחת היא כוללת הכל. אבל במדה של החיים שאמור בהם שאינם אלהיים. שם אנו יכולים למצא הופעות חלקיות, וממילא הם רצונות והשכלות שונות, ונפרדות אלו מאלו. ומשם יפרד.

הטוב שבטוב והגאולה מהרע

יח

הננו מכירים טוב מוחלט, שמציאותו הוא הטוב הגמור והעונג הנעלה, ושכלול המציאות שלו והתרחבותו הם הם שבילי הטוב והעדן הנשגב, ורע גמור ומוחלט הוא העדרו של הטוב המוחלט, ומיעוט רחבות הויתו. ולעומת זה הננו מכירים רע גמור ומוחלט, שהטוב הגמור הוא העדרו ושלימותו, ומיעוט הויתו וצמצומו הוא הדרך לשבילי הטוב. הפסימיות היא הסתכלות בעומק הרע, הטוב שבה היא הנטיה להעדר, שהיא גאולה מההויה של הרע, שהרע בעומק היש שלו כל כך עורג לו. מובן הדבר שעריגה זו מתגלה בצד העליון של הרע, בהצד שהוא כנוגע בגבול הטוב, ובא הוא לאשרו, לשמח בכליונו, ובאבוד רשעים רנה, גם לרשעים עצמם, שחדלו רגז. הצד התחתון של הרע לא בא לידי שכלול והוא יותר רע מהצד העליון, והוא אינו מכיר עדיין באשרו של כליונו, והוא משתוקק אל הישות וההויה. הבודיסמוס יש בו מן הטוב שברע, שבטא יפה את תשוקת הכליון, ונתמלא הרבה מרוח זה עד כדי הדרכה כללית של תרבות מיוחדת, המדריכה את הצד השפל שברע עד צדו העליון, שהוא תשוקת כליונו, וכליונו העצמי המטרתו. מובן הדבר שהנקודה היותר פנימית של הטוב שברע מצטרפת אל הטוב, ונשארה אחר כך בהויה נצחית, אותה תשוקת הכליון של הרע בתחום הטוב חיה וקימה לעולמים באושר אין קץ. שמחת ישרים היא בטוב שבטוב, העולה מכל רע, השמחה בישותה ובדרגת הרוחב של הויתה, המתעצמת במקור הטוב, מקור היש והחיים, אור חי העולמים, הוא שח ויהי. הטוב והרע האידיאלי שייך הוא אל המציאות בכללה, אם תערך המציאות לטובה בכללותה, הרי הדעת נוחה, וגם הפרטים הסובלים מתפייסים בשביל שהם נמצאים על כל פנים בעולם שיסודו טוב. ההשגה בטוב האלהי היא מוכרחת לביסוס ההויה. וכשנזכרים שכל העולמים כולם אינם אפילו כערך של איזה ניצוץ לפני גלגלי אורים עולמיים, לגבי אור שכינת אל, מופיע אז אור הטוב בנשמה, ומרירות החיים מתמתקת.

שאיפות היאוש וההצלה

יט

ארבע שאיפות עומדות ברוח האדם, נשפעות מרוח העולם במחלקותיו. האחת, שאיפת הרע הגמורה, חפץ השלטתו בכל ערכי החיים והעולם. מזה יצאה התקופה האלילית, והיא פועלת בעומק זוהמתה גם עד כה בכל ענפיה, שהם הם סורי הגפן נכריה, בכל רשעה, מחלה, סכלות, וחורבן, בין הגלויים בניוולם, בין המכוסים במעטה היופי החיצוני, כבוד מדומה ומשטר ממשלת תבל. השאיפה השנייה היא הכרת הרע ברשעתו, ומתוך כך הכרזת היאוש המוחלט של כל היש, ושאירת ההצלה בכליון מוחלט, וכונניות חיים למטרה זו. השאיפה השלישית היא יאוש למחצה, כלומר, להתיאש מהרשעה בעצמה, מהרע ושליטתו בעצמו, למסור בידו את החומר ואת העולם החברותי, הנגרר הרבה אחרי מראה עינים, ולהציל מתוך יאוש זה את הפנימיות של החיים, שזהו צד הטוב שלהם. השאיפה הרביעית היא העומדת להציל את הכל. מבלי להשאיר גם צרור, לחשוב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, להציל את הגוף כמו הנשמה, את חיצוניות ההויה כמו פנימיותה, את הרע בעצמו כמו את הטוב, ולא עוד אלא להפך את הרע לטוב גמור, ולהעלות את העולם ומלואו בכל צדדיו ותכסיסיו, את העולם היחידי בכל ערכיו החומריים, ואת העולם החברותי בכל סדריו, להעמיד את הכל על בסיס הטוב. זאת היא שאיפת ישראל. המבטאה במעמקי תורה, ביסוד

האמונה, בהליכות החיים, בכל מלחמותיו, המעשיים והרוחניים, בכל תקותיו, למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו, להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה, קנאת ד' צבאות תעשה זאת. וקנאת ד' היא רוח החיה בגבורת ישראל, שלא להניח להרשעה האנושית ולא להרשעה העולמית אפילו כמלא נימא, והאלילים כליל יחלף, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא, ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ד' מלך. ומובן הדבר, שבין היאוש הגמור, של הבודהיסמוס, ובין היאוש למחצה, של הנוצרות, הם משמשים באיזה אופן את הרשעה העולמית, ברצותה על כל פנים להמשיך אליה כל אשר תוכל, לפחות להודות בממשיותה ונצחונה, כשהיא לעצמה, וממילא היא מתבצרת. ובא אור ישראל להסיר את כל חושך, ולהעביר מן הארץ כל ענן מקדיר, להסיר את פני הלוט על כל העמים והמסכה הנסוכה על כל הגוים. הרשעה עומדת לכליון, הרשעה המיוחדת הפרטית האישית, והוא הדין מקורה הרשעה העולמית, כל יסוד הרע, האחוז כל כך בשרשים ענפים ומתרחבים, ביצירה הגדולה. אותם המסתכלים, שטמונה בעצמותם נטיה של רשעה עצמית, רואים הם את הצביון של הרשעה העולמית בצורה של שליטה כללית, והשקועים הרבה במעמקי הרע הרי הם מתמכרים אליה, ושמחים במציאותה, חוזים לה גדולות ומתעלסים בארס נאפופיה. עולים עליהם אותם שכבר עומדים הם על סף של תנועה לצד הטוב, אבל אליו לא הגיעו, משיקוף הדעה בדבר שליטת הרשעה לא נשתחררו, אבל החן והאהבה אליה רפתה, ומתאוננים הם על העולם הרע ועל יסודו, ואין להם כח של זריחת תקוה להביט אל יסוד הטוב העולמי, אל מקור החיים, שהכל עבדיו, וכל הטוב וכל הרע עומד הכן למטרת השלמת אידיאליו, ולמאמרו כסופה ירדופו. אבל ההתקצפות על הרשעה בחירוף ובגידוף, מרירות הנפש, והציורים החודרים של מחאה, אף על פי שהיא בלא תוצאה של זוהר, היא כבר התחלת הטובה, שנאת הרע כבר מקוננת בהם. למעלה מהם עולים חפשי ההשקפה, הרואים בעולם מצד אחד את הצד השלילי, את הרשעה והכסל שבו, ומצד שני את אי אפשריות נצחיותו, והם המחכים לאפיסה וכליון מוחלט מעיקר היסוד, הם כבר שואפים לכליון הרע ומאמינים בו, אמנם לא בא לעיניהם ברק הטוב. כל אלה הנם רק זהרורים קטנים של נהירו דקיק בתוך עומק החשכה, שעל כולם מאירה ומזהירה אבוקת אורות עולמי עולמים. זאת היא הצצת הטוב בשורש שרשו, היודעת כי הרשעה כעשן תכלה, וממשלת זדון תעבר מן הארץ, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא. אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה.

הפרדת צביון הרע מהטוב

כ

הרע הגמור והמוחלט, שאין בו שום ניצוץ של טוב, הוא שמח בכליונו, ואבודו ואפיסתו, זוהי שלמות התפתחותו היותר גדולה. ואנו צריכים להתרומם למדת חסד מקיפה כזאת, עד אשר נשאף להיטיב לכל, וגם עם הרע אנו חפצים להיטיב במה שנכלהו, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה. הצער נמצא רק לאותו הניצוץ מן הטוב, הקשור בחטיבה אחת עם הרע, והוא מצד הטוב שלו שואף לקיום, ומדמה בדעתו, שתנאי קיומו תלויים הם בקיום כל הסתעפות הרע, שהוא קשור בו, וכל זעזוע של כילוי של הרע מכאיב אותו. ואנו שואפים להפריד את הרע מן הטוב. אז ימלא העולם עונג, יתענג הטוב בקיומו, ההולך וגובר כצאת השמש בגבורתו, ויתענג הרע בכליונו, ההולך ומתגבר גם הוא לפי רבות הטוב. נר רשעים ידעך, ואור צדיקים ישמח. הצביונות הרעים שבעולם מוכרחים הם להמחק. ישארו בתור גולמים של מציאות, וצורות חדשות יהיו מוטבעות עליהם. וכל המערכות העולמיות הולכות לסייע את המחיקה, כדי להכשיר את היצירה החדשה. הרז הפלוסופי המיסטי של הרמב"ם, בפירוש המשנה שלהי ברכות, עת לעשות לד' הפרו

תורתך, המתאים לסגירת דרכי התשובה לרשעים מוחלטים, כדי שיאבדו בעונם, ולהדרש אשר חלק ד' אלהיך אותם לכל העמים שהחליקם בדברים כדי לטורדן מן העולם, הכל הולך לקראת מחשבת עולמים זו, באבוד רשעים רנה כשנגמר סיפוקם ונתמלאה סאתם, אז הגיע עת להמחיקה שתעשה, הצורה העכורה מתבטלת, ומהחומר המהותי נבנה יצירה חדשה משוכללת. החטא הוא מאבד ומטשטש, מחליש והורס, ובעומק הרשעה מתמלא המובן של שכר עבירה עבירה. ומכל מקום הבחירה נתונה עד לגמירה, כל זמן שזיק חיים בוער אפשר על ידי גבורת רצון לשכלל מזיק קטן את הצורה היותר מתוקנת, מבלי צורך של ציבוד. אמנם יש שהזיק האחרון מהחיים הרוחניים המהותיים כבר אבד, ומה שחי אינו כי אם אותו הציור המכוער, שספג לתוכו את כל התמצית, הנשאר מזיק החיים המתוקנים, ושעבדו אליו, אז אובדת הבחירה, ומורד הכליון בא, שלטובת התקדמות השכלול שלאחר הכליון באה התלקת הדברים, כדי לטורדן מן העולם.

זיהרא עילאה

כא

שלש מדרגות הן, שההשלמה הפרטית והכללית לישראל מחויבת להיות מבוססת עליהן, השיבה אל הטבע, אל המוסר האנושי, אל יסוד האומה. והקדושה העליונה חלה דוקא על גבי שלשתן. העבודה האלהית היותר עליונה היא אותה שהיא מקושרת ישר אל הטבע. נתחללה קדושה עליונה זו על ידי זוהמת האדם, שהשחיתה את פולחן הטבע, בעשותה אותה למפלצת אלילית, במקום שהוא צריך להיות בסיס איתן להאידיאליות העליונה. זיהרא עילאה דאדם הראשון היא כוללת מדה עליונה זו העולה עד למעלה מהאספקלריא המאירה של נבואת משה רבנו. לעבדה ולשמרה בגן עדן, זהו זיו החיים העליון, לאכל מעץ החיים, ולא לדעת כלל משום רע, מפני שאי אפשר כלל שיהיה בעולם החמרי והרוחני, השלם כל כך, מעשי ידי יוצר כל, שום דבר רע, רק הכל בעתו ובזמנו הוא אך טוב, והאלהים עשה את האדם ישר. העסק בפרק שירה הוא היסוד של התשובה אל הטבע. זאת היא התשובה התחתונה שהיא העליונה, העולה למעלה מכל קנאת עם, רק מרוממת את הצדם בתור האח הנעלה, לכל אחיו יצורי שדי, היודעים כולם את קונם ומתענגים בהדר פעלו. הכל למרומי הקודש הוא מתעלה. בזה קונה הוא את ערובתו שלא ישפל וירד מטה מטה, שלא יהפך לכלי מות מחבל את עצמו ואת אחרים. מוכרח הוא שם ד', ואור תורתו אשר לארץ נתנה, ללכת עם האדם בכל מורדותיו, למען לא יפול בשוחה עמוקה, אהמר כבר נוקש בה מימי קדם. וגם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו.

התעלות הרע לטוב

כב

המציאות בהתהוותה וקיומה הרי היא קשורה בהעליונות של המקוריות המציאותית. לא שטחיות, לא צללים, ולא כחות חלקיים הם עושים את התוכן המציאותי, כי אם הופעת העצמיות, לשד היש, מעמק ההויה, משרש פנימיותה, כמו שהוא המקור שמשם ההתהוות הנשמית, אושר הנשמות. אימון הרצון, החנוך הרוחני של האדם, וכל היש המרגיש, המחשב, מוכרח הוא להיות נשאב משורש המקוריות העליונה. העילוי יבא על ידי השגרה של קודש עליון, על ידי הודעה והקראה של שם ד' במילואו. אז יהפך לטוב הרע שבמציאות, השולט בכחו העור והפראי בגופניות, בחומריות האדם וכל החי, בעולמים הגולמיים, בכחות הסוערים ופועלים, בהגלמה והכללה, באי ידיעה להפלות בין טוב לרע, ובקישור עם שאיפת רע, התנשאות עצמית, התפשטות חיל ושטף, מבלי הבט אל היושר, הצדק, המטרה העדינה, כשהמקוריות העליונה תזיל

עליה פלגיה הרחבים. והפלגים הללו מוחשפים ועומדים הם מאורה של תורה, מההתגלות של יסוד ההויה, בקדימת הארת מטרתה האידיאלית, הכוללת את כל התכנית, גם את יסוד הרע והפרא שביש, עם כל תכסיסיו, עם כל המשכת פעולותיו, עם כל יצוריו, עם כל הזעף, עם כל אש התבערה, עם כל הכבדות, העפריות, עם כל העצלות, השגעון, עם כל התהפוכות והזרות שלו, על הכל נהרה מופיעה. כמה גדול ונשגב הוא אור החיים של התגלות התורה, וכמה נשגב ואדיר הוא הפועל העז, הדבק באור תורה לשמה, את החמור הרע, של הרשעה, את השור והכלב, בין בגופניות העצמית, בין בעולם ומלואו, הרי הוא כובש, מדריך, מלמד ומעדן, והכל שבים לו לאוהבים, ובקרב הכל רוח שכל מופיע. ואותה העצלות, הרשעה והעזות בעצמה הרי היא מתרוממת, מתפתחת ממוסרותיה, ותוכן המטרה הגנוזה בנקודתה הפנימית, ביסוד צורך התהוותה, מתגלה עליה, והזריזות, האהבה וההכנעה המהוגנה, פורחות דוקא על ידי כחותיהם, אלפי רבבות חילי אורות מחשכים הללו מתעדנים, הסיגים היותר זרים מתפרדים ונופלים, המתנשאים ללא צדק פורחים ונופלים, נשרפים ונאפסים, ורוח טהור מיסוד חידוש העולמים מרחף על הכל, ריח עדן של חידוש העולם, של שמחת היצירה מקיף וחודר. עם המלך במלאכתו ישבו, בנשמתן של צדיקים נמלך בבריאת עולמו, והמלכה זו עושה היא את מהלכה, פועלת את ערכיה, בנעימת דודים היא מתגלה לידידים, בחדירה עליונה, הנה באה ונהיתה, דבר ד' יקום לעולמים.

העתיד המאושר הרחוק

כג

האדם בכל מהותו, באופיו ומאוייו, איננו עומד בזה העולם העתידי, שיתגלה בו אור המשוה את הטוב ואת הרע, כי אם בעולם ההווה, וגם העתיד הקרוב, שהטוב והרע בהם הם שני ערכים שונים ומתנגדים מן הקצה אל הקצה, על כן הוא אחוז במוסרות המוסר, והדרך המובילה את כל יחיד, ואת הכלל כולו, אל העולם הגדול של הטוב המוחלט, שערכי ההבדלה שבין טוב לרע מתבטלים בו, מרוב טובו ותגבורת שפעת חייו האדירים, הוא מפולש דוקא דרך אלה העולמים, ההווה והעתיד המתיחס אליו, שבהם הקוים מובדלים, ומתוכם בא הכל אל האורה העליונה, של ההשויה. ודרך חיים תוכחות מוסר. רק התשובה היא ההערכה שעל ידה נעשה האדם וכל היש מוצב כולו בעתיד המאושר הרחוק, חיי העולם הבא במילואם, ושם באמת הטוב והרע משתוים. והתסיסה של הרע, המתפרץ ומתעודד לערכי הטוב, באותה המהירות הנפלאה, מכשירתו לתוכן מרומם מאד, וזדונות מתהפכות לזכויות. מקור הספקנות על דבר הערך החיובי של הטוב והרע המוסרי נובע הוא מהסקירה הפנימית הגנוזה בנשמה, הצופה אל העתיד הרחוק, הכולל כל, שמושגו הוא כלילות הטוב בצורה עליונה, העוקרת את כל תוכן רע מיסודו, ונמצאת כל מעשה וכל מפעל וכל תנועה שנעשה בעולם, הכל עולה ליסוד הטוב. ואחרי הזיכוך והסרת הסיגים יאיר התוכן הטוב של אור החיים שבכל המפעלים כולם, באין הבדל כלל בין צדק לרשע, בין טוב לרע, כי אין שטן ואין פגע, רק טוב מוחלט באמת. ועמך כולם צדיקים, יאמר על כללות ההויה כולה, שיסוד יסודה הוא כנסת ישראל, בעומק תמציותה.

צפית הטוב העתידי

כד

גדולתה של הצדקות וחדותה הפנימית תלויה היא במה שהיא מוכשרת להיות צופיה את הטוב העתידי. אין הזמנים חוצצים בפניה, כל העובר הרי הוא כקצף על פני מים, וכל הרע והכיעור המקצר את הדעת הכל

עובר הוא. הנצח הוא מובטח אל הכלל כולו, והטוב המוחלט הוא מלא עולם גם בהוה, ומוכן להתבלט ביותר בכמה שדרות בעתיד. ההתפתחות, שרגילה היא להיות נשואה על כל לשון, כשהיא מרחבת את תכנה, הרי היא מקור של כל צדקות ישרות וקדושה, והיא משרה את הנועם האלהי על כל נשמה. החשבון הוא פשוט, מאחר שהכל מתפתח לטובה, אם כן הכל מתעלה, ובכן הכל מתוקן לסעודה, ולטוב הגמור, והרי שביעת הרצון מהמציאות היא גלויה, וחסד עליון הולך הוא וניצוק בכל מילואה של הנשמה. וזו היא מגמת מדת הטוב של צדיקים, שממלאים אהבת ד' ואהבת העולם והבריות כולן. מדת הטוב והחסד, כשמתגברת בלבן של צדיק יסוד עולם, היא מגיעה באורה עד עומק העתיד היותר רחוק, עד עולם התיקון היותר עליון, שכל מר יומתק וכל רע יהפך לטוב, וכל חשך לאור. והוא מתעלה על כל המעשים ועל כל סדרי העולם שבהוה, שמדת הדין מעכבת ועוצרת את הטוב, שלא יתפשט בכל מילואו, אבל הצדיק הטוב הוא לעולם מתגבר על כל, ודבק הוא במדת טובו, שהיא מדת הטוב העליון, המתגלה לו תמיד מהאור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא, שמעמקי טובו הוא מה שלא יבצר מהם להשפיע את טובם בהתרחבות גדולה, כפי חשק הטוב בפנימיותו, להיות טוב ומטיב לרעים ולטובים. כשמדת הטוב העליונה מתגברת בתוך הלב, שאז האדם הוא מלא חסד וסליחה, אין לעכב את המהלך הקדוש הזה בשום רעיון אחר, המצמצם את הטוב ואת החסד, כי מרגעי אורה אלו רוח הקודש מתפשטת בעולם, ומהטוב המוחלט, המוזרח בנשמה אחת במדה גדולה, הנשמות כולן, הקטנות עם הגדולות, הרחוקות והקרובות, מתמתקות.

עדן העתיד

כה

העדינות הנפשית היא מרגילה את האדם להביט את הבטת חייו ואידיאליו למרחוק, להיות מאושר באושר העולם שיבא, צתר שיתתקן לגמרי. אריכות הזמן אינו חוצץ כלל בעד הנפש העדינה. המנוחה האידיאלית שואלת על המציאות המגמתית, כיון שהיא מוצאה מטרה רוממה בכללות ההויה, כבר היא מלאה אושר פנימי, ומנוחתה האצילית רכושה היא לה. טהרה מדותית ומעשית צריך האדם כדי שלא תעוכר ההופעה השכלית שלו, למען יוכל להרגיש יפה את עדן העתיד. וזאת הטהרה היא הגורמת, שיסוד עולם הבא נעוץ הוא באושר של תחית המתים. הבטחון בישועת ד' הכללית, שיעשה לעולמו, רק היא היא הממתקת את כל החיים כולם, ואין השמחה נפרעת כלל ממה שאין היחיד בטוח בעצמו על דבר גורלו ביחס לאושר הגדול ההוא. מלא חפץ לב הוא בידעו שהטובה עתידה לבוא, שהעולם הוא מתוקן לאושר, שהמציאות כדאית היא להברא לולא האמנתי לראות בטוב ד' בארץ חיים, למה נקוד על לולא, אמר דוד לפני הקב"ה, יודע אני שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא, אבל איני יודע אם יהיה חלקי עמהם. ובכל זאת הוא מאושר ארשר ודאי, אושר הבא מתוך שאיפה אצילית, התופסת תמיד את המציאות, את התיאוריה הכללית.

אושר העתיד בהוה

כו

כפי האוטם הגופני, ככה אין אדם יכול לשאוב נחת ותנחומים מהעתיד המאושר של העולם, ולפי הפירוד הנפשי איננו יכול לחוש את אותו האושר העתיד, כי באמת הרי הוא הוה, כי האור האלהי לעולם הרי הוא במילואו וטובו, אם כן העולם ולמעלה ממנו הכל מאושר, הכל טוב. ואיך לא ישמח ויעלוז כל יש ברוב העונג, ברוב הטוב, שכל מה שהוא חוץ לו ומשולל מטובו אינו נחשב אלא לקלפת השום ולאפס ממש. וגם זה היש הדמיוני משולל הטוב אינו כי אם נושא להבלטת אור הטוב, ברוח יותר בולט, יותר חסון ויותר

הנועם הכללי

כז

מדין קל וחומר נלמד, שאם אותה נקודת הרע הצריכה להמצא בשיפוליה של ההויה, כדי לבסס על ידה בסוף את כל אוצר הטוב, גורמת כל כך הרבה להאפיל את הנגהים העליונים, עד כדי המצאת הגבולים של השלילות וההעדרים בכל הערכים, הגשמיים והרוחניים, הנועם הטוב, שהוא קודם לכל, ומלא כל, מגמת כל ואחרית כל, כמה הוא חודר ומתפלש בכל היש. וכל מה שהאדם מסתכל יותר בקל וחומר זה, הרי הוא מתמלא בכל מילוי הטוב, ונשמתו מתעלה, ערכי החיים המוסריים והמעשיים שלו מתעלים, ומתעדנים על ידי אותו נועם הטוב, לחזות בנעם ד' ולבקר בהיכלו.

השמחה המקורית

כח

כשם שההויה המוחשית היא טבועה על התנועה התדירית, כן ההויה הרעיונית טבועה היא על השמחה הבלתי פוסקת, שמח הוא העולם, שמחה היא ההויה הפנימית כולה. מעכבים חלקיים משביתים תנועה חלקית, ומעכבים כדוגמתם בעולם הפנימי משביתים את השמחה. יורד הוא רוח החיים מתנועת שמחתו העצמית, על ידי ההשבתות של אסורו בעבודת החיים הטבעיים הגלמיים, משלים הוא את חוסר שמחתו בתקוות אושר, שהוא מצייר לפי מצבו, הולך הרוח ומתגדל, ומכיר ביותר מדי גדלו את האפסיות שבתקוות הללו, ונקודת שמחתו יורדת, עד שהוא מתגדל כל כך, עד שהוא מכיר שאין כל סבה להשבתת השמחה המקורית, השמחה ההויית, שמחת מעון עולמים, ואיננו נזקק עוד לרקם ציורי תקוות נובלים. וצדיקים ישמחו יעלצו לפני ד' וישישו בשמחה.

העונג העליון

כט

העונג היותר גדול הוא מה שמתענגים על העונג של ד' מצד עצמו. זה תפיס ברעותא דלבא, אף על גב דלא תפיס בשום מחשבה. וכל מגמת השכליות התורניות והעבודות כולן הן כדי לפתח שבילין לעונג בהיר עליון זה שאין קץ להעילויים שבו, ומדרגותיו אין להן תכלית וקץ. ובכל עת שהנשמה מציירת נטף אחד מעדן עליון שבעליונים. זה נעשית מדושנת עונג, ואור האהבה ממנו הוא נובע. ושיר השירים מיוסד על נקודה זו, המתגלה באהבה בתענוגים. שכל עדוני עולמים הם רק ניצוצים קלים מאור זוהר עדן נחלי תענוגיה. אשרי המחכה לאור עדן זה, עין לא ראתה אלהים זולתך, יעשה למחכה לו.

המצב המאושר

ל

המצב המאושר הוא המצב הנפשי, שנועם ד' ועונג אהבה ושיקוק עליון מופיע בתוך הנשמה במצב של מנוחה וקביעות. על בסיס זה הולך ומתרחב שפע הדעת, והענוגים העליונים הולכים ומתרחבים. משפע

ברכה עליונה זו כל המדות מתמתקות, והנשמה הולכת ונעשית עדינה, וכל הנשמות כולן, וכל החיים וכל כחות ההויה, שיש להם שייכות להנשמה המאושרה הזאת, הולכות הן ומתברכות, ומתוך כך העולם כולו מתברך. להעמיד את העולם יותר ויותר במצב מאושר זה, צריכה הפוליטיקה כולה וכל חכמת החיים להתכוין. היותר קרוב לצעדי עליון אלה הוא ישראל, עם אשר ד' קרוב לו, וצדיקי ישראל צריכים לשום כל מעינם להמתיק, על ידי מתיקותם הפנימית, את הנשמות כולן של כל ישראל. זאת היא תוצאה היותר ישרה מהכוונות היותר שלמות של התפלה, ומפעולות היחודים. המיוחדים לאנשי הסגולה, הנגשים אל ד' ונוהרים אל טובו. וחסידיים ואנשי מעשה מצרפים זיו קדוש זה לשמחה של מצוה, להגשים את האור בחיים.

הנועם והשלום

לא

במחשבות הגדולות, הכלליות, מתגלה הנועם העליון של עולם הבא, אור הבינה, וברעיונות ועצות המוסר וההדרכה המדודתית וכל פרטיה של תורה מתגלה זיו השלום, והשפעת הטוב, המיסד עולם, ומכינו להיות עומד וחי בחיי היחיד ובחיי החברה, בחיי שעה ובחיי עולם, והיינו דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. וצדיקים הולכים תמיד מחיל אל חיל, מדרך לנתיב, ומטיילים מנתיב לדרך בעילוים, וטועמים את הנועם בכל עדניו, ומתענגים על רוב שלום, ועולים מן השלום, והמנוחה שבאה לרגליו, אל הנועם, ומרבים נועם בעולם הרוחני ובחיי הנשמות, ושלום בעולם המעשה ובחיי הגויות. ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ומה מונח בתוך הכלי ההוא, עצם הברכה, ומה היא עצם הברכה זהו הנועם, ברכת משה שברך את עושי המשכן, כאשר הביאו אליו, וראה שעשו ככל אשר צוה ד' אותו, ומה ברכה ברכם, ויהי נעם ד' אלהינו עלינו, וכן אמר להם, יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם. והיא שכינה העליונה, אוצר הנועם, רחובות הנהר, מקור התורה, בכל נועמה. הנחמדים מזהב ומפז רב

ומתוקים מדבש ונפת צופים.

לב

כל המתעורר בעולם מדור דורים עד אחרית, הכל הוא חלקי שאיפות וחלקי הכרות, שהולכות ומצטרפות ליצירה שלמה. עד שלא באה הצורה המשלימה, המכנסת את הכל אל שלמותה, יש בהם טוב ורע, אמת ושקר, טומאה וטהרה, קודש וחול. אבל כשיופיע האור של ההתאחדות הכוללת, שיהיה מבורר כל אלה השאיפות וחלקי ההכרות למה הן באות, אז הכל יוכר לטוב, לאמת, לטהרה, ולקודש, עולם שכולו שבת, שכולו טוב.

קשב התעלות העולם

א

בחזיון כל כח הולך ומתעלה, אין מהלכו לבטלה, כי אם עילוי הוא לו. וערך יש להעילוי בין מצד עצמו, בין מצד צירופו אל הישים האחרים. את התוכיות העצמית של כל מצוי וכל כח ודאי אין אנו מכירים, ויכולים אנו לצייר, כי גם במקום האילמות הגמורה הנראית לנו, שם בפנים חיים מפכים. כל מה שיש בכל אטם, ובכל מה שהוא קטן מהם, בכל ניד כל דהו, קל וחומר בכל דומם מצויר בצורה בכל דבר משוכלל איזה שכלול, וקל וחומר עוד יותר בכל האורגנים, בכל צמח, ובכל חי למינהו, הכל הולך ושוטף, הכל

מתעלה. חילוף הצורות לא במעגל סובב הוא לבדו, כי אם גם בקו עולה, שאין קץ לעליותיו. וכל חודר פנימי, כל משורר נאמן, כל מקשיב ברוח הקודש פוגש הוא את כל היש בעליותיו, וקל וחומר לאדם, וכל שכן ללאומים ונשמותיהם, ועל אחת כמה וכמה לעולמים שלמים, ובכל תוקף ויתרון לכללות כל העולמים וההויות, העליות הולכות בלא הרף, בכל עולה, גם הירידות עליות הנה בפנימיות. ולפי התום והיושר, ולפי איזון החכמה והמשרים, הקדושה והדבקות האלהית הטהורה, לפי רום הנשמה ועז חביונה, ככה מוקשב הוא קול העולים, קול קולי קולות של עולמים עולים, עולים בהויותם, עולים בבנינם, עולים בשכלולם, עולה פנימיות חיתם גם בחרבנם ונתוצם, הכל עולה, הכל מצטרף ומזדכך, הכל נותן פאר לחי העולמים. וקשב תהלה זו ישראל קושב, עם כל העולמים הרי הוא עולה, חיות שרפים ואופני קדש הם חבריו, עמם, עם כולם יחד, גאון ד' ישא. הרוח החיה בתולדתו, בעומק נשמתו, המתראה בתורתו, באמונתו, בכל נפלאות עולם אשר חזו עיניו ואשר עוד יחזו, ריכוז כל מלא עלית עולמי עולמים הוא. עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו.

החדוש התמידי

ב

ההופעה שבאה לאדם, לחוש על ידה את היצירה, לא כדבר שכבר נגמר ונעשה, אלא כדבר שהוא תמיד מתהווה, מתעלה, מתפתח ומתרומם, זו היא שמעלה אותו מתחת השמש למעלה מן השמש, ממקום שאין כל חדש, למקום שאין כל ישן, שהכל מתחדש, ששמחת שמים וארץ הוה בו, כיום שנבראו בו. ועל ידי אספקלריא בהירה זו מביטים בכל העולמות, ובהתולדה הכללית והאנושית, בגורל החיים של כל יצור, ובכל המאורעות של כל הזמנים. ויום שכולו שבת, שבו מאירה מנוחת העולמים, הוא יום שהחידוש השופע תדיר היא תכונת יצירתו, שאינו צריך גמר ותכלית. כי חמדת ימים הוא, כליל תפארת, מקור כל הברכות.

התנועה הבלתי פוסקת

ג

השנויים התדירים, שחכמת הסוד אומרת על דבר התסיסה התדירה והמופלגה רבת השלמות שבעולמות הרוחניים, הם הם המבארים לנו את התמונה של התנועה הבלתי פוסקת, רבת העליליה, שבעולם החמרי, בכל פנות שאנו פונים, עד שגם הדומם, הנראה כמו נח ושוקט, איננו באמת כי אם מלא תנועות בלתי ספורות, בכל רגע, בכל חלק היותר קטן מחלקיו, ההולך ומתנענע, בין הזרמים אשר לכח המושך וכח הדוחה, הפועלים תמיד את פעולותיהם, רצוא ושוב, בלא הרף. וההתקשרות העצמית שבין המציאות השכלית הרוחנית העצמית, ובין ההתגלמות החמרית, זהו דבר מוסבר מאד, שכל בעל דעה מקפת וחודרת ילך תמיד לאורה.

נשמת הכל המתעלה

ד

למה לא יהיו מתדמים מקרי ההויה הכללית למקרה האדם והחי היחידי, למה לא תתבאר ההויה כולה על פי החלק הנראה ממנה. למה לא תהיה ההויה כולה שואפת, מקוה, עולה ויורדת, וחוזרת ועולה, בהרגשה פנימית, ובהשכלה מלאה, שהיא מתגדלת לפי חוגה הגדול, כדוגמתו של האדם לפי ערכו, והחי לפי ערכו. למה לא יצויר לנו הכל, בחטיבה אחת שלמה, ולמה לא יוכל החלק הטוב בכל מקום שהוא נמצא

להאיר לעצמו ולכלל כולו. למה לא יבוקש אור ד' בכל מקום, למה לא תתפלש השמחה בכל פנות החיים. למה לא תתגבר תשוקת הטוב על כל עז וגבורה. השאלות הללו ודוגמתן כל מה שהן נשאלות ביותר עזיזות, ביותר גבורה וחריפות, כך הן ממלאות את תביעתן, והן מביאות את המסקנא הדרושה. הדין נותן שיש נשמה לכל ניצוץ, שהוא שואף להתעלות, ומתעלה על ידי אור חסד עליון שמופיע תמיד, וקל וחומר לכל בריה שהיא הולכת ומתעלה, בכל גון של הויה שהיא נמצאת, בין בתאר של פעולה בגוף בין מחוץ לגוף, וכל מין ממניי החלוקה, כמינים ופרטיהם, וקל וחומר אנשים ומשפחות, עמים ולשונות. כל מושג כולל יש לו נשמתו שהיא הולכת ומתעלה, וקל וחומר עולמים שלמים שהם הולכים ומתנשאים, הולכים ומתעלים, חיים הם בשימושם הגופני עד הזמן שנשמתם משתלמת, ואחרי כן כל הרוחניות שבהם מתעלה, ובצורך החיים הכללי העליון מכל נחיצות של גוף ועולם מקומי הם נצירים בכל כחותיהם הכלליים והפרטיים. וכשאנו רואים במחזה כמה עולמים לאין תכלית כבר היו לפנינו, אנו יודעים מזה, כמה עדין ואור עליון מקבלים האורות הרוחניים הכלליים שלהם בכל פרטיהם, ואור עדין זה באיזה צורה הוא משותף לכולנו יחד.

ההתעלות התמידית

ה

העולם מתעלה תמיד, מפני ששורש העולם מתמלא תמיד אור חכמה, וכל מה ששורש הזמן עובר יותר ויותר, החכמה מתרבה, בישישים חכמה ואורך ימים תבונה. ומתוך כך הענפים כולם, שהם האנשים כולם, וסדריהם, ותכונות רוחם הפנימיות, וכן היצורים כולם, מדומם צומח וכל החיים כולם הרי הם מתבסמים ומתעלים, הכל מקשיבים לקול החכמה העליונה, ונועם הבינה שופעת בהם בגניזה גדולה. וצדיקים המסתכלים בשורש העולם, ונטית היראה שבלבם שהיא ראשית חכמה היא מפני ד', שהוא שרשא ועקרא דכולהו עלמין, הם הם המוסיפים אור חכמה בעולם. ומתוך שהחכמה מאירה, מאירה גם כן ברכת הנחת והעונג, והדר השלום מתפשט בעולם, והוא בכללו מתעטר ומתעלה. העליות והירידות הן תדיריות, במצב האדם היחיד, ובמצב העולם בכללו, ומכל מקום התנועה בכללה היא תנועת עליה וביסוס. וחילופי המצב אפילו בעת ירידה גדולה אין להם כי אם ערך של מילוי הירח ומיעוטו, או זוטו של ים ונסיגתו, או הנשימה הפנימית, המשיבה את הרוח אל תוכיותו של החי, והחיצונית, הדוחפת אותו מתוכו, או הערות והשינה, שאף על פי שהם נראים כהפכים מכל מקום שניהם יחד הם מחוללי החיים השלמים.

הירידה והעליה

י

אנחנו משיגים את המציאות בתור הויה שהיא מתחלת ממקורה, הולכת בתחלה הליכת ירידה מלמעלה למטה, ממהות עליונה למהות ירודה, עד שבאה להירידה היותר שפלה, ואחר כך היא שבה לעלות, והולכת היא ועולה מירידתה השפלה בעומק תחתית עד העליה היותר עליונה, עד עלותה למקורה בסתר עליון. בצורה זו מובנת היא יפה המציאות בכל צורתיה. מובן הוא, שיש כח עליון הרודה בה להעלותה, שכבר הוחל מאז בהיותה במקורה לפני ירידתה. וההתפתחות המורגשת מלמטה למעלה הוא החזיון של צעדי התשובה של המצוי כולו. ההויה ירדה בתחילה, משמי מרומה עד עמקי עמקיה, ומתוך כך היא מוכנת לעלות מכל ירידותיה אל מקור שרשה. וכשם שעליתה בהדרגה אטית, כך ירידתה היתה דרגאית, והאורות העליונים הראשיים נתקו מעט מעט, מכללות אורם העליון בעליונים.

דרגות ההשתלשלות האצילית

ז

כיצד הוא מהלך עילוי העולם. האצילות העליונה כולה טוב, אחרי השתלשלויות רבות בא מהות השכל, שתעודתו להיות מתפתח ומתעלה לאצילות עליונה, מוטבע באמת וטוב מוחלט. אחר שיטביע השכל בעצמו את הטבע האצילי ישליך הרבה מסגולותיו המוגבלות, כהשלכת השליא מן הולד אחרי צאתו לאויר העולם. ההרגשות מתעלות לעומת השכל, כדוגמא של השכל לעומת האצילות העליונה ממנו. ההרגשה כשהיא מתעלה לזיכוכ שכלי, מאבדת היא כמה מהסגולות הגסות שבטבעה. וכן עומד המזג, והנטיית החמריות, לעומת ההרגשות הנשאות מהן. ודבר זה לא באדם לבדו נהוג אלא בעולם כולו, וההתעלות של הטבע היותר גס הולכת היא במסלתה על ידי חילופי הערכים, מטבע למזג, וממזג לרגש, מרגש לשכל, משכל לאצילות. והרצון הטמיר של קדושי הרוח הוא נאחז בחפץ התעלות הכל להאצילות העליונה, שהיא בעצמה גם כן עולה היא מעלות אין קץ, שהעין היותר חמושה במשקפים רוחניים מתעששת לראותם, אבל הזוהר הכללי של החשק היותר עליון פועל הוא את פעולת דפקיו על כל פעולה וכל הגה, על כל תנועה, וכל ניד חיים של החיים חיי אמת, והם שואבים את מהות חייהם מזיו העליון תמיד, ומעלים על ידי עלית תשוקתם את העולם כולו, ואת כל שיחו ושיגו, מדי עלותם.

השתלשלות היצירה ותשוקתה

ח

שפעת החיים היציריים. ממקור החיים, הולכת ושופעת היא ליצירה העליונה, יצירת השכל, הטוב, והשירה, משתפלת היא דרגה אחר דרגה, עד שיוצרת את החמריות, נעשית טבעית קשה, חשוכה, קשורה לחק עפר אבן וברזל. בדרגותיה אשר ירדה, זוכרת היא שפעה זו את אורה הראשון. משתוקקת היא לשוב לימי חסנה וזיוה, פונה היא מטביעתה הירידית, ומפסקת מצעוד עוד צעדים בשפל, פונה היא לעלות, להיות מוארת מאור של מעלה, מהאור של מקור הויתה. את השתלשלותה אבדה, כיון שפנתה למעלה, אין זה מהלך הזרם ההולך ויורד, אבל נתעשרה בעושר רוחני פנימי, מתחברת היא עם המאור העליון, השפעה של הוית הישות, הרוחני, האצילי, השכלי, והמוסרי, הקדוש והמצוחצח. מהחיבור הנעלה מתחדשים אורות ונגוהות רבות, יצירות נפלאות, שבהן מתגלה הכבודות הארצית עם השאיפה השמימית המנצחתה. נשמת האדם, בכל חגויה השונים, היא פרח רז עולם זה.

העלמת ההופעה היצירית

ט

ההופעה היצירית הולכת היא במסלולה, החיים משתלשלים במדרגותיהם, הרצון שבהויה הולך ומתגלה גילוי אחר גילוי. התוכן של טוב הולך ומתרבה, וההארה האלהית דוחפתו להתפתח. הירידה של המצאת חיים רצוניים, דרגא אחר דרגא, מביאה עד שחוג חיים רצוניים שהם מלאים הירוס חמרי ורוחני מתגלה, ההופעה האלהית מסתלקת. ותיכף כשהזוהמא הרגזנית לצד הירוס מתראה, והטבע נדחף הוא מכחותיו בסערה, המציאות המעשית נעשית גלמודה מבעלה היוצר באמצע הופעת אור החיים, והריחוק פועל לחולל תכונה של הויה שפלה, מכוערת ומקולקלת. הארה מעשית שוללת, מחוללת את העלמת ההופעה, שהיתה כבר מוכנת, מתגלה בחוג המציאות הפועלת העליונה, ומה שהיה מוכן להופיע בתוכן של טוב מופיע בתור אור של טוב בכלי, שגנוז בעצם עמקו סיג חזק מאד, אשר מירוק איום מעלהו אל מקור

אורו. עשרה הרוגי מלכות, חלקם בחיים.

השבירה והשאיפה לתיקון

י

עולם התוהו, ושבירותיו, ותיקוניו, מורים לנו, שעוצם הרצון לתיקון, לשכלול, להויה, שהם הטוב הגמור, פועל הוא בכח מלא מאד מאד. אין ההויה יכולה לקבל את כל עוצם הטוב של המהות העליון, אמיץ כח אין סוף, ההויה החלקית מתמסמסת מרוב הטוב, מעוצם החיים, משתברת היא מרוב שאיפתה. אבל לא מפני זה יחדל הטוב הנשא לעשות את דרכו, הוא חוזר ובונה אחר השבירה, והבנין המתוקן עולה יפה יפה, באין ערוך ליקרתו. וכל כך מרובה היא מדה טובה ממדת פורענות, עד שכדאי לסבול את כל יסורי השבירה, את כל קלקולי הריסה, רק שיצאו עולמים משוכללים כאלה, שנושאים בכחם עושר חיים כזה, שהוא מצד עצמם למעלה מכחם. ואין המהוה העליון בוחר בדרך מדודה ומצומצמת, כדי שיעור היכולת של ההויה, שאם כן היה הטוב מוגבל לא לפי עוצם עזי חיי היוצר כל, אלא לגמרי לפי תנאי היצירה החלושה.

המוגבל והבלתי גבולי

יא

למה באה השבירה. לפי שהאלהות נותנת היא לפי כחה, והמקבל מוגבל הוא, אם כן תהיה הטובה מוגבלת, על כן נותן הוא הטובה בלא שעור, לפי מדתו, ותהיה אלהית בלתי גבולית, ואף על פי שלא יוכל המקבל הנברא לקבל, כי אם כשישבר לגמרי. ויבנה בתשוקתו לשוב למקורו הבלתי גבולי, להתאחד באלהות, ובוה יעשה הנברא את עצמו, ויהיה במדרגת השלמות של בורא, ויתעלה ממעל לגבול של נברא, מה שלא היה אפשר בלא שפעת רב טוב למעלה ממדרגת אפשרות קבלתו, שהיה תמיד רק במדרגת נברא, ולא במעלת בורא כלל.

הזמן, הגבול והשנוי

יב

אצל האלהות, הזמן הוא נצחי, על כן איננו זמן, מכל מקום אינו אובד שום יתרון שיש לזמן באשר הוא זמן. הגבול הוא באין סוף וממילא איננו גבול, ומכל מקום אינו אובד את היתרון שיש לגבול באשר הוא גבול. השינוי הוא שיווי, ומכל מקום אינו אובד את היתרון שיש לשינוי. ואנו יכולים לדבר בהשגת אלהות מה שאנו משיגים מצד הזמן הגבול והשינוי, ואנו יודעים שהדבור הוא מצד הנצח האין סוף והשיווי, וכל המתראה בזמן גבול ושינוי הוא אספקלריא שאינה מאירה, המקבלת מנצח אין סוף ושיווי, שהוא אספקלריא המאירה.

ההתעלות הבלתי סופית

יג

כשההתעלות הצפיית מתגברת בנו, הננו מתגאים ברום ענוה, לדבר הגות שיח קודש, ומתעלים אנו ממעל לאותו התוכן הנשא, של רזי רזים, מקור הברכה של התוספת ממעל לה, וכשאנו אומרים ביטוי אין סוף. לבנו מלא רגש שאלה ושקיקה פנימית אל ביטוי אין ראשית, והננו חשים, שאין ראשית אינו נהגה גם

בהגות ביטוי המחשבי היותר כמוס וגנוז. באין סוף מונחה היא השלילה של אפשרות התוספת, כי מה יוסיף על אין סוף, על השלמות המתעלה מכל עומק הדר עז. ויש מכון לריכוז מלכותי, לכוון השלמה בלתי פוסקת המתעלה, בגרעון המכשיר את התוספת, בצמצום המכשיר את ההרחבה. וכיון שההתאצלות העליונה בטויה, הננו כבר מורשים לומר, שעומק ההתעלות הבלתי סופית הרי היא מתעלה בשחרור עליון בהבדלת האורים, שדין התוספת נוהג בהם, מהמקוריות, העוצם שאין בו ערך של התעלות מרוב תעצומו. ורק בשביל היכולת הבלתי סופית הזאת לחולל סופים והגבלות, שיהיה כלי ברכה לעדנת שעשועי עולמים, בשביעת טוב מתק תענוגים עדינים, בספינת אחדותם. יש כח הבטאה, קול דממה דקה. אבל באין ראשית לא יחוקה ערך נורא זה. ומה יושיט לנו, אם נסכיל לחשוב על מרום התעצומה, על עומק מקור כל מקור, נעלה מכל הוית הווי הוית, שם אין שרעף, גם בערכי הערכים הבלתי נערכים. אך לאלהים דומי נפשי, כי ממנו תקוטי.

יסוד ההשתלמות וההשלמה

יד

האיטיות שבסדר המציאות, ההגבלה שבטבע, הרשלנות החיצונית שלה, הצמצום שבעליות רוחניות, הארעיות שבנסים, כל אלה מחזיקי היסוד של ההתעלות הבלתי פוסקת, שהוא היסוד הפנימי של המציאות, שיש לו גבול בתוך גבולו, שתספיק הירידה של התגלות המציאות העולמית, עד עומקה היותר ירוד, ועד מחשכה היותר אפל, לעליה נצחית, בלא שום הפסק. וכל תקופה איטית מכינה כח לתקופה יותר מהירה בעליתה, עד המהירות היותר עליונה. ינהגנו עלמות, בזריזות, כאלין עולמתא. רצוא ושוב כמראה הבזק. ולעד לא תכלה הופעת ההתעלות, ותוספות האור העדן והחיים ההולכים ומתבסמים, ומתמלאים תמיד ערך יותר גדול ונשגב, עד שישתוו יחד צורת ההשלמה הגמורה, וצורת ההשתלמות הבלתי פוסקת, הבאה מסבת החסרון הקדום. ויספיק הזכר של חסרון העבר לתן דחיפה תמידית להשתלמות הולכת ונוספת. ותהיה הצורה של ההשתלמות הבלתי נפסקת מתעלה על ההשלמה הגמורה. אשת חיל עטרת בעלה, וצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, ההולכת ומתגברת תמיד, עליה אחר עליה, לאין קץ ותכלית. ברוך ד' לעולם אמן ואמן, וישתבח שמו לעד ולנצח נצחים. וכל ניצוצי החיים, כל הנשמות הרוחות והנפשות. וכל זיקי החיים שבכל היש, הרי הם אחודים עם יסוד ההשתלמות הבלתי פוסקת, שהוא אור ד' המהוה הישות, זרוע ד' אשר נגלתה, והם תמיד עולים בעליתה, כמו שהם יורדים, וירדו בירידתה, שהיא ירידתם המבלטת ירידתה. והנה הכל כוסף לעלית אור עולמי עולמים, להארת זיו שכינת אל, הדר כבוד אל הכבוד, ההולך ומשתלם, יוצא מההעלם אל הגילוי, בכל התנועות השונות של ההויה, ובכל מיני התסיסות שברוח האדם וכל היצור כולו, ההולך להעשות אגודה לעשות רצון קונו בלבב שלם.

שלמות

יו

מגמת ההויה כולה, מצד החפץ הכמוס האין סופי, היא כפי הגלותה לנו, עצה גדולה של התעלות והוספה נצחית, שאם אין מציאות של קוטן וחסרון לא יוכל להיות רק גודל ומילוי, אבל לא התגדלות, ודריכה תדירית לתוספת ברכה. ואף על פי שאין קץ להעילוי של השלמות המלאה, שאין בה עילוי מצד אין סופיותה, מכל מקום כלול בה גם כן זה הכח הנשגב של התעלות תדירית, וזה נחשב כאלו השלמות המוחלטה משתלמת על ידי ההשתלמות, הבאה על ידי הופעת הקוטן הבא אל הגודל, ועבודה זו היא

השלמות המוחלטת וההתעלות

טז

מה אנו חושבים על דבר המטרה האלהית בהמצאת ההויה. אומרים אנו, שהשלמות המוחלטת היא היא מחויבת המציאות, ואין בה דבר בכח, כי אם הכל בפועל, אבל יש שלמות של הוספת שלמות, שזה אי אפשר להיות באלהות, שהרי השלמות המוחלטת האין סופית אינה מניחה מקום להוספה, ולמטרה זו שהוספת שלמות גם היא לא תחסר בהויה, צריכה ההויה העולמית להתהוות, ולהיות לפי זה מתחלת מתחית היותר שפלה, כלומר ממעמד של החסרון המוחלט, ושתלך תמיד הלוך ועלה להעליה המוחלטת. וההויה נוצרה בתכונה כזו, שעדי עד לא תחדל מהתעלות, כי זאת היא פעולה אין סופית. וכדי להבטיח את העליה בעצמותה של ההויה נוצרה כולה בעילוי עליון, והעילוי היה יותר מכדי השעור שתוכן מוגבל יכול להיות בפועל, אף על פי שהוא יכול להיות בכח, על כן בהופעת ההויה בפועל נתקלקלו הדברים, והכחות נסתבכו זה בזה, והנם עוסקים במלחמה חריפה, עד שתנצח המחשבה המוחלטת האין סופית של הטוב, ויתוקן הכל, בצירוף העילוי של נתינת מקום להשלמתה של עליה בלתי פוסקת, שזהו ערך מיוחד, שבו הבריאה משלמת את כבוד בוראה.

שני ערכי השלמות

יז

מבינים אנו בשלמות האלהית המוחלטת שני ערכים של השלמה. ערך אחד של השלמה, שמצד גדלה וגמירתה אין שייך בה הוספה של מעלה. אבל אם לא היתה האפשרות של הוספה היה זה בעצמו ענין חסרון. כי השלמות ההולכת ונוספת תמיד יש בה יתרון ותענוג ואיזה מין העלאה, שאנו עורגים לה כל כך, הליכה מחיל אל חיל, אשר על כן לא תוכל השלמות האלהית להיות חסרה זה היתרון של הוספת הכח. ועל זה יש באלהות הכשרון של היצירה, ההתהוות העולמית הבלתי מוגבלת, ההולכת בכל ערכיה ומתעלה, ונמצא שהנשמה האלהית העצמית שבהויה המחיה אותה הוא העילוי התמידי שלה, שהוא הוא יסודה האלהי, הקורא אותה להמצא ולהשתכלל. וכל מה שהמדע הולך ומתבסס על יסוד ההתפתחות, הולך הוא ומתקרב אל האורה האלהית היותר בהירה, ובא אל החזון היותר עליון, שאיו לדון על ידו את ההויה כולה מצד יחוסה החלקי. כלומר על דבר היחס שיש בין חלק אחד ממנו לחברו, כי לא בזה ימצאו הערכים האמתיים שלה כי אם עיקר דינה הפנימי הוא בדבר יחוסה הכללי של כולה וכל חלקיה אל השלמות האלהית, שהוא הוא הדבר היותר נכבד והיותר ראוי ליסוד עליו את היסוד של ההויה כולה. וההכרה העליונה מעבדת את חוש האהבה השכלית העליונה, עד שבא האדם לידי הכרה, שאם היה האידיאל של הבריאה פחות משיגוב עליון זה של השלמות הנוראה הזאת, שהוא אתרא דיראה עילאה, לא היה לכל האידיאליות שום ערך, שום שיגוב של קודש לא היה להם, כי אם דברים של חול, פרדים יבשים, והתפעלות בהמית. אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ד' אלהיו, עושה שמים וארץ את הים וכל אשר במ, השומר אמת לעולם. זהו הכלל העליון, שכל ההסתעפויות המוסריות המדויקות יוצאות ממנו, כענפים מעץ רב דרומיה מטי עד שמי שמיא, וחזותיה לסוף ארעא. וכשם שהחשכה גדולה היא זו ההכרה שאינה יודעת רז עליון זה, של המגמה התכליתית, של השלמות האלהית ההולכת ומתעלה, על ידי היצירה כולה, לאין סוף ותכלית, כן יותר מזה אפלה מנודח היא הדעה החושבת, שאין כאן כי אם זאת השלמות של ההתעלות, ולא שלמות מוחלטת, שאין שייך עמה ומצדה שום הוספה והתעלות, מפני שהכל כבר מעולה,

הכל שלם וגמור. וזאת היא האפלה. השרויה בשטתם של הפלוסופים המעפילים המודרניים, ברגסון). ויבאו ימים ויגלה אור ד' בכל הוד מילואו, ויכירו הכל, שדוקא אז יש מקום בינה להשלמות המתברכת, שהקדש צריך לה, כשיש שלמות עליונה ועשירה. והקדש צריך ברכה, ואין צריך צדקה. והיה ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד, הוא ושמו דוקא.

יחוד והתעלות

יח

יחוד ברכה קדושה. באור אין סוף אין שייך הוספה, והתעלות, מצד עצמו, אבל באמת אי אפשר שהיתרון של ההתעלות הנצחית תחסר מהשלמות המוחלטה. וזאת היא תורת ההויה, הופעות אורות חיות הויתיות, על ידי רושם של ירידה, במדה כזאת, שלעולם תהיה אפשרות לתוספות ועליה, שהיא בעצמותה סילוק מכל ירידה ושפלות. והפירודים בעולמים יתיחדו כאחד במקורם האחדותי, וההתאחדות תוסיף אור ויתרון בלא הפסק, ברכה תמידית, ותוכן הברכה היא התעלות, והבדלה מכל פחיתות ורשעה, מכל חושך וצמצום, קדושה.

תורת ההתפתחות

יט

תורת ההתפתחות, ההולכת וכובשת את העולם כעת, היא מתאמת לרזי עולם של הקבלה, יותר מכל התורות הפילוסופיות האחרות. ההתפתחות, ההולכת במסלול של התעלות, היא נותנת את היסוד האופטימי בעולם, כי איך אפשר להתיאש בשעה שרואים שהכל מתפתח ומתעלה. וכשחודרים בתוכיותו של יסוד ההתפתחות המתעלה, אנו מוצאים בו את הענין האלהי מואר בבהירות מוחלטת, שדוקא אין סוף בפועל. מחולל הוא להוציא אל הפועל מה שהוא אין סוף בכח. ההתפתחות מופיעה אור על כל ארחות ד', ההויה כולה מתפתחת ועולה כשם שהדבר ניכר בחלקים ממנה, ועלייתה היא כללית כמו פרטית עולה היא עד מרום הפסגה של הטוב המוחלט. מובן הדבר שהטוב והכללות הוא מחובר יחד, ועומדת ההויה לבא לידי מדה זו, שכולה תספוג את כל הטוב של כולה בכל פרטיה, וזאת היא עלייתה הכללית, ששום פרט לא ישאר חוצה, שום ניצוץ לא יאבד מהאגודה, הכל מתוקן לסעודה. למטרה זו צריכים שכלול רוח לתשוקה האלהית העליונה, שנוצרה על ידי עבודה אמונית בד'.

השנויים העיקריים במחשבה החדשה

כ

הזמן חידש לפרסם הכרות כאלה, שגרמו בפרסומן להרס את ההכרות, אשר בעצמן אינן שייכות ביחש שלילי להכרות המחודשות, אלא שמצד ההרגל נצטברו יחד. האדם מקשר את כל מחשבותיו זו לזו, וכיון שחלק מהן משתנה, הולך השינוי על פני הככר המחשבי. רק בדעת וחשבון יסייג לו האדם את הגבולים, להבחין עד היכן צריכה להגיע יד השינוי של ההכרות החדשות בצדק, והיכן הוא המקום ששם כלה כחן. טבע השכל והציור הרוחני בכלל לחוש בכולו את השינוי שבחלק מחלקיו הוא לו טבע של חיים, המביא לידי שכלול והוספת מעלה בכל עת אשר יחודש דבר באחד החלקים שבו. שלשה הנם השינויים העיקריים, שבאו במהלך הציור האנושי בזמן החדש, שמהעקרים הללו הסתעפו ענפים רבים חדשים. ומבלי שימת לב להבין את המהות העקרית המונחה בעצמותם של אלה השינויים, למען דעת עד כמה הם

צריכים להתפשט, לגרור אחריהם עוד שינויים בדעות ובמעשים, גרמו השינויים לטובה הללו גם כן מבוכה וערבוביה, אשר תשוב לטובה ביחד עם התגברות ההכרה, אחרי שיתפשט התלמוד הרוחני, בהגיונות הנפש ואוצר הדעות, כראוי לו. שלשת השינויים העקריים הם. האחד, השינוי במהלך המחשבה החברתית. השני, במהלך המחשבה הקוסמולוגית. השלישי, במהלך המחשבה ההתפתחותית. הבנת החברה האנושית. ובכלל החיים החברתיים, היה ענין סגור ורז כמוס לפני ההמון הגדול בדורות שלפנינו, כמו כל הסודות של החכמה המעשית והעיונית. כל עדה וקהלה היתה סגורה בתחומה, על כל יחיד לא פעלה בגלוי כי אם הסביבה הקרובה שלו, ובתומו חשב כן כל יחיד וכל צבור, שהעולם הגדול הוא רק סביבתו הרוחנית והגשמית. בני ישראל, הנבדלים מכל העמים, גם הם היו סגורים בתחומם, ועוד במדה יותר גדולה, מפני שתי סבות חזקות, מפני הרדיפות הרבות אשר פגשו תמיד מהעולם האנושי הגדול, עד מקום שעניניהם היו יכולות לשלוט, ומפני השינוי העקרי שבהליכות החיים הרוחניים והמעשיים שבינינו ובין ההמון הרב של כל העמים תחת כל השמים, מאז ומעולם. יחידי הסגולה, בעלי הדעה הגדולה, ידעו מעולם את סוד האחדות הרוחנית, ידעו שרוח האדם רוח כללי הוא, עד כמה שההבדלות הרבות הרוחניות והחומריות עושות את שלהן להבדיל בין איש לאיש, ובין קיבוץ חברתי אחד למשנהו, עוד יותר מכל ההבדלות גדולה היא האחדות העצמית שביניהם, והמחשבות פועלות ונפעלות מבלי הרף, וסדרי החיים הולכים ומשתוים, מגמת ההשתוות היא ודאי לקלוט תמיד את היותר טוב, היותר בריא ויותר עדין שבכל קיבוץ ולנטוע אותו על אדמת הכלל כולו. אבל ההמון לא הציץ מעולם למעלה מחוגו, חשב שאין כאן שום יחש, שום כח פועל ומתפעל מסביבה זרה, וקל וחומר עוד רחוקה, על חוגו שלו הקרוב אליו. ובספירת המחשבה המצומצמת הזאת נתרשמה הצורה הטפוסית של עולמו הרוחני היותר פנימי, על פי התכונה הזאת נצטירה אהבתו האידיאלית לכל קודש, ויחושו לעמו המיוחד, וכל המתיחש לו, תקותיו לעתיד, חזון רוחו על העולמות החבויים שלמעלה מהחושיים, השקפתו על החיים והמות, על החופש ועל השעבוד. על העמידה ברשות עצמו ועל המשמעת, הכל היה נארג בהאריגה המצומצמת הזאת, של הציור של הסביבה הבודדת. שהיא הנה הסך הכל של ההויה. הזמנים שינו את ההשקפה הזאת בתכלית השינוי, לא רק בציורם של החוגים המשכילים, כי אם בחוג ההמון כולו, מקטנו ועד גדוליו. ההכרה החברתית נסבה ונתרבה, כל יחיד מרגיש, שהנהו לא בודד, ולא סגור בתחום מיוחד לגמרי, שהוא פועל ומתפעל מהמון חוגים רבים ורחבים, מסביבות שונות וגם זרות, ואין ליאש כל רוח לומר, שאין לי להתחשב עמו מאומה, גם אם יהיה רחוק שברחוקים. אבל כאן החשבון נתגדל, הערבוביה נתרבתה. והצורך ללמד איך מסדרים מערכה רבת גוונים בתחום הצר של המחשבה ההמונית הרגילה, ואיך משאירים את כל הטוב שבעולם הרוחני בעינו באין מגרעת אחרי כל מהפכה שהשפעה זרה מחוללת, ואיך שואבים מן הכל רק את הטוב והאמת, את הישר וההגון, צורך זה נתגדל עד מאד, ואי אפשר להספיקו כי אם על ידי השפעה מרובה של הסברת רעיונות רוחניים פנימיים וטובים שאי אפשר להוציא את הדבר אל הפועל כי אם על ידי העמדת המון משפיעים רוחניים טובים והגונים, המלאים דעה ורגש טוב ונעלה, עד כדי להשפיע גם כן כלפי חוץ באופן היותר רצוי. המחשבה הקוסמולוגית, גם היא גרמה לפעול שינוי גדול במהלך החיים הרוחניים. הרעיונות אשר נספגו מהציור הקטנטן של העולם הכללי, על פי התכונה הישנה במצב של שקיטה וקטנות, הולמות הן לאותה הקטנות של צמצום הסביבה. והרוח החדש הכללי, שבא לרגלי ההרחבה המדעית של ציור החוש כלפי ההויה המוחשית, מוכרח הוא לחדש בהתרחבו בין המונים רבים צורה חדשה על העולם הרוחני וכל קשר מחשבותיו, שצריך לימוד מרובה איך לכוון הכל מחדש בתכלית התיקון. עם ההשארה היותר מוצלחת של כל הטוב היסודי שבישן. ואיך יעשה דבר זה אם לא על פי לימוד קבוע במעמקי הרוח, שיחולל המון גדול של הסברות, שיעמיד את התוכן הרוחני כולו על מעמדו המאיר, שעוד יוסיף נהרה על ידי הטוב שיקובץ מהרחבה של כל ההכרות החדשות, אחרי אשר יתאימו אל

כל הטוב האצור בכל הישן לפי צורתו הטהורה. מהלך המחשבה של ההתפתחות, שנתפרסמה בכל השדרות, לרגלי למודי הטבע החדשים, עשתה מהפכה רבה, בחוג המחשבות הרגילות. לא אצל יחידי הסגולה, בעלי הדעה וההגיון, שמעולם הסתכלו בסדרי השתלשלות דרגאים, אפילו בהווה הרוחנית המוסקרת בסקירה היותר נסתרה, שאין הדבר זר אצלם להבין במדת ההשואה גם כן באופן זה בדבר ההתפתחות החומרית של העולם המוחשי, שראוי הדבר שתהיה התגלותו מתאמת להשתלשלות הרוחנית של ההווה, שאינה מחסרת דרגה אחת בדילוג וריקניות. אבל ההמון לא הסכין להבין את ההתפתחות ברעיון שלם ומקיף, ולא יכול לקשור על פיו את עולמו הרוחני לא הכבדות שיש בהתאמה של פסוקי תורה או מאמרים מסורתיים אחרים לרעיון ההתפתחות מכבידה היא העמדת המחשבה ההמונית על מכונה, מלאכה זו נוחה היא מאד. הכל יודעים, שהמשל החידה והרמז שולטים בעניינים הללו, שהם כבשונו של עולם, בכל מקום, וגם און ההמון רגילה להיות נשמעת לגזרה קצרה, שמקרא זה או מאמר זה, הוא בכלל סתרי תורה, שהוא נעלה מפשטו, ודעתו מתישבת, והיא מתאמת בזה אל סקירת בעל המחשבה, המשער את סוד השירה העליונה שיש בהרצאת חידות מני קדם. אבל איך להתאים את כל הקשר הרוחני, של כל הרצאת מחשבותיו שנתאגדו יחד על פי הסדר של פתאומיות ודליגה, שהיא מצלת את המחשבה מלשוטט במה שהוא רחוק מחוגה, בהפגשן עתה עם החטיבה החדשה של ההתפתחות, ההולכת ומתפרסמת וכובשת מקום בלבבות, לזה צריכה הזרחת אורה מרובה, שתהיה הולכת וחודרת בכל השדרות, עד אשר תופיע בסדריה הנוחים גם בחוג היותר פשוט והמוני. על כן הזמן מכריח להפצת הדעה, הדעה היותר רוממה, יותר רחבה ואידיאלית. אי אפשר לצורה הגסה של האמונה, אחרי אשר ירדה אחר ירידה ונתלכשה בלבושי שקים עבים מאד, להחזיק מעמד. ומי זה ילביש את האמונה הטהורה את המחלצות הראויות לה, מי ישים על ראשה אותו הצניף הטהור ההולם לפי הוד מלכותה, אם לא גדולי הכשרון, חכמי לב, קדושי רגש וטהורי נפש, השתולים בחצרות ד', תלמידי חכמים המסורים להגיון התורה ועמלה.

השקפת ההתפתחות לעתיד

כא

הרעיון על דבר ההתפתחות של ההווה, וכל המצוי, הוא מוריד את רוח האדם ומעלהו, סם חיים וסם מות ביחד שקועים בקרבו. כשהאדם מסתכל לאחור ורואה את השפלות שבמצבי העבר, והוא כשהוא עומד במעמדו המוסרי, השכלי, והפיזיולוגי, מאושר מול העבר, דעתו נעשית זחה עליו מצד אחד, וגדרי המוסר מתרופפים אצלו. כמה מוסר שימצא בקרבו, יאמר, בעת אשר יתקפהו רוח רעה של איזה תאוה, שהוא די והותר ורב מאד מהנדרש ליצור שכמותו, שיסודו הוא בהמות ופראות גסה. לעומת זה ההשקפה של ההתפתחות ביחש להעתיד היא מרוממת ומעלה את האדם לגובה מוסרי כזה ממש, שראוי להיות מצטייר בלבבו על פי אותה ההסברה המתבארת לפניו מהידיעה על דבר גדולתו של האדם בראשית היותו, על דבר מושב אלהים אשר ישב טרם אשר נטרד מגן עדן מקדם. כל מה שמתעלה האדם בדעה והשכל, בתלמוד תורה ותכונות טובות, מעוף שכלו וציורו המוסרי, הולך הוא קדמה אל העתיד, וממילא הולך הוא רעיון ההתפתחות ופועל עליו לישר את דרכיו ולעודד את חושי המוסריים, עד אשר יכנס להיכלי הקדושה והטהרה בגבורה עליונה מלאה עז ד'. וההשקפה של העבר תאזרהו אומץ של יראה, כי ישים אל לבו את השפלות הנוראה של העבר, ויחוש שבשחתו את דרכיו יוכל לפול באותה השפלות החשכה, תחת אשר על ידי תקון דרכיו ומעשיו, הפרטיים והחברתיים, הנה אורה גדולה, ההולכת ומאירה, בהתעלות של אין סוף, נכונה לפניו.

התעלות הרצון והשכל האנושי

כב

יש בעולם תוכן טוב ההולך ומתעלה, וזה התוכן מתגלה הוא ברצונו ובטבעו של האדם גם כן. בעבר היה הטבע והרצון האנושי יותר פראי ממה שהוא כעת, ולימים הבאים יהיה יותר נח וטוב מההוה. בעבר היתה מהות התורה והמוסר פונה ביותר לביטול כח הרצון הטבעי, מפני שהרע היה מרובה בו, ולעתיד הולך הדבר ומקבל צורה חדשה, עד שהדרישה של החופש הרצוני תובעת תביעות מוסריות שיניחו את הרחבתה המבוקשת, שאז תראה כמה טובה צפונה בה. אבל בתוך הרצון העכשווי כמה סיגים עדיין יש בו, ומתוך הזכות של הניצוצות הטובים של הרצון שהתעלה חפצים גם אלה הסיגים לזכות בחופש, וחופשם יחריב את העולם ויזהם אותו. לזאת המלחמה עצומה היא, וכל מחנה נגינה בצדק, ולוחמת בצדק, החפשים לוחמים בעד ניצוצי הטוב של הרצון שלא יסלועבדות לאין צורך, שהוא אך למחסור, והמשועבדים, מכירי העבר ויודעיו בהדר טובו, מגינים על השעבוד, שלא יהרסו חלקי הרצון המזוהמים את הבנין האצילי של העולם. וגדולי הנפש צריכים לתווך את השלום בין הלוחמים, בהראותם לכל אחד מהם, מה הוא הגבול השייך לו באמת. ההתפתחות של רוח האדם מכשרת את שכלו העצמי ואת חפצו הפנימי להיות שואף אל הטוב הגמור שהוא הטוב האלהי, שהוא היסוד של המגמה לכל התגלות אלהות, והשפעת התורה והנבואה בעולם. בימים הראשונים היה השכל הכללי של האנושיות פחות מפותח, וחפצו היה גם כן יותר ברברי. אז היה החזון האלהי כולו נועד לדחות את השכל הסורר, המשועבד רק להחפצים הבהמים בכללות החברה האנושית, ולדחוק תמיד את החפץ הטבעי, שהיתה התעוררותו יותר מכוונת לקראת הכיעור והחטא. התבסמות העולם על ידי כל המשך הדורות, על ידי ביסוס היותר עליון של גילויי השכינה בישראל, ועל ידי נסיונות הזמנים, התגדלות היחש החברותי, והתרחבות המדעים, זיקקה הרבה את רוח האדם, עד שאף על פי שלא נגמרה עדיין טהרתו, מכל מקום חלק גדול מהגיונותיו ושאיפת רצונו הטבעי הנם מכוונים מצד עצמם אל הטוב האלהי. ונגד אותו החלק שכבר נזדכך מוכרחת היא הליברליות להתפשט, לתפוס מקום. וכשבאה המסורת והדת אפילו בצורתה היותר טהורה לכבוש תחת ידה את זה החלק המזוקק לא תצליח. אבל צריכה היא לסייע את רוח האדם בנקודת טהרתו, ללכת במסלתו שכבר כבש, ולכוין את מטרותה נגד אותם חלקי הרוח, של הדעת והרצון האנושי, שעדיין לא נתבסמו, והם עומדים עוד במצבם הפראי כימי קדם. ולפי התנועה התסיסית של החלקים המבוסמים, עוד הסכנה בהם יותר גדולה, כשהחלקים הבלתי מבוסמים, השרידים הרבים של הברבריות, הולכים במצבם הטבעי הפרוע, והצד המתוקן שברוח האדם סוכך עליהם באברת דמיונו, להעטיף מעטה של ברק נוצץ על כל תועבה ושקר. זאת היא עבודת הקודש של עובדי ד', עד קץ הימים, עד אשר רוח הטומאה כליל יחלוף, וזיו האדם והעולם יגלה בתפארת עזו, במלכות שדי.

צביון ההשגחה

כג

שמח היה הרמב"ם, כשצורת ההשגחה קבלה אצלו צביון של הדרגה שכלית. וראוי הדבר לשמח על זה, מפני שכל זמן שהאמונה הזאת, שהיא מבססת את חיי העולם, היא מונחת בלא תואר שכלי, איננה מתערבת עם כל גלי החיים של הנפש החכמה, השואפת להשכיל. אבל אחר שקבלה לתוכה צורתה השכלית, הרי היא משתרשת במעמקי הנשמה בכל חדריה ומעמקיה, והאדם מוצא את עצמו מאושר, כשצורתו הרוחנית מתאחדת לחטיבה אחת.

תורת ההתפתחות וההשגחה

כד

בכל מקום שפקרו המינים תשובתם בצדס. כשם שהדבר מתקיים במובן התיבות והאותיות של תורה, כך הוא מתקיים בעצמותן של הנטיות הנפשיות והשכליות. כל אותן ההרצאות והדרכים המביאים לדרכי מינות הם בעצמם ביסודם מביאים, כשמחפשים את מקורם, לעומק אמונה יותר עליונה ויותר מאירה ומחיה, מאותה ההבנה הפשוטה שהאירה לפני התגלות הפרץ. ההתפתחות היצירתית, שנוטים אליה כל ההולכים אחרי מוסרי השכל המופע מהחושים, גורמת בראשיתה לקצץ את המשך של אור האמונה, המלא כח ד'. ובאמת אין ערך לכל התוכן במקום שאין שום חסרון ביסוד ההמצאה העולמית, כי די באלהותי לכל בריה, וכח ד' הבלתי סופי מספיק הוא על הכל, מכל מקום מאחר שצביון כזה מתגלה בשכל, אף על פי שראשית שביליו נעו, ומרחיק בשטחיותו את האור האלהי מן הרעיון, בעומקו הרי הוא המקור היותר נשגב ליסוד ההשגחה. כי דוקא ההתפתחות ההולכת בקישור כל כך נמרץ, ממטה למעלה, מיצור שפל לעליון, ואינה סרה ממסלתה, היא המורה אותנו על ההבטה מרחוק, עד אין תכלית, ועל תכלית נועדה לכל ההויה. ובזה הגודל האלהי מתפאר, וכל המגמות האמוניות מתאשרות ביותר, ומקום האמונה, הבטחון, והעבודה האלהית מתרחב. מאחר שהכל הולך למגמה הרי עין צופיה על כל, ומאחר שהכל מתעלה, ויש בשכלולו של האדם את עצמו ואת עולמו גם כן כדי להעלות מדרגות, הרי הוא עושה בזה ממש את רצון קונו. והמעלה הרוחנית המתעלה מעל כל מתראה היא ליותר מרכזית ביסוד ההויה, ונמצאת עליתו של האדם אליה מוכרה, ולא עוד אלא שאחריתיותה של המגמה, והצפיה המוקדמה שלה, מראה דרך להארה של אחרית מראשית, ועצות של דליגה ושל ישור דרך נתבעות. טוב וישר ד' על כן יורה חטאים בדרך, ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו. והננו ממילא עולים למעמד המחשבה, שהיצירה העולמית, של עולם הזה ושל עולם הבא, של עתיד הפרטי ושל העתיד הכללי, הכל נשקף בהשקפה אחת, והכל מעורה זה בזה. והאמונה שהעולם הזה הוא כפרוזודור בפני עולם הבא, שמביאה לידי הבינה האמונית המפורטה, מתאמצת, וכל ערכי המוסר מתעלים בעילוי אלהי, ולא עוד אלא שיש צפיה ומגמה מובטחה, ככח הצפיה כך הוא כח הגבורה. ונמצא שהיסוד של התעלות מעל כל חקי הטבע הוא דבר מובן באפשריותו והתאמתו לכל דרכי הדעה המיושבת.

ההשגחה הכללית והפרטית

כה

הפילוסופיא היתה מעולם נוטה להכרתה של ההשגחה הכללית, והיא רחוקה ביסודה מנטיה אל ההכרה של ההשגחה הפרטית, שבה מתגדרת ביחוד הדת. אבל בשרשם של דברים מתרכזות הנטיות הללו, הנראות מתנגדות זו לזו, למרכז אחד. ההשקפה החודרת תדין, שכל עיקר המושג של הפרטיות אין לו מעמד אמתי מצד עצמו. האמת העליונה היא מתארת לנו את הכלל, בחטיבה אחת, כל מה שנראה לנו פרטי, איננו באמת כי אם הופעה אחת מהכלל המאוחד. רזה הוא דבר ברור, שההשגחה האלהית מתקשרת היא עם האמת העליונה, וביסודה אין לנו כלל מושג של פרטיות. אבל ההשגחה הכללית הזאת הרי היא יותר חודרת אל כל הפרטים כולם, שהם מצד חשכנו מתתארים לפרטיותם, מכל מין השגחה פרטית שאפשר להעלות על הדעת. הצד החלוש שהתערב בהסברתה של הפילוסופיא ביחווה אל תיאור ההשגחה, הוא רק מה שחשבה, שבמקום שהיא מדברת מהשגחה כללית, יש מקום לפרטים במציאות, אלא שהם יוצאים מחוץ לשטתה של ההשגחה. וזהו דבר בדוי ומוכחש מעיקר היסוד של עומק הטהרה הפילוסופית. וזאת הנטיה בעומק אמתתה היתה נטיתו של הרלב"ג, בצדדו כל כך להסביר את התוכן של

ההשגחה לצד הכללות, ומוצל הוא אותו צדיק מעון, של סילוק השגחה מפרטים. ההבנה של השגחה כללית וידיעה כללית שבפילוסופיה, כלפי מעלה, מיוסדה היא על עומק הדעת, שעצמיות הפירוד לפרטים היא הכרה מוטעת, מצד הכהות שבהכרת הברואים, גם העליונים שבעליונים. אבל האמת הוא, שהמצוי כולו הוא כלל גדול, ואם כן כלפי מעלה, שמוארה שם האמת הבהירה, ההשגחה והידיעה היא באמת כללית.

רז ההשגחה

כז

כשנמצא את עומק הרעיון של רז ההשגחה, הננו צריכים לסדרו בסידור של כמות, ושל איכות. הסידור הכמותי הוא שלא יש שום דבר בעולם שאיננו נעשה בדבר ד' ועצתו העליונה, כל אשר חפץ ד' עשה בשמים ובארץ. והצד האיכותי הוא שהעצה היא העצה היותר אצילית, היותר מגמתית, ויותר אידיאלית, מכל מה שהלב יכול לחשוב. והעצה הזאת שרויה באידיאליותה בכנסת ישראל, המצוינת בעולמנו בתור גוי אחד בארץ, ובשרשי הויתה במעמד האצילי, עד אין קץ ותכלית. אבל לעולם מוכרחים אנו להשקיף את ההדר העליון, על ידי ההתאחדות הנפלאה של שני אופני ההשגחה הללו, שהשניה המבוטאה בכנסת ישראל מגלה היא את כל האור והעילוי של הראשונה, ומחשבתן של ישראל קודמת לכל, וחותמת את הכל. הרעיונות המתחסיים להשגחה בכלל, אפילו בכל מעמק הפרטיות שלה ובכל ערכי דיקנותה, אפשר להם להגלות בהופעה של השכלה בהירה בשכל האנושי, וקל וחומר בערכי רוח הקודש ונבואה. אבל ההופעה האיכותית, המצבינת את כל הוד האידיאליות של העולם, והתרכזה בכנסת ישראל, בכל תועפותיה, מרום עליון עד עמק שפל, זה אינו מתגלה כי אם על ידי אור התורה, נבואתו של משה, לא בחידות, ולא בחלום, ולא במראה נבואית מודרגת, כי אם דוקא בהתודעות של פה אל פה אדבר בו, המיחדת את כנסת ישראל בעולם מכל גויי הארץ, ומיום אשר ברא אלהים אדם על הארץ מקצה השמים עד קצה השמים. ומזה האור האיכותי, הנפלא בטהרתו, בחוזק הראותו, ובהוד חותמו הריאלי בחיים, המבטא בכל את הדר אמתת אצילותו, נשאבת כל נבואה וכל רוח הקודש, בכל הדורות ובכל הזמנים, עד עולמי עד. וכל החכמה וכל התרבות האנושית הכללית היא תמיד פונה בפנימיותה להגיע אל המעין העליון הזה, להספג מרוחו, ולהיות מואר מאורו, אור החיים מעולם עד עולם, עד אשר יבא היום הגדול אשר בו ינהרו עמים רבים אל הר ד' אל בית אלהי יעקב, בשאיפה של ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו, כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלם.

המגמה העליונה

כז

בכל השדרות מתגלה הצביון של הדחיפה הסמויה של הפרטים, שבתוכם גנוז אוצר חיים בלתי נודע ומשוער, והם הולכים ונדחפים, ומתקשרים למגמה, שבהקבץ השעור הראוי והתכונה הראויה, הצירוף והסידור הנכון, מתגלה לפי הערך אותו האור הנודע, אור החכמה הבינה והדעת, והיסוד המגמתי העליון, בגדולת צביונו. כן הולכים החיים, האיש, הקבוצים, המחשבות, המעשים, הקבוץ העיוני עד בנין השטות היותר משוכללות, וקבוצן של השטות לשטות כוללות, שכל שטה היותר מקפת נחשבת בהאורגניסמוס הכללי של הרוח כמבטא אחד בתוך ענין מלא. הקדמת נעשה לנשמע הוא היסוד היצירתית, השורר בעולם המוחשי והאידיאלי. הבנין בהתגלמו מתקבץ הוא מהפרטים, ובקוצם של הפרטים משתכלל הכלל. והעדות על המחשבה שלמעלה מכל מחשבה, על הכוונות המטרית שלמעלה מכל מטרה, היא הולכת ומתבלטת. ובמוסר החיים של האדם, אותו הרצון הכמוס דוחפו תדיר, ובידו לשא עין להחפץ

המגמתי העומד ממעל לו, נזר אלהיו אשר על ראשו. וכפי הרוממות של העלאת עצמיותו אל העולם המגמתי העליון, זכירת הצור ביה ד' צור עולמים, ככה ימצא מין את מינו וניעור. והניצוצות של החיים, שהם פזורים בחגוי הנטיות הקטעיות, באים ומאירים בצורה תאורית, חקוקת פנים עשירים ומשוכללים, ונעשים חיייו של אדם עליונים. והעם נעשה עם קדוש, הרואה את המחשבה העליונה שיש בבנין עולם ביצירתו התולדתית. וכל רעיון וכל חפץ אישי הרי זה מתעלה, וחוזרת ההתעלות האישית, ומוסיפה אורה גדולה בהאופי הכללי, שנעשה יותר בהיר ויותר מזהיר. והרצונות הסמויים נעשים מלאי דעה, בהירי מציאות, ואותו החשך שבדרך רשעים הולך ונגרש, ונסו הצללים. ואותו דרך הטוב, אותו הדר הנועם, המוסר היותר עליון, הנשאב מהמקור האלהי היותר טהור, הולך ומפכה את מעיניו, ובני אדם שואבים בששון ממעיני הישועה, וישועת ד' ממחרת לחבוש לכל שבורי לב.

הידיעה המגמתית

כח

המושג המגמתי של ההויה, שהוא מתבטא באותה ההגדרה של כדי לדעת את ד', הוא עולה ומתברר, עולה ומזדכך, מתגדל ומתרחב, מתעמק ומתלהב, לפי אותן המדות שההויה כולה ופרטיה עמה עולים בהן תדיר. מובן הידיעה המגמתית אינו כלל בגדר אחד עם אותה הידיעה, ההשכלית והמוסרית. היא עולה על כל בעשרה, בכלילותה, בהתעמקות המהותיות שלה, מתוך גדלה היא צריכה להיות חודרת בכל ומלאה כל, אין דרגה אחת מציאותית צריכה להדלג, בכל צריכה ההתדרגות לעבור, ושהייתה, שאנו משערים אותה בצורה זמנית, היא גם כן מכוונת לפי דרגה לפי מדת עליתה. כשאנו חוזים ברוחנו המדעי, והתוכן האמוני המזוקק, ואותם רגשי הלב העדינים המתלויים עמהם, את הטוהר של דעת ד' בצורה השכלית, הרגשית, מוסרית, אמונית, חזיונית, ומעשית, הומה לבנו על כל העולם השקוע בחמרנות, באלילות, בכפירות, ברשעות, במחשכים, בקצפונות ועלבונות, והננו נזרקים בבת ראש אל תשוקת ההשפעה של ההופעה משלנו על כל, ואין אנו שמים אל לב איך גם אנו בעצמנו הננו כל כך רחקי ידיעה, רחקי השלמה, עד שהננו כולנו נמשכים במערכה גדולה, ששיפוליה מגיעים עמוק עמוק בתחתיות, ועליוניותיה עולים הלוך ועלה למרומי רומים. כל ארחות התעיה דרגות הן, שבהן ועל ידן מטפסים ותופסים את אותו האור המאושר, שאנו מתגברים לבטאו בדעת ד'. ואנחנו חושבים שהננו משלימים בזה איזה פרוגרמה, ומיד שכלנו בקרבנו, ורוחנו השואף, מבשרנו, שהננו רק שוקקים לאידיאל של ידיעה ולידי שקיקה, שאין אנו יכולים גם להגות בה מפני גדלה, ומכל מקום היא היא בעצמה אותה התכונה של דעת ד' ועבודת ד', שבהם אנו רואים חזות הכל. רז ישראל הוא פשוטו כמשמעו התהלכות מחשכית ההולכת ומזככת עצמה בארך רוח, בארך זמן, בשקט ובשקידה בלתי פוסקת. הגויות, שהריחה ריח כל דהו מנועמה של תורה, לא יכלה לעמוד על אותו הרז של מי יתן טהור מטמא, ודריכה מיכנית אחזתה לבסוף. כל ארחות זרות, אשר חלק ד' לכל העמים תחת כל השמים. והשוית הידיעה האלהית המגמתית, לאיזה ידיעה, השכלית או מוסרית, הקטינה את המדה ומחקה את הסאה, והחשיכה עולם, במקום החפץ להאיר, ודלדלה כח במקום הראוי להגביר. וכנסת ישראל עסוקה בתיקון רוחה, בהתעמקות חשבונה, בידיעתה שאל מה שהיא עורגת הכל צפוי והרשות נתונה, ושסוף כל סוף עצת ד' היא תקום, ושהחשכה היא תכונה של הארה, ושהביטוי החי שהתבלט בתולדתה הנפלאה יעשה פריו, ועושה הוא את פריו בלא רפיון, בלא הפסק והפרדה. כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו, ואנחנו נלך בשם ד' אלהים חיים ומלך עולם.

בקשת התכלית המרכזית

כשם ששכלנו ורצוננו, ככל דבר שבהויה, הוא ניצוץ מן הכל וממקור הכל הוא נובע, ואנו עולים לדין ממנו על האור העליון בדרך דוגמא ובבואה דבבואה, כן אנו דנים על נקודת הרצון, שהיא מחוברת לשכל, והיא תכונת בקשת התכלית, שהוא גם כן ניצוץ מהכל, ונובע ממקורו. שוללים אנו את כל ההגבלות והמגרעות שישנן בבקשת התכלית שלנו, ואנו באים למצא צד האצילות והרוממות שיש בבקשת התכלית, שהיא נותנת צורה הגונה לכל מהלכי המעשים, ואנו אומרים, שהיא נמצאת ביסוד הכל, המרכז העליון, מלכות אן סוף, בדרך השאלה, ראשית כל הצמצומים כולם, המביאה ליסוד הכל, והיא באמת הכל, כל הראשית, וכל האחרית, כל ההויה, וכל המבוקש מההויה.

מרכז העולם

ל

מרכז העולם הוא ברצון החפשי, שיתעלה, ויהיה, עם כל חופשו שהוא כשרון עצמי עדין, עזיז ומתמיד בפעולתו לטובה קבועה ההולכת ומתעלה. ותוכן זה הוא דמות ה א ד , שנשמתו הכוללת שולחת את קויה בכל מקום ואופן שיש לו כלי המתאים עם אורה. והתפשטותה של נשמת אדם עליון זה הוא מלא כל עולמים, שבכולם ימצא אדם מוגבל רשום בקוים מיוחדים של אור מרכזי זה.

המגמות האידיאליות

לא

המגמות האידיאליות העליונות יונקות הן חיותן מגופן. כל מגמה מספקת לעצמה, ומטרתה ותכליתה בקרבה. נימין דאריך לא מסתבךן דא בדא. והמגמות האידיאליות המושרשות בעולם המעשה כולן קשורות ומשולבות הן אחת ברעותה ברתוקות של שלשלאות ארוכות וגדולות מאד, חבל בחבל, נימא בנימא, והמגמה האחרונה אי אפשר לתפשה כי אם כשעולים לספירה יותר עליונה, לעולם יותר מואר ומתוקן, נימין דזעיר מסתבךן דא בדא, עד אשר הבהירות העליונה מופיעה להודיע ולהודע. שהכל ענין אחד, ד' הוא האלהים.

המגמה החברותית האמיתית

לב

כשאנו נשאלים על החיים החברתיים מה היא מגמתם, אין לנו תשובה מאותם החיים עצמם, כי אם זקוקים אנו לבא לשאיפה של עולם גדול ונשגב מהם, שמקצת מזהרירותיו מתראים לפנינו בעולם הדעת, ובכל המרחבים של העולם הרוחני. ובזה כבר אנו באים בהסכמה, שאי אפשר כלל שתהיה כל השאיפה האנושית שקועה רק באותם החיים החברתיים לבדם, ולא עוד אלא שהדבר מוכרח הוא, שאם יחדלו החיים החברתיים מיניקת לשדם מאותם החיים העליונים שהם למעלה מהם, ושהם עושים את הויתם להויה מטרתית, יפחת מאד הערך החיוני שלהם עצמם, וממילא יתגלו בקרבם מגרעות גדולות, עד שיהיו יורדים גם בערכם. ובשביל כך תיקון העולם דורש צפיית ישועה עמוקה ממעיני הישועה העליונים. ותקותם של ישראל הנצחית לאורו של משיח, לאור ד' בעולמו, היא היא בסיסו של עולם, של כל מצביו, גם של העולם החברותי, עם כל הסתעפותיו. ומוכרח הדבר, שאנשים צופים ימצאו, שכל מעינם יהיה שקוע באותן המגמות העליונות, וחזיונם יהיה עולה ומרעיף על גבי החזיונות החברתיים, הנוטלים

כל כך מקום כמותי גדול בעולמנו. אותו הרוח המחיה את החיים החברתיים צריך שיהיה בעצמו לקוח מאצילות הרוח העליון של החיים העליונים, החיים הקדושים השמימיים, חיי החכמה, חיי העדן הקדוש של נועם ד'. וממילא הוא מוכן להיות עושה בחיים החברתיים מעין דוגמתו, מעין דוגמא של מעלה, להשכין את שלום המרומים בארץ, ושכינה בתחתונים. זאת היא המגמה היסודית של נשמת ישראל, לחיות חיים אלהיים במובן החברותי, כמו שהחיים הללו הנם מצויים למעלה מן החברה, וכמו שהם נסקרים במשאת נפשם של יחידי סגולה המקודשים. נחלת ישראל היסודית היא מתנה זו, שהחיים החברתיים שלהם היא דוגמא של מעלה, מלכות בית דוד היא דוגמת מלכות שמים העליונה, והסגולות השמימיות גנוזות בה, והן מוכרחות לצאת לאור בכל מילואם, במילוי המלכותי, בהתכוננות כסא ד' על מכונו, על כסא דוד ועל ממלכתו, להכין אותה ולסעדה. והמשיחיות בעצמותה סגולת ישראל היא, סגולת האומה, שהיא צריכה להתפתח בקרבה, ומוכרח להגאל ממצירה וכל המציקים לה, השושנה העליונה צריכה שיפנו מכל צדדיה הקוצים והחותים העוקצים אותה, ותתיחד עם דודה באהבה, מלכות שמים ומלכות הארץ בחטיבה אחת, האידיאל החברותי והאידיאל הרוחני המרומם הגדול מעל כל חיי חברה וקייבוץ, החובק במתי שחקים בגדלו ותעצומות הפשטות, המלא הוד נצח נצחים, מתאחדים ומתמזגים יחד. ד' אחד ושמו אחד.

גאולת האדם והעולם בעתיד

לג

העולם עומד לעלות ממעל למצב עבודת האדמה, בצורתה האמללה, שתאר קללה יש לה. הזריעה וכל עמלה, הזריה, והניכוש שקדם לקצירה, כל אלה תוצאות של נפילה הן, מעקבות החטא, בזעת אפך תאכל לחם. יעלה רוח האדם למעלה, ותענה הארץ לעומתו ברכה עליונה, ירעש כלבנון פריו, וגלוסקאות וכלי מילת מארץ יצמחו, ועבודת האדם גם המעשית תקח לה תואר עליון יותר. מעין עליה זו הוא אור המתגלה בשמטה, בשבת הארץ, שנה של שביתה מכל עבודת הארץ, ודי לאדם בברכת האדמה, ממתת ד' עליה, וההתחרות האנושית חדלה, והלב מתעדר עד כדי הכרת אחות כל החיים כולם, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל. אמנם גם יובל, גם שמטה, רשמים הם של עולם חדש, שהעולם ההוא איננו מניח לקבוע את כל החותם כולו, אבל מברשים הם טוב עליון, הבא מזריחה של רוחניות יותר עליונה. אבל בין כך וכך חובת האדם בצורתו המדעית לרומם את עבודת האדמה משפלותה, וזה עושה אור ד' במדע האנושי, ועתידין כל בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע, הקרקע תצא מקללתה בחלקה היותר גדול, מפני שהחכמה תגאלנה. אבל כל זה תהיה גאולת האדם, שהיא רק תכשיר גאולת העולם. אבל גאולת העולם עצמה תתרומם מעל הצורך של עמידה על הקרקע, ולא חובה כי אם עדן תשאר עבודת האדמה, ובגן עדן יטייל האדם, ושמה יהיה לעבדה ולשמרה, והעדן עצמו עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, הוא למעלה מכל עבודה ומכל שמירה. וגם אותו העתיד מרשם הוא את זוהר אורו על ההוה, ובתקופות היותר מאירות תהיה רשימתו יותר נכרת, עד התעלות עליונה. שהכל מתעלה, הכל מתפתח, והכל דולג ודוהר למעלה, הכל שמח, מתרעע, מרנן, ומלא גילה פנימית, ושבע שמחות, ונחת עדנים, והוד הכל, והדר מקור הכל מאיר בחלקיותו של כל אחד. והמוסר ההוי קשור בו, אורו וישעו של הקץ היותר מרומם איננו ניתק מהתוכן המוסרי של ההוה, וסוכת עורו של לוינתן, הכל לפי מעשיו של כל אחד ואחד. זאת היא הדעה העליונה, הדעה הישראלית, היודעת להוקיר את החיים המוסריים בתפארת נצח הודם, מה שלא ידע כל עם ולשון, ולא תשורם עין כל חכם ערל בשר. ועם כל זה אין העתיד מתעמם אפילו במאומה, ואין גילת הודו מתמעטת, כי אם עוד עולה ומתעלה, צשביל קשרה האמיץ ביקר המוסר, שהוא אמנם לא המוסר

האנושי המוגבל בתחומים כל כך צרים, ובנוי על יסודות שהנפש חופשת להשתחרר מהם, כי אם המוסר הנצחי. המוסר האלהי אור החיים הוא מצד עצמו, לא רצועות על קרני שור מועד הוא כי אם עטרת תפארת בראשו של כל צדיק, וצדיקים יירשו ארץ. והתעלות ההויה תעלה עד שהאניות היותר אמיצה של הכל תתבצר באמת וטוב ונושאייהם. לכן בארצם משנה יירשו שמחת עולם תהיה להם.

גאולת הרצון וההויה

לד

הכח היותר חדש שיתגלה בעולם, לחדש את החיים בגאולה שלמה הוא הערך הגדול שיש לרצון האדם בהויה כולה, כשהוא משתלם בשלמותו הגמורה. ולזה אנחנו עורגים, כל מעשינו לשם כך מכוונים הם, לגלות את האלהות שברצון האדם. וזה אנו הולכים ומגלים על ידי התכנית של התעלות האדם והתקדשות רצונו, שהוא מבוא לבא על ידו לגבורת הרצון, להתגלות אלהות בעצם הרצון עצמו, העולה למעלה מכל עמל ומכל כשרון המעשה, שהוא אך הבל ורעות רוח, לגבי המעלה העליונה של עליית הרצון למקורו, והתגלותו בפעולה. זה האידיאל איננו נפסק מישראל, זאת היא עליית השכינה התדירית, שבכל יום אנו מכוונים לה בעבודתנו, עליית רצון האדם, עד כדי תפיסת מקומו הנועד לו ברצון ההויה, ואז רצון ההויה כולה, אור הרצון של הופעת גילוי האלהות המוחלטה מתגלה עליו. והכל מתחדש באור גדול, בחיים חדשים, בשירה חדשה, בטבע מחדש, בנשמות חדשות, בדעות חדשות, בהרגשות חדשות, בציור עולם מחדש, ברצונות מחדשים, בבטחון חדש, ביחש מחדש לשמים ולארץ, לכל היקום, לאדם ולבריות כולם, לגווני החיים כולם, לגלוי ולסתר, לרוחניות ולגשמיות, לחיים שבגוף ולחיים שמחוץ לגוף, להכרות מוגבלות ולהכרות שאינן מוגבלות, לניצוצות פרטיים ולאורות כלליים, לכלים מחזיקים ולתוכנים שלהם, להכל יברא יחש חדש בחידוש ההתגלות של ערכו האמתי של רצונו של האדם במציאות. וזה יבא על ידי הסרת החלודה והזוהמה מהרצון, על ידי העברת הערלה החיצונית והפנימית, על ידי מחיית עמלק, באדם ובלאומים, בבעור רוח הטומאה מהעולם כולו.

גאולת המחשבה

לה

בעולם הולכים הכחות האנושיים ומתפתחים ברוחניותם, הפתוח גורם חילוק מקצועות, וחילוק המקצועות הוא גורם, שכל מקצוע יפותח וישתלם כראוי. אבל מגמתה של החלוקה היא שכל המקצועות השונים יתאחדו ברוחם, כמו שבאמת הכל הוא מיוחד ומאוחד, במרומי האצילות האלהית. רוח האמונה, הזקוקה למחשבה האלהית, היה יותר חזק בדורות הראשונים, מפני שלא נסתעפו כל כך הרעיונות המיוחדים, והיה הכל כלול ביחד, ובזה היו יותר קרובים להתוכן האלהי, אבל מתוך דחק שלהם בכלים המקבלים את המחשבות יצאו הרעיונות מטושטשים. ואור העולם משפיע הוא להוציא ממסגר אסיר, ולגאול את הנשמות ממצריהם הדחוקים. ונדמה הדבר בראשית ההופעה כאילו הענפים מתפרדים מהשרש, מה שבאמת הנם מתברכים רק ממנו. וברב שפע ישובו להאחד באחדות האורה של החכמה העליונה, המחיה את הכל. בהתבוננות חודרת בסוד הנהגה עליונה זו יבין כל משכיל להחזיר הכל לשרש הטוב, וידע כי נשגב שם ד' לבדו, בהודו על ארץ ושמים.

ההתפתחות והדלוגים

לז

בעולם פועלים ההתפתחות האיטית והדילוגים הפתאומיים. ישנם בעלי נשמות כאלה שהצד של הדליגה מתגבר בהם על צד ההתפתחות ההדרגית. וזהו האופי הישראלי, הם מושפעים מרעיון התשובה הרבה, ושואפים לדברים רמי ערך, שאין הסביבה ותנאי החיים מסכימים על זה, ומכל מקום חפצם העז הוא הכח הגלגלי, הנושא עליו את כל הרכוש היותר טוב שבחיים.

מדרגות העליונים

לז

ישנן כמה מדרגות של עילויים, שיוכל האדם והעולם להתעלות. המדרגה האחת היא שלא יעמד המצב על מעמד אחד, כי אם יזוז ממקומו לצד המעלה, וזו היא רק הצלה מירידה למטה, כי עמידה ממש אי אפשר. והשנית היא שתמיד תהיה התנועה הבאה חזקה משלפניה, ובזה העליה היא הולכת הלוך ואור. והשלישית היא שתהיה כל תנועה כפולה משלפניה, וכן הולך הדבר לבלי תכלית בכפל, עד שכל תנועה באה להיות כוללת כל מה שבעיקר ושבחידוש התנועות שלפניה, עד שכל רגע חדש של תיים הוא שוה ונעלה באיכותו על כל החיים הקודמים, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא.

ההתעלות והאחדות הכוללת

לח

המחשבה הסודית, של העלאת הניצוצות, מתאחדת היא עם התוכן של אחדות ההויה, המתגבר ועולה, עד שהוא קובע את האופי המוסרי של האדם על פיו, ונעשה הדבר מחוור, שכל מה שנוגע בדרך ישרה או אי ישרה לאדם הכל הוא עצם מעצמיותו, וה כל עולה או יורד עמו. על פי המחשבה הגדולה של אחדות ההויה בטלה היא השאלה של אהבת עצמו, שאלה שמוה לראשית החטאת, ואלה ליסוד המוסר. לא יש כי אם אהבת הכל, שהיא באמת האהבה העצמית הנאורה והעליונה. והאהבה העצמית המזויפת, האוהבת את הניצוץ הקטן, המתראה לעיניים הטרוטות, ושונאת את העצמיות המחוורת, הרי היא סמיות עינים, שאינה פחות כסל מאשר היא רשע. ככזה מדרגות ישנן בהעלאת הניצוצות, וכל אחת מהן קובעת את השפעה המוסרית הגדולה, וערכה התרבותי בעולם. בכלל כל כח מתפתח, וכל כשרון מתעלה, הרי הוא מצטרף לעילויה של ההויה. ובשעה שהספק והפסימיות יכולים לחזור לתוך הלב, לאמר על כל מעשה אשר יעשה האדם כי הכל הבל, לא יוכל ערך הכלל והנצח להיות מתבטל משיגובו וערך הערצתו, כל מה שמתברר לאדם, כי אמתת העצמיות, שהיא נקודת האהבה, והכח הדוחף לחיים ולכל מעשה וכשרון, היא דוקא בכל, והכל היא העצמיות הפרטית היותר מחוורה, שכל עמל החכמה והמוסד אינם כי אם לברר את הבירור הפשוט הזה, המבורר לצדיקים ולישרי לב, וסמוי מן העין של נעוי לב ורשעים, הכל לפי מדת הרשעה והסכלות שהם כרוכים אחריהם. מובן הדבר, שכל מחשבה אידיאלית, שהיא חשובה יותר מהגסות החמרנית, כבר יש בה משום העלאת אור החיים, והכח המשתמש בעולם לפתחה ולקיימה ולהחזיקה, כל השימושים שלו עולים עמו, וכבר הם נוסעים לצד העילוי, במהלך ההויה הכללית. אמנם כל אידיאל מוגבל בדעתו של אדם אינו כי אם כוכב אחד במערכת הצבא העולמי הגדול, הולך הוא ונוסע, מתאגד הוא לקבוצה, שאין ספק בלב הוגה הדעת המפותחת, שאידיאל האידיאליים, שהוא כמוס ומוסתר, יותר נשגב הוא מחלקיו, ובכל סתר חשכו מאיר הוא בקוי אורו, המתנוצצים מתוך הערפל, את אור החיים הרבה יותר מהגלוי של האור המועט, שמתראה בהאידיאל החלקי, שבני אדם יכולים לשאת את דגלו,

בהכרזות וקולי קולות. לעולם ישאר מפני זה נחלה לבני אדם להיות אגודים, באידיאל הקיצוני העליון שבעליון, מקור הכל, לאשתאבא בגופא דמלכא קדישא, חלקי די אמרה נפשי על כן אוחיל לו. והאמונה האלהית, בעזה וגדלה, תהיה לעד נשמתה של כל ההתפתחות, האנושית והעולמית. וההגיונות הגולמיים שבכל היקום הם פרקי שירה למלך הכבוד, שכל המקשיב סוד שיחם שר הוא עמם את שירתם שירתו, בכל עונג לבב. ויש לפי זה עליה כוללת. קביעת החפץ האידיאלי המקודש לפי עצמת זרמו הרי הוא מושך עמו לצד מעלה כל ניצוץ, וכל נטף המתמזג עמו, ואפילו הנכנס בגבול מגעו לפי הערכים של חוקי המשיכה העצמית והרצון הפרטי, המתגלה מתוך חביון הכלל, אשר מסוד ישרים, בא כל אציל דעת לסכם את כל רגשות חייו, וכל נטיותיו הטבעיות הגמורות, הכל לצד העליה האלהית. זאת היא מחשבת הקודש של הנגשים אל ד', בעלי הנשמות האציליות.

התקון העליון

לט

עולם תוהו עומד הוא לפנינו, כל זמן שאין אנחנו מגיעים לידי התיקון העליון של אחדותם של כל זרמי החיים וכל הנטיות השונות אשר להם. כל זמן שכל אחד מתנשא לומר, אני אמלך ואני ואפסי עוד, אין שלום בעצמנו, ואין שם ד' מופיע עלינו, שמא גופיה דאקריה שלום, אשר אור האמת רק ממנו ועל ידו מופיע. כל עמל החיים, ביחוד העמל הרוחני של כל המחשבה, מוכרח להיות פונה רק כדי לגלות את אור השלום הכללי העליון, היוצא לא מתוך דחיה של איזה כח, של איזה רעיון, של איזה זרם, של איזה נטיה, אלא מתוך הכנסתו של כל אתד מאלה לתוך הים הגדול של אור אין סוף, ששם הכל מתאחד, הכל מתעלה, הכל מתרומם, והכל מתקדש. חביבים הם היסורים הרוחניים, שכל עובד אמיתי. עובד אלהים אמת באהבה גמורה, סובל על ידי השאיפה הקדושה הטהורה והנאצלת הזאת, אבל דוקא היסורים הללו הם הם הממרקים את הנשמה, ומביאים אותה, ועל ידה את העולם כולו, לידי האושר המרומם, לידי שאיבת רוח הקודש, לידי הגלותה של השכינה העליונה, ולידי הדבקות האמיתית באור חיי כל החיים. ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כולכם היום.

האידיאל העליון

מ

בינה הוא האידיאל העליון איך שהעולם צריך להיות, בתכלית הטוב, הנועם והאושר, לא כמו שהוא עם גבוליו ומצריו, וזעירותו, כי אם ברעיון הדרור, המוחלט מכל מועקה שבעולם, עולם מלא, עולם עליון. וממעל לבינה היא החכמה, מה שעולם זה עומד להכיר ממה שיותר עליון ממנו. ומה שהוא יותר עליון מכל אידיאל עולמי בהכרה, ואידיאל עולמי מלא בעתיד, הם תמיד מקושרים זה אל זה. וחיי כל העולמים וקיומם באים על ידי הצפייה הנסתרה שיש אל הכל להאושר העליוני הלזה, שהוא נותן בלא הרף את דחיפת ההויה מכלליות כלליותה עד פרטיות פרטיותה, ומהאצילות היותר טהורה ומאירה, עד החמריות היותר טמאה וחשוכה, הכל עומד להתעלות, להאיר, ולהתאחד. ורעיון אחדותי זה, כללי ועליון, ממלא לבם של צדיקים גדולה שמחה, ומחזק ומחיה את רוחם לעבודה שלמה תמידית, ונותן להם כח רוחני, של שלום וכבוד, להשלים עם כל נטיות החיים ולהעלותם, לדעת איך לכבד את הבריות כולם, ולהסתכל מתוך מעמדם איך הכל עושה רצון קונו. ומתוך עליונותה של מחשבה זו יודעים הם לברר מכל דבור ומכל תנועה, מכל ידיעה ומכל מאורע דברי אלהים חיים. ואור תורה וחכמת אלהים מאירה את כל הוייתם מכל העברים, ובקרבים יכבדו את אלהי הכבוד, והדר כבודו מלא עולם, וסובב עולם, ומעולם עד עולם אתה אל,

העלאת העולם

מא

מעולמים רחוקים באות נשמותינו אלינו, מעולמות קימים, ומעולמות נחרבים, העבר כולו זורח עלינו, קטנותו היא מגדלת אותנו. משטף דקיק של חיים הוחל אות החיים, והרי הוא עולה ומתרחב, עולה ומתעלה במסלולו, קונה לו תמיד נכסים חדשים, מוסיפים על הראשונים, מתארגנים הם יחד לחטיבה רבת האון וההוד. ורעידת רוממות עוברת על כל היקום, והכל מתרומם, עלו ומתקדש, מכין אוצר חיים לעולמות עתידים, מחדש אותם ומתחדש בהם, ומתעלה על ידם, מתגדל בגדולה אצילית, הולך ועולה עד שחקי שחקים. קונה לו עמדה של מהלכים בין העומדים, מתעשר בהמון חושים לאין תכלית, בשפעת צבעים אדירים רחניים לאין קצב, מאיר כאור החמה, כזוהר הרקיע וככוכבים לעולם ועד. הננו נתבעים להעלות את עצמנו, להרבות את גדולתנו, להרחיב את חכמתנו, באור החיים שמתוסף בנו הננו מוסיפים חיים ואור בכל היש, והיש כולו דוחק אותנו להמציא לו עילויו, צינורות שוטפים חפץ רצון וחיים ממלא כל היקום באים עדינו, מתעלים בעילווינו, שבים כגלי ים בשפעת שטפם, כמשברי אור בשיא חוסן מרוצתם. ואנו כולנו בעלי החפץ וההכרה קרואים אנו לפתח את היש כולו, להרחיב את גבול הוייתנו, קרואים אנו להאדיר חפצנו, להבהיק הכרתנו, לעזו את יכלתנו. בלי מצרים היא שאיפתנו, ובכל מצר וגבול הננו נותנים ברכות נצחים, עז לנו באלהים סלה את העולמים כולם אנו מנשאים, משגבים ומפארים, ונותנים פאר לאל חי העולמים.

מב

את הכל, את כל העולם, את כל היצורים, את כל הנשמה אנו רוצים להעלות, ואנו זקוקים להעלות ולעזו את שרש הכל, אנו שוקקים לרומם, לחבר במקור אור החיים, יסוד חי העולמים. ומתשוקה קבועה חקוקה ומבולטה במעמקי נשמתנו, בטבע תולדתנו, בכל מסבות החיים ההולכות ומשתלשלות עלינו, על הכלל ועל הפרט, אנו לוקחים כל רעיון וכל חפץ, כל רגש של תקוה וכל עומק של חיים, כל גבורה וכל הוד. את הזוהר האלהי של כל העולמים אנו שואפים למלא ולרומם, לעזו ולשגב, את האידיאות האלהיות הנפולות מפני מצר הישות המוגבלת אנו שואפים לשחרר, ואנו ממשיכים להן ולמקור כנסיתן חיים עליונים ממקור החירות, על ידי התרחבות הופעת זליפת זרמי נשמתנו, המתפצלים בכלים שונים, ממעמקי האמונה עד שטחיות המעשה, מחלקת התום והיושר עד רוכסי הבקרת והנתוח המדעי, מיסוד תשוקת החיים וההויות עד קסם כל פאר כל תקוה וכל רענונות, מעמקי מחשכים של כל קדרות רוח, של כל נפילת מעמקים, עד נשיאת ראש למעלה ורכיבת עבים וערבות, בכל מתלבשת תשוקת עולמי עד, תאות גבעות עולם שלנו, נצח ישראל עדי עד. ומתפלש הרוח הגדול, אשר מרחבי עולמים לא יכילוהו, בכל לבבות, בכל נתיבות חיים. וזקנים ונערים, בחורים גם בתולות, הוגי דעות ושופטי ארץ, אכרים ושרי קודש, וכל כחות החיים הספונים, אשר כל בוני עולם בעתיד מהם יצאו, כולו אומר כבוד עז וחיים, כולו מוגש ומוקטר, לשם אל עולם, לרומם שם אלהי ישראל, להעלות שטפי חיי העולמים אל באר מקור מי חייהם. וממעל ומתחת ברכות ישטפו, זרע השלום יתן פרי, והארץ תענה את הדגן ואת התירוש ואת היצהר, והם יענו את יזרעאל.

ראש דבר

מוסר ויראת אלהים

א

מי שיש לו נשמה כללית צריך לעסוק בדור שלנו במבואים, בבירור מפתחות לכל ענין נשגב. במבוא לאמונה בכלל, להבין גדרה, תוארה, תכונתה, פעולתה, באדם ובעולם, הצדדים הטובים והרעים של הופעתה, למען דעת איך להניח הכל על מכוננו. מבואים למוסר, לכל תורתה הרחבה והעמוקה לכל צדדיה השונים, למוסר האלהי, ההופעי, למוסר האמוני, למוסר הטבעי, למוסר המעשי והמוסר המדוטי, למוסר הפרטי ולמוסר החברותי הקיבוצי, למוסר החינוכי, ולמוסר המשפחתי, למוסר המעשי, ולמוסר התיאורי, למוסר ההיסטורי העבר, ולמוסר ההווה, למוסר האידיאלי העתיד, ולמוסר הקיבוצי הרוחני, העולה מכל סעיפי המוסר הרבים הללו וענפיהם יחדיו.

ב

צריך לעסוק תמיד בדבר הכלל של יראת שמים, להבין את תוכן ענינה, ולקנות אותה בטהרתה, בתור הסגולה היותר יקרה של החיים, ואחר כך להסתכל בפרט באותה היראה המיוחדת לישראל, מה היא, ומה המה גדריה העצמיים. בדבר המוסר, צריך לברר את המוסר המופשט המוחלט הכללי, וצריך לברר גם כן את המוסר השייך ליראת שמים, ולהתבונן אל היחסים שיש בין אלה הגדרים המיוחדים, במה הם נבדלים זה מזה, ובמה יתאחדו.

ג

מה שמרצה הרמ"ח לוצאטו בהקדמת ספר מסילת ישרים, בסבת המניעה לעסוק בחסידות ויראת שמים בתור חכמה לימודית, מפני שעקרי הענינים הם ידועים לכל, ובשביל כך חושב כל אחד שאין צריך להוציא זמן על עיונם, זהו הצד הטכני שבמניעה זו. אבל הצד הפנימי שלה בא גם כן מסבה זו עצמה, אבל בצורה יותר כמוסה, כלומר לא רק על הסכמת העולם פועל דבר זה של הרגשת היסודות גם בלא לימוד, לחשוב על זה שאין צורך להתעמק בפרטיהם, אלא מפני שהמחשבות הטבעיות הן מלאות ציורים באלה הענינים הרוחניים, ובשביל כך מראשית כל לימוד, בתחלת שימת הלב על בירור, באים הם ושוטפים, ומתוך שהם מחשבות של בוסר, והרבה דברים אויליים וחשוכים מעורבים בהם, ועם החשך השכלי יש גם כן בטבע של עניני היראה והמוסר בבוסריותם מרירות בלתי טבעית כזאת, שמחשכת את אור השכל, ומכשלת את כח החיים הפורחים באדם, עד שהם מזדקקים ועומדים על המעמד השכלי וההרגשה הנאורה הטהורה ברוח קדוש מלא ומשוכלל, על כן מפריעים הם בעצמם בשטפם את האפשרות של הלימוד והתעמקות, וצריכה היא המתודה המוסרית של לימודי החסידות למצא דרך איך לסנן את הזרמים הראשונים.

ד

שאלה היא, אם אפשר להעמיד את הלימוד של יראת ד', בתור חטיבה בפני עצמה, במערכה של כל הלימודים שבעולם, אפילו אם נעמיד אותו בראש כולם, וכפשטא דקרא ראשית חכמה יראת ד', או אולי עומד הוא התוכן הנקי של יראת ד' למעלה מכל לימוד, ואורו הוא המתפשט בכל הלימודים שבעולם, ועל פי נטיית רצון פנימית לטובה ולקדושה מתפשטת היא האורה החמודה של יראת ד' בכל הלימודים, כמו בכל התנועות, הדעות, השאיפות והרגשות, ועולה היא על פי זה על כל סדר סיסתמתי. מאירה היא אמנם

בזיו אורה את הטיב הפנימי של כל הנלמד והנחקר. כשהיא בעצמה לפעמים הוה לנושא מיוחד, הדבר דומה כמו שהשפה נעשה לנושא מיוחד בלימודים, בתוך כל חלקי הספרות שלה, אף על פי שעצם הספרות היא עצמותה, ועצמותה האמתית בספרות כולה היא מוארה. ובמבט רחב, נעשו חלקי הלימודים של השפה כשהם בספרותה חביבים בתוך חלקים עצמיים של ספרותה, והם עומדים ביחש הכללי הזה במדרגה אחת ביחש להשפה עם כל חלקי הספרות שאינם עסוקים בעצמיות התנאים הלימודיים של השפה וחוקיה.

ה

של יראת שמים, מצד עצמה, לית לה מגרמה כלום, ואי אפשר לה להיות מתחשבת בין הכשרונות ומעלות הנפש של האדם. היא כשהיא לעצמה היא עלולה להוריד את האדם ואת האנושיות כולה לעמקי תהומות, כשם שהיא עלולה להעלותם למרומי שחקים. אבל דוקא משום דלית לה מגרמה כלום היא מקבלת את כל האורות, היא אוצרת בקרבה את כל הכשרונות כולם, וכל כשרון מתברך ומובטח להיות נצור רק על פי ההערכה הנכבדה של יחשו להאוצר הגדול, אוצר של יראת שמים, שבו הכל גנוז. על כן יראת שמים מתרוממת לא כל כך על פי העסק במעמקי עצמה, כמו שהיא מתמלאה על ידי מה שממלאים אוצרה בכל דעת וכשרון, בתורה ובמצות, בכל מדה נכונה, בכל עז וגבורה, בכל תהילה ותפארת. נמצא שיראת שמים ויסוד הווייתה העולמית היא אספקלריא דלא נהרא, מצד עצמה, וכל עילויה הוא בהארת אור שמש העליון עליה, עד אשר תתאחד יפה ביסוד מקוריותה. אז תעלה מעלה מעלה, ותהיה באמת עטרת תפארת לעמוסי בטן, כשתשוב מלאה טוב אל שורש מחצבה העליון, העשיר מכל השפעה נאצלת, המתפלגת לפלגות מיוחדות. כי היא בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שבכל שמה, מקור הברכה כולה.

י

יראת ד' היא החכמה היותר עמוקה, מיוסדת על השקפת העולם היותר פנימית, והיא נותנת את היסוד העמקני לכל מדע וכל תורה, בין בקודש בין בחול. והחול עצמו כשהוא דורש את העמקנות היסודית הרי הוא מוכרח לבא למסקנא זו, שכל זמן שאין יראת ד' מבססת את המדע הרי הוא כולו רק מרפרף על השטח החיצון של המושגים, שבאמת אינם בכלל חכמה. הן יראת ד' היא חכמה, שכן בלשון יונית קורין לאחת הינא.

יז

על פי המחשבה היסודית יש להחיים האידיאליים מקום במציאות רק עם המחשבה האלהית ברומה העליון, הצלול המזוקק, אשר רק הדבקות האלהית העליונה מגעת לנגוע בה. המוסר של כפירה אינו כלום, מפני שהכפירה בעצמה היא הפך הצדק והמוסר היסודי. ונמצא שהכופרים שהם בעלי מוסר, נובע המוסר לא מכפירתם, כי אם מהכרת האלהים הגנוזה בעומק נפשם, שהם אינם מכירים אותה.

יח

ההשגה העולמית הכללית והמאירה מביאה לידי איחוד המוסר בעולם, ובזה מתעלה שורש יראת חטא למושג עולמי כללי, שהוא בסיס ליראת שמים, המבססת את יסוד האהבה העמוקה, מעלת השלמות העליונה. המוסר הולך ומסתעף ומתפרט לפי בינתו של אדם ולימודיו, לפי גורלו וקבלותיו, וכל מה שהיסוד שעל ידו המוסר מתפרט הוא יותר חזק, השפעתו הולכת בצורה יותר חזקה, בהיחש שיש בין קשר

המעשים להתכונה המוסרית הכוללת. ומזה יוצא שכל מוסר המרוכס בקריאת שם שמים הוא נובע יותר ויותר ממעמקי כל היש, וחודר עד לעמקי נשמת הנשמה. זהו סוד רתיתת האמונה, ועלייתה במרום עז השמחה והאהבה הנשגבה.

ט

החסרון היותר גדול שיש בתכונתה של יראת שמים, שאינה מחוברת יפה באורה של תורה, הוא מה שבמקום יראת חטא, היא מתחלפת על יראת המחשבה, וכיון שהאדם מתחיל להיות מתירא לחשוב, הרי הוא הולך וטובל בבוץ הבערות, הנוטלת את אור נשמתו, מכשלת את כחו, ומעיבה את רוחו.

י

את יראת השמים, את מכון האמונה האלהית העליונה, צריכים לצרף מכל הסיגים שלה, מכל הסיגים המוסריים והמדעיים, שהאדם וכל השכלה מוגבלת שבמציאות מערבת בה. והצירוף היותר גדול הוא זה, מה שמתגלה לעין, שאין שם שום סיג, שהכל הוא חיים וטוב, והערכים רק הם צריכים שיהיו משוערים כראוי, הצד השימושי צריך שיהיה במדתו הנכונה, בכל דבר, בין שהוא גשמי, בין שהוא רוחני, והצד המדעי צריך שיתאמץ לדעת איך מערכים את הכל, ואז אין שטן ואין פגע רע.

יא

דבר מוכרח הוא שיסגל האדם לעצמו את המוסר הטבעי הפשוט, בכל רחבו ועמקו, ואת יראת ד', ותמצית הטהור של האמונה הפשוטה, וכל מדותיה ברוחב ובעומק, ועל גבי שתי הסגולות הללו יבנה את כל מעלות רוחו העליונות. אסור ליראת שמים שתדחק את המוסר הטבעי של האדם, כי אז אינה עוד יראת שמים טהורה. סימן ליראת שמים טהורה הוא כשהמוסר הטבעי, הנטוע בטבע הישר של האדם, הולד ועולה על פיה במעלות יותר גבוהות ממה שהוא עומד מבלעדה. אבל אם תצויר יראת שמים בתכונה כזאת שבלא השפעתה על החיים היו החיים יותר נוטים לפעול טוב, ולהוציא אל הפועל דברים מועילים לפרט ולכלל, ועל פי השפעתה מתמעט כח הפועל ההוא, יראת שמים כזאת היא יראה פסולה.

יב

בתחלתה של הופעת יראת אלהים על האדם הכללי והפרטי, מביאה היא אותו לידי שעמום ובטלנות, הוא אובד את רצונו ואת עצמיות המהותיות שלו, מפני שנגעה בו היראה רק בצדדיה החיצוניים, לא הפכה את הפראות והרשעה, הספוגה במהותו החמרנית, ובטבע הנפש הטמאה הגנוזה בעומק שמרי החיים האנושיים, והרי ההופעה האלהית, שהיא לגמרי ההיפוך מכל הרשעה והנבלה, היא מבטלת אותה, וממילא נעשה האדם חלוש החיים, והציבוריות נעשית לקויה, אין אומץ ואין חפץ קבוע לשכלול, להכשרתם של החיים החברותיים. אבל רוח האדם האמיץ, המכיר על פי נקודתו הפנימית, כי ההרגשה הזאת של יראת אלהים היא הכל, כל החיים וכל הטוב, לא יעזב את אוצרו, ובכל אשר יתענה, עינויים גשמיים ועינויים רוחניים, מכל אשר לא יוכל לכאורה להחזיק מעמד נגד החופש המודרני, נגד שאיפת הגדולה התרבותית של חיי הזמן, נגד היופי המקסים, ונגד תסיסת החיים המרעשת, וגם לפעמים נגד המוסר והיושר הטבעיים, שלא יוכל בכל פעם להלום אותם אל הצורה של יראת אלהים ותוצאותיה בחיים כפי קליטתו ההסברית, כל אלה לא יכילו כח להפסיק את חוט החיים ואת אומץ ההסכמה, שרק ביראת אלהים מחסה

עז לאדם, ויזכך אותה ויטהרנה, יעלנה על פסגת המדע המבורר, ויעטרנה בזיו המוסר הבריא, ישבצנה בהדר חיי העולם ותרבותו, וימלאנה במתק האהבה, רוחב הדעת, והנועם אשר לעדן העליון, ויחדש בה ובגללה את העולם ואת החיים בצורה חדשה, מלאה הוד ותפארת גדולה וגבורה, ואבן מאסו הבונים היה תהיה לראש פנה. תכונתה של יראת שמים היא מחלשת את האדם בתחלת הופעתה, אבל חולשה זו היא בסיס ליסוד גבורה עליונה, הגבורה החמרנית מתחלשת, וגבורה אידיאלית נכנסת במקומה, והיא משיבה לאדם את כל נזקיו גם מצדו החמרי. והנמיכות של השפלות הנפשית, הבאה מצד התכונה של היראה האלהית, משרה על האדם אותה הגדולה של גאות ד' העליונה, ומיעוט היראה בטהרתה, וכל שמץ של גיאות בכיעורה, מנוולות את הוד רוח האדם, בעשותן מחיצה בינו ובין הכח העליון של גבורה של מעלה, ומונעת ממנו אותו המילוי העליון של גודל החיים ורעננותם אשר לגיאות ד', המעטרת את הצדיקים בענות צדק.

יג

הבטלנות, הנמשכת לפעמים על ידי יראת שמים, באה מחסרון הבירור לדעת מה בין טוב לרע, בתכונות הנפשיות. ומתוך שהשפעה הרצויה של קבלת עול מלכות שמים היא בודאי להחליש את הרע שבנפש, מחלשת היא בחסרי בירור את כללות הכח, בין הכח הרוחני, דהיינו העצמיות המחשבת, על ידי מה שבאה להחליש את הצד המקולקל שבמחשבה, בין הכח החמרי, שהוא התעודדות החיים, חשק העבודה ומרץ הפעולה. והדעה הנכונה צריכה היא תמיד להשיב ליראי ד' את אבדתם הגדולה הזאת, לדעת שיראת ד' בטהרתה מוכרחת היא להוסיף אומץ כח בכלל, ולהוציא אל הפועל את כל סגולה צפונה בתוך הנפש להשכיל ולהיטיב, ושלילתה אינה מכוונת כי אם לגבי הצד הרע שבנפש, מקור המדות הרעות, והמעשים המקולקלים, שבהיות הנפש טהורה ומנוקה מהם הרי היא עולה במעלות החיים בהרחבה גדולה ובתוספת ברכה רבה.

יד

האישיות, בכל התפשטות הכח שלה, היא תובעת את דקיונה מהמוסר, ומהדת, בזמן שהם באים לעצור את הטוב ואת הצדק שיש בה. אבל לעולם אין המוסר ולא הדת מכוונים כי אם לעצר את הרע ואת הפראות שבאישיות, ומאד צריך האדם לזיכוך מדותיו, והארת דעותיו, עד כדי להבין ולחוש את אותו הצד הפראי והרשעי שבו, שהוא צריך להיות נעצר על ידי הדת והמוסר, ולדעת גם כן את הצד של האור והטוב שבו, שהוא עומד למעלה מהתפקיד של הדת והמוסר, במובנם המצוי. התרבות מגלה היא צדדים רבים של טוב ושל אור בנפש האדם, במקום שהיה נחשב לרשע ופראות, וכשהיא מוצאה בנקודות הללו מעצורים מצד הדת והמוסר, היא נלחמת בהם ומנצחתם. אבל אחרית המלחמה היא הגילוי, שמגלים הדת והמוסר בעצמם את אורם, עד שנמצא החופש האישי הזה, ותביעותיו הטבעיות הטובות, הוא מוכר לאחד מככרי הדת והמוסר עצמם, וממילא מתאשר עוד ביותר הכח של הדת והמוסר לשלוט על הצד הפראי שבאדם, ולהיות מכובד ואהוב מצד העליון והטוב שבו.

יו

המוסר שבמדות, והמעשים החקיים, האחרונים צורך הכלל הם, והראשונים צורך היחיד, שהוא בפנים ידועים התוכן של חיי הכלל. המעשים החקיים, כשנשקעים בהם בעומק גדול כל כך עד כדי שכחת מטרותם, מביאים הם לפעמים חלישות בהמרץ של המוסר המדוטי, ומתוך כך באה מחאה מצד מחזיקי

המוסר הכולל, שנראית כעין גערה על דקדוקי החקים. אבל לעולם הצד העליון שבמוסר הוא שיהיה הכלל כלל עומד מקושר יפה וחי, ולזה החקים צריכים ומוכרחים. על כך לעולם יעמד החק למעלה מהמוסר, והמוסר ישמש לו לעזר להדר בקיומו של החק, בנדיבות מוסרית.

טו

המוסר הטבעי הגלוי צריך שיתבהר טרם שיתגלו בנפש אותם השבילים של התוכנים אשר להמוסר העליון הסודי, רק באופן זה של הקדמת הבסיס האיתן היסודי יש מקום לכונן עליו את כל הבנין העליון, שראשו בשמים. כל מה שהשרשים של האילן יותר מתפשטים, מתעמקים ומשתרשים, ככה יהיו ענפיו רעננים, חזקים ופורים, ועלהו לא יבול.

זי

המוסרי, לכל פרטיו, המעשיים, והציוריים, הוא תוצאה ישרה מהאידיאל השכלי, ברום חביונו. המחשבה של האנשים בעלי הרוח משוטטת היא בעקרה למעלה, בגבהי האידיאל השכלי, האמת והשקר, זהו כל התוכן שלה. והתוכן של האידיאל המוסרי, כאחת מצלעותיו של האידיאל השכלי, כלול הוא עמו, ואיננו תופס מקום לבדו כלל. לא בכוונה מדויקת לצמצם אל הפרטים של הטוב והרע, ולסור מרע, ולעשות טוב, נוכל לצייר לנו את האידיאל השכלי ברום גבהו, עסק אין לו כלל עם אלה הפרטיות, אלא שכשימצא המואר ממנו פגישה עם תכנים כאלה, שיש בהם טוב ורע, ודאי יעשה את הטוב, ולא יעשה את הרע. הצמצום לכיון את האידיאל בשביל טוב ורע זאת היא ירידה עצומה, למי שהיה מוכן לחיות חיים של האיריאל השכלי, בעצם טהרתו. וכל הפרעות נגד המוסר היותר טוב הנהוג בספירה האנושית, הבאות מצד איזה התגברות של מחשבה חפשית נשאה, יונקות הן את לשדן מתשוקת האידיאל השכלי לעלות אל מקומו. אלא שבמקום שהאידיאל השכלי לעולם לא ישלול את הערך של הטוב והרע, לא יאמר על הטוב רע ועל הרע טוב, אלא יתרומם על גביהם, ובכל מגע שיבא לידו ישאר הטוב טוב והרע רע, כל זמן שהוא בצביונו הרע ובגבולו, יבואו המושפעים מהניצוץ הקטן של הזהרורית של מעלה, אשר רק השעת עין מההכרה החודרת וחלישות של הרצון ביחש להחזקת המעמד של הטוב והרע ביחושם אליהם בדרכי החיים פעלו עליהם, לידי חילוף ותמורה, עד שיאמרו על הטוב רע, ועל הרע טוב, הארץ נשמטה מתחתם, ובשמים מעל לא ימצאו מעמד.

יח

משובחים הם כל המחשבות והרעיונות של יראת שמים, שנאמרים מטוהר לב על פי ההכרה וההרגשה התמה. אמנם באותם החלקים שההתפשטות הבאה לא מתוך גדולת הכרה היא מצמצמת את החיים, ממעטת את המרץ, ומקפחת את הכחות החמריים ואת הכשרוונות הרוחניים, שם מונח הרפיון. ועל זה באה סגולת הניגוד, המתפשטת על ידי ספרים ועתונים והשפעות, ושם ההריסה והגסות גדולה מאד, עד שאין אדם יכול לעמוד בפני ריחם הרע, ומכל מקום נלקח מזה תמצית של עזוז וחיל, וגבורת הרצון, ובא בסגולה לאמץ את עז החיים, המתדלדל על ידי ההשפעה התמימה של יראת שמים, שלא נסתגלה להכרה ברורה, ומשני הכחות יחד יבנה עולם, ויבנה עם, ותבוא גאולה וישועת עולמים לבית ישראל, ולעולם כולו. וכבוד ד' עליון, וכבוד שם אל אלהי ישראל, אלהי עולם, וכבוד כבוד תפארת עזו, יתיחדו כולם לחטיבה אחת רוממה, וישראל יעשה חיל, ואור אמת יבקע בעוזו, ושקר ועול כליל יחלוף, וכל חולשה ורקבון תכלה, וכל גבורה ואומץ, טוהר וקודש יתרומם, ויספו ענוים בד' שמחה, ואביוני אדם בקדוש ישראל

המוסר האלוהי

א

מלאים אנו רגש מוסר, כמהים אנו לחיות חיים חיי טוהר, דמיוננו מלהיב את חשק לבבנו לצייר היותר נשגב והיותר נאה, היותר טהור והיותר נאצל, החפץ הפנימי שלנו חושק שיהיה רצוננו הקבוע טהור וקדוש, שתהיה כל מגמת חיינו ברורה ומכוונת להאידיאל היותר נשגב בחיים. וכל אלו התשוקות אינן מתגשמות כי אם על ידי מסירותנו הפנימית והחיצונית אל אור ד', אל המוסר האלהי, המתגלה בתורה, במסורת, בשכל, וביושר. המוסר של חול איננו עמוק, ואינו נכנס בפנימיות הנשמה, ואף על פי שהאדם נמשך אחריו לטובה, על ידי שמכיר את היושר שיש בדברי הגיון, אין להדרכה זו תפיסה עומדת בפני ההסתערות של תאוות שונות, כשהן מתעוררות בחזקה. וקל וחומר שאין ביד מוסר רפוי כזה להדריך את הכללות, את הצבור האנושי בעמקו והיקף גדלו, לחזור אל עומק הנשמה, ולהפוך אל האדם הכללי והפרטי לב בשר תחת לב אבן. לא יש עצה אחרת כי אם שיהיה מודרך על פי המוסר האלהי. וכדאי הדבר, שיטעה האדם בכמה טעויות בדרך מהלכו, ובלבד שיבסס את חזון עולמו ומוסר חיינו על פי אותו העומק של המוסר האלהי, משימעט בכשלוניות ויחיה חיים רוחניים רפויים, על ידי השפעה שטחית של המוסר החלוני.

המוסר הכללי העליון

ב

המסגרת האנושית צרה היא בעדנו, כל כך גדול הוא רוחנו, עד שאנו דורשים להתפשטותו במלא קומתו מלא כל. המוסר שלנו מתפשט והולך הוא על כל בריה, על כל היש, ומוכרח הוא מפני זה להיות מתגשם על פי האמרה היוצאת מאדון כל עולמים. התורה הישראלית מוכרחת היא להיות מן השמים, ומתפשטת היא על הארץ, בכשרון האומה הפנימי, המותאם לאותו האור השמימי, שכל סעיפיו הולכים הם באותם העקבות של הגשמת המוסר העליון, שלמעלה מכל הגבלה, על מלא כל. אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא, לא יקרעו העולמות זה מזה, לא יקרעו הפרטים מעל הכלל, לא יקרעו ולא יפרדו המדות האלהיות אלו מאלו, ולא ינתק הכל מאין סוף, ולא יעורטל אור אין סוף מכל התיקונים הפרטיים, פרטי הפרטים, שהכל משתגב בשיגוב אחד, הכל מבורך מעולם ועד עולם, ברוך ד' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה.

מוסר ההויה

ג

המוסר הוא אחד מחזיונות ההויה, והוא טבוע גם כן בכללות ההויה, לפי אותו הערך שההויה הכללית צריכה אליו, ובזה יש יחס גדול בין רוח האדם המתעלה בתכונת מוסריותו לההויה כולה. והקיבוץ החברותי, שהוא כבר חלק רשום ביותר מגילויי ההויה לגבי גילוי ההויה הנמצא ביחידים, לפי ערך גדלותו כך ניכרת החטיבה המוסרית בקרבו. ולפי אותה ההכרעה המוסרית שבקיבוץ בתכונה נפשית שבו, כך יחושו אל העולם הגדול מצד האופי המוסרי, שבכללו הולך הוא וגדול. מקור מוסריות ההויה הוא ההדרכה האלהית, שהדריכה את ההויה, ומדריכתה לכלל גילוי. הנפשות המלאות איתניות של הכרה, לחזור אל האור המוסרי ולהכירו בתור נשמת ההויה, היותר זורחת וחביבה, גם תחת המון הכיסויים של

המלחמות והצביון השערורי שמתגלה לפי השטחיות של ההשקפה עליה, הן עולות במעלות היותר רוממות במציאות, וחשיבותן בההויה הכללית אדירה היא לאין חקר. הן הנה הנפשות אשר קרבת אלהים להן טוב, בעליהן מלאים הם עו וגבורה אלהית לפעול ישועות לאדם רב, והם מאירים לבני אדם את אור הצדק העליון ואבוקת היושר המאיר באורה הגדול, הם מטביעים את חותם דרישת האמת וחפץ החיים בכל טהרתם ועזוזם יחד על הכלל כולו. בחקי ההויה הרוחניים, ובעשרם הגדול, מתפשטת היא התכנית המוסרית במלא שליטתה, אבל גם בחקים החמריים אין ניצוצה כבה, אורה הבהיר של התכונה הנובעת מצדק העולמים הוא מעורב בתוכיותם, עד שכולם הנם מוכשרים להיות משפיעים ומקבלים השפעה ממקור האור של המוסר המזוקק בזיקוקו האלהי, הטהור. ומתוך שהאורה האלהית, המלוכשת בהמגמה המוסרית הגדולה והכללית של כלל ההויה, היא מפלשת את דרכה גם בכל כחות הטבע, הנראים כעושים את עבודתם כגלמים מתים בלא הבנה ומטרה, והם נכונים להשתמש בהם לכל רשעה ולכל הירוסיים מוסריים שבעולם, כמו לכל מוסר וטוהר של טוב, והניצוץ האלהי שולט על הכל בעזו, ומדריך גם את החושך והרשעה לטהרתה של המגמה הנצחית האידיאלית האלהית, המלאה צדק ומשרים, שהיא מכוננת את העז והגבורה, ומאזרת כח את תוכן החיים וההויה, על כן מלכותו בכל משלה, ועצת ד' היא תקום.

התגלות המוסר הכללי

ד

המקור העצמי של המוסר מוכרח להיות מונח ביסוד מה שהוא טוב לכל, במובן היותר רחב, דהיינו טוב לכל המצוי, ומוכרח על פי זה להיות מציאות למהלך מעשי ומחשבתי כזה, שתולדותיו מביאות את הטוב לכל, במובנו היותר נרחב. השאלה היא רק איך יתגלה לאדם המוגבל הטוב לכל המצוי, שהוא כל כך נעלם ממנו. ועל זה התשובה מוכרחת לבא, שבעולם תמצא נקודה מאירה, שמפי הגבורה ישמע בה תורה ומצות והתורה מן השמים צריכה להיות מכוונה לטובת הכל, מראשית עד אחרית. וכל סדרי המוסר שהם נערכים בכל השדרות, לפי כל המצבים השונים של כל היצורים, של כל היחידים וכל הקיבוצים, הנם באמת שלבים, שיעלה על ידם העולם למדה זו של הקשבת קול ד', שיגלה לו מזיו האורה של נקודת עולמים זו את היסוד המוסרי בכל מילואו, איך לעשות טוב עם הכל, בכל מעשיו ובכל דרכיו. זאת היא התורה אשר תצא מציון ודבר ד' מירושלם, שכל העמים ישתוקקו לה באחרית הימים, והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ד' אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו, כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלם. וחכמת ישראל הסודית נועצת היא את כל רישומי מוסרה להמטרה היותר כללית, של תיקון העולמות כולם, ושל תיקונם היותר אידיאלי, רדיקלי, של תיקון שרשם העליון, של יחוד האורה האלהית העולמית בכל ענפיה עם האלהות האידיאלית הרוממה מכל ציור עולמים, יחוד קוב"ה ושכינתיה, מקור הציורי המוחלט.

מקור המוסר

ה

המוסר בקולו האלהי בא לתוך הנשמה מחיי כל עולמים כולם. ההויה היא בכללותה בלא שום חטא. החטא הוא מצוי רק בערך הפרטים, אצל הכלל הכל מתאים להרמוניה נצחית. והמעשים שההרמוניה הנצחית מתגלה על ידם הם הנם המעשים הטהורים, המשוללים מכל חטא עון ופשע. וחיים כאלה, שמעשים כאלה מהם מפכים, זה הוא הדבר שהנשמה דורשת, והיא משיגה אותם, באור מקור חיי כל

החיים, אור מקור יפעת אור אין סוף, שהיא אליו כל כך שקוקה, קשורה ועורגת, באין קץ ותכלית, בתשובה עילאה, בחופש עליון, בעליצות דרור, ובחרדת קודש קדשים, מלאה חכמת עולמי עולמים.

המצוה הכללית האלוהית

I

יראת אלהים, ושמירת מצות אלהים, בחיים חלקיים, הנראים רק לעין הגסה החמרית, אפשר לסלול להן נתיב במצות אנשים מלומדה, בהגיון אדם מוגבל. אבל בחיים הכוללים את כל היש, בחיים שגבוליהם רחבים כרוחב ההויה כולה, שתמונותיהם כל כך עשירות ומשופעות במדתן, עד שגבהי שחקים לא יכילום, אין דרך לפנות כי אם בחק ומצוה אלהית. ומקור האומץ אי אפשר להיות פחות ויתר מיראת אלהים, החיה והרעננה, שהיא הולכת ומשפעת את טללי תחיתה על הככרים המעשיים שבחיים, מצותיו שמור. כי האדם כולו צריך שיחונך, שיודרך, שיסתגל לההויה הכללית, ולמקוריותה. אי אפשר ליסד מכון של חינוך בעד ניצוץ של האדם, בעד נטף אחד מים החיים שלו, כי אם כל האדם צריך שיבא לרוממות שאיפתו, וכל האדם כולו בכל ערכיו, בחייו המלאים כל היש שבחומר וכל היש שברוח, כל החיים שבשעה, וכל החיים שבעולם, כל האדם, הוא רק הוא העומד לספג אל תוכו פתרון גמור ורצוי לחידת העולם והחיים, העוקצת ומכאבת כל כך. אין תועלת בעקשנות ספקנית, האומרת במרמה, שתתנה תנאים של שוא, לבנות עליהם את עמודיה, כלפי האלהים ועולמו, שתתעקש למצא את הנוחם, את הפתרון, דוקא ברשף הקטן הזה של חיי החושים, הבשר והרוח המוגבל, ב חיי השעה, החולפים כצל עובר. לא זו הדרך. החלק חשוב ונכבד, הבשר עדין וחביב, הרוח ער ומתנשא, אבל כל אלה רק אז לגדלם, לזיום יבואו, בהיותם שואפים וזורחים אל מרכז מהלך הויתם, שרק בחקיקה אלהית היא בולטת, רק מהמקור האלהי. שקדושי העולם, אדירי המוסר העליון, אריות הצדק והאמת, מלכי האמונה והתום, מושלי החיים, וכובשי המות, רוכבי במות ההויה, בשכלם והרגשתם, ברוח עזו קודש הקדשים, המקשקש לפניהם כזוג, וברעם גבורתם המתרומם מעל כל גבולי זמן ומקום, הם הפוטרים את עצמם ואת כל העולם עמם, מחובות מצרים וגבולים צרים, ועם זה דוקא הם הם המבססים את עדן החיים ונועמם, הם הם היודעים לתן מדה וקצב לכל חיוב ולכל שלילה, לכל עונג של גוף ושל נשמה, לכל חמדת עין ולב, הם הם מחוקקי הצדק, רוזני עולם, המתלוננים בצל שדי, הם הם המלמדים לאדם את תוכן חייו, המושלים ביצרם, המחשבים חשבונו של עולם, ועצתם אמונה, לכל האדם.

מוסר המצות

II

כל המוסר שבעולם אחוז הוא בכל מצוה, וכל הטוב שבעולם אחוז הוא בכל נטיה מוסרית חזקה. כי איך יהיה טוב לאדם, אם לא אוצר המוסר יהיה מוכן בכל מילואו בקרב לבו. אם חזקים, חכמים, עשירים יהיו בני אדם, כשמוסר יחסר להם, יהיו אומללים לאין חקר. ומוסר לא בתור אתא קלילא, אלא מוסר חודר, מוסר ממלא קרב וכליות, מוסר נשאב ממעין החיים, מוסר המשלב את כל רגשי הנשמה היותר שונים לחטיבה אחת, ומעמידם כולם במלא צביונם, זהו דוקא המוסר של החיים, ההולך ממקור החיים, שמפעם ביחידים ממעין האומה, ובאומה מחי העולמים, מצות ד' ברה מאירת עינים.

מצות האדם הכללי

ח

המצות הן הן האדם העליון הכללי בעצמו, כלומר המהות האיכותית של הצורה הכללית של היש הרוחני ברום המוסר, ורוממות המגמה שלו. ותיאור החיים שמתהווה על פי המילוי של המצות הם הם החיים האידיאליים, שאינם אידיאליים רק לאדם הפרטי והחברותי לבדו, אלא הם הם אידיאליים בעד כל היש. כל ההווה שואפת לאותו התוכן האידיאלי המגמתי, שבשבילו נברא העולם, שבבילו מתקיים, ואליו הוא שואף, להיות הולך ומתפתח, הולך ומתהווה. ואי אפשר לצורה רצונית אידיאלית להיות כי אם כחטיבה זו, ניצוץ מהלהבת הגדולה.

מוסר האישיות העולמית

ט

האישיות העולמית הכללית בעלת מוסר היא, בעלת רצון ובחירה, והרע העולמי הוא תולדה מירידתה המוסרית, כשם שהרע האישי הוא תולדה מהירידה המוסרית של היחיד, והרע החברותי מהירידה המוסרית של החברה. אין לנו כל רשות לקטע את הצורה המתגלה לפנינו בחיים היחידים והצבוריים, לומר שאין להם שרשים במרחבי החיים כולם. אי אפשר לתאר לנו חוק הויתי שאיננו מתפשט באופקים כלליים, היותר מתפשטים. הירידה הכללית בודאי יותר נשגבה, ויותר מלאת חיים היא מזו המצומצמת הפרטית. קטרוג הלבנה, חטא הארץ, הנם סבות קודמות לחטא האדם, והאדם הוא ענף שכחו גדול גם על שרשו. הולכים הדברים וחוזרים, ויתקן האדם את חטאו, והארץ תענה לעומתו, את חטאה תתקן גם היא. הלבנה תצא מקטרוגה, ותתמלא פגימתה, ולא יהא בה שום מיעוט, כל ההפרעות שבפמליא של מעלה יסודרו, באופן שהטוב רק הוא ינצח. ומבט חודר פנימי, בשלמות האושר הרצוני שבגנוזי נשמתו של אדם, כשהוא מתאחד עם האפשרות של ההכרה העליונה, המודה בהטוב האלהי, בעוצם היכולת ובאדירות החפץ, להיטיב להאיר ולהחיות, הוא נותן לנו את ערובתו לטובה. ובאה הנבואה ושפעת רוח הקודש וממלאה את מה שהשכל אינו משלים, ומקור השמחה העדינה מתברך ברכת שלום ואמת.

מדת המוסר המוחלט

י

רוח הקודש משיג הכל בהשגה מוסרית, אבל המוסר המוחלט, שהוא נותן השקפת עולם, המיסדת עולם, הבונה עולם ומנהגת עולם, עולם במלא מובנו, שהם עולמי כל עולמים, הוא תוכן מעולה מכל מדת מוסר, שיכולה שום מחשבה לצייר. וההסתכלות העליונה במדת המוסר המוחלטה, שהיא יסוד צדקת עולמים כולם, היא מביאה להאפיל ברב זהרה את כל מדות המוסר הקטנות, עד אשר מי שלא הזדיין בזיין של מלחמת ד' יוכל לפול בידי שונאי נפשו, האורבים לו על דרך החיים, הצריכה למוסר עולמי מדוד.

מוסר הקודש

יא

הטבע אינו יודע ממוסר וצדק, כי אם שואף לחפצו, לבנות ולהרוס, לנבל ולהצמיח. וכן הטבע הפרטי של האדם איננו יודע כי אם את חפצו המיוחד, אבל הקדושה היא מתפשטת, מתגברת על ידי ההשפעות של המעשים הטובים והלימודים, התעוררות ההרגשות הקדושות, על ידי תפלה ועבודת קודש, עד שמאירה את מאור המוסר גם בטבע האדם. הארה זו נעשית היא גם כן בדוגמתה בהווה כולה, והאור הנעים הטוב

של הקודש, של המוסר העולמי, הולך וחודר בכל ההויה, עד שהיא מתאימה עם טבעה לתכונת המוסר, והצדק העליון, שבהופעת הקודש העליונה הכוללת.

מגמת מוסר הקודש

יב

המגמה האחרונה בחיים היא הקדושה. הקדושה היא חטיבה עליונה, שאין בה כלום מהחולשה שבמוסר. הקדושה אינה נלחמת כלל נגד האהבה העצמית, הטבועה עמוק במעמקי נפש כל חי, אלא שהיא מעמידה את האדם בצורה עליונה כזאת, שכל מה שיותר יהיה אוהב את עצמו, ככה יתפשט הטוב שבו על הכל, על כל הסביבה, על כל העולם, על כל ההויה. אין בתכונה של קבוץ צבורי בשום אופן אפשרות לנטיה של החלשת האהבה העצמית, ואיננה בה כי אם הירוס מוסרי, אם יזדמן, ורקבון פנימי, האוכל כל. על כן אי אפשר כלל לדרוש שיהיה בעולם עם מוסרי, כי אם עם קדוש, עם שכל מה שיגביר את עצמו, כל מה שירומם את ערכו בפנים ובחוץ, כן ירומם ויגביר את האור והטוב בעולם. ונמצא שתמצית הטוב שבמוסר כלולה היא כבר בהקדושה, בצורה יותר מפוארה, יפה ומענגת.

התעלות המוסר הצבורי לקדש

יג

המוסר הוא הפרוזדור, והקדושה הטרקלין. כשהפרטים מכשירים את עצמם בהטהרה של המוסר, מתעלה הקיבוץ, הכלל, להיות קדוש. המוסר הצבורי כבר הוא מנער מעליו את האבק של הדימוגיה שבמוסר, ועוטה הוא, על ידי ההתקבצות של ניצוצי המוסר שבפרטיו, את האורה של גבורת הקדושה, שהיא מתעלה על ידי ההעמקה דוקא בהאהבה העצמית. ולהיפך כשהפרטים עוזבים את הטהרה המוסרית, האבוקה הנפשית הצבורית מתכנסת בתכונה של טומאה, ומתגלה מפלצת איומה של עם כבד עון, הרע מכל חיה רעה, ומנוול מכל בריה משוקצת. האומה שאין בכח כללותה להתרומם אל הקדושה, איננה יכולה מצד נשמתה הכללית לתן לבניה השפעה לטהרת המוסר. רק האומה, שתכונת הקדושה מונחת בסתר גזעה הרוחני, היא מסייעת את בניה להיות טהורים במוסר, עד אשר ירומם גם הפרט אל מרום הקדושה.

המוסר ומקורו בישראל

יד

המוסר לא יעמוד בלא מקורו, והמקור מוכרח הוא להיות אור אין סוף, אחרי תיקונו בהופעות העולמות. וכשיהיה נשגר בלב בני אדם מוסר בלא מקורו האלהי יפחת ויבול, כשם שבא המוסר לעולם על ידי הצנורות האלהיים, כן תמיד יפרה ממנו. וכיון שהאופן המקשר את המחשבה האנושית והרגשותיה עם האורה האלהית הבלתי גבולית, ועליונה מכל, מוכרח להיות בגוונים משונים, בשביל כך שונות הן ארחות החיים הרוחניים בכל עם וקבוץ רשום. אבל המחרוזה המסדרת, המאחדת, מוכרחת לנצח ולעבור על הכל, ד' אחד ושמו אחד. שני דברים מאירים בישראל, המוסר הטהור, בכל שאיפותיו, בכללות העולם, באדם ובכל חי ובכל ההויה כלה, והידיעה שהכל נובע מהקריאה בשם ד' ובכל אורותיו היוצאים ממנו, הבאים ברעיון, עד שיצא שם הנכתב והנקרא, והיוצאים בדרך תולדות של כינויים והרגשות, שהם כולם אותות של מציאות עליונה בעושר הויתה. המוסר בלא מקורו הוא אור פנימי, מרכזי, שאין לו מקיף, סביבה מקורית, סופו להתדלדל, וערכו בעמידתו גם כן ממועט הוא. ההופעה הנפשית לקישור

האלהי, כשאין המוסר וערכיו מאירים כראוי, הוא תוכן מקיף חסר מרכזיות. ישראל וישורון כוללים ההיקף והפנים, המוסר ומקורו האלהי, שהוא ינצח ויכריע את כל העולם כולו, ויזריח אורו של משיח.

אחדות המוסר והחכמה

10

הפילוסופי האסכולית חושבת את המוסר ואת השכל לשני אורגנים מיוחדים, מובדלים זה מזה, שהם מחוברים זה עם זה רק חיבור מוכני. המדות הרעות מעכבות את ההשגה הבהירה, אבל עיכוב זה הוא רק עיכוב תנאי. לפעמים יוכל המשכיל להתגבר על התוכן הרשעתי שלו, אף על פי שלא יבשנו, מכל מקום יעלה בשכלו להשיג אמתיות נשגבות, אלא שיעלה לו הדבר בקושי יותר. ומזה התוכן, המפריד את העולמים היסודיים של החיים והמציאות זה מזה, מתהווה אחר כך פרץ גדול בכל תוכני המוסר והשכל, וגם בכל ערכי השקפות העולם יחד. לא כן אומרת התורה, אור ישראל מופיע בגבורה עליונה וישרה, מכרת את האחדות המלאה והמתאימה, השכל והמוסר אינם אורגנים שונים, שרק על ידי אמצעים צריכים הם להיות מחוברים זה עם זה, נשמה אחת, עצם אחד הוא, ושמתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם. ואותה האחדות של החכמה והמוסר מורה, שכל החשכה מוסרית היא בעצמה החשכה שכלית, לא תוכל להיות מושלמת בשום התגברות שכלית שבעולם. באותה הפנה שהרשעה מונחת שמה שם האולת שוכנת, ובאותם החיים שפגימה רוחנית שוכנת אין הזיו האלהי מתגלה כל עיקר, שכינתא לא שריא באתר פגים. על כן התשובה מכל חטא הוא תמיד תנאי עקרי בתכונת חכמת ישראל.

תעלומות החק המוסרי והחפש

20

הפילוסופי שהשיגה את החק המוסרי הכללי של העולם, וזהו כל יסוד ידיעת האלהות אצלה, לא יכלה לבא עד העומק הפרטי, איך כל האיכות והכמות המוסרית שבנפש האדם היא מופעה מהחק העליון הזה, והם אחוזים זה בזה, כקוי קרני אור השמש היוצאים מן השמש. וחופש הרצון והבחירה וצדדי החיוב וההכרח שיש בזה, בין באדם בין בעולם, כולם אחוזים בכונניות נפלאות, שהן הולכות ומתגלות לפרטיהם ופרטי פרטיהם בסוד ד' ליראיו. וחכמת יראת ד', החודרת עד כל מעמקי החיים, והאור הגדול של הדבקות האלהית אשר לצדיקים כבירי כח ועובדי ד' באמת, בגבורה ובקדושה, הוא מראה להם את התעלומות הללו, בצורה חודרת במעמקי האמת, שאין דוגמתה בכל התגלות שכלית בעולם, כי אם בסוד ד' ליראיו, ואת ישרים סודו. אמנם עניה היא דעת האדם, שכשהיא תופסת איזה חק, חושבת היא בחלוניות מחשבתה, שכבר עמדה על התיאור האלהי. אלה האליליים הרוחניים, אשר בלב ערל ונפש אטומה באים, באין בושה של יראה פנימית, לדרוך בהיכל הקודש, ולא ידעו ולא יבינו כי הם תופסים רק חק מלאכי קל וקטן, מעלמא דפירודא, ולשוא הם קוראים בשם ד'. כי רק על פי המובן של האורה האלהית אשר בהתגלות הקודש, שכל דעה מתבטלת, וכל הגדרה וכל הגיון מוגבל מתבטל בביטול אפסי בכל עת עלותו ברעיון, שם השראת השכינה חבויה, ושם ההתגלות האלהית מתנוצצת, כאור הנראה מבין החרסים, רצוא ושוב כמראה הבזק.

הטבע המוסרי והבחירה הכמוסה

21

ההנהגה האלהית, המקושרת עם היחס המוסרי, בין באישים פרטיים בין בלאומים ובכללים, הכל הוא המשך מן הטבע של המוסר הכללי, הנמסך בעצמיותה של ההויה, שבשם אלהים. אמנם למעלה מזה עומדת היא הבחירה הכמוסה, שאיננה על פי התוכן המוסרי המתגלה, אלא על פי האידיאל העליון, שעל פי הצפיה העליונה, למעלה מהתנאים שההויה נמצאת בהם כעת. ההזרחות שבאות מתוכן זה הם אורות הנשמה הפנימית של כל היש, והן כוללות את העבר ההוה והעתיד, למעלה מסדר זמנים וצורתם, וכל זה כלול בשם ההויה, כסדרו ובכל אופני צירופיו.

רז היושר והעגולים

יח

היושר הוא הדבר היותר עיקרי בההויה, העיגולים הנם טפלים לו, כלומר חופש החיים, החופש המוחלט מצד מקור ההויה, החופש שבמושג האלהי, שיצירת ההויה באה מצדו המוסרי, זהו הכל. ומשם נמשך שהמוסר שבארחות החיים הוא הצד המכריע את החיים. המוסר המוגבל האנושי איננו שלם, מפני שבעצמו הוא צריך למוסר להעמידו על טהרתו, אבל המושג המוסרי שבהחלטת המהות שבו זוהי הצורה היותר פנימית שבההויה. זאת היא השכינה, המביאה להכרה האלהית בתועפות עזה, היא האם המשפלת עצמה עד תחתית המדרגה של העולל, הצריך יניקה וטיפול ילדותי, ומקור שרשה הוא מרום ונשא, יותר מכל חקי ההויה, המקיפים כל בעז הענקי של ההכרח והקביעות שלהם. בתוך העיגולים עצמם, בתוך חקי ההויה המוכרחים, בתוך חקי הברזל האיתנים, שאינם משתנים בפעולתם על גוי ועל אדם יחד, הפועלים את טובם על כל הרעים, ומקדיחים בצד הבוער שלהם גם את הטובים והישרים, בתוכיות פנימיות רק היושר הולך ופועל, הנם הולכים לתכונת היושר ובשבילו. ההכרה המוסרית השלמה כשהיא מתגברת הרי היא מפלשת את נתיבה מבעד כל החקים החוצצים, והם מבריקים בתוך העלטה ההכרחית המדומה את אור החופש המוסרי. ופלאים גדולים מתגלים לפי גדולת האמונה ויושר הלב, ממעל לכל חקי ההכרח גם בחוג הטבע המועק ומוגבל, וקל וחומר שעולה היא ההויה הלך ועלה, ומקומה העקרי מתפשט הוא מהלאה להגבלה הצרה של החקים העורים, החרשים, ותופשת היא את כל המערכת של החיים העצמיים, שהם מלאים שכל ורצון, שנדיבות ויושר הם ממלאים את כל חללם. אשרי איש אשר לא עזב את עצמו בידי הסביבה המאפליה, ועיניו פקוחות לחזות בנועם ד', המתגלה בעולמים היפים, המתראים לעיני רוח טהורים.

טבע העגולים והיושר

יט

במה שהעצמות האלהית זורחת בקירוב גדול אין לומר טבע כלל, אפילו טבע רוחני מוחלט. ולכן אין באוזן חוטם פה בחינות עיגולים, רק יושר לבד, רק בההשפעות שנתרחקו הרבה, כמצח ועינים, יש גם עיגולים, כלומר הטבע הרוחני, שהוא מגביל, לעומת החפץ החפשי העליון, המבוע של הרצון המוחלט.

ההכרח והחופש העליון

כ

אנו מדברים באלהות, על דבר ההכרח של המציאות, כלומר אי אפשר כי אם שיהיה מקור אור אין סוף

מצוי בצורה של מציאות עליונה, שאפילו צורת האפס המחייבת בשלילתה אין דומה לה, ועל דבר החופש של חידוש הויות. בההויה עצמה לכל צורותיה נכרים בה סימני ההכרח, מצד המקוריות העליונה של העצמות, וסימני החופש, מצד שגופה של המציאות הרי הוא חידוש רצוני, כלומר דבר שלול מההכרח. אמנם גם הנחת ההכרח על המציאות מצד צורת ההכרח ודאי בחופש גמור הוא, שהרי היא אחת מצורות החידוש. אבל החופש בעצמו מדריך להיות חותם ההכרח ניכר בהויה, ובתוכיותה חותם החופש, המתגלה ביסוד הרצוני שבמציאות, שהוא מתפשט הרבה מאד. אנו פוגשים אותו בחוש באנושיות הפרטית, אבל אינו שלול מהכלליות, ומכלל ההויה וכל חלקיה. יש ברצון עילוי, שהוא יסוד העולם כולו, ויש בהכרח עילוי, שהנהו חותם העליוניות, למעלה ממראה אדם, כי לא אדם הוא. ואין ההכרח הכרח, כי אם ענין נעלה בכל מרצון.

החיוב והאפשרות

כא

מצד חיוב המציאות האלהית אין בריאה כלל, ואין עוד מלבדו, וכל הנמצא הוא רק מפני שהמשכת החפץ גורמת שימצא. על כן אין שום צד חיוב כלל בכל דבר שבהויה, וכל הנמנע הוא רק ביחש, אבל בעצם הכל אפשר. והסיבוב שמחיוב המציאות לאפשרות אין בו הדרגה, והוא מעין זריקה, כשלג שתחת כסא הכבוד שזרקו ואמר ליה הוה ארץ. וכיון שבאמת אין עוד מלבדו, אם כן הכל הוא מחויב, כי כל האפשרי אינו באמת מצוי, והמחויב הוא ההפך מהציור הניסי. ובעומק טוב זה גנוז שורש השרשים של הרע, הכופר בנסים, באפשרות, וטוען הכל חיוב וטבע, כופר בחידוש ואומר קדמות, מפני שרוח פנימי גבוה מעל גבוה מתנוצץ בו. ובכל זמן של עליה גדולה, קודמת ירידה כזו, הגורמת לשאוב ממבוע העליון מכל עליון, שממנו הכל נטהר, וחוזרים אחר כך הדברים למקומם בכל הדר קדשם. ויחש המציאות בחלקיו הולך ומובן בשליטה העליונה המטרתית, המתעלה מכל עילוי, ומתנשא לכל לראש, ועין בעין יראו בשוב ד' ציון, וראו כל בשר יחדו כי פי ד' דבר.

התאחדות הטבע והנס

כב

מהו הטבע, אחיזת הסבות במסובבים, האופנים של אלו האחיזות שונים הם, בתכניות רבות הן עומדות ומסודרות, שוטפות והולכות. ודאי החופש העליון כביר ונעלם, רם ונשא הוא, מתנשא מעל כל, והמון עולמים לאין תכלית אצורים ביכולת העליונה, במציאות היותר נבחרה, יותר פאורה, יותר חזקה ויותר אמיתית. ומהם הוזרח האור המציאותי הסיבתי, שהננו כולנו, בכל הויתנו, הרוחנית, והחמרית, הפרטית והכללית, האישית והעולמית, אחוזים ומעורים בו. קדורים הם מקטיני הטבע ומצמצמיו, בגבולים קצרים ומצרים דחוקים. מבית עבדים הננו מוצאים, לחרות עולם נגאלנו, זיכך אותנו כור הברזל אשר במצרים, להכין גאולה לעולם כולו בגאולתנו. והטבע התעלה בעילוינו, זרח עליו הוד נשמת הנס. והנס, והחק, והתורה, והמדע, המוסר והזהר הרוחני, הצדקה והמשרים, הדבקות האלהית, וסדרי הקדושה כולם הם הם גילויי הטבע היותר חטיביים. והטבע, בעומק רומו, במקור חיות הויתו, פועל בכל, חותם אלהי עולם בכל נוצר, בכל יש, והוה, בכל עולם ובכללות עולמים. ועומק היראה, משטר האהבה, רוממות הקדושה, ואורח החיים הזורע צדקות ועז, הוא מכוון תהלוכות לחקות עולמים, את חקותי תשמרו. והנס והטבע מתאחדים. מימינו אש דת למו. הטבע בעצמו צריך שיתקדש על ידי מחשבתן של ישראל, כל מה שחדירת הבינה, המוארה באור האלהי, חודרת יותר אל הבנת העולם וכל תכונותיו, במעמדיו החומריים

והרוחניים, וכל שלשלותיהם, מזדרכת אורה של שמש צדקה, וההכרה, איך יד אל עליון קונה שמים וארץ מובילה הכל בעצה ובתבונה, בחסד וברחמים, בגבורה ובמלכות מלאתי צדק, היא מתגברת. והאדם מתעלה, והעולם מתעלה עמו, העולם מזדקק על ידי מחשבת קודש זאת, עד שהוא מקבל הכשר של חידור לאור היותר עליון. וההופעה של הנסים והנפלאות הגדולות נעשית מותאמת לתכונתו. וכל מה שיותר יופיע האור של הנסים העליונים, כה יגדל העז של החשיבות הפנימית של הטבע, היונקת מחכמה של מעלה. וזאת תורת האדם תמיד, להעיר את נפשו, לרוממה ולשגבה, לזככה ולהאירה, עד שהאור העליון של הנשמה העליונה יהיה חודר בכל חגויה. וכן היא תורת העולם, לחזור במעמקי הנפש העולמית, במסתרי החיים של היצור, בתחבולות ויצרי לב האדם אל האדם, אותו האור העליון, אותם הגוונים הנאים, של הקשת העליונה, ברית עולם בין ד' ובין כל נפש חיה, להכיר ולהבין, כי אלהי הרוחות לכל בשר ואלהי כל בשר הוא, יוצרנו יוצר בראשית, וכל מעשינו פעלת לנו.

ההכרה והבחירה

כג

ההכרח הוא מצד העליוניות המוחלטה, האמת כשהיא לעצמה, והרצון מצד היחש של תואר הויה, ומצד ערכי הויה זה אל זה חוזר ההכרח, ומצד יחושם למקור הויה מופיע הרצון. הנשמות הנן מהתוכיות, והרצון שולט בהן, ויש בהן רז הבחירה. וההויה כולה, ורוחניותה בכלל, כמלאכים, וכנהנה, הנם מסובבים ביחש לערכי הויה זה אל זה, והם מוצקי ההכרח. עליו כל ההכרח התחתון לבא לידי התכלית האחרון של ההכרח העליון, לאשתאבא בגופא דמלכא, הוא על ידי השתתפות הנשמות ברצונם. שהצנור הוא, ביחוד נשמות ישראל, שיסוד הרצון האלהי וחופש הבחירה מונח בהכרתם ונטית לבם התכונית,

הרצון וההכרח

כד

בכל מה שיש איזה צד הגבלה יש לחלק בו בין רצון והכרח. כל רצון חפשי סופו לטוב, וכל הכרח סופו לרע, עד שיחזירנו הרצון לטוב. בכל מצוי, כיון שיש בו צד הגבלה יש בו צד הכרח, וזהו צד הרע שבו. השתלמותו תלויה היא בחפשיותו, בצאתו מכבלי ההכרח לחירות. הטבע המעשי הוא מלא הכרח, וכמדתו הוא מלא רע. הצד הטוב שיש בו הוא מה שבעלי הרצון יכולים להטביע ברצון עליו צורה מיוחדת, ובעומק החבוי האמוני צדיקים שולטים ברצונם החפשי על חוקי הבריאה. ועומק עמקי הטוב, הממתיק את כל הרע, הוא מפני שאין ההכרח הכרח גמור, אלא הוא רצון עליון חפשי, שמתגלם בחיצוניותו לצורה מוכרחת, ונמצא שפנימיות הכל הוא טוב, והרע הוא רק חיצוני. ממוצא דבר למדנו, שאין כל השפעה שהטבע בחיצוניותו משפיע שלא יהיה ספוג מן הרע של ההכרח שבו, ואפילו היופי והשירה שבטבע גם כן היא געולה מן הרע המוכרח שבו. אבל הכל נגאל ממאסרו המוכרח על ידי אור הפנימיות המופיע, אור הרצון, שזהו הזורח בתורה, שמתחש האדם והעולם אל רצון ד', יוצר כל ברצונו. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, לשם מי שאמר והיה העולם.

ההתאמה לרצון הישות

כה

כל המדע הוא כדי להתאים אותנו אל היש האמיתי, וכיון שיסוד היש הוא רצון הישות, ממילא ההתאמה

אל רצון הישות הוא הגובה היותר עליון. ומוכרח הדבר, שכל נטיות חיינו יהיו מכוונות להסתגלות זו. והננו באים לשמח בשמחת תורה ומצוה יותר מרב כל. אמנם הדעה העליונה מוכרחת להתרומם עוד יותר, ובענות צדק תאמר, שתואר הרצון הוא אחד מהתוארים של הגודל, שאנו מבקשים, והוא רק אצילות צמצומית מאור אין סוף. וכתר עליון, אף על גב דאיהו אור צח אור מצוחצח, אוכם הוא לגבי עילת כל העילות, לא בחנופה, כי אם בטהרה ובגבורה אנו אומרים אומר מלא זה, כליל חכמת אמת, גם אם נתאר את הכל ברצון, הננו קרואים לומר, שכל החזיונות שהם חוץ מהרצון הנם כלולים, וכל התוכן של החיים הוא בשביל ההתאמה אל הרצון היותר כללי ויותר נשגב מכל, הרצון שכל נטיותיו הנן עשויות בפועל. וזאת היא באמת אחת מההבנות, שהרצון המוסרי של יסוד הקודש מתגלה על ידן,

מערכות הטבע והרצון

כו

כשאור הקודש מרזער, שולט הטבע בגסותו, חוקיו הסמויים הולכים ומלפפים את החיים, והאדם נמשך אחרי צדו הבהמי, והעולם אחרי מערכותיו, שהם הם גם כן קיבוץ החוקיות הכוכביית, הזרמים והכחות הפועלים בפגישתם הסידורית על פי משטרם. וכשהשכל התוכי מתגבר, כשהרצון הטוב בחיקויו העליון מתרומם להנהגה, הכל מתעלה, וכבאדם כן בעולם אין שליטה חוקית סמויה, כי אם הנהגה שכלית מדויקה. נתונים הם כל הגויים תחת היד החזקה של משטרי המערכות של כחות הטבע וזרמיהם, אין להם שאיפה יותר גבוהה מהמילוי של חפצם הטבעי, זהו מלחמת קיומם. כל השכל איננו כי אם משמש לאותו הרצון העור, ונמצא שאין התרוממות עצמית, כי אם התקשטות חיצונית, והתעלות חלקית בחוג הנשפל, חירות שטחית בתוך עמקה של ההשתעבדות הפנימית. לא כאלה חלק יעקב, החפץ התוכי הוא לנצח את עצמו, הסקירה הנשמטית היא לרומם את חיי הכלל וחיי העולמים, את חיי הפרט וחיי כל מפעל ותנועה, אל אותו המובן של החיים אשר להעדר העליון של ה ח כ מ ה היצירתית, ששם המגמה המציאותית שרויה, והדבקות האלהית הולכת ופועמת באומה ביסוד נשמתה וחפץ קיומה. הרצון העליון הזה מתגבר הוא על כל המערכות, אין הזרמים הטבעיים דוחפים אותו, כי חזק הוא מהם. אמנם בהשפלת האורה, בשליטת ראשים שאינם הגונים, מיסוד ערב רב, נכנס רוח זר ותוכן גויי, עד כדי השלטה של המערכה הטבעית, עד בוא אור הגאולה,

הבחירה הכמוסה

כז

הבחירה הצפונה היא יסוד כל חק ומשפט, והיא שמה את המערכות לפי מדרגוניהן, מגדולי המציאות עד קטניהם. והבחירה הגלויה, המתגלמת בבני אדם, שהמשפט המורגש מתראה על ידה, הוא רק כנטף מן הים לגבי הבחירה הכמוסה, שכל מערכת המשפט של כל היש מתנהגת על ידה.

הבחירה והחרות בישראל

כח

הבחירה במילואה לישראל היא נתונה. מראשית היצירה, מתחתית מדרגותיה עד רומה, הולכים האופיים ומתבדלים זה מזה בהתוכן של חופש עצמותם, שהוא חופש רצונם, מפלאות תמים דעים הוא, שכל בריה הרי היא נגאלת ממאסר העבדות, כלומר מכבלי ההכרח והעדר החופש הבחירי, לפי ערך השינוי

הפנימי שלו, בחוג האנושי, נתרחה אותה התכונה של החופש ביותר, אבל לא בכל מילואה. עדיין אין חירות אמיתית בעולם, אין העולם גאול עדיין מכבליו העבדותיים, אבל מדרגות מדרגות יש, עד כמה כל אישיות קונה לה בטוב נטייתה, במעשיה ושאיפותיה, את בחירתה וחופשה העליון. בעמים הדבר יותר אופי, העמים במושגם הכללי הנם יותר כבולים בכבלי ההכרח מאישים יחידים, והצירוף העבדותי של כל יחיד הולך ונעשה עול ברזל בקיבוצים. ישראל נתנשאו לחירות ביציאת מצרים. זאת היא חירות עליונה, שחרור הרצון, חופש האופי. והיא היא התכונה היותר עליונה, הראויה להיות מתממת את כל העולם באור החירות העליון, שהוא צריך להיות הולך ונקנה, עד שבאה התכונה העליונה מכל שאיפה שבחירות, שהיא היא המבוטאה בהעבדות האלהית של ד' אלהי ישראל, עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים, לא ימכרו ממכרת עבד. המצה היא לחם עוני ולחם חירות. באותו הזמן שנגלה עלינו מלך מלכי המלכים וגאלנו גאולת עולמים, נוצרה בנשמתנו תכונת החופש, חירות הרצון, המוכשר לשעבוד מלכות שמים בצורתו האידיאלית. ורז עולם הוא שיש בסגולת המצה, לתן כח חפשי בחירות הקודש. וכשהוא בא בפרק זה, שהנשמה הכללית והאישית שבה עוד הפעם להתחדש, כל נקודה ונקודה מעצמיות חייה אין שיעור לערכה, החמץ עושה כח ציוני מיוחד, משולל כבר החופש הגמור, והאוכל חמץ בזה הפרק של התחדשות נשמתו ונשמת כנסת ישראל נוטל הוא חייו מהעולם, הכרת תכרת הנפש ההוא. והמצה היא נהמא דאסותא, רפואת הנשמה המשוחררת, חירות עליון, בגאולה שלמה.

הרצון הכללי

כט

אי אפשר להבין את פליאת הרצון של האדם, בכל פאר חופשו, רק בתור ניצוץ אחד מהשלהבת הגדולה של הרצון הגדול שבכל ההויה כולה, הופעת רצון רבון כל העולמים, ברוך הוא. בהתקדשותו של הרצון הרי הענף דומה לשרשו הגדול, יונק ממנו ומתחבר אליו ומתמלא מאורו שפעת חייו, מתמלא אותו המילוי הנצחי והשלם שלו. ובהעתק הרצון הפרטי, בהשתקעותו בהקטנות והפרטיות של השביה החלקית שהוא אסור בה, הרי הוא מנתק את רצונו ממקור החיים שלו, ומביא בזה אפסיות, חלישות כח, וחשכה על מהותו היותר פנימית של עצמיותו, שהוא רצונו, שהוא כבודו. וכל עמל המוסר, וכל ההופעות הרוחניות שבעולם, מכוון הוא למטרתה העליונה של גאולת הרצון, והשבתו למקור חייו היסודיים, להשתל בבית ד', לשא ענף ופרי, ולהציץ ציצים ופרחים, ורב תבואות, להתאחד באחדות שלמה וחייה באמתת הרצון הכללי, שהוא אור ד' וכבודו, אשר בנשמת היקום כולו.

הרצון הפועל

ל

הרצון הטוב, החפשי מכל מועקה, רוח אלהים הוא המרחף בכל ההויה, מתגלה הוא בלבם של צדיקים וישרים בכל הודו, ל~י הערך שהם מקבלים אותו, פועל הוא את פעולתו ובלי הרף, בונה הוא את העולמות במגמתו, מחריב אותם במשפטו, חוזר ובונה אותם בצורה יותר מזהירה, מלאה התאמה וצדק מוחלט. ונשמתנו אנו כולה ספוגה מאור ישר דנא, כולה מתענגת היא על טובו, המסורת הקדושה קוראה אותנו להתקשר כולנו, בכל הויתנו, בכל ארחות חיינו, באור חיים עליונים הללו, שהם חיים מן העולם עד העולם. הננו קרואים להתרומם מעל מעגל קסמים הצר של חשבונות פעוטים. ועם זה כל חשבון קטן נמצא ומתמצה, מצרפים אנו את הצירופים, מחברים אנו את נתוקי החיים אל היריעה הגדולה של החיים, אל האור כשלמה, שיוצר החיים לובש אותה מראש מקדם, עטה אור כשלמה, נוטה שמים

כח הרצון הטוב

לא

הרצון הטוב ההולך במעלות קדשו למעלה למעלה, המגיע עד מרומי החופש של המרחב העליון, במקום שכל עין של תבונה מתעששת, הוא הוא הכח היותר פועל, בכל עת, גם בהיותו במעמד הטמיריות, וקל וחומר בהגלותו בתכונה אלהית, של גילוי רצון לתורה ומצוה, ומוסר טהור של הדמות הצורה ליוצרה, שהוא המשכת האדם להטוב המוחלט והעדין. כל מה שיתבררו יותר הדברים, וכל מה שהתרבות האנושית תתבסס יותר ויותר, תהיה יותר ראויה לשמש לחומר לגלות על ידה את הוד הגוונים העשירים מלאי החיים, של הפעולות העולמיות, השופעות והולכות מפלגי נחלי שפעת הברכה, של עזו כחו של הרצון הטוב והקדוש, שאוצרו מתגלים בנשמותיהם של צדיקים, כבירי כח לב, יסודי העולם, מעדניו ומאיריו, באור אלהי עולם, אלהים חיים, ההולך ואור עליהם תמיד, על פי התפתחות עדינות רצונם, ההולך ועולה, המתיחד ומתאחד ברצון קונם, המתברך בטל החיים של חסד עליון, אשר בו עולם יבנה, אשר ממנו חיים מתגברים, אשר מתוכו עדנים מתפשטים, אשר ממקורו שמחות וגילות לאין חקר הולכות ומתנשאות. שמחו בד' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב.

יכולת החפץ

לב

היכולת האלהית בחפצו קשורה, והיכולת האנושית נועדה היא לבא להמדה האלהית הזאת, להיות קשורה בחפצו, אני אמרתי אלהים אתם. ועל כן לא נשלל לגמרי רושם זה של יכולת החפץ מהאדם, והוא הולך ומוכר, עד כדי המדה של ותגור אמר ויקם לך. זוהי מדת הצדיקים, ולפי צדקו של אדם הוא מתדמה ליוצרו, יוצר כל באומר, ואין אדם בעולם שלא יהיה בו קורטוב של צדקות, והמיעוט הכמותי הוה הוא היסוד האיכותי שלו, שהוא פועל ברצונו על כל היקום, והוא גוזר ומקיים, וממנו יצמח הכל, הוא היסוד החיוני של הלוד, אשר ממנו הכל יקום ויפרח בתחית המתים, בעלמא דעתיד לאתחדתא. וכפי ההתנערות של היסוד הרצוני במדת הצדק, להיות כלול במהות הצדקות, ככה היא הופעת הפעולה הרצונית בגבורתה, בהשיגה מדת תחית המתים, שבאו אליה כל מנחלי תורה שבעל פה, זוטרא דאית בכו מחיה מתים.

הרצון היסודי היוצר

לג

מכירים אנו את הרצון הטוב ליסוד ההויה, והמציאות כולה היא מיוסדת על תמציתו, מתגלה יסוד עולם זה ברצונו של אדם, השפעתו מתגדלת כל מה שהוא מפתחו יותר. אותו הטוב הרצוני, המונח בעומק אמונת ד', זהו הגרעין שהכל צומח ממנו, שרשיו, גזעו, ענפיו, עליו ציציו ופריו, הנם המעשים, והתורות, הם הם המרבים כלים להוסיף לשד חיים לכל ההויה כולה, לכל הנשמות, ולכל המעשים. נקודת הצדקות שבכל לב היא מכון החיים ויסוד קיום העולמים. וכשהנקודה משתלמת בלב יחידי סגולה, עד שהיא מתרחבת על כל המאויים, ומתעטרת בכל שטח המדע והדמיון של הנפש, זהו באמת האדם היסודי, שכל טוב העולם בידו, ואור ד' לאמץ כח החיים של כל היקום על ידו מופיע. והקב"ה קרא ליעקב אל, שנאמר ויקרא לו אל, ומי קראו כך אלהי ישראל. כל דבור היוצא מנקודת הטוב של הרצון, שהמוסר

האלהי שרוי בו, לפי עומק אמתתו, לפי גודל התפשטותו במעשים, ולפי רום הכרתו בשכל, כך הוא יוצר ופועל. משך החיים של ההויה, יצירת ברואים, עגלא תלתא, וגברא, הנם באים על ידי התעלות החפץ של קדושת נקודת הרצון לרום גבהו. הלימורים הרזיים, דבספר יצירה, עוזרים הם לבסס את הרצון, להוציא כלי למעשהו. אנו עולים בערך הרצון הגבה למעלה, עד שאנו אומרים, סבת חיוב המציאות הוא טוב הרצון המוחלט, צדיק ד, לעולם, יסוד עולמי עד. ודרך הרצון הכל מתעלה, ואי בעו צדיקי ברו עלמא, שנאמר עונותיכם היו מבדלים בינכם לבין אלהיכם, הא אי ליכא עונות, אין הבדלה. והכל עולה באחדות עליונה, אושר ותענוג, למעלה מכל אחדות ומכל צחצחות, שורש נשמתן של צדיקים, אָשֶׁר עִם הַמֶּלֶךְ יִשְׁבּוּב מִלֹּאכְתּוֹ.

הבעת הרצון הפועל

לד

מסתכלים בצורה הנפלאה של רצון האדם, זהו האור הרוחני העשיר, החובק בכחו המון כחות, והמון תולדות, זהו האור המעופף במרץ כל כך נפלא, יורד תהומות ועולה שחקים, זהו המתקטן ומזדער עד אין גבול ותפיסה, והמתגדל ומתרחב עד אין קץ למרחב. כשרואים את זהרוריו הרבים, את סעיפיו, עולמיו הנפלאים, כל החן ההוד והתפארת, כל הגבורה החכמה והמלאכה, כל הישות והעצמות, איך הכל בו קשור וחבוק, מיד עומדים על שייכותו העצמית למקורו, למרום הקודש. והננו משיגים, כי רצון זה, שאנו פוגשים אותו בתוכיותנו בצורתו הזעירה, ספוג הוא בצמצומו מרצון של מעלה, מרצון אור העולמים, ובהיותו עומד בקרבנו חבוש במאסריו, שרשו נטוע אלי החופש והאור העליון, הרינו מתעלים עמו ומעלים אותו, הרינו אוחזים דרכי חיים, דרכי מחשבה ותאורי הגיון, ארחות פעולה, לרוממו ולשגבו. הבעת הרצון במבטא מלא עולמים הוא חודר, נפלא הוא הדבור, ברק החפץ, נורא הוא בפעולתו, המון חביונות, רזי יצירה בו כלולים. וסוף האדם להתעלות עד כדי הכרת רצונו, עד כדי התודעותו אל עצמו, עד כדי התפיסה העליונה של האושר אשר בעשיית רצונו כרצון קונו, מפני שרצונו איננו כי אם רצון קונו. וכל מה שההכרה הזאת היא יותר חודרת, יותר היא מגלמת את הויתתה. בישראל נטוע הוא חפץ זה, מוסר עולמים זה, אור יראת שמים, ואהבת שמים, אור היכולת וכבוד הביטוי, הקול קול יעקב, פעולת התפלה והברכה. והעולם עוד יאזין וישמע, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, יעקב ידבר בקולו, ויגיד לאדם את ערכו, ימצא את האדם האבוד אחרי אבדו, יקים את הנופל, את הנכשל, אחרי נפלו והכשלו, ישכיל ויוכיח, וגוים רבים יזה, תפלתו תפלה וברכתו ברכה, ונברכו בך כל משפחת האדמה ובורעך, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

התפשטות הרצון בתפלה

לה

יגדל רוח האדם, יסקר את החומר והרוח בסקירה גדולה אחת, המות יאבד לגמרי את ערכו, יכחד מן המציאות, מתוך הכרה בהירה וידיעה בטוחה, החיים יתפשטו על הכל, הטבע הרוחני והטבע החמרי, הטבע ונשמת הטבע, הטבע ולמעלה מן הטבע, הכל יעשה אגודה אחת. החפץ האישי, בהיותו מבוטא במהלך עילוי למקורו, הלה, זהו הגילוי האיתן של גודל הרוח, התוכן התופס מקום היותר חשוב בעולם משוכלל, מה שהיה נכבד כל כך מתוך נטיה אינסטינקטיבית, יכבד הרבה יותר בהכרה של מדע צלול. כדי לבוא למרומי כל מגמה בפועל בעולם הגדול ובעולם האישי, יחד עם כל הדרכים, מכשירי השכלול, שחולל המדע, החוש והרגש, הגאונות האמנותית והגבורה הממשלתית, תבא התפלה. מה שנודע

רק ליחידי סגולה, יודע לכל, וטוהר הרצון וחסנו, בנטותו בעזו לסוד אלוה, זה יהיה ראש מגדלי התרבות העתידה, שתתנוסס בתפארה מידי עם עולם, בשביל העולם כולו, וביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. כשמתפללים מתפשט כח הרצון, והדבר המפשט את כח הרצון ביותר הוא כשמכוונים במילוי הרצון אל ד'. כשהמחשבה דבקה באלהים, והרצון דבק בו אז בקשר מחשבתי פנימי, אז כל כחות הנפש מתגדלים מעל כל גבול, והרצון הטוב והמעולה בהתפשטו ביותר, פועל הוא את טובו. התפלה היא פעולה ממש, ככל פעולה שהטבע שלה מורגש. אמנם הכל תלוי בגודל קדשו של הרצון היחידי של המתפלל, ושל התוכן האלהי הממלא את נשמתו, ותפלתן של צדיקים עושה מהפכה גדולה לטובה, בערכי העולם כולו. מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן, אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת רגזנות למדת רחמנות. אין הפילוסופיא, המבינה את העדר השינוי ברצון ד', יכולה לגעת בגובה זה, שהוא כולל בקרבו את כל השינויים בהשואה נצחית. ותנועות הרצון של האדם כלפי האלהים, בבירור טובו, הוא מופיע על ידי התגלות אור ד' באדם ובעולם לטובה, כמו שכל ההויות הטבעיות פועלות את גילוי שינוייהם, מתוך ההשואה האיתנה של המציאות כולה.

התרוממות הרצון בתפלה

לו

התפלה היא מחיה ממש את הרוח, הבעת הרצון, כשהוא מכוון כלפי האלהות, בהוד הקדושה והאצילות העליונה, שכל רמי נשמה חשים את הדר כבודה בגלוי של הכרה והרגשה חיה, וכל קטני נפש מרגישים הערצה עליונה, בנקודת החיים היותר פנימיים ועצמיים שלהם, על ידה, אף על פי שלא יוכלו להביעה ולהסביר אף קצת ממנה, הבעת רצון כזו, מאיזה מבוקש שיהיה, מאיזה צורה של שבח ותהלה שתצויר, מאיזה תפלה והשתפכות נפש שתבולט, הכל מעורר את כל מקור החיים של החיים הרוחניים, הגנוז בחביונה של הנשמה, ואת כל יחושה לכל מלא העולמים. וקנין של הויה יותר מטוהרה, יותר מפוארה וחזקה באשיות רוחניים, מתחדש בנשמה. כמה גדול הוא הערך של תפלת ישרים, כמה ראוי הוא להעולם התרבותי שיהא צמא לתפלה זכה, כמה צריכה היא ההתקדמות לפנות את כל המכשולים, המונחים על ארחות התפלה, כדי ליהנות מזיו של מעלה הגנוז בה. וזה בא יבא. זאת היא עבודת ישראל בעולם, קולו של יעקב יחגר ממסגרותיו, ויבא לרוממות שאיפתו, מחנך הוא את עצמו לטיסה עליונה, כגוזל רך בתחלת אביב חייו. כל תפלת ישראל וכל תהלותיו, מאז מקדם עד בא תור השלמת אופיו, כולה מסה אחת גדולה, להוציא אל הפועל את הכשרון העליון של הוד התפלה וגבורת חייה, על כל הנשמות ועל כלה מעשים. ובא יבא המועד, יום גאולה וישועה, והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים, וכל הנשמה תהלל יה הללויה, בסוד התפלה היא התרוממות הרצון והתגלותו. כשהמבוקש, הממלא את רצונו של אדם, מובע בקשר הרעיון והחפץ באלהים, עולה הרצון למרומי ערכו, מתאחד הוא עם הרצון הכללי, הרצון העולמי, אור חי העולמים, שבו כלולים כל המאויים. וכשהרצון הפרטי מצייר את מבוקשו בדבר הפרטי, חיי הרצון פועלים את המבוקש, על ידי מה שהרצון הכללי כולו מצייר את הפרט המתבקש, על פי פרטיותו היותר מבוררת. ובהיות החפץ עולה למרומי הדעת, מתבררת ההכרה, שאין רצון שום בריה דבר מפורד מהרצון האלהי הכללי, המתגלה באור כל חי, וכל בריה. ולפי הערך של הדעה, המכרת את גודל האמת של ים החיים, המשתפך לפלגי הרצונות כולם, הכלליים והפרטיים, ככה מתגברת היא הפעולה הכבירה של הופעת התולדה של המבוקש. וכל מה שההכרה יותר גדולה באחדותה הרוחנית של ההויה כולה, החיה בנשמת אלהים שבה, ככה עולה היא מדת המוסר והחכמה. והצדיק והחכם לאמתתו, הרי הוא פותח בתפלתו שערי הרצון, לסגנונו בסגנון וצבע

המיוחד לו, שאליו שם מגמתו, ותגזר אמר ויקם לך. וכל מה שהדעה מתבררת יותר באחדותה הגדולה של כל הישות, כשם שפעולת התפלה היא מתבררת, כמו כן מתבררת האמת של כל חריצות, כל חכמה וכל כשרון מעשה, כי גם כל מעשינו פעלת לנו. וכל דעה והגיון שביב מתגלה הוא מאור אל אדון כל הנשמות, רבון כל המעשים, ובמקום שהאמונה גדולה צריכים החיים התרבותיים להתרומם, וערך החפץ האנושי, והתקדמות הסדר שבחיים, עולה הוא למדרגתו היותר עליונה, בסתר עליון וצל שדי.

פעולת הרצון התפלה

לז

ודאי הוא שתכונת התפלה שהיא פועלת הוא מפני התעמקות הרצון, ורצונו של אדם הוא שביב מהרצון העליון הכללי, רצון היוצר, אשר נעשה בחפצו כל. אבל זאת הסגולה של הרצון היצירתי לא תופע כי אם לפי אותה ההשתקעות שהרצון הפרטי משתקע בשרשו. על כן אותו החפץ העמוק של השגת המבוקש המובע בתפלה, המתלקח ביותר על ידי רגשי הלב והסתערות הנפש, על ידי התפרצות החפץ וההעתרה, מצד עצמם לא היו יכולים לפעול, כי אם מצד שמקרבים את הרצון אל הבורא, אל יוצר כל, בזה הם מתגלים בטבעם, ו-רטי החפצים חוזרים לכלליהם, והכל נעשה בסגולה העצמית להם, מתעצמים אז בתכונתם היסודית, שהוא החפץ האלהי, שכחו הוא כח פועל כל הפעלים, מהוה כל ההויות, יוצר כל היצירות, ממלא כל החפצים, כל אשר חפץ ד' נעשה בשמים ובארץ, והוא מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים, ותגזר אמר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור.

סגלת הרצון הכללי

לח

רצונו של האדם הוא קשור ברצון האלהים, והוא נובע מזיו אורו. רק כל זמן שאין האדם מגלה בעצמו את היחש הזה, אין מתגלה ברצונו אותה הסגולה האלהית שבו. אבל כל מה שהאדם משים אל לבו לדעת, שאין לנו שום רצון אחר כי אם התגלות מאור הרצון האלהי, לפי מדת הגילוי הזה מתגלה כח הסגולה ברצונו להיות פועל, מהוה, מחדש וגוזר. ולפי אותה המדה באה התפלה, ומראה את נפלאותיה, ובא גם כן הביטוי הרגיל ועושה נפלאות, ולפעמים גם שלא בכונה, כמו ברכת חכם וקללתו על תנאי, אף על פי שלא נתקיים התנאי, ושגגה היוצאת מלפני השליט, לטוב ולמוטב, וגם בהתגלותה של איזה תנועה, כמו שליף חד מסאניה ואתי מטרא. טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע. צריכים להסביר את היסוד של התפלה. התפלה במובנה הרגיל, הבקשה, פעולתה היא טכנית אידיאלית, במובן מקודש עליון. הרצון הפרטי איננו דבר בודד, סעיף הוא מהרצון הכללי, משפע הרצון המתעלה מעל לכל לראש, משפעת הרצון המחולל כל, הבורא כל עולמים, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. חלוש הוא הרצון המסועף, אפס היא מדת היכולת שלו, מפני שהוא בציורו נפרד מהחפץ הכללי, לפי אותה המדה של עז הדבקות אשר להרצון הפרטי בהרצון המקודש הכללי, לפי מדה זו הרי הוא מתעלה, ויכלתו מתגברת. בעת התפלה, שהאדם פונה אל ד' מעומק רצונו, מתעלה העז המהותי של הרצון הפרטי שלו. וכפי ערך הדבקות האיכותית הזאת, הרצון הזה הפרטי, שנשתחרר מפרטיותו, והוא הולך, רץ מדות, עף וטס, ומתגבר מתוך חזרתו ליסוד חייו, למקור מחצב מהותיותו, לעומק רצון ד', אדון כל, הרי הוא פועלת פעולתו, כפי רצונו וציורו.

משך החיים הרצוניים בתפלה

לט

התפלה, במציאותה ובאמונתה, מבססת היא את היסוד של גדולת הרצון של האדם וקדושתו. הרצון הוא היסוד לכל החיים, לכל ההגוי, ולכל הנפעל, הרי הוא מתעלה, מזדכך מתקדש ומתרומם ברוממות קדושה אלהית על ידי התפלה. גרעין א חד של תפלה נושא עמו משך של חיים רצוניים אדירים, לפניו ולאחריו. כל שטפי הרצון הקדום וענפיהם, לפני התגלותה של התפלה בנפש, הרי הם הולכים ומתרכזים במרכז הטמון של התפלה. עיקר בנין הרצון, שהוא הולך ונבנה, הולך ומשתלם, מתעלה לבא לכלל תיקון בנין ושכלול, הוא בא מיסוד התפלה. התפלה גם בעודה בכח הרי היא מעלה את הרצון, את נקודת החיים היותר עליונה ועשירה. הרעיון, הציור של התפלה, האמונה של התפלה, הדבורים המבוטאים של התפלה הנם יחד חטיבה עולמית גדולה. החזון העולמי היותר נשגב, יותר אידיאלי, ויותר תהומי בתהום ההכרה של הביטוי היותר נשגב ויותר חסון בחסינות האמת, הוא העולם בתור הצגה של רצון ד', התגלות רצון להים עליון קונה הכל, ורצונו של האדם הנגש אל ד' הוא כבר רצון מתעלה, רצון מתאמץ לבא לתוכן מהותיותו האמיתית. אותו הגודל האמיתי של הרצון הולך ומתגלה על ידי מה שהוא מפנהו אל ד'. והרי חוזר הוא משך ה ח י י מ ש ך העולמיים, הד המציאות, אומץ ההויה אל יסודו, משתגב בשיגובו האלהי החסון והנערץ, והרי הוא היסוד היותר אמיץ לכל בנין, לכל מבוקש. והמבוקשים בעצמם הרי הם מתעלים על ידי התפלה, הם עושים בעד התפלה והתפלה עושה בעדם, וביחד מתעטרים הם עטרות אל חי העולמיים. רצון ברצון נגש, שאיפה בשאיפה, שכל בשכל, חיים בחיים, והכל מתמלא ברכה עדי עד. והנה נמצאת התפלה אותה שפעת הרצון בעצמה של יצירת עולמים, של קיום עולמים, של חיי העולמיים, ואיך זה לא יושגו על ידה כל המאויים, והיא יוצרת כל, מחוללת כל. ואותה ההופעה בעצמה נערכת היא בהזרחת פעולתה, לפי מעמק הרצון, ולפי חידור העריגה האלהית שעמה, ההולכת ביחד עם ההתבטאות, אבל בתור סעיף של קו אור מאותו אור החיים, השוטף בלא הפסק להחיות כל, הרי הוא יונק ומשתרש בשורש קיומו בתהום החפץ העליון, המלא אושר וטוב לכל, בוטש הוא הרצון הנגזר באורו ופוגש את כללותו בשורש הויתו. ומטבילת הסעיף בגזעו הרי הכל חוזר ברב חוסן לאיתניות מלאה. ויודע הוא וחש הוא המתפלל הרענן, למתח את רצונו, לרומם את מאוייו במדה ובמשקל, בשיעור הנדרש לאותה הפגישה והבטישה. לא באימוץ עקשני של הפצרה חסרת דעת, ולא ברפיון המביא עצלותים, נמיכת המקרה ודליפת הבית, אלא בעז ובגבורה, בגילה וברעדה, כחץ מקשת יצא דבר ד', הנבטא בניב שפתים, וקולע הוא את פעליו אל המטרה הרצויה, חושף הוא את המטמונים, את גנזי החיים ורזי הרצונות, ועולמים מלאי חן, חסד ותפארת, מלאי עליזה וגודל, מלאי יפעה והוד והדר, בזיו מתחדשים, מתעלים ומתרוממים, בסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, המתפלל בכל שיעור קומתו.

הרצון והדבקות האלהית

מ

מיסוד התעלות הרצון בתור תוכן כל היש של כל העולמים נובע מעין התפלה בצורתה האידיאלית והמעשית, שהיא חותם האידיאליות. אותו האור המזהיר זיו חיים ועמדה לכל היקום, הוא משלח את קרני הודו בלב כל יצור, ובלב האדם הוא חוזר למעין הנובע של תפלה, שהיא בעצמה מאדירה את הרצון ומאצלת אותו. הרצון האלהי, בתור נשמת כל עולמים, שהוא יסוד כל טמיר ונעלם, המופיע על כל גלוי ונראה, הוא המחיה את אור האמונה ביקר טבעיותה האצילית בפנימיות הנשמה, והוא העושה את אותה החטיבה של הדבקות האלהית, ה-ועלת אור וחיים ברצונה, המזלת ברכה לכל פלגיה. הדבקות האלהית,

שהיא חיי כל, אינה זזה משום נמצא באמת. ובכל זאת העילוי של כל היש תלוי באותה המציאות של הדבקות האלהית, המתנוצצת בהכרה והרגשה, והמתגלמת בחיים ובמפעלים. ובה יפה כח התורה והתפלה, העבודה והמצות. ובכל אופן שאדם אחד מתמלא אורה אלהית רצונית והכרית, בעצם היותו המדעית והחפצית, בה במדה מתמלאות כל אלה הסבות, ההולכות ומקשרות את כל הקישורים המציאותיים, מרוממות הענין האלהי בסגולת מציאותו, בכבודו במקומו, עד מעמד אותה האישיות הנקדשה בקודש החכמה והמדע, הרצון והחשק האלהי, כולם באור חיים, באור קיום של הדר נצח נצחים. וברקי זוהר הללו ממלאים את נשמות כל צדיקי עולם, שהם מוצאים את עצמם ברב אמת וענוה מרוכזים בריכוז אור חי העולמים, והם הם הקוראים אל ד' בעד כל מעשיו, המתפללים ונענים. אלו הם הישרים, אשר סוד ד' להם יגלה בכל עת. והחפץ האלהי איננו חפץ דוחה חפצים, כי אם חפץ מאדר חפצים, חפץ מצחצח ומבריק חפצים, חפץ מסיר את כל העדר וכל חולשה מכל חפץ, ומעמיד את החיים והמציאות העצמית על מעמד היותר איתן, היותר נשגב, היותר פורח ומשגשג, ותכונת הקודש המיוחדת של החפץ האלהי, המתגלה בלב הדורש את אלהים, היא מחדשת את אורה על ידי הערת הנפש אל קרבת ד', אל טוהר המוסר, אל מעמק האמונה. ומתוך הסקירה העמוקה באה שפעת קודש, מרוממה מכל תיאור, ומשגבת ישע.

הרצון והסכמת החיים

מא

יבא האדם לידי הכרה עמוקה במהות רצונו, בעומק החיים שלו, בדרך שיגובו וקדושתו, ובנוראותה של הסכנה האורבת לו, כשיטה מהמליה. והרצון, במלא המובן, איננו הרצון המפורט, על איזה דבר מעשה וענין מיוחד, אלא הרצון הכללי, הסכמת החיים, הנובעת מעצם מהות החיים, הצומת, ששם מתקשר הכל, כל החזיונות, הרעיונות, החפצים והדמיונות. וכח זה זורם והולך הוא, שוטף ומתרומם, מכה גלים ומשלח פלגים בלא הרף, וכשכח זה זקוק הוא, בהיר ומלא יושר, כל מה ששופע וזורם הכל ישר וטוב הוא, המאויים הגלויים והנסתרים הכל נכבד ומרומם ערך. וכשהוא מעוכר, כל מה שהוא מחולל משפיעו, הכל הוא רשע ועול, הכל נמאס ומעוות. ערך החיים האידיאליים הם מותנים הרבה יותר מהשפעים התדיריים הללו, ממה שהם מותנים מערכי המעשים, שהם רק ל~רקים מתגלים. הלב המלא אור קודש, שלום, יושר ומוסר, בטהרה פנימית בעומק תמותו, הוא אוצר של חיים, שכשהוא לעצמו אין ערוך לסגולתו, לא יערכנהו כל הון עתק. ועילוי הרצון, זיקוקו, הקבעתו בקביעות עליונה מאירה, שיהיה ערך החיים העליון קבוע תדיר בו, דורש הוא חיים רצוניים, מלאים אורה אלהית. זאת היא מגמתה של עבודת התפלה, יסוד העבודה הלבית, מי יוכל להגיע עד מרום ערכה. התפלה היא מסכמת את החיים כולם, בכל כלותם, בכל עומק עצמות טבעיותם, אל הסכום המרומם, של אוצר הטוהר העליון, הצמאון האלהי המובע על ידה, הגעגועים ההומים לזוהר הצחצחות הנשמיות, החפיצה הפנימית להתעלות, להשאב בחיי מקור חי כל חיי העולמים, בסקירת עוזם וכבודם, בהבחנת הערצתם הבלי גבולית, בהתנפלות פנימית, לעומת כל קוצר יד, המונע את ההתגשמות של קדושת החיים והמוסר המואר על ידי האבוקה האלהית בתכלית שלמותם, העליזה הפנימית החודרת, על האור האלהי השלם, המעיד המלא עדני עד ותענוגים עזיזים טהורים נשגבים וקדושים באין קץ, התפשטות החשק, במיזוג הגבורה העליונה, להעדין את כל היקום, למלא חסד אורה ושמחה את כל היש, לרומם את כל השפל, להקים את כל הכושל. חיי הטוב, היושר והטוהר למעלה מכל מדה, מופעים על ידי הצינורות, מרווי האורה של הנוכחיות האלהית, באים לשכלולם על ידי התפלה ההגונה, והיא היא ממטרותיה העליונות, העלאת

הרצון, האישי והעולמי הכרוך עמו, לאחדות השלמה, לקודש ד', קדוש ישראל.

הרצון והאחריות המוסרית

מב

כשמשחררים מכל דמיון מהבל, הנותן אסוריו על השכל החפשי, משערים נאמנה את אחדות החיים, ואת פעולתו של הכח המרכזי של החיים, פעולת הרצון, שהוא היסוד המניע את כל גלגלי החיים, והאוצר הגדול של הרצון, הספון בנשמת האדם, כמה מכריע הוא, וכמה אחוז הוא עם הערך הכללי של החיים. כמה פשוט הוא הדבר, שבעיית רצונו של אדם, כל הברואים מתעלים, ובשפלותו כולם נשפלים, האחריות המוסרית הקוסמית הרזית הזאת כמה פשוטה ישרה וטבעית היא. צריכים רק שלא להיות נבעת מגודל אור האמונה, ההולך ונשפע על ידי חשבוננו של עולם ברור זה. אז מתברר החשבון והולך, והבסיס המוסרי של החיים הפרטיים, החברתיים, הכלכליים והדתיים, הזמניים והעולמיים, הולך ומתחזק, מסתעף יפה לענפיו, ומתאחד באחדות מתאימה עם שרשו. הרצון והבעתו, הגלותו על ידי מעשים, על ידי ביטויים, על ידי רגשות, על ידי ציורים ואמונות, כמה אדיריות יש בו, כמה כח ספוג בו, כמה יופי כלול בו, וכמה אמת הוא אוצר, ההולך ומתברר, כפי המדה שכל האמצעים, המעשיים והמוסריים, הצריכים להגשמתו, הם מזדווגים עמו, גבורה, אמונה, תפלה, הכרה והרגשה, סילול מסלה לחיים מתאימים אל האידיאלים היותר מזהירים, שמסתייע על ידי כל אוצרות מחמדים גנוזי הרוח של האדם בגדלו, כשהכל מתחבר ביחד, הולכת היא גבורת האמת קוממיות, מתאדרת היא ומתגדלת, מעטרת את החיים, ומכבשת אותם, מסדרת את עבודתם, ומכוונת את שאיפתם ברוח ובהתגלמות. ברכו ד' מלאכיו, עושי דברו לשמוע בקול דברו, רז שמלאכי השרת משתמשים בו הוא נעשה ונשמע, והקדמת נעשה לנשמע, מי גילה רז זה לבני, רז שמלאכי השרת משתמשים בו, אמר הקב"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע. משוחרר הוא השכל המעשי, המתאחד עם בינת הלב המקורית, החפשית והרחבה, מכל כבל של ש כ ל עיוני, שהדמיון ההולי מתעלל בו כחפצו, וסוף מעשה במחשבה תחלה.

ההשקפה המוסרית האחרית

מג

כמה ררממה היא, כמה אמת ושירה כמוסה היא, המחשבה הרזית, שהאדם מצד כחו הרוחני הוא פועל על כל ההויה כולה. אור החיים שבתוך החפץ החפשי, שיוכל להתעלות על ידי בחירת הטוב, בעז גבורה וחכמה נשאה לחוג נעלה מאד, אין די מקום לצמצם את ערכו. מה נהדרה היא ההשקפה ה מוסרית, היוצאת מצורה אחראית גדולה כזאת, אחריות של ההויה כולה, של כל העולמות, שהנם בידו של אדם להרבות בהם חן ואור, חיים שמחה וכבוד, כשהוא הולך בדרך ישרה, כשהוא מתחזק ומתאזר בגבורה טהורה לכבוש לפניו דרכי חיים טובים ונערצים, והוא הולך ומתעלה מחיל אל חיל. ובידו להכאיב בהם כל חלקה טובה, בהשפילו את נפשו, בהשחיתו את דרכיו, ובהחשיכו את אורו הרוחני, בהשביטו את טהרו המוסרי. הפסגה הרוממה המוסרית הזאת, הבנויה על פי חשבוננו של עולם, גדול ונהדר זה, היא מעדנת את הנפש בהופעתה, עד אשר לא תוכל כלל להשפל, היא משתגבת בחומות ומגדלים של כל ההויה כולה, של כל המציאות, של כל נצחם והודם של כל העולמים, להשמר על ידם מכל רע. איך זה תוכל תכונת הרע להתרומם לקחת חיק בחיי האדם ובמעשהו, כשחשבון נשא ומרומם כזה ערוך לפניו. אמנם ההשחיתה המוסרית הקודמת תוכל לעצם את העין עד אשר לא תעצר כח כלל לראות את האור הבהיר של חשבון עולמי זה, האוזן תוכל להיות ערלה על ידי טמטומי החטאים, עד אשר לא תקשיב כלל את קול

אלהים הקורא בכח מתוך ההצעה המוסרית הנשאה הזאת, החובקת מלא עולמי עד. אבל אך רעיון טוב לשוב להתקדש להטהר מכל חטא יעלה על לבו של האדם, והעין נפקחת והאוזן מתפתחת מערלתה, וקול אלהים בכח קורא אל האדם מכל מלא עולמים להעלות מעל משכני אופל, ולהתרומם באותה ההתרוממות הרוחנית הגדולה, הנאותה לפי גודל האחריות של כל ההויה כולה, המוצע תלפניו. הדעה שהאדם הוא התוכן המרכזי של ההויה כולה מגדילה את האחריות המוסרית, ומעוררת את החפץ לפעול גדולות. אם הצורה העולמית החומרית נתגדלה על ידי ההתגליות הרבות, מציב המדע לפנינו את השליטה החפשית בתור האדם, והתגלותו היא המרכז התמציתי ביותר עליון של ההויה, שבדאי החיים הם תמצית המציאות הבלתי מרגישה, ותמצית החיים היא שליטת החפץ, שבא למרום עזו על ידי איחודו עם הטוב המוחלט, והופעתו בפועל בצורה היותר אפשרית.

המוסר הישראלי הפועל

מד

ההתגלות על דבר גודל ערכו של האדם, על השפעתו הגדולה בשפעת החיים שלו, בגודל רוחו, ברצונו והופעת שכלו על ההויה, על כל היש, זאת היא חטיבה מיוחדת לישראל. רחוק רחוק מאד הוא העולם כולו מהכרה זו. הכל חושבים, שהאדם ביחש להמציאות הוא רק פסיבי, מושפע ולא משפיע. אבל הקטנה זו אין לה כל ערך באמת. ודאי שההארה הרוחנית של סגולת הרוחניות ההויתית של עצמות המציאות קשורה היא הרבה עם הידיעה בעצמה, כל מה שהאדם יודע יותר את ערכו, ככה ערכו באמת גדול הוא, וכל מה שיכיר יותר בשפעת החיים, ששדרות ההויה השונות מקבלות על ידי ההויה המרכזית שלו, ככה תגדל עצמותה של השפעה זו. מובן הדבר, שידיעה כזאת אי אפשר לה שתהיה רק ידיעה גרידא. מהות החיים, הרצון וההתמשכות הנשמטית צריכים להתקשר בקישור אורגני בידיעה זו, וקישור זה צריך שיתהווה על פי סגולה היסטורית ארוכה. וזה הוא גם כן אחד מהדרכים שכנסת ישראל היא מצויינת בהם, ההתבגרות הנשמטית, עד כדי ההפעלה על ההויה, אל הפועל יצאה בישראל ביחוד. המוסר הישראלי, איננו כי אם מוסר אינדיוידואלי, ולא גם משפחתי ולאומי, ולא גם אנושי כללי, אף על פי שהכל כלול בו, אבל בעקרו הוא אלהי, תורת ד' בורא עולם, תורה שהיא מה שיש להיצירה, לא פחות מזה, גדולת הכרה זו היא מורשת ישראל מעולם, והיא גאותם ועוזם עדי עד. תורת ישראל מבארת, איך קיום העולם והמוסר האנושי הם תלויים זה בזה, וממילא מובן, ששכלול העולם בשכלול המוסר גם הוא קשור קשר של קיימא, זאת היא עיקר דעת אלהים הישראלית. חטא האדם קלקל בכללו את מוסרו עד שמלאה הארץ חמס, השחית את דרכו, הרע את יצר מחשבות לבו. העולם מתקומם עליו, יורד מבול ומוחה את היקום כולו. שורש האדם הנשאר מתחזק בישרו, היושר מתאמץ בקישורו עם אלהים, עומד ומעלה עולות לד'. העולם מתבסס, והברית נכרתת על קיומו. עוד כל ימי הארץ.

סגולת ישראל היוצרת

מה

השכל האלהי הוא שכל יוצר, שיש לו פועל בכל מילואיו, ושכל הברואים הוא שכל מצייר, שאיננו יכול כי אם להציג לפניו את מה שישנו. הקרבה האלהית מקנה לנבראים את סגולתו של השכל האלהי, ולפי ערך קרבתו האלהית כך גדל כח יצירתו. גם ההצטיירות השכלית הפשוטה יש בה מלשד הקודש של קרבת אלהים במדה ידועה. וכל מה שתוכן הקרבה הזאת מתרחב, מתפשט ומתעמק ביותר, כן מראה הוא בבליטה יותר גדולה את השואתו עם השכל היוצר, יסוד ההתעסקות הסודית שבספר יצירה היא בנויה על

מכון זה של התעלותו של שכל האדם אל הסגולה האלהית, כפי אותה המדה שיש באפשרות זאת. ואי בעו צדיקי ברו עלמא, ועתידיים צדיקים שיחיו מתים, ויבראו עולמות, ההבדל העצמי שבין ישראל לעמים, בשורש נשמתם, הוא ששכל האדם בכללו, שאיננו כי אם שכל מצייר, מציג ברוחו את המצוי, ומגלם אותו במעשיו, באמנות לכל פרטיה, מסתגלים לו כל העמים אשר תחת כל השמים, אבל סגולה אלוהית של שכל יוצר, זאת היא הפליאה של סגולת ישראל, שהיא מבדלת אותו מן העמים כולם בעליוניות כזאת, שכל הבדל סוגי לא ידמה לו. והולכים אנו דרך ארוכה מאד, דרך מעלות ומורדות, גליות וגאולות, עד שנבא לאותו גמר הצביון של הופעת נשמתנו בהגמרה בכללנו ובפרטנו, אלהים אתם ובני עליון כלכם, בעלי נשמה יוצרת, פועלת בצורה על כל היקום, כדוגמא של מעלה. ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתך, לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה. עד עת קץ לא יעמוד שום עם ולשון על רז מופלא זה, של ההבדל העצמי שבין ישראל לעמים כולם, בין נשמת האדם לגוית האדם. וההבדל הזה הוא חודר מההיקף הכללי אל הפרטים כולם, ואל פרטי פרטיהם, אל האישים היחידים, אל הגדולים ואל הקטנים, אל גורל חייהם הכלליים, ואל כל תנועה מתנועותיהם, עד לחלקים היותר קלים ודקים. אין קוטן בגודל. נשמת ישראל נשמה יוצרת היא, לא רק מציירת, נשמה אלהית, אשר אור אלהים חי בקרבה, אלהים אתם ובני עליון כולכם, בנים אתם לדי' אלהיכם. נשמת כל העמים היא רק מציירת, מסדרת, אוצרת ומנתחת. לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא, וישראל שבט נחלתו, די' צבאות שמו, ולא נקרא צבאות כי אם על שם ישראל, שהם צבאות די'. אין לישראל סימבולים, שהם רק גורמי מחשבה ורגש, כי אם מצות ותורות, דברים חיים וקיימים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים, קללתם קללה וברכתם ברכה. וכי יגלה אור די', ומהר ציון אור חדש יאיר על אפסי ארץ, יבינו כל הגויים, כי לא יתכן להדמות לבני אל חי, בסגולתם העצמית. אבל אושר גדול יהיה אז לאנושיות עד כמה שתוכל לחקות את אור עולם זה, את מעין חיים זה, עד כמה שתוכל להטיל אל תוכה מנטפי נהרי פלגיו. ונלוו גוים רבים אל די', והיו לי לעם, וידעת כי די' צבאות שלחני אליך, ונחל די' את יהודה חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלם, הס כל בשר מפני די' כי נעור ממעון קדשו. די' בהיכל קדשו, הס מפניו כל הארץ.

הרצון לגאלה

מו

יכולים אנו להמשיך נשמות גדולות בעולם, שיהיה להן רצון אדיר וכח גדול, להביא גאולה לעולם, להסיר את כל האפלויות שבחיים, ולנצח את כל החולשות שבהם. והכל תלוי ברצון שלנו, בהחפץ להתעלות למרומי קודש העליון, בדרישה קבועה ומקורית, בקידוש איתן של בשר ורוח, בהתדמות לאלהים, על ידי הליכה בדרכיו.

צפית הישועה היוצרת

מז

הכניסה אל אושר החיים, של היחיד ושל הכלל, לא תהיה נגמרת בחפץ עדין לבד, להשתמש עם הכחות המרוכשים כבר או המנוחלים מני אז לטובה, כי אם כשהרצון הטוב יתעמק כל כך וישלח פארותיו ויעמיק שרשיו, עד כדי התגברות כח החיים לרכוש עוד הרבה אמצעים וכחות, כדי להוציא על ידם אל הפועל את אותו אושר החיים המבוקש, של חפץ הטוב העדין והקדוש. איש חיל, זהו מובן הצדק החי, שמתהפך אז לכח פועל ומהוה. אין שום ישועה שלמה באמת, כי אם אותה שהנושע פעל להופעתה בפועל ידיו. וזהו יסוד הצדק שבעבודת האדם, רכישת כחות וסידורם, למטרת החיים היותר עליונים ומקודשים. וכשהחיים

הכלליים באים לידי מדרגתם הגבוהה, מתעוררים כל הכחות הכלליים, וכל הסביבה העולמית המעשית והרוחנית, הנוגעת בהם, וכל המקורות העליונים, שמהם הם צומחים ועולים, לפעול ולעבוד ביסוד היצירה של הישועה, ישועת הכלל וישועת העולם. אור ד' המופיע על עז החיל, על הצדק המחדש והמהווה, זהו תוכן מיושר מאור הקודש של הבריאה, התהוות העולם וכל אשר לו מאותו החפץ הקדום, המלא עז, המעוטר בגבורה ובכל אור קדשי קדשים, עדינות הטוב, החסדים הנאמנים עדי עד. עתה ידעתי כי הושיע ד' משיחו יענהו משמי קדשו, בגבורות ישע ימינו. וכל יסוד צפית הישועה, הבאה מתוך פלפול החכמה המנוחלת, חכמת הרזים, שאורו של משיח גנוז בה, ורוחו של א ליהו, המבשר והמקנא, ציר השלו, וההתעודדות הודאית נוחה בה, היא היא יוצרת את הערכים של החיל, של רכישת הכחות וריכוזם למטרת האושר העולמי הכללי, שכל אושר של כל נקודה מציאותית בה תלוי. זאת היא הופעת הכח היוצר את הויית הגאולה, בכל מדרגותיה, והבינה הפנימית בסדרי מהלכיה הכמוסים, מתחתית העומק, מההתרחקות המוחלטה של כל הסעיפים המנגדים לה, שהם באמת עוזריה, עד הקירוב המותאם של כל הכוונות, המורגשים בכל ארחות הסקירות, שהם קרובים לה ותומכים את חילה. אשת חיל עטרת בעלה, ורחוק מפנינים מכרה, בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר. ילכו מחיל אל חיל, יראה אל אלהים בציון.

צפיה לישועה עולמית

מח

צריך לצפות תמיד לישועת הכלל היותר גדולה, שהיא עליית העולמות, והנשמות כולן התלויות בהם, מעמקי הרע והתהו, על ידי עליית האדם מתהומותיו אל מרומיו, עד שיבא להיות דומה לקונו, שיהיה בורא עולמות במאמרו ורצונו. ומה שגם עכשו נאמר בצדיקים ותגזר אמר ויקם לך, זהו רק התנוצצות קטנה מאור העתיד, שיתפשט בכל מילויי הנשמות כולן. ואי אפשר לשער גודל השמחה הפאר והעושר שיש בזה, שכל הצדיקים כוספין ומתאוין לאור גדול זה, ושמחים בו תמיד, כי כל מעשה ד' לעולם הוא קיים, ועדי עד למעלה מכל גבול וכל זמן הוא נצב ועומד, וישמחו בך יודעי שמך, כי לא עזבת דרשיך ד'. ואף על פי שאין כח בשום נשמה בזמן הזה להכיל בתוכה את האור הגדול הזה, מכל מקום על ידי החשק הגדול, וההשערה העליונה בגיאות ד', בסוד נודע בשערים בעלה, ממשיכין הצדיקים על עצמם ועל העולם כולו הרבה קוים, כדמות שערות, מלאות שפע אור וחיים מהאור הגדול הזה, של זקנת העולמות כולם, שימלאו באורם וזיום, בדעתם וחפץ טובם, באור פני מלך חיים, אשרי כל חוכי לו.

צמיחת הרצון והשכל הכללי

מט

אנו משערים כללות הרצון והצמיחה, שפרטי המשכות הרצוניות נמשכים ממנו. הפרטים, כיון שהם מתבארים, צריכים הם לינק מתהום יותר עמוק מההקפה של כללות הרצון, והוא הדין בשכל, כלליותו, והמשכות השכליות הפרטיות. בין המשכה להמשכה, של כל פרט, אנו מכירים איזה הפסק ממולא בשכל וברצון הכללי. אלה הם תיקוני הקודש, מההופעות העליונות, שבדרכי הסוד אנו מדמים את השכל והמשכותיו, הגלגלתא ושערותיה, והרצון להחלק התחתון של הראש, והמשכותיו הפרטיות הן הן תיקוני דיקנא. ובביכור העולם להגלות האידיאל הרצוני האלהי, העליון, בכל הדרו, בהמשכות פרטיו כולם, מראש עד סוף, דא היא עידנא דבעי קוב"ה לאוקרא לדיקניה. אשרי המחכה ויגיע. מובן הדבר, שמפני הרוממות וההבדלה שאין קץ לה שבמושגים האלהיים הללו מכל מה שכל נוצר ונברא יוכל לדמות ולשער, אין השמות הללו של רצון ושכל כוללים ומספיקים לבאר גם שמץ מהאור הגדול הזה. והננו מוכנים בכל

עת רצון של הארת הנשמה להוסיף תוארים רבים, המשלימים את הגדרים להבנתנו להוסיף עליה אורה והשלמה בעומק האמונה. חדשים לבקרים רבה אמונתך. ונאמר, שההבדל הוא בין המחשבה המגמתית העליונה, ובין ההופעות היוצאות לסגל את המציאות ולשכללה, ובין תולדותיה של המחשבה המתבודדת, הפונות למעלה, דוגמת שערות הראש, שרק בהתרבותן להדחף החוצה יפנו למטה, כלומר ברוב האורה המגמתית המתגלה, ההויה מצטיירת בצורותיה השונות, ושפעי חיים עשירים ומרובים הולכים ונמשכים, כעין שערות המתארכות מרום הראש, וההופעות, המסגלות ההויה, הולכות ישר למטה בטבען, שערות הזקן.

צמיחת הרצונות

נ

כל הרצונות של כל הברואים, וביחוד של האדם, ובטפוסו היסודי של ישראל, הם גרעינים שיש בהם כח הצמיחה, וכשמעלים אותם על ידי תפלה, זורעים אותם ממש בשדה אשר ברכו ד', ומצמיחים על ידי זה ישועות. וכפי טוהר התפלה, וכפי ההכשר של כל העינים המתלויים לסגולותיה, כך היא ברכתה של צמיחת חיים זאת. ויש אשר אור צמיאתם מאיר מחיי עול ס הבא, ששם נגש חורש בקוצר, והלוח ילך ובכה נשא משך הזרע, בא יבא ברנה נשא אלומותיו. כמו שהיה אצל איוב, הבקר היו חרשות, והאתנות רועות על ידיהם. עוד הם מדברים ואני אשמע.

הישרת הרצון ועזו

נא

הרצון יסוד החיים הוא, הוא מוכרח להיות פועם בחיים. המוסר, התורה, כל אור קדוש ועליון צריך הוא לפעול עליו לווישירו, אבל לא לטשטש את כחו. החלשת כח הרצון על ידי מעמסות מטרידות, אפילו כשיהיו נובעות ממקום עליון וקדוש לפי דעת האדם, היא מדלדלת את הצורה העליונה של הוד האדם. אור הקודש בעז הרצון וחופשו, בהודו הרענן הוא מתגלה, ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל. והמעטת הטרחים היא אחת ממגמות התורה האלהית, הנותנת שביל חיים ומהלך ישר לכל כח הרצון ממבועו האמיץ, ממקור החיים.

שבירת הרצון ושכלולו

נב

הרצון הוא מקור החיים. רצון האדם הוא באמת יסוד שכלולו והוייתו. אמנם הרצון הזה צריך הוא פתוח ועישוי, יותר מכל הכחות כולם. בילדות האנושיות, הרצון הטבעי של האדם צריך חינוך של כניעה, של שבירה, ושל היפוך. כל זמן שהאדם הולך ומשתכלל, כך רצונו העצמי הולך ונהפך לטובה, ושבירתו של הרצון מאבדת טובה רבה. הדבר קשה מאד בדמדומי חמה, בין פרק לפרק, שבתקופה חשובה של רוח האדם, שאז מעבר מזה מונח הרבה פראות ברצון, ששבירתו היא עליה ופתוח, ולעומת זה מונח ברצון כח אור וטוב, ששכלול העולם תלוי בהשאתו על פי תכונתו. והבינה הישרה מוכרחת היא לפתור בזהירות את שאלת התחומין, באופן שישאר האדם מלא אומץ מצד הטוב שברצון שכבר נשתכלל, מצד אותם חלקי הנשמה שכבר נגאלו ויצאו מתהומות הגיהנם וממעמקי הקליפות, ומלא גם כן דכאות רוח, ותכונה של לב נשבר ונדכא, לעומת אותם חלקי הרצון, שעדיין חית האדם הרעה שרויה בהם, שהם צריכים זיכוך על ידי

אמוץ הרצון

נג

כשמרגיש האדם שרצונו הוא רפוי, צריך הוא להתאמץ לחזקו בכל מיני אימוץ, כדי שיוכל להוציא אל הפועל כל דבר טוב, שחק טבעו מתאים לו. וטוב יותר לעסוק באימוץ כח הרצון, מלעסוק בפרטים של הטבות מוסריות. כמובן, בעת שעוסקים באימוץ הרצון, צריכים גם כן שלא לשכח מלעסוק בטירתו ועדונו, ובהעלאת מדרגתו של הרצון אל הקדושה. אבל העסק היסודי אצל הלקויים בחלישות הרצון צריך להיות העסק בהגברת עצמיותו של הרצון על ידי עצות שונות טבעיות, מוסריות, שכליות, תורניות, ולא יירף משום עצה שתוכל להועיל למטרתה העליונה של אימוץ כח הרצון בכללו.

תור חזוק הרצון והגוף

נד

ביסוס העולם בכלל, וביסוסה של כנסת ישראל בפרט, הוא גורם, שבא הזמן של חיזוק הרצון בעולם, ועמו התור של חיזוק הגוף למטרות נעלות, והוא שקול כנגד סדרי תעניות וסיגופים בדורות הראשונים. ואף על פי שעדיין לא יצא מן הכח אל הפועל הביסוס הגמור, מכל מקום הדבר הולך ואור. ועל ידי התאחדות גמורה של כל פלוגות האומה בישראל, וחיבור כל המחשבות והרגשות העליונות והנמוכות בהם ובעולם, והופעת אור סתרי תורה ברבים בלבושים מתוקנים, יוכן העולם לאורו העליון של הביסוס הגמור של אור הרצון הטוב בתועפות עוזו, עד כדי השליטה העליונה של ותגזר אמר ויקם לך. לפעמים הרצון חלוש מפני חולשת הגוף, והצד הרוחני אינו מוכשר להתבסס יפה מפני חוסר אחיזה חמרית מבונה, והעזיבה החמרית מוסיפה מכאוב בזה, במקום שהבראת הגוף בסדר היא מעלה את האור הרוחני מחזקתו. וכלל זה נוהג גם בעם כולו, ובישראל הוא מתגלה ביחוד בעיקבא דמשיחא, בתור תביעה של חיזוק חומרי, שמכל מקום מגמתה הפנימית היא עילוי הנשמה, והארתה המבהקת.

התגלות גדולת הרצון

נה

עוד יתגלה בעולם גודל ערך הכח של רצון האדם, ומדרגתו במציאות כמה היא מכרעת, על ידי רזי תורה. וגילוי זה יהיה הכתר של כל המדע כולו, ויבוקש מכל העולם בישראל. מכירים אנו את הגודל שיש בגרעין של הרצון. רצון האדם, כשמתמלא באש הגבורה, בברק החכמה, בשלהבת הקנאה, בלהט היופי, באור הקדושה, ביפעת החיים, ובכל המילוי של אוצרות אלו, כמה נשא ונשגב הוא, כמה ישות מצויה בו, כמה תהופות, ענג ועדן של טוהר ועז ספונים בקרבו. ובצנור של האורה האלהית הגבורה והטהורה, המשתפכת תמיד בנשמתו, הלא הכל זורם, גדולתה של הוית הרצון לפי הברכה של הקודש היא.

תקומת הרצון

נו

נפלו העולמות, בנפילת הרצון, האדם נפל בתהום החטא, נתקטן רצונו ונזדהם, הכל נחשך, הכל נתקטן, אומלל וקדר. הוי, מה הומה הלב לתקן את החטא הגדול, להחזיר העטרה ליושנה, להאיר את העולמות כולם מתוך מחשכיהם. ולתעודה אין קצית זו קרואים אנו, מסלותיה אָנו סוללים, הולכים אנו בדרכי החיים, בעצות מלכו של עולם, להופיע אור על הכל, אור אלהי אמת, אור בלא מחשך. ד' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. והרצון הנעכר אל אורו יושב, כשיבוטא בחזקה ברצון עם עמו, הגוי הגדול אשר לו אלהים קרובים אליו, ירומם בעוזו, יבטא את רצונו באין מעצור, יסגל לו את עצמותו, יאגור אל תוכו את כל נשמת האדם, כלביא יקום וכארי יתנשא, ישב רוחו, יגלה את הרצון העזיז והקדוש, את רצון אלהים בחיים, בעולם ובעולמות כולם, יבער את הרשעה, את השקר, את הזוהמא, את הפחדים, את החרפה, את המות עצמו מהעולם, יחדש את זיו המאורות, ישיב את אור השמים, אשר לבשו שקים וקדרו, לאיתנם, ועז אלהים זה הנה הוא עומד אחר כתלנו, קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות.

השאיפה האצילית

נח

השאיפה במובן האצילות שלה, היא מזיגה של השכל והרצון, כשהם מתאחדים ביחד לצד הטוב האידיאלי. וכל זמן שהשכל והרצון הנם יסודות מופרדים זה מזה, אף שיהיו מתחברים לפעמים התחברות שכונית, עדיין לא תצא השאיפה האצילית לפועל, כי אם יהיה לפעמים איזה רצון טוב, מואר בהכרה טובה ומבוררת. אבל מדת הקדושה העליונה, שהיא השאיפה האצילית, באה אחרי שהשכל מתמזג עם הרצון, עד שאין להם כלל אותו הטבע ואותה התכונה שיש לכל יסוד מהם בפני עצמו, אלא אור של איזה מה חדש יוצא ממיזוג גם בצביון של דעת המלא תפארת, המופיע נשמות יסודיות לבנין עולמים עדי עד. העבודה העליונה של האישיות הפרטית היא להעלות את כחות החיים הטבעיים, הרצוניים, שיהיו ממוזגים בטבעם עם המחשבתיים השכליים. ומיזוג זה אינו נעשה בהדר השלמתו כי אם לפי אותה המדה שהעריגה האלהית, על פי תנאיה ותפקידיה, ממלאה את הנשמה. ואור ד' העליון דוחה את שמרי הרצון שלא יתערבו בפעולות החיים, והזך, והאוכל המבורר, של הרצון מתקשר עם השכל הצלול, העולה ומתקשר עם הדר הקודש, הפורח על שדמות הקדושה והברכה העליונה, ביחודא שלים.

הידיעה הרצון והיכלת

נח

הידיעה הברורה מחוללת את הרצון, כשהיא עומדת על הבסיס הטוב. חמדת הטוב כל שהיא מתבררת יותר כך היא מתחזקת, כל מה שמתברר יותר שהטוב הוא טוב באמת, כן הרצון מתגבר. גבורת הרצון מחוללת את היכולת. למדנו מזה, שהידיעה הרצון והיכולת הנם תמיד אחוזים יחד, ובמקום שנמצא מדע לאין גבול, שמה הרצון הוא בלתי גבולי, והיכולת בלי גבול, גם היא. אפשר לומר, שהרצון לעולם לא יוכר, כמו שההכרה לא תרצה. אבל אין זה מונע מלעלות במקום יותר עליון, שההכרה והרצון הנם מאוחדים שם. ואין שום צורך מביא לומר, שאין צורת החיים העצמותיים ערוכים מתוכן כזה, שסגולת ההכרה והרצון ביחד הם בה דבר אחד, עשיר ומלא ערך, ויחס המוסר אל עצמות החיים יהיה רק שהמוסר הטוב מאחד את ההכרה והרצון גם בענפיו, כמו שהם מיוחדים בגזע השרשי של ה.ס.

הבנין הפנימי בהכרה ורצון

העולם הפנימי צריך הוא להבנות תמיד, ולהשתכלל בלא הרף, עוד יותר מהבנין התמידי של העולם החיצוני. ברוחו של אדם, כל מה שהוא מוצע על פי יסוד החפץ הפנימי לטובה, זהו בנין פנים, וכל מה שהחפץ הפנימי עומד מרחוק, או אינו משתתף בזה, הרי הוא בנין חוץ. אפילו ההכרה המדעית איננה נחשבת לבנין פנים כי אם כשהיא משתכללת כל כך עד לכדי הטבעת הרצון היותר עמוק על פיה. אבל כל זמן שתהיה רק מציירת והוגה, וחפץ הלב בחייו אינו נוטל חלק במעמק החיים הציוריים הללו, הרי זה רק בנין חיצוני, שאין ההשלמה, היחידית והציבורית, נבנית בהם בנין עדי עד. התורה והיראה, החכמה והתפלה, ההכרה והעבודה, כשהם באים תמיד יחד, הנם משפרים את העולם בין מצדו הפנימי בין מצדו החיצוני. כשמסקל אחד חסר, חסר לעומתו בסדר הבנין לפי החסרון, מחסור פנימי או מחסור חיצוני. ההכרות צריכות להיות נמסרות תמיד לפי אותה המדה שיזעזעו את הנטיות של הרצון מהדממה שלהן ויעוררון לטובה. אז בונות ההכרות, יחד עם השכלול החיצון שהן משכללות את רוח האדם, גם את העולם הפנימי שלו. זהו עיקר היסוד, המונח בסדרי ההסברות, המתגלות לפני ההכרה האנושית בדברים שהם כבשונו של עולם, בין שהן באות בדרך הדרישה החיפושית, בין שהן באות על ידי הופעות הרוח בגילוי המדע הפנימי, בין שהן באות בתכונת נבואה והתגלות אלהים, תמיד טבע הרוח הוא לבוא מעולף בצורות מגוונות בגוונים, שהם מלויים את העצמיות שבהכרה, והגוונים הם תמיד נותנים על ההכרה איזה עצמיות משלהם. והמדע טורח תמיד איך להכיר את ההכרה ביסוד הפנימי שלה, והוא הולך ונתקל בדרכו כמה פעמים עד שהוא מגיע בהמשך דורות ותקופות לידי איזה קירוב אל המקוריות שתחת הגוונים. ולמה לנו כל אלה, למה לא הובעו ולא הוכרו ההכרות התוכיות בעצמותן. אבל כשאנו באים לסכם את נקודות הבנין הפנימי, שהוא היסוד היותר עקרי בהשכלול העולמי, אז נמצא שההכרות רק אז תפעלנה על החפץ לפי המגמה הטובה שבהן, דוקא כשהן באות בתחילתן מגוונות, והגוונים הם מולידיים נטיות של חפץ לטובה, בדוגמא שלמה, לפי התכונה של התמצית הטוב של המבוקש שבהכרות. וכל מה שתתחולל יותר דעתו של אדם, הפרטי והכללי, כך מתקרב הוא יותר לפנימיות ההכרות, אבל עם זה כיון שהולידו הגוונים את התנועה של התמצית הפנימית שבהכרה, שהוא נטית החפץ הטוב, שהוא המוסר שבהכרה, הולכת הולדה זו ומתרבה, דוקא עם ההסרה של הגוונים החיצוניים והעמידה על המקוריות הטהורה שבעצמות ההכרה. אבל אם היו ההכרות באות ערומות, חשופות, בתוכיותן כמו שהן, אז לא היה כל מקום להתעוררות החיים הנפשיים הפנימיים, וההכרות היו משתקפות בציורי הנפש, כמו שמשתקפות ההכרות החיצוניות של החושים באיזה אדם הנכנס לעולם שהוא כולו זר לך, שאמנם מתרשמות הן על רשת העצבים של חוש הראות, מתוות הן את התוים שלהם בלוח החיים, אבל אינם מעמיקים בו את הוייתם, אינם משתרשים בנשמה לשאת ענף ופרי, ולהתהפך לעצם מעצמיו הפנימיים של האדם, לגדל את איכותו. ואוי אוי היה לעולם כולו אם תכונת הדעת, שהיא זיו החיים, היתה עומדת בצורה כזאת, והיתה מתמדת בלא הפסק ולא תיקון כלל הקובלנא המרה של אכתוב לו רבי תורתו כמו זר נחשבו, תחת שעל ידי הגוונים באה התוחלת של כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם, כי מצאי מצא חיים ויפק רצון מד'.

מעלת ההכרה והרצון

0

הדעת צריכה להתרחב ולהתעמק, עומק הדעת הוא מכוון עם הרצון, כשהדעה מתעמקת נוטלת היא עמה את הרצון בכל מקום שהיא מתפשטת. מעלת הרצון מוכרחת היא להיות בשלמותה, שוה למעלת ההכרה. ואם האדם אוהב את הטוב ואת האמת, באמת, לפי אותה המדה של האהבה, כן עבודתו בהכרת

הטוב והאמת עומדת לו. ואם הרצון מתפגם, מוכרחת ההכרה להיות נחלשת. אמנם זאת היא סגולת החכמה, שהיא מעלה את הרצון, ומתקנת את פגמיו. על כן אף על גב שהאדם צריך להשתדל להשלמת הרצון שלו, מכל מקום כשהוא רואה שרצונו נפגם, אל יניח ידו מדרישה תדירית, ויתור בחכמה, וכפי המדה של התגברות אור התורה שבנפשו, כן יתעלה גם כן רצונו.

שלמות הרצון והחכמה

א0

כשנתגלתה החכמה העליונה באדם אין פגם אפשר להמצא ברצונו, ולא במעמקי טבע בשרו. וכך אתחזיא חכמה דנא, אין ערלה כלל, ואדם הראשון נברא מהול. הרצון נפגם אחרי ההסתרה של החכמה הבהירה, שאז מתגלה שרצון וחכמה הם שני ענינים, מה שהוא גילוי של טעות, שבאמת ענין ומהות אחד הם. וכשם שהחכמה העליונה בהירה באמתתה, כן היא צלולה בטובה, מצד בחינת רצון שבה. מונע הוא העון את גילוי החכמה, מפני שהוא פוגם את הרצון. ועיקר הופעת החכמה גנוזה היא במעמקי הרצון.

אחוד ההכרה הרצון והיכלת

ב0

סימן טוב הוא לאדם ולאומה, כשחוש המוסרי שבהם הולך הוא ומתפתח, החוש המפותח יפה מכיר הוא בכל פגם מוסרי של עצמו, והוא נסלד ממנו. יש גם שההכרה המוסרית מקדמת היא את עצמה הרבה מהיכולת המוסרית החפשית, ואז הוספת דעת זו תוסיף מכאובים רבים, כי הוא רואה בעין פקוחה, איך הקרעים המוסריים שלו עצמו הם מענינים את נשמתו, והוא הולך בעצמו קודר תחת הלחץ של רצון עצמו הנדכא, מתגרת יד טבעה של היכולת המוסרית, שלא נתפתח עדיין לזו המדרגה של ההכרה. אבל יסורים הללו יסורי אהבה הם, סוף סוף מביאים הם את האורה הגמורה. כיון שההכרה מתחלת לעשות את עבודתה המדעית, באה אחר כך גם כן היכולת ועושה את עבודתה הרצונית, כי סוף כל סוף הרצון, ובפנים ידועים גם היכולת, שעל עצמו, הוא הגמר הברור של ההכרה, נדנדוד הרצון וחולשת היכולת באה רק מסבתה של כהות ההכרה. עוזרת היא גם כן הסביבה כולה, החיצונה האוביקטיבית, להוציא אל הפועל את היכולת הגנוזה בכח ההכרה. כי התנועה לעילוי ההויה אינה סגורה בשום עצם מיוחד לבדו, הולכת היא תנועה זו ומתפשטת בכל ההיקף המתיחש לה. וכפי הגודל של ההכרה המוסרית, וכפי מדת הריחוק שהרצון והיכולת המוסריים רחוקים הם ממנה, כך מכוונים הם הדברים הדוחקים את הרוח ומביאים אותו לשכלולו, עד שהם מאחדים את היכולת הרצון עם ההכרה, במה שהם מעדנים ומעלים את נטית הרוח המתיחש לאלה אל אותו מרום הפסגה שההכרה הגיעה כבר לה. והם הם יסורי הצדיקים, המזככים את האדם, ואת הוגוי, ומכשירים אותו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן. כיון שהאדם נגש אל ההכרות הרוחניות, נחלש כחו, התושיה מתגלה עליו בכל עזה, והיא מתשת כחו של אדם, פגמיו המוסריים כולם מתבלטים אצלו, צמאון נורא לשלמות עליונה בוער אז בקרבו, ואינו מוצא את נפשו בעלת יכולת להושיע את עצמה ממצרי שאול הרוחניים שהיא נתונה בהם. תשות כח זו מזקת את בהירות השכל, ומעממת את חריצות החקירה הבהירה, אשר כדי להוציא את התפקיד האנושי אל הפועל, להיות איש חי מכיר ובעל השכלה, צריך הוא, אחר שעבר עליו הנחשול של החלישות, להתאמץ בכי כח, ולהיות קשור בקשר רוחני אמיץ והסכמ ה חזקה לחיים ההכריים. ואז ישוב לו מדי יום ביומו אומץ לבב במדה נכונה, במדה שתתן לו כח לטייל בפרדס הצפונות העליונות, ולשמרו מעבר מזה מכל נטיה גסה וזחירות לב.

התאמת כל המדרגות בקדש

ג0

אצל הצדיקים הגדולים, שכבר קדשו את כל כחותיהם, יכולה היא המחשבה להיות נובעת מהרצון, וכל מה שהחכמה יותר מקושרת היא עם הרצון הפנימי שלהם, היא יותר מאוששת ובנויה על פי מעמק האמת היותר חסין, כי עיקר האמת מונח הוא בטבע הקדושה, המוטבעת עמוק בנפשם, המלאה אור קודש מהיסוד העליון מקור חיי אור העולמים, אור ד', חיי החיים. וגבורי הקודש, שגופם כבר נתעלה למרומי הקודש, האמת היותר אמיץ שלהם הוא המיוסד מהעומק של הטבע הגופני, שהוא מורה, שהאור החי של האמת הוא מותאם בכל המדרגות כולן. עבודת רוח תדירית היא להשוות את השכל והרצון במשקל אחד, לצד העילוי, ואת שניהם עם ההרגשה הפנימית, ואת האחרונה עמם.

האחדות באצילות

ט0

הנשמות האציליות כל מעשיהם הם מאוחדים עם מחשבותיהם, והאחדות היא בהם גדולה מאד, עד שאין המעשים סימבוליים, להזכיר על ידם את המחשבות, כי אם הם גילויי חיים ממש, שהם מתגלים בהערך של העולם המעשי, כפי אותו הגילוי ממש שהמחשבות הן מתגלות בהעולם השכלי המחשבתי. וכל הפאר והיופי הקדוש והמרומם הזה מופיע מתולדות האחדות העליונה והמופלאה שברום האצילות, שהאורות והכלים הם מתכן אחד, מסוג אחד ומענין אחד, איהו וחייוהי וגרמוהי חד בהון, ודבריו חיים וקיימים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים,

החרות האצילית

ס0

לפי מה שהאדם מקודש הוא בדרכיו, לפי מה שהאצילות הפנימית מתגברת בקרבו, ככה מוצא הוא את העליוניות של הכרת השכל, הערתו ודחיפתו הפנימית, והוא מתאשר במתת חלקו, ורוח החרות מתגבר בקרבו. והרי מתעלה מעל כל השפלות, של כל הקדרות העולמית, מתרומם הוא מעל חתחתיו של הדמיון החמרני, וחופשה ניתנה לו מכל שעבודיו. מתוך האספקלריא המאירה של הערת השכל, הרי הוא מציץ על כל חוק כתוב, על כל מצוה ותורה, והמעין האלהי הומה בקרבו, ונחליו הולכים ושוטפים, להאדיר את תוכן חייו הרוחניים האמתיים אדירות אין קץ.

הכרת הרצון המחלט

י0

כל מה שהאדם מקדש יותר את רצונו, ומעלה אותו למרומי הטוב, ככה זורחת בקרבו האורה של ההכרה האלהית העליונה, שיסודה העליון הוא הכרת השלטון העצמי האלהי בחופש גמור, שהוא תוכן הרצון המוחלט, שכל התוארים בו כלולים. הסתכלות החכמה מביאה לקדושה. החפץ הולך ונמשך אחרי ההכרה, וההכרה כשהיא מתעלה, כשהיא מבררת את עצמה מעומק יסודה, היא מוצאה עולם מלא שאיפת קודש, משתרע לאין תכלית מכל צדדיה, והיא בתוכו שרויה כמרכז של נקודה בתוך עיגול רחב לאין סוף.

הרצון הקדוש

זו

בהתקרבות רצונית אל מקור החיים, אל שורש חיי החיים, בהתקרבות של חפץ פנימי בתום לבב להתקרב לדי', אצור כל יסוד חכמה וכל תפארת חיים. על כן תיכף כשדופק בלבו של אדם קול הרעיון לקרבה אל די', הרי קו חיים נמשך עליו ואור חכמה מופיע עליו. וכל מה שיוסיף רצון קדוש עליון זה כח ואומץ רצוני פנימי, הרי הוא מתקרב בכל מהותו אל יסוד המציאות, והקיר המבדיל בין תמימות המחשבה ושלמותה ביסוד היצירה, מלאת כח עליון, המלא עולם, האומר ועושה, ובין פזורי המחשבות, הרעיונות, וצילי החיים שמתהווים בחוג נפשו הפרטית, הוא מתבטל ונהרס. ונמצא שהוא הולך על דרך אורה כזו, שכל הגיוני לבבו, כל מחשבותיו, דבוריו ופעולותיו דבר די' יביעו. וצמח די' זה, כמה שיהיה הוא מעט הכמות, כמה שיהיה מוקף בקוצים וברקנים, הסובבים את השושנה העליונה, אין לתאר ואין להעריך בכל ערך ושיעור מוגבל את יקרת ערכו. על כן יקר מכל הון הוא הרעיון האלהי אשר באדם, החפץ להתקרב אל קונו, המתעורר וחי בתוכו. כל התורה וכל החכמה, כל המוסר והמעשה, אינם אלא טל מאת די' להצמיח וללבלב פרח נחמד זה, שישגה ויעשה חיל, יפרח פרח ויציץ ציץ, ויעשה פרי תנובה, ויאמר אדם אך פרי לצדיק.

בעלי הרצון הקדוש

ח

אור התורה ועצם החיים של צדיקים, הם ממזגים את העולם כולו במזג קדוש ועדין, נותנים להחיים בכל עת ורגע את התוכן הקיים שלו, ההולך וחודר יותר בפעולתו, לפי רבות התפשטות הנהרתו, בין בעומק החיים של הנושאים הרוחניים בעצמם, שהם החכמים הצדיקים בעלי הרצון הקדוש והטוב של החיים, בין בכל הסביבה, ההולכת ומכרת יותר ויותר את התביעה של הישרות הפנימית שבהויה ובחיים. כל הדעות, התנועות, המלחמות, הכוונות, המכוונות, והספרויות, השאיפות החברתיות והאישיות, כולם כאחד הולכים ומכשירים את החיים איך להספג ולהחדר בהם אותו האור הרענן, שהקודש העליון חי במלא חופשו הנאדר בתוכו. זהו אורן של צדיקים, גבורי כח עליונים, חמושים בגבורת טהרה של מעלה, בגבורת קודש של זיו החיים והדרם, כמו שהם מופיעים ממקורם המלא זוהר, ומצוחצח עדנים.

הארת הנשמה והגויה

טו

כשבאים למדת רזי עולם, המשפיעים על כל החיים, על כל שעור הקומה, ועל כל הכחות, מתאחדת הארת הנשמה עם הארת חיי הגויה, והדם מתפעל גם הוא מהתנועה הרוחנית העליונה של חשק הנשמה באצילות אידיאלי חפציה, המתוארים בפנימיותה, ובזה יורד כח חיים גדול מאד גם בתוך מפלי הבשר, וכחות החומר מתרעננים, ונעשים פועלים בפועל חיים מלא. ובזה מתכפלת חובת הקדושה והדבקות האלהית בכל עומק הציור, שהיכולת יכולה להשיגו. וזאת היא תורת השימור של הקדושים, המתהלכים לפני די' תמיד, שעליה בנויה היא כף אותה המערכה של חילופי מדריגות הקודש שלקחו עמדתם בפועל, מטהרת חולין עד טהרת חטאת, ובפרטיותם מתחטבת היא תוצאת החסידות המיוחדת, הבאה בפועל בכל הליכות החיים, המיוחדים לנגשים אל די', איש לפי מעלתו.

התקדשות הטבע הגופני

ע

הטבע הגופני הוא כולו תמצית של הטבע המעשי, שהוא תמצית מהטבע הרוחני שלמעלה ממנו. ההופעה הרוחנית התדירה, תולדתה של ההסתכלות הצלולה, היא מעלה את הטבע הגופני למקורו, והרי הוא מתעדן ומתקדש, ותולדותיו בחיים הפרטיים והכלליים נראים להאיר את מחשכי העולם כולם. עצם הטבע הגופני עולה בעת ההסתכלות למעלה רוממה מכפי מה שהוא בעת הטמטום השכלי, ואחר כך כשחוזר למקומו אחר ההסתכלות הוא חוזר כבר מבוסס, ומלא טוב.

הבסיס הארצי לנאצלות

עא

הארציות וכל ההשגות שמבוססות על החושים, וכל הרצונות שיש להם אחיזה ויחס עמהם, הם נותנים את החומר, שממנו יוצא אחר כך אל הפועל אותו העז הרוחני, שאנו מתחברים עמו במערכות העליונות בהשגות ורצונות הנאצלות, שמזדרחות בקרבנו. ואם אנו עולים יותר ממקום העמדה הראויה להקשבתנו, הרינו משתמטים מהבסיס הארצי, ונאבדים מאתנו כל אֶותם האימוצים, שיסודם בבסיסיות. הגשמיות, שהם בהתהפכם למזגים רוחניים, נותנים בנו את הזיק של שלהבת החיים הרוחניים, והננו מועפים ונחלשים, והעז הרוחני, בהירותו וברירותו, דיוק רצונו ואומץ רוחו נעזב ממנו, אומללים אנו שרוים אז בים הרוחניות הגדול, הסוער עלינו בהמון גליו, והאניה שישבנו עליה נשברה וירדה תהומות בסערת המשברים. ושני דרכי הצלה יש לנו. או למהר אל החוף, ובכלל זה להחזיק באיזה שבר של האניה עד כדי המצאת ריוח והצלה, עד כדי פגישת אנית הצלה, או אניה חדשה, השטה בים הגדול, שתהיה נכונה להעלותנו עליה, אופקים חדשים של עבודה, דעת, הגיון ומפעלים, מקושרים באותם המחשבות והאידיאלים הגדולים, שנסתפגו בנו מאז, או להתרומם כל כך ברום העילוי של הרוח העליון, עד כדי הקבעה של טבע עצמי ויסודי של אזרחיות אמיתית בעולם הנאצל, להעשות מנוני ימא, כאחד התנינים הגדולים, דרי הים הקבועים, שאז מאור החיים הגדול של הרוחניות האיתנה, מתהפך כל העולם החומרי לאוצר רוח גדול, והכל מתאים יחד בעצת שלום. לפעמים הרוח נעשה חודר יותר מדאי, ומעמיק יותר מדאי, במדע הוא מנתח את הפרטיות יותר מדאי, ובמוסר הוא מעיק על הלב יותר מדאי, מחריד ומטיל מרה יותר מדאי. אז מרפאים אותו בהחדיונות החיצוניים ומשתמשים בהשטחיות של החול, במדע ובמוסר, ואז החול מתקדש גם הוא, וממזג את רוח החיים, ואור השמחה שבה במשקל נאה. וחוזרת ההתעמקות והחדירה להיות מוארה ובריאה בצורה מתוקנת, שממנה באות הסגולות של מאור פנים ושמחת לב, המתלוות תמיד עם כל אופי של רוחניות משוכללה.

שמחת הרצון החפשי

עב

שנואה היא העצבות, מפני שהיא נובעת ממקור היותר משחת שבדעות וברגשות. ה י די ע ה, שהאדם בהתגלותו בתור בעל רצון, אופיו משתלם כולו בנקודת רצונו דוקא, האושר שלו הוא רצון טוב, כל קוי האושר וההצלחות הרוממות, שלב כל אדם כל כך עורג להם, אינם כי אם תולדות מנקודת חיים מלאים זו, נקודת הרצון הטוב הקדוש והבהיר, ובתוכן זה דומה האדם בחופשו ליוצרו, ליוצר כל, בחפצו המקיף והחפשי מכל מועקה, כשידיעה זו מתבררת, מיד מוצא האדם את עצמו מלא חדוה, מסולק מכל עצבות. הוא מכיר שהוא אינו צריך כי אם לאמץ את רצונו לטוב, וזה מסור בידו בכל עת ורגע, ותיכף

כשרצונו מתעלה, הרי הוא מתעלה, וכל הספירות העולמיות התלויות בו מתעלות עמו. ואיך לא יהיה האדם מלא תמיד עז וחדוה, אם טובת הטובות, עושר העשירות, הצלחת ההצלחות, מסור ונתון בידו, והוא מושל בכל המכמנים הנפלאים האצורים באוצר נחמד ושמן זה. המחשבה שהאושר תלוי במה שהוא חוץ ליכלתו של האדם, ממה שהוא חוץ להוייתו, וחוץ לרצונו, מחשבת פגול הוא, רשעות וסכלות היא מרופדת. והיא מעוררת את כל התכונות השפלות וכל המדות הרעות שביסוד הרשעה, שכחת ד' וטובו, אורו וישעו, חכמתו חסדו וגבורתו. על כן ישרי לב שמחים תמיד, שמחו בד' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב.

שיר ושיח

עג

ההבדל בין דברי קדושה לדברים בטלים הוא רק יחושי, לפי השקפתנו המוגבלת. אפשר לה להשקפה שתתעלה עד כדי הכרה וציור פנימי של מקומן של כל הדברים, אל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך דבר שאין לו מקום. כשיגדל הכח של כבוד הבריות, כשהאל תהי בז לכל אדם ימצא את מקומו האמתי בחיים, אז ימצאו גם כן כל הדברים את מקומם, וכל הדברים הבטלים יתעלו, יצאו מכלל ארור, ויבאו לכלל ברוך. יסוד השיח, מדתו של יצחק, העומדת למעלה גם ממדרגת שיר, שווא יסוד התגלות קדושת ישראל, שיר אל, שכל, יכולת, רצון, שהוא למעלה מזמר, החובק רק את ההמשכות של השיר, ולא את עוצם מקוריותו, במקום שכל בא זכרון, במקום יכולת באה מחשבה, במקום רצון אדיר, הממולא אור השכל והיכולת המוחלטת, בא רצון קלוש, שהוא מתחיה רק מהשפעת הזכרון, של העבר, והציור לחשוב על דבר אידיאלי היכולת, בתשות כח, באפס כל גבורה להגשימם, להוציאם אל הפועל. אבל גם הרצון הוא רק סעיף קטן מעז החיים כולו, והעתיד הולך לקראת התהוות החיים בשלימותם, בהתעלות כל החול אל הקודש, כל הבטל אל הנשגב והמרומם מאד. עכשיו תורה נתתי לכם, לעתיד לבא חיים אני נותן לכם. זהו יסוד שיח, שכל, יכולת, חיים, מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי. אבל ההדרכה אל מעלה רוממה זו היא בנצירת הדרך המכשיר, המבדיל בין הטוב ובין הרע, שהוא מרומם ומשגב את האור החי, השבוי במעמק הרע, ומשלב הכל אל הטוב. מכל ארח רע כלאיתי רגלי למען אשמר דברך, ממשפטיך לא סרתי כי אתה הורתני.

האמונה האצילית

עד

האמונה האלהית מבארת את הגודל והעז שיש לרצון האדם והכרתו, לכשישתלם בכל מילואו, שכמובן לא יתבאר הדבר בבירור כי אם על ידי ידיעה שלמה בכל היש כולו, לפי מדת הגודל היותר אפשרית. ונשאר לעולם החק, שדעת ד' באה מדעת מעשי ד', והאמונה היא מקפת את כל הידיעות, לעשות חטיבה כללית מכל הפרטים כולם, ובוזה היא נותנת חיים נצחיים לכל הזוכים לאורה, והיא מחיה בלשד פנימיותה את המוסר, את חיי החברה, ואת חיי היחיד, כשם שהיא מחיה את כל העולמים כולם, מראש ועד סוף, שכולם יחד הנם אדם אצילי, צדיק עליון, שנאמר עליו בצדק צדיק באמונתו יחיה. והצדיק היחידי הפרטי שואב הוא את אור צדקו משפעת טל צדיק עליון, של אדם עילאה זה, הכולל כל היצור כולו שכולו, ביחד שואף ופועל טוב נפלא, אשר כל רעיון לא יכילהו, ומנובלות אורו כל טוב נמצא, וכל עדן וגן. וכל נשמה ועולם מתמלא רוח חיי עדנים, רוח גבורה וקדושה, עד כדי לתן מלכות למלכים, נבואה לנביאים, שירה לשרים, גבורה לגבורים, וצדק לצדיקים.

אמונה רצון וחכמה

עה

עומק האמונה בטבעיותה, יורדת מעמקי תהומות, כוללת כל היצורים וכל המעשים כולם, ועולה מעלות עליונות, שפירי שחקי רום, וסוד שיח קודש קדשים, סוד הכמוס סגור חותם של רז רזי רזים, הקשבה חרישית קול דממה דקה, אשר שם הנה ד' עובר. מתחתיה תבא הארת החכמה עם כל מערכותיה, כל הגות כל ספונת הגיון מבריק ברב זוהר זהרי דעה, כל חשבון משקל מפעל ומדה, כל תכנית כל יצור, וכל הדומי עולמים, כל הכרות עמקי עמקים וגבהי רוממים באשר הם שם, במשטר ומשקל, בצורה חטיבה סידור וקצב. הזרחת השקפת כל היש בשני גוונים, מאירים וחיים, אשר זה עולה על זה, אור, ואור מזהיר, חיים, וחיי חיים, הופעת הרצון, העולמים בתור ההתגלות החפצית, רצון אלוה, בכל הודי סגולותיו, וממנה אור מתאצל, הופעת החכמה, העולמים וכל היש בתור חכמת אלהים, ביפעת התגלותה. מעין האמונה, וכל הרזיות הנמזגת עמה, הולך ומפכה ממקור העדן של התגלות הרצון, ומעין ההכרה, ההסתכלות ההשגה והחכמה, לכל סעיפיה, וכל עולמותיה, הרמים רומי רום, והשפלים שפלי שפל, הכל מפכה הוא והומה, שוטף ומתפלג ממקור ההתגלות ההויתית, בתור חכמת אלהים, המתלבשת בציורי צייר עולמים, בינת אלהים חיים, יוצר וצר צורה. לא תוכל החכמה בהתגלותה להתארך בכל אורך הרצון, בהוד אורות יפעתו, שם הנהרה העזה, המכהה כל מאורות, ולא תוכל להשפל ולהמתח כמוה מתח אור אין סוף לעמקי מעמקים. מתעששת העין הרוחנית מרוב נוגה וזוהר, ומעוצם טוהר האויר המצוחצח לא תוכל הגות החכמה לעמוד, ושם הרצון שואף זורח. מתדממת היא החכמה במקום המחשכים, אשר השם אלוה חכמה ולא חלק להם בבינה, ושם הולך הרצון בכל שטפיו ונמשך. האמונה בכל רזיה באור אין סוף היא אחוזה, במגמת הרצון היא אגודה, פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. אין קץ לדרור העליון, אשר לכתר מלכות העליונה, אשר לשטף הרצון בכל מעמקיו, אין צורך לשום הגבלה ומצרים, אין חושך ואין צלמות, אין חסרון ואין מניעה, לא חק של הכרח, ולא שום העצרה ממלא כל טוב. למטה מיפעתה תופיע החכמה, במקום אשר כבר קדמה התעלומה. לולא חק מעכב, אין חכמה מתבלטת, לולא עצה ותושיה המכוונת נגד מעצורים, החוסמים כיוונם של מגמות אידיאליות, אין אור המחשבה, המלאה משקלי הגיון וקשרי סבות, ואריגת עלילות במסכת עולמים, יוצא ומתנוצץ. האמונה ביפעת הרצון היא קשורה, ומתלבשת בעדי תפארת החכמה להגלות לעין כל נשמה, מקור הרציונליות בהתגלות היצור בתור חכמת אל, ומקור המסתורין בתור הגלות בתור רצונו, מלא גניזת קודש קדשים, והגנוז בגלוי מתלבש. החכמה בתור גוית הרצון, שהוא נשמתה בקרבה, באה ומשחקת לפניו בכל עת, משחקת בתבל ארצו. האמונה כשהיא אובדת את מקורה, את יסוד התגלותה הרצונית, אם תאחז רק במושג הגלוי של החכמה, הרי היא אובדת את דרכה, ומפסקת את כח חייה העזיזים, המלאים חיי עולמים וזיו אור נצחי נצחים. התגלות האמונה ואור רזי תורה מקפת אור החסד המפורט על כל בשר וכל נשמה. הרצון מקיף אוו כל, ומלא כל. והרציונליות מודדת מדת השגחה כללית ופרטית, ומחלקות מנות לפי מדת ההשכלה שביצורים. אלמלא אור החכמה, החוגר כחוט הסקרא בין תחתית התגלות הרצון ועליונותו, היו טובעים בתהומות הרצון במקום רפשו באין מעמד, בהגלותו ביצורים לפי עמדותיהם, ואילולי הרצון, המחיה כל, לא היה כל קשר ותמות מוחלטה בכל ההויה, ואפס כל תקוה, וכל אושר כליל כל שכיות חמדה, הנערץ והנקצב ביחד עושים הם את חטיבת כל הגדולות. ורזי שיח כל קודש מתהלכים בהגיוני

חטיבת היחשים האלוהיים

עו

הולך ומתעמק, הולך ומתרחב הוא הבירור על דבר היחש שבין האדם ליוצרו. היחושים מתחילים, לפי רוב בהירותה של הנשמה, להניב את תנובתם, מציצים ציצי התענוג, פרחי הרצון, החדוה והשמחה, העליצות הפנימית, האמת והענוה, הגבורה והרוממות העדינה, האהבה הכללית לכל הבריות, החפץ בטוב ובשלמות, והעז והבטחון הנפשי הפנימי. חודרים היחושים ובאים לתוך מעמקי הנפש, מטהרים ומצחצחים את המדות, חודרים ובוקעים הם בשרשי המזג הגופני, מעדנים אותו, מטהרים ומקדשים אותו באור קדשם. עולים הם היחושים עד מרומי השכל, עד הסתעפותה של המחשבה ההגיונית, עד לכח המשער העליון ומאירים אותו באורו, מתנוצצים ושבים כדמות ברקים, חוזרים ומערבים את כל כחות החיים בתנועתם. הכל מתמזג על ידי כחם של היחושים האלהיים, שהם מסתעפים ומתרבים, מתאדרים בגווניהם, ושבים לחטיבה מאוחדה, מלאה הדרת קודש קדשים, מלאה עז וחיים עליונים, מלכות וממשלה וחקיקור דין. המעין מתגבר והולך, הפלגים מתפרצים ומתגדלים, שופכים הם את מימי שפעם זה לזה, המון גלי נועם מתרבים, ימי ימים של דעת ותבונה, של שירת אל חיים הומים בהמון רבה, מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום דן. העולם כולו מתאחד עם הנשמה, העולמות כולם מתאחדים בעולמו, המרומים כולם מתמזגים יחד, הארץ וכל אשר בה, השמים וכל צבאם, היצורים כולם משוררים ושמחים, סוקרים הם את זיו העונג אשר בנשמתו של האדם, אשר נזדככה, אשר כבר פלסה לה מסילתה בתוך ערפלי כל העולמים, בקעה את ימי התעלומות, והיא מלאה אור חיים, זיו עליון עליה נוהר, ומשפעתה מניקה היא לכל חיים, חסד אהבה גבורה, קדושה וברכה, ברכת שמים מעל, ברכת תהום רבצת תחת, ברכת שדים ורחם, ברכת אביך גברו על ברכת הורי, תהיינה לראש יוסף, ולקדקד נזיר אחיו.

העצמיות בקדש

עז

רק לתוכן הקודש, האישי, והעולמי, יש אופי עצמי, וישות החיים ממקוריות פנימיות עצמית, אבל תוכן החול, וקל וחומר הרע, הטמא, אין לו אופי עצמי, ולא תאוה עצמית, ולא מהות רצון עצמי, כי אם דחיפה חיזונית, המנענעת את הפעולות הגשמיות והרוחניות. ומקור החשק, התאוה, האופיות, העצמיות הוא בקודש, ומושפעים ממנו כל הדבקים בו. ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כלכם היום.

העצמיות הפנימית

עח

כשנפגמה העצמיות הפנימית בנפש ובעולם, אי אפשר להחזירה לידי תיקון כי אם על ידי התעמקות פנימית ברזי תורה, מעלמא דחירו, ובקדושה גדולה, שתוצאותיה היא הדבקות התדירית, כתרין ריעין דלא מתפרשין, לא ההזדמנות הארעאית, הבאה מזמן לזמן, שזה מספיק רק לטהרה חיזונית, בשעה שהפנימיות לא נפגמה. ונמצא שפגמי הברית, וכל יסוד הגאולה, התלויה בגילוי רזי תורה, הכל מתתקן ברז העצמיות הפנימית, שמתעורר רצון הנעלם, שבא בסימן טוב, בכנסת ישראל, דוד מלך ישראל חי וקים, רוח אפינו משיח ד'. גולין לחוץ לארץ על ידי פגמים של הפנימיות, ושם שבים בתשובה, כדי להוציא את האור מתוך החושך, שזהו האור היותר גנוז, וטועמים מרירות פנימית מאד, בהשגה של עבדות שאין בה משום חירות גלוי, כי אם חרדה וקדרות, אבל בתוכה אור עליון מאיר בחסד של אהבה מסותרת, שעתידי להגלות גודל אורו בשיבת ציון.

העצמיות בכנסת ישראל

עט

מי שהוא ממדת המלכות לית ליה מגרמיה כלום, והיא מדה שהחסרון והיתרון מתחברים בה בנושא אחד. ראוי הוא אדם זה לספוג לתוכו את הכל, וכשהוא פונה אל הטוב ומכיר איך דלית ליה מגרמיה באמת כלום, הרי הוא מוכן להיות ממולא מכל טוב, של כל המדות, כל התכונות, כל הצדדים, ואין בו שום סתירה. ויש בו עומק העצמיות כל כך עד שהדברים המתקבלים בתוכו הרי הם עצמיותו ממש, כיון שעצמיות מיוחדת גדרית בפני עצמו אין לו כלל. הוא אינו ראוי להיות עסוק בבטלה, ולא להשתקע בשינה, הוא צריך להזהר כמה דאפשר מטעמא דמותא. וחיבורו ויחושו לארץ ישראל הוא יחוש עצמי, וחק הוא את התוכן של כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ד, לאמר לך עבד אלהים אחרים, ונפשו עורגת בעומק התשוקה לאהבת קדושת הארץ וצפיית ישועה. ומדה זו היא מדת כנסת ישראל בעצם, שהיא הטבעיות העצמית של האומה הישראלית, שהם ממעטים עצמם תמיד, והם מרגישים בקטנותם, מרגישים איך שכל המילוי שבהם אינו עצמי, שאינם אלא כלי לקבל אור ושפע מברכת ד' העליונה, וגם המגמה היא תמיד מגמה השפיעית, לתן טרף לביתה וחק לנערותיה. ומחשבתן של ישראל עומדת בראש כל המחשבות, משורשת היא ומבוססת באור הימין של החסד, שלזה היא עריגתה, אבל יושבת היא על עלין תקיפין, יודעת היא את הצורך ואת הערך של כל תכני הגבורה, יודעת היא את הרע, עד כדי שנאה עמוקה, המעמקת את אהבת הטוב.

העצמיות הנשגבה

פ

מתרומם הוא האדם כשעוסק בדברים נשגבים, מזיו הנשגב מתאצל על העוסק בהם ציור פנימי, שמזהיר את העצמיות הנפשית של ההוגה והמצייר, עד שהשיגוב מתעצם בתוכיותו. וזה נוהג בכל נשגב גלוי, בכל יופי נעלה, בכל הוד מוסרי גדול, בכל חכמה וסדר מפואר. ובדברים האלהיים, בתורה ובמצוות, האור הנשגב בהם אצור וגנוז, חבוי וטמון, בצורה של חיים אדירים, שרק קוים וניצוצות יוצאים מהם ללב העוסק בגלוי, וזיום המתגלה תלוי הוא באופיו האיכותי, לפי מדת רוחו וטהרתו של כל אחד. אבל ההשתגבות הנשמית אינה קשורה בהמדה הגלויה שבשיגוב האלהי שבמצוה ותורה, אלא העצמיות משתגבת בפנימיות מהותה לפי אותה המדה הנאצלת, שהנשגב העצמי שורה באורו בנושא הקדוש ההוא של אור התורה והמצוה. על כן אין קץ ותכלית לאושר הנשגב של עוסקי תורה ומצות, ואין גבול לנעימות ששון הקודש, השרויה ברוח הפנימי של כל המתחבר לקודש. ורז זה של שמחת המצות והעבודה האלהית הוא המנשא את נשמת העולם לתעודתה, ישמחו השמים ותגל הארץ.

אי ידיעת האפי העצמי

פא

את האופי העצמי אי אפשר לשום אדם לדעת, אפילו של עצמו, וקל וחומר של זולתו, לא של יחיד, וקל וחומר של אומה. אנו הולכים סביב להמרכז של הידיעה, עסוקים אנו בהשערות ובאומדנות, לכוין על פי המעשים הגלויים, שגם נסתרים ברובם ממנו, וביחוד סיבותיהם המסובכות, ועל פי תעודות כאלו מדברים אנו על דבר אופי מיוחד ונשמה מובדלה. מוכרחים אנו להחליט, שידיעתנו בזה תלויה היא על בלימה, והמשפט לאלהים הוא.

הכרה עצמית

פב

מסתכלים בחביון עז בהשגות רוממות אף על פי שאינן מובנות מפני רוב זהרן, אף על פי שהן מפחידות מרוב איזון, וחוזרים עליהן בהשפעת השכל המיושב אחרי עבור חזיון, ובמשך הזמן ההשפעה השכלית והמוסרית, אומץ הנשמה והדר הקודש, חידוש הרוח ושלמות המהות העצמי יוצא מן הכח אל הפועל, ומתגלה בהגדלה האישית, הבאה מתוך הכרה עצמית, משוקה כולה בטל חיים של ענוה וטהרה.

עמדה עצמית

פג

החושב העומד על עמדתו העצמית, מחויב הוא לשכלל את עולמו הפנימי בכל ענפיו ופרטיו. והעבודה הזאת אין לה קצבה, וכל ימיו הוא קרוא להוסיף לקח ושכלול שי חיים מדעיים ומוסריים. כל הדברים הכלליים, שהם משוטטים בעולם הדעות והרגשות, מוכרחים לקבל אצלו צורה פרטית מחוטבת בפני עצמה, ועם זה מתמזגת היא יפה עם הצורות הרוחניות והמעשיות של הכלל כולו. האנשים הרוחניים מוכרחים להיות שומרים תמיד על הלך נפשם הפנימית, רגש של טובה כשמתלהב אצלם יש לו עסק עם צורך נפשי קבוע, שהוא בא אליהם מעולם מסודר, מלא חיים ורזי טוהר. לפעמים צריכה הנטיה להיות נשקלת בפלס השכל, ולפעמים מתגברת היא על כל משקל. יש מין הכרה פנימית, שמבררת לאדם בירור גמור, שנשמתו במלא אורה מתגלה אליו, והיא חסינה ומלאה אמת, יותר מכל שכל מדוד ושקול.

תנועת ההכרה העצמית

פד

התנועה הנפשית, כלפי ההכרה העצמית, מתגלגלת היא, עוברת מול התוכן הראייתי של הבחנת עצמו. יש שהצדדים הרעננים אשר להנפש עוברים, ואז מתמלא האדם גודל ועז, ויש שהצדדים השוממים עוברים, ואז לובש הוא חרדות, ורוחו נמוג בקרבו. ההקפה השלמה דורשת היא, שבעת שעוברים הצדדים המלאים והמיושבים לא תזוח דעתו, וידע כי רק צד אחד עובר, וכי אחרי החזיון הזה, המלא והרענן, יבא חזיון דל ומעוגם, ובעת ההקפה הקודרת ידע, שעוד מעט וחזיון משמח ומרנן יופיע. ובזה ישתכללו תכונותיו, ומעולם לא תשלט עליו גאוה גסה, המאבדת כל הון, ולא תדוכא נפשו מעוצב חשוד, ויחזיק במעוז הטוב החכמה והצדק, ושם די יהיה תמיד מגדל עזו.

התרוממות לגדלה הפנימית

פה

ישנם צדיקים גדולים, בעלי תכונות עליונות, שהם נלחצים בנשמתם פנימה, מפני שאינם חודרים לתוך הגדולה הפנימית אשר ברוחם, ואינם מאמינים באמונה שלמה בקדושת שאיפותיהם, ומפני זה אינם מכירים כל כך את יסוד האור שבמרחב רעיונותיהם, והם הולכים שחות, מנטל החול של הסכלות העולמית, כעס אוילים, המכבדת עליהם, שמתוך כך הם נתונים בתוך ים של צרות רוחניות. רעיונות הצרים של ההמון מעיקים על רוחם, ולהתרומם עד כדי מלא הגובה של מחשבת עצמם, ושל כבירות רצונם, אין להם כח. והם מוכרחים סוף כל סוף להתנער מתרדמתם, ועם כל השלום והכבוד שהם

מתיחשים בהם אל ההדרכה ההמונית, ישובו אל ד', המתגלה להם תמיד מחלונותיהם וחרכיהם המיוחדים. אם אל מקור התורה שואף אתה, התרומם והתאזר לקראת אותה העליונות, הפועמת ברוחך פנימה, עם כל שיגך ושיחך, עם כל משאך הרוחני והגשמי אשר נטל עליך, היה בן חיל, והבט נכחה לקראת האור, המתגלה לך מבין החרכים.

הגדולה הפנימית וחשבון הנפש

19

כמה טובה מונעים בידיים מפני שכלות הדעה שבאנשים, אשר רוח ד' ראוי לדפוק בלבבם, והם אווזים בקטנות, ואינם מאמינים בעצמם בגדולת נשמתם. לא הסביבה ולא המעשים בפרטיות הם היסודות, שעליהם האושר הנשמתי בנוי באוצרה הפנימי, כי אם גודל הנפש, הקדושה והטהרה הפנימית, אומץ הרצון ועז המחשבה. הסביבה והמעשים נכנעים הם מפני העצמה הרוחנית, כשהיא מתרוממת. על כן עוסקים הם הצדיקים הגדולים בעיקר הדבר בגודל הפנימי. כמובן מדקדקים הם במעשים, משתדלים בטהרת הסביבה, אבל כל זה בא מתוך הגורם הפנימי של האורה העליונה, הזורמת בנשמה בכל הוד סגולתה, דוקא מתוך הצינור היותר גדול ושוטף, ולא ישפילו את עצמם להיות דבוקים תמיד בתוך הקטנות של הדקדוקים הפרטיים שאין להם סוף, המלאים את הרוח העולה למעלה. ובכלל לא העולם המוחשי בדיוקי פעליו תופס המקום היותר גדול בנשמת חיים הנצחית, המופיעה באור גדלה בנשמות העליונות, כי אם ההוד הנשגב של תפארת חי העולמים, שבתוכו הכל כלול, כל הטוב הרעיוני, המוסרי והמעשי. התפשטות השלמות על המעשים כולם מאליה היא באה, בעת אשר הרצון הגדול לטוב האלהי ברוב טהרו פועל בכל תקפו. ומכל מקום פונים הם הצדיקים לפעמים מרוב גדלם ומסתכלים על מעשיהם בפרטי פרטות. אחרי שכבר שבעו זיו עדנים מעונג העליון, והרוח מלא כח התעודד והתאמץ, החשק של הטוב והטהר מלא אור חיים חי בלב פנימה, בא חשבון הנפש, בגדולה ותפארת, לפרטים ופרטי פרטים, בא גם הדכדוך הנפשי והגופני, כזרם שוטף ורעם נורא, פחד וגודל, תקוה ובטחון, ושאיפת תיקון לכל פגם, תשובה עליונה, הכוללת כל התשובות כולן. כשמוצאים הצדיקים פגמים במעשיהם, אפילו כשהם רואים שאי אפשר לתקנם, אינם נופלים ממדרגתם העליונה בשביל זה, כי הם יודעים, שהסבה של העדר היכלת לתקן כל חסרון הוא מפני שעדיין לא זרח האור של הנשמה, שהיא הכח האמיתי של החיים על כל הענפים של סעיפי החיים. על כן הם משתדלים לעלות למעלות עליונות יותר, בהשגה ובבהירות הרוח, כדי שתתחזק הנשמה ביותר, ותגלה עליהם את הופעתה, ובטוחים הם שבגודל ההופעה הנשמית יגדל כל כך כחם עד שיהיו יכולים לתקן את כל המעוותים, הרוחניים והמעשיים, הקרובים והרחוקים, בין מה שבין אדם למקום, ובין מה שבין אדם לחבירו, שאינם מוצאים בהם כל הבדל עצמי.

התקון והנפילה

20

אותה הגדולה הנשמית, השואפת לקודש עליון, ולגדולות ונשגבות, מוכרחת היא להיות מטפלת בתיקון המדות והמעשים גם כן, ולפעמים לרדת לעמקי החיים המעשיים ולנקר בפרטי פרטיותיהם, לתקנם ולכוונם על פי הצדק והדין, על פי התורה וההלכה, ולחדור למעמקי המדות הנפשיות, להסיר מהם כל רשעה וכל סלף. ואם רק להעליה יושם לב, ולא אל הטהרה והקדושה התחתית, יוכל כל אותו האור העליון להשתבר, ולהתהפך לרועץ. גדולת הנשמה תוכל להתהפך לגאווה מוזרה, ותשוקת הידיעה בתעצומות המסתרים לדמיון מתגדר בשלל צבעיו. אומץ הרוח, המרומם את הופעת החיים, יוכל לרומם

גם כן את התאוות הסוערות הגופניות, חמדת הבצע, הכבוד, והתענוגים המוחשיים יוכלו לפרוץ כל גבולם, וממרום עז השאיפה העליונה המלאכית תוכל לבא הנפילה היותר נוראה, ועלמא דאתכסיא, מדתה של לאה, עיניה רכות, על פרשת דרכים היא יושבת, ומתפללת שלא תפול בגורלו של עשו. ומתוך גדלה ובכייתה זכתה ליסוד נבואה ומיכות, ולחלקו של ישראל.

האפי הקבוע והמתנודד

פח

ישנם אנשים אשר עשה אלהים אותם ישר, שתכונתם שוקטה, וההדרכה הישרה והמנוחה הפנימית היא גורלם הקבוע להם. אמנם אם יתיגעו בתורה במוסר ובחכמה יעלו במעלות גדולות, אבל בכל אופן הנם אנשי יושר טובים והגונים. גורלם של אלה הוא להיות עסוקים במקצועות המעשים בפועל או בחכמות המעשיות. הצד המוסרי שלהם עומד הוא על עצמו, על עמדו ומנוחתו, יוכל להיות שלא יעלה למעלה רוממה, אבל גם לא ישפל למדרגה שפלה. אבל סוג שני נמצא שאין בהם מנוחה, עומים הם תמיד בשיקול, להיות עולים עד לרום שמים, או גם לרדת למעמקי תהומות. אלה צריכים הם לתקן את אישיותם הרוחנית מדי יום ביומו. אלה כשיסגלו לעצמם את אותה הדרך שהם צריכים לה, יעלו מעלה מעלה, אבל אם יעזבו אותה, עלולים הם לרדת מטה מטה. אלה הם שהם צריכים להיות עסוקים תמיד בתורה ועבודה, במוסר וברגשי קודש, וחלילה להם לפרש לדרך ארץ, ולחכמות מעשיות. במהלך הדורות בכלל נמצא לפעמים דורות כאלה, שתכונתם הכללית היא מסוג הראשון, שהם בעלי מנוחה, בעלי אופי קבוע, וחינוכם ראוי להיות דומה לאלה היחידים בעלי האופי הקבוע. וישנם גם כן דורות בעלי אופי מתנודד, שפרנסתם הרוחנית צריכה להיות מתמדת בהשפעה תדירית. ולפעמים אנו מוצאים, שבאיזה חלק מיוחד יהיה לאיש או לדור פנים של מנוחה, ובחלק אחר פנים של תנועה. וצריכים המנהיגים, הדואגים לטובת הכלל, לשום אל לב, איך לחנך את הדור ביחש לכל חלק וחלק בפני עצמו.

ההתקשרות ונתיב החיים

פט

ההתקשרות לאיזה תוכן היא מפלסת נתיב לחיים, אם התוכן הוא נעלה ונשגב כפי מדתו יהיו נתיבות החיים גם כן נעלים ונשגבים, ואם התוכן הוא נמוך ושפל ערך יהיו לפיהו גם כן נתיבות החיים נמוכים ושפלי ערך. אבל נתיבות יהיו לחיים בכל מקום שיש קשר קבוע לאיזה תוכן. האנשים הפשוטים והטבעיים קשורים הם יפה לעצמיותם החמרית, ובזה יש כבר לחייהם נתיב סלול על פי דרכם. היוצאים מגבולה של השדרה היותר נמוכה כבר יש להם תוכן אצילי מצד חיי המשפחה שלהם, אבל גם קשר זה הוא גם כן טבעי וחמרי, ויש בו הרבה מגשות החיים. גדולי המדע והמוסר, הנפשות אשר נזדככו הרבה ונתעלו ממעל להשאיפות ההמוניות, מוכרח הדבר, שקישורם הרוחני למגמתם העליונה בחייהם יהיה קבוע כדי שיהיה לחייהם נתיב סלול. אצלם הקישורים הטבעיים אינם כפי כל המדה של האומץ הנהוגה בההמון הגדול, ואם פעם ישכחו את מעלתם הלייונה, וירצו להשתוות עם ההמון הרגיל, יהיו הרבה יורדים ממנו, אותם הקישורים הטבעיים, שדים כדי לתן מסלול קבוע לחיי ההמונים, אינם מספיקים כלל לפלס נתיב לנשמתם הגדולה ורבת הכחות של אנשי המעלה, וגדולי המחשבה והרגש, רק כשהם עומדים במעלתם הנעלה כבר נתיב חייהם סלול וכבוש במערכה יותר מעולה מהנתיבות ההמוניות. אבל כשהם יורדים מרמת הפסגה אשר להם, יכולים להיות אובדי דרך, ואומללים בחיים יותר מכל אומלל שבהמון. מה דגים שבים כיון שהם יוצאים ליבשה מיד מתים, כך תלמיד חכם כיון שפירש מן התורה מיד מת. אצילי הרוח

מוכרחים הם להיות קבועים וקשורים בבית חייהם, המלא אור וחיים עליונים. האמר לאביו ולאמו לא ראיתו, ואת אחיו לא הכיר, ואת בניו לא ידע, כי שמרו אמרתך, ובריתך ינצרו. תלמידי חכמים הם כדגים שאינם יכולים לפרש מן המים, כן אינם יכולים לפרש מן התורה. וכשהם פורשים מן התורה, מיד הם מרגישים בקרבם נטיה לכל אפילות הרוחניות, והתעוררות הרע המחריד. וכל מה שמדרגתו של התלמיד חכם יותר גדולה, כך אינו יכול לפרש ממדרגת תורתו, עד שצדיקים הגדולים, שגדלה מעלת רוחם ונשמתם, אינם יכולים לפרש מהדבקות האלהית, ומעולמים עליונים. וכשהם צריכים לעסוק בתורה הנגלית ובמצות מעשיות, ובעסקי העולם לחברת בני אדם, אפילו בדרך מצוה וקדושה, הם צריכים להכין להם מגינים, שלא יפגעו בהעתקם ממעלתם הטבעית שלהם, שהיא ההתקשרות בצרור החיים של ד' אלהיהם.

דרך הטוב והרע

צ

כשהשכל מאיר במלא אורו, אז אין צורך לשום הדרכה מיוחדת של חקים ומשפטים. הטוב הגמור במעשה נמשך הוא אחרי המאור השכלי, וכל מכשולות החיים מתישרים מעצמם. החקים והמשפטים מתקיימים לא בתור חקים ומשפטים מצווים, כי אם בתור תנועות טבעיות, לנושאים שהארת השכל חזקה עליהם. הטוב והרע, וכל ערכיהם, חילוקיהם, והעמל הגדול שיש בכיוון הדרך הממוצע, שלא יוסיף ולא יגרע, כִּלְ אֱלֹהֵי בָאוֹ אַחֵר שֶׁגִרַע הַשִּׁכְלֵ אֶת אֹרֹו, וְהִהַרְגֵשָׁה, הַהִתְפַּעְלוּת, וְשִׁיקוּעַ שֶׁל הַחוּשִׁים לַקְחוּ אֶת מַקְוֹמוֹ, אַחֲרֵי חֲטָא הַקְדְּמוֹנִי, שֶׁל הָאֲכִילָה מִפְּרִי עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע.

התכונה העליונה והתחתונה

צא

ההשגה, המתפרצת לעלות עד לחוץ לתחום הציור האנושי, מתטשטשים אצלה ההבדלים שבין טוב לרע, בין טמא לטהור, ואף על פי שהדבר בא מרוב אור וקדושה עליונה, ששם באמת חוזר הכל לטוב וקודש, ואין שטן ואין פגע רע, אבל בתחום החיים המוגבלים שלנו הלא באמת רב מאד הרע והטמא, שהננו מוכרחים להיות שקועים בהכרת כיעורו ושנאתו, כשם שהננו חייבים להיות קשורים באהבת הטוב הטהור והקודש, והכרת כבודו ותפארתו. ועל כן בעלי מחשבה פורצת כזו הם מרגישים בקרבם עצבות קודרת בכל עת, כדוגמא של עצבון שעל חטא, הבא ממוסר כליות, מפני שחירות מחשבתם וקדושתה העליונה הרי היא באמת חוטאת, מצד הערכים המעשיים. והם שבים לאיתן מצב הנפש הקדושה, השמחה תמיד באור ה', על ידי מה שהם שואבים ממקור הקודש העליון לא רק את מצב של התרחבות הנפש והכללתה העליונה, אלא גם את מצב הדרך המוגבל, שהוא התוכן המיוחד למעבר החיים העליונים, אורח צדיקים, שהוא כאור נוגה, ההפך מדרך רשעים באפלה, שלא ידעו במה יכשלו. וכפי המדה ששתי התכונות מתאימות ביחד בנשמה, האורה העליונה, הצופה למרחוק לכלל הקליפה בפרי, והרע בטוב, ולהפך הכל לאור גדול, והאור התחתון, המאיר בכל חדרי לבב, לסור מרע, ולשנא כל תועבת ד', ככה מתבסס הרוח, ואור הקודש עם נועמו ושמתו בשלות ישרים חוזר להאיר, והנשמה מתרוממת, ונס יגון ואנחה.

המלחמה בעולם ובנפש

צב

מי הקשיב סוד שיח רעש מלחמת העולם, הטוב והרע בהאבקם על משטר העולמיות, אשר בצורה זעירה ונקודתית מתגלה כעין צביון זה בנפשו של אדם, במלחמת חייו החיצוניים והפנימיים. רב קשב אנו קושבים. המלחמה מעוררת גבורה. שפעת החיים העולמיים אל הטוב מתגברים על ידי הניגוד העצום של כל התוכן של הרשעה, הגימנסטיקה העולמית מאזרתה בגבורה.

מלחמת השכל והצללים

צג

תמיד צריכים ל הלחם עם החושך, לשחרר את עצמו מהממשלה של כח התאווה, כח הרשעה העור, הפועם ודולג, שט ומרחף בעולם, מפשט בכל עזו את מרחבי מחשכו על הגוף האנושי וכל כחותיו, מגהר עליו בצלליו הרבים הכפולים במאפלים, התאווה החומרית, והתאווה הרוחנית החשוכה, לא אותה התאווה הרוחנית, השואפות למרומים, לקודש, לנשגב, לטוהר וזוך, אלא התאווה החשוכה הרוחנית, תולדתה של התאווה החומרית, המעכבת על כל מאור ממאורי הקודש העליונים, שלא יתפשט ולא יחדור בנפש ובעולם, מספקת את כל הודאות העליונות, בכח מחשכיה, המיוסדים על יסוד שקר שאין לו רגלים, אלא שכך היא בונה את עליותיה בעולה, בניני רשע וכסל, ומחזקת את ציורי האדם בהשקפת עולם מאופלת, עד שכל אור עולם נחשב לו כזר, וכל עמל אדם הוא להמלט מתוך המהפכה של צללי צלמות ובלהות שאול הללו, של אלה הזוהמות, מחשכת החומריות והרוחניות יחד, המתמזגים זה בזה, מתחברים ומזדוגים יחד כדי להוליד ילדי פשע זרע שקר. והדבקות הרעננה באלהים חיים, באור תורה וחכמה עליונה, בזיו הטוהר העליון אשר למנה נתנה מנשמת אלוה ממרומים, תפריד את פועלי האון, והתאווה הרוחנית לא תוכל להתחבר עם התאווה הגופנית, וכל אחת מהן בפני עצמה תכשל ותפול לפני הגבורה העליונה, המתגלה מאור הנשמה, מקול ד' בכת, הקורא תמיד לכל תמימי לב, המישרים אורחותם, שמעו פתיים וחיו, ואשרו בדרך בינה. כשהשכל הפשוט והישר עושה את מעשיו ברוח האדם, צריך הוא להלחם עם הרוח החשוך של התאווה הגולמית, שמהרסת תמיד את בניני השכל והיושר בראשית התיסדותם. ביחוד היא מניחה מכשולים את הקוים המעשיים שבציורים השכליים, שם היא מניחה את ארסה, את ביצי הצפעוני שלה, והם הולכים ומתפתחים עד ששורצים שירוף נחשי בהתגלמות המעשית, בתיאוריות הנובעות גם מהשכלה ובינה חודרת. המלחמה והזהירות צריכה להיות בראשית השתכללותה של המחשבה. באותו הפרק שמגיעה היא במסקנתה לחוגים המעשיים, שם הנחש אורב לפתות, לפרוף גדרות עולם, לשלוח יד ברשע וכסל, שם ישוך עקב. וישרי לב שמים לב על דרכיהם, נאזרים בגבורה של מעלה, ולהמסקנא המעשית קוראים הם עוד יותר לעזרה מקודש. וכשם שרוח התאווה עומדת לשטן להאצלת השכל, כך עומד רוח השכל המגושם לשטן על הבנינים הנאצלים, המופעים ממקור קודש יותר עליון מערכו. לעומתם הרי הוא דומה בגשמיותו, בצמצום כחו, ואיסורו אל ההנאות, תולדות החושים וההרגלים, לרוח התאווה לעומת ערכו. והמלחמה הנטושה לעומת המשפטים של תולדות אור העליון, מאור תורה, ורוח ד' על יראיו וסודו לישרים, היא כפולה, פה מתחבר כבר השכל האנושי המגושם בתור לוחם, ועל שני צדיו עומדים לעזור לו ברשע, שני אויביו התדירים, רוח התאווה החומרית והרוחנית יחד. אמנם טוב לפני האלהים ימלט מהם. ודרך איסור מלחמה לד' זו היא בראשית כל להפריד את השכל משכניו הרעים, לברר לו, שאין חברתו נאה עמהם, ובזה הרי הוא בעצמו מתעלה, וברוח העידון שבקרבו יכיר את מקומו, ויתלוה עם הרוח האצילי של אור הקודש, שהוד האמונה העליונה, עין ד' אל יראיו, מופיע עליו. ואז יתפוצצו הררי עד, שחו גבעות עולם, והרוחות הזעירים, של התאווה הרוחנית והחומרית, מתמילים גם כן להתרחף מצואתם, חלקיהם היותר סיגיים מסתתרים במתבואים, והצדדים היותר טהורים שלהם באים לשרת

בקודש, לקשט את כח הדמיון, לרומם את להב רגש הלב. והכל מסייעים למלאכת שמים, אפילו רוחות, אפילו מזיקים, וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו.

שניות הנפשות והרוחות

צד

אין לשער גודל ערכה של הידיעה הרזית, בדבר שתי נפשות, הקדושה והטמאה, אשר לאדם, ואיך שכל אחת שואפת להגדיל ממשלתה, בגויה האנושית, כי רק בהבנה זו נוכל להביט אל מסתרי הנפש, ולהבין עלילות בני אדם. והחכמה המוסרית על ידי הכרה זו תוכל בבטחה לנהל את מעשיה, באין דרך של . סתירות. ולמעלה מזה באה הידיעה על דבר הנפש הקדושה בעצמה, ששתי רוחין הן, רוחא דעלמא הדין, ורוחא דעלמא דאתי. וראוי להכיר, ששתי רוחות הללו גם הם נוהגים קצת מלחמה ביניהם, אלא שהיא כבר מלחמה של שלום, מלאה אהבה וכבוד, שכל רוח רוחש לחברו. אבל שנים הם, ובזמן שהאחד מתגבר, ושאיפות עלמא דאתי מתמלאות בלב בכל גבהן, לא יוכל אז רוח דעלמא דין להמשיך כל כך את מעשיו, גם את המעולים שבהם. ובזמן שרוח דעלמא דין מתגבר, אז יושב הוא ממרחק רוחא דעלמא דאתי ושולח הוא רק ניצוצים קלים, להאיר את דרך רוחא דעלמא דין, כשהוא הולך למשרים. מיוחד הוא יצחק מאחר העקדה, שחי בו רק רוחא דעלמא דאתי, ומתוך גודל הופעת האור העליון עליו, הוא הוא החותם את מחשבת הסליחה לעתיד לבא, ולא יאמר בתשובה על שאלת בניך חטאו, ימחו על קדושת שמך, כמו אברהם ויעקב, כי קיום העולם, ועוצם החסד המביא לסליחה גמורה, לקוח הוא דוקא מרוח העליון, המתנשא ממעל לעלמא הדין, אשר על כן יוכל להחיותו תמיד, ולהשקיף עליו השקפה לטובה, בכל עומק פרטיותו וכלליותו. ומי שהוא למעלה מכל עולם הזה מוצא את כל טוב עולם הזה לפניו, וזורע ומוצא מאה שערים, והולך הלוך וגדל. חכמי לב מכירים באמת את האפסיות של עולם הזה מצד עצמו, והם מעלים את מחשבתם וציור עולמם למעלת עולם הבא ואשרו. ומתוך שהם מסתכלים, שכל ההויה המשך אחד יש לה, ממילא נעשה עולם הזה גם הוא מפואר אצלם, ומתוך כך הם דורשים לתקנו ולשכללו, ומזה יבא הרצון של התרבות והשכלול של חיי עולם הזה, על ידי צדיקים קדושי רוח, שתעלה בעז רוח על כל מה שגילה רוח האדם, מצד אהבתו החיצונה לעולם הזה מצד עצמו, מפני שאהבה זו מיוסדת על תוהו ועל שקר, אלא שהדבר נדרש לקיום העולם וישובו, שיהיו משתגעים בעולם, אבל יותר הרבה מזה יהיה הישוב הבא מדעה שלמה.

עצמיות וגאלה מחבוט הקבר

צה

כל החולשות הגופניות והרוחניות, כל המתשבות הפסולות, וכל הרעיונות המדלדלים, המטשטשים את הכשרון ואת הבהירות הנשמית, באים רק מחסרון הארה של הנשמה העצמית, חסרון הזלת טל החיים היסודי, של הרצון וההרגשה, ההכרה והתשוקה, ממהותה הפנימית. על ידי מעשים רעים ונטיות עכורות מתחשכת אורה של הנשמה, ומעינה נכבש, והאדם סופג לו את רוחניותו מכלים אחרים, מרשמי חוץ, של עולמים, ספרים, נפשות ומעשים, ורשמי החוץ פועלים עליו בצורה מדולדלת. אז התוכן הפראי של הגוף מתגבר, בצורה של שממון ושל הריסה והאדם הולך בלא כח לפני רודפיו, אבד אז את היסוד, הצינור המשפיע לעצמיותו ממקור החיים המיוחד לו, את הפסוק שלו, את האותיות של שמו שבתורה. ודמיון הבשר הולך ומרעיש, חובט בו בכל שוטי ברזל, והוא קבור באדמת עפר קברו החומרי, וכבול בכבלי זוהמא, ענן השכחה החשוך סובב את כל מלא קומתו, ואת שמו לא ידע. חיבוט קבר זה עם כל בהלותיו

ישנו בכל עת וזמן, בין בפרטיותו של כל אחד, בין בכללות האומה. אכתוב להם רובי תורתני כמו זר נחשבו, ותהי להם חזות הכל כדבר הספר החתום. והננו כמו חללים שוכבי קבר, אשר לא זכרתם עוד, והמה מידך נגזרו. והנה תבוא הגאולה, גאולת הכלל וגאולת הפרט, הרוח הפנימי יצא ממחבואו, יעמד על בסיסו העצמי, יזכר ימים מקדם שנות עולמים. עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי, יחפש וימצא, בנר ד' נשמת אדם יחפש, ומחשבתן של ישראל, הקודמת לכל, תאיר בראשית עז מקורה על כל אותיותיה של תורה. הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, הנני פותח את קברותיכם עמי, והבאתי אתכם אל אדמת ישראל, ונתתי רוחי בכם וחייתם, לשעבר תורה נתתי בכם, לעתיד חיים אני נותן לכם. נשמת ישראל, מקורה של תורה, תמצא את עצמה, ובמצאה את עצמיותה, יתנוצצו לפנייה כל אותיותיה של תורה, בתפארת זיו החיים שלהם, ויקרא בהם שם עולם, שם חדש אשר פי ה' יקבנו. מזוהר צפיית ישועת הכלל יאיר אור הפרט, שאין בו אלא מה שבכלל, והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלם.

השם העצמי וההתחדשות

יז

העולם הרוחני בונה כל אחד ואחד לעצמו בקרבו. כל תכונת ההקשבה אינה כי אם הכשרה לבנין הנצחי העצמי של היחיד, כל מרכז התורה הוא הפסוק של שמו הפרטי. זהו כל כובד הדין, כל עומק השאלה, כל איום האחריות, כל חיבוט הקבר. ויש אשר הקשבתו היא כל כך מפולשה, עד שאובד הוא את הריכוז העצמי, יודע הוא שמות רבים, רק את שמו שכח, ולא ידע. אז כי עמלו לריק הוא, ואין לו תקנה כי אם על ידי ערלת און כבירה, שמונעתו מכל הקשבה, ואחרי ההירוס הגדול הזה, החרשות, שהיא איבוד כללי, חרשו נותן לו דמי כולו, הוא שב ומתחדש בצורה חדשה, תתהפך כחמר חותם, ויתיצבו כמו לבוש. רזי הרזים של עת לעשות לדי הפרו תורתך, חיזוק לבן של רשעים ונעילת דלתי תשובה מהם, זהו עומק החסד, המיית הרחמים העליונים מעל כל גבול. אבל כמה רע ומר הוא צער גלגול יצירה זה, איבוד כל התכנית הקדמונית והתחדשות האופי בפנים חדשות, אפר תחת כפות רגלי צדיקים, ומדרס לכל היקום, וממעמקים תהומיים הללו, עולם חדש מתכונן, אפס המץ, ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

בקשת האני העצמי

יח

ואני בתוך הגולה, האני הפנימי העצמי, של היחיד ושל הציבור, אינו מתגלה בתוכיותו רק לפי ערך הקדושה והטהרה שלו, לפי ערך הגבורה העליונה, הספוגה מהאורה הטהורה של זיו מעלה, שהיא מתלהבת בקרבו, חטאנו עם אבותינו, חטא האדם הראשון, שנתנכר לעצמיותו, שפנה לדעתו של נחש, ואבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת איך, מפני שלא ידע נפשו, מפני שהאניות האמיתית נאבדה ממנו, בחטא ההשתחואה לאל זר, חטא ישראל, זה אחרי אלהי נכר, את אניותו העצמית עזב, זנח ישראל טוב. חטאה הארץ, הכחישה את עצמיותה, צמצמה את חילה, הלכה אחרי מגמות ותכליתות, לא נתנה את כל חילה הכמוס להיות טעם עץ כטעם פרי, נשאה עין מחוץ לה, לחשוב על דבר גורלות וקריירות. קטרגה הירח, אבדה סיבוב פנימיותה, שמחת חלקה, חלמה על דבר הדרת מלכים חיצונה, וכה הולך העולם וצולל באבדן האני של כל אחד, של הפרט ושל הכלל. באים מחנכים מלומדים, מסתכלים בחיצוניות, מסיחים דעה גם הם מן האני, ומוסיפים תבן על המדורה, משקים את הצמאים בחומץ, מפטמים את המוחות ואת הלבבות בכל מה שהוא חוץ מהם, והאני הולך ומשתכח, וכיון שאין

אני, אין הוא, וקל וחומר שאין אתה. רוח אפינו משיח ד', זהו גבורתו הדר גדלו, איננו מבחוץ לנו, רוח אפינו הוא, את ד' אלהינו ודוד מלכנו נבקש, אל ה' ואל טובו נפחד, את האני שלנו נבקש, את עצמנו נבקש ונמצא, הסר כל אלהי נכר, הסר כל זר וממזר, וידעתם כי אני ה' אלהיכם, המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני ה'.

התעלות לאחדות ולחרות

צח

כשהרעיון והרצון והאופי איננו מתעלה מהחוג של השלמת העולם המעשי, עומד התוכן אז בצורה עבדותית, עבודת עבד. אין המגמה המעשית אפשרית להיות המעשה בעצמו, כי אם איזה פועל יוצא ממנו, על מנת לקבל פרס. אבל כאשר התמצית של האידיאל המעשי כבר שולט, אז מתרומם כל העולם המעשי, ונשמה נזרקת בקרבו, הנותנת לו חיים חדשים עליונים, שמתאחד המעשה והרעיון, ומוצא שכרו בתוכו, שכר מצוה מצוה. עשה דברים לשם פעלך, ודבר בם לשמן. כשחושבים בטעות, שהעולם האידיאלי העליון הוא נפרד מהעולם המעשי, ואין לו עסק עמו, מפרידים את הרשויות, ויוצאים מקדושת האחדות לזוהמת השניות. אמנם אם שקועה היא המחשבה רק בעולם המעשי, אף על פי שנראים גם בו סימני גדולה רוחב והעמקה, כללותו איננו יכול לעלות בכל זה מערכו המזער, והוא תוכן נערוט וקטנות, שיפה הוא לחנוך, ומסוכן הוא אם ישאר בתור מטרה אחריתית. אבל מפני שבעולם האידיאלי היצירתי של התוכן המעשי כולו חי אידיאל רצוני ושאפתי עליון, שמגיע בהכרח למעלה למעלה מכללותו המוגבלת במעשה, מתוך כך נקשרים כתרים גם מבלי הדעת המפורטה של הקשורים בכל חושי חיים בעולם המוגבל ההוא, והכתרים עולים בכח הגנוז שבעיקר מהותם, ונמצא שהכל מתאחד לחיים ולמציאות חירותית עליונה. זהו חלק התם, שיש במסורת, בקדושת ההנהגה ושמירת תורת אם בלא נטישה. אבל המגמה שבחיים התוריים וויא התעיות אופייית אל העולם השאיפתי, שממקורו העליון נותן הוא את כל כח הצמיחה והרטיבות לכל העולם המעשי כולו. עד היכן הוא הגבול של החרות האצילית, הוא דבר הסמוי מן העין, ובאמת אין לה גבול, כי נחיתה היא בלי מצרים. אפילו החלק היותר קלוש מהעבודת הנשמית הוא כבר מטיל פגם בנשמה. והאדם הולך הוא ומשתלם, בהיותו הולך למשרים, הולך הוא ומשתחרר מכל שעבוד של ציור ורעיון באור החרות האלהי שבנשמתו, חלק אלוה ממעל, ונשמת שדי ממרומים. אמנם גבול החרות אין לו ערך מצד עצמו, אבל ערך גדול יש לו מצד מקריו, מצד דרכי ההטעה שבו, אין לך אדם שאיננו משועבד לדעות ומדות ותכונות קדומות, המשפילות את הדר נפשו, ולפעמים יש שמה שהוא קורא בשם חרות איננו כי אם שעבוד לאיזה מצב קדום, גרוע ושפל. על כן בעין פקוחה צריך האדם להתבונן על מהות החרות, בשעה שהוא שואף אליה, למען לא תתחלף לו העבודת השפלה בחרות.

הטבעיות והחרות

צט

שבים אנו אל מושגי הטבע גם במובן הרוחני, וזוהי תפארתנו. הרוחניות, המוסר, השקיקה האלהית, כשהיא מוכרחת בתור חטיבה טבעית, הרי היא מארגנת את האדם העולם והחיים במערכה של אושר עליון נשגב אידיאלי, והעולם הולך ומתתקן במלכות שדי. מי זה לא ישתוקק לזה, שיהיה הטוב והצדק טבע קנוי בכל נפש, ומי זה לא ישאף, שהוד החיים העליונים בהוד רוחניותם ושיגוב מציאותם יהיו מאוגדים בעוצם הטבעיות שלנו. מי לא ידע שנצחון הטוב והחיים על הרע והמות הוא מאוחז בהקביעות של הטוב והחיים בתוכיות הטבע המסודרת האיתנה. ובתוך המושג של הטבע מבינים אנו כבר,

מה היא העבודה האלהית, מה היא חובתה של תורה בקיומה ותלמודה, עד כמה העולם צריך מזון ופרנסה רוחנית, כדי להתקיים באופיו, כדי שהאידיאליות תעמד בו בראש. אנחנו נקח מן הטבע את העז שלה, את איתנותה, את הסדר המדויק שלה, את התמדתה ושקידתה, את מתינותה, ואת העמדה הבטוחה המתגלה בחזיונותיה לגבי עצמה. אבל נשתחרר מעורונה, מפראותה, מהכרחותה העבודתית, משלילת כונתה, וחסרון אידיאליותה, והננו אז הולכים קוממיות, צועדים על במתי ארץ, נוחלים נחלה בלי מצרים, לובשים עז והדר, ושוחקים ליום אחרון.

התם הפנימי

ק

התם הפנימי הוא הרבה למעלה מהמוסר. כל המוסר כולו נובע הוא מנחליו המשתפכים מכל עבריו, וממלאים את כל אופקי הרעיונות והמעשים ישרנות אופית. התם הוא המבוע העליון, המתעלה מכל הגה חברותי, מכל רעיון של צורך חוצי, ושל צורך עצמי, הוא הוא האושר העליון, שכל חפצים לא ישוו בו, שכל תענוגים רוחניים לא יערכוהו. והתם הזה נחלת יעקב הוא, נחלה בלי מצרים, נחלת איש תם יושב אהלים, המביאה ברכת השלום בעולם, והשלום איננו כי אם כלי המחזיק את ברכתו העליונה. שמר תם וראה ישר, כי אחרית לאיש שלום. התום והיושר הם יסוד האושר. הענוה המדויקת היא נסמכת תמיד עליהם, ובהצמדם יחד הם עושים את החיים למושג של רכוש רוחני, אמיץ וגדל כח.

היסוד הכללי

קא

האדם צריך להחלץ תמיד ממסגרותיו הפרטיות, הממלאות את כל מהותו, עד שכל רעיונותיו סובבים תמיד רק על דבר גורלו הפרטי, שזהו מוריד את האדם לעומק הקטנות, ואין קץ ליסורים גשמיים ורוחניים, המסובבים מזה. אבל צריך שתהיה מחשבתו ורצונו, ויסוד רעיונותיו נתונים להכללות, לכללות הכל, לכללות העולם, לאדם, לכללות ישראל, לכל היקום. ומזה תתבסס אצלו גם הפרטיות שלו בצורה הראויה. וכל מה שהתפיסה הכללית היא יותר חזקה אצלו ככה תגדל שמחתו, וככה יזכה יותר להארת האור האלהי, כי שם מלא חל על עולם מלא, ולית שכינתא שריא באתר חסיר, וכיון דבאתר חסיר או פגים לא שריא, איך תשרה באתר שהכל נטול וחסר, ואין שם כי אם נקודה דלה מצערה ואפסית, שהיא הפרטיות האנכית לבדה. והתביעה הזאת להיות תמיד נתון ביסוד הכללי, בצרורא דלעילא דביה חיי כולא, הוא יסוד נשמת הצדיקים, המתהלכים לפני האלהים, ומתענגים על ד'. והם צריכים להתחזק לדעת את עצמות רצונם, ושלא לעזבו משום מניעה שבעולם, רק תמיד יגדלוהו ויקדשוהו ויפארוהו, ויזכו לברכת ד', מיסוד בכל מכל כל.

התקון הכללי

קב

מה שלומדים, ומה שמתפללים, ומה שעוסקים בישובו של עולם, בין בדברים המוכרחים לאדם ולבריות לקיומם המצומצם, בין בדברים העשויים להרחיב דעתו של אדם ולשפר את חייו, הכל עולה לאגודה אחת, לחטיבה אחת, להשלים את התיקון הכללי של העולם כולו, ולקרבו יותר ויותר להמטרה האידיאלית המבוקשת, לעשות את החיים טובים והגונים, ויותר ראויים להקשר בקשר נצחי, בקשר

הקודש, בקשר שמחת עולמים, בקשר עדני עדנים, בקשר זיו ונהורא מעליא, באור חי העולמים, דידיע מה בחשוכא ונהורא עמה שרא.

העבודה הכללית

קג

ההרגשה הקדושה, המחוברת בבינה עליונה, מחברת את העבודה האלהית בטהרתה עם כל היצור, לשיר יחד עם כל משוררי פרק שירה, ועם כל אדם, אשר בנפש ישרה עורג הוא אל אל יוצר כל. והכלליות הזאת, החפשית והרחבה, לא תחדל מהיות יסוד האמונה, הממולאה אהבת אלהים ואהבת האדם, ואהבת הבריות כולן. והבלטתו של יסוד זה יכין לו האיש הישראלי על פי הדפוס המיוחד של החקיקה האלהית אשר באורן של ישראל, כתורה וכמצוה מורשה קהלת יעקב, שהיא לא תעיק ותצמצם את היסוד הרחב והחפשי, אלא תרחיבהו, ותופע עליו נהרה. בתחלה מוצאים את התוכן של התורה כולה, בכל הרחבתה, בהנפש הפרטית, בתיקוניה ובקלקוליה, בעליותיה וירידותיה, ואחר כך מוצאים את הנפש הפרטית שהיא משורגת עם הכלל כולו, ואחר כך מוצאים את התוכן של הכלל, בעולם כולו, וההויה נמצאת תלויה בהשלמת המוסר והתורה של כל יחיד. חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, ומתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב אבותינו.

התפיסה הכללית והפרטית

קד

כל מה שעובר על אדם יחידי ועל נפשו, מאורעותיו מיום התחלת יצירתו עד הגמרו בשכלולו, עליותיו והדרגותיו, חליפותיו ותמורותיו, הכל בגודל עבר ועובר על היצירה הגדולה, על כל עולמים, ומה שעבר ועובר על כל עולמים עובר על כל אדם. אמנם ישנם ענינים כאלה שהתפיסה הכללית מקדמת בהם, ומתוך ההזרחה של היצירה העולמית, מתוך מעשה בראשית, באים להכרת הנפשיות הפרטית, וישנם דברים כאלה שהתפיסה הפרטית מקדמת לבא, ומהם מתפיש אור הידיעה על חכמת עולמים. וישנם הרבה פרקים שהנחלים נפגשים זה בזה, וממלאים זה את זה, משלימים ומבררים זה את זה.

ההשתוות לחיי העולמים

קה

כל המחשבות והרעיונות, התשוקות הגדולות, והנסיונות העצומים, שעוברים על כל צדיק בנפשו הפרטית, כולם עוברים הם על כללות האומה, ובאופן כללי על כללות האדם, ובאופן יותר כללי על כללות העולם, וכל העולמים כולם. וכל מה שהאורה הפנימית והמקפת העליונה היא יותר נתבעת ברוב אמת מנשמתו של אדם, והוא מתגלגל הרבה בצער הצמאון לשבר את נפשו מהריווי העליון, עד שהצער בא לידי דכדוכה של נפש ממש, עד לכדי בחילה בחיים, ועד לידי התמעטות הכח, וההתהלכות כצל בנטותו, ובכייה לא יפנה אל רהבים, ולא יאבה בשום אופן לשכר את עצמו בשכרון החיצוני של העולם, לא בתאוות גשמיות, ולא ברוחניות, ולא בדמיוניות, ולא במה שקוראים שכליות, כי אם עומד הוא על משמרתו, והתגלות האמת העליונה והטוב המוחלט בנשמתו ובעולם הוא כל ישעו וחפצו, לפי מדה של התגברות תכונה זו, הוא הולך ומשתנה לרוח כל העולמים, וסוקר הוא מפנימיותו את הכל, והולך האור ובא לו מתוך מחשכיו, עד כדי צפיה נאמנה מסוף העולם ועד סופו, כל אחד ואחד לפום דרגיה, ויראה בגיאות ד', ברב עז וחדוה, וארח

צדיקים כאור נגה, הולך ואור עד נכון היום. כל העולמים כולם בכללותם מרוח ד' חיים הם, וכחם מלא וחיים של צדק גמור ושל יושר מלא, והאדם בבחירתו הוא צריך להעמיד את תוכן חייו באופן שיתאים לחיי העולמים כולם. וזהו סוד הגבורה שביראת שמים, שכל העז של כל העולמים מסייע למי ששם דרכו נוכח ד'. וכל מה שיתגבר האדם ביותר בזיכוך הנפש, התביעה הזאת של ההשתוות לאור חיי העולמים כולם היא מתגברת בקרבו ביותר, והיא מתפשטת על כל מעשיו, דרכיו, תנועותיו וקניניו, עד שאי אפשר הדבר שתבא דבר תקלה אפילו על ידי בהמתו.

הנשמות הכוללות

קו

הנשמות הגדולות מוכנות הן, שיהיה זורח בפנימיותן חזות הכל, מהשאיפה היותר טהורה ורוממה והיותר כללית בהיקפה עד ההשתלשלות היותר רחוקה וזעירה, שבפרטי פעולותיה, חפצה היא הנשמה הגדולה שהאור הגדול יהיה מ לאכל, וכמה גדול הוא מכאובה, כשאי אפשר הדבר, שיחדר האור הכללי בישרת שטפו על כל פעולותיה, והיא מוכרחת הרבה פעמים להשתמש באור כהה, אור של תולדה, שהוא גם כן מאיר את המחשכים באיזה מדה, אבל לא באותו שטף האורה, שתוכיות הנשמה עורגת היא לו. הצדיקים הגדולים כוללים בנשמתם את הכל, ויש להם כל הטוב של הכל, וגם כל הרע של הכל, וסובלים יסורים בעד הכל, ומקבלים עונג מהכל, ומהפכים את כל הרע של הכל לטוב, ומתוך שהם מתמתקים על ידי היסורים שהם סובלים, הכל מתמתק על ידם, כי בשרש נשמתם נמצא כח של סעיפי הנשמות הרבות מאד, שהצדיקים הם יסודם.

הנשמה המרכזית

קז

הולכת היא היצירה את דרכה, בוראה היא את כל דרגותיה, שואפת היא לההתיצרות היותר עדינה ונשגבה, שעל ידה תהיה משתקפת כל התמצית של ההויה כולה, כל חסנה ועזה, כל יפיה, ישרה וחכמתה. זאת היא הנשמה השלמה, של האדם, שהמובחר שבו הוא המושלם הבחירי שבקרבו, אותו ששכלל ברצונו את מהותו לצד הטוב היותר עליון, עד שהוא מגלה חלק יצירתי, שיש בו מהות של פועל קָוֹב מוחלט. הנשמה העליונה בעצמה מוצאת היא את חסנה ועזה פנימה, אינה צריכה לשום דבר חוץ לה, היא מאושרת, ובכח הכללי שבה, מתוך שהיא תמצית הכל היא ממשכת את החיים לכל, את כל החסר לכל בכל גווני החסרון. והרבים, בעלי קטעים שביצירה, אינם מוצאים את מחסורם בפנימיותם, הם צריכים הרבה עד שיתמלא חסרונם, שיתקן קצת מפגימת עצמותם, שאחר כל אלה אינה מתקנת לגמרי כי אם בצדיק העליון, בעל הנשמה המרכזית, ובת קול יוצאת מהר חורב ואומרת, כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת.

צדיק עליון

קח

התכונה של ההכרה האלהית היא מרכזה הפנימי של יראת שמים, הוא המקור החי של נשמת העולם, המתפשט בכל היצורים, בכל היש, בכל ההויה וחליפותיה, בנצחה ועוזה, היא מדרכת את כל העולם כולו לעילוי ורוממותו. כל המוסר, כל החקיות, כל החיוביות, הנם רק סעיפים ממנה, היא בעצמה

היא מקור העונג האצילי, שנשמת כל העולמים היא אליה שואפת. כל התרבות העליונה וכל מדרגותיה במהלכי העולמים, בהשתרגות הנשמות, במהלד התולדה, בחיים ההיסטוריים שלאדם, ושל כל החי, של כל המרגיש והמתנועע, כל פרק שירה וכל סעיפיו, הופעותיו והשתלהבותיו, ממנה הוא נובע. הצדיק העליון, המלא גילת יח, המרוה עז קודש, שדברו דבר ד' הוא, שכל תכונותיו קדש קדשים הן, כל שיחו ושיגו, אידיאיו ואידיאליו, הם אך חפץ אחד, אדרות אל חי ושבח שירי רנניו, הוא כולו אך התגלות יפעת אור החיים האלהיים שבכל היש. ואליו הכל יכסופו, מברכותיו הכל מתברכים, ובכוחו הנערץ הכל משתגב, דבר פיו הוא מלא בקרבו את יסוד חיי כל, ומתוך חוזק חי האצילות שבכוחו הכל מתאמץ ומתחסן, ומתוך כך מבטאו הוא אוצר העז, ותגזר אומר ויקם לך, ועל דרכיו יגה אור, אין עושר כעשרו, ואיד חוסד כחסנו. אשרי כל הבא בגבולו, ומוצלח הצלחת עולמים כל הבא במגעו, וכל המתחבר לאגודת זיו טהרתו. עבד הוא למלך הכבוד, וכבודו של עולם בקרבו הוא שורה, כי המדעים מתאגדים בתכונת רוחו, וכל המוסרים נובעים חיי נגוהות מתשוקת פליאות אור קדשיו, זהו מופת העולם, חסין האדיריות. רוח הישר אשר לאדם חש הוא בקרבו את רוממות הדרו, ותשוקת קודש ממלאה את כל ישרי לב, לחסות בצלו.

צדיק יסוד עולם

קט

כשנשמה גדולה הולכת ומתעלה, הרי היא מטבעת חותם של אצילות, של טוהר, וגדולה עליונה עי כל ההויה. זהו יסוד החזיון של צדיק יסוד עולם. נקודה פנימית היא הנשמה הצלולה והרוממה, כל הנשמות כולו וכל מעשיהן, כל כחות היש וכל גילויי החיים הולכים הם רק לשכלל את הווייתה. העולם מחוסר הוא מגמה, כל זמן שאין נשמה עליונה זורחת בו. וכיון שהיא באה ומאירה באור יקרתה, הרי העולם משתכלל, ושמים וארץ שמחים כשמחת יצירתם. יודעים הם ישרי לב, וצדיקים עליונים, שהם הם הנם צינורות שפע החיים ליקום כולו, מרגישים הם את גלי ההשפעה של הטוב שיורד עליהם, ועל ידם בעולם, והרגשתם זאת מלבשתם עונה ויראה, ומביאתם להתעלות תמיד בזוהר השכל, וביקר התכונות.

צדיק לרבים

קי

כל מה שהאדם מתעלה יותר בצורתו הרוחנית, מרגיש הוא יותר את הערך הגדול של הרבים, הציבור מתחיל להויות חי בתוכיותו, בלבבו ועומק רצונו הוא מרגיש את הצרכים הרבים של הציבור, את גודל הערך של החיים, המפעמים בכללות הציבור, והוא עומד כולו לעיני רוחו כדמות חטיבה אחת, הוא מרגיש את המציאות הממשית של הציבור, ומתמלא אליו אהבה וכבוד אין קץ. ואז הרי הוא מתעלה להיות מנהיג ציבורי אידיאלי, מחשבותיו מתקדשות בקדושת הרבים, ומוסרו מתעלה להיות צדיק לרבים, ואור נש מתו מתחילה להאיר בקדושת אורו של משיח. וכפי מה שהחשק להיטיב מתגבר בו על עניני החיים המוגבלים ותוכניהם, כן יותר ויותר הולך רוחו ומתעלה, ואופקים רחבים עליונים רוחניים, שאין להם קץ ותכלית להשלמתם, בעולמים עליונים, בגנזי מרומים, באוצרות של מעלה, מתרחבים לפניו ומתגלים לרוחו, ובהם הוא רודה, להשכיל ולהיטיב, להרבות אור אושר וקודש. והרי הוא עומד בקשר תדיר עם ההמון הגדול של צבא מרום, קדושי עליון, מעריצי קדוש יעקב, מן העולם עד העולם.

המחשבה היסודית

קיא

לפי הבירור החי שהמגמה מתבררת בחיים, הולכים הם המעשים והמחשבות המסתעפות בעצמם ביפים ובגבורתם. הבירור המחשבתי הוא אחד מהבירורים היותר עקריים להמגמה התכליתית של החיים. אבל אותו המושג, שאנו קוראים מחשבה, איננו כולל עדיין את כל מניות החיים לכל עמקם. אותה המחשבה היסודית, שהיא באמת ראשית הכל, היא מחשבת החיים בעצמה, המחשבה ש היא יסוד החיים וכל המפעל, וכל המגמה והנטייה של החיים, המ ח ש ב ה העליונה והמקורית שבנשמה, שממנה החיים נשאבים, ושעל פיה החיים מסתגננים. זאת המחשבה לבירורה לשמירתה ונקיונה צריכה היא לכל אותן העצות העליונות, שכל התורה כולה עסוקה בהן, וששבביל כך המצות נקראות לבעלי הרזין תרי"ג עטין דמלכא קדישא. המחשבה, שהתורה, שרוח הקודש מדבר עליה, היא אותה המחשבה היסודית, שאמנם כל מיני מחשבות ורעיונות הם קויה וניצוציה, צלליה והסתעפותיה, סופגים הם ממנה את לשד חייהם כל אחד ואחד לפי מדתו, ערכו וכחו. לפי אותה המדה של טהרתה ונקיונה של זאת המחשבה היסודית, גבורת החיים מתגלה, סוד אריכות החיים בה הוא גנוז, יראת ד' תוסיף ימים. בה חבוי סוד היראה הטהורה, יראת ד' טהורה עומדת לעד. כפי רוב הטוהר של נקודת שוהם זאת, של אור אש שמים זאת, טהרת החיים ועז החיים מתרומם, כל מה שהוא מסתעף מבחוץ מכחה הוא בא. היא אינה צריכה סיוע ואימוץ מהערות והתעוררות, ממפעלים ותנועות, כדי יאמץ את כחה, כי מקור גבורה היא. אמנם המפעלים כולם, לפי רוב דרגותיהם, התנועות החיצוניות כולן, התפקידים הבאים מפועל ורגש, מסידור הגיוני ומכל מבוע ומעין רוחני שהוא, הכל הוא להכין המון רב של כלים לשטף מי שפעתה. מעינה של גבורת נשמה זו לעולם מפכה הוא, מים חיים ונוזלים מן לבנון. ולפי רוב הכלים המוגשים יש אשר תשטוף ברכה בתוספת מרובה, תלך למרחקים, תרד במורד, נטישותיה שלחו עברו ים. כמשפט הנשמה ביחש להכרתה העצמית, כן הוא המשפט ביחש להכרת עמדתה אל הכלל, אל האומה, אל העולם, אל העולמים, אל היש, אל ההויות, אל כל אשר ממעל וכל אשר מתחת. לפי רוב עוצם הטוהר של הנקודה המחשבתית רבו הנטישות, רבי המעש, עצומי החיים. אמנם לפי אותה המדה שאין העצמה המחשבתית בנקיונה, צריכה היא בירור ואימוץ חיצוני, באים המעשים המסודרים, המחשבות העשויות והמסומנות, הציורים הדוגמתיים, הרננות והזמרים, וכל הפעולות המסייעות ופועלות את חשיפת החיים, מעוררות ונותנות אומץ, פותחות את צינורות הנביעות הפנימיות, ואור החיים וגודל הטוהר הולך ורב. מובן הדבר, שבאופן זה השמירה נחוצה על כל שעל, האורב יושב בחדר, והסימנים צריכים להיות תמיד נגד העינים, אל תט ימין ושמאל, הסר רגלך מרע. חסד עליון עשה אל למושעות לעולמו, באור תורת ד' תמימה, הנובעת ממקור קדומים, ממקור הנשמתית של המחשבה העליונה, ממקור הגבורה של בריאת כל עולמים, מצות ד' ברה מאירת עינים. המניות של עזוז החיים אשר להמחשבה העליונה נזרקות הן במזלפת המצות האלהיות בתוך הדם הרוחני של הנשמה לעומק תמצית ראש פסגת מקור כחותיה, ומתנת חיים נכונים ממרום באים, ולעומתה תתנשא נקודת המחשבה הפנימית, וממאסרה תצא, תקום לתחיה בעז חפש ודרור, והקודש העליון, אשר במצוה, החיה חיי חי העולמים, יתן לה עצמת חיים. והכל לפי רוב המעשה, ולפי טוהר הכונה, לפי הדבקות הרצונית שבנקודת המצוה ומחוללה. אבל הברות המחשבה העליונה, התגלותה של הנשמה בנקודת גבהה, בשוהם פנימיותה, מקבלת היא אל תוכה את הברכה לפי הכנתה באומה כולה, בחיים המסתעפים, ההומים ופועמים לחיי ציבור וסדריו. האיתניות המיוחדת תלויה היא ביחוד, בנצחה והודה, בערך התבררות סוד המחשבה העליונה שבאומה, בהתיחדותה עם שרשה, שהיא מחשבת רז עולם אשר בצל שדי, מגמת החיים ויפעתם, מהותם ופריים, ציצם ופרחם. היקיצה לתחיה ולגאולה תלויה היא

בהתעלותה של הנקודה הנשמטית הכללית, המרוכות ביותר בשרידים אשר די קורא.

ההדרכה העולמית

קיב

הטוב והרע איננו מתחיל ומסתיים באדם ובערכיו המוסריים לבדם, מלא עולם הוא מתגלה, ומתיחס לערכי המוסר המעשי והמחשבתי של האדם, כערך הרשמים של ההופעות הכלליות שהוא מקבל אותם, כשבא לחוג כלי תפיסתו המוחשיים והשכליים. התורה, בצורתה המעשית והמוסרית, הנתפסת ברעיון, הרי היא מורה את דרך החיים לסור מן הרע ולדבק בטוב, לא מצד הערך המצומצם המוסרי, שכבר נכנס בגבול המיוחד של האדם, אלא מצד ערכיהם הכלליים המתרחבים בעולם, מובן שכל ערכי המוסר המוגבל עומדים בצורה יותר מחוטבה ומדויקת, על ידי מה שהם יונקים ממקום כל כך רם ורענן. המחשבות, הרגשות, הפעולות, ההנאות, שהם שואבים את מהותיותם מן הרע הכללי שבעולם, והם ממלא מבצרים אותו במגעם הפרטי, הרי הם האסורים. וכל מה שהוא מוצל מן הרע הכללי הרי הם מותרים. וכל מה שהוא נשאב מהטוב ותגבורת מעינו הרי הם מצוויים ועומדים לשמור ולעשות. הדרכה עולמית אלהית זו נאותה לנפשות כאלה, שהיחש שלהם עם העולם ומלאו, עם קיומו ופריחתו הכללית, הוא יחש אקטיבי, ופועל באורח ישרה ותכופה. וזאת היא גדולתן של ישראל, אשר נתן לנו תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו.

ההבטה הכללית

קיג

העין הפקוחה רואה את החיים המתפשטים בכל ההויה, בכללותה ובפרטיותיה. מביט ומקשיב לעליותיהם וירידותיהם של כל הפרטים, מאחד בשכלו את נשמת האדם, מדעו ושאיפת רצונו עם כל ההויה, והכחות היותר נמוכים מצומצמים ונרדמים, ומגביה למעלה את ציורו, עד רם ונשא. כל אשר יבא עמו במגע רחוק או קרוב הוא נתפס בפנימיות חייו שלו. מדי אכלו, שתותו, וכל עסקי גשמיותו, מכיר הוא גלי חיים שוטפים מן הכל אליו, מתבקשים להעלות על ידו ועמו. אוהב הוא את הכל, מרחם הוא, מלא הוא הוד ויפעת גבורה, רוצה בעליית הכל. ובעליותו הוא מתדבק הוא דבקות פנימית תמיד, בתשוקת הרוממות, שאין עמה הגה ורעיון, מפני שהיא גדולה מכל מחשבה, אדירה מכל שם, עושה הוא בסיס לתשוקת עולמים זאת כל מוסר וכל צדק וטוב. כשאדם אוכל, שותה, עושה כל צורך גופני, מתרגש באיזה התרגשות נפשית שיש בה עונג נפשי, מתעוררים בו כחותיו, לא לפי מדת השכל הצדק והיושר לבדם, כי אם כפי אותה המדה שהטבע הפשוט, וגם המקולקל מכבר על ידי מעשים בחיריים בלמי הגונים שלו, ושל כללות האדם, מושכת אותם. מדה זו נוהגת באדם ובעולם. ההכרה הבהירה רואה ברוח האדם חלק מן ההויה הכללית, כשם שההבטה השטחית רואה בגופו וכחותיו כן. ומצד רוחו גדול הוא האדם בעולם הרוח, ועל כן הוא תופס מקום חשוב מאד, ועילוי רוחו, והשפלתו, שכלו וקלקולו, הוא הנושא היותר חשוב, לטובי החושבים וההוגים המעמיקים, מגביר אדם את רוחו לצד הטוב, כלומר לצד התכונה שהיא מכוונת לשכלולה של ההויה, לכללותיה ולפרטיותיה, לרוחה ולגויתה, מגביר בזה בפנים ידועים וחשובים למאד את הטוב בכל ההויה כולה. החשבון מתמצה, בין מיד בין לאחר זמן, והתכונה מתהווה, בין בהויה זמנית בין בהויה שצורתה ביחש להזמן היא שונה הרבה מתכונת הזמן שאנו רגילים בו. הסקירה של הרוח הטהור, המתנשא מעל לתקרה הנמוכה של החושים ונושאים, מדברת היא במדה של תכונת האדם ברוחו ונפשו, על דבר ההויה כולה, מונה היא את הכחות שבמציאות לפי ערכם בעולם הקטן,

שהוא באמת העולם הגדול עצמו, מוצאת היא את אופי החיים, בכל תעלומותיהם, ובכל מסיבותיהם, ערוכים בסגנון כזה, שאפשר להציץ מהם על כל ההויה, על העולמות כולם, על עולמי עד. וההבטה הזאת כשהיא קבועה, כשדרכי החיים מתאימים לה, היא פותחת שערים נפלאים, שערי שמים ממש במלא מובנם. אשרי הדופק עליהם תמיד, יתנשא בהם ועל ידם מכל שפלות החיים, יתרומם ויתעלה, על כל המעשים, וכל העולם כולו כדאי הוא לו.

התענוג והטוב העלי

קיד

כשאנו מתחילים במסילת ישרים ללמוד, שיסוד החסידות הוא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ד' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הנצחי, נסלד החוש המוסרי שלנו מפני האיגואיסימוס, ואהבת התענוג, שביסוד זה, ותובעים אנחנו יסוד יותר טהור ונקי משום תערובת הנאה. אמנם זהו גורל העולם והאדם, שירד כבר בראשית יצירתו מהתכונה הטהורה אשר להאידיאליות העליונה, והושבתה אצלו הטהרה האצילית, ומלמטה הוא צריך לטפס למעלה למעלה. יתברר לו אמנם אחר כך שמושג תענוג זה של התענוגות על ד' הוא התוכן הטהור שבאידיאליות היותר טהורה, שאי אפשר לבטאה בשום הגה אנושי. מורגשת היא הרגשה מועטת בשאיפת הלב הטהור בהתעלותו מעל כל המצרים המצמצמים אותו, וזהו רק צל של צל של צללה של השאיפה העליונה, הנקיה מכל עירוב גס. באים אנו להלן, רואים אנו, שכשתעמיק עוד ביותר תראה, שהתכלית האמיתית היא הדבקות בשם יתברך, כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני אדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה. ואנו תובעים את עצמנו, אחת, שהדבקות האלהית הזאת בעצמה תהיה משוערת בקרבנו בצורתה הטהורה מכל שמץ איגואיסימוס נשפל. ושנית, הדבקות האלהית במובנה העליון, אוצר הטוב המקורי, צריך שיעלה את כל מה שחשבוהו בני אדם לטוב שיהיה באמת טוב, ולא עוד אלא גם כל מה שיחשבוהו בני אדם לרע צריך שיהיה נודע שהוא טוב, מפני שבאמת אין רע כי אם טוב, והרע אינו אלא דמיון כוזב ושוא נתעה, מפני שאיננו במציאות. אמנם הקדמה כזאת אי אפשר לה להיות יסוד לספר מוסר מעשי כי אם אחרי עיבוד מרובה במעמקי התיאוריה, עד כדי ההסברה הברורה, שכדי להגיע אל האור העליון של השלמות הנשאפת, הטוב המוחלט של הדבקות האלהית, צריכים להקדים את המוסר המעשי, המפריד את הטוב מן הרע, ושיש עסק עם היסוד הרע כעם דבר של מציאות. ומזה באים לאור העליון של הדבקות האלהית העליונה, שהוא תכלית הטוב, שרואים על ידי אספקלריא מאירה זו את כליון הרע במציאות ואפסותו המוחלטה למפרע. וכשקוראים אנו להלן, כי האמצעי אל הדבקות הוא יידבק בו בכח מעשים שתולדתם זה הענין, שהם המצות, חסרים אנו חוליא גדולה של השלשלת ההיסטורית הרוחנית, שהיא חוזרת כימי עולם בכל אדם בכל שעה ובכל מקום. הדבקות האלהית יסודה הוא הדבקות בעצמה, תשוקת הטהור, המתעלה על ידי טהרת מחשבה, עומק הגיון, חופש רוחני, והסתכלות בהירה, ההתהלכות את האלהים של דורות הראשונים, אמנם ההסתכלות הזאת בעצמה פוגעת במעצורים שנתרבו ביותר במשך הזמנים, ויש מניעות גדולות בתכונת הנפש, וקל וחומר בתכונת הגוף, וישנן הברקות עליונות הצריכות לסיוע של תכסיס מעשי. ועל כולם מתוך התשוקה האדירה, מתוך השלמות העליונה בעצמה, מתוך ההתגלות של הדבקות האלהית מתגלה רז עליון, של אספקלריא המאירה, שסכם לנו את הדרך הסלולה, לֵאחֹד את כל התוכן המעשי שבחיים עם היסוד של התשוקה האידיאלית, אשר היא יסוד הכל, חשק הטוב העליון של הדבקות האלהית, העולה בטובו מכל שנקלט אצלנו במושג של תענוג ועידון, והם הם המצות, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ואנו צריכים ללמוד מעתה, בבת אחת, את החזיונות הרוחניים של המהלך התיאורי, העולים אל

המכון של המגמה הרוחנית הנקיה, מגמת הדבקות האלהית, ואת הדרכים המעשיים העוזרים לה, המשכללים את צורתה, המרחיבים את אורה, והמסירים את כל אבני המכשול מכל נתיבותיה, דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

תענוג הדבקות

קטו

הדבקות האלהית האמיתית, כשהיא משפעת את שפעה על העובד האמיתי, היא ממלאת אותו זיו תענוג והרחבת הדעת, וכל הכחות וכל החושים שלו מאירים ושמחים, והעולם וכל מלואו שמח עמו. ההשגה המביאה את הדבקות האמיתית, ובאה עמה ביחד, היא ההארה של העושר של הישות האלהית, שהיא משבעת מטובת את כל הקשורים עמה. ניצול הוא בזה מהעוני הגדול של העולמות הנפרדים, שכולם הם חשכים ודלים, לגבי האור והעושר העליון של מלך הכבוד ב"ה, ד' אלהים אמת, המצוי האמת, אשר אין עוד מלבדו ואפס זולתו. כי אשב בחשך ד' אור לי, אל ד' ויאר לנו, ד' אורי וישעי ממי אירא, ד' מעוז חיי ממי אפחד, ואבואה אל מזבח אלהים, אל אל שמחת גילי.

התענוג הנשגב

קטז

ההשתקעות העמוקה בדעת אלהים, מתוך דעה שלמה, המתלבשת בהרגש נאה ולבוש מזהיר של דמיון מבוסס, אין לשער את יפיה ותענוגיה. כל חוזי חזיונות וכל משוררי אהבה בתענוגים ילאו לצייר גם חלק קטן משביעת הנשמה ונחלי עדניה, במעמדה הנשא, כשהיא עומדת כולה בעולמה האלהי, ולבד התענוג הנשגב באין חקר, הצורה הרוחנית, שהנשמה לובשת על ידי מעמדה הנעלה הזה, היא מלאה הוד מלכות, וכל הדרת המדות הטובות, עד שהיא מתבסמת בבסמי עדן של המוסר היותר זך ונאור, בתכונה כל כך שלמה ומאירה, שאין ערוך לה בכל הטבעה מוסרית שבעולם, שיכולה לבא על ידי איזה לימוד והכרה אחרת. ביסומה של הנשמה בעידונה העליון חודר הוא כל כך בכל כחותיה ושרשי הויתה, עד שהיא מבסמת בחילה גם את כל הסובב אותה וכל הנוגע בה בסיבוב ונגיעה הויתית ומציאותית. וכשנשמה מאירה ומתעדנת על ד' וענג הכרת האלהות ומשושה מצויה בתבל, כל הנשמות כולן, וגם כל נפש חיה, וכל שיח וצמת, גם כל כח חיים צפון בכל יסוד ודומם שואב עדנה והתעלות, וההשקפה הבהירה הזאת, שתכליתה קנויה היא על ידי רוח הקודש, המוכשר להופיע בישראל ועל ידו בעולם כולו, היאגם עכשיו המקור הראשי של כל התענוגים כולם.

העדן העליון

קיז

הצדיקים העליונים חוש הרוחני המקודש בעליוניותו כל כך מפותח אצלם, עד שאינם מוצאים בעצמם מנוחה, כי אם בקשר מחשבתם וכל חושיהם בהאורה האלהית, וההכרה האלהית והרגשתה היא מלאה אצלם תענוג ועדנים, ממולאים מכל מיני ענוגים שבעולם, מעונג של כל נעימה ושירה, מכל מיני טעמים וריחי נחוחים של בשמים, נרד וכרכם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה, מור ואהלות עם כל ראשי בשמים. וכל הידיעות, וכל המעשים הטובים וכל המדות הטובות, כל התורה וכל החכמה, כל החריצות, וכל היושר והצדק, כל גבורה וכל אור חיים, הכל ממולא אצלם בהדבקות האלהית, השכלית וההרגשית, הממלאה את כל הויתם עדנת עדן עולמים. אומללים הם מרגישים את עצמם, כשעוברת שעה קלה שאין העדן

האלהי ממלא את כל מלא חייהם. ואחרי שעה כזאת הרי הם מתעלים בעילוי של צניעות ונשיקות קודש לאור חי העולמים, בשפלות רוח, בשכל טהור, בקדושת עם, ובאמונת אומן. ונחלי עדן עליונים זורמים ושוטפים דרך נשמתם, וכל הברכות אצורות בה, חיים ונחת, שלום וריעות, דשן ורעננות לכל העולם כולו, לכל המעשים ולכל הבריות. כל התורה והמוסר כולו, כל החכמה והדרך ארץ כולו, כל ההויה היא הדרכה לבא למדה עליונה זו, ולצד העליון שבה.

הזרחות האשר

קיח

כל ההזרחות הרוחניות מאירות את המהותיות הפנימית העצמית שלנו, ומעמידות אותנו ברום מעלה בעצם הקיום והאושר. וכפי אותו הערך שעצמותו של ההזרחות הללו הד מיושרות עמוקות, אמיתיות נאות ואיתנות, ככה תהיה מדת ההזרחת החיונית המאושרה, שהננו סופגים אל תוכנו, ולא עוד אלא שכל הזרחת רוחנית הבאה אלינו פנימה היא נותנת לנו את אשרה ממקור הויתה, היא שואבת חיים בשרשיה מראשית אצילות ההויה, שעל ידה הומשכו אורותיה, שעל פיהם נתגלמה אותה ההזרחת בתיאוריה, עד שבאה אלינו, והננו רואים אותה פנים אל פנים, שבעים מטובה ומתענגים מזויה. ממילא נדע, שנערכות הד הזרחות יותר מהערך המגולה שבהן עצמן על ידי הערך של מקוריותן. ואותן ההזרחות, שההויה המאושרה שלהן היא באה משפעת עליוניות יותר כוללת, יותר נשגבה, יותר מקפת את הכל, הרי היא יותר ספוגת חיים, יותר מאשרת, ויותר משגבת לעד ולעולמי עולמים את המוזרחים על ידה, ומעתה היפלאו לנו כל אותם דברי האמת הנאמרים בשפעה של רוח הקודש מאהבתה ושבתה של תורה, מהאושר העליון הנצחי והחי בחיים מלאים עדי עד, שמתאשרים ההוגים בה, הד כל דברי תורה בכלל ובפרט, בפרטיהם ובפרטי פרטיהם, הרי הם מרוויים ממקור אותה האורה העליונה, הקדומה לכל, שקדמה לכל יציר נברא, שהיא יסוד השעשועים האלהיים במקורם, ומה גדלה שפעתם עלינו כשאנו מזדרחים מהם.

הנעם הרוחני

קיט

אפילו כשהגוף שבור ורצוף, והנפש נבהלה ופצועה במכאובים רבים רוחניים וגשמיים, אין הנועם הרוחני חדל מתת את דובשו ומתק שפעו, המרגיע ונותן עונג פנימי לנפש גם בתוך מחשכיה. וזה הנועם נשאב הוא אצל כל אחד ואחד משפעת התורה והמצות שלו, מפעולתם וכונתם. וכשם שהוא נוהג בכל יחיד, ככה הוא נוהג בכללות האומה, שהיא יונקת תמיד ממתק טוב הקודש הפנימי של נועם ד', הממתיק את החיים ומשפיע צורה כבודה ומתוקנה, וחיים מלאים תוכן של קורת רוח פנימית בעומק הנשמה הכללית של כנסת ישראל, שקויה וניצוצי אורה משתלחים הם אל כל יחיד ויחיד, לפי ערך הכנתו, לפי זוהר נשמתו, ולפי רוב קישורו העצמי אל הכלל.

המעבר לטוב העליון

קכ

גם ההשקפה היותר ממארת על תוכן העולם, היותר עצובה ומחשכת, פועלת היא רק על השלילות של חי עולם הזה, שהיא באמת מרימה את הערך של החיים המוחלטים, שהם חי עולם הבא. וממילא על ידי השקפה יותר עמוקה מתהפכים חי עולם הזה גם כן לעושר גדול, כי הרי הם המיסדים את המעבר להטוב הגדול ומנוחת עולמים של חי עולם הבא, אמנם יותר גדול, יותר נאור ונעלה הוא התוכן של

האספקלריא המאירה בישראל, היודעת להרים את הערך של חיי העולם הזה, ואת הערך של כל העולמים וכל היצורים, מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין, מאופי של נדידה, והעברה, למצב של עליון תדירי, ומעמד נצח והוד. וזאת היא עבודת הקדושים שבישראל, שהם מחייבים את החיים וממלאים אותם זוהר קודש, המשפיע חיים וברכה לכל, והם ממלאים על ידי זה שפעת ברכה וחדות ד', שכל העדינות והמירוק שאפשר להעלות על הרעיון האידיאלי, מכל נוי של יסורין והקרבת עצמו, הרי הם מונחים כלולים ואצורים באותו העדן העליון. ממתים ידך ד' ממתים מחלד חלקם בחיים, וצפונך תמלא בטנם, ישבעו בנים והניחו יתרם לעולליהם, ואני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך.

אור עולם הבא

קכא

העולם הבא וכל חמודותיו, אורו ושפעו, שכלו ותפארתו, גבורתו וחסדו, אור חייו והדר יפעתו, כולו עומד בכליל יפיו וטובו. ומה שהוא בכחה של הנשמה להתאחד באור מתוק זה, בפאר קדושתו, הרי הוא דבר של מציאות, שעושר הויה גדול יש בה. ומתוך קדושתם של צדיקים, שעולם הבא והארתו האלהית היא תשוקת חייהם, מאיר אור עולם הבא בכל העולם כולו, וחסד של נועם ד' נעשה פרוש על הכל. ושמחת המצות, שהן הן הצנורות, שטל הקודש של נועם עליון ויפעת אלהים חיים מתהלך בהן בחן זרמיו החביבים, באהבה בתענוגים, מתגדלת בגדולה רעננה, ההולכת ומתגברת מחיל אל חיל. מגן עדן מקבלים את הטיפין העליונים, המלאים טל של חיים קדושים וטהורים, מסולקים מכל שיקוע חמרי, מכל פחד שוא, מכל רפיון נשמתי, הגבורה והקדושה והתפארת, במסגרת גדולת הדעת.

אור עולם הבא בעולם הזה

קכב

לפי אותו הערך שאור עולם הבא זורח בעולם הזה, באיש היחידי, בכללות העולם ובמציאות בכללותה, הכל מתעלה. באדם זורחת היא האורה של עולם הבא לפי טהרתו קדושתו וגבורתו הרוחנית, בהופעת קודש, בשכל, ברגש, בציור, בדמיון, בטבע, במזג הגופניות. וכפי אותו הערך, שהשליטה על ארחות החיים כולם ועל עצם החיים וכחותיהם באה מכח ההתכוונות אל חיי עולם הבא, כה הם מאירים יותר, כה הם עדינים יותר, יותר מלאים גבורה ותפארת, יותר מיוסדים ביסוד חיים קבועים, אהל כל יצעד כל יסע יתדותיו ינצח, וכל חבליו כל ינתקו. כשאור עולם הבא זורח בפילוש גדול, מרומם הוא את כל ערכי החיים כולם, מאיר הוא בספרות ובשירה, בחיי החברה והמדינה, באישיות היחידה ובמשפחה, בממלכה ובמשטריה, בעולם היופי והגבורה, באהבה ובסידור הצרכים כולם לכל סעיפיהם, הקטנים עם הגדולים. החותם העליון של חיים עליונים ממלא את כל חלל העולם, וזיו השכינה פורח בכל, והטבע וחוקיו, הליכות שמים וארץ ומשטריהם, החיים והמות הנראים בעולם, התקוות והתלאות, הכל מואר באור חיי עד, באור חיים, שכוס התענוגים העדינים, המרוממים כל נשמה, ומצחצחים כל רוח ונפש, ממלאים הם את כל מהותם. והאישים היחידים, שמעלים הם את חייהם למדה זו, מתברכת מדת האמונה אצלם, מתעטרת בעטרה של הכרה עליונה. העולם ומלואו, הזמנים ושטפיהם מתיצבים ברוחם במערכה בהירה, מלואת כבוד, גודל נצח והוד, וזיו אור עליון, הממלא את כל השמות, את כל האותיות, את כל ההגיונות, כל המחשבות, כל משאות הנפשות אשר מעולם ועד עולם, שוטף עליהם תמיד, בעוזו ועטרת חינו. והם מלאים אהבה לכל היקום, לכל הבריות, שקועים באור החסד העליון, האומר לעולם חסד יבנה, ודעת ד' במשפט ובצדקה ממלאה את כל אחד מהם.

אהבת עולם הזה ועולם הבא

קכג

כדי יאהוב יפה את העולם הזה, צריכים להשתקע מאד באהבת עולם הבא, ולעשות את כל השכלולים של עולם הזה בתכלית הרחבתם, הכנות רחבות, בשביל הפרטים, ובשביל הכלל כולו, לחיי עולם הבא. רק אז תצעד התרבות את דרכה בטח. חכמה גדולה זו יודעת היא האמונה, ומתוך גדלה סופה לכבוש את כל העולם כולו. ובעת אשר היאוש ימלא את כל נשמה וחיי העולם הזה יעשו כל כך מזולזלים, תבא אהבת עולם הבא ותתן טל של חיים להחיות בו את חיי עולם הזה, וזקנים וצעירים יחדיו יביטו אליו וינהרו, ומלכים ושרים, ולוחמים וגבורים, ימצאו בו מקור לשד טל חייהן.

הנצחיות והתקון החברותי

קכד

ההסתכלות הרוחנית השלמה, שהיא ההסתכלות האלהית, היא מחוללת את התיקון החברותי היותר נעלה, אחרי המון סבות וצינורות, של שדרות אנשים, וסדרי חיים שונים. התעופה העליונה, המתעלה מעולם המעשה וגבוליו, הוא המעמד של הרוח הגדול אשר לנשמת האדם, מתאחד הוא האדם בשיא רוחו עם המהות הרוחנית העומדת למעלה מכל ערכיו, מתעלה הוא מגבולי הזמן והמקום, והנצחיות הבהירה היא נחלתו, בעוזו חסנה וקדושת ערכה. החיים המעשיים נפעלים מאליהם לטובה, אבל לא יוכלו לפשט את עצמם בכל פרטי פרטיהם. מוכרחת היא התעופה העליונה לרדת, ברדתה היא נעשית ראש לשועלים, כח רודה ודוחף לעולמים מוגבלים, כח מישר נתיבות מעשה, עיון ושירה גבולית. ירידה היא לאור העליון, בירידה זו מפלג הוא שטפי אורות לכל הגבולים, לשדרות המעשיות, ולשאיפות הפועלות, תתן טרף לביתה וחק לנערותיה. בהיות החק מלא, והפלגים כבר יכולים להשקות דים, עולה היא שטיפת האורה, מתיחדת במקורה, מתרפקת על דודה, ונשמת הבריאה כולה מתעלה למקור האצילות האלהית. ורוח האדם לעומתה עולה ממעל לכל סדרי חיים מעשיים, והוגה ישרות מוחלטות, בזיו האמת לאמתו.

תקון העולם והחיים הנצחיים

קכה

אין המחשבה האצילית שלמה באדם, כשהוא מתנשא לצייר את הטוב הכללי, ולהתאמץ לחשוק בו לעצמו, ולעולם כולו, אלא אם כן היא מחפשת אפשרות לצורת חיים כזאת, שתבסס את העולם, במה שתתקן את תכונתו החברתית, ותכריע גם כן לטובה את החיים הפרטיים, בין בחיצוניותם, בין בפנימיותם, ותעמיד את היסוד לבסס את מעמד החיים באופן כזה, שהחיים הנצחיים, שהם קשורים בזיכור הנשמות, ואימוצן הרוחני המוחלט, הם יהיו נמשכים והולכים מהתיקון המסודר של המעמדים החברתיים והפרטיים, ומאוצר המחשבות, שהמחשבה הראשית גורמת להריק על החיים. כל מחשבה שהיא מפקרת את תיקון העולם וסדרי המדינות ופורחת באויר רוחני לבדה, ומתפארת בתיקון נשמות והצלחתן, הרי היא מיוסדת בשקר שאין לו רגלים. וכל מחשבה שדבר אין לה עם הרוממות הנצחיות, ומתעסקת רק עם סדרי החיים החמריים ותיקוניהם, אפילו אם יהיו בה תוכנים מוסריים וארחות צדק ומישרים, סופה להתעכר, מפני קטנותה, ומפני הזוהמא והסרחון שהחיים החמריים לקויים בהם בטבעם, כשהם מנותקים מיסוד חיים נצחיים ותשוקתם. ביחוד תוכר חולשה של מחשבה קיבוצית כזאת, במה שתשים את מרכזה רק בצעירים, שהחיים החומריים משחקים לפנייהם בכל מהתלותיהם ושגיוניהם, וזקנים לא יוכלו לקחת

בה חלק אמיץ, כי אם ברצון עשוי ובלב מיואש. וכך היא המדה היונית, להביט על הזקנים במבט בוז, כדברי אריסטו, בריטוריקה. ומה לקויה היא מחשבה ציבורית, שאינה יכולה להתפשט יפה על כל חלקיה, ונאמר, כי מלך ד' בהר ציון ובירושלם, ונגד זקניו כבוד.

שכלול העולם הפנימי והחיצוני

קכו

הדעה העליונה, המיוחדת להוגי הדעות היותר נשגבים, עסוקה ביסוד בעור הרע, ושכלול העולם כולו. כל התיקונים הפרטיים שבעולם ובחיים אינם כי אם ניצוצות קטנים מאבוקת עולמים זו. פנימיות העולם ות הולכת ומתקנת על ידי השפעה הרוחנית, שהיסוד המרכזי בה הוא אורך של ישראל, והחיצונית שבהם באה לשכלול על ידי ההכרה המעשית, וכל התרבות, החברותית, האסתתית והאומנתית, רוח האדם ילך ויגדל, אור היצירה האלהית תתרומם בקרבו, עד לכדי אותה המדה של ההתאחדות הגמורה של השכלול הפנימי והשכלול החיצוני של העולם. והמחשבות וההרגשות כולן, המתפשטות בכל הנפשות באימוץ רצון והרחבה סוערת לשכלול החיצוני של העולם, הן שיהיו מעוררות ומפשטות גם כן את השכלול הפנימי של גדולת הדעת, קדושת הרצון, עילוי החיים, הנצח וההוד, הקדושה והתפארת המלכותית שבכל נשמה. וכמו כן ההתרחבות החיה והמאירה של השכלול הפנימי, של קודש העליון, של החפץ הבהיר בעליוניות מגמתו, שכולו אומר כבוד אל, היא העתידה ומוכנת להיות רוח החיה היסודי בשכלול העולם כולו בחיצוניותו, בתיקוני החברה, בשיפור החיים, בכונניותן של כל חמדה ועונג לבב, ביום חבש ד' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא. והמים העליונים עם המים התחתונים לא יחצו עוד לשתי מערכות, שהללו שמחים והללו בוכים, אלא על הכל אור שמחת צדיקים יהיה זורח, ועז וחדוה במקומו.

תקון החמץ העולמי

קכז

עילוי העולם בנקודת הרצון הפנימית הוא תלוי, בהעדינות של המבוקש הכללי המגמתי של החיים המעשים והעלילות, שהם האמצעיים לחיים, הם ממלאים את השטח החיצוני של החיים. ויכולים הם לבא מתוך רצון עכור ומזוהם, ואז הם בתכלית הקלקול והתיעוב, והם מאבדים את העולם, מרבים בו רשעה ומשטמה, מלחמות ופרעות, והעולם הולך ומתמוגג בעניותו הרוחנית והחמרית. והם יכולים גם כן לבא מתוך רצון עדין, קדוש וטהור, ואז הם מכובדים ומפוארים, וגוררים אחריהם תיקון עולם מלא, ומצב נשמתי מרומם ונשגב. כל האור העתיד, הופעת כבוד ד' בעולם, תגלה את העוז לשבר את הנקודה המבלת בין עומק רע לעומק טוב, תכניס תחת החפץ הרע והשפל, חפץ טוב ומרומם, והחמץ העולמי יהפך למצה. ואותו הקנה, של חית קנה, המשתמש בכחו הספרותי לרועץ, להמס את החברה, ולבצר את מקלטי הרשעה, יכרת ממנו חלקו הירוד, המשתפל לאותן התהומות האפלים, ויתקדש להראות בכחו את מה שראוי להראות בעולם, שהאדם העשוי בצלם אלהים חי בו. ואותו הקנה שהעלה שרטון וכרך גדול שברומי עליו הוא בנוי, שלקח עוצם כחו מפני הירידה הישראלית, אשר באה מאז הוגלם החפץ לנטיה החצונית של ההתהדרות הגויית, ביום שנשא שלמה את בת פרעה, גער חית קנה, ויאמר, הנה, ראשון לציון הנה הנם ולירושלם מבשר אתן.

צפית הטוב והשלום

קכח

כל זמן שישנם הפכים מרגיזים בעולם הדעות, ציורים שאין חטיבה ציורית אחרת סובבתם, אף על פי שאי הסבל בא מתוך נקודת עומק הטוב, שאי אפשר לה לסבול את הרע ואת סרחונו, מכל מקום סוף כל סוף קוצר כח ורוגזה יש כאן, מדת הדין עדיין שולטת, ומדת החסד לא נתפשטה ברב גדלה. הצפיה המאושרת היא להתגלות הטוב, האור של החסד הנאמן, מקור החיים והשלום, האמת והצדק, שכל ההפכים יושלמו אליו, ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, יאמר בראשונה על עולם הרעיון, על המון התיאורים, על הצעת המחשבות. ויסוד הכל, שאין שום רע נמצא, לא בעולם הגולמי, ולא בעולם האידיאלי התיאורי, כי אם לפי אותה המדה, שהטוב כנוף ומסוגר ואינו מושיט את זהרי אורו אל כל האפסים, אבל בהתחפשות הטוב מכבליו, אז אין שום דבר רע במציאות, וכל התוכנים מתהפכים בטיבם וטבעם לטוב, כל השקרים קונים את חכמת האמת בעצמיותם, ומתלבנים מכתמי מחשכיהם. ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, אור שכבר היה. קנה רצוף לא ישבור ופשתה כהה לא יכבנה, לאמת יוציא משפט. ועליוני הדעה, קדושי הרוח, שאיפת שלום ואמת עליונה זוו חיה בלבבם, ועל כן, עם עומק קנאתם לד', הם הם העומדים על הפסגה העליונה של הנני נותן לו את בריתי שלום.

העלאת ניצוצות הקדושה

קכט

את ניצוצות הקדושה אנו שואפים תמיד להעלות. יודעים אנו שבפועל לא נתגלה עדיין בההויה הסובבת אותנו אותו הכח האיתן של האידיאליות האלהית, כל התפארת, כל ההוד שביסוד המציאות, אבל התנועה כולה האיתנה של היש הולכת היא לקראת האידיאליות הגמורה. מתבשלת היא האידיאליות ברוחנו, לפי אותו הערך שאנו מתרוממים, משאנו באים לידי הכרת שיטת האידיאליות הכללית, מתוך שאנו שואבים אותה מאוצר החיים שלמעלה מההויה המוגבלת, הננו מחיים ומשיבים את כל הקטעים שאנו לוקטים מתוך החיים וההויה כולה, מכל תנועה, מכל כח, מכל שיח מכל שיג, מכל רגש, מכל תוכן קל וקטן עד נשגב וגדול, את האור הפזור שמגמגם הוא בכללות, מוציא הוא הברות בודדות לצרפם לפרק שירה איתן, ומזליף זליפה זרמית של אור חיים, אציליים גבוריים ומלאים עז וקודש, עז קודש, קודש הקדשים, קודש קדשי הקדשים. את הניצוצות הפזורים אנחנו מעלים לכלל שיטות שלמות, כלומר עולמות מלאים, מבונים בבנין שלם, יבנו ברוחנו, יתכוננו בכליותינו, יבוצרו בחיינו הפרטיים ובחיי חברתנו כולה, יתערו וינטעו, ילכו מהם פלגים יבלי מים, ישלחו שרשיהם להעשות ארזים אדירים, ישבעו עצי ד' ארזי לבנון אשר נטע. איש כפי ניצוציו אשר העלה חיו מתעשרים, הכל לפי רוב המעשה, לפי גודל השאיפה תגדל הפעולה, ולפי רוב הבינה תגדל השאיפה, ולפי רוב הפעלים יתאדר הבנין.

השקיקה לטוב הכללי

קל

אין צער בעולם שידמה לצער השקיקה אל הטוב המוחלט, אל הצמאון הנורא, המענה את הנשמה, להיות מוצא את עצמו מאושר באושר רוחני, מלוי בתוכיותו זוהר של יושר, של תמימות, של צדק, ושל הדבקות האלהית, המחוברת עם טהרה מכל חטא ועון. לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. כל הצדקות וכל הרשעות, כל האמתיות וכל השקרים, כל הטובות וכל הרעות, מצטרפות הכל לאגודה אחת, גדולה ונפלאה, שהטוב העליון של היצירה זורח על גבי כולם. אשרי אדם מעמיק בעומק הקפת הכללות, הוא ימצא נועם בכל מר, טוהר בכל טומאה, אמת בכל שקר, צדק בכל רשע, ויכוף את כל רע וכל רשע, כל שקר וכל כיעור, להיות מתהפך לאופי האמת והצדק, האור והטוב. על הפרטים של כללים גדולים הללו כל תורת

המוסר העליונה מיוסדת היא. והצורך שי התגלות האלהות בדרכי החיים הוא בא בעיקרו מפני הסתר המפליא שהטובה המסולאה גנוזה בתוכו, אשר רק ברצון ד' וומתגלה תוכל דרך אורה זו להגלות, ולהסתמן בכל מפעל בחיים, נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי.

הענג הכללי

קלא

צריך לעשות את כל המצות כולן בשמחה, מפני שהן מפתחות את החוש של הנועם, ושל האהבה האלהית, המסותרת בעצם טבע הנשמה. והפרישות מכל חטא גם היא נאה להיות מקושרת למטרה קדושה זו, מפני שהחטא מעביב הוא את הארת הנשמה על ידי העכירות המעשית, ההולכת ומערבבת את הצלילות הרוחנית, ובזה ההתגדלות של אור הנעימות האלהית מתעכבת. והדעה צריכה להתגדל ביד בערכיה המעשיים ובין בערכיה הרוחניים, עד שהכח הנשמתי יגדל כל כך, באופן שימצא און לו לסדר את החיים כולם, הכלליים והפרטיים, בצורה הגונה, שהפרח העליון של החיים, שהוא העונג הכללי, הכולל את כל העינוגים הנצחיים, שכל העינוגים הזמניים נשפעים גם כך ממנו, שהוא העונג של נועם ד', יהיה הולך ופורח בהצלחה וגדולה.

חדות עולמים

קלב

מי שרוחו מלא מהופעת אור אין סוף, כל הרעיונות הקצובים הם לוחצים את לבבו, ואינו מוצא בהם קורת רוח, על כך צריך לענג את נשמתו בעונג העליון החפשי, של עלמא דחירו, שהוא אור התענוג העליון של חדות ד' העליונה, חדות עולמים, של זיו אור חיי העולמים.

יסוד הענג והשמחה

קלג

העונה והבראה בהתגלותן הן מולידות את העונג ואת השמחה, אמנם בא העונג העדין מיסוד העונה, והשמחה הטהורה מיסוד היראה. והתגלות פרצופיהם של אלה החזיונות המוארים באה על ידי הופעת אורותיהם מזה על זה, קורא אני אליהם יעמדו יחדו. וממיוזג הקדוש של אלה הענפים באה הגבורה העליונה, רבת החיל, הפועלת את כל צביוני החיים, באדרת קודש.

ארץ השמחה והתענוג

קלד

בארץ ישראל אפשר להמשיך שמחה דקדושה גם ממקום השמחה בעצמה, אבל בחוץ לארץ אי אפשר להמשיך שמחה, מפני הקטיגוריא והחרון של כחות הדין שבחוץ לארץ, כי אם על ידי שאיבה של שמחה ממקור העונג, ששם אלן ומום מניעה ופגע מגיע. ומשום הכי אפילו משום צער החורבן שמחה הוא דאסור, הא תענוג שרי. וכשמתענגים באהבה בתענוגים ממקור הקודש, יורדת היא למטה שמחה טהורה מדושנת עונג, שהיא ממשכת את אוירא דארץ ישראל קצת גם בחוץ לארץ, להשיב נפש המיחלים לחסדי השם ית', המצפים לראותה ולשמח בשמחתה, זכרני ד' ברצון עמך פקדני בישועתך, לשמח בשמחת גויך להתהלל עם נחלתך.

המגמה השעשועית הפנימית

קלה

כשהמעשים הטובים מתרבים בעולם, כשרצונות טובים נעשים טבע קבוע לנשמת האדם, נשמת העולם כולו מתברכת היא, מתמלאה שפעת חיים טובים נעימים ורעננים, והאור האלהי, המגמה השעשועית הפנימית של היצירה כולה, מזריחה באור יפעתה על פני כל היקום, מחייה הפנימיים, והנשמות המתלבשות בגופות באות רוויות טל חיים, צדק מוסר, גבורה חכמה, שמחה ומשרים בעצמיות יצירתן ומעשיהן והכרותיהן, שאיפותיהן, כשרונותיהן וזיו פניהן, וכל גורלן הולך ומתגלה בשפע עושר ושמחה, עונג ועדן. אמנם רצון האדם, ביסודו בעולם, להיות תופס את נשמת העולמים במעוזה, להיות מגביר את שפעת ברכתה ואור חייה, בפעולת חיי העולם, בהתגלות המציאות התדירית, בהתחדשות הדורות, ובהסתעפות פעולת החיים כולם לכל מקצעות הבריאה לכל ענפיה, זאת היא מורשת קדומים של כנסת ישראל, שמשלתמת בציונה, בהיותה עומדת בכל הדר יפיה ותכסיסיה כולם, מלכות, ומקדש. נבואה, וארץ ישראל. אז יש מקור חיים להויית הנשמות, יש מגמה וצינור זולף לאורות הנשמות, שימלאו בתפקידיהן האלהיים. אז העולמים העליונים האידיאליים הגבוהים, רווי העדן, והאידיאליים המעשיים, לבושי הגויה ותכסיסיה, זה בזה ישקו. ורוח האדם מתנשא ומתחדש, וכל היקום שואב חייו ממקור מעיניו, וזרם הטוב, מקור האושר, הצדקה והישרנות, השלום והברכה, הולך ושוטף ביצירה, והעולמות שמחים, וחדות חי העולמים פנימית היא, שמחת ד' במעשיו הולכת היא במסלולה, מתגברת היא על כל מעצוריה, ואור החסד האלהי הולך הלוך ואור, הלוך וגדול. אבל מיום שחרב בית המקדש, מעת אשר נוטל כבוד מבית חיינו, וכנסת ישראל נדדה מארצה, נתפזרה בין הגויים, נתפרדה ונתרוססה, והחטיבה האלהית בחיי האדם והעולם לא תעשה את המשך פעולותיה, נשמת העולם כהה, אורה כוסה בערפלים, אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. יש חדוה בעולם, יש אושר בעולם, יש תקוה בעולם, יש התפתחות בעולם, ישנם תיקונים מדיניים ותיקונים חברותיים, כל אלה הם שמחות חיצוניות, משמחות הן לאותם שאינם חודרים לסוד ההויה ורזיה, גם אלה השמחות שמחות הן, אבל מבחוץ הן עומדות. זמרי השחק החיצונים יכולים לשמח להרנין ולזמר, בבתי בראי עז וחדוה תמיד נמצא. אבל ברז ההויה הפנימית חושך ובכיה, שם אין התנחומים מתקבלים מכל היפויים והתיקונים החיצונים, שם ישנה תביעה אחת לאור החיים בשפעת היצירה הפנימית, לסדר עולם רווי דשן, מדושן עונג, מראשית יסודו, שמחת עולמים פנימית בסוד הוייתה ואחרית מגמתה, שם התנחומים באים ממקור פנימי של פנימי פנימיות, אשר עין לא ראתה, שזו דוקא מכרת לשחק לעלוז ולהשתעשע יותר ויותר מכל הזמירות החיצוניות, אשר תחת כל השמים. קדושי עולם, שחלקם בחיים, כרבי עקיבא וחבריו, אותן הנשמות הקדושות שעלו במחשבה הקדומה, הם הם יכולים הם לשחק כשרואים שועלים יוצאים מבית קדשי הקדשים, וכששומעים קול המונה של רומי. והם הם מנחמי האמת, המנחמים בעומק בדרך ארוכה וקצרה. המחאה הפנימית היא רק על התנחומים השטחיים, אל תאיצו לנחמני. אבל דוקא ממקור העומק, ממקור החיים הארוכים, ממקור המחשבה העמקנית, יוצאים תנחומות אל. המעט ממך תנחומות אל ודבר לאט עמך. ובירושלם תנחמו. הנחמה המהירה היא מדת ראובן, שנטל נחלה מבוהלת, בעבר הירדן, והיה ראש לגולים, אמנם גם שם חלקת ספון. והיינו משום דלא סליק מחשבתי באתריה, והוא בשביל כך אינו מקושר עם הזמן, והמלכות והכהונה יש להם קשר עם הזמן, והם מעלים אותו על ידי נגיעתם בו.

אשר המדינה האידיאלית

קלו

אין המדינה האושר היותר עליון של האדם . זה ניתן להאמר במדינה רגילה, שאינה עולה לערך יותר גדול מחברת אחריות גדולה, שנשארו המון האידיאות , שהם עטרת החיים של האנושיות, מרחפים ממעל לה, ואינם נוגעים בה. מה שאין כן מדינה שהיא ביסודה אידיאלית, שחקוק בהויתה התוכן האידיאלי היותר עליון, שהוא באמת האושר היותר גדול של היחיד. מדינה זו היא באמת היותר עליונה בסולם האושר. ומדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ד' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה ד' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון. אמת שאושר נשגב זה צריך הוא לביאור ארוך, כדי להעלות אורו בימי חושך, אבל לא מפני זה יחדל מלהיות האושר היותר גדול.

תר אשר החיים

קלז

עד תור הגאולה העתידה השפענו על העולם רק לימודי חובות, מוסר וצדק, היוצא מדעת אלהים אמת, וחובות אין העולם חפץ לקבל, ואם הוא מקבל נשאר בלב טינה על המעורר הראשי לידיעת החובה, שאינה נותנת להנפש הברברית להתפשט בכל מאוייה. אבל בבוא התור של אור העולם להגלות, יודע לעולם שדרכי החיים של העונג האמיתי אנחנו משפיעים בעולם, את אושר החיים הנותן לו את ערכו, אשר מבלעדו הוא שלול כל ערך. ועונג ואושר זהו דבר השוה לכל על כל פנים לחשוק בו, ואת המקור המשפיע אושר ועונג מכבדים ומחבבים, ועל כן יחזיקו עשרת אנשים מכל לשונות הגוים בכנף איש יהודי.

קלח

הבו אור הבו קודש, הבו יושר, הבו צדק, הבו חיים, שהם ראויים לשמש, לישראל, להיחיד ולהציבור, ולכל העולם כולו, תהום אל תהום קורא, אבע מימך.

דרך הקדש וההשויה

א

דרך הקודש בנויה היא על יסוד ההשויה, שהאדם משוה את דרכו הפרטית לדרך ד' העליונה. וזה נוהג בדברים שהשויתם היא השויה מעשית ושכלית , כהליכה בדרך ד', במדות טובות, וכל מצות התורה והשכל, שהם כולם נובעים מההתרוממות של דמיון צורה ליוצרה, ונוהג גם כן בתוכן של דמיון, שכל המדמה מסדר את הענין על פי תכונתו בגדריו. וכל מה שיתקדש האדם והעם יותר, וכחו המדמה יהיה יותר מטוהר, ויותר חזק, תחזק בו התביעה של ההשויה הדמיונית, ומזה יצאו המון דרכי חסידות נאים ומתוקנים לשלום הציבור על פי דרכי היופי של סדרי עבודה והידורי מצות . ומתפצלים מזה ארחות צדיקים של קדושי עליונים לכל אחד ואחד לפי מעלת נשמתו, ולפי עושר החיים של כח דמיונו, שגם בו מתגלה אור חי העולמים, המחיה חיים בכל ערכי חייהם כולם. ההוד והתפארת של נוי של עולם שבבית המקדש, הדר בגדי כהונה, קדושת הגוף וטהרתו לכל אחד ואחד לפי ערכו, כל אלה הסתעפות מצד הערך הגדול שיש לכח הדמיון הבריא והחזק, העומד בגדרו, ועושה את תפקידו בעולם, בתור לבוש מתוקן להאורה האלהית העליונה, המופיעה על האורה הנשמית והשכלית שבאדם ובעולם בהדר גאון עוזה. ופה הוא הצורך הגדול של המשקל, להבחין בין דמיון לדמיון ובין יופי ליופי. ואורח צדיקים כאור נוגה, פלגותא דשערי , שורה בזוהר עליון זה. העליוניות הזאת של שכלול כח הדמיון, בכלל ובפרט, היא

עטרת תפארת, שאינה הולמת כי אם לפי אותו הערך שהשכלולים המעשיים והשכליים כבר מיוסדים. אי אפשר לצייר תכונה שלמה של עושר הדמיון, כשהבערות שולטת והרשעה המעשית מתגברת, רק בהתרוממות רוחנית ומעשית חשובה וקבועה אפשר להשיב את בנין בית המקדש למקומו, והשכלולים המוקדמים הולכים הם ליסד את בית הזבול, את נוה אפריון, שהדר אל שם שורה. אבל לעומת זה התביעה לשלמות היופי המפואר, ושכלול הדמיון בכל איתנותו, עם כל מה שלפניו וכל מה שלאחריו, עם כל מה שלמעלה וכל מה שלמטה ממנו, זהו היסוד האיתן של תביעת החיים, התוכן המחולל בחסרונו את הצעקה הנוראה, שיושב הקב"ה ושואג כארי, אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי, והגליתי את בני לבין האומות, שנאמר ד' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו, שאג ישאג על נהו.

שלוש מדות בעבודת בקדש

ב

שלוש מדות ישנן בבעלי הנפש, המשפיעים על בני דורם מאוצר רוחם, ושולשתן נאחזות הן במדתה של הדוגמה העליונה, שדרכי העבודה האלהית, ברוחה הפנימי, שהיא התכונה של הדבקות האצילית, מתפרטות בה, והן מוצאות להן מקום בשרשי היסוד של עבודת הלויה, הכהונה, ועל גביהם מדתו של משה עבד ה'. העבודה של המשמעת הפשוטה, שהצד התחתיתי שלה הוא דרוש וקבל שכר, והיא הולכת ומתעלה בדרכה, זאת היא עבודת הלוויים, כי שכר הוא להם חלף ענוותם. כשהיא מתעלה אין ענינה נטויות אל השכר, אבל סוף ענינה היא משמעת פשוטה ותמימה. אנשי הרוח, אשר בידם נתונים המפתחות של אוצר החיים הלויה, הם הנם כל העובדים בקודש, המזכירים את ד', בתורה, במוסר, בהוראה ישרה, בהלכה והגדה. אותם המושפעים מהם, מושפעים הם משפעת התורה. המתגלה על פיהם, בתור צינור ומעבר הגון. המקשיבים זוכים במשמעת הברה, והם מזכים את מזכיהם גם כן, בדרך שכר שחלף העבודה. זהו יחש לויי, שומר השערים מבחוץ, ומרים קול בשיר וזמרה. למעלה מזה היא העבודה הפנימית, שהיא מסתכלת ברזי עולם, והיא מפרנסת את הקודש שלמעלה, ברז הנאצל של תנו עז לאלהים, וישראל מפרנסים לאביהם שבשמים, ובזמן שהם עושים רצונו של מקום הם מוסיפים כח בגבורה של מעלה. ולעומת תוכן זה בעבודת הקודש של טהורי הנשמה, צדיקים יסודי העולם, שהמתדבק בהם הרי הוא מתדבק בשכינה, וכל המתדבק במוסיף בהם כח וגודל, נהרה וחיי עלמות, זאת היא מדתן של כהנים, עבודת מתנה אתן את כהונתכם, וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב, קדוש יהיה לך. למעלה מכולם היא מדתו של משה, רועה נאמן, שענינו ולבו רק אל צאן עמו, ויזכר ימי עולם משה עמו, איה המעלם מים את רועה צאנו, דוגמתו היא התכונה העליונה, שאין כל עולמים כדאים לה, לא פרנסה ולא תוספת גדולה, כי אם דעה בהירה ואספקלריא המאירה, שכל השפע והטוב בטלים לגבה יותר משרגא בטיהרא. ואור עליון זה מאיר את כל המחשכים ומנהיר את כל נאות צדיקים, כשמשא דנהרא על כל מחשכי ארץ ועל כל כוכביא ומזלי כלהון, אשרי העם ש כ כ ה לו בגימטריא מ ש ה, אשרי העם שדי אלהיו, ועתה אמר ד' יוצרי מבטן לעכד לו, להיות עדי עד מתלמידיו של משה עבד ד', העומד תמיד מוכן להופיע ולהשפיע, ולא לקבל מאומה, אפילו ברכה רוחנית ואצילית, כי ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, כליל תפארת בראשו נתת לו. וזהו מקורה של תורת אמת, שבאורה כל יצור נברא יראה אור וחיים, והתפארת זו מתן תורה, שהיא תומכת כל זרועות עולם, ואינה צריכה להתמך, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור.

מהות העבודה

ג

מהות העבודה יש בה שני תוכנים, יש עבודה דמיונית, ויש עבודה ממשית. הדמיונית היא מיוסדת להמשיך רגשי האדם לעניינים גדולים, והגדול מן הכל הוא הענין האלהי, ומתוך שהרגש יתמשך אחר הנשגב לא תהיה העכבה מצד הגוף וכחותיו כל כך להתגברת הרוחנית העליונה. אבל העבודה הממשית היא ממש תחיית הרצון, והגברת הנשמה האלהית, באדם ובעולם, על ידי מעשים טובים ושכלים אמיתים, וכל דבר קדוש ואמת, על פי הטהרה השכלית והופעת אור התורה, בהערה המביאה לידי עבודה זו, מתגלה לאדם תוכן חיים, שיש לו מה לעשות בשביל הטוב היותר עליון שיתרבה בעולם, וממילא כל דבר גדול המביא טובה כללית הוא בכלל, ואם הוא מהדברים שהטוב גלוי בהם, אינו אובד בזה את ערכו, אלא שנשאר הרבה ממה שהטוב גנוז בו, וערך טובו הוא סגולי אלהי, שהם כל פרטי המצות, והמדות העליונות, שחסידי עולם גבורי הרוח חיים על פיהם בתם יבב, ובשמחת ישרים, ורוח גבורה עליונה, המרוממת אותם מעל כל המעשים.

העבודה הפנימית

T

העבודה הפנימית יש בה משום סידור המחשבות, שהוא עצם חיי ההתבוננות, וסידור הרגשות, שהוא חיי הפיוט והשירה, ויחוסם של אלה התכונות השונות זה לזה, לכיון איך הם מתלכדים ביחד, ופועלים אלה על אלה, ובאיזה אופן הרכבתם עולה יפה, ובאיזה אופן הם צריכים להתחלק כל אחד במערכה לבדו. לפעבזים צריכים להכיר את הפעולה הרוחנית של העבודה הפנימית ואור התורה והתפלה בכללה בפנימיות הנפש, וממנה יוצא האור לעולם כולו, ולפעמים צריכים לעמוד במעמד כזה, שאין הנפש כי אם מדה מודדת, כמדת קרקע וכלים, וההופעות הולכות ומאירות לעולם כולו, וסוף הכבוד לבוא גם כן להופעת הנפש היחידה, שממנה נבע אור זה. מדה זו האחרונה משמשת לפעמים מצד גדלות ולפעמים מצד קטנות, אי אפשר לתפוס המדה האמצעית, וצריכים להחזיק דוקא בגדלות עליונה, להופיע אור בעולמים כולם. כי אשב בחשך ד' אור לי.

יסוד העבודה

ה

יסוד העבודה בנוי במרכז האמונה, שהולך ומאיר, לברר לעולם ולאדם, כמה נשגב הוא הערך היחושי שבין העולם ליוצרו, וממילא בין האדם לבוראו, עד שאוצר הטוב של כל החמדה הולך ומתעלה הוא על ידי הבלטתה של הידיעה, ההולכת ומתרשמת וטובעת את חותמה, באמונה, בבטחון, באהבה ביראה, בדבקות, בעונג וחשק לבב לאור אלהים חיים. ומחשבות נשאות הללו הן הנה תולדות העילוי של כל החיים וכל היצור וכל הטוב שבעולם ובחיים, אפילו מה שבא על ידי כלים כאלה, שהם מתנכרים לגמרי מכל ההודעה של הקודש האלהי, הכל יונק הוא מהצינורות של היחושים שבדעת וברצון שבין העולם ויצוריו למקור חייהם, אל חי העולמים. אחת מהדרגות של התנוצצות רוח הקודש היא, כשהולכת ומתבררת לו גדולת הערך של היחש שלו לאלהים, ומזה מסתעפת הידיעה עד כדי הבירור ההולך ואור של היחש של כל העולם כולו לאלהים, והנקודה המרכזית שבבירור זה היא, שכל מה שהציור הפנימי של האדם יתעמק ויתגדל בערך יחש זה, ככה יתאדר תוכן השלמות שלו, ותוכן השלמות של כל העולם כולו, התלוי במרכזו, בשלמותו של האדם, אשר עז לו באלהים.

עקר העבודה

1

עיקר העבודה הולכת ומתבררת לאדם, כל מה שידע שאור החיים האלהיים העליונים מחיה את כל עניני הרוחניות שלו, בשכל וברצון, ברגש ובנטיה, בתכונה ובמדה, כשם שהוא מחיה את הכל בהויה ובישות. ואז יוטבע בו טבע של דבקות אלהית קבועה, שתלך ותשתלם בכל עז תכסיסיה, לפי גדלות ההשגה, לפי רוב החכמה הרוחנית, ולפי התעלות המדות והמעשים, ולפי עליית הרצון וזיכוך הנשמה בהכשרה להסתכל בעליית העולמים כולם בהדר זיו רוחניותם. ויתאמץ יותר טבע קודש זה, כל מה שיתהפך הרע, העצמי והעולמי, לטוב, והחושך לאור, לא רק בכללות, אלא גם בפרטיות, על ידי הופעת קודש בכל יום תמיד.

עבודה שלא לקבל פרס

2

כשמכיר האדם בעצמו שאינו נוטה כלל לדרישות של פרס בעד מצותיו ועבודתו, אל יקטן בעיניו כשרון זה, ויעבד היטב את החוש העדין הזה, עד אשר יבא באמת לצעוד על אותו דרך החיים של עבודת הרב שלא על מנת לקבל פרס, ומורא שמים יהיה עליו, בצורתה הבהירה הראויה למבקשי ד'.

הנטיה לעבודה עליונה

ח

מי שיש לו נטיה לחסידות, לדבקות אלהית, ולחכמות רוחניות עליונות מופשטות, צריך הוא לדעת שלכך נוצר. ואם ירף מעבודתו העליונה, שרק שרידים יחידים מוכשרים לה, מי זה ימלא את החסרון הגדול הזה. על כן ישמח בחלקו, ואל ירע בעיניו, ולא יבוז לחלקם של אחרים, אף על פי שהם רחוקים מזה מאד, כי בודאי יש להם מקצועות אחרים של טוב ותועלת, שהם רחוקים ממנו, ויהיה תמיד עשיר בדעתו, וטוב עין, ומכבד את הבריות, ואוהבם כולם, ושוחר טובתם ועילוים. אפילו אם יש לאדם רק קצת נטיה לציורים רוחניים עליונים, אפילו אם אין בו שכל וחכמה באמת רק איזה עילוי של כח המדמה בתכונה של איזה מדרגה יותר מהרגיל, כבר חל עליו כל החוב של התנהגות הקדושה העליונה, ומוכרח הוא להתבודד בדרכו בקודש, להתרומם במדות טובות ותכונות עליונות ממעל להמון הגדול, ויתאמץ ללמוד מכל אדם, וביחוד מההמון התמים, ומכל מי שיש בו איזה מעלה. ואם ירצה ללכת בדרך הרגילה של ההמון וחכמו הרגילים לא יוכל בשום אופן, רק יתאמץ לקנות מדות מעולות וחשבון עולם ברור, והשאיפה התדירית לקרבת אלהים, שהיא טבועה בנשמתו, לא יעזבנה מפני שום מניעה שבעולם. לא ירדוף אחר הכבוד, ולא יבהל כשימצאו מכבדים אותו בהפלגה, וקל וחומר שלא יצטער ממה שמבזיו מבזים אותו, או מקילים בכבודו.

התשוקה העליונה

ט

כשהתשוקה העליונה לאור העליון, לזוהר הצחצחות של קודש הקדשים, מתגברת, אז האדם נקרא לשעות אל עושהו, להסתכל כלפי מעלה, ולדבק את כל חפצו, כל רעיונותיו וכל מחשבתו בנועם ד'. כי אם לא יעלה למרום המעמד של הקדושה, שהוא קרוא לה מתוך פנימיות תשוקותיו, ימצא הכל חשוך לפניו, מלא קצפון

ועצב, וכל הפנים הזעומות הללו אינם באים כי אם לעורר את יסוד החיים שבנשמתו, למען ירומם וינשא בתועפות עזו הרוחני הגבה למעלה. כשהאורה האלהית מגולה בהנשמה, והצמאון האלהי תמיד הוא בוער בתוקף, ידע האדם, שזהו היסוד לכל מעלות הקודש, וזהו אור העולם. ואל יפול בדעתו מפני כל פגם מעשי ומדותי, כי ודאי לא יאונה לו כל און, ובדרכו דרך הקודש ילך, ועז גאון ד' יהיה בידו למטה חוסן, ושבת מושלים, לנהל על ידו את העולם, ולרומם ברוממות קודש את הכלל כולו, וישמח ויעז במתת גורלו.

הצמאון הפנימי

י

ההתלהבות הפנימית מאור הקודש, הצמאון התוכי לאור ד', זהו היסוד של התגלות הקדושה בנשמתו של אדם. והאיש, אשר סגולת מרומים זו היא אצורה בנשמתו, צריך הוא להכיר את תכונתו, למען ידע איך לנהל את מהלך חייו, ואת כל נטיותיו, ומערכות מחשבותיו, שיחו ושיגו והגיוניו, על פי אותו המעמד הגדול של אור האהבה, אשר ממלא עדניה הקדושים מתמלאת תמיד נשמתו מטל החסד של אור הברכה העליונה, ברכת ד' היא תעשיר. שפעת הצמאון האלהי באה לפעמים כדי להשפיע מרוח קדוש זה על העולם ועל החיים, על האומה ועל הכלל כולו, בכל הרוחב של מובן זה, לקרב הכל אל מרום הקודש, אל אור שם ד', חי העולמים.

הצמאון הלוהט

יא

את הצמאון האלהי, הבוהר וסוער בשלהבת עזו בלב, אסור לכבות. אם כל המכבה גחלת מעל המזבח הגשמי, עובר הוא בלאו של אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, קל וחומר המכבה גחלת רוחנית עליונה מעל גבי המזבח הרוחני, המלא חיי קודש, הלב הישראלי. אמנם צריכים תמיד להוסיף אש מן ההדיוט, בשכל טוב, בחכמה ובבינה, באור תורה ונר מצוה, כדי שתהא השלהבת עליה ומתרוממת, עולה ומוסיפה כח וגבורה, בכל הדרגות של החיים, מרום רקיעא עד ארעית תהומא. הצמאון העמוק והלוהט, כשהוא מתחבר אל השכל, החוקר והדורש, המצייר והמשכלל, משפיע הוא בו כח חיים רעננים ועליונים, מאזר הוא את כח החכמה באזור גבורה, והגבורה משתלהבת בלהבות אור מלאי גוונים וצבעים נפלאים, כעין החשמל, וכמראה הבוק, כמראה אש בית לה, וגבות מלאות עינים, וגבה להם ויראה להם, נחמדו ויפו, פאר קדושים. אשרי עין רואה כל אלה, ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, משך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב.

שלהבת צער ועדן

יב

מי זה יוכל לספר ולתאר את התבערה הגדולה של הצמאון הגדול, אשר לצדיקים, לאלהים, הדבקות האלהית הנתבעת מעומק לב נפש רוח ונשמה, כשהיא מנועה מאיזה כח, כשחלק אחד מחלקי החיים, המכוונים את החיים כולם, אינו עומד ישר נגד האורה הנעימה הנחשקת הזאת, מה עצום הוא הכאב, מה נורא הוא המחץ החודר. ולעומת זה התענוג, שאין לו דוגמא וערך, שאין לו משל ותיאור מהשביעה של עונג אלהים אל חי, מי יוכל לסמנה, מי הוא אדון השירה אשר יעצר כח לגלות קצת מחמדת רשפיה. וכשמחברים יחד אלה שני הניגודים, הצער העמוק הבוהר מאש הצמאון עם העונג האיום, אשר לא

יחקר. ממילוי החשק הנערץ בעז קדשו מקרני אורות של זיקי אהבת אלהים, של מציאת אור ד' בעומק רגש, בתוכן דעה, מה עצמה סערה רוממה ונשגבה זו, שגליה כי כל נפלאים הם במעמקי הנשמה, מי יוכל לתן דוגמא לעומק חיים זה של נחלי צער המשתפכים לתוך נהרי עדנים, מתבוללים בהם, מתרכבים על ידם, מתעמקים כל חד על ידי משנהו בעומק נשמת הנשמה. והנשמה רווית עדן, עמוקת חיים, עטורת גבורה שואבת מכל פלג ונחל, מתאמצת מתגדלת ומתרחבת, וששון גיל ואושר אין קץ, גדולת מלכיות מלכי מלכים, רוחב רחבי שחקים חשה בקרבה. ואין מדה לגדולה, אין קצב לתפארת, ועומק האמונה עמוק מתהום, ויאורי הדעת גלי בדולח מפכים, והולכת הסערה ונשקטת בהמון נצחון עדנת עולמים, מה יפיתו ומה נעמת אהבה בתענוגים. השלהבת הגדולה, של צמאון הדעת, של שקיקת היושר, מרעשת כח החיים של טהורי הרוח, דוחפת היא אותם לעבודה גדולה מטרדת ובלתי פוסקת, לא ידעו שלוה ומנוחה, ישגו תמיד באהבה וחשק עליוניות, ובלבבם תמיד מצרים הם, מרעידים, ומלאים בטחון ועז, תקוה רבה, וחרדה אצילית, עין טובה, וחזירה עמוקה, הרגשת פגמים ומיפוי כל פשע. ולבת האהבה והחסד עולה ברום גליה, ואשה אש קודש ברב עז יוקדת. במי התורה החכמה והדעת, במי התפלה התשובה והדבקות, המשרים, החסד והצדקה, שהחפץ הטוב שקוע בהם בחמדתו הכבירה, מכבים את קצת שלהבת אש הצמאון היוקדה, ורוח נכון ושוקט מתחיל להתגלות, ושב והיה יבער, ולכח חיים אדיר ונשא.

התמזגות הצמאונות הקדושים

יג

צריך להבחין את פרטי הצמאון של דעת ד'. יש שמתגבר הצמאון של ההשכלה האלהית המקורית, הנובעת מעצמותה של הנשמה, מתוקף השגתה ומעצם טהרתה, ויש שמתגבר הצמאון של הדמיון והציור, ויש שמתגבר הצמאון של הרגש בטהרת הלב ובמשאות הנפש, ויש שמתגבר הצמאון של הלימוד לפי התכונה המבוטאה בספרים, באותיות ובתיבות. ויש שכל הצמאונות הללו ביחד מתגברים ועולים בלולים במערכי הלב, מתמזגים על פי צירופים שונים, והרמוניה שלמה של נגינת קודש מתהווה מהם. ודוקא באותו התוכן של התגבורת העשירה של כל הצמאונות כולם, יוכל האדם לפנות אל המון התלמוד בחקר כל חק ומשפט, ואל המעשה המדויק על פי פרטי צביונו. ובהתגברות היותר חודרת של הצמאונות הקדושים הללו ממקור הטוהר שלהם, יוכל להתעסק במלא חופש אלהי עליון בכל מעשה של רשות, בכל עסק, בכל מחשבה, בכל חכמה, בכל רגש, בכל מפעל ומשטר, גם בחיי החול הגמורים, והכל ימלא על ידו הוד קודש.

תכונה עליונה

יד

הצדיקים מתייגעים ביגיעה רוחנית, כשהאמונה בעצמם מתמעטת בהם, ואז הם סוברים שהם דומים לכל המון בני אדם, ואפילו אם ידמו את עצמם להיותר מתוקנים ומלומדים שבהם, גם אז לא ינצלו משפלות פנימית. רק הם חייבים לדעת, שתכונת נשמתם היא לגמרי תכונה אחרת עליונה, שהתשוקה של אור הקודש ושל הדבקות האלהית היא נתבעת מהם בכל רגע, והם צריכים להשפיע תמיד על כל הנשמות, הנאחזים ביניקה מנשמתם הגדולה והמקפת. בכלל צדיקים כאלה נכללים כל אלה שהתשוקה הפנימית לרזי תורה ולהגיון חכמת קודש בכללות דבקה בהם בטבעם. ואף על פי שלפעמים הם מתמעטים מאורם, ולפעמים נופלים בכמה ענינים פחותים, על זה נאמר כי שבע יפול צדיק וקם. ואחרי כל מה שעובר עליו לא יסלק אמונתו מעצמיות קדושת נשמתו, ובפה מלא יאמר, ודעו כי הפלה ד' חסיד לו, ד' ישמע בקראי אליו. מי שמוכשר ליראת שמים אמיתית, לחסידות וקדושה, צריך לדעת, שאי אפשר כלל להיות

ככל אדם, אלא הוא מוכרח להתאמץ להחזיק במדתו המיוחדת.

נשמה שירית

10

מי שנשמתו היא שירית פיוטית, צריך הוא לדעת את תכונתו, את מאוייו ותשוקותיו המיוחדות, את הלך נפשו ואת המזון הרוחני המיוחד לו, הנדרש לסיפוק חיתו הרוחנית כאויר לנשימה, ואם גם ישתתף עם שאר בעלי כשרונות ביתר הדרישות הרוחניות, לא ישכח לעולם שהוא נתבע להיות עומד על מצבו ובסיסו הרוחני עמדה עצמית. ועל כל העובדות, השיחות, התורות, המחקרים, הפלפולים וההגיונות יזה עליהם מרוחו הטהור, האיתן, המלא שירת קודש חיה ותמימה, זריקת טהרה של זרמי אורה, הגיגי שירה, ורוממות נשמה, הכוספת תמיד לדודה גואלה, אל חי. כשהנשמה השירית העדינה, הצופה את הגדולות העליונות, טרם שנתבססו אצלה במעמדן המסודר, משתפלת לשיחה מעשית בעסקי עולם הזה המוגבלים, הרי היא נכשלת בכל שעל בגיזומים, שהתוכן הפרטי שלהם הוא שקר, וצריך איש המעלה למצא את היסוד המלהיב, שרוח השקר יוצא משם בתכונתו השירית, ויתקן את תוכנו בכינוס פנימי, מבלי להוציא הרוח בדברים בטלים, ואז הולך הרעיון לעומת הגדולות השמימיות, שהגוזמא היותר גדולה היא רק הצעה היותר זעירה לעומתן. ואם התוך שטף הרוח ההולך ומתרומם, מתנשא ממעל לכל גבול, יבולטו לפעמים איזה אותיות גוזמאיות, היה יהיו כשגגה היוצאת מלפני השליט, ויעשו גם הם את תפקידם, ושיחות חולין כאלה היה יהיו למקור ברכה ותלמוד.

הנועדים לגדולות

11

הנשמות הגדולות אין להם מרגוע מפחד ועצבון, עד שהם באים לאותה המדרגה שהם נועדים לה מעצם טבעם ושורש מחצבם, להיות כלולים כולם תמיד באור האלהי, בזוהר גדול של שכל בהיר וחשק אדיר של רצון כביר מאד. וכל מה שהוא נמוך מזה איננו משביר את רעבונם, ולא משקיט את רוחם. הגדולים חייבים לדלג, כדי להכנס למחשבות גדולות. צריך האדם להכיר את כשרונו הפנימי, וידע בעצמו אם נוצר לגדולות. אל יבהל מפני עון של גאווה, במה שיכיר את מדרגת שכלו, וערך נטיית רצונו. אדרבא מפני ענוה פסולה, המדכאת את הנשמה, ומטשטשת את האור האלהי שבנפש, צריך להזהר הרבה יותר. כשהגדולים מתעלים התעלות שכליית, כל העולם כולו מתעלה עמהם, על פי ההרגש, על פי הטבע המשותף שיש לנפשות בני האדם כולם. אבל במדה גדולה מכל פועל טבע שיתוף זה בישראל, שיש בהם מצד הנשמה אחדות מוחלטה.

קטנות וגדלות סוגית

12

ככל מיו וסוג יש קטנות וגדלות, ויש גדול מאד במין אחד, אבל כללות המין הוא קטן לגבי מין הגדול ממנו, ויש קטן ממין גדול, שהוא מצדו ודאי קטן בלא ערך לגבי הגדול ממין הקטן ומכל מקום בתוכיותו גדלות גנוזה בכח. וזה נוהג בנשמות לא פחות מבגופים. כל המעלות הגדולות, שהננו חרדים מאד לגשת אליהן, מפני שרואים אנו שראשונים שהיו גדולי עולם חרדו מהן, יש לדקדק עדיין שמא אנו הננו עולים עליהם לא מצד אישיותנו הנשמתית, אלא מצד מיניותה. ויש שהדבקות האלהית העליונה, שהיא תפארת

כל היקום, נתבעת מבני דורנו, והיא מתקבלת אצלם בצורה חשובה ורעננה, גם בתוכן כזה, העסקנות העולמית, והתרחבות שיח ושיג של דרך ארץ, אף על פי שהרמב"ם כתב על זה, שלדרגה זו אין איש כיוצא בו יכול להדריך, כי אינה מדריגת כל הנביאים, כי אם דרגת משה והאבות, אל נבהל מזה. יוכל היות, ובודאי כן הוא, שהדבקות האלהית שלנו, המתפשטת גם במעשים החומריים והקולטוריים, היא רק ניצוץ דק וקלוש מאד, והאורה העליונה של הדבקות האלהית, שהתנה הרמב"ם למודרכים על ידו, שתהיה שורה רק בשעת תורה תפילה, מצוה ועבודה, וזמני התבודדות מיוחדים, היא יותר ויותר עליונה ושלמה, שאין הציור שלנו תופסה. מכל מקום לא דבר רק הוא מה שאנו קרואים לדבקות תדירית, ומה שהסגנון הרזי, שהולך ומתפרש יותר ויותר בדורות המאוחרים, עושה את התוכן האלהי הזה יותר שוה לכל נפש, ומה שהתכסיס המדעי שבעולם, השואף לגדולות, ורוח התעשייה והמסחר העשוי לבלי חת, הנותן לבני דורותינו תכונות של התחרות וחפץ של עליות רוממות, הם הם העוזרים להכניס תכונה זו בשדרות היותר רוחניות ויותר תמימות. ועם זה לא נעלמה ממנו גדולתם של הראשונים, ואפיסתנו לעומתם, ואנו אומרים, אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, אבל האם על המלאכים עצמם, עם כל הודאתנו בתקפם וחוסן קדושתם גדלם ואימתם, וגובה להם ויראה להם, וכי עליהם עצמם אין אנו באים בכח הסוד והאגדה בכלל להתגדר ולומר, שמה שלא יוכלו להגיע אליו עם כל כבודם, אנו מגיעים אליו עם כל שפלותנו. החשבונות שונים הם. יש לנו עליו של הליכה ושל בחירה, של התקבצות הדרגות השונות בחטיבה אחת, לגבי מעמד של הכרח, של טפוסיות מיוחדת למקצוע אחד, שאנו מרשמים את המלאכים. אבל על כל פנים החשבון מתמצה, שההשתפלות שלנו לעומתם לא תבטלנו משאיפות רוממות ערך, ודליגה על גביהם, נגד האליליות הרוחנית, שהרבתה לה אלילים מכל דרי מעלה. ואנו הננו עולים בגאותנו ואומרים, מי לי בשמים. רק האמת המוחלטה, רק הגודל לבדו, רק המקוריות בעצמה רק עז אלהים דורשים אנו ונדרוש. כמו כן בחשבונות אחרים לא יעכבונו ראשונים. אם אנו באים למגמה, שמסיבות נמנעה מהם, בין שהיא שכלית בין שהיא מוסרית, אמונית או לאומית, וכבודם וגדלם, ומיעוט ערכנו וקטננו במקומו מונח, אבל לא נפסוק משום כך מכל שאיפת עליה, שרוחנו הומה אליה, ושיד הזמן מורה אותנו, שהננו יכולים לתופסה. שם ד' אנו קוראים בהתגלות החיים והרוח שבכל דור ודור. ופגם הכתוב כבודו של צדיק בקבר מפני כבודו של צדיק חי. ועם זה הרינו מתאחדים עם גדולת האבות. ביחוד הדברים אמורים ביחש לכל הדרכה שבאה מחקר לב, אפילו חקר לבב של גדולים חקרי לב. הדברים של אבות העולם, שבאו במסורת ומורשה באמת חותם השלמות האלהית טבוע עליהם, ולעולם אין אנו צריכים כלל לזוז מהם. זאת היא הסיסמה, המבדלת בין עצמיותה של תורה שבעל פה, שהאומה יודעת לעשותה עיקר קבוע, ובין דברי חכמים וסופרים פרטיים שבכל הדורות והזמנים.

מדות הגדלה בעבודה

יח

הגדולה הנפשית, המורגשת בעת העבודה, הרי היא נערכת למדריגות, הדרגה הראויה למדת העבודה הבינונית הרי היא נחשבת לחסרת חדוה במדת העבודה היותר עליונה ממנה, ולהפך, אותה הגדולה, המעדת את הנשמה ומעטרתה כבוד בעת העבודה העליונה, תחשב לגאווה אולת בעת העבודה הפחותה. אותה גאות ד', המיוחדת לצפיית המרכבה, שהיא היא העונה האמיתית, הרי היא בתור גאווה מעוררת זוהמת גסות הרוח, כשהיא עומדת במדתה בעת התלמוד הרגיל. ועל כן ידע עת ומשפט לב חכם, איך להחזיק במדת הרוח, בעלייתו וירידתו. מי שהוא צריך להיות יונק ממקור עליון איננו יכול לינק ממקור תחתון. המוסר הפשוט לא יעמד אצל המוכשרים להסתכלות עליונה, כי אם כשיהיו עסוקים

בעיון וסדר חיים המתאים למדתם, הם מוכרחים להביא לחמם דוקא ממרחק, וממקום הקרוב והקטן לא ינתן להם מזון רוחני.

דרך מיוחדת

יט

כל אדם צריך לדעת, שקרוי הוא לעבוד על פי אופן ההכרה וההרגשה המיוחד שלו, על פי שורש נשמתו, ובעולם זה, הכולל עולמים אין ספורות, ימצא את אוצר חייו. אל יבלבלוהו תוכנים שוטפים אל תוכו מעולמות זרים, שאינו קולטם כהוגן, שאינו מוכשר לאגדם יפה בצרור החיים שלו. אלה העולמות ימצאו תיקונם במקומם, אצל המסוגלים לבנינם ושכלולם. אבל הוא צריך לרכז את חייו בעולמותיו הוא, בעולמות הפנימיים שלו, שהם לו מלואים כל ומקיפים את כל. חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, גדולה ענותנית זו מאשרת היא את האדם, ומביאתו לשלמות העליונה, העומדת ומחכה לו, ובהיותו צועד בדרך חיים בטוחה זו, במסלולו המיוחד, באורח צדיקים המיוחד שלו, ימלא גבורת חיים ועליזות רוחנית, ואור ד' עליו יגלה, מהאות המיוחד שלו בתורה, יצא לו עזו ואורו.

הנצחי בדרך הקדש העליון

כ

יש תביעה פנימית בלבו של אדם, שכל גילויי חייו צריכים שיהיה להם אופי נצחי, באופן שלא ייראו כלל מפני כל תמורה, ומכל כליון ואיבוד, והוא צועד בזה למעלה מעצמות הזמן. אמנם אי אפשר שתתגשם תביעה זו, כי אם בדרך הקודש העליון של השקיעה המוחלטת בהאור האלהי, הנותן בכח רזי עולם שלו, תפקיד עולמי לכל תנועה רוחנית וגשמית, ומורה דרך לכל דבר קטן שבקטנים, איך להתעלות למרומי הגודל. אמנם יחד עם זה אי אפשר לאדם לשכח, שהוא קשור בעולם מוגבל, שבו יש הפרש בין גודל לקוטן, בין אור לחושך, בין חול לקודש, בין טמא לטהור. וצריך תמיד לשאוף לגדלות, לאור, לקדושה ולטהרה, ולהפך בכח אין גבולי, הגנוז באופיו הנצחי פנימה, את הקטנות והחשכות, החול והטמא, לגדלות ואורה, לקודש וטוהר. ומתוך ההשקפה, שהכל יש בכחו להפך לטוב עליון, נעשה האדם מיושב בדעתו, מקובל על הבריות, שמח בעולמו, ומקודש בקדושה עליונה, ומתהלך בארצות החיים, בכל המובנים, לפני ד' תמיד.

דרך העלאת הכל

כא

הרעיון של העלאת הניצוצות, כשהוא מתגלה בנשמה בתור הכרה פנימית, כבר מחיבת היא את המשיג ללכת תמיד בדרך עבודת קודש זו, שהוא יסוד של בכל דרכיך דעהו, ומתוך עבודת הפרט בא הוא לעבודת הכלל, להצדיק את כל התנועות של הטבת המצב החמרי שבאדם ושבאומה, עד שהוא מתדבק לאהבת ישוב ארץ ישראל שנתגלה בימינו, וברוב אורה הוא מעלה את הרעיון ואת נושאו, ומאירם באור החיים, ואורחותיו כולם של אוהב ישראל בקדושה כזה מתעלים, עד שאכילותיו הן קרבנות ממש ושתייתו נסכים, וכל סדרי חייו מערכות קדושות, משפיעות אור וחיים לגדולי מעלה וצבאות מטה, ובכל תושיה יפריח ציצים ופרחים, ולרגעים יפוצו מעינותיו פלגים יבלי מים. ואהבת הבריות אין קץ מקננת תמיד בלבבו, וחדות עולמים חיה בנשמתו, ונהנים ממנו עצה ותושיה בכל עת ובכל שעה. וכלביא יקום

וכארי יתנשא להמתיק גבורות ולהרבות חסדים טובים, על כל עולם מעולמי עד, ועל כל רוח ונפש מכל יצור.

הופעת העלוי

כב

כשנשמנו של אדם יחידי מתעלה, ומתרוממת בקדושה, הרי היא מרוממת ומעלה עמה את כל התלוי בה ואת כל המתיחש עמה, בין ממעל לה, בין מתחתיה, ומכל צדדיה, לפנייה ולאחריה, מימינה ומשמאלה, והארה חיונית, אורית, אלהית, מתוספת בכל מערכי עולמים. וכל מה שהאדם מצייר לו באמונה גמורה ובהכרה פנימית דבר נשגב ונעלה זה, הרי הוא מתגדל ומתקדש, ושמחת התורה, החכמה, המצוה, והמדות הטובות, וכל טוב, וכל חמדה, כל רוחב דעת, וכל עליצות רוח, כל יקרת חיים, וכל מעין חכמה מתאמץ בו. אמנם צריך האדם להיות עוסק תמיד בתורה ובקדושה, במצות ובמדות טובות, בחכמה וברוממות רעיון, בתפלה ובעליצות קודש, בהעמקת אמונה ובמרחב דעה, כדי שימצא את עצמו מוכשר להכרת הרעיון של הופעה זו, עד שידע תמיד ויכיר את העילוי, שהוא מעלה את כל צבאות מעלה וכל צבאות מטה, את כל החיים, וכל מערכותיהם, את כל הגופים ואת כל הנשמות, על ידי מפעליו הטובים ועבודתו בקודש. ואז פעם אחר פעם, אור שליחה ומחילה, אור תשובה וצלה, יהיה מתגבר בו, ויהיה לברכה בעולם, ויקויים בו, ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. ואפילו בשעה שלבו דואג ונפשו לקויה, בשעה שהוא חרד ודואג ממכשולות הרבים שבארחות החיים, אל יניח ידו מההתעלות הרוחנית העליונה, על ידי אור תורה ואור דעת, על ידי הארת רזי תורה והגיונות עליונים, מהמושגים העומדים ברומו של עולם, ומורים רום הדרת הקודש, אשר מקורם הוא הצחצחות העליונה, מזיו החכמה ודעת פאר אל נורא הוד.

התעלות הרצון בתפלה

כג

כל מה ששייך לאדם על ידי קישורו הרוחני העצמותי בכל ההויה קשור הוא לרצונו הפנימי, וכשהוא מתעלה הכל מתעלה עמו. התפלה מבררת היא את הרצון, בהתנשאו כל הכללי בו בקישורים שונים ביחש המציאות במקורו מתנשא עמו. אורות חיים משפעת חי העולמים אלה נפוצים הם בכל, באים באכילה ושתיה של כל אדם להעשות עמו יחד חטיבה חיה עזה. מתהום הדמיון החשוך הכל מתעלה להררי הדעה הבהירה, הקשורה בצדקת אל אלהים חיים. ועבדתם את ד' אלהיכם, וברך את לחמך ואת מימך. לפני העלותם של כל צבאות ד', ניצוצות הקודש השייכים בכל יום לעומק החפץ הטוב של האדם, כשיתקשרו על ידי קשר גופני, מורידים הם את ערך הרצון, ומחלישים את כחו, והם עצמם נשארים בחשכתם אחרי גוו, קשר החיים של הדברים המוכרחים לחיים ולבריאות לעולם קשורים הם באותו עז הרצון, המתמלא מאור חכמת עולמים, שבינתה העליונה לא סרה מלהתעדן בנחלי עדניה, וחיי העולמים המקיימים אותם וכל אשר בהם, שופעים ברום עזם וטהרתם הבלתי נעכרת. וכל מה שהאדם אוכל ושותה לרפואה, ולאמץ את כשלוך הכח החמרי, המוכרח לתפקיד חייו, הרי הוא מעלה ומרומם מצד עצמו, מתקשר בזיו החפץ הפנימי של מהות חייו, מוסיף לו יפעה ואור יושר, ומתעלה בבהירות יתירה בהתגלות חפצו בתפלת ישרים.

התפלה המעלה הכל

כד

התפלה היא האידיאל של כל עולמים. כל ההויה כולה למקור חייה היא עורגת, כל צמח, וכל שיח, כל גרגר חול, וכל רגב אדמה, כל אשר בו חיים נגלים, וכל אשר בו חיים כמוסים, כל קטני היצירה, וכל גדוליה, שחקי מעל, ושרפי קודש, כל הפרטיות שביש, וכל כללותו, הכל הומה שואף עורג ושוקק, לחמדת שלמות מקורו העליון, החי הקדוש הטהור והכביר. והאדם סופג את כל השקיקות הללו בכל עת ובכל שעה, והוא מתרומם ומתעלה בתשוקות קדשו, ובא תור הגילוי, לתשוקות רוממות אל אלה בתפלה, המכה גלי אורה, היוצאת בחופש עזה, בהגיון שיח קדשה, למרחבי אל. מרומם הוא האדם בתפלה את כל היצור, מאחד הוא עמו את כל היש, מעלה את הכל, מרומם אל הכל, למקור הברכה, למקור החיים.

תפלה ופרק שירה

כה

כשהתפלה נעזבת, מפני שמצפים לתפלה שלמה ותפלה שיש בה הארה בהירה, אף על פי שבודאי העזיבה בעצמה היא דבר של הפסד רב, בכל זאת כשהתפלה הבהירה באה, היא מחזרת את כל העזובון הקדום. ודבר זה נוהג בין בערך היחיד בין בערך הצבור, בכנסת ישראל הכללית, התפלה תבא לישראל, ותבא בצורה מאד בהירה, מצורה הנובעת מתוך כל נשמתה, מתוך כל הכרתה הפנימית, מתוך כל השקפת העולם שלה, ומתוך כל השפעתה על העולם בעבר, בהוה ובעתיד, וכשתבא התפלה הישראלית ישתומם העולם כולו, על הודה ועל הדרה, על עזוזה וחנה, היא תבא מתוך הרצון השלם, העושה את העולם כולו לחטיבה אחת של קודש, ואת החיים כולם לפרק אחד של שירה עליונה, של שיר חדש, של שיר ד' על אדמת ישראל, של שיר ציון, הנגאל, המלא פדות עולמים. העסק בפרק שירה זהו יסוד עבודה שכלית, עבודה מלאה חיי עולם, הנובעים יש מהתחברות ישרה של האדם עם כל המציאות כולה, והיא הקדמה לעבודה רגילה, שבאה לאדם על ידי התורה.

עבודת הקדש העליונה

כו

הצדיקים לוקחים לא רק את תשוקותיהם של עצמם, כי אם את כל התשוקות וכל התאוות של כל העולם כולו, של כל המציאות, של כל הברואים, והם מעלים את הכל להקדושה העליונה, להיות עטרה לראש מלך חי העולמים, שהוא כל עיקר יסודו של פרק שירה, שהוא כל כך מופלג במעלתו. וכל מי שלא בא לידי מדה זו, להיות עובד את השם ית' בתאוותיהם ובתשוקותיהם של כל הברואים כולם, עדיין לא נכנס לפני ולפנים, בהיכל הקודש. וכל אדם לפי דרגה דיליה צריך הוא לחכות ולצפות מתי יגיע למדה קדושה זו, לעבוד עבודת הקודש העליונה הזאת, בכל פאר הוד שמחת עליצת נשמתו, המלאה זיו נועם רננת עולמים.

כז

חפצים אנו, בתשוקה וחפיצה גמורה, לעבוד עבודת ד', עבודת קודש עליונה, למעלה למעלה מכל חק של טבע, אנו רוצים להכניס בתוך הטבע כולו את האור החפצי, של תשוקת קודש הקדשים, של האידיאליות האלהית, אנו מתיחדים עם כל פרק שירה, עם כל המשוררים אבל בכל היש, העולים בשיר, ומתעלים בשיר, ונותנים הוד והדר לפאר חי העולמים, ברוך הוא וברוך שמו.

מכהן בעבודת הקדש

והצדיק תמיד עומד בין האלהים ובין העולם, מקשר הוא את העולם, האלם, החשוך, להדבור והאורה האלהית, כל חושיו של צדיק אמיתי נתונים הם להקישור האלהי של העולמות כולם. תאוותיו, חפציו, נטיותיו, הרהוריו, פעולותיו, שיחותיו, מנהגיו, תנועותיו, עצביו, שמחותיו, צעריו, ענוגיו, כולם בלא שום שיור הנם אקורדים של המוסיקה הקדושה, שהחיים של האלהות, בהיותם מפכים בעולמות כולם, נותנים על ידם את קולם קול עז. ונשמות לאין קץ, אוצרות חיים לאין תכלית, הממלאים את כל היש, רק הם בהתאמצם לעלות מתחתית עומק שעמום שפלותם לרוממותה של חדות החופש האלהית, מקור העדן והעונג, הם הם הדוחפים את כל מפעלות הצדיק, אשר הוא תמיד מכהן בעבודת הקודש, שכל חייו הם קודש לדי'. אמת גדולה חיה בלבו, גבורה חיה ומנצחת ערה בנשמתו, והוא חש את גדלו והוד גודל חפצו, ולפי גדולתו רבה ענותנותו, פחות מניצוץ של רשף קליל נגד מרחבי כל עולמים הוא בעיניו באמת, נגד הגודל של תפארת אלהים חיים, שמפעם תמיד ברוחו. אהבה לאין קץ לאלהים היא משוש גילו, וחבה פנימית לכל היצור, ידידות נאמנה לכל הבריות, ואהבה מסורה לכל דרגותיה, למשפחה, לחברים, לעם, לאדם, לחי ולצומח, ולכל יש ומצוי, היא חקוקה בכל מלא צדקה במורשי לבבו. גבורת שמים וכבוד מלא אונים מלאים הם כל שרעפיו, ודבורו נחל עדנים מלא חיים ומפעל, אומר ועושה, גוזר ומקיים, ותגזר אמר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור.

התורה והמדות

א

אף על פי שהתורה והמצוות מזככות הן את המדות, מכל מקום אי אפשר לסמוך על זאת לבד, והכרח לעסוק בזיקוק המדות, ובתיקון המוסר ביחוד.

דרישה לזכוך המדות

ב

הדרישה לזיכוך המדות אינה נפסקת מעולם, כי גם אם זיכך האדם את מדותיו בהיותו במעמד רוחני ממוצע, כשמתגדל מוציא הוא תעלומות חיים ממעמקי התהו, שבאים אצלו לידי גילוי נפשי, ואלה החלקים עדיין לא נתבררו מעולם, וצריכים תמיד זיכוך חדש. ומתוך כך צדיקים שאין הגידול פוסק מהם, שהרי הם הולכים מחיל אל חיל, עוסקים תמיד בתשובה בפועל, שאחד מחלקיה החשובים הוא זיכוך המדות וברורן.

חכמת העלאת המדות

ג

הסדר של העלאת המדות היא בנפש חכמה מיוחדת, שצריכה להרחבתה את כל הרכוש של תורת הנפש עם כל ההתחדשות היותר מעובדה שבדורותינו, ובעולם היא הסתכלות עולם רחבה, שתוכל להכניס בתוכה את כל המדע והרגש היותר מחדש, ולתן בכל אלה נשמה חדשה, שתוכל מאז להתאים עם כל דרישת הקודש והמוסר הטהור והאיתן.

רכוץ הסיגים

ד

הסיגים, שמתקבצים בנפש האדם פנימה, ומתפרצים בתור מדות רעות, ערמומיות, תאות שפלות, כעסים ומשטמות, הם גילויים מהסיגים הכלליים שבעולם. וכל ריכוך שהסיגים מתרככים בלב האדם ובעומק נשמתו, על ידי הטבת המדות, וביותר על ידי אור תורה והעלאת תפלה, הגבה למעלה באור הקודש, מתרככים הסיגים הכלליים, והדינים מתמתקים.

שתי הנפשות

ה

הלימוד שהאדם הוא יציר מורכב ברוחניותו, משתי נפשות, נפש טובה אלהית, ונפש רעה בהמית, הוא אחד מהיסודות היותר נכבדים להארת הדרך של ההבנה האנושית במהות הנפש, והשביל היותר סלול לדרך החיים המוסריים השלמים. האדם יוכל למצא קורת רוח תמידי על ידי זה, בין בשעת שלותו, בין בשעת יסוריו, כשהטובה מתרחבת, הרי הוא מקשר את רעיונו בהנפש האלהית, להרחיבה להרימה ולחזקה. וכשהמצוקה מתגברת הוא משים פנים אל הנפש הרעה הבהמית, לצחצח את זוהמתה, לשמח במה שהיא מתיסרת ועל ידי זה מטהרת, מרגיל האדם בזה את עצמו להביט על מגרעותיו כעל דבר העומד מחוץ לעצמותו העיקרית, ובזה שופט הוא את עצמו בצדק. והשאיפה להפוך את הטבע של הנפש הבהמית לעילוי לטובה וזיכוך היא חטיבה של עבודה חשובה, שהאדם מרגיש תמיד בכל עומק הווייתו את נחיצותה, ובזה ימצא את עצמו תמיד עובד עבודה מועילה, צריכה לו ולעולם, בכל עבודות הקודש, שכולן עולות לזיכוך כל הנדרש לזכך.

במצולות הנפש

ו

יש אדם שמרגיש את מהות הנפש הרעה, הנפש הטמאה שבקרבו, ומתוך כך הוא מלא מרורות על נפשו. אבל צריך הוא לשום אל לבו, כי לעומת הנפש הטמאה, יש בו נפש אלהית טהורה קדושה ונשגבה, ולפעמים מפני ההשתלמות של גילוי האור אשר להנפש האלהית, מתגברת גם כן הנפש הטמאה, ומשתדלת להודיע את מהותה, אשת פתיות הומיה. והאדם בחכמת אלהים אשר בקרבו ידע איך לקחת שבי את כל החיל והכח, כל הכשרון והרעיון, כל השיח והשיג אשר לנפש הטמאה, ולשעבד הכל לשורש הקודש. ואז יודחו הסיגים הגמורים, וילכו להם, וירדו למצולות ים הנפש, לשכון שמה, מבלי צאת ובא. והצדדים שלף טהרה, זיוי אורי הקודש, שנבלעו במצודת הנפש הטמאה, יצאו לחפשי, ויתדבקו באור הנפש האלהית, להגדיל את פאר הקודש, באור שבעתים.

התקון הנשמתי

ז

מצד מצב הגלגול של הנשמות יכולים להיות חסרונות יסודיים בעצם הנפש, חוץ מאותן המגרעות שהגופניות ומזגיה גורמים, וגם זה אפשר להתרחש, שכל זמן שכחות הגויה הם איתנים, ותאות הגופניות סוערות והומיות הן, אין ההשפעה הנפשית הגרועה ניכרת, שאינה יכולה להשפיע משלה, מאחר שיש זרם אחר, ההומה וסואן בחיים, אבל אחרי השיקוט של המיית החיים הפשריים, אז מתעוררים החסרונות הנשמתיים, מתכונה הקודמת, ואז מגיע התור לעצם התיקון הנשמתי, מה שכל ההקדמות של

ההדרכה המוסרית, המכוונת נגד הכחות הגופניים היו רק פרוזודור לעבודה יסודית זו. אמנם מהלך תיקון זה יוכל להיות אצילי ביותר, ואף על פי שיפגע לפעמים במעברים, הנראים כעיכובים חמריים, שורש התוכן איננו כי אם אצילי וציורי, והנצחון המוחלט מוכן הוא לפי התגבורת האצילית הנשמית, שמתקנים על ידה את מערכות החיים גם אותן שכבר קדמו. דור לדור ישבח מעשיך, וחסידיך יברוכה.

סדר הטהרה ומניעתה

ח

צריך להחל בטהרת המעשה, ולטהר אחר כך את ההרגשה והמדות, ולעלות מזה לטהרת השכל, ואז העניינים הולכים כסדרם, אשרי מי שזוכה לכך. אבל לפעמים מזדמן הדבר שאי אפשר לאדם לעסוק בתיקונים כסדר, ואיש כזה אסור לו להביט על סדר, כי אם יחטוף מכל הבא, וכשרוחו מוכשר לעילוי הדעות יעלה, ויזכך, ירחיב, יגדיל תורה ויאדיר. אף על פי שרבו עליו תביעותיו מצד התכונה של ההרגש ושל המעשים, שלא נתקנו עדיין ולא הובררו, ואפילו אם יהיו מהיותר כבדים שבהם, שהם עניינים שבין אדם לחברו, מכל מקום הוא לא יעזוב את עלייתו, ואת פעולתו לטובה ולעילוי, בכל אשר תשיג ידו, אף על פי שיהיה מנוע מאיזה צד שיהיה, בין מצד חסרון היכולת, בין אפילו מצד חסרון הרצון, כי לפעמים מזדמן, שחסרון רצון הוא גם כן דומה לאונס. ואף על פי שחלילה להשתמש בהתנצלות של הכופרים בבחירה חפשית, שהיא דעה מושחתת, מכל מקום לפעמים ישנם צחצוחים מדעה זו, שמביאים רפואה למחלות קשות שבנפש, היוצאים מהכלל של אלמלא שלשה מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל. והכלל הוא, שהאדם לפי גדלו בהשגה ובחשק הגדלת הטוב, יגדיל וירחיב מעשהו, ולא יבהל ולא יפחד משום עיכוב, לא רוחני ולא חמרי, וכשמתחזקים ומתמלאים אומץ, מתחלת גבורת קודש של מעלה לפעם בנשמה, ולהצליח את כל דרכיה.

התעלות הדעת וטהרת המדות

ט

אף על פי שצריך להשתדל הרבה להיטיב את המדות, מכל מקום חלילה לעכב בשביל מניעת הטהרה המדותית את העילוי לצד גודל הרוח וההסתכלות השכלית. ולאידך גיסא אי אפשר כלל שיטהרו המדות בלא עליית רוח גדולה, וכל הגדול מחברו צריך הוא יותר לשכלל את עולמו הרוחני השכלי, כדי שיהיה לו מבורר הדבר, מהי המהות האמיתית של טהרת המדות. לפעמים אדם עומד על מצב כזה, שהוא צריך לשאוב הכל, מהשגתו, ואינו צריך להתחשב עם המדות ותולדותיהן, שברית כרותה היא, שבהתרוממות הדעת כולם יתרוממו, ובטהרתו יטהרו. ואין למוד את התוכן של המדות ביחושו אל הטוב והרע באדם נעלה, שאור הדעת שופע עליו במעינותיו הרבים, באותה המדה הבינונית, הרגילה אצל אנשים, שחיהם הם רק חיי רגש ודמיון, שבאמת ההבדל ביניהם הוא יותר גדול מההבדל של חיי השינה והחלום לחיי הערות והמחשבה הבהירה.

הדבקות והישרת המדות

י

כשהנשמה דבקה בציור החיים, באור ד', באהבת הדבקות האלהית, המדות כולן מתישרות מאליהן. ואותם גדולי המחשבה, הראויים להדבקות הרוממה, אינם יכולים לישר שום דבר מארחות

חייהם, כי אם על פי המדה של הדבקות העליונה, שהיא הולכת ושוטפת דרך הצינורות של המדע הגלוי, והתורה והמצוה, וכל הדר המוסר והגבורה הרוחנית כולה. התביעה הפנימית של הדבקות האלהית, הבאה בחטיבה מיוחדת בנשמתן של ישראל, היא עליונה בעצמה מכל מחשבה הגיונית על פי שפע רוח הקודש היא מתישבת בלב, ועל פי תקות ישועה היא מתאמצת ומתפשטת בכל החוגים המעשים, התופסים מקום בחיי הכלל ובחיי הפרט.

צחצוחי המדות והדבקות

יא

הצחצוחים של המדות הרעות, המעורבים בתוך הכשרון של הדבקות האלהית שבנפש, הם פועלים את פעולתם לרעה יותר מהמדות הרעות שאצל רוב בני אדם, מפני שאין בעולם פעולה כל כך אמיצה במעמקי הנפש כמו הדבקות האלהית, אשר על כן אין לשער את עומק וגודל החיים של הצדיקים, העומדים לפני ד', ומתענגים בנועם הדבקות והחשק האלהי, וכשהכח הכללי של החיים הוא גדול ואמיץ גם החלק הרע שבהם הוא גם כן אמיץ, כתוכן הפנימי של כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו. ומפני כך עומדים הצדיקים תמיד במצב של מלחמה נגד צחצוחי הרע שבהם, המעורב עם הטוב, כל זמן שהעולם לא נתבסס כולו. אבל ד' לא יעזבם, והם תמיד הולכים מחיל אל חיל, כובשים ומנצחים. ולעד לא יעזבו את תוכן החיים העקרי, שהוא הדבקות האלהית, כי אם תמיד יעלו אותו, יאמצוהו יבררוהו, ובעלייתו ועלייתם עמו הכל מתעלה, כל העולם, כל החיים, כל ההויה. בהתרוממות היסוד יתרומם הבנין, ובאימוץ השורש יתאמצו השריגים והעלים כולם, יחד עם כל המוני פרטיותיהם.

מדות גדולות ולקויים

יב

אצל גדולי העולם המדות גדולות הן, חזקות הן מאד, וכשהן מתפרצות נראות הן כפראיות. אבל עיקר מהותן הוא רוב האיתניות, וכפי הגודל שלהן כך עולה הזיקוק שלהן. ואותן המדות, שהן אופי הרצון, מוארות הן באור החיים, והשכל העליון מאיר בהן, ואינן טעונות לחיצה והתכווצות, כי אם הרחבה והעלאה. כשנפגשים עם מצבים של קטנות, מוצאים הגדולים את המדות שלהם חריפות יותר מדאי. יכולים הם להביט אל רוחם פנימה, ולמצא את כל הליקויים שבו. אבל לא יוכלו להונות את נפשם גם אונאה של ענוה, שהם באמת הנם הגרועים שבבני אדם, שהרי בני אדם רבים ששים תמיד בגווניהם, ואינם מכירים אי רצון במדותיהם, רק אלה צלולי הדעה נפשם ירעה להם על מדותיהם ועל מעשיהם שאינם רצויים. רק יבואו לידי מסקנא, שאמנם גדולים הם ליקוייהם, אבל ההרגשה בהליקויים בעצמה גדלות היא. והגדלות הזאת כבר נותנת היא ערובה, שלא ישפלו אלה אשר הכרת צדם השפל היא צרתם הקבועה, והם יתעלו עד לידי הכרה עמוקה, שעצמותם של הליקויים יתרונות גדולים הם, ומתוך גדולת נשמה הם באים, ולשימוש של גדולה הם נועדים.

שרש המדות והעצבות

יג

כל המדות אפשר להעלותן, מפני שיש להן שורש בקדושה, חוץ מהעצבות שאין לה שורש כלל, כי עז וחדוה במקומו. וצריכים להעלות את סבתה, וכיון שהשורש מתעלה גם היא עולה. והשורש של העצבות הוא או

גאווה או כעס, או דאגה, הבאה מסבתם, וכיוצא.

יסוד הכעס והיצירה

י'ד

יסוד הכעס בא מצד חסרון היצירה הרוחנית. קיבוץ כחות רוחניים, העומדים לצאת אל הפועל בציור ובתפארת מובלט, דוחקים את הנשמה ומצערם אותה בקצפון פנימי. כל מלחמות גויים, וכל רצח ושוד שבבני אדם, עד כל רוגו שבבעלי חיים, מארס הנחש עד עקיצת קטן שברמשים, בכונה של היזק, בא מצד הכעס הכללי, האצור בעולם, שמצד עצור כח היצירה. וכל מה שהיצירה הרוחנית מתרחבת, כל מה שהפלגים של הדעה הרחבה מסתעפים בעזוז מרוצתם, כל מה שהתורה תתגדל ותתאדר, השלום מתרבה בעולם, אז יחזק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי.

הכעס והדעת

י'ו

את הכעס צריכים אנחנו לשנא בכל עומק הווייתנו. בכעס גדול, אבל מתון ומיושב, אנחנו צריכים לשנא את ה כ ע ס הרתחני, המערבב את הדעת, ופוסל את כל היתרונות הגדולים של האדם, היחידי והציבורי. כשרואים אנו איזו כתה או מפלגה מדברת תמיד את דבריה בכעס, הרי לנו סימן, שאין לה דעת, שאין לה תוכן במה למלא את הריקניות שבה, והיא כועסת על עצמה באמת, אלא שהאיגואיזם בא ומכריח אותה להטיל את הארס של כעסה על אחרים. החכמים העליונים, שבאו עד מרום הצדק והחסד, מלאי רצון הם תמיד, וחסד ואמת מעטר אותם כל היום.

זקוק הקנאה

י'ט

צריך לזקק את מדת הקנאה, כשהיא באה אל גבול הקודש, שתהיה קנאת ד' נקיה. ואם אי אפשר על פי רוב בלא צחצוחים של חולשת בשר ורוח, מכל מקום צריכה הבקורת העצמית לברר את בסיסה העקרי שלא יהיה קנאת איש מרעהו, המביאה רקב עצמות, כי אם קנאת ד', הנותנת לבעליה ברית שלום.

גדלות וזהירות בכבוד הבריות

י'ז

לפעמים מתוך גדלות רוחנית מתחזקות גם כן המדות הרעות, ומתבלט הדבר בלעיגה וביזוי לחברים, כשיש איזה טינא בלב ביחוד עליהם. אף על פי שלכאורה התביעה הלבית דורשת הרחבה זו, ולפעמים יש מקום לצדד גם כן שאין בביזוי ההוא משום לשון הרע והתכבדות בקלון חבירו, שאין הכונה להרע כי אם להרחיב את אופיו הפנימי, שהוא בעיקרו קודש, בכל זאת הזהירות מזה היא יפה, והרי זה בכלל אל תאמר אשלמה רע, קוה לד' וישע לך. כשמזדמן לצדיק נפילה מוסרית, אל יחת, ויעלה למקומו העליון במחשבת קדושתו. ביחוד אל יבהל מפני חטאת האדם בנוגע בין אדם לחברו, בעניני כבוד, והתכבדות בקלון חברו, שלפעמים יש בהם קורטוב של טוב, מפני גדולת הנשמה, אלא שצריכים לזקק בתשובה מאהבה, ולשוב תמיד לגבורה של ענוה, של אהבת רעים, וזהירות בכבוד הבריות.

מדת ההשתוות

יח

מדרגת ההשתוות במדות היא עולה עד אותה המדרגה, עד שאפילו לצורך רוחני לא יהיה צריך לא שבח ולא גנות, כי לא יכנס בלבו שום רעיון של גאווה עד שיצטרך לקבל טובה ממה שמגנים אותו, ולא ישפל בשפלות של עצבות, ושל מיעוט זריזות, בהארה ובשכל, בחריצות ובחריפות, בעומק הדעת ובבהירות החידוש, עד שיהיה צריך לפעמים הגדלה מסביבתו כדי לבוא למדרגתו הרוחנית העליונה. וכל זמן שיסוד השבח של בני אדם נדרש לו, אפילו לטובה רוחנית, עדיין לא בא למדת ההשתוות. אמנם רכוש גדול וכח נעלה ונפלא צריך אדם לרכוש לו עד שיגיע למדה עליונה זו, שלא יהיה דרוש לו לא שבח ולא גנות. ואם יעלה למדה זו אז יהיה באמת מעדת ישרים, שהם המקבלים את כל עניניהם בתכלית השיווי, ויקיים חסד ומשפט אשירה לך ד' אזמרה, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה. ודוקא כשבאים למדה זו, תוכן הכבוד הרוחני, כבוד האמת, חי הוא בנשמה, כי אין דבר שבמינו שיהיה מחריב בו, שהוא הסיג של כבוד המדומה, וקל וחומר של צורך הבוז כדי להשפיל דעתו. ועל ישרי לב כאלה, הקשורים בקשר החכמה העליונה, המשקיפה על כל העולם כולו באור האמת הברור, נאמר כבוד חכמים ינחלו, כחם מתגבר, ודומיתם נפלאה, ראשי תבות כחי, וסופי תבות דמו, דומיה תהלה, גבורי כח עושי דברו.

יראה יתרה ועצבות

יט

רואים אנו איך קליפת נוגה, ששרויה ביסודה בנפש הבהמית, אורבת היא על הנטיות הנפשיות להמשיך אותן אליה, להשפיל את רוח האדם, לטשטש את אורו, למעט שלטון הקודש בעולם, ועל ידי תוספת עבודה ויראה יתרה חושבת היא להחליש את כח הרצון, שליטת החוג שבקדושה הפנימית. ואז בכל עת התעוררות הכחות הבהמיים על ידי פעולות גופניות, באה היא ומהממת את הרצון החלוש, המדוכא על ידי הפגיעה של צדקות הרבה יותר מן המדה, ועל ידי העצבות המדלדלת, המצורפה לזה, ובזה עושקת היא נשמות וכחות, וכחתיף תארוב, ובוגדים באדם תוסיף. אמנם ד' לא יעזוב את חסידיו, ושבע יפול צדיק וקם. וכארי ולביא יתחזק איש אשר נוכח ד' דרכו, וישם פניו אל תורה, אל היושר והצדק, אל התפלה הרעננה, המלאה שמחות ועז, ועת לדרוש את ד', דרשו ד' ועזו בקשו פניו תמיד. מיראה יתירה הרצון נחלש, והמדות הרעות משתקעות בעומק הנפש, וכשמזדמן להם שעת הכושר עולות ממחבואן, ומעותות את דרך האדם. היראה היתרה היא אפשרית רק בלא צירוף של אור הדעת, שכיון שהדעת מאירה אז באים לידי העלאת המדות, וממילא אין להן מה להיות משתקעות בעומק, והולכת הדרכת התקון ומשתבחת, בלא קלקולים תכופים, ואומץ הלב דקדושה הולך ומתפתח בכל ארחות החיים.

בושה פנימית

כ

כיון שמחשבה קטנה תופסת מקום בנפש בדברי הענינים האלהיים וכל תכני הקודש, הרי היא מפשטת את ארס הקטנות שלה על כל המון המעשים הלימודים והדיבורים, שהם הולכים ונעשים על פי השפעתה. והסיגים הרוחניים, הצללים, מחשבות השקר והחולשה, החנופה והתאוה מתאחזים בכל דברי קדושה, ומבצרים להם מקום בתורה שלא לשמה ובמצות לשם חנופת שוא. והאדם הקדוש, שחווה הטהור לא יוכל לסבול תהפוכות כאלה, מוצא בקרבו עיפות נוראה בעת שיגש לעבודתו בלתי מטוהר. ואף

שלפעמים מוכרח הדבר שלא להמתין עד ההשלמה של רוממות הרוח, מפני הדאגה של הדלדול הגמור שהלימוד והמעשה בצורתו החיצונית יסבול מזה באופן נורא, מכל מקום תמיד יש מקום לחשבון זה, ולבושה פנימית, הלובשת את האדם בידיעתו, שרוח הקודש העליון איננו שורה בו עדיין, ולא הוא הוא הדוחפו לעבוד ולפעול, ללמוד ולקיים. ומתוך התשוקה אל קדושת אמת יזכה לברר את נטיותיו, עד שתמיד יצעד ממדרגה למדרגה בדרגת טהרת הרוח, ותמיד יזכה שיותר ויותר יתעורר אצלו הצד הטהור העליון, שיקח את החלק היסודי והעקרי בנטיותיו לפעול, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות כל דברי תלמוד ומצות ד' באהבה, והאהבה תהיה צרופה ועליונה, חזקה, קדושה ומאירה.

הכרת השפלות הפנימית

כא

הצדיק האמיתי דעתו שפלה עליו לאין שעור, מפני שהוא מכיר את גודל הכיעור של הרע המובלע בו, בין מצד הרע הכללי של העולם כל זמן שלא נתברר כולו, בין מצד העצם של המהות של הצד הרע שבנפשו עצמו, בין מצד חלישות הרצון וסתימת אור היושר והצדק, שאינו מאיר בחליקים רבים מכחותיו. ומכל מקום אינו מראה את שפלותו בגלוי, ולפעמים גם לבא לפומא לא גלי, משני טעמים, אחד שלא ישפל ויחלש הצד הטוב שבנפש, ושלא ילקה אגב הוצא כרבא, והשני שלא יתגאה בהשפלות עצמה, ושלא תעורר הענוה הגלויה קנאה יתרה. ומכל מקום מפני שבוחן לבבות יודע עד כמה השפלות הפנימית מגעת, זוכה הוא לכל המעלות של הענוה, אף על פי שמצד המניעות האמורות לא הוציא את סגולת הנפש הזאת מן הכח אל הפועל בכל צביונה ותפארתה, והוא בכלל חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה.

יסורים מצרים

כב

כשמרגישים את היסורים של מצרי שאול, שעל ידי המעשים הרעים והמדות הרעות, וחסרון התורה, הבא מביטול תורה, וצער מניעת הדבקות האלהית, כל אלה הם אש מצרף לטהר את הנשמה, ומהם יצפה אדם לישועה. דכאון וענוה כג כשאדם מרגיש בעצמו ריקניות גמורה, ורואה שאיננו כלום, ונפשו משתוחחת בקרבו מרוב דכאותה ומראה אפסותה, ידע כי ישועת ד' קרובה להאיר לו, ומדה טובה מרובה ממדת פורענות, ואם לפני שבר גאון, לפני גדולה ואורה דכאות רוח וענוה פנימית. ומיד יתפוס בכל האמצעים לבסס מדת ענוה זו בכל מקורות הרוח שבידו, וירומם אף ינשא בטהרת נשמתו, בהדבק במקור השלום, באור מלך גאות לבש, אל חי העולמים.

שכחה ושמחה

כד

יש שטוב לשכח את העונות, ועל ידי מה שעושים כן לשם שמים כדי להתאמץ בעבודה בשמחה, ובהרחבת הדעת בתורה וחכמה, לשפר את העולם ולהוסיף אור ושמחת ד' במעשיו, ממילא, מדה כנגד מדה, נעשים הם אצל הקב"ה גם כן כביכול בגדר שכחה, גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל. וכח הזכרון נכפל בהטוב והקודש, וכל המצות וכל הטובות והמחשבות הטהורות מתנוצצים בזכרון כפול, זכרון טוב לפניך.

כעור ויפי

כה

לפעמים מתגלה הנפש בכל מערומי כיעורה לאדם, והוא מתבהל מהמראה, רק בזה מרגיע הוא את רוחו, כי לפי גודל הכח של צד הכיעור של הנפש וטומאתה, כה יגדל צד היפה שבה וטהרתה, וכי את זה לעומת זה עשה האלהים. ואחרי אשר יתגבר ויתרומם על חזיון הבלהות של צד הכיעור, וזרח לעיניו הצד הטהור, צד היופי שבנפש, ועיניו יראו וינהרו, ויתנחם על כל חזון הפלצות אשר בעתהו, ויספו ענוים בדי שמחה, ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו.

הרס ובנין

כו

כשמרגיש האדם שנהרס הרבה ברוחניות, ידע שהגיע לו התור לבנית בנין חדש, יותר נעלה ונשגב, ויותר קיים ומפואר, ממה שהיה בראשונה, ויתחזק ויתאמץ בתיקון מעשיו ודרכיו, בסדר הגון, באומץ לבב, בחפץ טהור, בלב מלא עז ושמחה פנימית, כי טוב וישר די על כן יורה חטאים בדרך, ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו.

נפילה והתרוממות

כז

כשמרגיש אדם שהוא עלוב, ריקני, אין לו איל רוחני, ונופל הוא ומתמוטט, ידע שאור גדול מוכן לפניו, וכל הגרעונות, הביטולים, בין המעשיים, בין הרוחניים, בין החיוביים בין השליליים של כל ימי חייו הנם מתיצבים לפניו, וכל עונותיו מעידים עליו, והרי הוא תוהה, מתחרט מתוך מכאובים רבים, והוא מתרומם ושב, יוצא מעומק התהום אל גבעת הרום, מטומאה לטהרה, מאפלה לאור גדול. ובדרך יציאתו ועלייתו הרי הוא עובר מדורי חושך, שמשעממים אותו כל כך, אבל הוא יודע כי רחום וחנון די, וכי גם כי ילך בגיא צלמות לא יירא רע, כי די עמו. ומתוך נבכי תהומות אל די יזעק וקולו ישמע, ולאור דעת יקרא ויאיר לו, וחכמה וחסד יתמכוהו ויעטרוהו, ומהרה ישוב לבצרון, מלא חכמה שמחה וגבורה.

נפילה ועליה

כח

בעת אשר ירגיש האדם נפילה, מפני חולשת רוח והמעדה מוסרית, ישים אל לבו שממעמקי התהומים הוא צריך לדלות מרגליות יקרות, וישוב ויעלה, ויחדש כחו בגבורה ושלוה, לאור עולם, עוד ביתר שאת מימי קדם. וכן הוא הדין בדור שלם, ובתקופה עולמית.

ירידות וצדקות

כט

מי שיש לו חוש עמוק ביראת שמים, ותמיד משתוקק הוא בפנימיות דבבו להוציא מן הכח אל הפועל את החוש הקדוש הזה, ונפשו בקרבו שוקקת להיות מקושר בדבקות אלהית, לפי הרגשתו והשגתו, והוא רוצה לעלות בתשוקה רוחנית זו תמיד מעלה מעלה, אף על פי שיש לו כמה וכמה מניעות, וכמה מכשולים

מעשיים, וכמה וכמה ירידות תדיר בכל יום ובכל עת ובכל שעה, מכל מקום לא יאבד ממנו את התוכן של לידע איניש בנפשו אי צדיק גמור הוא אם לאו. ויש במדה זו של צדיק גמור גם כן כמה וכמה נקודות, ויכול להיות שאף על פי שבכללותו סבוהו דכיות, ומצולות ים, מכל מקום בעמקי נפשו מונחת עוצם המהותיות של הצדקות הגמורה, והיא היא נקודת האורה החיה האלהית, שעל ידה הרי הוא קשור בקשר אמיץ בחיי עולם, ורק היא היא תכונן את עצם מדרגתו במלא מובנה, רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ד'.

מרירות וזקוק

ל

כל מה שהחוש המוסרי מתחדד, האדם רואה את מערומיו, ומרירות נפשו על ערכו המוסרי הבלתי מפותח מתגברת בקרבו, עד שלפעמים מר לו מאד. בכל זאת משכיל כל ישר לב לקבל באהבה תכונה זו, המזקקת את האדם, ומביאתו למדות יקרות ותכונות זכות, ועל זה נאמר, אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ד' אלהיו, דניחא להו לצדיקיא דמתברן גרמייהו בגין יקרא דקוב"ה.

מרורות ונחומים

לא

ההכרה הסוביקטיבית גם היא יקרה מאד, וחלילה לזלזל בערכה, וביחש להתוכן הדתי שלה, כלול הכל בכלל אל תהי רשע בפני עצמך. כאשר נזדמן הדבר, ומצד התוכן הסוביקטיבי מתמלא האדם מרורות על עצמו, על ערכי מוסרו, ועל השקפותיו, והוא מתקצף על הלחץ שמחשבותיו לוחצות אותו, ידע אז ויכיר, כי לא באו אלה הסערות בכדי לעקור את זה התוכן שהוא כל כך קרוב אליו, שהוא הגשר המעביר אותו מעולמו המצומצם לעולם הרחב והמלא אור וחירות של קדושה, אלא יחזיק במעוזו, ויתמם עם אלהיו, ובארחות החיים הפנימיים יחזיק ויוסיף אומץ, בהסכמות של תשובה קרובה יתחזק להיטיב את היחוישים. ואור יותר רענן ויותר מקיף יגלה לפניו, מהעולם המלא חוקים ומשפטים ישירים ותורות אמת, מזיו התורה יקבל מאורו, ומתוכן החכמה העליונה יחצוב לו מחצב של השקפות ונחומים, ועם זה יבחר ויקרב אליו את אותו המוסד הרוחני הפנימי הפועל את פעולתו ברגשותיו הקרובים, וכאור בקר יזרח שמש לפניו, ובוקר חדש, נחומים ותקוות חדשות ממקור הישועה לפניו יצמחו, ובושת עלומיו ישכח, וחרפת אלמנותיו לא יזכר עוד, כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלהיו.

בדיקת הנפש לאור התורה

לב

מרגישים את הטבעיות העליונה של אור הקודש, הזורח בחיים האישיים של האדם, בחוש הקודש של האמונה בעומק טמיריותה, לאורה נבדקת היא הנפש, וכל חטא ופגם יורגש על ידה, ודחיקת הלב אל התשובה ממעמקי אהבה, וצער נסתר מהול בשמחה, וגעגוע עדין הומה כנחל, ומנגן מאליו המון ניגונים חרישיים של תוגה ושל חדוה, של רוממות ודכאות, הולך ומתגבר. ולפעמים בא הרוח הגנוז וחונה על מרכזי המעשה, בודק הוא אז את העובדות בפועל בבקורתו החודרת, אז לפעמים הנפש הלומה מרוב שטף של דקדוק, והעצה המכוונת במהלכי החיים נעשית קשה ועלומה. אז אין עצה כי אם עצת ד', אור התורה, בכל המון גילוייה, למודיה, הלכותיה, דקדוקיה, וגדריה, אז היא הנר המאיר את המחשכים, על ידה הנשמה מתנחמת, לא תאמר חטא לכל אשר יאמר הדמיון חטא הוא, כי אם תגעור בשטן מזה ומזה, אל

תרשע הרבה, ואל תהי צדיק הרבה, מאזני צדק ואבני צדק יבואו אז על ככר החיים, וכל שבורי לב מתנחמים. והחיים הטהורים והקדושים, העזיזים והמאוששים, הולכים הם ומתאדרים, הולכים ומתקדשים, והעינים למרום מתנשאות, והעולם מאיר בזיו תפארה, חסד אל מנהיר את הנשמה, ובטחון של חסד, של טובה ושל ברכה, של חדוה ושל ישועת עולמים בא ומפעם. והמון רב של רעיונות חדשים לבקרים, המעוררים לחדש כח רוחני, להגדיל תורה ולהאדיר חכמה, לאזן שיח ספונים, להעמיק הגיוני סגולה, בא ומתערם ערמות ערמות בסידור משוכלל מכל מעשה ומכל מפעל. ודרך החיים נעשית ישרה, וחבת עולמים לכל יציר נברא הולכת ומתרחבת, וכל העולם כולו, מעולם עד עולם, אומר שירה חדשה.

התנוודות ועבודת תמיד

לג

צריך לברר את היסוד של מניעת האפשרות להיות עסוק בעבודה תכופה, שהיא מזדמנת לבעלי רוח עדין, המשוטטים בשיא הגובה של מחשבות נאצלות. לפעמים באה מניעה זו מפני המהירות הגדולה שבהתנוצצות הנשמה, שרעיון רודף רעיון, ומחשק לחשק מתקלע אז האדם, ואינו יכול להתישב על מעמד קבוע מפני הליכתו התדירה מחיל אל חיל. אבל מזדמן הדבר, שחסרון טהרה ומעמק ענוה גורם את ההתנוודות הזאת, אף על פי שיש בה גם כן צירוף של התעלות תדירית. וכשמצרף האדם את הבירור המדוטי עם העפיפה הנשמית, אז מנוחה שלמה מתחדשת בקרבו, ונעשה מוכשר לעבודת תמיד, עבודה בלתי מופרעה ומופסקה על ידי שום הטרדה, לא מצד המורד ולא מצד המעל.

שביתה לשם עבודה

לד

לפעמים אדם צריך להתישב בדעתו, שלא להיות רדוף תמיד מחובת המעשה והתלמוד, אלא לתן לעצמו הנחה וריוח, כדי שתתעלה נשמתו בעצמה, ותתרחב בטיולה הפנימי, בלשד החיים האצורים בתוך כל המעשה והתלמוד, בתוך כל העבודה והתפלה, ואחרי שביתה כזאת, שקדושת שבת יש בה, מתאמצת הנשמה לשוב ברב כח לעבודה רוחנית ומעשית, שכל פרטיה יהיו רעננים, יונקים ממקור החיים של הדעת המלאה, מוארה באור החיים.

עליה בהדרגה

לה

על ידי מה שחפצים במדות חסידות גדולות מתגבר היצר הרע הרבה, והאדם מתדלדל ברוחניותו, ועל כל פנים מוציא כח רב על מלחמת היצר הרע, שהיה יכול להשתמש בכח זה להתעלות יותר ויותר. על כן אין אדם צריך לחשוך לעלות במדות חסידות עליונות שלא בהדרגה, כי אם להשתוקק לעלות תמיד מעלה מעלה בדרך הדרגה, ומגמת פניו תהיה לעלות למדרגה היותר עליונה, חייב אדם לאמר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב. ועל ידי קצת התגברות היצר הרע שיש על ידי התשוקה הכללית, שחושק לעלות בהדרגה למדרגה גדולה, מתעוררת אצלו מדת הגבורה שבקדושה, ואור החיים מבהיק בקרבו.

חרדה והליכה לגדלות

לז

החלישות והחרדה הן סימנים של מעמד הולך לתכונת הגדלות, אבל הגדלות עצמה היא מתעלה עליהן, והן מתהפכות, מחלישות לגבורה ומחרדה לבטחה. ההליכה אל הגדלות אינה מניחה שום תכונה להיות קבועה, והשטפים הנפשיים הולכים כנהר הומה וזועף, ומתוך שהנשמה רוצה תמיד בקביעות של שלום, היא מוצאה בקרבה תמיד התגעשות בלתי רצויה, המתגלמת אצלה בתואר של חלישות וחרדה. אבל סוף כל סוף במעמקה של חלישות וחרדה זו גם בעת שלטון שריונות שם הגבורה והבטחה.

חרדת הפרטים והגדלות

לז

האדם הגדול, כשהוא מכניס את עצמו יותר מדאי במדת הפרטים, בין בלימודים בין בחרדתם, הרי הוא מתקטן, ומעלתו מתמעטת, וצריך לשוב בתשובה מאהבה, מתוך גדלות הנשמה, לקשר את תוכן חיי נשמתו בעניינים גדולים ונשגבים. ומובן הוא שלא יזלזל חלילה בשום פרט, ויוסיף תמיד אומץ וקדושה מעשית גם כן. ההרגשה של הנשמה הגדולה עמוקה היא, והחוש המוסרי שלה חד הוא ונוקב עד התהום, ואם לא תבוא הארה, המענגת ומשמחת מתוך הסתכלות כללית, להסיר את האיום של חרדת הפרטים, שאין להם קץ, מוכרח הוא להיות נמוג ביגון חרדתו, ומתבטל על ידו מתורה ומתפלה, וממושכלות עליונים, שהם יקרים מכל. היצר הרע איננו מתכתש בתוכיותו של אדם כי אם על ידי הפרטים של התורה והמוסר, והיצר הטוב מתחזק על ידי ההופעות הכלליות, הבאות אחר שהנשמה מטהרת בביעור הסיגים שבתוכה.

קטנות והמשכה לגדלה

לח

כל חטא ועון מטמא הוא את הקודש. קטנות הרצון שבא על ידי פגם המדות, והמתחזק על ידי חטאת האדם, הוא מחנק את נשמת הקודש, שלא תוכל לשאוף את אור קדשה. האהבה נעשית חולנית ופעוטה, עד שכל העניינים הנתלים בה מתאחזים רק בקטנותה. וכשמדברים על דבר היתרון המיוחד לאומה ברוחניותה ועליוניות ענינה, מתקבלים הדברים מצד הרפיון הנפשי של חנופה, ולא מצד רוממות אמתתם. על כן זאת היא ראשית החובה, אומץ הרוח והתעלות המחשבה, עד כדי בירור העניינים, באופן שמה שהוא מרומם ישאר מרומם מצד עצמו, וההמשכה אל הגדולה תהיה בגדולת אמת.

מספר קטן במדות ובמושגים

לט

כשמעיינים תמיד בתכונות הנפשיות לבד בלא עלייה להשכלה שכלית חפשית עולמית רחבה, מתקטנת ההשגה, והמדות בעצמן מצטמצמות, והמושגים מתזערים בצורת מספר קטן אמנם הרבה רכוש שואבים מקטנות כזאת, אבל תמיד צריכים להשתדל לעלות למרחב, למקום הגודל, והגיאות האלהית.

מעל עמוסר המדות

מ

הנשמה הגדולה, שהיא חובקת מרחבים ועונקת גבהי מרומים, שתכנם עולה הוא מעל למושג המוסר

המדות, כשהיא עוזבת את מרומיה ומתכווצת אך בתוכן המדוּתִי, כחה כשל, והיא הולכת ומתטשטשת, עד אשר תתגבר בתשובה עליונה, ותשוקה מטל העליון של החכמה, שהמוסר יסתעף ממנה מאליו.

העלאת הקטנות לגדלות

מא

כשם שצריכים להעלות את המדות והמחשבות הרעות לשרשן, כדי לתקן ולמתקן, כן צריכים להעלות את המדות והמחשבות הקטנות, אף על פי שהן טובות אבל אינן במעלה גדולה ומאירה, למקור שרשן, ולהאירן באור של גדולה. וכשם שמועילים לעולם כולו בעליית המדות והמחשבות הגדולות, כך יותר מועילים ומטיבים לעולם על ידי העלאתן של המדות והמחשבות הקטנות, כשעולות לאורה גדולה. ומדה זו של העלאת דברים קטנים לגדלות אינה פוסקת בכל עת ובכל שעה. והיא התשובה הגמורה, שצדיקים גמורים באים על ידה להיות עולים במעלות בעלי תשובה. כשם שצריכים להעלות את המחשבות והמדות הנפולות, שהרע והכיעור ניכר בהן, למקור שרשן בקודש, שאז רואים שהן הן באמת מחשבות נשגבות ומדות טובות, כן צריך לרומם את המחשבות שהן כשרות, אלא שהן עומדות בתחתית המדרגה, שהרע והתוהו מחובר עמו, אף על פי שהן פונות לקדושה, אל רום המעלה של האצילות האידיאלית, שהיא מכוונת רק אל הטוב הגמור והישרנות המוחלטת, עד שההתרוממות הולכת וגדלה עד העולם העליון, שהקודש הטהור מושל בו בגבורתו.

המחשבה המדות והעולם

מב

כשמחשבים בעניני האלהות הכל מתעלה, כל המדות מתעלים, והמעשים מתעלים על ידי עליונים של המדות, והעולמות כולם מתעלים, מרוב עונג הגנוז בזיו האלהות, המתגלה על חיי המחשבה, ומשם על ידי צינורות החיים לכל היקום כולו. וזאת היא מדתן של צדיקים מקיימי העולם במחשבותיהם הקדושות, המשפיעות חיים לכל החיים כולם. והם מתעלים בעליוניות גדולה מכל העולם, ומעלים את העולם, ואת כל באי עולם, בעליית מחשבתם, המזלת לשד של חיי עולם על הכל. ומה שאין שום אדם משיג את כחם של גבורי כח אלה, אין יפעת זיום נגרעת מאומה, והם הנם נשמת החיים, וחיים הם במלא האהבה האלהית, הכוללת בקרבה בצורה כללית את כל פרטי היש, באין צורך של הקטנת דעה וירידה לתהומותיהם, כי ממרומיהם הם מופיעים אור על כל רם, ועל כל שפל, וממדת קונם יש בהם. כל מה שהמחשבה האלהית מתגברת באדם, והיא חודרת יותר בתוך עצמיותו, היא מזככת את כל מדותיו ואת כל מעשיו, בזיכוך עליון כזה, שאין כל הזיקוקים הבאים מאיזו הופעה מוסרית אחרת מתדמים לה. הצדיק אוהב ד' הוא באמת יסוד עולם, בעלייתו העולם כולו מתעלה, והוא מרגיש את עליו העולם כולו מתוכו מקרבו, מבשרו יחזה, ומנשמתו יבין. הזוהר שיש בכל פעולה וכל ענין בהיותו מואר באור האלהי הוא מרומם מקדש, מגביר מעדן, ומרוה כל טוב. וכל מה שהופעת הקודש מתגברת על ידי התגברות המחשבה במרומי הקודש, כל נצוצות הטוב מתגדלים, מכל המצות מופיעות זהרורות עליוניות נפלאות, מרנינות לב ומשמחות נפש בזיו חיי נצח שלהם, ומכל מעשה עולמי, מכל תנועה, וכל כוסף לב, מתגלה הוד נחמד, שכולו אומר כבוד. וכל מה שהוא מתעלה על ידי מחשבתם של צדיקים הוא עולה ביקר שגיא. ואין קץ לאושר העולם כולו, הבא על ידי הרחבת הלב של צדיקים עליונים, שחבת החיים שלהם היא חבת קודש, הנובעת מכליון נפש בגבורה ועז למקור חיי החיים כולם, כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו, הוד בית חיינו.

הפרישות והדרך הממצע

א

אמת הדבר, שהדרך הממוצע הוא דרך החיים, המאושרים, הראויים לכל אדם, וזאת היא עצת ד' ברוח התורה, והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, את הדרך זו בית חייהם. מכל מקום טבע הסגולה הנשמטית הוא נותן, שיחידים ימצאו בעולם, שההסתכלות העליונה, וחיי הפרישות הקיצונית עם הטהרה המופלגה, היא נאותה להם, כדי לכבוש דרך לעולם כולו, להאיר נתיבות עולמים. ואלה הגדולים מוצאים בתכנם הקיצוני את אותה שביעת החיים, והאושר המלא, יותר הרבה ממה שמוצאים אותם רוב בני אדם בלכתם בדרך הממוצע הראוי להם. על כן יחידי סגולה בעלי חסידות מופלגה, זאת היא גם כן מכלל תוכן קדושת ישראל שימצאו בעולם, ובמאפל הגלות לפעמים דוקא אלה הענקים הם הם אשר האירו לנו את כל חשכת החיים, וישימו לנו מעקשים למישור, ומחשכים לאור. המסוגלים לחסידות, לקדושה, להשגת רזי תורה, לא יוכלו לדמות את עצמם לרוב בני אדם, דרכי חייהם צריכים להיות בדרך יותר עליון, מחשבותיהם מוכרחות להיות נטויות למעלה, מובדלות מעסקי חול ופונות תמיד אל הקודש. ובהם הם עושים טובה לכל העולם, מרבים בו שפע של אושר, של קדושה, ושל מנוחה, מחממים את הלבבות, ומאירים את הנשמות בסגולתם. ובהניחם את ידיהם ומתרפים ממעלתם מתפשטת נפילה רוחנית בעולם כולו. ואף על פי שדרכם הקודש צריכה להיות בקיצוניות, וחומרות, מכל מקום צריכים גם הם להיות מעורבים בדעת עם הבריות, ולדעת עת לכל חפץ, להגביר את תוכן החיים, ואת דעת העולם העמוקה בקרבם, את ההתקרבות והריעות המדינית ברוחם ונפשם, ואז יהיו שלמים באמת, ותיקון העולם יהיה ראוי לבא על ידיהם, ומדותיהם האנושיות יתפארו ויתעלו בתכלית הטוב, ופאר רוח הקודש יחול עליהם בנעימות וחדוה.

התבודדות היחד והאמה

ב

יש שעות שאדם חש שנכנס רוחו כולו בקרבו פנימה, מאד הוא מרוכז אז בעצמיותו, העולם החיצוני איננו פועל עליו מאומה, הוא קשור בעומק ההתבודדות הפנימית. אם יבא אחד ויבקרהו מבחוץ לא ידע את העשוי ברוחו, הוא יוכל לדון עליו הרבה מצדו השלילי, איך שאיננו חברותי, איך שהוא מתרחק מן הבריות, ואיך שהכל, כל העולם וכל החיים, הכל מוזר לו. ובאמיתיות רוחו בקרבו הוא מרגיש הרמוניה גדולה ואחודה, בפנימיותו טוב טוב לו מאד, השקט הנכסף, שכל העולם רודף אחריו, שרוי הוא אז בתוכו, והוא באמת יושב אז ברומו של עולם. ויש לשער שהנקודה החיה העזיזה שבתוכו פועלת היא בלא יודעים על הסביבה יותר ממה שכל אגיטציה רעשנית יכולה לפעול ולעשות. וכמו שהדבר נוהג באיש יחידי נוהג הדבר באומה בשלמותה, כשרוח ישראל מתכנס יפה בפנימיותו הרי הוא מרגיש שלמות עליונה בקרבו, בונה הוא אז עולמו, אינו רודף להיות הומה ושואג בעולם, אבל רוחו בפנימיותו מתרענן, חייו פועמים בחזקה, והוא יודע את כחו, ואז פועל הוא בעולם, על ידי מה שפועל בעצמו. עת הבנין, ההולכת כעת להתגלות, טרופה היא. אפשר הדבר להתחלף בין נטיה לנטיה. כשאין ההצעות דין לברר את האושר של הגברת הרוח הפנימי ושל אושר הריכוז, אז המחשבה משוטטת תמיד רק בעולם החיצוני, משוטטת לבקש אושר ואינה מוצאה. כעת העבודה דרושה להחיות הרבה את רוח ישראל פנימה, להשתמש בכל הכחות, בין הפנימיים בין החיצוניים, לצורך ריכוז הרוח, וההערות תלכנה עד כדי הרגשה של הוד המנוחה הפנימית, וירא מנוחה כי טוב.

התבודדות והתגלות הנשמה

ג

כל מה שהאדם הוא יותר גדול, צריך הוא יותר לחפש את עצמו, יותר מסתתרת היא מהכרתו נשמתו העמוקה, עד שהוא צריך להרבות בהתבודדות, בהתעלות הרעיון, בהתעמקות המחשבה, בהשתחררות הדעה, עד שסוף כל סוף תתגלה אליו נשמתו, על ידי הזרחת קצת מזויי אוריה. ואז ימצא את אשרו, יתעלה מכל ההשפלות, ויתרומם על כל מעשים, בזה שישתווה ויתאחד עם כל המעשים, ובזה שישתפל עד לכדי הנמכת הרוח היותר קיצונית, עד לכדי ביטול הצורה הדמיונית הפרטית, ואנכי תולעת ולא איש, עד לכדי ביטול היש בעומק עצמו, ואנחנו מה. אז יכיר את כל זיק של אמת, את כל ברק של יושר, המשוטט בכל מקום שהוא. והכל יקבץ אליו, בלא שום שנאה קנאה ותחרות, ואור השלום ועז הגבורה עליו יופיע, הוד הרחמים, ופאר האהבה עליו יזרח, וחשק המפעל והעבודה, שקיקת היצירה וההתעודדות, תשוקת הדממה והרון הפנימי, יחדו יתאגדו ברוחו, והיה קודש.

התבודדות והתגלות הנשמה

ד

האדם, שנשמתו מאירה בקרבו, מוכרח הוא להתבודד הרבה. החברה התדירית של אנשים אחרים, המגושמים על פי רוב נגדו גם ברוחניותם, מעממת את אורה הבהיר של נשמתו העליונה. ומתוך כך פעולתו החשובה מתמעטת, ובמקום ההטבה שהיה יכול להיטיב להחברה על ידי התבודדותו והרחקתו ממנה ברוב הזמנים, שגם אז יש שהיחש הרוחני לא יפסק, ונגד פניו יהיה כל הדור כולו, להתפלל בעדם, ולצייר את עילויים, את אוצר הטוב שבהם, יגרום לה נפילה על ידי נפילתו, מפני ההאפלה שהיא מאפילה את רוחניותו בקרבם המטרדת, וצריך תלמיד חכם שיעשה עצמו כענק זה לצואר שנראה ואינו נראה. קשה מאוד לסבול את החברה, את הפגישה של אנשים שרויים בכל מהותם בעולם אחר לגמרי, שהאישיות השקועה במהלכים רוחניים אציליים, בשאיפות מוסריות גבוהות, אין לה מגע שמה. ומכל מקום סבל זה דוקא הוא מצחצח את האדם ומעלהו. השפעתו הרוחנית של האדם הנעלה על הסביבה, שבאה דוקא עם הפגישה התדירית, מטהרת את הסביבה, מעלה חן של קודש וחופש על כל מי שבא במגעו. והאצילות הזאת של חן קודש זה חוזרת אחרי כן בצורה יותר איתנה ופועלת על המשפיע עצמו, והרי הוא נעשה חברותי, מלא אצילות וקדושה, שהיא מדה יותר רוממה מהתוכן המקודש העומד בבדידותו, שהיא גורלו הטבעי של האדם, שעסקי הרוח העליונים הם יסוד חייו.

התבדלות והתקרבות

ה

לפעמים יש שהציריים האידיאליים אינם יכולים לפרח, ולהתרחב כראוי להם, מפני הקישור הנפשי שברצון אל ההדרכה הכללית של ההמון, על כן יולד הכרח פנימי להתבדל התבדלות מוחלטה מכל השדרה ההמונית. אבל זאת ההתרחקות מהשדרות ההמוניות ורוחניותיהן היא גורמת החלשה טבעית, שהיא מצויה אצל העסקנים הרוחניים, שהם צריכים להוסיף אומץ נפשי אצלם על ידי השפעה שהם מקבלים מהתום הפשוט ההמוני, ההולך אחרי טבעו, ועם כל הגסות וחשכת הדעת שיש בהם, יש בהם הרבה נטיות קדושות איתנות, שהן ראויות להיות לבסיסים גדולים להמעמד הרוחני של אצילי הדעת. ומתוך אלה שני

המשפטים, המתנגדים זה לזה, צריך החושב האציל להיות עומד באמצעיתן של שתי הנטיות, ההתבדלות וההתקרבות, שבזה יעלה בידו הזוך הרעיוני מצד אחד, והאיתנות הטבעית, שיש בהתום והרעננות הפשוטה מצד שני.

שתיקה והתבודדות פנימית

I

יתרון השתיקה ורוח הקודש המתחבר על ידה, בא מתוך ההתפרצות הפנימית, שבאה מתוך מעין הנשמה, שדורש להתפשטותו והרחבתו מגרש גדול מבלי מעיק, וחמורה היא ההתבודדות הפנימית מאד, ודורשת היא שגשוגה בלא שום הפרעה בעולם. אז יוצרת היא את ערכיה וגווייה מכחה התוכי הפנימי, ואור הרוחני, פאר החיים וגבורתם היסודית מתגברים והולכים, והדיבור הבא אז הרי הוא מפריע בכחו הבניי בנטילתו מהישן, ממה שכבר מטושטש ומאופל, מוגבל ומצומצם, ונותן על הזרם המעיני, השוקק לחידוש וטריות חדשות. ודוגמת השתיקה הדבורית, לעומת המחשבה, יש גם כן דומיה מחשבתית, כשבא תורה של המחשבה היותר נעלמה, היותר פאורה ועליונה. והולכים הם הדברים במדרגות זו למעלה מזו. המצה, היא משתקת את כל שאון חייוני, כל תנועה והתגבהות במערכת החיים, מאלמת את הזרמים החיצוניים. ובא זה בהתאמה לגילוי שכינה, ומורא גדול, לעומק רז הדומיה, ומתבטא הוא בקול אדיר, שהדומיה מתאחזת בו, כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא.

דממה עליונה

II

השתיקה נתבעת בעומק הנשמה, מכל אשר הגיגים עליונים, שבעצמם עומדים הם ממעל לחוג המבטא של האדם, הנם קבועים בתוכיותו. כשבעל המחשבה הדוממת עוסק בדממתו הנשגבה, עולמות רבים הולכים ונבנים, שירות נשגבות מתנשאות בשיא קדשן, וגבורה עליונה בעדן קודש מתרוממת על כל ספירותיו הרוחניות. השתיקה, המלאה חיים, מאצרת את הוד החכמה אל תוכה. העולם הרוחני והמעשי הולך ומתגלה בחידור עצום בכל פרטיהם, בכל קויהם היותר מדויקים, אל החכם העליון, שכרמי מטעיו הנם מסויגים בהסיג של שתיקה היפה לחכמים. זאת היא הדממה העליונה, המתעלה בהודה על הרוח, הרעש, ועל האש, קול דממה דקה, והנה ד' עובר.

עת לחשות ועת לדבר

III

הירוס גדול בא במערכי הרוח, כשמופיע האור הפנימי של עת לחשות, והאילמות הקדושה העליונה בכל הוד כבודה ובכובד משאה היא ממלאה את כל הנשמה, אם ימרוד בה האדם, ויפרץ לדבר, מרידה זו במלכות הדומיה מחרבת את כל בנינו, כל האוצר של התום ושל היושר, של העומק ושל ההתקשרות העליונה, הכל מתרוסס. והוא צריך אחר כך, אם ירצה לבנות את הריסותיו, לכוון הכל מחדש, והמשכיל בעת ההיא ידום. אמנם כאשר יתן להדומיה את כבודה בעת הופעתה, אז תנהיג היא את משטרה, תכוון את אולמיה, תחדור בעמקיה ותבא עד נבכי תהומיה, ומתוכה תוציא פארות וענפים נאדרים בכח צומח גדול ורענן, השיחים ימלאו כח, ויבא ניב שפתים. אז תחל העת לדבר, בהדר כבודה, ורוח הדומיה יהיה המיטטרון, הפועל על שיטפת הדיבור, אשר יזל כנחלים ברוב עושר וכל חמדה, בורא ניב שפתים שלום

שלום לרחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו. והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה, להתיר פה אלמים .

הדממה ורוח הקדש

ט

הדממה מביאה לידי רוח הקודש. וכל מה שרוח הקודש מתגבר באדם, ככה הוא מכיר את גודל ערכו של הדיבור, את פעולתו ואת גבורת שליטתו המעשית. וכפי מה שיהיה דיבורו יקר בעיניו, מפני מה שיודע הוא את ערכו, ככה יגדל ערכו באמת, ופעולת דיבורו תהיה נפלאה, ותתנוצץ עליו סגולת ישראל הפנימית, הקול קול יעקב, אין לך תפלה שנשמעת שאין בה מזרעו של יעקב .

הדבור ורוח הקדש

י

הארת רוח הקודש מבררת להאדם את הגודל שבכח הדיבור, את המפעל הגדול של מהות הדיבור, היא מצגת בבהירות לעיני רוחו, איך נשאב כל דיבור מראשית יצירתו עד התגלמותו לכלל דיבור, ואחר כך איך הוא הולך ופועל בהמסרו לחלל המרחב הגדול בהתאחדו עם היצירה הגדולה, קביעות הרעיון בהרחבה והכרה פנימית באיכות הגדולה של הדיבור יעשה את האדם אחראי גדול על כל מוצא שפתיו, ערכי הדיבורים, מלאי ענין של קדושה, יתרוממו למעלתם האמיתית, וחרדה צודקת מלאה מוסר תתקוף אותו מבלי להפקיר דיבוריו, שלא לשוח שיחת חולין. וכשם שמחשבה זו היא מתוצאת רוח הקודש, בהארטה, כך פעולתה המוסרית מביאה לידי רוח הקודש.

שגוב דבורי קדש

יא

כל מה שיתברר יותר לאדם, שהתורה ורוחניותה העליונה היא סבתה העליונה וכלי אומנתה של ההויה כולה, בכל רוחב מושגה של מלה זו, של כל הגשמיות וכל הרוחניות שבעולמים, אז יתעלה הרעיון עד כדי להבין ולחוש, שכל מחשבת קודש, וכל דיבור קדוש הוא נאדר ואמיץ בחילו הרבה יותר מכל המציאות כולה, ולא יוכל לעכב את גודל השיגוב והשלטון של דיבורי התורה והתפלה ומחשבותיהם לא כל ציור של העולם המוחשי, גבוליו והכרחיו, לא איתניות הטבע ומהלכיו, ולא כל רעיון הגיוני, מוגבל ומתואר על פי דרכי השכל והחיפוש שבמחשבות לבב האדם. כי אור הקודש, הנעלה מכלם, מושל הוא על כלם, מנהיגם ומכריעם, ומאיר את הכל באורו. פתח דבריך יאיר. ממרום המציאות העליונה בא הדיבור לפיו של האדם, ואין לשער כמה גדולות הן העלילות המעשיות והרוחניות שפועל הדיבור מאז הנתקו ממקור אורו עד שבא לכלל ביטוי. ומהלך עצום זה עושה הדיבור בהתבטאו בחזירתו למקורו. וכשהוא מקושר להמחשבה האלהית בתורה ובתפלה, אין לאורו וזוהר עשרו קץ ותכלית, וממש בורא הוא עולמים, מלאים כח וחיים, אומץ ועושר רב, והצדיק, בעל המדע, המשיג את ערכו של הדיבור, כרום השגתו תהיה גם פעולתו, ותגור אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

התעלות הדבור ופעולתו

יב

מתחלה צריכים לצייר יפה יפה את הערך של הדיבור, את כחו ופעולתו, את שרשיו הגדולים בכל המציאות

בכל מדרגותיה, ואת יניקת שפעתו עד שבא לכלל דיבור מבוטא, ממוזג ממחשבה, ונשמה פנימית, אצילות תשוקת קודש העליון, ומעשה בפועל של עקימת שפתים, ואת הופעת פעולתו בחזרת כחו, בצלוליו והסבת מפעליו, והליכתו המסודרת, אחרי צאתו מחוג המצומצם של ערך האדם המדבר, במדתו המוגבלת. וכל מה שיתבהר יותר הציור הזה, כל מה שיתברר יותר בביור מדעי מוסרי ואמוני, כן יתעלה הדיבור ויתקדש, וכן יהיה יחשו של האדם אליו בתכונה של רוממות קדושה, ואור החיים העליונים, המלאים כל עולמי עד, יזרח בו, וכה תגדל פעולתו וירבה זיו אורו, ותגזר אמר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור.

מעלות השיח הפנימי והמילולי

יג

אם תסקור את העליה הרוחנית שאינה פוסקת שבמלא העולם, שלעומתה נפשך הולכת היא ועולה, האזן לקול השיח הפנימי, אשר הוא חוסן החיים המילוליים, אז תבין כמה מעלות הנך עולה בכל הגה אשר תבטא להשכיל ולהיטיב, ורוחך ימלא גבורה ועוז, אשר יזרה ממך כל תוכן של דברים בטלים, ריקי חיים. בתפלה, בתורה, בשיחה ובהגות רוח יגלו אליך סדרי מעלות, אשר שיר המעלות ישורר בהם את ערך נצחיו, למנצח בנינותיו.

מעמסת הדבור

יד

בעלי הנשמות הזכות, שהמחשבה פועלת בהם בתדירות באופן בהיר, בולעת היא אצלם את כשרון הדיבור, ועל כל פנים את הנטיה ואת החפץ של דיבור, מרגישים הם בכל דיבור מעמסה ודחיקה על המרחב הגדול של החופש שבמחשבתם הפוריה, השולחת תמיד קרני אורה לעברים שונים. אם יזדמן הדבר, שירדו מרוממות מעלתם וידברו דיבורים בהרחבת פה, כאחד האנשים הרגילים, ירגישו בעצמם צער ועלבון גדול על אשר צערו את נשמתם העדינה על ידי כבישת מעין החי, הזורם בעז גאון של המחשבה המלאה בהירות עליונה. ותכסיסם הרגיל הוא, שיהיו הדברים שהם מוציאים מפיהם ספוגים ברטיבות הלח של המחשבה הנאדרת בקודש, ואינם שחים שיחת חולין מימיהם.

הבורחים מדברים בטלים

יו

הדברים הבטלים יונקים את חיותם מרוח חלש ורפה, מרוח מדולדל ומותהה, וכשמדברים אותם מעלים את הרוח העכור והמכוער הזה, ומזהמים בו את הנפש, ואויר העולם מתאפל. על כן בורחים כל המעמיקים בקדושה מכל דבור של בטלה, אפילו ממלה אחת, ובזה הם זוכים לאור הגנוז המלא חיים, וכל דבריהם כגחלי אש, והאהבה הקדושה, אהבת ד' וכל העולמים, אהבת כל היקום וכל היצור ממלאתם רוח חיים, וקנאת הטוב והקודש, קנאת תיקון הכל, פאר הכל ושיגוב הכל, קנאת אור החיים העליונים מרוממת את נשמתם, משלהבת את רוחם בעידוני רשפיה, רשפי אש שלהבתיה.

שתילת הדבורים והארתם

יז

כל דבֹר שיוצא בלא דבקות אלהית, שכלית והרגשית, הרי הוא מאפיל את אור השכל, ומטשטש את הזוהר המוסרי. וכששבים בתשובה על זה, לוקחים את הדיבורים שכבר עברו ושותלים אותם במקום טהרה, והם מתחילים להתנוצץ בהתנוצצות של קדושה, ומאירים את הנשמה, ומתוך שירדו למטה לוקחים הם עמם כמה מחשבות וכחות נודדים שנתלשו מבית חייהם, ומתאחדים לחטיבה אחת של חיים וששון ישע. המעוף השכלי הנפלא של האור האלהי, ובהירות הדמיון הנשגב של המושפעים מאור הקודש, נותן הוא את הכח להכיר בכל ענין, בכל שיחה, בכל תנועה בעולם, את קישורם אל הנשגב הכללי, אל אור החיים העליונים, המסדרים את הכל לאושר עליון ונעלה. ונעשו כל שיחות החולין מרגליות עליונות, שזוהר הקודש מאיר בהן במילוי והדר, ועלה לא יבול, וכל אשר יעשה יצליח.

צנורות הדבורים

יז

כל דבור פותח הוא צנור בנשמה מעין אותו התוכן שהדבור חצוב משם. על כן כל דבור של תורה חכמה ומוסר, קל וחומר של דבקות עליונה טהורה ומושכלת ביחודים עליונים, פותח פתח של קדושה מפולשת. וגלי הנפש הרוחניים הומים ומתנועעים תמיד מכחו של הרעדת הדבור, בכל ספירותיהם. ודבור בטל, וקל וחומר גרוע מאוס ואסור, פותח הוא גם הוא את הצנור המזוהם של הנפש, והמוני גלים רועשים של רפש וטיט הולכים ופועלים, עד אשר יעבור רוח טוב וישוכו. וכל דבור היוצא מעומק הרצון של קדושה ואצילות, גם כשהוא בחיצוניותו נראה כאלו הוא סתם שיחה, מכל מקום נובע הוא ממקור הרצון הקבוע של בעליו. על כן בעלי ההסתכלות השלמה, המאירים באור החיים העליונים, כל שיחה הנובעת מרוחם פותחת היא את הצנורות היותר טובים ומלאים זיו עליון. שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד, ויש שהיא שקולה נגד כל התורה כולה.

ברור הדבורים

יח

כשבא מעמד נפשי על ידי התעוררות של פגישה, שנמשכים דיבורים שיש בהם תערובות של נטיות חלושות, אם יש בהם גם כן תוכן של דעה ושל יושר, ורגש של יראת שמים, ושל אהבת ישראל וחפץ חסד של הצדקת הבריות, יש חובה לברר אחר המעמד הרשום, את התוכן הנפשי, לזככו מסיגיו, ולהשאיר רק את הרשמים היפים הקדושים, שהם באמת הבריאים והחזקים, ולמחוק את החלושים, הנוטים לצד הדמיון והמדות הבלתי טהורות, אז ישאר מכל התעוררות החיים של המעמד הנפשי הריוח הטהור והנקי, כתבואה ברורה שאין בה תבן, ולא יהיו במדרגת דברי חלומות, כי אם במדרגת הגיוני חכמה ודעת קדושים. ראוי להזהר מלבטא כל דיבור שיגרום רפיון שטת המוסר בחיי שום איש. אפילו אם הדברים מצד עצמם נראים כנכונים, הרי הם מזיקים להשומע, אם הוא קשור בחוגו המוסרי, בתוכן מנוגד מהדברים הנשמעים לו, באותו פרק.

שטף הדבור

יט

האדם יכול לדעת את מעמדו הרוחני על פי הבהירות של הדיבור שלו. מה שהאור הנשמתי יותר חי בקרבנו, כפי אותה המדה יחוש, איך כל דיבור ודיבור שלו יוצא כחץ, וכשטף מים חיים, ואיך שהוא בא ונמשך

ממקור חיים, ופועל את פעולתו בעולם. מובן שהאיכות הפרטית של הפעולה של הדיבור תשוער על פי המדה הפרטית של העילוי הנשמתי, כל חד וחד לפום דרגיה. כשמדבר דברים קדושים, ובקרבו הוא מצטער מפני הופעת הקדושה שמשפכת בקרבו, ידע שהנפש הטמאה היא מתמעטת והולכת, והיא מתכאבת על פחיתותה שפוחתת, וממילא הטוב מתגבר והולך. ובידיעה זו עצמה, ובאמונה והעמקה בה, הנפש הטהורה מתעוררת בשמחה, ויודעת שהיא מתקדשת ומתעלה, מתרחבת והולכת. ד' עז למו ומעוז ישועות משיחו הוא, ויעלז לבי ומשירי אהודנו.

אור ישר בדבור ובמעשה

כ

הסדר הראוי הוא שיתמלא הרוח מחשבות והרגשות, ומה שאין הרעיון הפנימי יכול לשאת מוכרח הוא להתפרץ החוצה, בצורה של דיבורים, והם הם יסודי התפלות וההודאות, הלימודים והקריאות. ולמה שאין מספיק ערך זה של ההתגלות הדיבורית, מפני רוב שטף אורו, מוכרח הוא להתגלם במעשים, האומרים ברמיזתם, ופועלים בעצמותם, את כל התוכן הרעיוני של הרגשות והמחשבות הנעלות, כשהמעמד עומד על צורה כזאת העולם מתוקן, ואור ישר שופע על הכל. בפגימתה של התכונה העולמית צריכים להמציא את התוכן מלמטה למעלה. המעשים מעוררים את הערך הדיבורי, והדיבורים את הרעיונות, האור מתעלה בכבודות, ונעזר הוא לפעמים על ידי מה שבאמצע מהלכו יתעורר הרעיון בפתע פתאום, עד כדי הופעה של שילוח אור ישר ממקורו לשטף אוצר ההגה הדיבורי, וממנו להתעוררות המעשית, או נעשה הדבר ממוזג, ותפארת וחדוה מתגלים, במקדש קודש.

גאלת הדבור

כא

לפעמים יש שמרגישים את ההתקשרות שיש בין דיבורו של אדם לעולם, וזאת היא התחלת הדרגה של גאולת הדיבור מהגלות. ואפילו כשהוא מתחיל לזרוח רק בכח הדמיון לבד, גם כן הוא סימן טוב, ויאחז צדיק דרכו וטהר ידים יוסיף אמן. כשנשמנו של אדם מתעלה הרי הוא מרגיש ביותר את הגבורה העצומה של כח הדיבור, ויודע באמת את הערך הגדול של כל דיבור שלו, את ערך תפלתו וברכותיו, את ערך תורתו, וכל שיחותיו, ואת הערך של כל הדיבור הכללי הוא צופה, וחש הוא את תנועת העולם, ותסיסתו הגדולה, שהדיבור פועל.

פתיחת פה בקדש

כב

כל פתיחת פה בקודש, פותחת אלפי צינורות של אור חדש, של טללי שפעת חכמה וציורים עליונים, נשגבים ונעימים, שהם משתפכים לתוך הנשמה, מודיעים לה זיוים עליונים, מנשאים אותה לרוממות מעלה, מקרבים לה את היש העליון, את הרוחניות והטהרה המעולה, את אור ד' ממרומיו. כל מוצא מעורר כל המוצאים כולם, כל חוש מעורר כל החושים כולם, כל רעיון מעורר כל הרעיונות כולם, כל מצוי מעורר כל החבר לו במציאות. כל ההויה המאוגדת כל כך, המתאימה כל כך, בעליונה ובתחתיתה כולה כאחד, כחטיבה אחת, נחמדה עשירה ורוממה, מתגלה היא לדורש ד' עת יפתח פיו, תהלת ד' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד, ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה, פתח דברך יאיר מבין פתיים כל מה

שהנשמה מתגברת ביותר באדם, ואור הקודש מתגלה בו, ככה הוא מרגיש יותר את הערך של דיבורים שבקדושה, וכשהוא מדבר בתורה ובתפלה, שפעה רבה של אורות נשמתיים שופעים ממנו, ופתיחת צנורות הדעה העליונה, והרגשת הקודש המלאה מתראה לפניו בשלל צבעי אור וחיים אמיצים, נאדרים בקודש.

הצעקה

כג

אותם ניצוצות הקודש, שהם משוקעים עדיין במעמקי תהום הרע, גורמים את ההכרח של הצעקה, שהיא מורגשת בכלי הגוף. וכל מה שיוסיף האדם לברר את הניצוצות השייכים לו, ולא יהיו כל תנועותיו ומעשיו כי אם ביושר ובקדושה, ככה ירגיש שדיבורו בנחת פועל הכל, והולך למשרים, דובב שפתי ישנים. אמנם כל זמן שמצטרך הוא להעלות ניצוציו ממעמקים, יפה צעקה לאדם. וישנם צדיקים צועקים לד' מפני צרת העולם, מפני הירידה הכללית, צעקה זו נוהגת עד שימלא העולם כולו תיקון ואורה, ויקוים אין יוצאת ואין צוחה ברחבתינו, צעקת צדיקים הללו איננה באה להם מעקת הנפש הפנימית של צרתם הרוחנית, כי אם מהצער הגדול של העולם, צער השכינה בכלל, הצועקת בחבליה, כאילה בעת לידתה. ממש כמו שעץ קטן מדליק את הגדול, ובהצתת אליתא הדליקו את אש המערכה, ככה צעקה קטנה ודלה מביאה לידי התעוררות נפשית ושכלית גדולה. כי אור האמת של הצמאון האלהי ויקידת אש התשוקה בוער באמת במעמקי הנשמה, אלא שהיא צריכה איזה גורם כל שהוא להוציא את אור שלהבתה אל הגילוי, ולפעמים על ידי סבה דלת ערך יוצא אל הפועל תוכן מפואר מאד.

הדבור והמחשבה בארץ ישראל

כד

בחוף לארץ אין מתגלה כי אם הערך של המעשה, ובארץ ישראל הערך של הדיבור, ובבית המקדש הערך של המחשבה. מפני קדושת בית המקדש המתנוצצת בארץ ישראל, כדברי התוספות בפרק קדשי קדשים, שעיקר קדושת ארץ ישראל היא מפני קדושת בית המקדש, מתגלה קדושת המחשבה בכל ארץ ישראל, וגם בזמן הזה יש קצת רושם ממנה, כי קדושתן אף שהן שוממין. ובחוף לארץ מתגלות התנוצצות קטנות של אלו הערכים, הנעלמים, כמאן דחזי בתר כותלא, מפני הצפיה הגדולה לתשועת ד', לבנין הארץ, ולשיבת ישראל לארץ ישראל, ולבנין בית המקדש, הקשורה בלבן של ישראל. לכל מי שמצפה יותר לישועה, ערכי הדיבור והמחשבה מתגלים לו ביותר, ומעטרים את ערכי המעשה שלו. על כן נסמכו שאלות, פלפלת בחכמה וצפית לישועה זו לזו.

תעניות כהדרכת מעבר

כה

מי שמוכשר לרוממות עליונה בהשגתו, ומדותיו ומעשיו לא נזדככו כפי ערכו, הרי הוא שרוי לפעמים בבהלה ובעצבות גדולה מאד, ואם גופו חזק צריך הוא להשתמש בתעניות וסיגופים, בתור הדרכה של מעבר. אבל אם גופו הוא חלש, צריך הוא להרחיב את דעתו ברוממות הקדושה, ולהשליך על ד' את יהבו, ואת כל טיפולו המוסרי המעשי, אחרי שבשמחה וטוב לבב ירצה ללכת גם במעשה ובמדות בדרך ישרה, ויוכל להניח את רוחו הגדול לשוטט במרחבים עליונים, לשיר שירי נועם, מלאים גבורה נפלאה, גם במקום

שלכאורה אין ידו מגעת שם. כי אין קץ ותכלית לאור החסד האלהי, הפרוש על משיגי האמת, שהם הם מבקשיו ודורשיו. כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי, יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו, אך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי.

תענית ורצון

כו

עיקר כבודות ההשגה הוא על ידי מה שהרצון אל הטוב ואל השלמות נחלש על ידי פגמי המדות והעונות, ובאמת ראוי להתענות כדי להתיש את כח הרע שבחומר, המונע את הרצון מלעלות במעלותיו. אבל צריך לשקול גם כן את הכח הרוחני והגופני אם הוא מסכים לזה, בכל אופן אין להתיאש מעליית הרצון. ואפילו כשנשארים כמה פגמים שלא נתתקנו, בין במדות בין במעשים, צריך לצפות לחסד ד' ולתשועה עליונה, כי טוב וישר ד', ויורה חטאים בדרך.

קרבא דמיכלא

כז

כשמזדמן הדבר וצדיק עובד, שיסוד חפצו התדירי הוא התעלות החיים להאורה האלהית, להשלמת הכל והשלמת העדן של מקור הכל, העושה תדיר נחת רוח ליוצרו, בהרגשתו בשכלו בדעתו ובפעולותיו, אם להט הרצון, המקושר באיזה קשר עדנה עם הבהמות הטבעית, נטה מדרכו הסלולה, והנטיה הגופית נצחה בעת התעסקו בפעלה הגופני, ביחוד בשעתא דמיכלא, שהיא שעתא דקרבא, עת אשר מתנגשים כחות החיים הרוחניים עם הכחות הבהמיים, בהתגלות פעולותיהם, מיד אחרי הסעודה, שב הוא ומתקדש למפרע, מרים את הנטיה אשר הושפלה, וזרמי החיים, אשר נטו אל ארץ תחתית, והתקשרו עם יחושיהם, מתרוממים בשובם לשמי רומם, בעוד רכוש גדול, של ערכי חיים, עמוקים מני ים.

ניצוצות החיים שבאכילה

כח

ניצוצות החיים שבאכילה, הנם עלולים להשפל ולרום. התפלה, התגלות הרצון המקורי להטוב המוחלט ברום קדשו, כשהיא מתייחסת אל המזון, הרי היא מרימה את ערך הניצוצות ההם כולם, ובהתאחדות החיים שלהם עם אוצר חיי האוכל עולה היא האבוקה הקדושה בשלהבת מאירה ומחממת חום קודש, לכל קושט וכל טוב, לאור באור החיים, ולהצרר בצרור החיים את ד' אל עולם, ולהמשיך משפע אור טובו חיי נועם וקודש לכל ערכי החיים כולם, בכל חליפותיהם הזמניים והנצחיים. יש ניצוצות חיים בעולם, שהם מוסיפים אור חיים בנשמה שקולטת אותם, וישנם כאלה שהם מחשיכים אותה לפי ערך כמותם ואיכותם, וערך ההחשכה הטבועה בתכונתם. הניצוצות שבמאכלים ומשקים מאירים רק אם באים אחר שכבר הופיע אור התפלה על הנפש. ההחשכה מעיבה את המסך של הדמיון, שלא יוכל השכל הנפשי לחדור על ידו. והכשפים והנחשים כולם מתכונה זו שולטים, ולא נחש ביעקב ולא קסם בישראל.

שמחת האכילה בקדושה

כט

מה שהתיאבון הפשוט של האכילה עושה אצל בעלי חיים כולם, ואצל בני אדם בינונים, להמשיך את

האדם לאכול להחזיק את חייו וכחותיו, פועל בצורה אצילית וכח נשגב אצל גדולי הדעה, צדיקים יסודי עולם, החפץ להתאחד עם כל ניצוצי הקודש הטמונים בתוך המאכלים, שהשמחה הנשמית מתעוררת מהאדם האוכל לעומתם, לקבלם אל תוך נשמתו, להוסיף בהם אור ומדות עולמים, והם בעצמם מוסיפים עז ושמחה בתנועה, גם לפני האכילה. בעת האוכל כבר השמחה מתנוצצת במעמקים, ובאכילה עצמה היא עולה במעלה יותר עליונה, ויאכל בעז וישת וייטב לבו, וייטב לבו בדברי תורה, שהן הן האכילה והשתיה עצמן, לבאי בסוד ד', דידיעי מאי דמחוי להו במחוג. כשאוכלים לשם תאוה חמרית מתגבר העצבון בסוד אוכלי לחם העצבים. כי הניצוצות, שהיו ראויים לעלות, יורדים, ובהיותם מתעצבים על ירידתם, מרגיש האוכל את עצבם, על ידי חילוף של כמה דרכי ההרגשה, ותמורות אותיות, עד שההרגשה העצבנית נכרת בגילוי נפשי בקרבן. ועל ידי אכילה בקדושה, והגברת המגמה העליונה של טהרת הנשמה ובהירותה, מתוספת צהלת הרוח ושמחה באוכל, על ידי שמחתם של הניצוצות שנתעלו, ובשמחתם מאירה גם כן הנשמה, המעלה אותם ושמחה עמהם, והלב מרגיש על ידי כמה שבילים וצינורות שונים, וחדות ד' מתגברת עליו. והיינו ויאכל בעז וישת וייטב לבו, מאי וייטב לבו בדברי תורה, שחוץ ממה שנטיית הלב להגברת הרוחניות של העלאת החיים הכמוסים במאכלים מביאה לחשק רוחני, שמתמלא באהבת התורה ולימודה, עוד התוכן המקודש של אכילה קדושה זו היא בעצמה דברי תורה, וזה השולחן אשר לפני ד'.

סעודת קדושי ישראל

ל

נשמה עליונה מלאה רוח הקודש, יורדת על בחירי בני אדם, קדושי ישראל הצדיקים, בעת שהם באים לאכול את סעודתם, זה השולחן אשר לפני ד'. התרוממות נפשם מתגברת למעלה למעלה, ומרוב זיו חיים העליונים מתגלה גם כן הדר ניצוצות החיים, המפוזרים בכל דבר אשר יאכל, והכחות הכמוסים של השכל, הרצון, השירה האלהית וההכרה העליונה, שבמצב תרדמה וקפאון הם נמצאים בכל היצור, הולכים הם ועולים, ומתאחדים בנשמתו הגדולה של קדוש עליון, והעולם כולו מתמלא אור ושמחה. וכל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה.

קדושת האכילה בישראל

לא

מחשבות עמוקות וחודרות בדבר קדושת האכילה, בצורתה האידיאלית ריאלית, העולה למעלה מכל ערכים מוסריים מוגבלים, שכל כחם הוא רק בהצגה הנפשית של המושג הסוביקטיבי, הוא רק נחלתן של ישראל, הרחוקים מגורלו של עשו, באמרו הלעיטני נא. אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלהיו, חטא הארץ, שאין טעם עזו ופריו שוים, הוא הגורם לכל השינויים של הדרגות, שיהיו באופן מנוגד זה מזה, ובעולם המוסרי והחברותי הוא היסוד לשינויי הדעות שבין האנשים שתפקיד חייהם הוא הרוחניות, המדע, האמונה, התורה והמוסר העליון, ובין האנשים, שהממשלה וההנהגה הוא גורלם, הנדיבים הגבורים המלכים, וכל ההמון כולו. אכילת הצדיקים, המרימה את יסוד החיים הכמוס שבכח הארץ, היא מחזירה את הארץ לתפקידה, והדרגות מתחילות לקבל צורה חדדית, שתהיה מוכנת להתחברות האופיים של המעשיים והרוחניים בכל יסודי החיים.

המאכל של ארץ ישראל

לב

המאכל של ארץ ישראל מקדש בפנימיותו, ואינו מגשם כי אם בחיצוניותו, אבל ממאכלי חוץ לארץ צריכים להזהר. ולפי רוב הצפיה לארץ ישראל מתעלה המאכל שבחוץ לארץ גם כן. וזהו סוד הזכרת ירושלים, בעל נהרות בבל או בשיר המעלות שובה בכל סעודה. צפית ארץ ישראל, הבאה תכף למזון, מעדנת את המאכל שבחוץ לארץ ועושה אותו קרוב לעילוי של ארץ ישראל. גם בארץ ישראל מפני התמעטות הקדושה שעל ידי החורבן יש הגשמה, לפי הערך, במאכל, שעולה ומתרחן על ידי צפית הישועה, המובלטת במזמורים האמורים.

היסוד התולדתי והמלולי

לג

המחשבה היא ההתגלות הנצחית אשר לאדם, שבהדיבור היא מתגלה, והיא נובעת בדרך ישרה מהצד הנצחי אשר בנטיה המינית, ביסוד התולדתי אשר לו בערך חייו. ומובן הדבר, שכפי הערך אשר המחשבה האצילית בטהרתה תופיע באורה על כח המילולי של האדם, יבוסס ביותר עז החיים היסודי אשר בנטיה המינית שלו על הבסיס היותר אציל וחסון שבקדושה העליונה, והאור הפנימי של החיים בכל עזו יזרח בכח הדיבור, ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

תקן היסוד והצומות

לד

המבט המוסרי העליון, הנובע מההכרה האלהית העליונה, קובע את עיקר חותמו על יחס הרצון למגמה המינית, שהוא הצד הנצחי הבלתי סופי, שהוא כמוס במהותו של אדם. אין בזה ספק, שבאוצר נקודה זו כל החמודות העליונות נגנזות, וכל התיאוריה רבת הערך, הסובבת לתקן יסוד קודש זה, להפנות את הנטיה המינית וענפיה ביסודה למגמת הקדושה של החיים, הרי היא הפינה היסודית בכל ערכי המוסר, המבססים את העולם האנושי, הפנימי והחיצוני. וימים יבאו והתרבות הכללית תביט בהערצה נשגבה על הוד אלוה, הפרוש בתוך המחשבות, הנראות כחשכות לעומדים בגסות הנטיה ובשובבות הדעת מחוץ למחנה ישראל, המקושרות בתיקוני היסוד, וכל דברי הצומות וזעקתם, אשר לשובבים, שבמוסר הרזי. אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה.

תהפוכות הנטיות הטבעיות

לה

ההתעוררות של המדע החדש על דבר הנטיה הטבעית שיש לאיזה בני אדם מראשית יצירתם למיז, ובשביל כך חפצים הם לעקור את המחאה המוסרית בזה, אבל דבר אלהינו יקום לעולם. וכבר פירש בר קפרא על זה, תועבה תועה אתה בה, שהיא נטיה רעה, שצריך אדם וכללות האדם להלחם עליה. ומקצת הטינא שאולי תמצא אצל יחיד באופן שאי אפשר לעקרה, זה ראו חכמים מראש ואמרו על זה, כל מה שאדם רוצה כו', משל לדג הבא מבית הצייד, רצה לאוכלו צלי שלוק מבושל אוכלו. ובזה העמיקו בטבע האדם עד לחמלה על המקולקלים בראשית יצירתם. ומכל מקום העירו, חגרין מפני מה הויין מפני שהופכין את שולחנם. ואף על פי שאינה הלכה, מכל מקום היא סיחה ש ל מלאכי השרת, דהיינו חכמים הדומים למלאכי ד', וכל עם ד' על פיהם יחנה ויסע. וכל הנותר בציון ונשאר בירושלם קדוש יאמר, וישנא תהפוכות,

תקון הברית והרצון

לז

עיקר תיקון פגם הברית הוא קידוש הרצון והארתו הברורה, עד שהרצון היותר חזק מצד הטבע הגופני, שיש לו שורש בקדושה חזק מאד מפני הופעת החיים שבו, שהוא הרצון של נטיית המין, אור הקדושה שופע בו כל כך עד שהצד הקדוש שבו הוא הרודה בחיים וממשיך את פעולתו והופעתו. והצד של החול, וקל וחומר של הטומאה שבו, הוא בטל לגמרי לצד הקודש, ואז באמת לא יקרב נגע באהל, ונעשה צדיק משומר מכל מוקש, וכשהרצון עולה במדרגה עליונה של קודש כזאת, אז הוא מתברר גם מכל מדות רעות ומכל מעשים רעים שבעולם, אפילו מהדברים היותר קלים שהאדם דש אותם בעקביו. יצרא דעריות יוכל ללפף את האדם יותר עמוק מהשורש של קישור החיים שלו עצמו, מפני שהוא נעוץ בנטיית המשך החיים של הדורות כולם. ולעומת זה בקדושה יכולים לעלות על ידי קדושת הברית למדרגת דוגמא של צדיק בכל הדורות. שני לזה הוא ענין חמדת גזל, שהרכוש הוא גם כן מעמיד על רגליו את הדורות בתור ירושה, שאהבת הקנין הרעה, תוכל להשפיל מאד, והטובה שבקדושה תוכל לעלות למרומי החיים ועליוניותם.

קדושת הזווג והמשפחה

לז

מצד קדושת המעשה וקדושת המחשבה, הפועלת לקבע קדושת הטבע והרצון ביסוד יסודו, עד לקדושת הזיווג בעצמות הטבע הטהור והקדוש, כדוגמת האדם לפני החטא, ולמעלה למעלה גם על ידי השאיפה לקדושת עולמים זו, מתעדם כל הקישור הנפשי, ויחס המשפחה מתקשר בחוטי קודש קדשים, שהם חזקים ואמיצים מאד, וגורם שפע חיים ארוכים לתולדותיו. ומיסוד צדיק כזה מושפע שפע החיים והעדינות, העז והאומץ, וגם ישות החיים בגדולה, וגוברת עז על כל החיים, על כל הנלווים אליו, על כל הדור, על כל העולם. אומץ מוסיף אומץ, חיים ממשיכים חיים, כבוד ותפארת מזהיר תפארת והדרת קודש על כל.

הנטיה המינית לעתיד

לח

הנטיה המינית הולכת היא וזורמת אל העתיד, אל שכלול החיים, שיביא הזמן, את חיי העולם הבא בעולם הזה, ומתוך שהחיים העתידיים הנם מלאים הוד ונועם מלא, על כן גדולה היא שאיפת החפץ ועז הרצון של נטית עולמים זאת, והקדושה המגמתית רק עליה היא משרה את אורה, והנפש הטהורה מנהגת את נטיה זו למגמתה, בגידור התורה, החכמה, היושר והצניעות, מקורי הצדק. כל מאן דנטיר ברית איקרי צדיק. ויסוד קדושתן של ישראל הוא קשור בעולם העתיד, ורוח קדושה הולך וחופף על כלל האומה ופרטיה. ועמד כלם צדיקים.

קשר הברית והטוב העולמי

לט

הטעם העתיק של המילה, המעטת תאות המין, הוא חובק כללים רחבים של המדע. קשר הברית, להיות

לך לאלהים ולזרעך אחרֵיך, של דעת אחדוֹח ד', הקשור במילה, משולב הוא עמה קשר עצמי, מבשרו יחזה אדם אלוה. אם יש באדם כח לאחד את כל כחות נפשו וכל נטיותיו למטרה שכלית ומוסרית אחת, כבר רואה הוא את האחדות בעולמו הפנימי, והאחדות של העולם הכללי מתבררת אצלו יותר ויותר. וכשהוא מוצא שכחותיו פרודים הם, כשאֵינו יכול לצייר שלטון כללי על נטיותיו ותאיותיו, אז מחליט הוא, שהעולם הגדול כמוהו מפורד הוא גם הוא, ושאיֵן אחדות במציאות. התאווה המינית כוללת בעצמותה, ובסעיפי התאווה החמריות הדמיוניות והרוחניות הכלולים בה, את החלק היסודי מכל הנטיות כולן, אם היא עומדת באדם במצב כזה, שהרוח האצילי שבו יוכל לעלות גם עליה להקיפה, לאחדה עם כל המון הכחות הגשמיים והרוחניים שבאדם למטרה אחת מוסרית עליונה, אז האחדות מתגלה בעצמותו, וגילוי האחדות האלהית מתחזה בו בבשרו. השיקוע של רוח האדם בתוך תאווה המין עד לכדי צלילה גמורה, עד לכדי אוטם האידיאליות והמוסריות בחוגה, גרמה את תכונת הערלה, והמעמד הפתלוגי הזה הוא נושא עליו בגויה את האימוץ של נטיה זו בצורתה היוצאת מחוג האידיאליות והמסירה המוסרית המגמתית. מובן הדבר, שההשקפה הפסימית בעולם, שהיא נאותה לירידה מוסרית, היא נותנת כח דוחף להנתקתה של תאווה המין מן האידיאליות, שכיון שהמציאות בכללה היא רעה רבה, איך יהיה אידיאל להרבות יצורים אומללים. ולפי זה לכל הנטיה כולה אין שורש באידיאל, רק התפרצות התאווה היא שעושה אֵת דרכה. לא כן היא השקפת הטוב העולמי, ההשקפה האופטימית, של וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, היא נותנת מקום לאידיאליות להתפשט גם על הנטיה המינית. ואם ירד טבע הבשר ויצר לב האדם עד כדי התפתחותה של הערלה, הנה יסול לו האדם את דרכו האצילית בתיקון ברית קודש, על ידי המילה, ואז ימצא את כל כחותיו נטויים למטרה כללית אידיאלית קדושה, ומבשרו יחזה אלוה, ויקדש את קדוש ישראל, ד' אחד.

חשבון הנפש לפני השנה

מ

הרשעה שבעולם מוצאה באדם את מכונה, והיא הולכת ומתגלמת בקרבו, מדי יום ביומו מוסיפה היא אומץ, מכשלת היא את כחו להתרומם להתעלות לטוב, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום. אי אפשר לאדם בלא תפיות תדיריות, שאחד מפרקיהן הם הוידויים. האדם מוכרח להתודות על עוונותיו, על חטאיו שבגלוי ושבסתר, ושבסתר סתרים, על נטיותיו לרעה, ההולכות ומלפפות אותו. כשהטהרה של התפלה והוידוי באה מדי יום ביומו, כשחשבון הנפש אינו דבר נשכח מהאדם, אז הוא מנער את הרשעה ממנו, קמעה קמעה, טרם שהספיקה להעשות עליו ערמה גדולה כזאת שלא יוכל להרים ראש. ומארי דחושבנא בכל יום מסלקים את הרשעה היומית, מתודים הם לפני שינתם הקבועה, על עצמם ועל כל העולם כולו. לפחות מגלים הם את מחאתם על הרשעה הפרטית, והכללית, בכל מקום שהיא, מעמידים בזה את נפשם נכח הטוב והקודש, מעלים אותה בזה אל שרש חיי קדשה, מחברים את יניקתה מבאר הטוב. בידך אפקיד רוחי. פועלת היא נשמת כל יחיד במערכי ההויה כולה, כשהטוב מרובה בה מכריעה היא את הטוב הכללי בכחה, וכיוצא בזה להיפך, השתקעותה של המציאות הפרטית בפרטיותה ממעטת את הפעלתה על העולם כולו, הרוחני העליון. בעת השינה כח החיים הרוחניים שואב הוא ממקורו, מטהר הוא ממעין החיים העליונים, אם נטהר הרצון, והחטא סר ממנו. החטא עצמו גורם חלישות הרוחניות, עד שהשינה סוגרת את כל פעולתו. אמנם יש מדה שהשינה יפה לצדיקים ורעה לרשעים, אף על פי שמצד הגלוי, חלקה החמרי, היא רעה לצדיקים ויפה לרשעים. התשובה לפני השינה מביאה ברכה כמוסה לעולם, ומברכת את הנשמה משפע מקורה.

דרכי חצות

מא

ארבעה דרכים ישנם לקימת חצות. האחד, החזרת הנשמה להגוף בדיוק, הבאה מתוך הרגשה פנימית בעילוי העולמות ויקיצתם בנקודת חצות לילה. ה'ב', על ידי רוח צפונית הבאה על ידי כנור התלוי למעלה ממראשותיו של דוד מלך ישראל החי וקים. ה'ג', על ידי קול התרנגול, המכריז ואומר, קומו ישנים מתרדמתכם. ה'ד', על ידי מכונה מעשית, כמו התיקלא, ומשקלי השעות. ולפעמים באים כל הכחות יחד ומעירים, עורי עורי, דבורה, עורי עורי דברי שיר. אף על פי שאין ללמוד סתרי תורה בלילה קודם חצות, מכל מקום אם נפשו עגומה והוא צריך לשמחה דוקא באור העליון של פנימיות התורה, נראה שיש להקל, ומצוה נמי איכא. סוד ד' ליראיו ובריתו להודיעם. עיני תמיד אל ד' כי הוא יוציא מרשת רגלי. לילה נחלק לשתי בחינות, שהם כשני לילות, לפני חצות ולאחר חצות, ליל ולילה. נוטריקון רגלי, גם ליל ראשון ילמוד, כלומר חצי לילה הראשון, כשהוא לצאת מרשת המחשבות, המאפילות את אור קדושת נשמתו.

שחרור בשנה משעבוד העולם

מב

השינה משחררת את האדם מהשעבוד של העולם החיצוני, ועל ידי זה יכול הוא לפשט את נפשו בהפשטה פנימית, בכל אורך שיעור קומתו הרוחנית. ביחש החיים שכלפי העולם החיצוני נפשו מצטמצמת, אבל ביחש חייה הפנימיים הרי היא מתפשטת, מאריכה את מהותה. ונמצא שהיא יורדת עד כל עומק התחתית שבחיים מצד זה, שכל זמן שהאדם הוא קשור עם העולם החיצוני אין העולם הסביבי מניח אותו לרדת כל כך לעומק התחתית, ולמעלה הרי הוא עולה לעומק הרום של החיים שלו, והרי הוא תופס את כללות החיים כולם. ואיזה צד מתגבר בו ביותר, הצד התחתית, או העליוני, ואיזה מהם נכר בו ביותר בזמן שהוא מתעורר משנתו ובזמן השינה עצמה, זה תלוי לפי מעמדו הרוחני, התלוי במדרגת נשמתו ובבחירתו. כל מה שהוא אחוז יותר בקדושה ובטהרה, באמונה שלמה ובבטחון, ובקדושת ישראל ואהבתם, באהבת הבריות ובצפיית ישועה, הרי הוא מתעלה, והצד העליוני שבו מתגבר, ושולח הוא את השפעתו גם לעומק תחתית, לכל שפלות החיים, וכל האדים העולים וגורמים מחשבות והרהורים, ציורים וטפוסים שונים, הכל נעשה קדוש ונעלה, הכל בא מטללי עדן עליון, ורוח ד' חופף עליו. בהתהלך תנחה אותו, בשכבך תשמר עליך, והקיצות היא תשיחך.

צדיקים ואהבת העולם הזה

מג

ישנם צדיקים כאלה, שמרוב נטייתם לקדושה עליונה אהבת עולם הזה מתרוקנת כל כך מלבבם, עד שגם אותו חלק האהבה הראוי להיות בלבו של אדם לעולם הזה חסר להם, ובשביל כך הם מוצאים פגמים בתכונתם האישית, ואינם יכולים למשול בעולם, עד שהם מחזירים את האהבה לעולם הזה, על ידי תפלה שהיא חיי שעה, ועל ידי עמקי הלכות, וכל עניני הנגלות שבתורה, בהסתעפות פלפוליהם. ואז נעשית אהבתם לעולם הזה אהבה של קדושה, המתאחדת באהבת תורה, והעולם כולו מתעלה על ידם. אמת גמורה היא, שהצדיקים העליונים, האנשים הרוחניים, שמצד עצמם אין כל עניני עולם הזה תופסים מקום אצלם, מפני שהם משערים יפה את החוסן ואת הזיו העליון, והם מתכוונים לבסמו יותר ויותר ולהמשיכו

בעולם כולו, אין דרך עבודתם שוה כלל לדרכי העבודה של כל אדם, השרויים תמיד בגבולי עולם הזה ותשוקותיו ומאסרי הגוף וכל נטיותיו, וכשרואים מהם דברים תמוהים אין להרהר עליהם כלל, כי כל דרכיהם נובעים מקודש עליון מאד.

תפארת צדיקים מפלאים

מד

הצדיקים המופלאים שאין עולם הזה תופס אצלם מקום מצד גבוליו שפלותו וצמצומיו, דוקא הם מוקירים את העולם ומכבדים אותו, מפני שהם רואים בו עולם עליון, זיו טהור ממקור החיים, ויפיו וטובו מתעלה בעילויים גדולים, והרגשת הנועם והיופי שבו מתגדלת אצלם בגודל של קדושה ועדינות עליונה, עד שהנם תמיד חיים חיים מלאים, שיש בהם כל שיקוי הלשד של כל ההנאות האסתתיות, המענגות את החיים במעלה עליונה מאד. וחושיהם הרוחניים אפילו ביחס להתוכן האסתתי הרגיל, בהכרת היופי שבמראות, שבשירה, שבסדר, שבמדינה ובמוסר, ושבכל ערך, מתכפלים בכפלים אדירים, עד שהם הם הנם מקורות היופי והסידור בחיים. והעולם מזדהר ביופיו ומתעלה בתפארתו על ידי השפעת זיו נשמתם, וכל בעלי אומניות שבחכמות היפות מתעלים, מתעזנים ומתברכים על ידי השפעתם. כי הם בעצמם הנם שרויים בספירת התפארת האלהית, הכוללת בחטיבה אחת כל הזרת שמים וארץ, והתפארת הולכת ומתפשטת על כל היצור, ועל כל מעשיהם, על כל רחשי לבם ונטיותיהם, ואור מלך ביפיו הולך ומתגלה עליהם.

צדיק עליון

מה

הצדיק הקדוש האמיתי הוא מאחד בתוכו את כל ההפכים, וכל הטוב המפוזר בעולם, שבמצב הקטנות כל אחד סותר את חברו, כשהם באים בפגישה במעמד אחד, בכלי אחד, הוא מאחדם בכחו הגדול המקיף והרחב. כי הוא מתעלה תמיד במחשבתו ורצונו לעולם העליון הרוחני, שבו אין מצרים, והכל יכול להכנס שם, וממילא יוכל כל הטוב להתקבץ ביחד, והוא פועל בכחו העליון, שהטוב המפוזר בכל היחידים בישראל, ובכל העולם, ובעולמים כולם, יתאספו יחד. ובמדה זו יש מדרגות לאין חקר. והצדיק היותר עליון הוא מקיף את הרוחב היותר כולל, ואין בו שום צמצום של דין, כי אם כולו מלא חסד ורחמים רבים, וחפץ הוא באמת בטובת הכל, אוהב לזכות את הבריות כולן, ושונא להרשיען ולחייבן. אמנם העולם לא יוכל להכיר את מדת הצדק הזה, ומוכרח כל צדיק עליון להלביש את צדקתו העליונה בלבושים רבים, שאחרי שהם מקטינים את האור יכולות הבריות ליהנות ממנו. הצדיק האמיתי כל תאוותו היא הדבקות האלהית האמיתית, המתעלה מכל רעיון ומחשבה, ומרוממת מכל שאיפה מוגבלת וקצובה, כשהוא מענה את נשמתו על ידי המניעה שמונע ממנה את תשוקתה הכבירה הזאת, על ידי מה שהוא מוטרד ועסוק בענינים מוגבלים, שהם לגביה מילין דהדיוטא, העינוי הזה הוא מורגש בעולמות רבים מאד, והמון נשמות אין מספר מצטערות בצער הפנימי. ואחר כן כאשר שערי אורה מתפתחים, והוא שב בתשובה מאהבה, ואור שמחת רוח הקודש מתנוצצת וזורחת עליו, אז בקול מצהלות של רעש גדול, של חדות עולמים, מתנשאות נשמות רבות ממעמקיהן, ועולמות רבים עם שמים וארץ שבהם מתמלאים עז וחדוה. ברבות צדיקים ישמח העם.

חסידות החסד והקדושה

א

החסידות המעשית היא ההתגשמות של קרבת אלהים בחיים בפועל. כשהיא באה מצד ההגיון המוסרי מתלבשת היא במעשה הטוב והחסד, שטובם מושג אל השכל האנושי על פי מדתו, וכשהיא באה מצד הרגש האלהי, העולה על המדה ההגיונית, המבקש מרגע בקרבת אלהים, התיאורית, בצורתה הרוחנית, מתלבשת היא במעשים של קדושה, שלפעמים הם מתמיהים גם כן את ההשקפה ההגיונית, וגם נותנים מקום לשפלי נפש לחקות אותם בלא כל רוח חיים פנימיים, אבל בעצם טהרתם באותה הנשמה העזיזה, שהיא מתגעגעת על קרבת אלהים המעשית, כשם שהיא צמאה לה בתכונתה התיאורית, הדרכים הללו התמוהים הנם דרכי חיים מלאים אור ד' וטובו. והם הם צינורות יקרים להזיל על ידם טל חיים של שמחת עולמים, של תום אמון בתוכיות הנפש, לרוממה מעל כל ההנחות המוגבלות על דבר הטוב והישר, שבני אדם נלכדים בהן, ולעתים קרובות מאד רגליהם מתמוטטות על ידן, מפני הלחץ של חקי ההגיון הצר של השכל האנושי, המוגבל ביותר.

אמנות הצדקות

ב

הצדקות השכלית וההרגשית היא אמנות מיוחדת, שצריך המוכשר לה לשכללה ולפתחה תמיד. והיא בעצמה תביא את הצדקות המעשית, שהיא עומדת במדרגת מלאכה, ולא במדרגה של אמנות גבוהה כזו של ההרגשה והשכל. אושר העולם תלוי בעצמיות, ברבות הכשרון של הצדקות, שהוא הלב הטוב, וההשגה הבהירה הפנימית של צדיקים יסודי עולם, האומה והעולם כולו מתבססים הם ביותר בריבוי האיכות הצדקתית, שירת הצדק, כשהיא מתגדלת ומתברכת ממקורה האלהי, היא מביאה ששון עולמים לבני אדם. וכל הקרוב הקרוב ביותר לחוג הצדק הרוחני הרי הוא מתאשר ביותר.

גאונות החסד

ג

בכל גאונות רואה העין הבהירה, החודרת אל התוכן הרוחני, המסבב את הפעולות, את הוד הרוח הגאוני בעצמותו, בכביריות חילו, בפאר תפארתו. בגאונות החסד של נדיב גדול, שהחסד וההטבה הם משאת נפשו ונזר חייו, מכירה ההסתכלות הפנימית את זיו החסד מצד עצמו, שהוא דבר יותר יקר ומרומם, יותר נשגב ונעלה, מכל הפעולות של החסדים וההטבות המתגשמות במעשה ובפועל. מאושרים אנו כולנו אם אור של חסד זורח בקרבנו. מאושר הוא העולם, מאושרת היא האנושיות, ומאושרת היא האומה, כשחזיון של נדיבות גאונית מתגלה באחד מבניה. רוח הקודש של הנדיבות אוצר חיים הוא, שנותן שיווי אדיר לכל, נשמת חיים לכל נפש יחידית שבאומה, ומעטר אותה בכללותה בעטרת תפארת לנצח. וגאונות החסד הזאת מתגלה לפעמים אצל עניי ארץ, רק שהוד הקודש של חיי החסד שוכן תמיד בלבם פנימה, ולפעמים יוצא אל הפועל בנדיבות מעשית. כשיפגש הכשרון הנדיבותי את היכולת לזה, בהתגלמו בפועל, יפליא רוח זה יותר. אבל מעריכי החיים בערכם האמיתי, הוגי הדעות וחושבי המחשבות בטהרתן, יכירו את הדר החסד, גם בהיותו מעולף בצעיפים רבים של חסרון יכולת להגלות.

חמדת מעשה הטוב וערכו

כשמתעלים מעל להגבלות ההגיוניות, מתגדל הערך של הטוב, עד כדי לעורר חמדה של שלהבת גדולה בכל קומת הנשמה, האחדות הרוחנית של המציאות, כשהיא מוכרת בהכרה פנימית עליונה, מושכת היא את הנפש אל הטוב, אל המעשים הטובים וההרגשות החמודות, הנעימות נעימות העולמים מצד עצמם, האמונה מתגדלת בקרב כליות ולב, וההרגש, שבכל טוב, שהאדם היחידי מרבה בסיגולו מעשים טובים, מחשבות ודיבורים טובים, הוא מנעים בזה את ההויה כולה, מעודד את האדם ומרקייעו לשחקים. יודע הוא האדם בשעה ששפע של רוח הקודש שופע על נשמתו, שבכל עת שהוא מרומם את עצמו על ידי מעשים טובים, על ידי התעוררות עליונה לחשק האלהות, החכמה הצדק, היופי והמשרים, הוא משכלל בזה את התכונה הרוחנית של ההויה כולה. האנשים כולם נעשים יותר טובים בסתר לבם על ידי ההטבה העליונה של אחד מהם. כמה עצובי רוח יגונם נעשה נח, ומהול בנטפי נחם, על ידי התעוררות נחמת אל שבנשמה אחת בחזקה, אפילו החיות הטורפות וכל היצורים המזיקים נעשים יותר נחים, ארסם מתרכך מעט על ידי ההכרעה הכללית של הנשמה המתענגת על ד'. והטובים שבבני אדם מתגדלים בטובם, ושמתחם בטוב וביושר מתגדלת. והעולמות כולם העליונים, מלאכי מעלה, מתעוררים בזמרת קודש נעימה, ומתעלים ברננת יפעה וחוץ, ופמליא של מעלה מתאדרת בגבורה. וכל אלה המחשבות, המגדילות את עז הנפש, אין להן מקום כי אם בנשמה, החפשה חופש גמור מזיקי ההגיון, הכובל את הרעיון וממית את השירה. אחרי כל הרעש של כל מיני ההתחכמות, המביאות לידי כל ההריסות השונות למיניהן, ואחרי כל השיקוע היותר עמוק במערכת רזים וגנזי נסתרות, אנו באים לידי מסקנא, שעמל האדם ראוי להיות בכשרון מעשה להרבות טוב בעולם, בין אדם לחברו, ולכל היקום אשר על פני האדמה. והדעה צריכה להיות עסוקה בהמון רב של השכלות מבוררות, הנותנות לעוסקים בהן חיים מאירים. וסוף טובה יחידית כזאת, שמתקיימת אצל כל יחיד, לחזור על כל ההמון כולו, לעורר את כל אחד לפי מדתו להכריעו לכן זכות, וממילא נעשה היקום כולו יותר נשגב ונעלה.

טוב לכל

ה

כשמתגבר האיווי להיות טוב לכל, אז יודע האדם, שהארה מעולם העליון באה אליו. ואשריו אם הוא מכין מקום הגון בלבבו, במוחו, בפועל כפיו ובכל רגשותיו לקבל את האורח הנשא הזה, שהוא גדול ועליון מכל נכבדי ארץ, יחזיק בו ואל ירפהו. וכל המניעות והעיכובים, הגשמיים והרוחניים, המעכבים את קבלת הרעיון הקדוש הזה אל תוכיותו, אֶל יעצרוהו, על כולם ילחם, ובמעוזו יחזיק, וישא דעו למרחוק, להחזיק במדותיו של מקום, הטוב לכל, ורחמיו על כל מעשיו.

קדושה מלאה אהבת הכל

I

הקדושה העליונה היא מלאה אהבה, חסד וסבלנות, מרוב יפעת שלמותה. השנאה, הדין והקפדנות הנם תוצאות של שכחת ד', ודעיכת אור הקודש. כל מה שדרישת ד' מתגברת ביותר בלבו של אדם, אהבת כל הבריות כולן מתרחבת בקרבו, והוא אוהב גם את הרשעים ואת הכופרים, וחפץ בתקנתם, מפני שהוא באמת מתקנם בגדולת אמונתו. אמנם בגלוי אין בכחו של האדם להראות אהבה כי אם למי שמוצאים בו גם כן דבר טוב, שאז יוכל להדביק את אהבתו בצד הטוב, ולא יזיק אותו כלל הצד הרע והמכוער של אותם

האנשים, שהוא אוהב אותם מצד מדתו הטובה של אהבת הבריות, הכוללת בקרבה להיות טוב ומטיב לרעים ולטובים.

אהבת הבריות ממקור החסד

ז

ממקור החסד צריכה אהבת הבריות להתפרץ, לא בתור חק מצוה, כי אז תאבד חלקה היותר ברור מזהרה, כי אם בתור תנועה נפשית פנימית עזה. והיא צריכה לעמוד בנסיונות קשים מאד, לנצח סתירות רבות, המפוזרות כצורי מכשול, במאמרים בודדים, בשטחיותן של כמה הלכות, ובהמון השקפות, הבאות מהצמצום שבחלק הגלוי של התורה, והמוסר הלאומי. אבל ברור הוא, שאך מתרחקת היא האהבה ממקורה האלהי, יקמל פרחו, והמקור האלהי מופיע הוא את אורו על ידי צינורות התורה והמעשה, ועל ידי הצמצום הלאומי המיוחד. ובזה באה עבודת רוח גדולה, איך לקיים את כל הצינורות במעמדם, ועם זה ישאוב מימי החסד בטהרתם והרחבתם המקורית. כמה פעמים מוכרחים לרדת למעמקי מחשכים, כדי לחפור דוקא משם את האורה היותר חפשית, היותר גדולה ועליונה.

אהבת הכלל וברור עצמי

ח

הקשור בקשר של אהבה אל הכלל כולו וחפץ בתקנתו וטובתו הרי הוא מקושר גם כן אל הרעים והחטאים שבו, ובזה יש מוצא לפגימה בקדושת הנשמה הטהורה, החפצה רק בקודש וטוב אמיתי, ובכל זאת מתעצמת כל כך נפש הצדיק, האוהב את הכלל, באהבת הבריות, אהבת האדם, וביחוד אהבת ישראל, עד שאיננו נסוג אחר משום דבר, ואפילו מפני פגימה רוחנית שלו. וסוף דבר שהוא מברר את עצמו כל כך עד שהוא מתקשר בתמצית הטוב של הכלל כולו, שבאמת כללות הכלל הוא לעולם טוב, טוב ד' לכל, והוא מתרומם עוד יותר על ידי אהבה זו, ועל ידי ההתרוממות הרוחנית שלו מתרומם גם כן הכלל, עד שאפילו הפרטים הרעים של הכלל הולכים ומתבסמים על ידי קישור הנפש של הצדיק, האוהב את הכלל באמת, בהם. אלא שמי שזו היא דרך עבודתו, צריך שיברר את עצמו מאד, ויהיה זריז וזהיר, שמעשיו ורעיונותיו וכל הרגשותיו יהיו באמת נתונים לטובת הכלל כולו, שזהו באמת מה שנוכל להבין מתואר רצון ד', שאז המחשבה הרוחנית שלו היא מתאחדת עם האיחוד של הכלל, ולא תאונה אליה רעה. אבל מי שבא להתקשר אל אהבת הכלל ונפשו עופלה בקרבו בפניות פרטיות שלו, אף על פי שניצוצי טהרה של אהבת הכלל כולו גם כן יש בו, מכל מקום אין הנשמה שלו עצמה מרוכזת ומאוחדת כראוי, וממילא אין קישורו עם הכלל כולו איתן, ויוכל להיות שתכוון סגולת קישורו אל הצד הגרוע והרע שבכלל, והטוב והסגולה שבכלל תתרחק מקשר נשמתו, ואז הוא נפגם באמת הקשר הזה. ועל כן אנו מוצאים חוש טבעי בהרבה בני אדם, בעלי יראה ותורה, שאינם חפצים להתקשר כי אם באהבת הטובים שבבני אדם ובסגולת האומה. וזהו באמת דרך נכון לפני כל אותם שלא נתבררו כראוי. אבל לא כך הוא דרך ד', הראוי לשלמי הנפש, אשר כח בידם לברר את עצמם ואת נטיותיהם, שהם חייבים, לבד האהבה היתירה לסגולת האומה, לאהוב את הכלל כולו, ולצפות לישועתו בכללו, לישועת כל פרטי הכלל כולו, באין פירוד כלל וכלל, ואם הם מוצאים בנפשם איזה ירידה או לקווא רוחנית על ידי הקישור לכל הכלל מפני חלקיו הירודים, לא יסורו אחר מדרך ד' הכללית הנאותה להם, אלא יזדרזו להקנות לעצמם את הבירור הראוי, באופן שיהיו יכולים להיות מקושרים אל הכלל כולו, מצד תמצית טוב ד', הטוב האמיתי, השרוי בו, ואז לא תגרם להם אהבתם האצילית שום פגם וירידה כלל, כי אם עליה ותוספת טהרה גבורה וקדושה.

אהבת הכלל והבסיס המעשי

ט

כשאדם הולך על פי תומת חינוכו, עומד במצב הפשטות של אמונה וסדר מוסרי מחובר ביראת העונש ואהבת שכר, בתור דבר העקרי, הגורם לכל סיבוב החיים הרוחניים שלו, כל המעשים הטובים והמדות הטובות יונקים אז משורש קטן ושפל זה. כיון שהוא מתעלה, הרי הוא מתחיל לפקח את עיניו, להכיר את הטוב והאור באמתת עצמם, שוכח הוא מעט את עצמו, את פרטיותו, והריהו מכניס את עצמו יותר בחיי הכלל, הטוב הכללי מחל הוא לקחת את לבבו. ומתוך הדליגה הרוחנית הזאת, שהוא דולג מתוך החוג המוגבל באהבת עצמו הצרה אל אהבת הכלל הרחבה, הוא עלול לאבד קנינים, שהם אמנם לכאורה קטנים, אבל באמת נכבדים הם מאד. סדרי חיים טובים, שהם מושרשים יפה בהליכותיו, בסדרי האמונה, מתאימים הם כולם דוקא אל העליוניות שבמטרה של אהבת הכלל. אבל לא קל הוא הדבר להכיר את כל התוים המדויקים בתוך ההתרוממות הרוחנית הכללית. אבל כמה שקשה היא עבודה זו בהתחלתה מוכרחת היא, כי אם יהיה האדם מאבד את הרשמים המעשיים כפי דיקנותם, מטשטש הוא בזה את הסגנון היותר חזק שבחיי המעשה, שהוא הבסיס לחיי הרוח היותר רוממים. ומפני שפוגם הוא בעבריות מעשית את האידיאלים הנשאים, שהם המגמות האחרונות של מעשה התורה והמצוה, אף על פי שהוא איננו מרגיש ביחושן של המחשבות העדינות ברוממות עוזן עם המעשים הללו, מכל מקום כך היא המדה, שהנשמה נפגמת, האידיאלים מתרחקים בהוייתם המציאותית מההכרה הנפשית הפנימית, כלומר ממהות החיים של הנפש, שהיא כבר שברה את הבסיס המעשי שלהם, ובזה כבר מתקצצות הכנפים, והמעוף הנשמתי לגודל ושיגוב עליון מתחלש הוא בתוכיותו. יכול להיות שיהגה, שיחשוב יצייר וידמה, שהוא עדיין שט בעולמות אציליים, שהוא שואף לאידיאלים רמים, אבל הכח הפנימי מסולק הוא ומטומטם על ידי הטמטום המעשי. והמסגרת המעשית, שהיתה בטוחה כל כך בהשתמרותה, בהיות כל הנשמה קשורה למרכז של שכר ועונש, בלא התנשאות אידיאלית לחפץ של הכרה פרטית כלל, נעשית רפויה, אחרי ההתרוממות אל עולם האצילות הנפשית וההכרה השכלית. אשר על כן ההכרח מעיק, שכשם שהתעלתה הנפש להיות חיה חיי הכרה בכללותה, השאיפה של חיי הרוח, כן תעמיק עוד יותר בחיפוש רוחני עד אשר תבוא לאותו המצב, שהמקור הכללי של השאיפה האידיאלית יגלה לפניה את כל מכמניו, והקישור הפנימי לפרטיות הדיקנות של ארחות החיים המעשיים, שהוא עומד הכן על בסיסו בימי הקתנות, ישאר על עמדו, ועוד ביותר הידור וחמדת קודש בימי הגדלות, בעת ביכור המחשבה האצילית העליונה, אשר האמת של שכר ועונש לא יהיה עוד הגורם העיקרי בדחיפת החיים המוסריים, כי אם התשוקה האידיאלית, לחיים שיש בהם תוכן מדעי ומוסרי במלא מובנו.

אהבת חנם ושנאת חנם

י

הבינה והציור, המדע והחפץ, הלא רק שביבים קטנים הם מאוצר החיים. האוצר בעצמו מלא הוא במילוי אין חקר בעומק נורא. העזיזות של החיים, המתגלה בחפץ החיים, שכל החפצים הם תולדותיה, חזקה היא מאד בחסנה, צורתה קבועה היא, כל הצורות הרוחניות מתטבעות על פי אותה המטבעה הספונה בקרבה פנימה. כשיוצאת מריבה בין כח לכח, בין איש לאיש, בין עם לעם, בין עולם לעולם, המריבה בתוכנה היא תוצאה מהשינוי והניגוד שיש בעצמיות של אוצר החיים. מעט מאד הוא הערך של יסודי ההתנגדות, שהם מתבטאים בבינה ופירוט מדעי, כל אלה הם סימנים קלים, שמפני חולשת ההכרה הם מתבטאים בתור

סבות ודרישות. אבל היסוד העליון הוא שנאת החנם, שאוצר החיים מבטא למה שהוא מנגדו. ויצרא דשנאת חנם זה חובק בתוכו את סתר האהבה, שהיא גם כן כמותה אהבת חנם, שאור השלום והאושר רק בה הוא גנוז. וכל הנימוקים, המתגלים בגילוי הגיוני ובמערכה צורתית מתוארה, הם רק ניצוצות קלים, שמתוך שאין הספירה המוגבלת עמדת חיי האדם בהוה יכולה לקבל את שיגוב האור של האוצר במילוי תוכיותו, מסתפק הוא בציורים קלושים, שמכילים רק צללים כהים של המקוריות, אשר לאהבת החנם ושנאת החנם שייסודן הוא שנאו רע ואהבו טוב. וכאשר עומק הרע ורוממות שרשו הרי הוא עומק הטוב, נמצא שעומק השנאה הרי הוא עומק האהבה. ואם נחרבנו, ונחרב העולם עמנו, על ידי שנאת חנם, נשוב להבנות, והעולם עמנו יבנה, על ידי אהבת חנם, היורדת מראש צורים, וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם, שהיא התיאוריה הנאמנה של העברת כל הטוב על פניו, של זה האיש משה. אבל תיכף בהולדו בא הטוב עמו, - ותרא אותו כי טוב הוא, יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים.

הסתכלות בצד הטוב

יא

כשמסתכלים באמת בצד הטוב של כל אחד ואחד, מתאהב האדם על הבריות בחבה פנימית, ואיננו צריך להזדקק לשום אבק של חנופה. כי ההתענינות בצד הטוב, שהוא פוגש תמיד, מכסה ממנו באמת את כל הצדדים הרעים, וכסה קלון ערום.

עבודת הסנגוריא

יב

אהבת ישראל, והעבודה של הסנגוריא על הכלל ועל הפרטים, איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה, רבת הענפים, שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת חסד. מי שמרגיש שמחשבת האחדות היא קרובה לרוחו, והציור של קישור כל העולמות כולם בכל האופנים הוא מעסיק את דמיונו והבנתו, הרי הוא משרשם של גדולי עולם, שעיקר עסקם הרוחני הוא הקישור הכללי של כל ההויה ושלום העולמים האמתי, ואל יסוג אחור משום מחשבה גדולה, ויגבה לבו בדרכי ד'. אף על פי שלפעמים נראה לו כאלו רודף גדולה וכבוד, יראה כמה דאפשר לזכך את מחשבתו בלתי לדי' לבדו, לעשות רצונו בעבודתו, לגלות אור יחודו בכל העולמים, וממילא יערה עליו רוח ממרום, לזיכוך המעשים והתכונות בתכלית הזיכוך.

העין העליונה

יג

עבודה גדולה ומאירה היא להסיר את הכעס מן הלב לגמרי, להביט על הכל בעין יפה, בחמלה של חסד, שאין לה גבול, להדמות לעין העליונה, עינא עלאה, עינא דכולא חיורא, גם על מה שעושים הרשעים, גם על הרעים היותר מוחלטים ברשעות, לחמול על היותם נשקעים בבוץ הרשעה, ולמצא את הצד הטוב שבהם, ולמעט את הערך של החובה, ולהרבות את ערך הזכות גם על המסיתים והמדיחים, שעליהם נאמר לא תחמול ולא תכסה. זהו רק בעת שהמשפט נוגע למעשה, אבל בהצד העיוני יש לדון הרבה, למצא את הכונה הטובה, שהיא יכולה להיות גנוזה גם בהסתה והדחה, וכשמוצאים אותה הנקודה מסלקים בזה את כח הארסי שבהסתה עצמה, וכח המהרס שבה הולך ומתמעט, שסופן של רשעים כאלה גם הם להיות

מתתקנים. וכשאנו מתבוננים על האגדה האומרת, מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלם, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, אנו חודרים לעומק החסד, שאין לנו להסחף בזרם של שנהא גם על האויב היותר נורא. ומזה אנו דנים דין קל וחומר לאותם שהם גורמים לנו צער בדעותיהם ועניי הריסה שלהם, בשביל מטרות טובות לפי דעתם, וקל וחומר כשהמטרות הטובות הן יוצאות מן הכח אל הפועל ועושות דברים טובים ומתוקנים. אף על פי שעם הטוב יש בו גם כן רע וקלקול, אין הרע מבטל את הטוב. ועל ישרי לב, גבורי כח, העוסקים בעבודת הקודש, באמת ובתמים, לזכך את כל המחשבות, הפועלות בחיים ובמציאותם, מהשמרים שלהן, ולהעמידן על התוכן היותר צח וברור. ואז דוקא ממחשבות המעורבות ברשעה וטומאה יוצא אור גדול, שמחדש כח של חיים, העולה על גבי השמות הרגילים בעולם, ומתאים אל התכנים העצמיים, שהם יותר מבוררים ויותר חזקים במציאות, יותר מאמצים את הרוח, ויותר משפרים את החיים, ומרעננים אותם. מי שחושב בעניי האלהות בטהרתם איננו יכול לשנוא ולבזות שום יצירה ושום כשרון שבעולם, כאשר בכל מתגלה הפועל האלהי ברומו ותעצומותיו, אלא שלפעמים הוא מרגיש את הזריזות הנמצאת באיזה סעיף, שנתגלם בו ביותר הצד ההעדרי, דהיינו מה שמנתק אותו מהאור והחיים הכלליים של מקור הכל. ונמצא שהשנהא והבוז היא לא באה על מה שיש באמת בתנועה ובתרבות איזה שתהיה, אלא על מה שלא יש בה, דהיינו על מה שלא השלימה את חק הבנתה והשלמת חייה עד כדי התקשרותה ברגש ובמדע עם המהלך העליון והחודר של התוכן היסודי של המחשבה הרוממה, של האלהות המוחלטה, בגאון עמדתה.

חפוי הטוב על הרע

י

המסתכלים העליונים, אזורי חסד אל תמיד, מכירים את הכיעור שברע בעומק יותר גדול מאותם שהרוגז והכעסנות הוא שלטון רוחם. ומתוך שהם יודעים, שהרע מצד עצמו הוא דבר שאי אפשר כלל שיתקיים בעולם, אינם מתיראים לעמוד נגדו בגדולה נפשית פנימית, ודולים הם מעומק תוכיותו את כל הנקודות הטובות שנמצאות בקרבו. ומתוך שעינם תמיד פקוחה לחפש את נקודת הטוב, לא תוכל שום שנאת הבריות לשלוט בהם. כי בכל מקום מוצאים הם נקודת הטוב, שמעריכים את ערכה יותר מכל חפצים, והיא בזוהר גדלה מחפה היא על כל הכיעור שברע, עד שאיננו נראה כלל לעיניהם, להרשים איזה רושם של קוצר רוח ומיעוט אהבה. על כן גדולי נפש הם הצדיקים, אבות החסד שבעולם, ואין קץ לאהבתם אל כל היצור. ודוקא מתוך האהבה האלהית הגדולה שבלבם הם דורכים את כל מהלכי המשפט ויודעים הם לבצר את מעמד העולם, להביא לידי גילוי את נקודות הטוב שלו על ידי עמל גופם ורוחם, והם הם הנם עבדי ד', הדומים למלאכי מרום, רודפי חסד וצדקה, שלום ומשפט בכל לבבם ובכל נפשם. והם הם מעמידי העולם על בסיס הצדק והמוסר, להפנות אליו את הפנים המאירים של מעלה בכל עצמת עידוניהם.

המטים כלפי חסד

10

הצדיקים העליונים הם מלאים חסד, מפני שהם מרגישים, שאם יעזב עליהם העולם מתוך האור הגדול שבנשמתם, הרי הם מסולקים מכל עניי החומר וישוב המדיני, ונמצא העולם חרב, וזאת היא בודאי רעה רבה, ונמצא שצריכים גם כן הרשעים משוקעי התאוה להיות בעולם, כדי שעל ידם יתקרר רשף האהבה להעולם העליון, לציורי ההשכלה והדבקות האלהית, עד שהעולם הולך ונבנה ומתבסס, ובזה הם מלאים אור חסד, ומלמדים זכות גם על הרשעים. אבל הצדיקים שאינם גמורים, שהם מרגישים בקרבת

העולם, וחשים שאינם צריכים כלל לכח מפריד בינם ובין הקדושה, בשביל בנין העולם, אדרבא מרגישים הם בצערם של כל מיני הבלבולים בדעות ובמידות, שבאים להם בעטים של רשעי העולם, הם בשביל כך מלאים קצף ושנאה על הרשעים, ואוחזים במדת הדין. אבל הם גם כן צריכים לישב את דעתם, שכל צדקתם ואור הטוב שבהם בא להם רק על ידי קישור הנשמה באורם של הצדיקים העליונים, קדושי עליון ממש, ואלמלא הרשעים היו הללו נפרדים לגמרי מן העולם, ולא היה העולם עומד כלל. על כן אף על פי שמצד צערם הפרטי לפי מדתם מצטערים הם על הרעה הגדולה, שהשיקוע החמרי ושכחת הקודש של הרשעים גורמים להם, מכל מקום מצד הטובה הכללית של אורם של צדיקים, צריכים הם גם הם להשאיר מקום לנקודות של חסד בלבבם, ולהמליץ לפעמים זכות גם על הטבועים ביון המצולה של הזוהמא החמרית, ובזה יפעלו טוב גם לעצמם גם לעולם כולו. כי הרי האיגוד של רעיון החסד העליון בעצמו מחזק את יחוסם של הצדיקים הבינונים עם צדיקי עליונים, מלאי אור החסד, כהנים הגדולים לאל עליון, הטוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, אך אפים לצדיקים ולרשעים, המטים את העולם כולו כלפי חסד.

צער אהבה והשלמה

טז

מה שצדיק סובל עון הדור ומכפר עליהם ביסוריו זהו דבר מורגש. כל אחד ואחד מישראל לפי מדתו מצטער הוא מעון הדור. וכל מה שתכונת הנפש נעשית יותר עדינה ויותר נקיה, נעשה הצער ההוא יותר ממולא באהבה. וכל מה שהצער, הבא על ידי האהבה אל הכלל, אל האומה, מדכא יותר את הלב, כך הנפש מתרוממת אל מרום הטהרה העליונה, והיא מתאמצת ללכת בדרך טובה וישרה, בדרך קדושה עליונה, כאילו היא נתבעת להשלים את מה שהוא חסר מצד הדור. ובזה באמת משלמת הנפש הטהורה של הצדיק את המחסור הכללי. ורישומי הטוב, שהם מתגברים על ידי היחיד, שצער הרוחני של הרבים נוגע בלבו, הולך הוא ופועל על הכלל, פועל הוא גם כן בגלוי להלביש את הקדושה לזית חן וחסד, ופועל יותר מכל זה במסתרים, בסגולת הנפש, החבויה מעין כל רואה.

האחדות והסליחה

יז

האחדות הגדולה, שצדיקים טובים, אדירי הקודש, מרגישים בעצמם מרוב אהבתם את כל היצור, שהיא הולכת ומתרכזת בצדיקי ישראל באהבת ישראל האידיאלית, היא ממשכת אליה את אור החיים ויסודו של כל יחיד ויחיד, ומהפכת את כל הנטיות היחידיות והמעשים שלהם לטובה ולקדושה. מרוב תשובה מאהבה של אנשי מופת הללו מתהפכים כל הפשעים לזכיות. ואור החיים היותר רוממים וקדושים מאיר על ידי כל פעולה וכל שיג ושיח של כל יחיד ויחיד שבישראל, והוא עומד הכן להתגלות בשעת הכושר, אשר מהרה יבוא ויגלה ויראה, והיה בימים ההם ובעת ההיא נאם ד' יבקש את עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאינה כי אסלח לאשר אשאר. בכח עליון של אחדות מאירה זו היא סגולת הסליחה לכל חטא ועון, המיוחדת לצדיקים בני עליה. אמר ר' שמעון בן יוחאי, יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, ואלמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואלמלי יותם בן עוזיה עמנו מיום שנברא העולם ועד סופו. וכל בר לבב ידע וישכיל, כי כל פלא היותר עליון איננו כי אם התגלות זעירה של החסד האלהי, שאין קץ לטובו, אשר צדיקים רמי מעלה מסירים באור נשמתם את הקיר החוצץ של החולשה האנושית, המבדלת ביניהם ובין האלהים וטובו.

האחדות והחסד

יח

כל מה שהנשמה יותר גבוהה היא ביסודה היא מרגשת יותר את האחדות שיש בכל, והפרידות והשינויים אינם גורמים לה לתן לכל דבר ערך מובדל ומופרד. וביחס להמוסר, נשמות הללו מלאות הן אהבה וחסד עולם, וחפצן הוא מלא טוב. והם מכירים ומרגישים את הצינורות, ששפע אור החיים הולך על ידם מבריה לחברתה, וכל מה שהבריה יותר קרובה לחוגם, הצינור הוא מתרחב אצלם. ולפעמים מבהיק עליהם אור עליון, המקיף באחדותו את היש כולו ממעל לכל הצינורות, וכח הדמיון הזה קודש קדשים הוא, וטובה וברכה הוא מביא בעולם. וכשהמחשבה האחדותית מתגברת היא, אור החסד והסליחה מופיע, ועונות ופשעים נמחקים. וכל מי שהוא מתקרב לחוגו של צדיק טוב כזה, הנקודות של הטוב הגנוזות במעמקי נשמתו מתנוצצות ובולטות, והרע הולך ונאפס לגמרי. והם הם צדיקים יסודי עולם, שהם דנים את כל העולם כולו לכף זכות, ומאירים את אור החסד על כל בריה, אוהבים לצדק את הבריות, ושואמים לחייבם. והם הם תלמידיו האמיתיים של אברהם אבינו, ההולכים בדרכיו. ולפעמים יש שאור החסד הוא גדול כל כך בקרבם עד שאי אפשר לו להופיע במעשה, ומרוב שפעו הנם מרגישים חלישות בגופם, מפני שהחומר בטבעו מוכן הוא אל הדינים והגבורות, ומכל מקום הם שואבים אור חיים ואומץ ממקור חסד עליון. ואף על פי שאין העולם יכול לקבל את אורם כמו שהוא, כמו שאין העולם כדאי להשתמש באור של יום הראשון, מכל מקום מתולדותיו של אור זה העולם מתבסס גם כעת.

התחברות עם נפש פחותה

יט

כשמתחברים עם נפשות פחותות של פורצים ורשעים, נפגמים. אבל אם יש בהם איזה דבר טוב, ומתכוונים בהתחברות רק אל הצד של הטוב, אז אם כחו יפה הרי זה מתעלה. ואפילו ההסתכלות בפני אדם רשע שאסורה, אם יש בו צדדים של טוב, ומתכוין בהסתכלות רק לקלוט את הטוב, נראה שיש בזה דרך של מצוה. ואפילו כשיש איזו חיבור לרשע לאיזה צדיק בדרך אהבה, כבר מסולק ממנו איסור ההסתכלות, מפני שעל ידי חיבורו אל הצדיק נחשב כאילו יש בו כבר חלק טוב. ואמר אלישע ליהורם בן אחאב, לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא, אם אביט אליך ואם אראך, משמע הא על ידי נשיאת פנים של יהושפט מלך יהודה שנלוה עמו הביט גם אליו וראהו, ולא חשש לאיסור ההסתכלות בפני רשע, דמהאי קרא ילפינן ליה.

שמירה מיון מצולות

כ

מי שחסר לו החוש של שנאת הרשעים יוכלו התכונות המעשים והדעות הרעות להדבק בו ולפגמו, ואף על פי שעל ידי גודל מיתוק של חסד הולך האור ונזרח גם על הרשעים, מכל מקום ראוי לאחוז במדה ידועה של גבורה, שהיא מכרת בשנאה פנימית לרשעים הגדולים, מרימי יד בתורה. ומדה זו היא כמו סנדל לנשמה, שלא תטנף רגליה ביון מצולות הקליפות, והיא משומרת על ידי תכונה זו בטהרתה.

חסד וגבורה פנימית

כא

צריך לזקק את מדת החסד, שלא תהיה טבועה רק ברוך הלב, כי אם על פי מדה מושכלה. הידיעה האצילית במעלת הנשמה החושבת, ההוגה דעה, המציירת ציורי קודש, שהיא מגמת היצירה האנושית, למען יתחזק כל בעל רוח במעוזו, ולא ישטוף בשטפי ההמוניות, היא מדה מוכרחת להעמיד את התוכן המאיר של העולם, אי אפשר לרומם את העולם ולהיטיב לכל ההמון כולו, כי אם בידיעה פנימית בהיתרון של הנפשות העדינות, בעלות החכמה התורה והמוסר. וצריכים בשביל כך לפעמים להעמיק בעומק הרע של ההמוניות, מצד הגס שבה, אבל ההסתכלות הזאת עיקרה לא לקרר את האהבה הכללית היא באה, אלא לזירוז הכח הרוחני, הכח העובד והמעלה את העולם, שמציאותו היא קודש קדשים, ופעולתו קודש היא להשפיע חיים ברכה וטובה בעולם כולו. כשאוהבים את האומה בכללותה, בכל כחותיה, כשאוהבים את כלל האדם עם כל חילוקי קיבוציו, כשאוהבים את כל היצור עם כל מדרגותיו, צריכים תמיד להזהר מלהסחף באותו הזרם של השפלות, המצוי בהכללות. שכל תעודותיהם של הכחות הגבוהים, התעוררות המדע המוסר היושר והשירה היא להעלות את הכל, לסמן יפה את מגמת החיים ואת עדינותם וקדשם. על כן צריך מושב החסד להיות מבוסס בגבורה פנימית. וזעף עצמי על הכשלוך הרוחני של העולם, וממילא קל וחומר על של עצמו, צריך להיות עצור בתוכיות הלב ופועל על מערכי הלב, ואז יוצאים הדיבורים והמבטאים, ודוגמתם הפעולות והיחוסים, וכל הערכים העולמיים והיחידותיים, במילואם וטובם במדתם ההגונה. וסוף שכל העולם ניזון בזכותם של אותם גבורי כח, אוהבי טוב ושונאי רע. והם הם המוכיחים הגדולים והמליצים העצומים, המדברים באהבה מסותרת. ולפעמים בוקע זיו הידידות מבין החרכים לכל, לכל הפרטים, לכל ההמון, לכל העם, וכל היצור.

התפשטות החסד וגבוליו

כב

מרוב התפשטות החסד יוכל היסוד המוסרי להתרופף. אף על פי שלגבי חסידי עליונים, אשר על פי הדרגה ועבודה נפשית וגופית גדולה עלו עד למרומי ההכרה של החסד הבלתי גבולי, של אור עליון וטובו, אין לחוש לקלקלה מוסרית, שמורים הם גדולי עולם הללו מכל חטא, ורגלי חסידיו ישמור, אבל ההשפעה של הלימוד וההסברה של אור החסד תוכל לטשטש את המחשבה המוסרית, של מקבלי הלימודים הנכבדים. וזהו סוד היסורים הנפשיים, המזדמנים דוקא לאותם המתאמצים לעלות במעלות החסד היותר גבוהות, לברר להם, שעם כל הכלליות הרחבה, שעל ידה החזיון של ההויה זורח בהדרת טובו ונעימות חסדו, יש עדיין זיקוק פרטי התופס מקום גדול, והוא מוגבל בגבולים, שהם מבדילים בין איש לאיש וקניניו, בין עם לעם ושאיפותיו, וקל וחומר בין הטוב והרע, בחיים ובמעשה, בין אור לחושך, בין קודש לחול, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה, ואפילו בין קודש לקודש, בין חיין וחיין דחיין, ועל יסוד הבדלה עמוקה זו הולך הדעת ומתרחב, מתבהר ומתענף, וממלא את כל החדרים בהון יקר ונעים, שעל גביו אור החסד העליון, הממלא זוהר תפארת, הולך וזורח בגאון הודו, והוא נעשה בנין מתקיים לדורי דורות, עמוק ממעמקי תהומות, ומושרש בשרשים עצומים. וחסד ד' מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים, לשומרי בריתו ולזוכרי פקדיו לעשותם,

חסד וכהונה

כג

חסד של אברהם הוא כולל את כל באי עולם, וחסד של אהרן הוא מרוכז בישראל, ומי שמתדבק במדת

החסד לאמתו, באור תורה, צריך שיחבר את שני ענני הכבוד הללו של אברהם ושל אהרן ביחד, ויאירו עליו שני האורות. ואז יאמר, חביב אדם שנברא בצלם, וחביבים ישראל שנתן להם כלי חמדה. ועל ידי האיכות שבחסד אהרן תתעלה הכמות של חסד של אברהם, והיא גם כן תאיר באור האיכות, כאשר היתה במדת אברהם בעצמו, שהיתה לו בת ובכל שמה, שעל כן הוציא הקדוש ברוך הוא כהונה מאברהם, אתה כהן לעולם, והוא ידע שברכת האדון צריכה תמיד להיות קודמת לברכת העבד, האיכות היא צריכה להיות העטרה של הכמות. ואז יבנה העולם בנין שלם, ביראה ושלוש יחד, ויקראו לירושלים כסא ד'.

אהבת הצדיק ותפלתו

כד

הצדיק הדבק בד' בכל עומק רצונו ובכל מלא הכרתו, ורצונו הוא רצון אדיר, והכרתו היא הכרה עמוקה, והם הולכים ומתאדרים ומתעמקים מדי יום ביומו, שעומק גודל רוחב וגובה החיים מתרבה בהם, מפני שאיבתם התדירית ממעין הנצחי של מקור חיי כל החיים, ממקור יסוד חי כל העולמים, כשצדיק זה אוהב הוא את הבריות, מבסס הוא את העולם, באהבתו את הבריות מתמזג חלק יסודי תמציתי מאותו הטוב המעולה שבאופיו הנשגב בנפשות כל אהוביו, שהם כל הבריות כולן, ובוהו הוא מרומם את ערכם, מזכה אותם ומעלם. וכשהביטוי התפילתי, האור הדיבורי, מבליט את האהבה הזאת, הרי היא מפוצצת הרי עד, והעולם כולו מזדכך. וקל וחומר שהרצון הפרטי, כשהוא מצטמצם באיזו אישיות פרטית, ובאיזה מבוקש פרטי, שהוא נעשה. אמנם אין הרצון הפרטי של המבוקש המפורט העיקר בהאופי התפילתי של צדיק עולמים, אלא הרי הוא אחד מהבקעים, שעל ידם מתגלה הלהב האידיאלי, המקודש בקודש קדשים, של אהבת הבריות, של אהבת כל העולמים וכל יצוריהם. ואהבה זו בעצמה הרי היא מרוממת בתוכנה המעודן את המהות של הנשמה, מעלתה על כל המעשים, ומשגבתה בישועות עליונות, מפני שהיא היא השפעה האלהית, האומרת עולם חסד יבנה. אבל בסקירה האלהית בעצמה, המתעלה מכל גבול, זמן ותיאור מיוחד, הלא אין שום רע נמצא, ואין שום הירוס מכאיב, כי הרי הכל הולך למישרים, לאושר ולטוב, על כל החסד העליון, בגודל מילואו, נותן הוא מקום לכל מה שאנו סוקרים אותו בתואר של קלקלה, של הירוס, של מיתה, של שבירה, של חלי, של עוני ושל עצבון. ומתוך שהחסד העליון בכל עליונותו הרי הוא משפיל לראות, ויש בכללות האידיאלית גם אותו האושר המפורט של החפצים הפרטיים שבכללות התיאור המוגבל, שיצורים שוקקים אליו במעמדם, אין הרצון מובע בעומק אמתו כי אם על ידי אותה ההגבלה והמחשך של החסד שנמצא בנשמת הצדיקים, השואבים מאור חסד עליון את שביבי אורם, והם מבטאים את חפצם לשמירת התיאור הפרטי של היצור. וחשקת אידיאלים מוגבלים הללו הנה הכלי של עמדת החיים והשלום, בריתי היתה אתו החיים והשלום.

אור התפילין והחסד

כה

ישנם צדיקים כאלה, שהם מרגישים צמאון פנימי להיות מעוטרים בתפילין כל היום, ואין מספיק להם התפילין שבשעת התפלה. והם צדיקים כאלה, שהדבקות האלהית בהתגלות הנפש היא מדתם הקבועה, ולא רק מזמן לזמן, וכל היום הנם בפנימיות רוחם מתפללים. וצדיקים יסודי עולם וחכמים עליונים כאלה, אף על פי שיזדמנו להם סיבות שלא יוציאו כל כך מן הכח אל הפועל את חפץ לבבם בהתגלות הקדושה והדבקות העליונה, ולפעמים גם חשקם בהנחת תפילין כל היום לא יעלה בידם מכמה מניעות, מכל מקום התשוקה הפנימית שבנשמתם לאור התפילין מאירה הרבה בעולם, ואור החסד מתפשט בעולם על

ידם, להרבות מחילה וסליחה, וחנינה גדולה. והם הם אוהבי ישראל באמת, שנפשם צמאה לתשועת ד' ולבנין ארץ ישראל, והם נוטים כלפי חסד לכל, ומלמדים זכות על כל הפושעים, אפילו על הכופרים והמכעיסים היותר גדולים, כי הם רואים בתומת נפשם את הניצוץ של הטוב הגנוז בכל נפש, וקל וחומר בנפשות ישראל, וביותר בנפשות הדוגלים באהבת האומה בכלל, והם נוטים אל הטוב והיושר, שזכייתיהם גדולות. והתוכן של הדבקות האלהית הטבעית, שהיא ערכה של קדושת התפילין, היא היא אהבת ישראל, שהן תפילין דמארי עלמא, שכתוב בם שבחייהו דישראל, מי גוי גדול, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ואור התורה מאיר בנפשות הללו בצורה מבהקת, לא לפי מדת ידיעתם כלל, אלא לפי מדת סגולת נפשם הטהורה העליונה.

חסיד פועל עם אל

כו

כשהעינים מתפקחות רואים בתחלה, איך שמהחכמה העליונה מתפשטת כל התורה כולה, שבכתב ושבועל פה, ואחרי כן סוקרים בעין בהירה איך מהתפשטותה של תורה מסתעף כל העולם כולו וכל מעשיו ועלילותיו. מי שהוא בקי בהסתכלות הראשונה עוסק הוא בתורה ובמצות לשמה, ומי שהוא בקי גם בסקירה השניה הוא פועל עם אל תמיד בכל דרכיו ועלילותיו, וכל שיחתו דברי תורה, וכל פעליו מצות וקדושות הם. זה הוא החסיד, הנוטל אורח חייו מיסוד חסד ד' המלא ארץ.

התכונה השלמה

כז

עבודת ה' היא להמציא בעולם אותה התכונה השלמה, שהיא פעולה יקרה כזאת, שיקרותה גלויה היא רק לד' לבדו. ובשביל המצאתה של תכונה זו וכל אגפיה, הננו נמסרים לכל הטוב והיושר, ולכל מעשה התורה והעבודה, וכל פרטי פרטיהם, וכל מה שהאדם בכללו ובפרטו מתעלה, מתגלה עליו איזה חלק מהיקרות של התכונה, שהוא מהוה על ידי שפעת חייו ופעולותיו המעשיות והרוחניות. וכן מתגדלת נשמתו ואומץ רוחו וצהלתו הפנימית, ביחד עם חרדתו ועריגתו להוסיף עבודה ושכלול, להודיע קשט אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיד.

שלשת האורות

כח

בזיכוך הרוח כל פגם מוסרי אפילו רחוק ודק מאד מורגש הוא על ידי הבטאה פנימית של מוסר כליות, וכל עילוי מוסרי מתגלה מעלתו על ידי הארה רוחנית, רוממות נשמה וחדות קודש. בתכונה העליונה, מתרשמת התורה כולה וענפיה כולם בהאספקלריא הנשמטית. זאת היא מדתו של אברהם אבינו, שקיים את התורה כולה עד שלא נתנה. המביט אל צור חוצב, יכול על כל פנים בנקל לפי הערך להגיע למדה זו, שבסיועה של התורה תחול עליו הופעת אורו של אברהם אבינו. ואז לאמר, הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי, לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי. כששני האורות הללו מתכנסים ומתאחדים יחד, יסוד הפנימי ויסוד המקיף, שהוא מתהווה למורשה בישראל על ידי כוחו של יעקב, שנסתגלה אצלו סגולת האבות, להיותה אחוזה בשלשלת הקודש של הדורות כולם, שבטי יה עדות לישראל, מאיר אור התפארת הנשמתי, במלא ברקו, מבית ומחוץ, יעקב מלבר ומשה מלגאו. האור המקיף הוא האור הפנימי, מצד כל היקום, זהו אורו

של משה הנשאב מתורה של מעלה, חמדה הגנוזה מימות עולם. וזהו אור החיים, לחיי החיים. והאור הפנימי, זהו האור הבסיסי, העומד בתור חומר עליון ונשגב, לקבל את הצורה הרוחנית של האור המקיף, והוא מקור הדעת, שוכן החדרים, בכל ביתי נאמן הוא. המעין העליון של תביעת הקודש והמוסר הנשא, אור החסד של אברהם, הולך הוא ומתגבר. פוגש הוא את אור הדעת בהוד תפארתו, בהגלותו ביקרו, בתורת משה מורשה קהילת יעקב, אשר אמנם רק בתכונת ביטוי והגלותו בא הוא אחרי המעין הראשי של יסוד החסד הנשגב, יסוד משאת נפשו של ראש צורים אברהם אבינו ע"ה, אבל מצד עומק אצילותו והגיון אידיאליותו הנה הוא רם ונשא מכל הוראת שם ואומר של חסד, וכל נטית נפש, מקור דעת עליון, מאור חיי כל היש, בראשית כל מוחשבת יקום ועד אחרית כל, בו כלולים. ומחיי תורה שבכתב, זו התפארת, מתפשטות הארות אידיאליות מעשיות וסעיפיות להיות למשקולת חיים לדור דורים, ביסוד הממלכה, המשפחה, האיש ומפעליהם, בתורה שבעל פה. וכן הולכים הם שלשת האורות הללו, תורת החסד, תורת החיים, ותורת השלום, ומתאגדים יחד, שולחים הם זה לזה את ברקיהם, רצוא ושוב. וכל נשמה אצילית, הנושאת דעה למרחוק בצדק ובמשפט, הרי מתמלאת תמיד טללי חיים, לשדי אורות, להחיות עם רב, להעדין עולמים מהמון חיי נועם, ההולכים ומפכים בגלי אורים, שמשפיעות הן שלשת המערכות זו לזו, הלוך וחזור, הלוך והתגבר, הלוך והתרבה, הלוך והתענף, אור זרוע לצדיק, הולך ומצמיח, עושה פרי לברכה, ולישרי לב שמחה.

המצות החברתיות והרוחניות

כט

היחש הערכי של המצות המוסריות החברתיות, מצות שבין אדם לחברו, אל המצות הרוחניות, שהן מצות שבין אדם למקום, מתחלף הוא על פי ההארות השוטפות בביסוס הבנת התורה. המדע העליון הרציונלי מצד אחד, והרזיות הקדושה מצד השני, היותר פנימי ויותר מאוגד בתוכן העצמי של הופעת הקודש, הם באים עד לידי המסקנא האחרונה של ההויה, שהחברתיות היא רק אחת מחוליותיה, והרוחניות העליונה, האושר הנצחי, הוא היסוד, המגמה התכליתית. ועל פי זה יהיו המצות שבין אדם למקום היסוד העקרי, שהמוסד החברותי הוא רק סולם לעלות אליו, ויהיו המצות שהן עשויות למגמת התגלות האורה האלהית בנשמות, בחיי היחיד והצבור, באומה ובעולם, בטבע ובהויה בכלל, הצינורות היותר עליונים, שואבי החיים המגמתיים, ועמהן הן מקושרות כל המצות החברתיות בתור דרך ד' לעשות צדקה ומשפט. אמנם העין המוגבלת באידיאליה אינה יכולה להציף יותר הרבה מהתוכן החברותי בפירוט גמור, ומתהוות המצות החברתיות אצלה ליסוד עקרי. אך אף על פי שאינה יכולה להציף את הפירוט האורי של הגניזה האלהית של אוצר הנצח, התלוי באישור המדע העליון, יודעת ומכרת היא את כללותו, על כן הנבואה אחדה את הלהב המקנא נגד עבודה זרה מצד אחד בכל כללותו, ונגד הפרעות חברתיות מצד השני בעומק הפירוט. וחכם עדיף מנביא, מפני ששאיפת החכמה היא מיסוד התורה, שהיא ההתגלות העליונה, המאירה באספקלריותה המצוחצחת של הנבואה האבית של משה רבינו, היא עסוקה כבר בכל פירוט המצות הרוחניות לסעיפיהן, ותורת החיים שבין אדם למקום בכל המילוא הישראלי מסתעפת לנחליה הרבים, ונבנה הבית העליון, שהיסוד התחתיתי, הוא המכון החברותי, נעשה לו לבסיס חזק, וממילא גם הוא מתאדר למאד. ובאו הישועות לסדר נזיקין מאוגדות עם יסוד החסידות אשר לאבות ולברכות. והרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצווע בתורה יותר מהם, שהם כמעין הנובע. ומתעלה יסוד הנבואה בהארטו בהצטרפות החכמה התורנית, חכמת סופרים אליו. ותורה ונבואה וחכמה יחד בונים את שכלול העולם, ובית ישראל הולך ומתכוון על ידי עמודיו

השלשה, תורה ועבודה וגמילות חסדים, ודין ואמת ושלוש שלעומתם.

החסידות והנבואה

ל

החסידות היא כשרון אמנותי נפלא, שהעולם צריך אליה יותר מכל מיני האמנויות שבעולם, היא מבססת את רוח האדם בכללו ומעמידתו על עמדתו העליונה, שהוא שואף אליה בפנימיות תכנו, להשלמתו של כשרון עליון זה צריך שיבורך בעליו בכח מדמה עדין, מדויק וחודר. וכל מה שיתגלה אור השכל והצחצחות העליונות של טהרותיו על כחו המדמה, ככה יתברכו ציוריו. אז דברת בחזון לחסידך. והנבואה גם היא מגזע החסידות העליונה מתענפת. ומתוך החיים העצמיים הנאדרים בקודש, ההולכים ושוטפים בקרב נשמותיהם של האמנים העליונים, יחידי הסגולה, חסידי הדורות, כח החיים בכללו, שבכל דור ודור, בישראל ובאנושיות כולה, הולך ומתברך, והתכונות הנפשיות הנשאות, המדות הטובות, הרצון העמוק להטיב, ולחקות את ההטבה במעשים, בדיבורים, בכתבים, ובכל מהלכי החיים, שאיננו פוסק, והוא כמעין המתגבר בלבם של החסידים המוכתרים בכשרון האמנותי המקודש של אור החסידות האמיתית, הוא שופע בעוזו כחו, ופועל פעולה גנוזה על כל הנפשות כולן, לחזק אמ מצעדיהם, ולאמץ את רצונם, המתעודד להיות הולך ומתחזק גם הוא לדרך הטובה והישרה. ומטעם זה מוכרחת היא האנושיות להעמיד מכולה חסידים, מיוחדים בסגולתם הנפשית.

צדיקים נגלים ונסתרים

לא

מהו המובן של צדיקים נגלים ושל צדיקים נסתרים, שכל כך דברו על המדרגה האחרונה אבותינו הטובים בהערצה נפלאה. הצדיקים הנגלים הם שהם נתונים אל הטובה הכללית החברותית, הטובה המוגבלת המעשית והרוחנית, שיכולה להיות משוערה וממודדת. והצדיקים הנסתרים עולים על זה במה שהם רואים, שכל טוב מדוד ושקול, מנוי וספור, הוא באמת רק תוכן של איזה מיעוט רע, לא אור גמור שרוי בתוכו כי אם מיעוט של חושך, לא אורות כי אם מאורות, והמאורות לפעמים יכולים להיות נלקים, ובחסרונם מארת כתוב בהם, ולקללה הם נהפכים. על כן הם שואפים אל הטוב העליון, הטוב שהוא למעלה מכל מדה ושיעור, רק בתור שימוש של מבוא, של כלי, משתמשים הם גם כן בהדברים, שעל ידם מתגלה הטוב המדוד, האורה המוגבלת. אבל כונתם ושאיפתם, אופי נפשם, וחפץ חייהם העמוק התדירי היא רק התעלות עצמנו, והתעלות כל העולם, כל היש, כל ההויה למעלת יסוד כל המרחבים, לאור כל האורות, לנחלה בלא מצרים. והסביבה, החברה בכל צורותיה, אפילו היותר אצילות, הדיבור לכל סגנוניו, אפילו היותר שירי, אינו יכול לספוג אל תוכו את כבירות חפצם, על כן הם נעלמים ונסתרים מכל, וצדקתם אם תהיה לפעמים גם כן גלויה אינה כי אם מעלמת את זהרם העליון. אבל הם צנועי עולמים הם לא נתנו להגלות, וסגולתם הנסתרת היא חבויה תמיד. ממתים מחלד חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם. ישנם צדיקים שהם נגלים לבד, רק שהם יונקים מאור הנסתר דרך צינור מיוחד לדעת ולאמונה, והוא מופיע אור על כל דרכיהם, וישנם גם כן צדיקים נסתרים, שרק דרך בקיע רוחני הם משפיעים על העולם הגלוי שלהם, או לפעמים גם של אחרים, וישנם אמנם צדיקים שלמים, כפולים ברוחם, שהם מעוטרים בשני הכתרים, הנגלה והנסתר. ובהם ישנן גם כן מדרגות. יש שהכתרים הללו הם קצת סותרים זה את זה, מקטרגים זה על זה, ומכל מקום בכח הגדול של אור קדשם הם מטילים שלום ביניהם. ויש שהכתרים מושלמים בחיבור הגון עד שאין שם שום קטיגוריא, והשלום העצמי הוא מנת חלקם, והם

שטים בים וביבשה, בארץ ובשמים, בכל מלא שאיפתם המרחביהית. וישנם צדיקים מוכפלים, העולים על כל אלה, שכבר אחדו את הכתרים, עד שאין נופל בהם גם שם של חיבור, והנגלה והנסתר נעשה דבר אחד ממש, הם אינם פוגמים בנשיאת שתי אחיות, עלמא דאתגליא ועלמא דאתכסיא, רחל ולאה, כי אינם אצלם שני תוכנים, שני גופים, שיד הקנאה יכולה לשלוט בהם, ותקנא רחל באחותה, אלא פרצוף אחד יסודי מקורי, שהחמדה המוגבלת הגלויה, באדירות כל מרומי קדשה, והחמדה האצילית הבלתי גבולית הגנוזה וכמוסה לעד מתבלטות בו ומתואמות בקרבו בהתאמה אחדותית, עשירה ומכוללה. ועץ יוסף ועץ יהודה נעשים עץ אחד. אורו של משיח הוא זה, ד' צדקנו זה שמו אשר יקראו לו, המלך שהשלוש הוא שלו.

צופי ישועת עולם בישראל

לב

ישנם צדיקים כאלה, שהם גדולים ועצומים מאד, שאינם יכולים לצמצם עצמם בכנסת ישראל לבדה, והם תמיד דואגים ושוחרים את הטוב בעד כל העולם כולו. ומכל מקום גם הם קשורים בנקודתם הפנימית דוקא בכנסת ישראל, מפני שכנסת ישראל היא התמצית של הטוב והמעולה שבכל העולם כולו, ובאהבה וטובה שתבא לכנסת ישראל חוזרת היא ומקפת את כל היצור, צדיקים הללו אינם יכולים להיות לאומיים על פי התוכן החיצוני של המלה, שהרי אינם יכולים לסבול שום שנאה ושום עולה, שום הצטמצמות ושום התכווצות של הטוב והחסד, והם טובים לכל, כמדותיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו. והם בכל זאת צופי ישועה אדירים מאד, מפני שהם יודעים ברור ומאמינים בכל מלא נפשם הטהורה, שישועת ישראל ישועת ד' היא, ישועת העולם ומלואו, וכל אשר בו, ממרומי רום עד עמקי תחת. ולעולם יחזיקו צדיקים עליונים הללו, חסידי עליון, הקשורים בעבותות החסד ואור האהבה העליונה באמת, במדתם הגדולה, מדת החסד הנשגב, ודורשים הם תמיד טובת כל האדם וכל היצור. ומתוך דרישה זו הם מתעסקים בעסק נמרץ ובקשר נשמתי נפלא בצרכיהם של ישראל, בכל הדורות ובכל הזמנים, בכל הדרכים, בכל הערכים ובכל האופנים. והם הם המטים כלפי חסד, האוהבים לצדק את הבריות ואינם חפצים לחייבם, אוהבי צדק ושונאי רשע, דבקים במדתו של אברהם אבינו. ומתוך האהבה הרחבה של כל היצור מתכנסת אהבה נפלאה לישראל בלבבם, ומפני שהיא מצומצמת במקום מרוכז, מתוך התפשטות גדולה של הרחבה מופלגת, היא רבת הכח והעצמה, ומכה גלים גדולים בנשמה, עד שיש בכחה גם לחמם נשמות רבות, ולהכניס אש הקודש של אהבת ישראל במעמקי לבבם ונשמתם, בשיעור גדול ועצום, המביא לידי מעשה, וגם מבלי שום פעולה מצדם. זורמת היא נשמתם אהבה נפלאה לישראל, ומתוך השלהבת הגדולה של אורם הרוחני בא כח החיים של כל הפעולות הטובות של הלאומיים, המסורים לעניני האומה באמת. כי שורש כל חיים וכל טוב הוא בנשמת הצדיקים העליונים, העומדים למעלה מכל הענינים הקטנים, הממלאים את לב רוב בני אדם בתדירות, ובחביון רוחם זרועי האידיאלים מתגדלים, ומאצילתם הם מתפזרים אל כל רוח, ונקלטים כל זרע למינהו, במקום שהוא ראוי להיות נקלט, ולעשות צמח, והיה צמח ד' לגאון ולתפארת לשאר עמו.

הצפיה הרוחנית

א

הצפיה הרוחנית מלאה היא בהירות הזכרון הכללי, זכרון גדלה של האומה וכל מלא הודה בעבר, וכמו כן היא מופעת משכלול התקוה בעתיד. ואלה שתי ההופעות משכללות את הנפש כולה, ומזה באה החבה הגדולה למצות התלויות בארץ ובמקדש, וכל הרגשות התלויים בהן.

צפיית הישועה

ב

צפיית הישועה היא מזככת את החיים, מרחבת את הדעת, ומעדנת את הרוח.

דמיון שכל ורוח הקדש

ג

חכמת האמת, שהיא באה מהתגלות רוח הקודש, היא מבארת את כל ההארות, העולמים כולם, מצד הטוהר השכלי, שהדמיון יש לו רק קצת אחיזה בהן, ומתוך כך החולשה הגופנית עלולה היא לבא אחרי השתקעות גדולה בהופעות העליונות, שאין לזה תקנה כי אם לנשא את כל העולם הדמיוני אל הרוממות השכלית. וזה בא מצד עבודה קדושה של יראה פנימית, שהיא מקור החכמה, המעלה את החכמה התנאה לרומה של החכמה העלאה. ואז לא די שחולשה גופנית אינה באה על ידי ההתגברות השכלית, אלא שזרמי גבורה גדולים ומלאים מתגברים ועולים על ידי התגברות הגדולה של ההשתקעות השכלית הטהורה, שהיא מופעה באור של רוח הקודש.

שאיפה לרוח הקדש

ד

אי אפשר להמנע מלהשתמש בהכרזה למטרות היותר עליונות, לעורר את הטוב ואת החיים בעולם. לגבי ישראל צריכים כעת בזמן הפריחה הלאומית, בהתחלתה, לעורר את השאיפה למטרה הרוחנית העליונה, שהוא הסיגול לרוח הקודש, קבוע ברוב בעלי הכשרון שבאומה. ההכרזה של המלה תעורר את הבאורים השונים שלה, וכל צד מצדדיה יאיר באור מיוחד, ועל פי רוב יגלה כל באור איזה חלק מהאמת הגדולה והחיה של אוצר הטוב והקדוש הזה. באמת חסרון רוח הקודש בישראל הוא לא חסרון שלמות, כי אם מום ומחלה, ובארץ ישראל היא מחלה מכאבת, שהיא מוכרחה להרפא, כי אני ד' רפאך.

שאיבת רוח הקדש

ה

כל מי שקדושת נפשו עלתה למרומי ההסתכלות של פנימיות ההויה, שואב הוא רוח הקודש ממעמקי נשמתו, כל מה שישתכל יותר בעולם החיצוני, בחכמתו וערכו, ובכל טענות הערות ותביעות של בעלי החיצוניות, יתחדד חושו הרוחני יותר ויותר, ומנל קליפה ישיג אור, מכל כפירה אמונה, וקדושה מכל טומאה. למרומים הללו אפשר להגיע על ידי הדרכה תדירית, בדרכי תורה, בחכמה, בתרבות ודרך ארץ, שנזהרים בהם שלא יהיו סותרים זה את זה, רק יתאחדו יחד באיחוד קבוע, שהוא מתעלה, כל מה שההסתכלות בחכמה העליונה, המביאה להכרת האחדות באור חיים ורוחב דעת, היא מתגדלת בגודל תמידי, ומראה היא את פעולתה על כל הליכות החיים כולם, המדות הדעות והמעשים. הגילוי הסקירתי הרוחני הפנימי במעמקי נשמת ישראל מציג לפנינו את כל התורה המעשית כולה בצורתה הפנימית האידיאלית על כל פרטיה. כל ההתפשטות של תורה שבעל פה עם ענפי ענפיה כולם כאחד חיי האומה הם עצמם, הנובעים ממקור עליון, ומחוטבים בחטיבה איתנה. ומתוך רישום זה של גילוי נשמה זו באים לידי עילוי יותר נשגב, והולכים ומתעלים, והמדרגות העליונות של רוח הקודש הולכות ומתגלות, הכל

לפי השקידה של התורה והמעשים הטובים, עילוי המדות, וההארה של הדבקות האלהית ברוח דעת עליון.

מרכזיות ההויה בנשמת אדם

1

האדם אפשר לו לבוא לידי מדה כזו עד שיגלה בקרבו את המרכזיות של כל ההויה שבקרבו. ואז ירגיש ברוחו את כל המתרגש, כל העשוי, כל המוברק, וכל המתנועע בכל מלא היש לכל פרטי דרגאותיו. כי לא יעשה ד' א' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. ההתגלות הפנימית הזאת של הריכוז שבנשמת אדם היא הוצאה מן הכח אל הפועל מה שגנוז בה באמת, ומה שהוא מצוי ועומד. ויכולים אנו להכיר את מעלת האדם בכל מדרגה שהוא, כיון שאור עולם זה ספון בקרבו, מה גדול הוא ערכו בכל אופן גם כשהוא עדיין שוכן במורד, ונשמתו מתגלגלת תחת שואה, אבל הניצוץ האלהי הלא לא ישתנה ערכו. ואסא דקאי ביני חילפי אסא שמיא, ואסא קרו ליה.

רוח הקדש על המשיג העובד

2

כל מה שהמחשבה משוטטת יותר בהענין האלהי, כל מה שהיא יותר דבוקה בשכל וברצון, ברעיון ובחשק, בדמיון ובציור, בהמובן ובמה שהוא למעלה מן המובן, בהשערה ובנטיה, להקדושה האחדותית של יחוד האל המיוחד ב"ה, הרי כל ההויה כולה כלולה בקרבה, כי המחשבה הדבקה בשורש היש הרי כל היש קשור עמה, וכיון שהדעה האלהית כוללת הכל, כל היצורים וכל מחשבותיהם וכל תעלומותיהם וכל נגלותיהם, כל העבר ההוה והעתיד, על כן לפי אותה המדה של הקישור האמיתי עם התוכן האלהי באמתתו, חל רוח הקודש על המשיג העובד, הקשור והדבק, וכל תעלומות עולמים מתגלים לו, ואור הגנוז, שהאדם צופה על ידו מסוף העולם ועד סופו, מתגלה עליו. ועם כל רכוש עושר ידיעתו, הרי הוא מתמלא ענוה ויראה, דרך ארץ וישוב דעת, אהבת הבריות וחמדת המדות, וכל העולם כולו קרוב אליו ברוח חסד ואהבה, ואושר החיים וכל הברואים כולם נעשה קרוב אל לבו, על הכל הוא מתפלל, עם הכל הוא מיחל ומקוה לחסד ולרחמים, לאורה וצהלה, עם כל בריה הוא מצטער בצערה, ועם כל נשמה הוא מקוה את תקותה, על הכל סוכת שלומו פרוס, ומעין דוגמא של חסד של מעלה מתמשך עליו. וחוזר הרצון האיתן והקדוש ומתיחד עם הידיעה. והתעלומות מתגלות, והנשמות, עם כל תוכניהם, כל מסתריהם ופנימיותיהם, מתגלות לפני רוח ד', אשר בלב איש, אשר ד' אור לו, אשר ידע שמו.

רוח הקדש בכנסת ישראל

ח

רוח הקודש שופעת תמיד על כנסת ישראל, ומסקה היא בשיקוי לשדה את כל הנשמות של כל אישי ישראל היחידים, ואפילו השדרות היותר נמוכות של עמי הארץ ושל פושעי ישראל הם בכלל הזה, בעלי רוח הקודש, היחידים שבדור, הם שואבים את שפעת רוח קדשם משני מקורות. המקור האחד הוא מיסוד רוח הקודש הכללי, שהוא הולך ונוזל בכל הנשמות כולן, והמקור השני הוא שהם שואבים וסופגים לתוכם את כל הזרמים וכל הניצוצות של רוח הקודש, שהם באים בתור רסיסים על כל הנשמות, שאין להן הכשר מצד מעשיהם והשכלתם לקבל אותם בקיבול מרושם. לוקחים הם הצדיקים ובעלי השפעה האלהית את כל האוצרות המלאים אור קודש, שהם מתבצבצים בשובם דרך הצינורות הכלליים כדמות מעינות בוצצים

מתמצית של נחלים שבין הרים, הבאים ממי גשמים, ומכל מקום באמונת רוח ואהבה רבה הם שומרים את כל העושר הזה בעד כל הכלל כולו, ובעד בעליהם הפרטים, שהם מריקים עליהם, על ידי השפעתם עליהם, בתוכחת חיים ובברכת אוהבים נאמנים, להשקות בהם את ערוגות המטעים ש ל נשמותיהם בכל מדרגה ושדרה שהם עומדים בה, ופועלים עליהם לטובה ולברכה, בין מדעתם בין שלא מדעתם.

הבאים אל הקדש

ט

כשהולכים אחרי ההרגשה העליונה של הופעת רוח הקודש, ושל כל חכמה והופעה שבעולם, בלא התקשרות אל התורה ומעשיה בפרטיות, ובמדידת המדות הטובות, המשוערות על פיה, הרי זה חטא נדב ואביהו, הפרדת יסוד אבא מאימא עלאה. חושבים המתנהגים ככה שמתקרבים אל הקודש, מיחדים הם ממרחקים, מקריבים אפילו אש זרה, ובאים אל הקודש, שתויי יין, בלא אימתא דשמיא, הנובעת ממקור עליון, הבאה על ידי כיסוי הראש, אלא פרועי ראש, ומתיחדים כל אחד בהשגתו המיוחדת בלא איגוד עליון של תורת משה מורשה, ולא נטלו עצה זה מזה, ומורים הלכה בפני רבם, מתוך הכרה של גדלות פנימית. ועומק גדול של קדושה זו צריכה להתבטל בפני מקור התורה. ונקדש בכבודי. והם מיודעו ש ל מקום, אינם יכולים להתגבל בגבולים גדולים ממשה ואהרן, בהתפשטותם, נדחים מן העולם, ואינם באים בבנין של משפחה, ובנים לא היו להם. וחוזרים בהולדה שניה, בפינחס זה אליהו, המלא רוח ד' וקנאת הברית. המסורת והעבודה המקודשת על פי הנבואה והתורה המנוחלת, וההתעלות העליונה, המכבדת את הקדושה, ומגבלת את תנאי החיים הרוחניים, ועם זה מנשאת עצמה מכל הערכים העולמיים, נמזגו בישראל, לשאת בכחה העז את משא הגלות וכל עמלו, ולחדור דרך כל עמקי תהומות אור ישועה וגאולה. זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים, הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ד' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. רוח הנעורים הסוער, המתעורר בעז ובגבורה, עם רוח הזקנה המסודר, המלא כובד ראש וזהירות, יחד מתאגדים לאגודה לפעול פעולתם בחיים, הרוחניים והגשמיים, להחיש ישועה, ולהעשות בסיס לצמח ד', עריכת נר לבן ישי משיח ד', רוח אפינו, אשר בא יבואו אלינו שניהם יחד, אליהו הנביא עם משיח בן דוד.

גלוי אליהו בדרך השכל

י

מי שמזדעזע ונופל בעצמו ממדרגתו הרוחנית גם מפגימה קטנה במעשים, במוסר, במחשבה ובנטיה, זה מתנוצץ בו כבר הופעת האור של גילוי אליהו באורח שכל, ואליהו הלא אמר רבי יוסי עליו, אבא אליהו קפדן הוה, ומרוב קדושת הופעת עולמים זו, הארוגה בכל אור המחשבה וטוהר המעשה שבעשיה, מגבהי מרומים עד עמקי תהומות, מתרחקת הופעתו מכל פגימה קלה, והנפש מרגשת תיכף. וצריך האדם להתאמץ בשמחת קודש, להשיב את האבדה, ולזכות לשלום מלאך הברית.

השגות גלוי אליהו

יא

התבוננות גדולה צריכה להתכונן בנפש על דבר היחש של החשכת ההשגה השכלית, הבאה מכל דבר שיבו משום סרך חטא. ביחוד מתיחשים הדברים לכל מיני השגות, הנתלות בתור סעיפים של התגלות אליהו זכור לטוב, שבדבר מועט לא משתעי אליהו בהדיה. ונראה שמדה טובה מרובה ממדת פורענות, על ידי כל תנועה אמתית, על ידי כל התגברות של קדושה פנימית, הבאה בטהרת חכמה וקדושת רצון, תכף מתגלה שפעת חיים וברכה בכל אותן ההשגות הבאות מצד זה התוכן של הופעת גילוי אליהו בכל ערכיו ומהותיו, השונים מאד בחילופי דרגאותיהם.

ההתגלות הכמוסה והודאות המחלטה

יב

אומץ ההתגלות הכמוסה, המאוגדת באושר חסיני הקודש, המרוכסת בגילוי אליהו, אגודה היא בהאמוניות הטבעית העזיזה ממקור מחצבתה, שם המית רעם גבורתה. ובחוסן טהרתה מלאה היא אותה הרויה החיה של הודאות העליונה אשר לחיים של מילוי האמת. עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעפים, היא הקריאה הנצחית שאינה פוסקת, הד קולו של מלאך הברית, מלא השיקוי של הודאות המוחלטה, המקנא המלא קנאת קדשי קדשים. והולכת היא השפעה המקורית ובאה למרום פסגתה ומציירת את כל התיאוריה המעשית של כל חסידות רוממה ומדויקת ברוח של חסיד בלבו ובידיו, ורכוסה היא ההתגלות האליהוית בעומק הדיוק של המוסר הנאדר בכל הקיצוניות המדויקת, ואבא אליהו קפדן הוה, בקפידת קדש העליון, המלא זיו אור החסד היותר נמרץ, היותר פועל ומחיה, היותר מאיר ומחמם כל לב, בקרני אורו. ומעומק החידור ומפירוט הפרטיות באה ההכרה של כל היקר הנמרץ הנמצא באוצר הגדול של האומה כולה, שאינה זזה מישראל עדי עד, המתפלשת בכל אורחות החיים, בכל טרדותיהם ודאגותיהם, דאגת הקודש ודאגות החול, טרדת הפרנסה וטרדת הגלות, קיווי הגאולה, ופתרונות הספקות, הארת העולם כולו, כונניות שלומו, ופדות הנשמות מכל צרה רוחנית. כי פתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, ומלאך הברית אשר אתם חפצים, כי הוא כאש מצרף וכברית מכבסים.

הקנאה והאהבה האלהית

יג

האהבה האלהית, כשהיא באה למדרגתה העליונה, מתהפכת היא לתכונה של קנאת ד', במדתה הטהורה. אז אינה עוד כח נפעל מהציר העליון האלהי, אלא מתהפכת לכח פועל, וכל המהות העצמית מתהפכת לתכונת האהבה, ומתפשטת בכל הרוחב של החיים וכל הגיוניהם ופעולותיהם. נשמה פועלת עליונה, כשהיא במדתה הגמורה, אינה צריכה לשום עיבוד וחידוש צורה. מדת הקנאה האלהית שרויה היא בכנסת ישראל בכלל, אל קנא שמו ואין עמו אל נכר. ומתוך כך החיים הנצחיים הם טבועים בכנסת ישראל. מדת האהבה העליונה המהותית הפועלת היא מדת החיים, וכל מאן דקני לקוב"ה לא יכיל סטרא דמותא לשלטאה ביה. באישיות הפרטית היא מדת אליהו. ולפי אותה גבורת האהבה ועומק שכלה, עוצם חילה וקדושתה, כך היא מדת גילוי אליהו האיש. ופנחס זה אליהו, צביוני הקנאה, ראש פסגת האהבה הפועלת. ובכללות כנסת ישראל שרויה היא נפשו של אליהו ואומץ חילו דפינחס קנאה, שהיא השלילה הגדולה, שהאומה שוללת כל עירוב זר, ואליהו הוא מלאך הברית. אף על פי שלא סגלנוהו עדיין בפרטיות, מתוך הסיגול הכללי בא יבא, לפני בא יום ד' הגדול. אף על פי שראשית בואו יהיה עדיין חסר וי"ו, אליה הנביא, ואחר כן יתגלה בכל מילואו, קנאת ד' צבאות תעשה זאת, למרבה המשרה ולשלום אין קץ.

העלאת עולם העשיה

י

אליהו, מפני שהוא כולל את הקדושה של עולם העשיה, הרי הוא סופג ברוחו את כל הנטיות הנדרשות לשכלולו של עולם זה, עד כדי הכשרתו אל ההרמוניה השלמה, אל העולמות שלמעלה. כשם שבתחלה לפני התבסמותו הכיר יותר מכל את עומק הכיעור והזיהום שעולם שפל זה שקוע בתוכו, ומפני כך קנא באש שלהבת לבער את רוח הטומאה והמחזיקים בו, כן יכיר אחרי ביסומו את כל ניצוץ קודש שבעולם זה, להעלותו ברוח שלום, וישיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם.

גלוי אור החיים

י

המחשבה של הדבקות האלהית, כשהיא מתגברת באדם, היא פותחת לפניו פתחים של ציורי אורה, של אומץ העז של השפעת חיים לכל היקום. הולך הוא האדם ומתגדל אז בעוזו רצונו, רואה הוא אז, חש ומרגיש, איך שהוא ברצונו האדיר בהאדיריות האלהית, בהבהקת אור אמונת אלהים חיים, מפשט הוא אז רוח רצונו לכל היקום כולו, וכל החי ומתקיים, וכל ההוה ומצוי שואב הוא ויונק ממנו חפץ קדוש ואידיאלי, הנשגב בקודש. אחרי שהוחשפה מעלת גילוי אליהו בעמקי הנשמה, מתראה אור החיים של תחיית המתים. וברוחו הפנימי, הקשור בקשר הקודש והנשגב של אור החיים, הוא מגביר כח החיים בכל המדרגות, ומשפר את מהות החיים בכל הערכין, ונותן הוא תמיד צורה חדשה לכל המוני מעלה ומטה.

ישועות וקוממיות

י

שיחת מלאכי השרת הנה יותר טבעית, נובעת מזרם החיים הרוחניים הקבועים שלהם, וסיפור הנשמות הוא יותר מלאכותית במלאכת מחשבת, נובעת ממקור הבחירה וההתבוננות הפנימית. והריעות של מלאכים ונשמות יחד הוא מרומם את החיים עד קצה גובה עליון, היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. וכשהתורה מתיחדת בנשמתו של אדם, וכל הגיוניה מתהפכים לטבעו הפנימי, אז הוא לובש מלאכיות, תרי מלאכי ברקיע, דוגמת תרי אמוראי בארעא. ומלאכי השרת מאן נינהו רבנן, ותלמידי חכמים שבבבל דומין למלאכי השרת. יתרונו של אליהו הוא שכולל שני הקנינים יחד בצורה מושלמת, הנשמית והמלאכית, והוא מגלה לנו רזי תורה, ומבשרנו ישועת ד', ושמחת גאולים. מה נאוו על ההרים רגלי מבשר, משמיע שלום, מבשר טוב, משמיע ישועה, אמר לציון מלך אלהיך. והולכת קוממיות, שתי קומות, קומת הנשמה וקומת המלאך, ושניהם מתגלים בפועל, וכשהם מתנוצצים, מתקיים ואשבר מוטות עלכם, בתחלה, ואחר כך ואולך אתכם קוממיות, והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ, על ידי אליהו בארבע, ותולכנו מהרה קוממיות לארצנו, כי אל פועל ישועות אתה, שתי ישועות, ישועת קומת הנשמה וישועת קומת המלאך, זרע אדם וזרע בהמה.

אורו של משיח

י

ההתקשרות האלהית, העליונה והטהורה, אינה מנגדת כלל את העולם ואת החיים, לכל עמקי תוכניהם, אלא גם מכשרת אותם ומרחיבתם. אלמלא חטאו ישראל לא היו צריכים כלל לסגל להם איזה סגולות מן

החוץ כדי להשלים את עצמם בכל ערכי החיים. אבל החטא גרם, שהמחשבה העליונה הועמה,ומה שנשאר הוא אור של תולדה, שאין לו אותו הבוהק העליון וההכללה הגמורה של העליוניות המוחלטת, של המחשבה האלהית, וממילא אין לו אותה סגולת ההרחבה, עד שבא הדבר, שההתייחדות עם התכונה של ההתקשרות האלהית, החסירה את הכשרון לשארי כשרונות, והוצרך הפיזור של הגלות לבוא כדי להשלים את החסרונות הללו, לספג את כל היתרונות של כל הגויים אל תוכם כדי להשלים את צביונם, והשלמת הצביון והזיכוך הארוך של הנפש הלאומית בכור הברזל של הגלות גרם לאפשר את החזרת האורה העליונה. זאת היא תכונת אורו של משיח, המיועדת לנו, בכל גדולתה. וגדולים יחידים בכל עת ובכל זמן מפלפלים הם בחכמה ומצפים לישועה, ומסתכלים הם באורו של משיח, ודעתם מתרחבת, עד שבעוצם ההתקשרות האלהית הם זוכים לדברים הרבה, והעולם כולו כדאי הוא להם. זאת היא נחלת העוסקים בתורה לשמה, ההולכים בדרכי רבי מאיר, שתורתו היתה אומרת כתנות אור, ואמר, הא משיחוכן, כלומר הארתו של משיח, שתורתו יכולה ומוכרחת להתפשט על כל קהלות גויים וסדרי ממשלותם, ועל כל ארחות החיים והבלטות פרטיהם עם כל מילוי העז וההוד שבהם.

נשמות חדשות ותר מלכות

יח

אנו רואים עולם מלא של נשמות ישנות, נשמות שבגוף, נשמות ששמרי הגוף מתאחזים בהן, שאין להן המעוף הגמור, הטיסה העליונה, שמעל כל שאר וגוף, ממשלה מוחלטת על הגוף ועל כל ערכי הגוף. ואותו האוצר הגדול המלא נשמות שבגוף מוכרח שיכלה. כל הנשמות הללו שלא על גוף הם שורים, עליו הם מקיפים, חונים סביבו, מאירים אותו מכל עברים, ומשתמשים בו לתעודות המעשה וריכוז החיים הפעולתיים בצמצומם, הם מוכרחים לכולות, מוכרחים להשתלם בצביונם המיוחד, להוציא אל הפועל את תפקידם הגופני ולהתעלות אחר כן ממעל לו, ואחרי כן אור חדש יופיע, אוצר חיים חדש ומלא רעננות, נשמות חדשות, מלאות הופעת חיים גאיוניים, ממשלת עולמי עולמים, הפורחת ועולה, המשחקת בכל עת לפני הדר אל עליון, האצולות מזיו החכמה והגבורה של מעלה. אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, שנאמר כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי. אך אז יגיע תור מלכות אל עליון, אל אלהי ישראל, להגלות, על כסא דוד ועל ממלכתו.

האהבה האלהית העליונה

א

מי יוכל לעצור את אור האהבה האלהית העליונה ההולכת ומפעמת בלבם של שרידים, חסידי קדש, ישרי לבב, כרוח צח מלא נעם בשמי עדן, ועם זה סוער והומה כהמית ים לגליו, תסער הנשמה מרוב רחבת תענוג זיו נועם עליון. וחשק עדני עדנים זה מגדיל ומרחיב את כל התכונות הרוחניות והמדות הנפשיות, וכל נשמה מתקדשת, וכל אשר לו רק מגע רחוק לאור זיו נשמות קדש של גבורי אל אלו, הרי זה מתעלה. כל התורה, המוסר, המצוה, המעשה והתלמוד הם באים לפנות את מכשולי הדרכים, שתוכל אהבת עולמי עולמים זאת להתפשט, להתרחב על כל ככרי החיים, על כל מרחביהם. וענפיהם הרבים של שרשי אהבת קדשי קדשים אלה הם כל מדות טובות וישרות, פרטיות וכלליות, אישיות וחברותיות, עד כדי שפיטת תבל בצדק ולאומים במישרים.

הכרחיות האהבה

ב

אי אפשר כלל שלא לאהוב את ד', ואי אפשר כלל שלא יצמיח כח אהבה מתוקה מוכרחת זאת צמח מעשי, לאהוב לפעול בפועל ובמעשה כל המתיחש לטוב ביחש להשגת אור ד'. אי אפשר שלא לאהוב את התורה, והמצות, שהם כ"כ קשורים בטוב ד'. אי אפשר שלא לאהוב את היושר ואת הצדק, את הסדר הטוב והמעולה המסבב טוב לכל, שהוא קשור יפה באמתת המציאות, וברעיון הלב, ביחש המעולה, שמפני גדלו ותפארתו אנו קוראים אותו חפץ ד'. מה שהוא נעלה מכל זה, ומיוחד מכל זה, ומרוה נעימות לנשמת כל, יותר מכל מה שכל רעיון יוכל להתנשא. אי אפשר שלא להתמלא אהבה לכל בריה, שהרי שפעת אור ד' ככל הוא מאיר, והכל הוא התגלות חמדת נועם ד', חסד ד' מלאה הארץ.

האהבה המפתחה האצילית

ג

חוש האהבה מוכרח הוא להתפתח בכל פרטיו, להראות את כל אוצרות החיים השכליים, ההרגשיים, והדמיוניים שלו, ואז יובא אוצר ד', להתעלות לאהבה האצילית, ששם ד' נקרא עליה. כמו כן צריך החוש האסתתי בדרך כלל להתפתח יפה, עד כדי שתוכל הנשמה להתאזר בציור התפארת האצילי, באופן שתוכל לעמוד במרומי דרגותיה. והספרות שבדור, ותאות ההתרחבות של היופי שאחזה אותו, אע"פ שהם נוטים לעניני החול ולפעמים הנם נטמאים מאד, אינם כי אם דרגות והכשרים, אל הטוהר העליון של הוד של מעלה שיופיע בעולם.

זיקוק ההשכלה והאהבה האלהית

ד

מהזיקוק שהמדע הנקי צריך לזקק את תואר השכל, כשאנו באים לדבר באלהות ואחרי כל המעמקים של החילוקים שבין השכלתנו להשכלה העליונה האלהית, הננו נזקקים לתואר השלילי, שהוא מבסס לנו את כל החיובים בטהרתם. ולבנו עליו עלינו, והננו יודעים, שהננו מסתופפים בצל שדי, ומונעמים בנועם האמת העליונה, שהיא מקורם של כל הברכות, ומעין של כל האושר, שכל הנפשות חומדות מעולם עד עולם. ושוב הרינו משתמשים במסורת הידיעה האלהית בלא שום מכשול, ויודעים אנו, שכל מה שנמסר ברז האמונה ובגילוייה הכל הולך למישרים, והלב התמים קולע ושואף אל הגודל והאור המרומם של האמת המוחלטה והיא נחלתו תמיד. כמו כן ויותר מזה עלינו להבחין במושג האהבה האלהית, שהיא תוכל להיות לנו לאור מאיר, אור מעדן, מחמם, ומלהיב כרבבות אלפי נחלי שלהבותיה, אחרי המירוק שהננו ממרקים את ציורינו, להבדיל אותן ההבדלות המושכלות הראויות לבוא בין כל אהבה בעולם, המועבה ומצומצמה, מעוכרה ומוחשכה, לגבי האהבה האלהית האין גבולית, המלאה אך אור גדול ומרומם, המרווה מעדנים עליונים, אשר הצללים של צללי צלליה מספיקים להאיר אורים גדולים נצחיים עדי עד. אז אנו באים אחרי המירוק, ואחרי התחרה השלילית, לעומק האהבה ביפעת הדרה, ויעלצו בך אוהבי שמך, כי אתה תברך צדיק ד' כצנה רצון תעטרנו.

אהבת הענין האלהי

ה

הצדיקים הגדולים מלאים אהבה הם. ואהבתם הגדולה אינה ראויה שתמלא כל דבר. כי כל הדברים שבעולם קטנים הם לעומת חוש אהבתם. ואין דבר שיוכל למלא את אהבתם, כי אם הענין האלהי. וכל הדברים שבעולם הם אוהבים, מפני שכולם הנם תוצאותיה של האורה האלהית.

הנקודה הפנימית העליונה

1

כנקודה קטנה נראה נעם ד' בלב הצופים בו, וכל המעשים כלם נסמכים עליה. וכל עמל גדולי הדעה, אוהבי הטוב באמת, הכל הוא עולה כדי להתאים את המון המעשים הרבים וסיבוכיהם עם הנקודה הפנימית העליונה הזאת, שתהיה מתפשטת כולה באורה, בכולם.

עבודת אמונה ואהבה

2

בחשאי, בגניזה כמוסה, בסתר המדרגה, מרום רומי רוממות מזלפת היא האמונה הטבעית, בעומק רזיה, לשד וטל חיים אל כל המרחב המעשי, ממלאה היא את הנפש זיו נוגה, הכשרה מאירה להיות צדיק חסיד ישר ונאמן אהוב ואוהב. ממלאה היא את השכל מאורות זוהר, מרטבת היא את הדמיון בנגהי ברקים, ומחטבת את הרצון באידיאליות של קודש קדשים. והיא מכה גלים, מצמחת צמחים, מרחבת פארות, ומסעפת סעיפים וסעיפי סעיפים, של זיו אהבה, לתורה ולתעודה, מוציאה אל הפועל את העושר העליון של חבת המצות, שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. עבודת ד' מתוך שמחה מרוב כל במילוי של רעננות מלאה ודשנה, המתמלאת בכל עת עליצות חדשה, ושואבת עדני עדנים מנחל העדנים, מחיי אורות של עדן גן אלהים, ומתוך מעמקיה היא עולה, מתוך תהומותיה היא זורמת, ונותנת את העז של החסידות העדינה אשר לחסידי ישראל, אנשי הקודש, המלאים אהבת ד' ואהבת העולם, אהבת הבריות ועזוז ששון החיים, מלאי בטחון, ורוויי צפיית ישועה, הממלאים גם את כל מחשכי העולם אורה וזיוה, וכל נאות קדרות ששון וחדות ישועה. אותה החסידות העליונה, המלאה קודש. ומשתעשעת עם החיים, משחקת בתבל ארצו ושעשועיה את בני אדם, היא באה ממקורה בבהירות טוהר, כל נגע אליה לא יקרב וכל רשעה וכל רגל גאווה לא תיגע בה, וכל יד רשעים לא תנידיה. היא יודעת עת לכל חפץ, היא מקושרת עם הטבע ועם החיים, ויודעת לשלוט עליהם, לשגבם ולרוממם, להדריכם ולישרם. היא עמוסה באהבה כל טורח וכל משא, ומרגשת בעבודה כל נועם וכל כוס תענוגים. ואורי אורות ממקור החיים, וההשכלה האלהית, הגבורה השמימית ושלטון עולמי, מסוכה בכליותיהם ולבם, הם המה אמוני עם סגולה, פארי כל עולמים, שכל העולם חי בעדם, והם חיים וסובלים בעד כל המעשים ברב עז וחדוה.

צמאון האהבה האלהית

ח

הצמאון האלהי והתענוג הממוזג בו. ביחד עם הצער של חולת האהבה האלהית, בשעה שהוא מתפרץ בשטפו בנשמותיהם של צדיקים, הרי הוא ממלאם גודל אין חקר. והם מתנשאים בהרחבת דעת ואור חסד גדול להשפיע מאורותיהם המצוחצחים על כל עדת ישראל, להשביע נפשות שוקקות, ולסלוח לכל חטא עון ופשע ברחמים גדולים ובאהבה רבה. וכעת רצון כזאת אשרי מי שפוגש אז את קדושי עליון הללו, בהיותם עסוקים במרום קדושת אור חסד אלהים, וכל המקבל פניהם כמקבל פני שכינה ממש. אשרי העם יודעי

תרועה, ד' באור פניך יהלכון, בשמך יגילון כל היום ובצדקתך ירמו.

געגועים וצמאון אלהי

ט

כשהלב תוסס תמיד, מתגעגע והומה, הרי הנשמה צמאה היא לאלהים, גם המכאוב בעצמו נהדר הוא מאד. והיסורים יסורי אהבה הם, פצעי אוהב נאמנים. ובתוכיותה של הנשמה המון ימים הומים, וזרמים כבירים של יראה, של אהבה, של תשובה, של שקיקה וכמהון לצור חי, אל אלהים חיים, זורמים בקרבה. וכשיפתחו הנחלים הסתומים שבתחתית הזרמים הללו, נמצא בהם מעינות גדולים, מלאים חכמה, בינה, ודעת קדושים. אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלהיו.

הערכת הגעגועים האלהיים

י

ידע אינש בנפשיה, כשהגעגועים האלהיים תופשים אותו תמיד בלבו, הרי נשמתו מתגלה בקרבו. וכשרון גאולה זה יהיה יודע להוקירו ולהעריכו, לשמרו בכבוד וחבה, ולפתח אותו בגבורה, בחכמה, במוסר, ובשכל טוב.

התגברות על הצמאון המחליש

יא

לפעמים מתגבר כל כך הצמאון לאלהים, עד למעלה מגבול הכלים כולם, וכל כוחותיו הרוחניים של האדם, עד שמתקלקל סדר ההנהגה הנפשית. והרבה פועל החטא שממעט את הופעת האורה האלהית, ומקלקל את כשרון הנשמה להכיל את הזיו, היורד באופן שיחולק כראוי, לכל פלגותיה. והאדם צריך להתגבר מאד מאד, ויחזיק באמונה בחסד עליון לאין קץ ושיעור, לאין תכלית ומדה, ותתחולל דעתו להפוך את הצמאון המחליש ומדאיב, לצמאון מעורר להתענג על ד', באור תורה, חכמה ומצוות.

שלהבת האהבה בתענוגים

יב

כשמשלהבת האהבה האלהית בתענוגיה, אין להתבהל ולהתפחד, משום חשבון. ומצוה להיות מלא עוז דקדושה, ולהתענג על בכל מלא רוחב לב ונשמה, ולפצח פה בשירי זמרה, בנגינות תפארה, לשאוב מים חיים ממעיני הישועה. בעת רצון עניתך, וביום ישועה עזרתך.

נעם ח"י האהבה

יג

והולכים אנו מחיל אל חיל, ומסתגלים אנו לאור אין סוף, מתרגלים אנו בזיו ההוד, וגודל ושיגוב מלאה נשמתנו, ומשתברים אנו בכל הוייתנו מרוב עוזו הפועם בנו, ומתעדנים אנו בנועמי אהבה ממתיקת ידידות החודרת בנו, ומיראה לגילה הננו מתגלגלים. ונפשנו מאושרה אושר אין קץ. חשים אנו מבועי חיים הולכים ונובעים מעוצם הוייתנו, להרבות בנו שפעת חיי עולם. כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור.

אהבה ומסירות נפש

י'ד

הפשטיות של אהבת ד', ותענוג הקודש שבה, כוללת בקרבה את כל אור העולמים, את כל חמדות החיים הגשמיים והרוחניים, וכל הענוגים שכעולם הנם כלולים ביסוד עונג זה, בתמצית הקדושה והטהרה, עד שהעונג העליון שבמסירות נפש הוא רק נצוץ קטן של אור מופלא זה. ודוקא באהבה בתענוגים הממתקת בעומק מתקה יסורי בשר נוראים, כמסרקות של ברזל בגופניות, ויסורי גיהנם ברוחניות, על ידי העברה של צדיקים במעמקיו, היא מכילה קצת התגלות של עומק אור עונג זה, שמהפך ברב כחו את כל המרירות למתיקות מוחלטת. וממילא מתעלה ציור זה, החי בלב קדושי הדורות למרום החיים, ועל ידי התערבות כח החיים בזרמי הנשמות הרבות מהפכים את כל החטאים, העונות והפשעים, וכל קטיגוריהם, לזכויות ואורות נעימים כנעם ד', של תשובה עילאה.

שבירת הכלים ותיקונם

י'ו

אני מלא אהבה לאלהים. אני יודע שמה שאני מבקש, מה שאני אוהב איננו נקרא בשום שם. איך יקרא בשם, מה שהוא יותר מן הכל, יותר מן הטוב, יותר מן המהות, יותר מן ההויה, ואני אוהב, ואני אומר אני אוהב את האלהים. שוכן הוא אור אין סוף בהביטוי של השם, בבטוי של האלהים, ובכל השמות והכנויים שלבב האדם הורה והוגה, בהנשא נשמתו למעלה למעלה. איני יכול להשביע את נשמתו באותה האהבה הבאה מקשרי ההגיון, מחפוש אור אל שעל ידי העולם, שעל ידי ההויה, החודרת לתוך העינים. נולדים לנו בנשמותינו אורות אלהיים, אלהים רבים, להשקפת רוחנו, אל אחד אמת. ולפני אחד בעומק אמתו, אלהים מתגלה, שולט בנו. כובש את כל רוחנו, רוח כל היקום. כל מקום שיש רעיון, רגש, מחשבה ורצון, כל מקום שיש חיים אציליים רוחניים, מולך אור אלהי, מושל, כובש, מתנוצץ, מתהדר, מהדר ומפאר, מחיה, מרומם, הכל מתוך הבהירות של אור ההויה. מולך ומת, הממלכה קצובה, כל זמן שהיא באה מתוך העולם, מתוך ההויה. לפעמים מתגבר האור. רוצה החפץ באור יותר עדין, יותר פנימי, יותר אמת שהוא לעצמו, יותר עזיז בתוכן תוכיותו, מופיע האור על הכלי, המחשבה על ההויה, אין המעמד יכול להתקיים. אין התוכן הולם. משתברים הכלים, מתים המלכים, מתים האלים, נשמתם מסתלקת, מרקיעה לשחקים, הגופים יורדים לעלמא דפירודא, ההויה מתיצבת ערומה, בודדה, קרועה, פזורה, בקרבה כנוס, גנוז וטמיר, חשק עולמים לאור עליון. חסד עולמים הניח בכלים הנשברים את אורו, את ניצוצותיו, בכל תנועה, בכל תוכן חיים, בכל מהות יש, יש ניצוץ. ניצוץ של ניצוץ, דק ודק מכל דק. האור הפנימי, אור אלהים עליון, בונה ומיסד, מקבץ נפזרים, מתקן עולמי עד, מסדר ומחבר. מתגלה מלכות עולמים, מאור אין סוף שבתוכיות הנשמה, מהאלהים אל העולם, אור חדש נולד. אור זיו הדר פני אל.

מלחמה פנימית

י'ז

כמה גדולה היא מלחמתי הפנימית, לבבי מלא עריגה רוחנית גבוהה ורחבה, חפץ אני שהנועם האלהי יתפשט תמיד בכל קרבי. לא מפני הנאת העונג שבו, כ"א מצד שכך צריך להיות, מצד שאך זהו המעמד של המציאות, משום שזה הוא תוכן החיים. והנני תמיד הומה, שואג בעצמיותי הפנימית, בקול גדול

אור אלהים הבו לי, תענוג אל חי ושעשועו, גודל יפעת בקרת היכל מלך עולם, אל אלהי אבי, אשר בכל לבי הנני נתון לאהבתו. אשר פחדו ירוממני. ונשמתי הולכת היא ומתנשאת, מתעלה היא על כל השפלות, הקטנות והגבולים, שחיי הטבע, הגויה, הסביבה, וההסכמה מגבילים אותה, לוחצים אותה בצבתיים, משימים אותה כולה בסד. והנה שטף חיובים בא, לימודים ודקדוקים לאין תכלית, סיבוכי רעיונות, והוצאת פלפולים מדייקנות של אותיות ותיבות, באה וסובבת את נשמתי הצחה, החפשית, הקלה ככרוב, הטהורה כעצם השמים, השוטפת כים של אור. ואני עוד לא באתי לזאת המדרגה, לסכות מראשית עד אחרית, להבין נועם שמועה, להרגיש מתק כל דקדוק, להיות צופה באור שבמחשכי עולם. והנני מלא מכאובים, ומצפה אני לישועה ואורה, לרוממות עליונה, להופעת דעה ונהרה ולהזלת טל של חיים, גם בתוך אלה הצנורות הצרים, אשר מהם אינק ואשבע. אתענג בנועם ד'. אכיר טוהר הרצון האידיאלי, רום חביון עז עליון, הממלא כל אות וקוץ, כל הויה ופלפול, ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי, ואשיחה בחקיך.

תשובה מאהבה

יז

התשובה מאהבה, שצדיקים גדולים מתלהבים לה בכל עת, היא גדולה מן הכל, מתעלה היא מכל תפקיד של עבודה, ושל קדושה מעשית. בנשמות רבות מבוע של חיים גדולים קדושים ואציליים, מתגבר על ידי השעשוע הגדול האלהי, שמשחק בנפשם הגדולה, שכל העולם כולו הוא הדום לרגליהם. וחיי הקודש הללו פועלים גם על גויים רבים, לרומם ערכם.

האהבה בעד העולם כולו

יח

המבקש את אלהים תמיד, מי שחש בנשמתו תביעה פנימית לאור ד', לצמאון אלהי, יעז וישמח במתת גורלו. ידע שאהבתו וצמאונו הקדוש איננו בעבור עצמו לבדו, אלא בעד כל העולם כולו, ובכל עת יכוין לזכות את אחיו אתו, את עמו, את דורו, ואת כל הבריות וכל העולמים כולם. ויתגבר בקדושת רעיונו זה ובעז מחשבת קדשו זאת, ויגלו לו אוצרות חשך חדרי תבונות, ומטמוני חכמה ודעת קדושים. ותמיד יתרומם בשמחת אמת, בעז ובגבורה, בישע אלהים.

האחדות ביסוד האהבה העליונה

יט

כל מה שהאדם מתגבר ועולה בקדושה ובתשובה מתאחדים אצלו כל הפירודים, והוא מתחיל להרגיש, איך כל העניינים מתקשרים זה בזה, והכל נשרש בשורש הרוחני העליון. והתביעה הגדולה שנשמתי העליונה תובעת ממנו, שיהיה חי בעולם של אחדות ושל הרמוניה והתאמה, מתחלת היא להתמלאות. והתשוקה להיות קבוע בחצרות ד' באהלה של תורה, בשנון הלכות ודקדוקי מצוות, מתעוררת ברב נועם, בחן ושכל טוב, וברוח חסד מלא נדיבות ויושר לבב, מיסוד האהבה העליונה, המלאה דעת ויראת ד'.

האהבה האנושית ואהבת האמה

כ

אהבת הבריות צריכה טיפול מרובה, להרחיבה ברוחב הראוי לה, להלחם נגד השטחיות, הנראה בסקירה הראשונה, ע"י שימוש שאינו כל צרכו, מצד התורה, ומצד המוסר המנהגי, כאלו יש ניגודים ולפחות שויון נפש, לאהבה זו, שהיא צריכה להתמלא תמיד בכל חדרי הנפש. המעמד היותר עליון באהבת הבריות צריכה לקחת אהבת האדם, והיא גם כן צריכה להתפשט על כל האדם כולו. למרות שינויי דעות בדתות ואמונות, ולמרות החילוקים של הגזעים והאקלימים, נכון הדבר לרדת לסוף דעתן של העמים והקיבוצים השונים, כמה שאפשר, ללמוד את אופיים ואת תכונותיהם, למען דעת איך לבסס את האהבה האנושית על יסודות המתקרבים למעשה כי רק על נפש עשירה באהבת הבריות ואהבת אדם, תוכל אהבת האומה להתנשא בגאון אצילותה, וגדולתה הרוחנית והמעשית. וצרות העין, הגורמת לראות בכל מה שמחוץ לגבול האומה המיוחדת, אפילו אם הוא חוץ לגבול ישראל, רק כיעור וטומאה, היא אחת מהמחשכים היותר נוראים, שגורמים הריסה כללית לכל בנין הטוב הרוחני, שכל נפש עדינה מצפה לאורו.

האהבה המתפשטת

כא

האהבה בטהרתה מתפשטת על הנפשות, הכוללות ומוקפות מהנפש האוהבת. הנפש האוהבת היא לעולם גדולה וארוכה מהנפש האוהבה. ויש שצריכה האהבה להתפשט במספר נפשות. לפי הכללתה של הנפש האוהבת והמקיפה. וזהו רז של י"ח הנשים של המלך והאלף אשר לשלמה. ובכלל, אי הגבלת הנשים של התורה. הנשמה הגברית היא יותר מקיפה, ארוכה, רחבה ועמוקה מהנפש הגברית. ומילוא האהבה משתלם בהתכנסות פרטי ההכללה אל הכללות בעצם כח גבורתו. והדוגמא העליונה היא האהבה האלהית אל כל העולמים, כל המעשים, כל היצורים, האצילים. הברואים, וכל חפציהם. הכל יוכל וכוללם יחד.

התעלות האהבה הכוללת

כב

אל יתירא אדם, כשרואה אור האהבה העדינה העליונה מתרחבת בו בשכל טוב ובנעימה קדושה, מכל דבר חוצץ, מכל חטא ועון, מכל מניעה בעולם. אור העונג המתפשט אור שבת הוא, שגם הגיהנם שובת בו, וחייביא דביה נייחין, וקל וחומר שאין לו להעלות על דעתו הגאיונה בגאות קודש את אותה היראה הרעה, דרצועה בישא. או כל פחדים שבעולם. מרפי רוח. ידוע ידע האדם, שבאותן השעות, שהעונג העליון של רוחב הדעת הרוחני שורה בו, הוא מתעלה בעילוי עליון. ששנים רבות של עבודה פשוטה ותמימה, גם אם תהיה נקיה מתערובות של פניות גסות לא יוכלו ליתן לו את ערכן. וכשם שהוא בעצמו מתעלה, כך כל התלוי בו, וכל העולם כולו מתעלה עמו, אשרי דורשי ד' המתענגים על נועמו.

התאחדות האהבה והיראה

כג

הצדיקים העליונים יודעים שהם אוהבים את ההתייחדות עם נשמתם, כשהיא מתייחדת בשרשה העליון ומשפיעה שפע חיים גדול על כל ענפיה, יותר מכל העבודות של קבלת פרס שבעולם. ומתוך אהבה זו באים הם לאהבה העליונה, המתאחדת עם היראה הנפלאה, המרהבת את העין של כל הבריות. וכל צבא מעלה מתנשאים בזיו עליון מגודל חמדת עולמי עולמים זאת, וכל הנשמות מתעלות על ידי חשק נועם ידידות, שבאה מהשקפת קודש זו, המספרת כבוד אל, ברב חסד והדרת קודש. ולא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה, כי

האמונה והאהבה והיראה והדבקות

כד

האמונה הגדולה שהאהבה, היראה, והדבקות האלהית, נמשכות עמה, כל הטוב שבעולם מאיר בה. כל ההשכלות, הגדולות, עם הקטנות, נמשכות בה ועל ידה חכמה, גבורה, שמחה, קדושה גדולה וטהרה, חסידות וענוה, יופי וחקן, הכל כלולים בה, הכל נמצאים עמה, כל סדר וכל מנוחה, כל שלווה וכל שקט, כל כבוד וכל תפארה. אוצר החיים של אמונת אומן העליונה, כולל הכל, כל גודל וכל עז, וצדיק באמונתו יחיה.

האהבה הישראלית העולמית(א)

כה

מאירה היא נגד עיני אבות הקודש של אור העולם, העדין והנערץ. אור ישראל, עדניו ממלאים כל היקום שיגוב טהור. האיכות הכבירה של החיים בעוצם מקוריותה הטהורה שוטפת היא מנחליו. נשמות נשאות יונקות חייהן ממעיניו, מזיו העולמים, מהוד הנצח. האורות מופיעים בהכרת האלהות בטהור. ברעננות החשק של מרכזיות היש בעוצם עליונותו. נדחקת היא הנשמה הישראלית להצצת האהבה, הממלאה אור חייה, הלוקחת כל עמדתה. גלים נשאים הומים בהמיה רבה מסוף העולמים כולם ועד סופם, בקרב נשמתה פנימה. וטהור על טוהר מתגבר, ונצח על נצח מתאדר, ורז חי עולם דוחה את גלגלי התולדה, והתולדה הישראלית מתגלה בתפארת גווניה, הולכת היא ועופפת בגאון עוזה, לפעולתה העליונה, לתעופת קודש, קודש קדשים. ומתחת לה שוטפים עביבים, אורות כהים, מהולים בצללים, יונקים מלשדה, מוארים ברשמי אורה. והמחשכים מתערבים בהם, ומעבים את הנפשות המקושרות עמהן. כי ככה הנן ביסודן וככה יאהבו. ועד המורד שם המון מחשכים, רוחות סועה וסער, ורסן מתעה על לחיי עמים, ובתוך כל חושך זיקים מזיוה ירוצדו.

אשר האהבה האלהית הטבעית

כה*

כל אושר הנשמות. כל זיו החיים וכל המדות הטובות, הנם ענפים, מסתעפים מהאהבה האלהית, הטבועה עמוק עמוק בכל נשמת חיים. והיא הולכת ומתפתחת, הולכת ומתענפת, מזדרכת ומתנהרת ע"י עמל הרוח בהגיון ומפעלים. ההמון מתפרנס מהגרעין הנסתר, והוא נמשך מתוך האהבה האלהית, הטבעית. אל הטוב והיושר, ונשמתו הולכת ומתכוננת עד אשר יוכשר להיות מבסס את היסוד המעודן של אהבת עולם זו על מוסדי הדעת והתבונה המחשבית. כל מה שמתנוצץ לעיני ההמון הגדול מגדולת ד' הרי הוא שביל שאהבתו האלהית מתגדלת, ומדותיו מתישרות ואחריתו הטובה קרובה היא יותר לבוא. אמנם ההמון, שאיננו מוכשר להיות מצייר מחשבות שכליות ולהכיר הכרות פנימיות וכלליות, איננו מבחין את המהות של השלמות כ"א לפי דמיונו, ודמיונו מלא ציורים כהים ומעורפלים, שאע"פ שעצם טיבם התיאורי הוא מלא שקרים וכהות חזיון, בכל זאת תמציתו היא נשגבה ונאדרה ומעורה בגדולת האמת לאמתתה אם יגלה לעיני ההמון סתרי מעשה בראשית מעמקי הטבע, גדולת העלילות העולמיות.

וארחות הסיבוך הנראה בהם לפום ריהטא, לא יוכל לחדור אל גודל היפעה המתגלה על ידם, ויגרמו אלה הידיעות להעביב עליו את הציור של הגודל, של השיגוב ושל השלימות, וממילא מתמעט ומתטשטש ציור אהבתו האלהית ואמונתו, שיסוד חייו האמיתיים תלוי כה, מתקטנת. אבל ע"י החינוך הארוך, שמשתרשת יפה מעומק האמונה, שהיא בעצמה תהילת ד' וסקירת השלמות העליונה, בא הדבר עד לידי אותה מידה, שכוחה העצמי בכל, יספיק להסיר את כל המחשכים. וכל מה שיתגלה יותר זוהר האמת בסידור העולם, במפעלות הטבע, בעלילות המצעדים העולמיים, והמוון כוחותיהם, כה יוסיף אור האמונה הפנימי, המרחיב את יסודות האהבה האלהית, וכל החמודות המדודות, וההגיונות, והמעשיות התלויות בה, להרבות את כוחו, ולהגדיל את קרני הודו, עד שכל החיים כולם ילכו הלוך ואור, בהשתרשם במעונם העליון. מעונה אלהי קדם, ד' מעון אתה היית לנו בדור ודור, בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, ומעולם עד עולם אתה אל. הרינו רואים שהסתרת האור החיצוני של הסידור המציאותי והעלמתן של החכמות החיצוניות העולמיות, גורמות לההמוון האפשרות של חינוך רוחני פנימי איתן. והעמקתה של הרוחניות הפנימית היא מביאה באחרית לאושר עליון של השבת כל האבדות כולן, והארץ תמלא דעה את ד' כמים לים מכסים. ומזה נדע ג"כ שלפי אותו הערך של השתרשותה הטבעית של רוח קדושת האמונה והתקלטותה בטבע הנפש בעומק, כן יבוא התור להתגלות חיצונית, שיספיק נגדה אותו הכוח העלום הרוחני של סקירת הקודש להעמידו על מכונו. ויש אשר יבואו הדברים בצורה כזאת, שסמוך להתגלותם לא יוכר עדיין אותו הכוח הפלאי שבהם לרומם את רוח החיים הפנימיים של העולם, וידמה לפעמים שהם משפילים אותו, אכל בסוף דבר יגלה ויראה לעין כל, כי גם כל אלה ההשפלות לא היו כ"א שבילים, המביאים אל הרוממות, אל אושר העולם אל האהבה האלהית ואל כבוד אל שיאיר בכל היקום.

אהבת עולמים

כ

כמה הומה הוא הלב לאהב את הכל, את כל הבריות, את כל המעשים, את כל היצור, את כל המון מעשי יוצר כל, את שרשי המעשים, את החיים, את העוז, הכח, ההוד המתנשא, החכמה הבינה, הדעת, התפארת הנצח וההוד, היסוד והמלכות. מה יקרו רעיק אל.ומה חמדה לבי לאהבת כל הנשמות, וליופי הטובות והגמורות שבהן.מה נעמו, מה מתקו הנשמות העדינות של נדיבי הלב של הוגי הדעה, של קדושי החפץ, של תופשי התורה, אדירי האמונה, גבורי הרוח, חושבי ההגיון והשירה מקדישי הקודש, משפרי החיים והעולם. מה עצמו ראשיהם. מה נחמדו חסידי עולם, מוחות ממולאים אצילות ותפארת קדושה. מה אהבתים כולם יחד, מה עצמה ידידותי לכל אחד ואחד מהם, מה מאושר אני בטובתם, בכבודם, בשלותם, בעונג ונחת שהם מוצאים בחייהם. מה לי יותר נשגב מלהיות משתתף, עוזר עובד ופועל להרבות את אור החיים, להרחיב את המשכיות שיראה ההוד וההדר, הזיו האלוהי של נועם האהבה, של אהבת עולמים, המשתרגת בענפיה הרבים מתנשאת ממעל כל היש, ומתמשכת על כל היצור, מבלטת את הפרצופים הנאהבים, מגדלת את הידיעה, מחדדת את ההרגשה, מגברת את החיים, מגברת את העידון, ומלהיבה את הגבורה, ממלאת את כל רחבי הנשמה, בעז עליון, בעז אלהים, בעוז האמת והאורה.

יסוד יראת הענש

כז

לא נעקור את היסוד הגס של יראת העונש מקרב הגות רוחנו, אע"פ שרק בתחתיתה היותר שפלה של שדרת הרוח הוא יושב, וצריך הוא רק שם לקחת את מקומו, אבל שמרים הללו מאמצים הם את הכח של

היין המעולה, בהיותם שוכנים בתחתיתו. הננו מתדמים לשכלול היצירה. הצרות והרעות שבעולם, הפורעניות והעלבונות, עם כל מה שאנחנו לוחמים נגדם. עם כל מה שאנו כואבים על ידם, הנה הנם מלח העולם. ומחשבות וציורים הללו שמיסוד יראת העונש, בהיותם מוגדרים בגדריהם, ממוזגים ומשוערים, הנם מרימים את אור האצילות שבנשמה, מישבים את החיים, וממלאים אותנו תוכן רציני, הראוי להיות ליסוד נכון בבנין החברה היותר מאושרה. על גבי נקודה גסה זו הולכים ונבנים בנינים רמים לתלפיות, הגיונות ושאיפות רוממות, מרהיבי עין בקרני הודם. זהירות פנימית, שוה עם טבע היראה מכל אסון, והזהירות הטבעית ממנו, זהו היסוד הנלווה אל כל אמוצי החיים, והוא הגורם בקורטוב המעורב שלו, דמשתכח כי קורטיתא בכורא, לחבב את החיים כולם, לעשותם רעננים ומאושרים. העוקר את הציור התחתיתי הזה מסרס הוא את החיים, ונוטל מהם את האפשרות של שגשוגם, ומרפה את ידיה של הנשמה, ורישום המום מוכרח להיות ניכר בכל תנועה טבעית ושכלית. ראשית חכמה יראת ד' ויראת ד' מקור חיים היא למען סור משאול מטה. צוף דבש אמרי נועם, מתוק לנפש ומרפא לעצם.

תעודת יראת הענש

כח

יראת העונש עלולה לעורר את האידיאלים הגנוזים של הקודש והטוב, וללבנותם יותר כשהם עמומים. על מה שאין שום הכשר אידיאלי לא יקלט שום רושם גם מיראת העונש היותר חריפה. ולפי שתעודתה של יראה נמוכה זו היא רק תעודת הצתת אליתא, לעורר את המהות העצמית של האידיאליות העליונה, שביסוד יראת הכבוד והרוממות, על כן כשהיא משמשת לתפקידה, היא מוצאה את ערכה. אבל כשהזיקים האידיאליים נכבים, אז כל עצמה של יראה זו אינה כ"א מפלצת, ועליה נאמר לא תיראו את אלהי האמורי, וי ליה למאן דדחיל מרצועה בישא, בהיותה נטולה מיסוד עץ החיים, של תפארת הצחצחות המוסריות העליונה, בהוד קדשה. ממוצא דבר אנו למדים, שבכל התוכן של יראת העונש נמצא את הצדדים המקודשים רק כפי ערכן של הנקודות המתיחסות להזיקוק האידיאלי שהוא מעורר את כח האהבה העדינה, ויראת ההוד המפוארה. ויתר החלקים נחשבים כפסולת, שהם נפלטים חוצה, ע"י הכח השולל השכלי, שהוא כדמות כח הדוחה הטבעי.

בסיס ליראת הרוממות

כט

אף על פי שיראת העונש הגדולה מאד, כשהיא מתרחבת, הרי היא בעצמה עונש ויסורים, מכל מקום הרי היא ממרקת. ויש בה טובה עליונה שנעשית בסיס ליראת הרוממות.

התעלות יראת הענש

ל

הדקדוק המעשי, הבא מתוך המעין התחתון של יראת העונש, אע"פ שיש בו הרבה קטנות ודינים, מ"מ סופו להתעלות, וכל דיניו מתהפכים ללהט של גבורות קודש, באהבה ושלחבת אש נעימת ידידות עליונה, באהבת הבריות, וחוץ ושכל טוב. וסופו שיגיע עד המעין העליון של אור החיים, שזיו התענוגים הקדושים מאיר בהם בכל תוקף זהרו. מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון, יריון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, משוך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב.

אוצר יראת ה'

לא

בכל פגישה גשמית ורוחנית הננו מוצאים את האור ואת הכלי, את הגוף ואת הנשמה. לפי ערך בהירות השגתו וטוהר רצונו של אדם, ככה מאיר עליו האור מתוך הכלי והנשמה מתוך הגוף. בפגישה המחשבות, אוצר הכל הוא יראת ד' ויראת העונש וההפחדה הרגילה, שהיא קרקע המשכן של האמונה המתפשטת לתקון העולם. לפי בהירות השגתו של אדם, ולפי קדושת מעשיו ורוחו, מתגלה הנשמה, השרויה בתוכיותה של יראה מוגשמת וגלומה זו, שהיא עטרת כל אידיאלי הרוח, הוד הכבוד, ויראת הרוממות, מעוז האהבה, ומקור נחלי כל השאיפות האידיאליות, כבירות החשק, המתרוממים עדי עד ברום עולמים.

יראת הענש וארס הכפירה

לב

יראת העונש ודאי קודמת היא בזמן ליראת הרוממות ולאהבה. אבל אחר כך, כאשר היראה העליונה מתבססת באדם והאהבה מתחילה להתישב בנשמה, מרוב זיוה החכמה האלהית שמאיר בה, יש שיראת העונש, שנכנסה בעצמות, עד כדי בעיתה חודרת, היא מעכבת את התפשטות האור הקדוש של האהבה ויראת הרוממות, והיא כגורמת חלאים רעים, נפשיים וגופניים, כלליים ופרטיים. כדי לנקות את הנשמה היחידית, ונשמת הכלל כולו, מאותו הסיג של יראת העונש, המפחידה ומחליאה, נוצר בעולם כל היסוד השלילי. והארס של הכפירה הגסה. המחרבת את העולם, נוסד ביסודו כדי להיות ארס נגדי נגד הסיגים הללו של יראת העונש, כשהיא יורדת מטה מטה, והיא ניתקת מאור התורה מיסוד יראה עילאה, ואהבה אמיתית.

היראה החיצונית ורוח ההפקרות

לג

חסרון יש ביראה מצד החיצוני שלה, שהיא מרככת את הלב יותר מדאי, עושקת מן האדם את תכונת גבורתו, ועל כן נשאר הוא מצדה כגבר אין אונים. ובזה מונעת היא היראה, אפילו כשהיא יראה אלהית, נובעת ממסורת טהורה מעיקרה, את שכלולו של העולם, ואת שלימות צורתו של האדם. כשהדברים באים למדה זו, כשמדת היראה מתמלאת בתמרורים רבים, עד שהשפעתה מועלת לדכא את הלב יותר מדאי. כשנשקע בה הרוח יותר מדאי. אז כבר מוכנת היא באנושיות רוח אחרת, רוח הפקרות, הבאה להפיג את ארסה של היראה החיצונית. כששתי הרוחות החיצוניות הללו מתאבקות זו בזו, מתמלא העולם שכרון, ואבק עולה עד כסא הכבוד, חולשה, קנאות, צביעות, ורשעות מרורה מעבר מזה, עזות, תחרות, והפקרות ונביקת רוח מעבר מזה, מפילים חללים רבים. וההמון הולך ונמוג, עד אשר יזרח שמש צדקה, והדעה האלהית העליונה תופיע בגבורתה, ותביא מרפא ככנפיה.

התחברות עם בעלי היראה החיצונית

לד

מזיק מאד לחסידים, מלאי גבורת ד', ההתחברות הרוחנית עם האנשים הנמוכים שיש בהם רק יראה

חיצונית, והם מלאים פחד, רעה ועצבות שפלה, שהיא פרושה על כל שטח חייהם הרוחניים. גדול הוא מאד צער הנשמה להשתתף עמם בשיחה, ובתפילה, ובכל עניני קדושה, וצריך הכנה גדולה מאד. להיות מגביר את הכח הרוחני ואת האור הבהיר האלהי שבנשמה, למען הגן על עצמו, שלא תשפל נשמתו ע"י השפלות של קטנותם של בעלי היראה החיצונית שאין להם שום חפץ כביר, כ"א חולשת פחדם העצוב.

היראה הגופנית וחפש השכל

לה

עיקר תכונת היראה נאותה היא אל הכוחות הגופניים. השכל צריך להיות מתנוסס בזיו הדרו, בעז טהרת חופשו. ויש שטועים בני אדם לתן חופשה להגוף או להגביל את תכונת היראה הגופנית על השכל, ויצא על ידי זה משפט מעוקל, עד אשר תתכונן תכונת היראה והחופש, כל אחת מהן על מעמדה הראוי לה.

היראה והחפש הרוחני

לו

לפעמים אין היראה מנחת את החופש הקדוש להתפשט בנשמה. וצריכים להתגבר על מניעה זו ביסוד של גבורות הגבורה, כלומר בתגבורת הרוחנית של היראה, בהגברתה האיכותית וזיקוקה, בחיבורה אל האהבה הטהורה. וכוחה מתעלה, עד שהיא חוזרת להיות מסייעה לתכונת החופש הרוחני, האוצר בקרבו את שמחת הנפש העליונה, המבהיקה את האור של הדבקות האלהית בטהרתה.

יראת הענש ויראת חטא

לז

יראת העונש, המדה השפלה, שבצורת המוסר הרוחני, הרי היא גם כן המדה העליונה כשהיא אידיאלית. הא כיצד, מכיר האדם את החטא לכיעור, והכיעור למתועב להנפש, ומתועב אל ההויה. והתיעוב מצער הוא צער רוחני אמיץ מאד. ולפי גודל האור שבנשמה, ככה הכתם של החטא נראה, וככה הוא מונע את ההרמוניה היפה שלה עם ההויה, עם יפיה ותפארתה, עם כבודה וקדושתה, ויראת החטא באה.

יראת שמים ויראת חטא

לח

יראת שמים קודמת לעולם ליראת חטא. מתוך האור הכללי של יראת שמים צריכה לבא ההתענפות המרובה של יראת חטא. חילוקי המדרגות האיכותיות שישנן ביראת שמים הם מניחים את חותמם וצביונם ביראת החטא. אבל יראת חטא מתפשטת היא על הפרטים כולם, והיא משובחת כשהיא באה בדרך ישרה משפעת החיים הגדולה שיש באוצר הגדול של יראת שמים. כשיראת החטא מתנתקת מיראת שמים, כשהאחרונה אינה משפעת על הראשונה את כל הודה, את כל זיוה והדרה, פארה, וכל רכושה הנערץ והנקדש, אז הראשונה מתדלדלת, מתלכדת היא בנמיגת לב, ברפיוני רוח, בחרדה חולשית, שהיא צריכה לקבל תיקון על ידי התעלותה למרומי יראת השמים בכל מילואה.

חלשה ויראת שמים

לט

צריך אדם לנצח את החלישות הנפשית שבקרבו. ואפילו אם היא באה מצד קדושה ויראת שמים, מכל מקום היא בעצמה מדה רעה היא שמאבדת את כל כשרון וכל מעלות הקודש. וצריך אדם לזכך את מדת יראת שמים ויראת חטא שלו, שלא ישאר בהן שום רושם של חולשה ורפיון. די עז לעמו יתן.

תכונת יראת שמים הישראלית

מ

יראת השמים הישראלית היא מצויינה בזה מכל תכונות היראיות שבכל עם ולשון, שהיא חודרת ובאה מרום גובה השיקוף העליון של ההוד הנורא, עד המעמקים של הפרטיות המעשיות, בכח אחד, ברוח חיים אחד.

יסורי היראה העליונה

מא

היראה העליונה, הבאה מתוך ההסתכלות בענינים אלהיים נשגבים, שהם למעלה מערכו של המשיג, מצד דרגת הקדושה הגופנית והנפשית שלו, היא בעצמה ממרקת ביסוריה, והמסתכל מסתגל ע"י מירוק זה לאותו המצב העליון, שהחזיון הנשגב מעמיד אותו עליו. ומרירות היסורים הרוחניים הללו, עצבונם ופחדם, מתהפכת לחטיבה של עידון נפלא, מלא עסיס מתוק, אין די. ומזה באים גבורי כח לאותו המעמד העליון של אהבת היסורים הללו, שמכירים הם את האוצר הטוב ואושר החיים האמיתיים הגנוז בהם. אשרי הגבר אשר תיסרנו יה, ומתורתך תלמדנו.

יראה של תהו והיראה העליונה

מב

שני אלפים תהו קדמו בעולם, כדי להשריש את היראה הגסה בעולם, שהיא יראת העונש. ואח"כ נלקחה התמצית המתעדת שלה ונשרשה ביסוד יראת ד', כשהיראה השפלה נשארה כמו דורדיא דחמרא, לחזק ולאמץ את כל היסוד של היראה העליונה, המקיימת את המילוי של כל העונג וכל האהבה של קודש.

יראת הענש ויראת בשת

מג

כשמתגברת היראה החיצונה צריכים לרוממה ע"י שני דרכים, להעלותה ליראת הרוממות, ומתחילה להחליפה ביראה של בושה, שהיא אינה כ"כ קודרת כיראת עונש פשוטה והיא יותר מתוקנת וכוללת כקרבה את כל התוכן והאמת של יראת העונש. ובזה האדם מתמתק ומתעלה לאהבה.

ירידות ועליות האהבה והיראה

מד

ההתגלויות הנפשיות של תכונות האהבה והיראה, לפי ארחותיהן השונות, אינן כ"א גילוי אחד כללי, שבהופעתו העליונה מלמעלה למטה הרי הוא מתנוצץ בגודל עדון, ומרומי עונג, ומתגלה בתכונת אהבה

בהחלשו, וברדתו עוד יראה בתור יראה ופחד לפי ההדרגה, עד שמתראה בצורה של יראה חיצונית. והעליה הנפשית הולכת ומעלה את מחשבתה עד שבאה מתוך עומק היראה החיצונית ביותר ירודה לרום הודה.

היראה ודבקות של אהבה

מה

אם רואה אדם פחד תדירי חל עליו, ידע שהוא צריך להעלות יראה זו למדרגה, למדתה, לאותה המדה, של יראת ד' התדירית, שרק היא היא הראויה להיות מכשרת אותו לרזי תורה, סוד ד' ליראיו לאינון דדחלי מקמי קוב"ה תדיר. והיראה התדירית צפונה בתוכה האורה המחיה את הדבקות של האהבה התדירית, שהיא היא הופעת הנועם העליון, שהיא תשוקת הנשמה הפנימית של כל יראי ד' וחושבי שמו, המתענגים על טובו, הרואים עולמם בחייהם שאחריתם לחיי העולם הבא, אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך, נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך, נוראות בצדק תעננו אלהי ישענו מבטח כל קצוי ארץ וים רחוקים, וייראו ישרי קצות

מאותותיך, מוצאי בקר וערב תרנין.

מו

יש להתירא ביראה עילאה, שלא להתירא מיראה תתאה במקום שהיא מעיקה את התרחבותה של היראה עילאה, שהיא כל יסוד החיים והטוב האמת והאור.

יראת חטא ויראת שמים בישראל

מז

יראת חטא היא סגולתם של ישראל. מבלטת היא את האמון הגדול באחדות ההויה בתוכנה הממשי, ומגדלת שם ד' על כל אפסי ארץ. מראש מקדם הונחה סגולת עולמים זו באהרון, קדוש ד' שהיה מתירא, שמא מעל בשמן המשחה, גם אחרי שנודע לו שמשח לא מעל. וחטיבה זו סובבת את הזהירות הפנימית, חסימת התאוה הבהמית, ופקיחת העינים על כל העשוי בכל חוג הבשר והחומר, תחת כל השמים ישרהו ואורו על כנפות הארץ, ורשעים מארץ יכרתו, ובוגדים יסחו ממנה. לאחוז כנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. אותה יראת החטא מתקשרת עם מורא שמים העליון, הממולא יסוד נועם אהבה רבה, ומתלבש בשפעת אהבת עולם. אלהי עולם ד' לא ייעף ולא ייגע, אין חקר לתבונתו. ובה נכנסת כבר גם חכמת אדם ובינת אנוש במעמקי האמונה, ותהיה אמונת אומן מלאה חכמה ודעת, יראת ד' היא אוצרו, וחוסן ישועות יגדל בה, כי עצת ד' היא תקום. ד' הפיר עצת גויים הניא מחשבות עמים, ויראת חטא, השלובה ביראת שמים, הקודמת לה, מכשרת את בסיס האהבה הנעימה בקדשה עדי עד. אהבתי אתכם אמר ד', ואני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים. ומאזרת כוחן של ישראל בגבורה, מקשרת את תוכן האומה והעולם אל התורה, בתור חיי עולם והתפילה באה סנופה לה כתור חיי שעה, שרק בעת אשר תהיה יונקת מלשד התורה הרי היא עולה למשרים, וחזיון לב אדם, אשר מסיר אזנו משמוע תורה, גם תפילתו תועבה, ותפילתו תהיה לחטאה וחסד לאומים חטאת. יראת החטא הישראלית כמקור חיי עוזה מוכרחת היא לחולל נפלאותיה על המון עמים רבים, וייראו אותו כל אפסי ארץ. והאהבה היראה והתורה מאדרות בחטיבה אחת את גבורת החיים, וקולו של יעקב, המצפץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות גם יחד, שולל את הזוהמא שבידי עשו, השואף לרצח ודם, ולפשיטת טלפיים של דקדוקי חסידות בורית וזרה, איך מעשרים

את התבן, ואיך מעשרים את המלח, כי ציד בפיו, ובארץ נכוחות יעול, ובל יראה גאות ד'. ובקץ הימים מתגדלת הארת התפלה, ובגדי עשו החמודות נתנים ליעקב, וברכת אברהם הרי היא נחלתו עולמים, והאמונה שבה למרומיה בתעצמותה, אין דבר מעכב גבולה, שמים וארץ לא יכלכלוה, לעולם ד' דברך ניצב בשמים, לדור ודור אמונתך, כוננת ארץ ותעמוד.

יראת ה' בהעדר הידיעה ובוודאותה

מח

יראת ד' היא החכמה היותר עמוקה, מיוסדת על השקפת העולם היותר פנימית, והיא נותנת את היסוד העמקני לכל מדע, וכל תורה, בין בקודש בין בחול. והחול עצמו, כשהוא דורש את העמקנות היסודית, הרי הוא מוכרח לבוא למסקנה זו, שכל זמן שאין יראת ד' מבססת את המדע, הרי הוא כולו רק מרפרף על השטח החיצון של המושגים, שבאמת אינם בכלל חכמה, הן יראת ד' היא חכמה שכן בלשון יונית קורין לאחת הינא. מקור יראת ד' הוא מצטייר בעומק הנשמה מפני ההרכבה הנפלאה של שני ההפכים אשר בההשגה האלהית, העדר הידיעה המוחלטת במהות האלוהות וודאות הידיעה במציאותה השלמה, והתמזגות נפלאה של שני ערכים אדירים הופכיים מאימת היא מאד. והנורא, זה יעקב, שאמר מה נורא המקום הזה, והוא איש תם יושב אהלים, אהל אברהם ואהל יצחק, המתמזג בתפארת ישראל, הדר חכמה יראה. שלילת הידיעה היא מוכרחת, מפני שכל ידיעה מטשטשת את הידוע, כשם שהיא מבררת אותו, מפני הטשטוש הנמצא במדע האדם והוא הדין בכל מדע של כל הויה מוגבלת שיש לה ראשית. ועצם החיים הרי הם היחש האלוהי של ההויה, וזה אצור בידיעה הנעלמת, הנתפשת רק ברעותא דליבא היותר כמוסה. ואי אפשר לה להיות מוגלמת בידיעה מובלטת, מפני שתטשטש ע"י ההגבלה, ובזה יבוטל קשר המציאות. על כן אי אפשר לשום הויה, שתתפוס את הידיעה האלהית, כדי שלא תתבטל מציאותה, ותכלית הידיעה, ממשכת החיים וההויה שאין בינה ובין מקור חיי החיים והוית ההויה שום מסך מבדיל ושום דבר חוצץ, הוא דוקא מה שלא נדע, כלומר לא הציור של העדר ידיעתנו כ"א עצמותה של שלילת הידיעה, שבחשכה העליון עצמות הידיעה האמיתית מונחת היא בלא שום מגע יד מוגבלה, הממעטת את דיוקנה, כי את השמים ואת הארץ אני מלא אמר ד'.

יראת בשת ודבקות

מט

חוץ מהבושה של היראה, המאירה תמיד את דרך החיים, עם כל מכאוביה הנעימים, הממתקים את הבשר ואת הרוח, חודרת היא הבושה הפנימית מצד המחשבה. הדבקות האלהית היא נשמת החיים של צדיקים יסודי העולם, והם תמיד מלאים צער ובושה, על אי האפשרות להלום את הרעיון האנושי עם האורה האלהית, עם הגודל והשיגוב האלהי, והם מתמלאים תמיד בושת פנים פנימית. הזה הוא תוכן ראוי לגודל וקודש האל הגדול הגבור והנורא מרום קדוש ב"ה, אשר לו דומיה תהלה. והצער והבושה הללו הם מעלים אותם תמיד, ואת היסורים הללו הם מקבלים באהבה, עושים באהבה ושמחים ביסורים, ועליהם הכתוב אומר, ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

היראה והדבקות

1

יסוד היראה הוא מה שמתיראים להפסיק את הדבקות האלהית, המלאה אורות עליונים וחיים עד העולם, ותוספות הארה בכל העולמים. נחת רוח, ועונג עליון, ביסוד חיי החיים. ומיד בהפסק החשק, ונטיית התאוה הבהמית, הכל מסתתר, והאורה מטשטשת, ומרגישים מיד מיעוט השגה, וכחות רגש, הסרת רוח השמחה העליונה, פחדות של שפלות. וזה נוהג גם בכל נטיה לצד החומריות, ותמהון לבב, גם כשהיא של רשות, וקל וחומר בעניני איסור, שאין שיעור לנפילה והריסה, לחשכת המאורות, וסיתומי צינורות החיים, התמעטות השפעים, והעינוגים. על כן, יאחז צדיק דרכו, ואיש נלבב תמיד יוסיף אורה ונהרה, ובאור תורה יאמץ, ובעוז קדושת תפלה ושיחה, זימרה והודאה, ומחשבה קדושה, ועצת גבורה, וצפיית ישועה, יחזיק ולא תרפינה ידיו, ורב טוב יוסיף, ופאר מקדושים על הדרת חייו יופיע, ובהיכלו כולו אומר כבוד, יגיל וירנן בתשועת ד', אשר תשגבהו.

הדבקות הכללית ההכרחית

א

הדבקות בד' זאת היא התשוקה היותר טבעית לאדם. נתפתחה באדם בצורה מושכלת והרגשית, מה שהוא בכל המצוי כולו בצורה אילמת וחרשת, בצורה כחנית. ישראל, תכונת האומה לקחה לה את התשוקה הזאת ליסוד חיי הלאומיות שלה, על פי גורלה ההיסטורי. אין התשוקה של הדבקות המוחלטת באלהים חיים, באור אין סוף, דבר שאפשר להיות חילופו בטבע ההויה. כשם שאנו מוכרחים לחיות, להיות ניזונים ומתגדלים, כך מוכרחים אנו להיות דבקים בד'. הדבקות, הנתבעת ממנו בכל מלא נשמתנו, מוכרחת היא להיות הולכת ומתפתחת בנו, הולכת ומתעמקת בהרגש, הולכת ומתחוורת בהכרה ותבונה. בשום אופן לא תוכל האנושיות, וגם כל ההויה, לחיות, בלא הזרם של תשוקת הדבקות האלהית, החי תמיד בקרבה, אף על פי שהוא באופן סתום ונעלם. הילדות האנושית, בימים שהחושך היה עב ומגושם, הניחה בעולם יסודות של חיים כאלה, שעכבו את הדבקות האלהית לצאת בכל מלא האור שלה. אין לשער את צערה של הנשמה העולמית הכללית, והצער הפנימי הנשמתי של כל חי, וכל אדם, על הלחץ הרוחני, על מניעת הטוב הגנוז בקרבו, המאיר כל כך, המעדן כל כך, המחיה חיי רוחב, חיי נצח, חיי גובה ועז. והחיים הללו הנם מוכרחים לו, הם עצם טבעו והויתו

הדבקות והסגול לטבע הרוחני

ב

כשם שהאדם צריך להסתגל אל הטבע החמרי וכחותיו, ילמוד את דרכיו ומעשיו ע"פ אותם החקים הכלליים השולטים בעולם, שהוא בעצמו ג"כ חלק מהם, והם שולטים בתוכו כמו שהם שולטים מחוץ לו, ככה ויותר מזה צריך ומוכרח הוא להסתגל לחקי הטבע הרוחני, שהם יותר שולטים במציאות כולה, שהיא חלק ממנו. והם יותר שולטים בתוכו כולו. וראשית ואחרית של סיגול זה היא הנקודה העליונה של הדבקות האלהית בכל דרכיו ובכל מעשיו, בכל רגשותיו ומחשבותיו, שכל הסיגול אל המציאות הרוחנית, הכוללת כל, ממנה הוא נובע ואליה הוא שב. אד' מעון אתה היית לנו בדור ודור, בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל, ומעולם עד עולם אתה אל. תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם.

הדבקות הכללית והסעיפים

בהידיעה האלהית באמת, כל מה שהאמת מתגברת בלבו של אדם, כלולות כל הידיעות, כמו שבהעונג האלהי, המתגלה בנפש, כלולים כל התענוגים. בכשרון החיים אשר הדבקות האלהית אגודה בהם דבקים כל הכשרונות. אמנם באה ההתגלות של ההסתגלות אל הקשר האלהי בראשית הזדרחותו בצורה קצת מוגבלת בזה שהיא דוחה מהאדם יתר הכשרונות ויתר הסיגולים, והוא עדיין לא עמד בסוד ד', שרק מפני הפרטיות, מפני העוני והקימוץ שבכל מיני כשרון, מפני דלותם וצנומיותם, הרי הם נדחים, כדי שלא יעכבו בקדרותם את ההבהקה האלהית מלהזריח בכל המילוא שלה, אשר רק בהתגברותה והתגלות שלטונה יכול הכל וישולם הכל. כל התענוגים וכל הכשרונות, כל סיגולי החיים, כל העצות, וכל החדוות, כל השמחות, וכל העידונים כל ההכרות וכל החכמות, כל השירות וכל הפארים, כל הגדולות וכל השיגובים, כל הצהלות וכל הנועמים, יגלו ויראו, בכל סעיפיהם וסעיפי סעיפיהם, בכל עושר כבודם וכל הוד נצחם. וכל מה שבאה ההופעה האלהית ע"י ברירה יותר עמוקה, ע"י מלחמה יותר כבדה. ע"י נסיונות יותר קשים, ע"י דחיות יותר מרובות של כל סעיפים בודדים וזרים, הרי היא יותר מתבלטת, יותר מתעצמת, יותר מאירה את החיים ואת העולם, ויותר מהדרתם אח"כ בכל פאר כלילותיה אשרי שאל יעקב בעזרו, שברו על ד' אלהיו, ניחא להו לצדיקא לתברא גרמייהו בגין יקרא דקוב"ה, אל תקרי שברו אלא שברו.

הדבקות המדעית וההרגשית

ד

המציאות של כל פרט, כמו המציאות הכללית, הרי היא תלויה באלהים, ופרטי המציאות ודאי הם בכלל המציאות, וכן פרטי פרטיהם, וההכרה שבתוך המכירים הרי היא בודאי מכלל המציאות, והיא ג"כ באה להשלמתה לפי הערך היותר שלם של התלותה באלהים. ומזה באה הדבקות המדעית, המחוברת אל הדבקות ההרגשית, המשתלמת מקדושת החיים בהליכותיהם המעשיים, ודרכי המחשבה שלהם, בהגיון השכל, ובציוור הכחני של כח המדמה.

הדבקות הדמיונית והשכלית

ה

מי שיש לו אותו הכשרון ואותה התביעה של הדבקות האלהית צריך הוא לשמור את מדתו, ואפילו כשאי אפשר לו לעלות מפני איזה מעצורים לדבקות שכלית, גם הדבקות הדמיונית יש בה תועלת, שממנה יבא לדבקות שכלית, והיא כמו גוף להדבקות השכלית, שהיא הנשמה. אבל גם בתוך הגוף יש בזיקה נשמתית. ומה שקורא הרמב"ם המחשבה הדמיונית העולה על הרוח לבד, זהו כשאין משתוקקים לבא לדבקות שכלית ואין משתדלים עליה.

ענג הדבקות השכלית

ו

הדבקות השכלית באלהים, אין בה עמל כ"א שמחה ועונג. אבל הדמיונית לפעמים מרגישים בה עונג וחדות לב, ולפעמים טועמים על ידה טעם של מרירות, ואע"פ שמיצר ומימר לי מ"מ דודי לי, ובין שדי ילן,

והשכל והדמיון מתאחדים אח"כ לנקודה אחת, ושם שד"י מתגלה עליהם, שכל, דמיון, יו"ד.

הדבקות השכלית החפשית

ז

על פי הדמיון החצוני, הכוזב, ידמה לאדם, שחופש הדעות והדבקות האלהית הם דברים סותרים זה את זה, אבל בהיות האדם מתעלה למרומי הזיכוכ של הדעות הטהורות, יבא לידי ברור, שרק בחופש דעות גמור יבא לידי הדבקות האלהית השכלית המזוקקה. ומתוך הדבקות החפשית הזאת תתרומם הכרתו עד שתעלה עמה את כל רצונו. ועצמיות הוייתו, מדותיו ושאפיותו. והחשק והתענוג האלהי יגלה עליו בעוזו, וברכתו תהיה ברכה, וקללתו קללה, ותפלתו תעשה פירות, ותגזר אמר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור.

שני מיני דבקות

ח

ישנם שני אופנים של דבקות, המתנוצצים באדם, האחד הוא בא מצד התורה. ואע"פ שאינו מרגיש בפנימיותו כ"א הארה נשמתית רוחנית, בלא אותיות של הלכה ושל מצוה מ"מ הוא בא מכח הארת התורה המעשית. והשני בא מצד עצמות הארת הנשמה, ביחוסה אל אור ה' בעולם. וישנם בכל פרטי הבחינות של אלה שני המינים של דבקות המתנוצצים בנשמה, חילוקים לענין דרך השימוש שבהם. ולפעמים צריכים למזג דוקא מין אחד בשני.

הדבקות המרגשת והתורתית

ט

כשהנפש היא בריאה, אוצר הרגשת הקדושה הוא שלם תמיד, חי ומלא, ומשפיע תדיר מאורו וחומו על הצדדים הנמוכים ממנו, ועל הנעלים עליו. משפיע על הגוף וכל אבריו וכחותיו נעימת ידידות מתיקת הקודש, ועל הארת השכל וכח השינון והלמוד הוא משפיע גם כן מאורו המוחש והמורגש, עד שתלמוד תורה לשמה, בדבקות מורגשת, הבאה וחודרת עד לעצם דם ובשר, הוא דבר תדירי ומובן מאליו. ויחד עם החודד והשינון וטרדת השכל בעומק ההלכה באה השלהבת המורגשה של הדבקות האלהית המורגשת, הממתקת גם את הבשר. וחטיבה שלימה עושה אז האדם את העולם כולו, ע"י התאחדותו בעצמו, ומקשר הכל לחיי כל עולמים, ומתמלא זיו עולם ושעשוע עליון. המעיד לו על קשר קדשו בתענוגי עדנים, המוכנים ליראי ד'. הדבקים בו. אמנם בעת השבירה ודלדול הכחות הרוחניים פוגעת המגערות בכח הגופני, ומקדרת את זיו הנפש. והרבה צריך האדם לעמול עד שתשוב אליו ההארה הרוחנית להיות מורגשת עד שאור התשובה, וזרם שטף הדבקות האלהית יוחש אליו בפנימיותו גם מצדו הגופני, עד שתמיד, בעסקו בתורה, יחד עם ההבנה השכלית של עמקי ההלכות יופע עליו אור חי מפנימיות מעמקי החיים, וידלה ממים עמוקים עצה בלב איש, בכל תורה ובכל טרדה שכלית ירומם וינשא הגבה למעלה למעלה. אבל זאת היא דרך ד' האמיתית לשוב אל התורה, אל עמקה והדרה, אל פלפולה ושינונה, ברעיון בהיר, בלב מתנה, ובאוצר חיים של קדושת הנפש, המשלימה את הוד הרוח והנשמה. ומחיל אל חיל ילך, ויגדיל תורה ויאדיר. והדרך צלח ורכב על דבר אמת ועונה צדק ותורך נוראות ימינך, אל תקרי והדרך אלא וחידודך.

הדבקות בתורה

י

כשדבקים בתורה, דבקים בעץ החיים ממש. וכל אשר יתבסס האדם יותר, ונשמתו תקלוט בתוכיותה את אור התורה בעומק עמקה, יתברר לה התוכן של אחיזתה בעץ החיים ע"י התורה, עד שתרגיש את הרחבתה של תורה, באותו הנחת הטבעי של הרחבת החיים. ותשתעשע בפלפול התורה, בישוב, בנועם, בעומק, ובכל חיל וחריצות שכלית, בחמדת אמת, בלא שום גמגום ורפיון כלל. ולא תצטרך אז הנפש לשום ענין ושום אמצעי לעורר בקרבה את חוש חייה האלהיים. כי תשאב ברחבה מנחל העדנים, המפכה חיים. חיים ממש, חיי עולמים, שכל חיי שעה וגווניהם כלולים בהם במעלה עליונה במעלה עולמית. אז תבוא אותה השקידה העליונה, שקידת הדיבור ושקידת המחשבה, העז והצהלה, הענוה והתפארת, ופאר החיים, תשית לראשה לזית חן עטרת תפארת תמגנד.

תורה ודבקות

יא

מהצמאון הגדול, שמרגיש האדם בזמנים מיוחדים אל האור האלהי, של הקדושה בכלל, ושל התורה והמצות בפרט, יוכל להשיג עד כמה ראוי לעסוק תמיד באהבה גדולה, ובשקידה תדירית, בתורה ובמצות, בשלמות המדות ובעלוי המחשבה, המביאים יחד

להדבקות האלהית, עם כל הרחבות תענוגיה.

יב

הנשמות שהדבקות האלהית, היא יסוד חייהן, חשות הן את עומק הצרה שיש בהריקניות של מעוט התורה והמצוה במהות נשמתם, והן יכולות לדון את החרבן הגדול של רשעים, שוכחי אלהים, עד כמה צלמם נבזה הוא, ועד כמה אומללים הם באמת הרשעים הללו, שהם חכמים בעיניהם, וחושבים שלא חסר להם דבר, בלכתם אחרי שרירות לבם הרע.

הדבקות והתפלה

יג

שיטת המחשבה בציר המזוכך, של השלילה הגדולה, הדרושה להכנת הדבקות באור אין סוף, מזככת את כל כחות החיים, ומעלה אותם מכל שפלות, ומעלה ג"כ את כל השייכים להמיחד, החושב את המחשבה הגדולה הזאת בכל עומק גודל רוחו ונשמתו, בעליה רוחנית בהירה. והתפילה, המתיסדת על יסוד צמאון עליון זה, היא ספוגה כולה ברוח הקודש בהיר, וקולעת את מטרתה, כקשת וחצים ביד גבור. בחרבי ובקשתי, בצלוהי ובבעותי.

דבקות ורזי תורה

יד

תביעה של שקר היא לבקש מהנשמה דבקות אלהית אמיתית, בלא שיגוי של לימוד במעמקי רזי תורה. וכל מי שכבר קרב לטרקלין, כשיתרחק ממנו גם לזמן קצר, הרי הוא נלכד ברשת של שנה ופירש, אע"פ שיעסוק בשאר מקצועות שבתורה, וקל וחומר כשליבו ישארו לבטל לגמרי מן התורה. מאיזה טעם שיהיה

הדבקות הישראלית הטבעית והשכלית

10

אי אפשר לאדם להפרד מהדבקות האלהית, ואי אפשר לכנסת ישראל להפרד מצור ישעה, אור ד' אלהי ישראל. אבל האי אפשריות הזאת, ההולכת ומופיעה בכל הדורות, יש בה הכרח טבעי, שאיננו נותן מקום לבהירת הדעת לגלות את פעולתה. על כן באים ימים, שתרדמה נופלת על האדם, והפרצופים ננסרים זה מזה, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי. וככלות התרדמה, במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר, זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי. והעולם מתכונן, כהופעת חיים ותולדות קיימות עדי עד. האפשרות לדבר גבוהה גבוהה, על דבר שמד, כפירה, ע"ד פירודים מוחלטים, הם תולדותיה של הנסירה, המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החופשית, כמשוש חתן על כלה שיש עליך אלהיך. החזיון מתגלה ביחווה של התורה אל האומה, שהחיבור הטבעי הולך ומתפרד, ע"י הנסירה התרדמית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבנין, המביא לאחדות משוכללת. ותורה חוזרת ללומדיה, וכל בניך למודי ורב שלום בניך.

הדבקות המאורגנת הישראלית

20

הדבקות הרצונית והמדעית, הדמיונית והמעשית, כשהן מתארגנות ביחד הן פותחות את צנורות החיים של טללי הרצון אשר לחיים העדינים חיי האמת, שאין קצה לעושר כבודם ולזיו מתקם, אשר צדיקים הרואים עולמם בחייהם יודעים ומרגישים קצת ערכם. ומה מאד קרואים אנו להיטיב לעצמנו ולכל העולם, לישר דרך ד', לפנות כל מכשול מאור התענוג העליון, מחיים האמיתיים של הדבקות האלהית האמיתית, שהיא רק היא מקור ההצלחה ומגמת החיים וההויה כולה. מה אומללים הם הולכי חשכים מה עלובים הם אותם שאין להם אלהי אמת, במדעם וברצונם, בדמיונם ובמעשיהם ומה מאושרים הם המתהלכים לפני ד', השמחים באור זיוו, בשמו יגילון כל היום ובצדקתו ירומו הלב מתכווץ מרוב צער על האפלה האיומה, שבני אדם יושבי חושך נתונים כה. היושר הפנימי דוחק את הנשמה להאיר את אבוקת חיי האמת, להרים נס לרבים. ישראל אוצר החיים הוא בעולם, בהיותו ממוזגת היא הדעת את ד' אלהי אמת, בתחיתו יחיה את העולם, יסיר את המסכה הנסוכה על כל הגויים, יגרש את האפילה של הכפירה, שהיא המות המכווער לעולם כולו, המתהלך כקטב. יקום ישראל על רגליו, יתרומם כגבורה בארץ חמדתו, יביע את אמרת נבואתו ממקור חיי נשמתו, יקיץ לתחיה את גרעיני החיים האלהיים הנרדמים בלב כל אדם וכל חי, כל הנשמה תהלל יה הללויה

הדבקות האלהית ובעור האלילות

21

אין דבקות במציאות כי אם דבקות אלהית. הפניה אל ד', אמירת אלי אתה, בלב ושפה, זו היא האמרה המקנה את עירוב המהות. אנחנו נעשים מאושרים אושר אלהי. בקבלת עול מלכות שמים. זאת היא ההכרה שהעולם הולך לעלות אליה. הדבקות האלהית, כשהיא באה למטה ממקומה, כשהיא משמשת חוץ מלאהים אמת, הרי היא מטבעת את המתחשת לה בבוץ ההעדר, והחטא המוחלט. שכל מצוי חוץ מאלהי

אמת אסור בו. הכל הוא נפול וירוד. והכל מתעלה על ידי הדבקות האלהית. ההתייחסות האלהית, ללא אלהים, מעכבת את עליית היצירה, מטביעה טבע משחת בעצמיות הנשמה, ודורות, ושדרות הוויה, יורדים ושוקעים. הציור הרעיוני האמוני מחולל נפלאות הוא, את המהות העצמית הוא משנה. ורוח האדם מתמוג ברוח העולם. ומטיל את שאור חימוצו בכל. חירות העולם ותעופת עליו תלויות הן בביעור הרדיקלי של כל עבודה זרה, מרעיון, שפה, ופועל, מרגש, מזג, ונטיה. מתכנית לאומית, דתית ופסיכית. ואל זה כנסת ישראל שואפת, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא, והאלילים כליל יחלוף.

ערך הרעיון הדבקותי

יח

ההתקרבות שהאדם מקרב את עצמו אל ד' בציורו וברעיונו, בכל האופנים שיהיה הרעיון מצטייר, הוא יקר ונפלא מכל הון, אלא כל מה שיהיו מעשיו יותר משובחים וחכמתו יותר גדולה וידעתו את התורה יותר רחבה, ככה יערך יקרתו של הרעיון הדבקותי. אבל מכלל ערכו המרומם לא ירד לעולם, אפילו אם יהיה מצבו המוסרי של האדם נמוך, ומעמדו השכלי והתורתי בשפל המדרגה, בכל זאת הגעגוע הפנימי אל הדבקות האלהית מרומם אותו משפלותו, ואם גם לא יופיע כל האור החיוני שיש במחשבה או בציור האלהי בזמנו, יופיע לזמן אחר היותה מוכשר, ובכל אופן יש תל הרעיון בתוכן הנשמה, וקונה בזה חיי עולם, וזוכה לו ולדורותיו. ואם נשאו לבו לחשוב מחשבות כלליות, כפי רוחב המחשבה יפלש הרעיון האלהי בתוכו נתיבות, ואם ירצה להעלות במחשבתו את כל דורו, אפילו אם יהיה שפל שבאנשים, בכ"ז פועל הוא במחשבתו, כיון שמיחד אותה לכוונה אלהית, את כל אשר יחשוב לבבו לטובה. וכן מתרחב ומתעלה הרעיון עד שאפילו אם יחשוק להעלות את כל הדורות ואת כל העולמים, כיון שמחשבתו רצויה ונטייתו היא פנימית, ומשוקה מחשק אלהי באמת, לא תשוב תשוקתו אחור, כי דבר ד' היא.

הדבקות האישי מרוממת הכל

יט

הכל מתגדל על פי הערך של הדבקות האלהית שבו. ונמצא שכל אדם על פי תפישתו בעולם, ועל פי אותו הקישור האלהי, המתגלה בו בעומק עצמיותו, מרומם את ערך הכל. ושאיפת המציאות אינה אחרת משאיפת היש האישי. הגודל והשיגוב, שהוא התוכן של הדבקות האלהית והשיגוב הפנימי, הוא החידור של גאות ד' בכל היקום.

הדבקות העליונה המרוממת הכל

כ

כל מחשבה שהאדם קונה אותה בבירור, הרי היא מחיה אותו ומעודדתו, וכל רושם של מחשבה שאינו מבורר הרי הוא מדכא את הרוח. כל השייך לאדם, לפי ערך רוחניותו, מוכרח הוא לפי זה להיות תמיד הולך ומשתדל בהתבררותו כדי שיהיה עומד בשלמות צורתו הרוחנית, ולא יהיה צריך להיות מדוכא בדכאון רוחני, במצב העצמיות היותר חשובה שלו, שהוא המצב המחשבתי. מובן מזה שהשאיפה המרוממת את הכל, אי אפשר להיות אחרת כ"א לאשתאבא בגופא דמלכא, שהיא עריגת הדבקות העליונה, שאינה משארת אחריה שום דבר חוצץ. כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור.

צדיקים בדבקות תורתית

כא

הצדיקים קשורים הם תמיד בדבקות בד' ית"ש, ואינם יכולים כלל לצייר להם חיים בלא נועם הדבקות האלהית. אמנם מפני שבכל רעיון אנושי מתערב הרבה מהדמיון הכוזב, ועמו יחד מתערבים המון מדות רעות, שהן מסתעפות כמו ענפים, היוצאים משורש קטן, וכגיזולי זרעים רכים מגרעין, על כן הם צריכים לברר ע"י תורה ומצות את הדבקות האלהית, שתהיה כולה ברה וקדושה

תשוקת הצדיקים לדבקות והתורה

כב

צדיקים כאלה. שיש להם תביעה פנימית, שכל דבר של תורה, וכל התפשטות, של ידיעה ושל השכלה, יהיה בלוע בעומק התשוקה של האהבה הפנימית והיראה העליונה, בדבקות אלהית, אי אפשר להם שיהיו מנועים מקדושת תענוגם זה, אע"פ שע"י כן אי אפשר להם להרבות כ"כ בלימוד. ע"ז נאמר, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. ומ"מ צריך כל אדם, אפילו אם הוא מרגיש בעצמו תמימות אמתית בתשוקת הדבקות האלהית, להיות מרגיל עצמו בהופעה שכלית, בתשוקת התורה, ולהמשיך אור קדושת האמונה בפנימיות קישורו אל חשק התורה, עד שתהיה ההשפעה של האהבה, היראה, והדבקות האלהית האמתית, שופעת וחודרת בכל פרטי הפרטים של גופי תורה. ואז תהיה תורתו מתברכת, ומעין השכל יהיה מתגבר בו. ועריגת הלב בתשוקת העונג האלהי תתעלה ותתרומם. ויתאחדו אצלו קדושת התורה וקדושת התפלה. וחמלת ד' תהיה עליו במילואה, כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו.

העורגים לדבקות העליונה

כג

כשרון הקדושה האלהית, כשמתגבר באדם, הרי הוא עורג רק אל הדבקות העליונה, בפעל, בדמיון, בציור, בשכל וככל רגש ופעמית חיים. אותם אנשי קודש אין כל העולם כולו משיג כמה הם זרים מכל עניני העולם הפעוטים, והם מיושבים רק בהחשק האלהי ומעוף קדשו. השתתפותם עם כל בני אדם היא רק חצונית, והקישור האצילי שלהם במרומי הרוחניות העליונים הוא פועל את הקישור הכללי של כל הדור אל הקודש והנשגב. וכל הגיגיהם, מחשבותיהם, דבוריהם ושאיפותיהם אינם כ"א האור והטוב האלהי שלמעלה מכל מחשבה המוגבלת ומצומצמת, שהיא אצל רוב בני אדם גם כערכים הקדושים שלהם. שמחתם היא עמוקה ופנימית מאד, היא מוצאה את ביטויה רק בקרבם פנימה, בהכרתם את היקר העליון, שהוא כל שאיפת החיים שלהם. כל החכמות, הכשרונות, התורות והדרישות היותר עדינות אינן מגיעות לאותו הגובה והעוז שבקרב עמקי נשמתם, העורגת תמיד לאור אין סוף, ומתחדשת באור שפעת בינה, של הכרה עליונה, חדשים לבקרים.

צער הדבקות ותמצית הטוב

כד

יש שמרגיש האדם צער וכמין עצבון מהמחשבה של הדבקות האלהית העליונה, אע"פ שהוא ראוי להיות מתענג על ד'. רק מפני שלא דקדק להוציא את תמצית הטוב והקודש מכל המון מחשבות החול שלו, ושל

סביבותיו. ונמצא שאור ד' שרוי באותם הדברים שהוא רוצה להנתק מהם, ומרגשת היא הנשמה האלהית בצערה איך תנתק מבית חייה. ומפני זה ממצים הם הצדיקים את כל המעשים והמחשבות והדבורים של החול, ומה שמשליכים הוא רק פסולת. ולפעמים נולד אור גדול בנשמה, הנותן כח לברר תמציתים יקרים מאד מהפסולת הנזרקת כבר, והולך הדבר בבירור אחר בירור, עד שנשאר הסיג והפסולת בלא תערובות טוב. אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ, וצדיקים ישמחו, ויתענגו על טוב ד', הברור והמנוקה, המנופה בשלש עשרה נפה.

צער הצדיק ותשובת הכלל

כה

הצער הגדול שמרגיש כל צדיק בעצמו על מיעוט הדבקות האלהית שהוא חש בעצמו. שאינו משביר את צמאונו הגדול, ומצער זה כל אבריו משתברים תמיד, מרוב כליון נפש, ואין לו מנוחה בכל עונג ונחת בעולם, זהו ממש צער השכינה, שהומה תוכן החיים של כל העולמים כולם אל השלמות האלהית העליונה שתתגלה בהם. וההתגלות הזאת בהרחבתה ותענוגיה מותנה היא, שצריכה לשכלול הרצון החפשי של בני אדם, וכל הכשרון והמעשה הטוב וההדור, התלוי בו. על כן משתוקקים הם הצדיקים לתשובת הכלל תדיר, ובתוכיות לבבם רודפים הם לזכות לחייבא, כמאן דרדיף בתר חייא, כי באמת הוא חיינו וחיי כל העולמים.

הדבקות הקבועה

כו

כל תשוקות שבעולם, כל קנאות סופרים שבעולם, וכל חמדות של תורה וחכמה שבעולם, לא יזיזו את הצדיק העליון מיסוד הדבקות האלהית הקבועה, שהיא הצלחת חייו, ואור העולם כולו, ומקור חיי כל, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה.

דבקות הצדיקים חיים לעולם

כז

כשהצדיקים מאמינים בעצמם, בכחם הגדול ובקדושת נשמתם העליונה, הם מוסיפים דבקות אלהית, בצירים בהירים, ממשיכים ע"י זה לעולם שפעת חיים של קודש, של עונג ונחת. וסוגלת רפואה, אריכות ימים, ברכת שדים ורחם, ואור תשובה, ושמחת מצוה מתרבה בעולם.

דבקות הצדיקים מזכה הכל

כח

הדבקות העליונה להקב"ה, שמתמדת בלב הצדיקים, חושבי המחשבות הגדולים, היא מזכה את העולם כולו, ומגינה על כל המעשים, ומכרעת את ישראל לכף זכות, ומקרבת את הגאולה, ומעלה מעמקי שאול גם את הנשמות הנדחות, ופותחת בעולם צנורות החסדים הנאמנים, שהם מתעלים באורם על כל הדינים המצומצמים, עד שאפילו אותם הרשעים, שע"פ סדר עבודה המתגלה על דרך המעשים היותר קדושים וטובים אי אפשר לזכותם, מזכים אותם ע"י הטוהר העליון של הדבקות האלהית, שהיא מבררת ומצחצחת את המעשים, והיא דרגת בור כפים ימלט אי נקי, ונמלט בבור כפיך.

דבקות בצדיקים

כט

כל מדרגות המציאות אחוזות הן וקשורות זו בזו. מתפלש הוא אור החיים ממדרגה למדרגה לפי ערך היחש הטוב שביניהן, שהוא כולו משפט ד' וחק צדקו בעולם. הנהרה העליונה, שנשמותיהן של צדיקים מונהרות בה בכל מילואה וטובה, ביסוד שפעת חדות נועם ד' ועוזי חיי קודש קדשים, היא הולכת ומתפשטת על כל השדרות כולן של ההמון הרב לאשרם, לברכסם, להאירם ולשמחם שמחת עולמים בזיו חיי נשמות ע"י האומץ של הקישור, שהם קשורים ודבוקים באהבת קודש אל הצדיקים ישרי הלב, ומונהרי הנשמה שביניהם. ובו תדבק, הדבק בחכמים ותלמידיהם. וסדר חיים זה, ושילוב המציאות ביחושיו הפנימיים והחיצוניים, הולך בכל מערכת היקום, ומבריה מן הקצה אל הקצה, עד כדי ההתאחות, המקיפה, של כל החי, הצומח, כל הדומם, וכל הנפש הרוח והנשמה, הממלאה והמקיפה אותם. יסוד פרק שירה.

הדבקות לאצילי הרוח

ל

הנשמות הגדולות ספוגי האור, של החפץ העליון הטוב, ושל המחשבה, והשירה הרוממה, הם הם הנותנים לכל האנושיות כולה את צורתה הבהירה האידיאלית. ולא רק מפני שהחשבון החיצוני מראה ככה. כלומר שיש להאנושיות במה להתקשט, בזה שהיא מראה באצבע על בחירי בניה, אלא פשוט, שמצד התערובת התדירית של הוית החיים ופעולתם. הנשמות פועלות זו על זו פעולות נשגבות, שהעתיד מחכה להופעת המדע, שיגלה בבירור את ערכן ומהותן של הפעולות הנשגבות הללו, ויראה את הצנורות ההולכים מנשמה לנשמה בדרכי אצילתם. ונמצא שכל עדין וכל טוב שנמצא בעולם בכללו מושפע הוא מאוצר הטוב של החלק היותר טוב ומרומם קדוש ונעלה שבאנושיות. ממילא מובן שכל מה שיתאגד הצבור האנושי יותר אל אותם המקורות של החיים הרעננים והעדינים. משוקי טל החיים העליונים, בחירי העולם, ישרי לבב, הצדיקים והישרים, ככה יוסיפו אושר וגדולת חיים. הפגיונות של החיים בפנימיותם, המרירות המחפירה ומעליבה את האדם, מצד חולשתו המוסרית, המחשכת את עיניו, וגורמת לו להביט על כל העולם כולו במכט של יאוש מלא רוגז וקלון, כל אלה הם תוצאות הנתיקה, שמתנתק החלק הזבורי של האנושיות מהעידית שבו. וימים באים, שתשים הדימוקרטיה אל לבה, שאושר הכלל כולו תלוי בהדבקות הטהורה שיתדבק ההמון בכללו לאצילי הרוח, וע"פ מדה זו יתרחבו חוגי הזכיות של הראשונים, וחייהם יתמלאו ענין. מוכן הדבר, שאצילות הרוח אינה תלויה במצב מיוחד של הקנינים המוסכמים, אבל בכ"ז תלויה היא הרבה ככשרונות, ובבחירה היוצאת אל הפועל ע"י שימת לב לעיבודו של הצד המוסרי בפרט שכאדם, וצדו הרוחני בכלל, ביחד עם התאמתו הגדולה של היחיד אל הציבור הגדול. שהוא עצם מעצמיו, וקישורו החי עם הטבע הכללי, שהוא נשוא בחיקו. אבל כל אלה הנם רק בתור שלבים לסולם אשר ראשו מגיע השמימה, אשר עליו יעלו מלאכי אלהים, גדולי הנשמה, שהם נושאים במרחב אישיותם את נשמת כל היצורים, שיש להם עמם זיקוק של אחוה ואחדות, באיזה צד ואפן שהוא, וכפי המדה שהאחדות הזאת מתגדלת היא ומתבלטת ביותר, וקובעת את מרכזה כמעמקי החיים, בה מתעלה היא הנשמה הכללית והפרטית של ההמון כולו, החש את נחל עדניו, בתפארת גדוליו, שרי קדשו, ואשיות כבודו.

הצדיק מחיה הדורות

לא

צדיקים גדולים צריכים לדעת ולהכיר את אור ד' השוכן בתוכם. ולפעמים אינם יכולים לעסוק בתורה ולא בתפלה, ולא במצות, מפני שהקדושה העליונה המופעת עליהם היא מבקשת את התפשטותה. וכל שיחתם אז באמת היא תורה, וכל חפציהם ונטיית לבבם היא תפלה, וכל תנועתם היא מצוה. והאור הפנימי העליון, החבוי וגם מתגלה בכל אלה, הוא מחיה את כל התורה, וכל התפלה, וכל המצות של כל דורם, ולפעמים של כמה וכמה דורות, שלפניהם ושלאחריהם, אמרו

צדיק כי טוב.

לב

איני יכול לזוז מהדבקות האלהית ועל כן אני מחויב להשתדל שאראה את האור האלהי ונועמו, בכל מילי דרשות, בכל דבור ובכל מעשה ותנועה, בין של עצמי בין של אחרים, וקל וחומר להרגיש את גילוי האור העליון, דרך צנורות האמת והצדק, בכל התורה כולה, גם בפשטיה, ובהויות ההלכתיות והפלפולים. וזהו הטעם מה שאני נוטה תמיד לצדד את הפלפול באופן ההגיון הרעיוני, שיש בו גם כן רגש הלב. והכל הוא מתוך הנטייה הפנימית, שאני חפץ בכל לב, שהאור האלהי בתענוגו ואורו יהיה מגולה לכל, ושהכל יתעדנו ויתענגו בו. והנני צריך אימוץ תמידי, שלא לזוז ממעלה זו, ולהרבות את אורה, ולסול יפה את מסילתה, ולהכליל את כל דרכי הלימוד וההנהגה כדרך כללי זה, שהוא אורח צדיקים ההולך ואור עד נכון היום. ההתאמצות של ההדרכה בחלק התורה העצמי, שהנטייה הנשמטית מסייעה לה, היא הדרך היותר בטוחה של הכיוון לשורש הנשמה, והנהלתה באורח הראוי לה. ואף על פי שהעולם כולו נדמה לו שאין לו שייכות לזה כלל, מכל מקום יש בתוכיות הלב נטיה להאיר אור באותה הנקודה שהרגש עם השכל וכל כח החיים מתחברים בו. אמנם כדי להאיר את האור יפה, כדי שיעשה את פעולתו באמת, צריך לשוב בתשובה גמורה מאהבה, ולפי גודל מעלת התשובה יתגדל כח השפעה על העולם כולו. ודרך התשובה צריך להיות בכל, כמעשים, ובמדות, בדיבור ובמחשבה. ומכל מקום אין לדחות כל נקודה טובה, וכל חלק מחלקי התשובה שעולה על הלב, צריכים להזדרז ולהוציאו אל הפועל, בדעת ושמחה, ובטחון ועומק אמונה.

העונה נזר הטוב

א

העונה היא חותם הטוב. אהבת העונה מעומק לב היא לבוש הטוב, מבחינה אחת, ומבחינה שניה היא עטרת הטוב ונזרו העליון. החשבון הצלול, שתכונת הגאות היא מאוסה, שכל בעל נפש מכובדת כל דהוא יתרחק מהתגאל בה, זהו חשבוננו של עולם, המרומם את האדם הרמה רוחנית פנימית, ומכשירתו לאור תורה וחכמת אלהים.

הגאווה העליונה וכתר העונה

ב

הגאווה היא פוגמת את כל תוכן הקודש. האדם יש לו איזה ציור השערי בגודל האלהי שאע"פ שיודע הוא נאמנה שכל השרעפים נלאים וכל הרעיונים כלא נחשבים, מכל מקום הכרח הוא שאיזה ציור

יתקשר ברוחו מהגודל וההערצה האלהית, ועל אותו הציור חלה אח"כ הודאתו הפנימית של מניעת ההשגה והציור. אבל השראת השכינה שבמקדשו הפרטי הרי היא בערפל ההשגתי, וכאשר הוא מתגאה ומיחס רוממות ושלמות לעצמו, עולה ציורו ההשערי בגדולת עצמו למעלה מהציור האלהי ונשאר עומד בגאווה נוראה, שאין לו ערך. ושכינה מיללת עליו וממילא סר האור, החופף, שעל גבי שכינתו, ונשאר ממש תוהו ובוהו ונעשה עבודה זרה גמורה, עד שמצוה לגדעו כאשר. וכל התוכן המחשבי הזה ישים האדם אל לבו, וידבק בענוה, שהיא האמת הגמורה, שאי אפשר לו לאדם כלל להתגאות, ולא לשום נברא, ונאצל, אפשר להתגאות, במרום האמת, רק לגאה על כל גאים הגאווה יאתה, וגאותו גדלה עולם מהכיל. והיא היא הענוה המוחלטת. ואם הברקה זו של קדושת הגאווה העליונה אינה מסודרת עדיין יפה בעולם, והמחשבה האנושית אינה ראויה להקיפה, הנה העתיד הגדול יפתח על זה שערים. מלך גאות לבש ומסיים עדותך נאמנו מאד, לביתך נאווה קודש, ד' לאורך ימים. ואורך ימים ישבע יודע שם ד', שהענוה היא כתר האמת.

הענוה והעצמיות הנשמית

ג

בנקודה הקטנותית של האדם יש כל הטוב בצמצום, כמו שישנו בהרחבה במרחב ההתפשטות הנשמית העליונה שלו. וכשהאדם מקטין עצמו ומתמלא ענוה, הרי הוא מתקרב יותר לעצמיותו הנקודתית ומרכז נשמתו מתגלה אליו, בכל הוד תפארתה, ומתוך אספקלריתה יראה את כל ההוד העליון הנמצא בנשמתו בעצמיותה הגדולה לאין חקר, ומאן דאיהו זעיר איהו רב. הגאווה מסיחה את הדעת מהנקודה המרכזית המצומצמה של הנשמה, ומתוך שאין לו מרכז וקיבוץ של האוצר הרוחני בעושר שלימותו. הרי הוא בעל מוס, רק שברי שברים של רוח מתגלים בקרבו, ולאורה העליונה של הנשמה לא יוכל לבוא. והרי הוא מחוסר ערך, משוקע בקטנות עצמית לאין מרפא, והדמיון הפראי ילהטנו להחשב לגדול ומעולה, בעת שהוא מלא חסרון ופחיתות. מאן דאיהו רב איהו זעיר. מרכזה של הנשמה, מקור הענוה, הרי הוא הכוכב, המזהיר למשכילים את זוהר הרקיע, שהוא ההיקף העליון של הנשמה העליונה בהתרחבותה המוחלטת.

הענוה האצילית

ד

הענוה, שתוכנה מתואר בחובת הלבבות בשער הכניעה, שקראה הכניעה, ביחודה ובירורה, כניעת האדם לאלהים, היא מקושרת עם החכמה, ההשגה וזירוז החיים והמפעלים, בהירות הדעת וזיקוק התכונות והמדות. כמה עלולה היא כניעה זו להתחלף באותה השפלות המגונה הבהמית, אם כל עזובן וכל התרשלות ובטלה. רק באותה המדה שהרוממות האלהית מתגדלת בציורו הקבוע של האדם, וכמה שהיא מתבדלת אצלו מכל שיגוב ורוממות שאפשר להמצא בכל גבול נוצר, ככה מתבדלת הכניעה הזאת מכל כניעה ושפלות, והיא מתעטרת באצילות ועדינות הנפש, ומאזרת את בעליה את אותה גבורת החיים, שהגדולים שבגדולי האנושיות, אנשי המופת העליונים, מצוינים בהם.

הענוה והכרת האמת

ה

הענוה מנמיכה את הדעת העליונה של האדם, ומורידה את אורה לעומק עומקה של נשמתו, וע"י זה מכיר הוא את האמת לאמתה. וכפי רוב הענוה האמת האלהית מתגלה אליו. וכל הדעות הרעות, ותולדותיהן,

וכל מיני דרכי עבודה זרה, הכל נובעים הם ממקור המשחת של הגאווה, שהיא מרימה את הלב, ואינה מניחה להאור של הנשמה לחדור לעומק העצמיות של האדם, ונשאר כולו שקוע באפלה. ולפי רוב הגאווה ככה יגדל סילוק האור של הדעת, וככה יגדל הזדון והשקר. זד יהיר לץ שמו, עושה בעברת זדון.

שפלות הדעת והתרוממות

י

באותו הזמן שהאדם מרגיש בעצמו את עומק שפלותו, וכוחו המדמה והסכמת שכלו מתארים לו שהוא למטה מכל הברואים ממש, אז העולם כולו מתקיים עליו, ובהתרוממותו כל הבריות מתרוממים. אשר הראיתני צרות רבות ורעות, תשוב תחייני, ומתהומות הארץ תשוב תעלני, תרב גדולתי ותסב תנחמני, תרננה שפתתי כי אזמרה לך ונפשי אשר פדית, גם אני אודך בכלי נבל אמתך אלהי אזמרה לך ככנור קדוש ישראל.

רוממות הרוח ועת הקטנות

ז

כשהאדם הוא בגדלותו, והשגתו מופעת היא באורה, אז רוחו מתפשט ומתרחב, אמנם אין אותה ההתרחבות בכלל גאווה שהיא מתועבת, אלא מכלל גודל נפש ורוממות רוח בדרכי ד'. אבל כשנופל ממדרגתו, ואז חושיו הרוחניים הם מוגבלים ומצומצמים, אם אותו רוחב הרוח שבעת הגודל ישאר בקרבו, יהפך לגאווה כעורה. על כן אז כעת הקטנות צריך שישפיל את עצמו ויקטין את עסקיו, ואז יתקיים בו ואת עם עני תושיע, ומאשפות ירים אביון, ולב נשכר ונדכה אלהים לא תבזה.

הענוה והקדשה

ח

הענוה הכשרה, והפסולה, ממקור אחד הן באות, וכן הגאווה בשני גוניה. הקדושה מנשאת את הנשמה להשערת הגודל של אור אין סוף, ובזה באה מיד ההקטנה הפנימית, בתוכיות הנשמה, ולעומת זה גדולה פנימית, מתוך הגודל הכללי של ההויה, ומתוך עליוניות מקורה. השיקוע הגס של החמרנות גורם ריחוק השערת הקודש, והמחשבה מתחלשת ואינה יכולה לעלות לאותם המרומים, שמהם מתגלה האור העליון בגונו העשירים, המשפיע עונג פנימי ומקור כל טוב מוסרי חברותי, ועצמיות אישית בטוחה. וכיון שמאור מקור הגודל מסתתר, הרי כל היש הוא קטן ובלתי מעורר, ומיד באה השפלות העכורה. תוצאתה של הגאווה הפסולה וסבתה ביחד. ומתוך אפסיות מקור ההתקטנות לעומת ערך בלתי מעורר של גודל אין סוף מתהווה גדלות סמויה בתוך הלב שהיא מחוללת את אותם החיים העכורים של גאות הרוח, אשר לגאות רשעים, שע"פ רוב היא מתגלה דוקא במקום שתוצאותיה הן מדות ומעשים נשחתים, ומתעלמת היא במקום הנאות, שהיא יכולה לגרום מעשים טובים ומוסריים. ואם גם לפעמים תגרום מעשים טובים אין הריח שיהי בנזק עצמיות העכירה הרוחנית, שהיסוד הנפשי המורכב מתוך גאווה וענוה פסולה כזאת, שמקורה הוא החושך האיום, של שכחת ד', נערך בו.

הגאווה השקרנית וענות הצדק

ט

הגאווה המזוהמת היא שקרנית, שהרי היא באה ממקור השקר הכפול, שקר יסודי, משכחת גודל אין סוף, ושקר ענפי, שאחרי שהכל מתקטן ונאפס, איפה הוא הגודל והישות של הפרט. והענוה כוללת גאות אמת וענות צדק. הזכרון באור אין סוף, המתגבר, מבליט את האפסיות הפרטית, ואת האפסיות של כל היש העולמי, לגבי מקורו העליון. ומתוך אותה הענוה באה השמחה על ידי מחשבת החשיבות של היש, שבסיסו כ"כ חשוב וגדול, וממילא ערכו מזריח על הכל. בד' תתהלל נפשי, ישמעו ענוים וישמחו.

שפלות הגאווה וקדושת הענוה

י

וממקור הגאווה נובע גם כן הכעס, והתאוה, עד תמצית שפלותם. שכחת האור העליון, מקור החיים והעונג, מציירת את הישות בצורה כעורה, מעוררת קצף, ויסוד הכעס מחולל את ארסו בנפש. החיים אובדים את ערכם, וכל תקוה אידיאלית מתמנעת. ומתוך כך באה הרשעה התאונית לעומק ממשלתה. וסוחבת את האדם לעמקי שאול. וממקור הענוה בא הרצון והקדושה. נחת רוח מלא שורר בעולם, תקות נעימות כבירות סובבות וחודרות את כל. ובכל היקום החיים מאושרים, והכל נאהב. תעודות גדולות יש לכל פעולה, ולכל רגש, והכל הולך ומתקדש, הולך ומתעלה. הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה.

הגאווה הקדושה מקור הענוה

יא

שורש הגאווה הוא בקדושה גדולה, היא הגאווה הקדושה. מתגאים אנו בד', באלהים הגדול חרב גאותנו, מתגאים אנו ביחד עם כל העולמים, עם כל היצורים, כי כולנו יצורי אלהים חיים אנו, כולנו הננו קשורים באור החיים השלמים העליונים, כי סוף הכל להאגד בחיי כל. מה רבה היא ההארה המפוארת של מקור חיי העולמים, ההולכת ושוטפת על הכל. מתגאים אנו בגאות ד'. גאות ד' היא מקור הענוה, מקור השלום, אש אוכלת המכלה את כל הזוהמא של גסות והפרדה. של כל טומאת רעיון, של כל חולשה וטמטום, אור ד' ויאר לנו, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה.

הכניעה והמוסר הטהור

יב

האומרים לבקש ציורי רוח כאלה בהשגת העולם, שאין עמם הכנעה, כדי שיהיה האדם מלא גבורה, שמזה באים הם לידי כפירה, הם טועים טעות מוסרית. שבלא הכנעה לא יעמוד האדם בפני נטיותיו הרעות, האוכלות את כחו הרוחני, שהן מתגברות בו. ודוקא ע"י הכנעה מלפני ד', שהוא המקור של שלמות הקדושה והטוב, נכנע הרע, ואפשר למוסר טהור לצאת מן הכח אל הפועל. אמנם אם באמת כבר טהר האדם את כל עצמיותו, עד שאין בו תערובות רע, אז איננו מוצא בגדולת ד' כ"א גדולה ויקר, ויראה כזאת, המעטרתו כבוד והוד, ומרהבת את נשמתו שאין לה שום דוגמא בכחות הנפש, בלא שפעת הקדושה האלהית העליונה.

דבקות וענוה

יג

אי אפשר להיות זוכה לענוה כ"א ע"י דבקות אמתית בהקב"ה. והמוכשר לדבקות של אמת ראוי לו להרבות בלבישת תפילין. ואז יהיה באמת מלא ענוה.

ענוה ויראה

י"ד

ההשגות האלהיות הן זורחות ומתנוצצות באמונתן לפי אותה המדה של תכונת יראת שמים ומדת הענוה הפנימית המתהלכת בתוכיותם. ועצמיות התכונה של ענוה ויראה היא הנושא התוכי של תכונת ההשגות בצחצחותן שבעקרון הן המאירות את ארחות היחש שבין האדם לאלהים, שבין העולמים ליוצרים. על כן אי אפשר כלל להכנס בשום פתח מפתחי הדעת לאמתתה כ"א בהקדמתה של יראה והעטרתה של ענוה. ורוח הבקורת צריכה תמיד להיות עוברת על כל השגותיו לבקש בתוכן את הנשמה המחיה אותן רוח היראה והענוה באחדותן.

שמינית שבשמינית

י"ו

השמינית שבשמינית של גאות תלמיד חכם היא נמדדת לפי מדת הענוה שלו. ומי שענותנותו גדולה מאד לפי זה הערך גדולה היא ג"כ מדת השמינית שבשמינית שלו. ורב יוסף דאמר, לא תתני ענוה דאיכא אנא דנראה כמו גאווה, כ"כ היתה גדולה מדת הענוה שלו, עד שמדה זו של גאווה היתה מחויבת לו, למדת שמינית שבשמינית שלו. ורב נחמן דאמר, לא מינה ולא מקצתה, לא פליג, אלא שסוכר שהיא צריכה להיות עם מיעוטה לפי הערך של הענוה ג"כ מבוטלת בהענוה, וביטול כמאן דליתא דמי, דמתהפך האיסור להיות היתר. מי זוטר מאי דכתיב, תועבת ד' כל גבה לב, כל גם כל דהו משמע. אבל תערובות לא ידענו כ"א מכי כל ולא כתיב כי כל גבה לב תועבת ד'. א כל גבה לב, דמשמע אפילו מקצתו, לאסור גם שמיני שבשמינית כשהוא לעצמו, כ"א שיהי' מבוטל ברוב הגדול של הענוה, שהיא גוררתו עמה ומהפכת אותו לענוה עליונה מאד שיש בה מסגולת השיגוב העליון, כעין ענותנותם של מלאכי השרת, שכתוב בהם, וגובה להם ויראה להם. ויראה וענוה הם כמו ראש וסוף, מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה. ראשית חכמה יראת ד' עקב ענוה יראת ד', אלא שהסוף הוא קודם לראש, שענוה היא ראשיתו של עולם עליון שמסתיים ביראה, ויראה זו היא ראשית עולם תחתון שתוכנו הוא חכמה.

הענוה בגוי קדוש והגאווה האלילית

י"ז

הגאווה והאכזריות הן המדות היוצאות מהתכונה האלילית. הסביכה של הדעות הרעות של עבודה זרה מגררת אחריה את הגאווה ואת האכזריות, בתור מדות תרבותיות בצורה סיסטמטית. אותה הזוהמא נקלטת היא מהעורון הכללי של השכל היותר טהור והיותר עליון. פגם המחשבה העליונה שאינו מניח לרומם את האדם עד כדי הזיקוק הראוי לו, לתעופת היחש אל בורא כל העולמים, אל בורא כל. זה לא יוכל הרעיון האלילי לנשא את עצמו, נרעד הוא רעדה פרואה מתקיפת האור שבמחשבה זו העליונה, עיניו הכהות מתעורות מתוקף הזוהר שבמחשבה קדושה זו, מהאמת הנצחית שלה הוא מתעלף, נופל ומתחלש. והוא מעמיד את קישורו, לא אל כח כל הכחות, לא אל מהוה כל ההויות, שממילא הוא שלם

בתכלית השלמות, וממילא כל המדות הטובות שופעות ממקורו, וכל היקום מאוחד הוא בשרשו, ואל הכל מתקשר הכל באהבה ורחמים. וכל יחיד מיחידי היצורים בעצמותו הבודדה כלא נחשב. ושפלות רוח ביחד עם גבורה קדושה, ואהבת חסד עם עוז חיים מתגברת היא בהדר קדשה. ומסלות החיים הולכות ונבנות על יסודות הצדקה והענוה. כי אם לכחות פרטיים של איזו זהרורית קלוטה מאיזו פנה שביש, מאיזה מקצוע שבהויה, שתוכל איזו עין של איזה יחיד בעל כשרון או איזה קיבוץ לסופגו ברוחו, לאלילים ישאף רוחם העכור. והנפש המזוהמת שהושפלה ממרום פסגתה לא תדע מקור רחמים וחסד במציאות, ולא אחדות וקישור בכל היש. עומד הוא כערער בערבה כל יצור מתגאה בהוייתו הפרטית בגאות רשע, מלא חמה על רעהו המתנשא גם הוא להמצא. וכה הולכת היא הרשעה ומתרחבת עד כדי שנאת הצדקה, ועד כדי הערצת הגאווה עד אשר באה האורה של תורת אמת, והכריזה, שכל המעלים עינו מן הצדקה, וכל המתגאה הרי הוא כעובד עבודה זרה. ותוסד התרבות האנושית בעיקר יסודה בעם ד' בגוי קדוש, על יסוד הענוה והרחמים. והגוי הזה גוי איתן הוא, גוי עז הוא, שואף הוא לבצר את עמדתו בחיים, במציאות העממיות המסובכה שבעולם, כדי לכוון כסא ד', לקדש שם ד' אחד, בורא כל היקום, ד' אלהי השמים ואלהי הארץ, רבון כל המעשים אדון כל הנשמה, המאיר לעולם כולו בכבודו, ורחמיו תמיד על כל מעשיו, ובמקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ. ואותה התמצית הטובה הקלושה והרפויה, שהיא נאה למראה עינים, מהעצמה החיצונה של האכזריות והגאווה הוא כולל אותה בקרבו ברב כשרון מיסוד הקודש בעצמו, מראש פסגת הטוהר. ד' מלך גאות לבש לבש ד' עז התאזר, אף תכון תבל בל תמוט, עדותיך נאמנו מאד, לביתך נאוה קודש ד' לאורך ימים.

יסוד הענוה החדוש והאחדות הכללית

ז'

מדת הענוה קשורה ביסוד החדוש. אבל באופן היותר מבוסס שבו, כלומר מצד שרש-המציאות של כוח-החדוש בערכו האמיתי. זהו כלל מושקף בהשקפה הפנימית של הנשמה, שהחדוש האמיתי הוא נלקח מתמצית כל המהות של היש הקדום לו שמכחו הוא בא. הפרי יוצא מכל האופי של העץ, מעומק גזעו ושרשו, מיסוד שאיבת לשדו עד ראש צמרתו והתפשטות ענפיו ועליו. כל הבעה מחודשת באמת אינה יוצאת מהסעיף האחד הקרוב, אותה החוליה שההגיון תופסה, אלא מכל המהותיות המשכלת והחיה, הפועלת וההוגה, של המחדש, ערוכה בכל ושמורה, וכל חדוש, שהוא מזדלף רק מאיזה חלק, ומשאיר חלקים בלא תנועה רוחנית, איננו חדוש באמת, כי אם סדור מכני במערכת ההשכלה. כשאנו באים למדה זו, הננו סוקרים מיד את יסוד החדוש התדירי, המקוריות של מעין המתגבר ונהר שאינו פוסק, שהוא רום שאיפתו של עסק התורה לשמה, שהוא יחושה אל הדבקות האלהית, בגודל נשמה שהוא קשור פנימי נשמתי במה שהוא הכל ומקור הכל ויותר כל מן הכל. והחפץ, המלא טהרה, הולך ומתגבר, מבלי להשאיר שום חלק מבלי שאיבת תמצית לשדו העליון שבעליונים. ונמצא שיסוד חיי כל ומקור כללות הכל, נוגע הוא בהופעת כנפי חסדיו בצנורות הנשמה, המבקשת תמיד את החדוש הנאצל בעזוזו וטהרו בגבורת חילו. הכרת היחש של היניקה מן הכל דוקא ולא מחלקים לבדם כאותה הצורה ההגיונית המצומצמה, היא פועלת תמיד על השקפת העולם והחיים, על הטוב המוסרי ועל תכונת הרצון שבעמקי הנפש, עד שמתגלה האמת של המהות הישותית בצורתה היותר בהירה, והיא הצורה הכללית. ואז האדם מוצא את עצמו לא דבר עומד לעצמו, לא מהות מצוי כשהוא לעצמו אלא נצוץ קטן, הזורח תמיד מאור השמש כגבורתה. וכל החיים כולם הנם נצוצים נצוצים מוזרחים מאורה זו, שתפישתם הישית היא רק במקור האורה. הכרה זו היא יסוד המוסר, אפילו החברתי, יסוד המדע, אפילו החמרי והרציונלי ויסוד

הענוה, אפילו המעשית. מובן הדבר, שהמושג של כל הולך הוא ומתגדל, ואחרי העליה אל מעלה יותר מאירה, מתגלה אותה צורה של הכל הקודמת שלנו רק בתור חלק זעיר מאד, והננו מתבישים מעצמנו על אשר עמדנו עליו, וחשבנו שכאן הוא כבר יסוד החדוש ובסיס הענוה. אבל המהלך הזה הוא ההדרכה של תשובה מאהבה, ההולכת כעמוד אש לפני שואפי אור עליון בתדירות. ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. ונמצא שהענוה העליונה יש לה שני עמודים: האחד הוא אותה ההשקפה של השעור השלול ברב אפסותו, של הישות הפרטית שלנו וכל מהותה, לגבי המעמד העקרי של שאיפת החדוש שהיא הזלת התמצית מתנובת הכל. והשני הוא, שגם זאת הזעירות בעצמה שיש בה לפחות צורה של ענוה, שתוכל להטביע איזו מהותיות עומדת על הצביון הנפשי היא מיד מתאפסת מכוחה הדוחה של שלילה עליונה הבאה מיסוד חיוב עליון ועשיר, שהיא ההזרחה של גודל הכל, המחודש, המאיר בצורה מבהיקה עד שהתוכן המוקדם, שכל כך הרהיבנו הרי הוא חשוך וקטן לעומתו. ומתיסדת היסודיות של הענוה ושפלות הרוח המגדילה את הנשמה בזיו אחר זיו, ביפעה אחר יפעה, שההפסקות שביניהם אינן משמשות כי אם לקבלת הרשמים ועכולם, עד השבתם לקלוס רוחני נותן עצמה וחיים חדשים. ממוצא דבר נלמד, שהאחדות החדוש והענוה הנם אחוזים כל כך זה בזה עד ששבים למושג אחד. רק באחדות השלמה והיא הנאדרה בקודש אנו מוצאים כבר את האושר של כל שאין בו שום חסר כלל. וזהו היסוד של תביעת החדוש ברום העליוניות שלו להיות הולך ושוטף דוקא מכל. בלא אחדות לא יש חדוש, כי אם סדרנות שטחית. והחדוש כשהוא שוטף מן הכל הרי הוא שוטף ממקורו, בהתגברות בלתי פוסקת, בתוספת אחר תוספת, בתוספת מעולה מתוספת, ונמצאת ההתגלות החדשה בכל עת עולה על כל הקדומות, חדשים לבקרים רבה אמונתך. וכשיודעים, שזהו הסדר שבמציאות כולה, המעשי והמוסרי, מכירים מיד שטהר הטבעיות של המציאות החיה ומצבה הנפשי היותר מאושר, היא הענוה. כי אתם המעט מכל העמים, חושקני בכם, שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני. והגדולה הזאת, המביאה את הענוה, היא נחלת ישראל העתידה לשלח את הופעותיה על מלא כל העולם. למען יכיר האדם, ותכיר כל בריה, את גודל הערך והמבטח העצום של הויתה, ותמלא רצון ועליזות מגודל העתיד הנשקף לה. ויתודע לכל, כי כל חבר במציאות הרי מוסיף לנו אושר, מפני שאנו נהנים מזיו החיים שבנצוצו עם כל הסתעפות גדל עתידו, הנאה אצילית שביסוד קדושת השלום, כמו שאנו נהנים מזה הנצוץ הזורח בקרבנו. וצור ישראל יפרס מהרה סוכת שלומו על עמו ועל עולמו, ושח גבהות אדם, ושפל רום אנשים, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא, והאלילים כליל יחלוף.

קול השלום

א

שני קולות נוראים נשמעים בעולם ברעש אדיר. כל אחד מהם תובע את דקיונו בתוקף עצום ונורא. כל אחד מתחזק לבנות את בנינו. הקול ההרמוני, הקול התובע מהכל התאמה, כיוון והשתוות, קול השלום. העולה ברעם גדלו על כל המון קולות המלחמות, הנשמעים בכל אפסי העולמים. ולעומתו מרעים הקול המבלבל, הקול השואג לעצמת המצוי הבודד, ולתגרת החיים בהתגברותו של כל אחד על חברו. להבלטת מציאותה של כל מדה יחידית ולכח הבלענות שלה לבלע את כל השאר. וכל מדה ומדה ככה מרעמת, וקול ענות מלחמה נשמע במלא עולמים. ובין הקולות כולם הולך וחודר אותו זרם הקול, של הקול העליון, של הקול ההרמוני, של הקול המאחד, המעלה והמישר. וממלא עולמים באים הקולות, אל כל בריה, אל כל רוח ונשמה, אל כל קרב וכליות. אל כל יחיד ביחידותו, אל כל קיבוץ בקיבוצו, ואל כל לאום בלאומיותו. והנשמות המרכזיות שקויי לשד החיים של הקול ההרמוני, בקרבם אש קודש יוקדת לצמאון

מקור הסליחה העליונה

ב

הסליחה העליונה באה ממקור החסדים, מהגדולה הגמורה הרחבה לאין קץ, היודעת את הכללות לכל היקפה, ואת הפרטות לכל דקדקותה. יודעת את הקודש ואת הטוב, לכל עילויהם, ואת החול ואת הרע לכל שפלותם, ויודעת עם זה, שהכל נשקל בצדק בפלס ומאזני משפט, ונטיות הרע החורבן הרשעה והשיקוע השפל גם להם יש דרישה, וככללות הכל מצטרף ועם זה בדול הוא הרע מן הטוב, השקר מהאמת, השפלות מהרוממות. ההתגלות של הנגוד לכל ארחות עבודה זרה, לכל סעיפיה בפעל וברעיון, המכה כ"כ גלים גדולים בישראל, היא הארה כללית עליונה מרום האמת המוחלטה, השוללת כל כיעור כל טומאה וכל חטאת. ובגדולתה יודעת היא לקחת הכל תחת חסותה, וע"פ עצת אל עליון העליונה הכל מתפרנס. התאמצות גדולה צריכה היא הרשעה להחזיק מעמדה, יודעת היא את תפקידה בהויה, ומלאה היא זעם, לכל, וביחוד למי שבא לדחוק רגליה, ודחיקת הרגל היסודית היא העברתה מהמציאות בכלל, ובזה ככר היא אוחות במעוז הצדק, מפני שהכללות של הרשעה וכל הופעותיה צורך עולם הוא. רק בצורה עליונה מהמדע והמוסר, מקודש האמונה וחופש הציור המלא זיו בלתי מוגבל, יוכל להכנס הרעיון הגדול הזה ולהתגשם במדתו, איך מסכמים את סך הכל של כל היש, ואיך מסדרים כל כח על עמדתו, ואיך יודעים להחזיק את המעמד, ולתן יד לכל הקצוות ע"פ שיעורם, ולגבל כראוי את גבול ערכם. בסליחה הכללית של יום הכפורים יש רוממות זו, והובטאה והוכנה בפועל בשעיר המשתלח, שהוא לכאורה נגד השאיפה הכללית של כל העבודה הקרבנית, ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים, את קרבנותיהם אשר הם זובחים על פני השדה, הערצת הפראות וטבע האדם והטבע בנוולו, עד שפל תחתיתה. ועם זה מתעלה השלטון העליון עד כדי נתינת כח מוגבל גם לאותה הרשעה, והכל מתהפך לסנגוריא, והאופי האמוני והמוסרי מתעלה להוד החירות העליונה, המביא כל יפעת קודש.

שרש ההנהגה

ג

רוב בני אדם אינם מקיפים את הסדר של ההנהגה הכללית, לא מבעי של כל העולם, שהוא סוד אלהי, שבכללו מנוע הוא משכל האדם, אלא גם של החוג השייך להם, והוא מפני שנתמעטה קומתם מפני החטא, וע"כ הם תמיד שרויים במחלוקת משום שהוא רוצה להתפשט על פני כל חוגו, ובאמת הנכנסים בתוך חוג שרשי הנשמה שלו מתחילים להרגיש שהם יוצאים מסדר ההנהגה של שרשו של אותו מנהיג, והם מתפרצים מפניו, ומבקשים להם שרש אחר, ולפעמים גם אינם מוצאים את מבוקשם. והתרופה היותר טובה למחלת המחלוקת היא תשובה שלמה של המנהיג, שאז מתפשט שעור קומתו בחזרה, ומוצאים ע"י זה בה מרחב גם השרשים שנשתמטו מתחתיו, ושבים ומתדבקים בתוך השורש ברב חבה, וברכת השלום חודרת ובאה לישראל.

סתירות ושלום

ד

בעולם הרגיל של המחשבה מוכרחים הפרינציפים להיות סותרים זה את זה, ודוקא מסתירתם יבא הבנין

הרצוי. הסתירה מביאה לידי הכרעה. וההכרעה מביאה לידי ריכוש של אוצרות מקובצים מעברים. והחיים הרוחניים מתברכים בעושר גדול. יש אמנם עולם עליון ברומה של המחשבה, ששם כבר השלום מושקף, ודוקא מתוך ברכת השלום, מתוך השקט והנחת, מתוך השלוה והנועם, הכל מתברך ומתאדר. כשאנו עומדים בגי חזיון עליון זה, הננו סוקרים את הפרינציפים בשרשיהם, והננו רואים את אורח השלום שבהם, את הצד השווה

בכל מילואו.

ה

כשאוהבים את הרשעים מפני חולשתו של האדם, נמצא אוהב ג"כ את הרשעה, ועל כן הכרח הוא לשנוא את הרשעים, כדי לזכות לשנוא על ידי זה גם כן את הרשעה. אמנם כל זה הוא ברגש האופי של המדות. אבל בשורש הדעת, האדם צריך להיות הולך בדרכי ד', שהוא טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו. וכל עומק פורענותם של רשעים איננו כי אם תוצאה מהאהבה העליונה, ושורש המתוק הזה של הדעת, שכל המדות כולן גנוזות בו וכלולות בתוכו, ממתיק הוא את המדות גם בהתפרטותן ההרגשית והמעשית. וגבורה עליונה כלולה בו, המשמרת את בעליה מכל אהבת רשעה, שומר נפשות חסידי.

שנאת הרע בעצמו ואור החסד

י

כל מה שהאדם הוא יותר המוני, איננו מוכשר להפריד בין הנושא והנשוא, ועל כן למטרת התעלותו, כדי להכין לו דרך אל הטוב, מוכרח הוא לבסס את מעמדו על שנאת הרע, ושנאת הרע לא תוכל להפרד אצלו משנאת האנשים עושי הרע, ולא נתנה תורה למלאכי השרת. אע"פ שיש כאן קלקול, שמתוך שנאת נושאי הרע שונאים ג"כ את הטוב שבהם, אי אפשר לתכונה אנושית להיות באופן אחר. אבל המדה העליונה של גדולי הנשמה היא לברר ולהפריד, ושנאתם את הרע היא נקיה, ומרוכזת רק בהנשוא הרע בעצמו, והיא בעצמה עוברת במעברה השלילי, ובאה לידי החיוב של אהבת הטוב, ומשום כך אור החסד מאיר בהדר חכמתם.

יסוד השנאה השלום וההתאמה

ז

הפרטיות צריכה לצאת מן הכח אל הפועל, להעשיר את יקר תפארת המציאות. הכלל חובק בתוכו המון הפרטים בבלילה. אבל למען צאתם של הפרטים לאור ההויה, צריך כל פרט להיות מתבלט במהותו היחידה, ולזה צריך הוא לכח מעכב, לכח מתנגד לכל הפרטיות, שעומדים להיות מצבינים את פרט זולת עצמיות פרטיותו. וזהו יסוד השנאה, שבונה את העולם. יסוד המלחמה בחיים ובחברה, יסוד ההגבלות בדעות ואמונות. הכל למען יהיה מקום שיתפתח כראוי כל ערך מיוחד, ולא יבאו אחרים, אישים, עמים, הנחות וצביונים, דעות ואמונות, לקחת את מקומו. נמצא, שיסוד השנאה הוא האהבה והשלום, הבא דוקא ע"י ההתאמה של כחות גמורים. שאחרי השלמתם הם מתאגדים ביחד להיות עושים עולם שלם עשיר ומלא.

הגנה בחסד אל עליון

נטיית החסד צריכה הגנה גדולה. עלול הוא בעל החסד, הנוטה להשפיע לכל, להיות ג"כ מקבל מכל, כך היא דרכה של השפעה, שהיא חוזרת אל הנותן באיזה צורה מושפעת. ומה אפל הוא המצב, כשהנושאים השפלים והמזוהמים יחזירו השפעתם, אחרי אשר נפגמה תחת ידם אל הנותן והמשפיע, באיזה צורה של צליל בת קול. אמנם זהו כוחו של אור חסד אל עליון, אל זועם בכל יום, שלא תשוב שום השפעת קבלה כ"א מהנושאים הטהורים, ותפילת ישרים רצונו, וכל הרשעה כולה, היא רק מקבלת ולא משפעת, יסוד בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה. אברהם הובטח במגן שלא תזיקהו השפעתו שהיתה שפוכה על פני כל והולכת לרעים ולטובים, בהיותו מעין דוגמא של חסד של מעלה, אנכי מגן לך, ובמעמקי התורה השמירה היא נתונה לכל אחד ואחד ע"פ מדתו, ויש שהוא מוכרח להשמר שלא להיות מהנה לשום מקום שפל, כדי שלא תשוב שום השפעה שפלה עליו, ומרוב ענותנותו של רבי אמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ, והשבת אבדה לנכרי אסורה משום למען ספות הרוה את הצמאה, ולא מעלין ולא מורידין נכרים ורועי בהמה דקה. ואם החסד בנטייתו הפראית לא יכיר את עמקם של סייגי קודש הללו, יזרח עליו אור תורה ממקור החסד הנאמן ששם המלכות נתונה, והעולם על ידו נבנה ונתכונן, חסדי דוד הנאמנים.

אור השלום באחרית הימים

כל הכעסנות שבעולם הבאה מצד הדרכה, במוסר, באמונה, בדעות ובמעשים, וכל החסרונות המוכרחים שאי-הסבלנות והקנאות עושה בעולם, אע"פ שהרבה חלקים מהם הם מלאים קדושה גדולה, ובאים גם כן מחסידות חשובה וטהרת לבב, מ"מ אין זה מונע מלהתחשב עם הצד החסרוני שבהם. וסוף כל סוף הדבר מוכרח להיות מתוקן, וכל המבוקש של הקדושה היותר עליונה יבא לעולם בדרך שלום, והדרכה מלאה נחת שלווה וכבוד. שורש כל זה הוא חטא מי מריבה, וכעסו של משה, אמירת שמעו נא המורים, שהביאה הכאת הסלע, במקום שהיה ראוי להיות הרצון והפיוס והדבור. ובתוכן ההופעה של הדרכה של אמונה ושל דיוקי תורה נתערב בשביל כך כח הקפדנות. עד שהאב ובנו, הרב ותלמידו, שהם יושבים בשער אחד ועוסקים בתורה, נעשים כאויבים זה לזה, ואם שמכל מקום את והב בסופה כתיב, ואהבה בסופה, אבל אין הרושם של האיבה הארעית הולך לגמרי בלא שום הפסד. תורת חסד היא תורה דלעילא, תורת הסוד, המתגלה לישרים על פי אליהו ביסודה. בהתכסמו כבר, והרי הוא מוכן לשליחותו לבשר שלום, לעשות שלום בעולם, ולהשוות את המחלוקת, לקרב ולא לרחק. והוא בעצמו תוכן פתיחת הפה של משה רבנו שישוב לדבר אל הסלע במקום ההכאה שעברה, וגילויה של תורת חסד בהתפרשה ברחבה, על ידי תלמידי חכמים בדורות האחרונים, אינון דאתיין מסיטריה דמשה, ועל ידה יוחל אור של סוכת שלום להיות הולך ונפרש על ישראל, ועל ירושלים, ועל כל המון לאומים, אשר יבוא מרחוק, מאפסי ארץ לשם ד' צבאות אלהי ישראל, המלך שהשלום שלו. וכל אותו העומק והדיוק, אותה אש הנשמה, אשר יצאה להאיר ולחמם על ידי כחה של הצטרפות ריתחא דאורייתא, של הלא כה דברי כאש נאם ד', יצא אל הפעל אחרי שכבר שמשו כל אלה התוצאות הטובות, שיצאו מזה הדרך ונסתגלו באומה בעומק נשמתה, וכבר סבלה היא וכל העולם כולו הרבה מרתיחת אש קודש זו, יבא באחרית הימים, ביתר שאת על ידי התפשטותה של גבורה רוחנית עליונה מלאה עדינות של שלום ושלות השקט, ודבר שלום לגוים, והוכיח במישור לענוי ארץ. ונצוץ אור שלום זה הולך הוא, ומוכרח לבוא, ביחד עם אותו הניצוץ של קץ המגולה, אשר לשיבת ציון ובנינה.

חיי השלום בארץ ישראל

המחשבות של הצדיקים, מרבי השלום בעולם, המדברים טוב על כל בריה הן מבשמות את הנשמות כולן, מפני שהן מתערבות בסגולתן עם כולן. והעירוב השכלי, הוא רק תוצאה מהעירוב הממשי. ואותו המתק והנועם, שיש בנשמותיהם המקודשות של הצדיקים, ישרי לבב, הדורשים טוב לעמם, ולכל היצור כולו, מתמזג עם כל המציאות כולה. והכל מתבסס ומתעלה, והקרוב קרוב אליהם מתבסס יותר מנועם. וממילא מובן, שעיקר הביסוס מקבלים הם נשמותיהם של ישראל. אבל עיקר פעולה זו באה מקדושת ארץ-ישראל, המערבת בכחה את חיי הנשמות בסגולתה האחדותית, חיי נשמות אויר ארץ.

סגולתנו בשלום ובאיחוד

יא

יותר מכל עם ולשון אין אנחנו יכולים לסבול את הסתירה, ואת אי האחדות הנפשית, סגולת עולמים היא בנו, השלום והאיחוד, בצורתם האידיאלית, ולכן כל פיזורנו הוא רק ארעי והננו עתידים להתאחד, ולהיות גוי אחד בארץ.

שלום הנשמות

יב

מתחברות הן ביחד מתוועדות ומתרועעות הנשמות העליונות, שלא נכנסו עדיין בגופים, הנשמות העתידות להבראות, שוכני ערבות, עם הנשמות שהן בגופים, אותם בעלי המעשה, מכירי הגבול, מעמיקי החיים בכל תהומותיהם עם אותם הצפרים הטסות, קלות התעופה, מכירות הזוהר החפשי והנחמד. וחילוף ההופעות, שינויי ההכרות, עושה עושר, משביע ברכה, מיפה ומשפר את העולם, את החיים ואת כל היקום, שפיר השלום הולך ומתרקע, האור הולך ומתפאר.

התאגדות התלמודים

יג

הכשרונות הסותרים זה את זה, עומדים הם במעמד של נקודות שכל אחת מתגדרת בעצמה, מסתפקת במציאותה. וכשנפש מתבססת ומזדככת ועולה במעלת התפתחותה הרוחנית, אז הכשרונות מתקשרים זה עם זה. ותחת אשר בזמן הפירוד ליוצא ולבא אין שלום, זה היוצא מתלמוד אל תלמוד, מפני שדרכי הלמוד של התלמודים שונים הם וצריך לכל אחד מהם כשרון מיוחד הסותר להכשרון השני המסוגל להתלמוד האחר, כשהמעלה הנשמתית עולה מתאגדים התלמודים יחד, ודברי תורה נעשים רעים זה לזה, ודודים זה לזה.

חזות הכל והשלום

יד

כשמציירים את הטבע והנס בתור דברים ותוכנים סותרים זה את זה, פועל הציוור על מהות האמונה, וערכי המוסר הנמשכים עמה, פעולה שורקת, גורמת הפרעות ונסיגות ותגרות פנימיות. אבל כשהנס והטבע מצטייר בציוור של חטיבה אחת, שחלק אחד משלים את השני, והנס בכל רום גדלו מוכר הוא בתור עטרת הטבע, חייו, נשמתו הפנימית, ואוצר האידיאלי שלו. משתקפת עיי השפעה ציורית זו השקפה מוסרית

ואמונית מאוחדה, שתוכן השלום אחוז בה. והשטף הפנימי של החיים הולך על ידה למישרים, בצורה כלולה, שהיא מוצלת מאותו הכובד שתוכן מלא נגודים גורם. וזאת היא מדת קדושי עליון, גדולי הדעה, העומדים בסוד ד' הרואים את חזות הכל. והנס עם כל תועפות גדלו והטבע עם כל הסתעפויותיו בכל ערכי המציאות מתגלים ברוחם בתור חזיון שלם, שם שלם על עולם שלם. דבר ד' במחזה ודבר ד' במראה, כה אמר ד', וזה הדבר אשר דבר ד', אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה, יום ולילה, שמש וירח, העוה"ז והעולם הבא, התורה והחכמה, ההגיון והשירה, אחוזים יחד בחוברת. וכולם נותנים פאר לחי העולמים. ומוראו עליהם וחדות אהבתו משחקת לפנייהם בכל עת, משחקת בתבל ארצו, ושעשועי את בני אדם.

מעון השלום העולמי

10

יסוד הקב"ה גוזר גזירה וצדיק מבטלה היא ההגנה הכמותית של המציאות, התפשטות החיים והחסד על פרטים מרובים, אע"פ שהתוך והאיכות מתקטן, וזהו החפץ האלהי, המתגלה ע"י אותה ההחשכה המצומצמת של רצון אלהי, קשור בקשורים גופניים, שהוא רצונם של צדיקים. וזהו חוט שני, עובר במערכת היש. מצד האיכות, שהכמות במציאותה האמיתית כבר כלולה בה, לא יש מקום לשום חידוש והויה עולמית כלל. יסוד החסד העליון בא להחיות רוח שפלים, להכתיר עטרת תפארת, משירות רשים, של ריבוי כמות הנראה ומתבלט ע"י סילוק האור האיכותי העליון. ומתוך כך מתרבה שפעת החיים של האיכות בדירותיהם של הקטנים בעלי הכמות. ותמיד באה שאיפת האיכות, המבטלת את הכמות מיסוד העליון ושאיפת הכמות המתטפלת אל האיכות מיסוד התחתון, עשיה, יצירות עד אין חקר, המון בריות לאין תכלית, אורות נאצלים נתפסים בהגיון ובלתי נתפסים, הכל הוא ממין כמות לגבי איכות עליונה, לגבי אור ממעל כל האורות, זיו כל הזיוים, שהמבטא מרשה את עצמו אחרי כל לחיצותיו, לומר איכות כל האיכויות, עריגת העריגות, שאיפת השאיפות, חמדת כל החמודות שההכחדה והכליון בהכללה ביסודו הוא האושר היותר נבחר מכל הויה וישות, כי טוב חסדך מחיים. יסוד ענוגי הענוגים, המנצח את כל הגבלה, כל צמצום, כל מציאות וכל הקנאה. כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלהים לעולם. וכל עוד שהרצון הכמותי, שהוא תעודת היצורים, הולך הוא להרבות על ידה את תפוצות האורות של המקור האיכותי, האציל, העדין, המקודש, העליון, החזק, האדיר, הנאדר, ונכסף עד אין קץ ותכלית, הרי הוא מיסוד מעשה צדיקים, הגדולים ממעשה שמים וארץ, אין זה קטרוגא דמאריהון, אלא השלמת החפץ ושכלול היצירה, שותפות להקב"ה במעשה בראשית, ושמחת הקב"ה אבינו שבשמים, בבניו, לאמר, נצחוני בני, נצחוני בני, וזמרו למי שנוצחים אותו ושמה. אבל כאשר תאות הכמות יורדת היא, ובונה לה רשות לעצמה, מגדל ועיר, לעשות לה שם, הרי היא מתעכרת, יורדת ונשפלת, ויוצאת מתוך מעון השלום הנקדש, מתוך שלות הקודש, והדרת חדות התפארת העליונה, אל המחשכים. אל הדינים הקשים, המארות והקטיגורים, המכחישים פמליא של מעלה, וכאן חוט המשקולת מעויין הוא, ושורש האמונה ושורש המרי כמעט שמתנגשים, וחוט השערה מפסקת ביניהם, שהקב"ה מדקדק בה עם צדיקים, וסביבו נשערה מאד.

נושא דגל השלום בעולם

11

התגליות העמוקות, מתעבדות אח"כ בשכל, בבקורת, בהתאמה לכל המדע, ולכל ההשקפה הבריאה של חכ

הרוחני הזולף באדם, ובכל אשר ממעל. ובמיזוג החיים, של ההתגלות וההכרה, אנו באים לרוות את תלמי כנסת ישראל, שדה אשר ברכו ד', מטל החיים הטהורים האמיצים והמבורכים של תפארת ישראל מלאי העז, והיפעה, חמושי הגבורה והחסד, מפוארים בתפארת הנצח וההוד, מיוסדים ביסוד שליטה מלכותית, בהכרה מחודרה מעומק הבינה, בשיא גדולת החכמה, המענקת החמה העליונה, וכל מקורי זהריה המחשיכים כל אור בנצוצות בהירותם, כתר מלכות כל עולמים, שהכל מתעלה ועולה, והכל אובד את כל ישותו, מפני יפעת גבורת חיי כל מקורי החיים אור אין סוף, מלך כל העולמים, ברוך שאמר והיה העולם, ברוך הוא, הבוחר בשירי זמרה, מלך יחיד, אל חי העולמים, המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים, שביפעת אורו אור חדש על ציון יאיר, בבחירת עם סגולה, וגאולת ישראל, ביפעת ההזרחה ההסטורית, נחלת אבות, בהכרה פנימית, אל עליון קונה שמים וארץ, מגן אברהם, קורא הכל לחיים, מחיה מתים ברחמים רבים. ואמונתו בקהל קדושים, שתוכן הקודש להם מהות חיים, שואפים לכל טוב, וצמאים לתשועה ליסוד העבודה המתקבלת ברצון. לשם נחת רוח למי שאמר והיה העולם, שכל החיים יודוהו, וירומם אף ינשא, בברכת השלום, המיוחדת לעם זו נוצר לשאת את דגל השלום בעולם, ממקור השם הקדוש והגדול, מאור פניו, שמשם הכל יונק תורת חיים ואהבת חסד, ברוך המברך את עמו ישראל בשלום, שלום שלום כי בך בטוח, ודבר שלום לגויים שלום אמת בארץ, והופעת שלום ממרומים, עושה שלום במרומיו, הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן, פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים.

שפה ברורה בשכם אחד

ז'

השמות של השבטים, מורה להיסוד הצרוף של כנסת ישראל מצד קדושתה העצמית, ושבעים נפש הם כבר מצד צירופם של ישראל לכללות העולם. כשתהיה האורה האלהית הפנימית, שהיא דוחקת את כל הנשמות, להסתופך בצל שדי, מתגלה בעולם, יוכר שכל תנועה, בין גשמית בין רוחנית, שנתהוה בעולם החיים והחברה לא באה כי אם כדי להוציא את העולם מן המיצר, והצמצום האפל, שמעכב בעד האור העליון מלהגיה אורו בשפעת רחבו האין סופי, ואז יכירו כל בני אדם, כל העמים השונים, כל הגזעים, כל הלשונות, וכל בני הדתות, והסגנונים השונים שבמהלך המחשבות והרגשות, שאיזה רעיון נשגב ונאצל, ואיזו שאיפה אדירה וקדושה, היא מקפת את כולם, שערכה הוא יותר חשוב, מצד אחדותה, מכל פרטי השינויים שישנם באופי ההתגלות שלה על במת החיים, ואז יגשו זה לזה, כל הלוחמים, כל המריבים והשונאים, ויתאחדו באחווה טהורה, כשיבורר הניב, והלשון יזדכך, להוציא לאור את המצפון המאוחד בלא שום גמגום והסתרה כלל. כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה, לקרא כולם בשם ד' לעבדו שכם אחד.

העלאת עולמות וברורים

א

ישנן שתי שאיפות אציליות, בירור ברורים, והעלאת עולמות. הראשונה היא מדת כל אדם, ועבודת הצדיקים של הדורות קשורה ברעיון יסודי זה. והשניה היא מדת יחידי עולם, ואבות עולם שאור רוח אפינו משיח ד' זורח בהם, מחשבתם קשורה ביסוד עבודתה. עבודת השבת, שהיא מדושנת עונג, היא למעלה מעבודה הראשונה, ואור עולם זורח על ישראל מקדושת העלאת העולמים. מבררי הבירורים, אף על פי שגם בהם ישנן מדרגות, אבל כללות כולם הוא התוכן של טוהר הכונה התכליתית של כל פעולה. והדברים מקיפים שאיפה פנימית, ומחשבה דבור ומעשה, בין בעניני מצוה ומוסר, בין בעניני רשות וטבע.

אבל מעלי העולמים עומדים למעלה מהמגמה והתכלית, התכלית נעוצה אצלם בכל תנועה גשמית ורוחנית. לפעמים צדיק אחד מורכב משני הכחות, ומשמש שתי רשויות לפעמים הוא מברר ברורים ולפעמים אחרות מעלה עולמות. מצד העלאת העולמות תוכל לבא מדרגה עליונה כזאת שאין שום רע יוכל לפגע כלל. ומעין עולם הבא ועולם הבא עצמו מתגלה עליו, עד שאפילו תותי עקביה ג"כ מאיר. אין עוד מלבדו, והיא מדת רבי חנינא. עבודת מעלי העולמים היא עבודת משיח, להבאת גאולה לכל. אם היה דבר אחד בכל המציאות יוצא מכלל שאיפת טובם כבר היו יורדים לכלל מבררי בירורים. דוקא כשחושקים להאיר את נועם הטוב בכל ממש, ולהשביע צחצחות במקור הכל, וסוללים דרכים שזורמים בהם תמיד חיי כל, עבודת עליית העולמים הולכת ומתגברת, כשלהבת העולה מאליה, בלא עמל רוח ונפש, כי אם במנוחה ועונג.

חובת בוני עולם

ב

בעצה ובתחבולה צריכים ללחום נגד כל המניעות, שאינן מניחות לגמור מחשבה מסודרת, הגיון משוכלל, והרגשות מפורטות. אלה הן הקליפות של עולם התוהו, שהן עורגות אל החורבן והשממון, הרוחני והגשמי, שהחובה של בוני העולם היא להתגבר עליהן, ולנהל אח המחשבות והציורים הרוחניים, בכל ערכיהם, בתכנית בניית מסודרה, באופן שתהיה הנשמה מתדמה ליוצרה, לבנות תמיד עולמות משוכללים, מלאי עוז ואומץ, חן ותפארת.

בעור החמץ הכללי

ג

ביעור החמץ, המסמל את הביעור של כל מיני הכיעורים הנפשיים, מן הכלל ומן הפרט. יש בו צד פרטי, מיוחד לאדם עצמו, וצד כללי, ההולם את הכלל, מצד אותו החיוב של הערבות המיוחדת לישראל, ומעורבה ג"כ בכל העולם כולו, מפני הפעולה הישראלית, הראויה להיות מקפת את כל האנושיות. ולעומתם נמצא חובת ביעור חמץ שלו, וחובת ביעור החמץ, שקבל עליו אחריות, בין של ישראל בין של נכרים.

הקדושה הטבעית המפרנסת האמות

ד

בחודש תשרי מתגדלת היא בנו הקדושה הטבעית יסוד עריגת האמונה על-פי מקוריותה הנפשית. ומזה מתפרנסים כל העמים כולם פרנסתם הרוחנית. שבעים פרים כנגד שבעים אומות. אמנם הננו מעבדים את הטבעיות הזאת ע"י הופעת הקודש הפנימי של אור המצוות, והטבע הולך ומשתכלל בשכלולו העליון, רז הנסירה של דו פרצופים של אדה"ר, עד שמיני עצרת שמופיע בו האור הישראלי המיוחד שאין לזרים שום חלק בו. הכל למעלה מן הטבע. עשה לי סעודה קטנה שאהנה ממך.

התעלות הכל ממקור התורה

ה

מתוך שהתורה נובעת היא, לכל פרטיה, ממקור הרוחני העשיר והאיתן של כל העולמים כולם, הלומד

אותה לשמה מתאגד ומתתמם עם כל החי והטהור היש בכל מלא עולמים. וחיי עולם, חיי קודש נצחיים, הולכים ונמשכים עליו, ומברכתו הכל מתברך, ומעילויו הכל מתעלה. והרי הוא הולך ומשתחרר מהכבלים של ההשתעבדות הגבוליים של השכל האנושי, ושל הלכות המוסריות, שהן נובעות מצמצומיו, ונעשה צדיק וחסיד ישר ונאמן.

יפעת גלוי המצוות

1

קודם שיבא העולם החדש, שיהיה לו מגע באותו האור העליון, שיהיה שייך לומר בו פנים של מצות בטלות לעתיד לבא, יתגלו המצות בהוד סגולתם, בכל הודם ונועמם הפנימי, בתפארת החיים הממשיים שבהם, וכל העולם כולו ישתומם למראה גדלם ויפעת כבודם, וכל ישראל יתדבקו באהבתם בכל לב, בעצמיות הטבע האלהי שבהם, ומרוב אהבה וחשק יתקשרו בקדושת כל המצות כולן, ורזיהן בפועל ובמעשה יגלו אליהם מרוב שמחת גילם בעשייתם, ומאורא דארץ ישראל המחכים יופיע אור קודש כליל חכמה על כל הנשמות בפרטיות ובכלליות, להתענג על יקר תפארת דעת האמת שבחיי נועם וקודש של סגולת המצות, ואם הקדושה תמלא בשפעתה בעולם עד כדי המדה של התעלות קודש המביאה לבטלותן של מצות, יהיה זה דוקא אחרי תקופה ארוכה מלאה אהבה וחשק, מלאה אמונה קדושה ודבקות אצילית אלהית טבעית. ונתתי תורת בלבם ועל לוח לבם אכתבנה, ואז כשתוקף הקודש ימלא, וכל חזיון יגלה, אין לנו שום הבדל באיזה צורה יהיה המעמד המרומם, אם בצורה שהמעשיות תובעת בו את תפקידה, ומניחה מקום לרישומה, כמ"ד אין מצות בטלות לע"ל, או בצורה שהמעשה כולו בכל סגולתו בלוע יהיה בהדרת יפעת תשוקת הרגשת הנועם האלהי העליון בשפעת קדשו, ותמימות חמדתו וזהו כמ"ד מצות בטלות לע"ל. אבל לעולם לא יבא מעמד עליון זה כי אם אחרי שיוקדם לו מעמד של תחיה תורנית מצותית שלמה בכל הוד יפיה, בתשובה מאהבה המקפת את כל האומה כולה, ופועלת ג"כ על כל העולם, עד כדי השפעה על גרים גרורים, ונלוו גויים רבים אל ד' והיו לי לעם וידעת כי ד' צבאות שלחני אליך, ונחל ד' את יהודה חלקו על אדמת הקודש, ובחר עוד בירושלים, הס כל בשר מלפני ד', כי נעור ממקום קדשו.

המצות טבע קבוע לאדם

2

המצות יפתחו את הטבע האנושי, עד שיעשו הם בעצמם טבע קבוע לאדם, וכמו שהתרבות האנושית משתדלת שקניניה הלימודיים יעשו כטבע קבוע, ככה התרבות האלהית עולה היא הרבה למעלה בשאיפתה של חידוש הטבע האנושי למדה אלהית עליונה שהיא תטביע דרישה פנימית על כל התורה כולה, ושכר מצוה מצוה.

בריאות ישראל להעלאת העולם

ח

כשעם הקודש יהיה בריא וחזק בגופו, תתגבר ותתחזק הקדושה בעולם. כשילדי ישראל יהיו חזקים בריאים ומוצקים, יהיה אור העולם קדוש וטהור. כל תוכן גשמי של צדיקים מעלה את העולם כולו ברוחניותו. ואין צדיק בעולם שיגיע לקרסוליה של כנסת ישראל כולה. ומובן בזה, שהבריאות, והיתרון הגשמי של כללות ישראל זהו היסוד לאור העולם, לקודש העולם, לגילוי האלהות בעולם, לטהרת המדות,

לרוממות הצדק, והופעת המוסר בנצחוננו בעולם. ביחש לחיבורו של כל יחיד עם כללות האומה, כל אחד מישראל הוא צדיק וקדוש, כל דבר גשמי ישראלי הוא מוכן לקדושה ואצילות עליונה. פיתוח אומץ הגופני שבישראל יוציא מן הכח אל הפועל אימוצי נשמה נפלאים. ואורה העליון של תורה ימצא את הבסיס האיתן הראוי לו ויקומו לנו מאורי עולם, אנשי רוח אלהים, כבירי כח, שרים עם אלהים ועם אנשים ויכולים להם.

אחדות עולמים בארץ ישראל

ט

האחדות המגולה של העולם המוסרי, הרוחני, והשכלי, עם העולם החומרי, המעשי, הטכני, והחברותי, מתבטאת בעולם ע"י ישראל. וסגולתה של ארץ ישראל היא לכוון בעולם גילוי אחדות זו הנותנת פנים חדשות לכל התרבות האנושית, לכל תפקידיה. ערך הדיבור המיוחד לישראל, שברכתם ברכה וקללתם קללה. הוא מכוון על יסוד גילוי חדש דנא, אשר מוכרח הוא להפליא את כל העולם בחידושו, ולהוציא את האמרה רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, מכל עם ולשון, בהגלות סגולת התחיה הישראלית בארץ ישראל, בכליל תפארתה.

תקון העולמים השלם בתקון ישראל

י

משה הוא איש האלהים, בעלה דמטרוניתא, כל תיקוני עוה"ז גם הג"ע ותיקוני הנשמות בכללם, אינם כ"א דברים טפלים למאוייו הנצחיים, כ"א התיקון השלם של העולמים כולם, שא"א להם לצאת אל פועלם הגמור בשכלולם המלא, כ"א ע"י תיקון העולם שע"י ישראל. כל מה שנתבע מצד התיקון הכללי של כל העולמים, נדחים התביעות של כל כללות העולם המוגבל, וכל הופעותיו, גם הרוחניות שברוחניות. יעקב קבע לו מגמת העולם המוגבל בכל הוד גדולתו ביפיו הקדוש בעזוז מוסרו בנצחיותו בשלמות נשמותיו, ביתא דלתתא, אבל משה ביתא דלעילא הוא עלמא דיליה, אלא שכ"כ מתאימים הם העולמים עד שכל הצרכים דלתתא מתמלאים ככל דייקנותם ע"י המגמה של בנין ביתא דלעילא, בכל ביתי נאמן הוא.

ישראל מרכז העולם

יא

מהרה יתקיים בנו, שמעו עמים ירגזון, מהרה יוסר המסוה מהעולם, וידעו כי עם ד' אנחנו, כי יד ד' עלינו לטובה. כי מרכז העולם ומרכז האנושיות אנחנו, כי אמת גלויה ובהירה היא כל התכונה של הנבואה, המספרת כל כך בשבח הנצחי של ישראל. יפלו כל מגדלי התוהו אשר הוקמו על יסוד המארה של עזיבת ד' את ישראל, ינפצו עלי סלע כל סלעי המגור של המאיימים עלינו לאמר, עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה. ידעו כל באי עולם, כי אהבת עולם היא אהבתנו, ידע כל התבל הנאור עם כל חכמותיו, עם כל המודרניות שלו, עם כל ספיקותיו, עם כל שקועו החמרי, עם כל מסותיו הנסיוניות, עם כל חופש דעותיו, שאכן אחת היא האמת העומדת לעד, ואמת זו חקוקה היא במצחה של החיה השמימית, המתהלכת על הארץ, בתבנית גוי ששמה ישראל. ידע כל העולם, כי אנחנו הננו שורק כלה זרע אמת, וכל יד עמל ותלאה תקצר מלהפריע את תחייתנו וגאולתנו. וידעו ויכירו כי צור ישראל מושיענו וגואלנו אביר יעקב.

התגלות תפארת ישראל בהקשבה הכללית של כל היקום

יב

התגלות תפארת-ישראל, אומה שכולה היא כסיס ונר למאור העליון של ההתגלות האלהית העליונה הטהורה המאירה ממעל לכל עולמים, ומחיה כל עולמים, באור עולם, המביאה ע"י הויתנה, מציאותה, תכונתה, אצילותה, המתגלם בכל סעיפי פרטיותיה, אישיה, מאורעותיה, עליותיה, ירידותיה, כשרונותיה, מגרעותיה, כינוסה, פיזור, הארתה וחשכתה, בכל מכל כל, כל אשר בפנימיותה וכל אשר מחוצה לה, הכל מסונף עמה, והכל מוביל ומחיה מנהיג ומרכז, מאיר ומתמם על ידה את החזיון העליוני, את אור חי העולמים תאות כל נפש, חמדת כל עולמי עולמים, תשוקת כל בריה, ותקות כל מעשה וכל מפעל, אומה שכל התולדה העולמית אשר לעמים כולם, ושכל יצירת עולמים מראש ועד סוף ברוחה הם ספונים, שעדנת עדני עדנים אשר ברוח כל יציר וענוגי חיי עולם אשר בכל נחלי עדנים, והמערכות הולכות בהוה כמו בעבר ובעתיד ברוח אחד ומיוחד, ובקרב כל נשמה מבניה הכל פועם, הכל מתרכז בגלוי ובסתר, התגלות אור ישועתה ישועת עולמים, ישועת חיי עולמים ויפעת בהירת אור כל נשמת היקום. פדיית גוי ואלהיו המתגלה בצפיית ישועתה, מחיה היא כל מקום אשר שמה תגיע, כשהיא מאחזת את הטבע, את ההגיון, את החריצות המועצית את משטרי עם ועם ואת חוקי החברה האנושית, המיוסדים גם הם בחוקים אחוזים ביסודות עולם אשר ממעל ומתחת להם. הרי היא מחיה ומעודדת מטהרת ומקדשת את כל שורש עיוות החיים הולך ומתישר, המציאות מתאחדת ומתכוננת לעתידה העולמי, והעולם הולך ונגאל. הרצון הפנימי של כל חי וכל אדם, של כל עולם וכל יצור, מתאזר בכל גבורתו בחופש עליוניות אשר לממשלת עולמים. וההקשבה אמיצה היא, וריכוז נפלא, בתנועה אחת, ברעיון אחד, בציור אחד, במילול חי, ובסידור טמיר, הכל עולה וכולל. בתוך המון רבה של פועלים רודפים ונרדפים נחפזים והומים, כואבים וצוהלים, בהירות אור חיים נוצצת מנשמת כל החיים, ובהתבלטה הכל שב וחי. יצירת אורו של משיח מראש מקדם, והתגלותו מתוך כל פלגות המסיבות הטמירות והגלויות, מאגד ומקשר את העולם למכונו, וכל תבואת הדורות בעבר צצים ופורחים בשדה אשר ברכו ד', הטבע וחוקותיה מקשיבים, שומעים קול הקורא, בפנימיות רוחו חי אור פנימי של ראשית המחשבה, וברוח אמונה מתקדש כל המרחב, שמאמין בחי עולמים וזורע. בדיבור אל הסלע שיתן מים להשקות עמו בחירו, הכל קושב רב קשב, ובהכאתו התסיסה מתהוה, הציורים סותרים זה את זה, ומערכת המלחמה מתיצבת. ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם כי המרו את רוחו. אמנם באר ישראל שוטף ונוזל, והפלגים השוטפים יביאו כל הרפואות, על גוי ועל אדם, על גויות ועל נשמות גם יחד, ורוח אלהים חיים המפעם בחכמת ישראל, אשר כל נפש ישראלית היא חלק בהתגלותו, יקום ויפוח ברוח אדיר וחזק, ודבר ד' החי, יחדור ויתעודד, וההקשבה הכללית של כל היקום תקום ביפעתה. אזנים כרית לי עולה וחטאה לא שאלת, אז אמרתי הנא באתי במגילת ספר כתוב עלי, במטה אלהים דא קולמוסא, וחכמת סופרים תפרח ותגאל מסרחונה, מריח מים תפריח, לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך.